

KAIS. KON. HOF

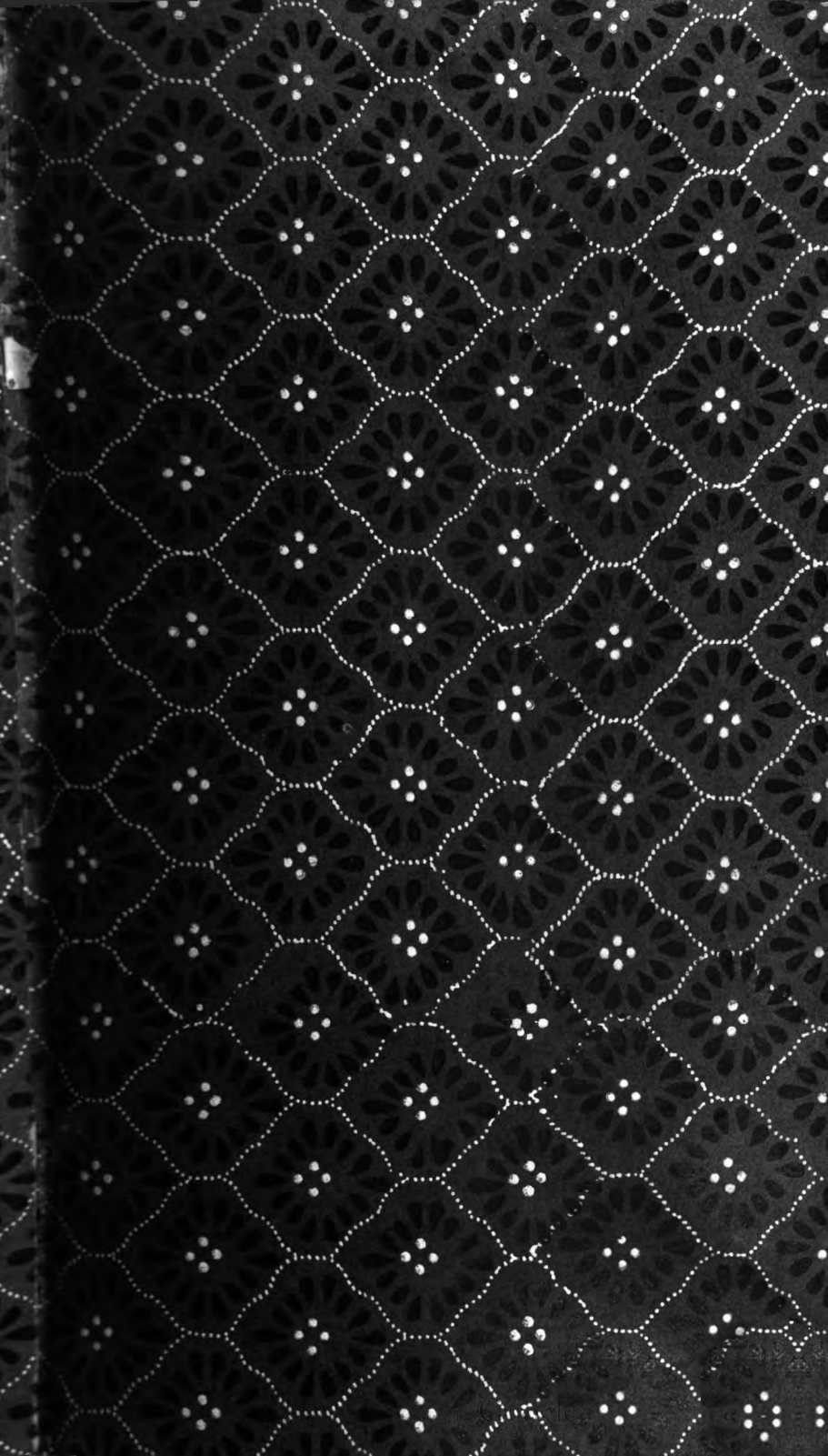
BIBLIOTHEK

55.490-B

Alt-

43. ~~Co.~~ 44.

2 fl. ice 1 Vol.

55490-B.

SZATHMÁR VÁRMEGYE

FEKVÉSE, TÖRTÉNETEI, ÉS POLGÁRI
ESMÉRETE.

ÍRTA, ÉS KIADTA

SZIRMAI SZIRMAY ANTAL,

CSÁSZÁRI, 'S KIRÁLYI APOSTOLI FELSÉG UDVA-
RI TANÁTSOSSA, TÖBB VÁRMEGYÉK' TÖRVÉNY-
SZÉKBÉLI BIRÁJA, ÉS A' KÖLTÉSBEN, 'S VERS
SZERZÉSBEN KOSZORÚS.

I. R É S Z.

B U D Á N,

NYOMTATTATOTT A' KIR. MAGYAR UNIVERSITÁS' BETŰIVEL.

1 8 0 9.

Jel - levelű munkám Téged
Tisztel Dicső Nemzetem,
Czélom a' Te ditsőséged,
Kedveld igyekeztem!

Az Író, és Kiadó.

Elő-Beszéd, és Ajánlás.

V alamely Vármegyének leírására nem csak fekvésének esmérete, de története, 's viszszoztagságai, 's régi birtokossaira való nézve, ismét nem csak hiteles íróknak meg olvasása, de Jel - és Okleveleknek igen nagy gyűjteménnyre, 's azoknak öszve szedésére majd egy embernek élete kívántatik.

Úgy vagyon: mert mivel Hazánkban a' Nemesi Nemzetségek Jel - és Okleveleiket nem akarják fel-fedezni, a' le másoltatások - is sok kérelemmel, 's levelezéssel járhatna; szükséges az ollyas író-

)(2

nak

nak Hazánknak nevezetesebb Levél-Tárjait, és köz hitelességű helyeit meg vizgálni, 's azokból író műszert magának készíteni. De ez sem engedtetik meg mindenkor, és mindeniknek; mert az olyas hiteles helyek egyszer'smind a' Jel- és Okleveleknek, mint az Ország leg nagyobb Kintsének hív őrzőji, széltébe, 's Levél kerestető parantsolat nélkül nem - is közölhetik akár kivel mutató Könyveiket, annyival inkább Leveleiket.

Nékem valóban e' dologban különös szerencsém éltemben akadott. Mert Hazánknak nevezetesebb Levél - Táraiba bé menetelem lévén, Zemplén-Vármegyének, mellyben lakom, Ugócsának, mellyből eredtem, és Szathmárnak, melly kedves atyámfiainak lakhelye, tökéle-

letes le írását czélul tettem magamnak, s azokról több mint harmincz esztendei fáradozásom után nevezetes Jel- és Okleveleket öszve gyűjtván, Zemplénnek, és Ugócsának esméretét Deák nyelven már kiadtam, most pediglen már fel-de-rűlvén Édes Hazánknak régen ohajtott hájnala: hogy tulajdon anyai nyelvünkkel éllyünk, Szathmár - Vármegyének esméretét Magyarúl a' világ eleibe botsátom. Első vagyok a' Magyar írók közzül, a' ki Jel-levelekből (*Diplomatice*) anyai nyelvünkön írok, hogy a' több Nemesebb érzetű Nemzeteknek példáik után valahamí Magyarok - is fel - ébredvén olyan munkáknak készítésére szentellyük erőnket, mellyek a' Nemzetnek betsületet, és a' Nemzeti nyelvnek - is előmenetelt szerezzenek. Szembe tűnő képen látni fog-

VI

fogják a' Nemzeti nyelvünknek ótsárlói: hogy a' Jel-levelek a' Magyar nyelven is szint úgy jól, mint a' Deákban hangzanak, azért az Országi Polgári, 's törvényes minden dolgainkban vele bizvást élhetünk. Ezen állításomat jobban erősíteni, és a' Nemzeti nyelvünknek minden kifejezésekre alkalmas voltát bővebben meg mutatni kívánván; ezen munkámban elő forduló Deák, és esztendőt jegyző reá írásokat, Alagyákat, Hősi verseket is sokkal rövidebben, 's tökéletesebben a' Deák mellé Magyarra fordítva elé adom.

Már kinek szentellyem ezen Jel-leveľű munkámat? A' Vármegyének Nagy Méltóságú, 's Nagy érdemű Fő-Ispánnya a' Vármegye Rendeinek ajánltatni kívánnya, a' Vármegye Rendei pedig
hoz-

hozzánk Nagy - Károlyból 1808. Julius Hónapnak 9dik napján küldött Hiripi Szuhányi János Fel-Ispálynak Levele által, *ezen ditsőséget a' szeretett Fő-Ispányoknak nem csak meg engedik, de tölem ki kéri-is.* Be szép vetélkedés a' Fő-Kormányozó, és a' Kormányozottak között a' viszont költsönözött szereteten, és tiszteleten! Vétek volna ezeket el választani. Tegyük eleget mind a' kettő kívánságának! Mivel tehát a' munkám úgy-is két Részekre osztatik; az Első Részét TE néked ajánlom Nagy-Méltóságú BÁRÓ WÉCSEI WÉCSEY MIKLÓS! Hajnácskö Várának örökös Ura, 's ezen Vármegyében-is nevezetes Örökségeknék Birtokossa, Felséges Császár, 's Király Urunk Ő Felsége valóságos Kamarássa, 's belső titkos

kos Tanácsosa, Hazánk' leg főbb Tör-
 vény Székének Birája, 's ezen Várme-
 gyének nagy érdemű Fő-Ispánnya, a'
 ki a' mint régi Magyar vérből eredtél,
 úgy még a' szép Atyádban Báró Wécsey
 Sándorban, ki a' törvényes Királlyához
 mutatott hivségeért a' pártosok által ösz-
 ve kontzoltatott, 1692. Eszt. az Ország
 Naggyai, 's Fő-Rendei közé számlál-
 tattál, 's hogy sok érdemes Öseidet, 's
 rokonodat, 's azok között Báró Wécsey
 Sigebertet, Hadi Fő-Vezér Helytartóját,
 's egy Lovas Magyar Seregnek tulajdo-
 nossát, 's Báró Wécsey Jó'sefet, a' Sze-
 pesi Királyi Kamarának Fő-Igazgatóját
 el halgassam, István Atyád-is a' Mezei
 Hadi-Vezérségnek méltóságával tündök-
 lött; TÉGEDET-is (hogy Felséges U-
 runk szavaival §. 162. szóllyak) „teként-
 „, vén

„vén a' TE állandó hívségedet, és az
 „Uralkodó Óstriai Házhoz, ő Felségé-
 „hez, és a' Hazádnak köz javához mu-
 „tatott felette hasznos szolgálatidnak
 „érdemeit, gondolóra vévén a' TE je-
 „les erköltseidet, 's életednek jámbor-
 „ságát “ a' Ditsőségesen Országló, 's
 az érdemeket betsülni tudó Felséges
 Urunk Fő-Ispányi hivatalra emelt, és
 ki a' Királyodhoz nagy hívséggel, a' Ha-
 zádhoz forró szeretettel, az alattad va-
 lókhoz igassággal kormányozod ezen
 Vármegyét.

A' második Részt pedig TI néktek
 ajánlom Tekintetes, Nemes SZATHMÁR
 VÁRMEGYÉNEK Fő és Nemes Rendei!
 kiknek ezen lakhelyét a' természetnek
 sok féle adományival nem csak bőven
 meg

meg áldotta a' Magyarok Istene, de benne történt, 's Édes Hazánkat érdeklők sok dolgokról Megyétek valóban nevezetes. Mellynek érdeemes tagjai ezen Megye Fekvése, 's Polgári esmérete leírásában, sőt Levéltári leveleiteknek közlésével engemet olly serényen segítettek, 's ezen munkámat arra érdeemesnek állítottátok: hogy köz költségteken közre bocsássátok.

Élte édességét kétszeressen iszsza,
Ki gyönyörködve néz az elmúltra
viszsza.

Úgy mondá a' történetek meg írásáról ama nevezetes Néhai Péczely Jó'sef. TIK - is látni fogjátok ezen munkámban Jeles eleiteknek sok visszszontagságit,
melly-

mellyeket a' mostani bóldogságtokkal
 öszve vetvén;

Mint kit a' tengeren forgat hosszsú
 veszély

Ha kívánt partyához végre hozza a'
 szél,

El felejt minden bűt, kedves öröme
 kél,

A' múlt vészélyekről örvendezve be-
 szél.

Úgy TI - is olvasni fogjátok kedve-
 sen,

Mellynek viselése esett keservesen.

Egyszer'smind ezek fognak TIKTE-
 KET ébreszteni a' Felséges Királyunk-
 nak, kinek szárnyai alatt ollyas viszszon-
 tagságoktól távúl vagytok, hivségére, 's
 édes

édes Hazátoknak, melyet csak az Atyáitok Istenének keze tartott meg, szeretetére.

Fogadgyátok el tiszteletemet szokott kegyességekkel, 's jó szívűségekkel: Mellyben tovább - is ajánlott vagyok

Szolgátok, 's Tisztelőik

SZIRMAY ANTAL.

§. 1. **S**zathmár Vármegye, felső Magyar országban, Tiszántúl való kerületben fekvő, nevezetét vette *Szathmár* várától, melly ez előtt *Zothmárnak*, *Zathmárnak*, és *Zakmárnak* is neveztetett.

§. 2. Ezen nevezetes várnak bővebb leírását, és viszontagságait §. 171. elő adni fogjuk; most pedig csak azt jegyezzük felöle: hogy a' Magyaroknak Pannoniába lett utolsó bejövételekor már fel állott, és *Marout* Fejedelem által birattatott; a' mint *Bela* Királynak nevetlen író Deákja erről több helyen bizonyosságot téssen: 11. Czik. „A' *Morus* folyó vizétől fogva „*Zomus* folyó vizéig fekvő földet magának foglaltá „volt *Morout* Vezér, kinek unokája a' Magyaroktól „*Mén Marothnak*“ (az az a' mén lótol *Csödör* *Marothnak*) „neveztetett, mivel sok szeretője volt. 19. Czik. *Árpád* Vezér *Byhor* várába *Mén Maroth*hoz követeket, és ajándékokat küldött: hogy az ő Nagy isinek *Atila* Királynak igassága szerént adná ki földét a' *Zomus* vizétől fogva a' *Nijrig*, és a' *Mezesij* „kapuig“ (melly most *Erdélyt* a' *Szilágyságtól* határozza) 20. Czik. „el rendeltetett: hogy *Tass* a' *Lehel* „attyja, és *Zabóloch* az *Eleud* fia, kitől ered a' *Csákij* „nemzetség, úgy *Tuhotom* a' *Horka* attya, a' *Gyula*, „és *Zombor* nagy attya, kitől a' *Maglót* nemzetség „jő le *Mén Marót* ellen mennének, kik (21. Czik) két „részre osztott seregeikkel a' *Zothmár* várig jutottak, „és azon várat harmad napig ostromolván győzedelmesen meg vették, és negyedik nap a' várba bemenvén a' *Mén Marót* katonáit, kiket ott kaphattak, „lőnczokkal meg kötözvén, a' setét tömlőcznek iszonyú felekére vették, és a' lakosoknak fiait kezességük fel szedték, és a' várat katonákkal tele „hagyták, magok pedig a' *Mezesi* kapukhoz mentek.”

§. 3. **Thomász Ferdinánd** Szathmár Vármegyei Fő Orvos, és tudós hazánkban a' Magyarok eredetéről, és nyelvéről írott vélekedéseinek 5. Részében 10. Czik.

A

Zoth-

Zothmárt Zsidó szónak lenni állította. *Zoth* Zsidóul áradást, *Mar* szomorút tészén, azért *Zothmár* nem egyébből hanem az áradás miatt szomorú. A' szomszéd vidékeknek, *Kárpáthi* hegyeknek nevezetét is Zsidó eredetűeknek mondgya; mert *Bikar* hegy melléket, *Maramaros* szomorú hegyes vidéket, *Kárpáth* juhoknak legelőjét, *Titzia* vize, hajókázható folyót, *Thomas* Úrnak magyarázattya szerént Zsidóul tészén. Mellyből ez következnek; hogy a' Magyaroknak Pannoniába lett utolsó bejövetele előtt *Zothmár* tájékát olly nemzett lakta, a' melly hajdanában sok dolgoknak nevezetét a' Zsidóktól vette. Hogy a' Magyar nyelvben sok Zsidó szók találatnak, az bizonyos, mellyeknek lajstromát nem csak nevezett *Thomas Fő Orvos* említett vélekedéseiben, de a' Debreczeni nyelv tudomány könyve is elő hozza. Ezek ugyan akár a' Zsidókkal Ásiában lett társalkodásból, akár *Thomas* Úrnak vélekedése szerént a' Zsidóknak el szélesztetések után a' Pannoniai, vagy a' Magyar nyelvben keveredhettek de az is járúlna hozzá: hogy a' régi Magyarok köz, keveredett némelly velek szövetséges nemzet, mellyt *Cinnamus* régi író szerént a' Görögök *Chalizokna*, a' Magyarok *Hismaelitáknak* Ismaeltól, *Abrahámnak* fiától neveztek. Hogy ez a' Magyartól különböző nemzet volt; onnan ki tétzik: mivel a' Magyar pásztos, vagy katonai életet élt, *Hismaelitáknak* pedig a' *Hazárnak* törvényei kereskedőknek nevezik. A' zsidóktól is meg különböztetik Sz. László 1. könyv. 9. 10. Czik. Kálmán 1. könyv. 46. 47. 48. 49. Czik. Második Andrásh Rend. 24. Czik. Hogy pedig Magyarokkal régtől fogvást szövetséges nemzet volt, azon okból hihető: mivel *Takson (Toxus)* Fejedelem a' Pesti fő várat *Bela* Királynak nevetlen író Deákja szerént (57. Czik) az ő őrizettyekre bizta, nem bírta volna pedig e méretlen nemzetre. *Manuel Comnenus* Görög Császárnak segítségével is ők mentek a' Magyar lovasokka edgyütt 1151. Eszt. Pray Tört. 3. könyv. Östriát is ők a' Magyarokkal pusztították. *Palma Károly* 1. Rész őket *Kazul (Persiai)* eredetűeknek mondgya, és a' *Sidó* nevezet is *Persiai* nyelven kereskedőt tészén. *Thuróczy* *Saracenusóknak*, az az *Mahomet*, Pray a' *Móses* követőinek nevezi. A' mint a' *Hazárnak* törvényei szerént gyakran mosódtak, sertés húst nem ettek, és környül

nyúl metélkedtek, melly mint a' Móses, mint a' Mahomet szertartásaival, a' kicsak ugyan Ismaeltól származtatta magát, meg egygyez, és noha ezek már Asiában a' Magyarokkal esméretségben lehettek, mind az által mivel Béla Király nevetlen Levelesének hiteles bizonyossága szerént a' Hismaeliták csak Takson Magyar Fejedelem alatt *Bular*, azaz *Bolgár* földéről Magyar Országba jöttek (57. Czik) *Khaliz* is Bólgár nyelven *Kalagir* apró portékával járkálót téssen, Szathmárnak pedig, Biharnak, 's azok környékeinek nevezetei már a' Magyarok be jövételekor meg voltak, ezek előttök lakó nemzet által adattak vagy Thomas Úr vélekedése szerént még a' Rómaiak alatt Pannoniába vándorlott Israelitáktól, vagy utánnok következett más nemzettől. Ezen Zathmár tájékán ez előtt lakó nevezetes nemzetet Béla Királynak író Deákja (11. Czik) *Kazarohnak* nevezi, Pray pedig ezen nemzetet (Not. prævix pag. XXXII.) Magyarokkal egy eredetű Török fajtának írja, 's most is a' Kaspiumi tenger *Kazari* tengernek a' Persák, és Arabiaiak által nevezetik. Nem csuda tehát: hogy ezen Mahomet tévelygését, melly a' Zsidó szertartásokkal elegyes, követő, sőt Zsidókkal ez előtt társalkodó szomszéd nemzetnek nyelvébe sok Zsidó szók keveredtek, és általa talán *Zothmár* tájékának is adattak.

§. 4. A' Szathmári vidéknek tehát a' Magyarok be jövétele előtt lakói voltak a' régi Szarmatákon, és Dákusokon kívül *Kazarok*, Magyarokkal egy eredetű Török fajta, kiknek nevérol, 's általok épített *Kozár vára* most is belső Szolnok Vármegyében Szamos vizének mentébe, és magába Szathmárba is általok épített *Chazari* (most Császári) helység találtatnak. Urunk születése után hetedik századnak a' végén *Tauriába*, mostani *Krimiába* laktak, a' mint erről Tudós Dobner Gelás ír: „hogy Tauriába Szent Cziril küldetett a' „Kazarohnak meg térítettésekre, kik a' mint nyelve „ket, úgy eredeteket a' Töröktől, és Hunnusoktól vették, és Hazánkfia Pray is énekel in *Taurica juri Russico asserta*:

Multis illa procis olim prensata, *Chazaros*
Hu rico, ut memorant, prognatam sanguine gentem
O jus antetulit, complexaque fovit alumnos.

A 2

Hæc

Hæc illi a Volga multis erroribus acti
Devenere loca, et sensim ditione potiti
Finitimas ferro domuerunt vindice gentes.

Magyarúl.

Tauria sok kërôt hajdan el eresztgete, végre
A' Kazarok, kiknek Magyarok nemzõi valának
Kedvesivé lettek, 's azokat kebelébe fogadta.
Ök oda el hagyván a' Volga vidékit, igen sok
Jártok után jöttek, 's lassan kezeikre kerülván,
Szomszéd nemzeteket meg hódoltattak idővel.

Vagy:

Tauriának ugyan voltak sok kërői,
De csak a' Kazarok voltak meg vevői,
A' Volga vizétől sokan vándoroltak,
Még ezen tartományt végre meg hódoltak.
Hajdan Magyar vérből eredett e' Nemzet,
Nem csuda hát: hogy ez Taurián erőt vett;
Mert mellette harczolt Magyarok Istene;
És azért vallyon ki álhatott ellene?

De hogy *Zothmár* nevezetű nemzetség is, mostani
Mikolay Nemeseknek eleje laktá Szathmár Vármegyét,
a' Gróf *Micholainak* *Zothmár* Gróf fiának 1237. Eszt.
költ végső rendelkezéséből ki tétzik, melly e' képen vagyon
„ Györi Szent Egyháznak káptalannya. Mindeneknek,
„ a' kik ezent látandgyák, üdvösséget az Urban Jesus.
„ Kristusban. Tudgya meg a' Ti közönségtek: hogy
„ olyan levelet *Micholaynak* *Zothmár* fiának kezéből
„ vettünk: Tudva légyen mindnyájoknak, a' kik ezen
„ levelet látandgyák: hogy én *Micholay Zothmárnak*
„ fia az én halálom előtt, az én *Symai* atyámfiaim-
„ nak jelen létében, minden házaimat hozzájok tarto-
„ zandókkal, mellyeket bírok *Kis-Symába*, minden
„ ellent mondás nélkül, nem hit részébe, de hív, és
„ jámbor fáradozásíért által adtam az én felességem-
„ nek szabadon, és bátorságosan birattandókat. Által
„ adtam azon helység földének negyed részét is, és
„ egy ekét hozzá tartozandóival, és egy rab szolgál-
„ mot *Legyna* nevezetűt fiaival, és leányaival, tudni-
„ il.

„ illik tiz fejekkel, úgy mind az által: hogy az én
 „ halálom után azon tiz embert szabadoknak lenni
 „ engedgye. Által adtam azonkívül nékie négy ökröt,
 „ és hat szeliditlen lovat, és egy jól tanultt paripát
 „ sok féle színűeket. Ismét által adtam néki bizonyos
 „ földet, melyet *Hemon* Gróftól vettem, *Illers*, és
 „ *András* földei kökött fekvőt, egy szolgálóval, és egy
 „ szolgálóval, és öt szabadosokkal, kiket azon *Hemon*-
 „ tól vettem 30. gyrán: Megint által adtam néki *Sce-*
 „ *benan* lévő szőlőmnek harmad részét, úgy mind az
 „ által: hogy az én halálom után azon harmad részt
 „ *Symába* lévő szent Egyháznak ki bocsássa, de a'
 „ mint fellyebb mondám, mind ezeket nem a' hit ré-
 „ szébe, de az ő alázatos szolgálattyaért, és azon
 „ tiszteletért, melyet nékem súlyos betegségembe tett,
 „ Istenesen ajándékoztam. Azért az én atyámfiait,
 „ kikre a' többi vagyonom marad, szorgalmasan ké-
 „ rem: hogy nékie az ő hit részét meg ne keveseb-
 „ bítsék, de egészen ki fizessék. Hogy pedig ezen
 „ kegyes hagyomány ezentúl meg maradandó tártós-
 „ ságának erejét vegye, azon *Micholaynak* kérésére
 „ ezen levélre fel irattuk, és a' káptalanunk petsété-
 „ vel meg erősítettük. Urunk meg testesülésének 1237.
 „ Eszt. (f. p. h.) *Red írás*: „ Gróf *Micholaynak*
 „ Gróf *Zothmar* fiának testamentoma.“ Találtatik *Le-*
 „ lesz könyv. a' régiségek között Nro 1mo A. 1237. Eszt.
 „ Ki tetszik ebből: hogy *Zathmár* Vármegyébe már 1237.
 „ Eszt. szőlők miveltettek. Ki tetszik: hogy noha a'
 „ régi Magyaroknál születésbéli *Grófok* nem voltak, ha-
 „ nem csak hivatalbéliek, kik *Ispányoknak* neveztet-
 „ tek, úgy mint: *Nádor Ispány* (*Comes Palatii*) *Tábor-*
 „ *nokok Ispánnya* (*Tavernicorum*) *Székelyek Ispánnya*
 „ (*Siculorum*) *Vármegye Ispánnya* (*Supremus, et Vice-*
 „ *Comes*) *Udvari Ispány* (*Curialis Comes*) mind az ál-
 „ tal azok is, a' kik bizonyos számú katonákkal a' Királyt
 „ a' táborba követék, (*Kálmán Király Rend. 1. könyv. 40.*
 „ *Czik.*) *Comeseknek* neveztettek; ezeket tehát ezentúl
 „ is a' hivatalbélieknek meg különböztetésére *Grófoknak*,
 „ a' Fő hivatalokban lévőknek fiait pedig *Mestereknek*
 „ nevezni fogjuk.

§. 5. Az után a' Magyarokon kívül, kik ezen föl-
 det el foglalták, hajdani Dicső Királyaink ezen Megyé-
 nek

nek több helységeit, Gyzela Sz. István első Királyunk felesége Németekkel, II. Geyza, és IV. Béla Szászokkal, és Flandriaiakkal meg népesítették, a' mint helyenkint elő adni fogjuk, de azoknak maradéki vagy már meg Magyarosodtak, vagy a' Hazának sok viszzszontagságai között ki fogytak.

§. 6. Mostani lakosi pedig ezen Magyének Magyarok, Németek, Oroszok, és Oláhok. A' Magyarok egész Szamasközi, és Nyiri járásokban Krasznaközinek pedig két harmad részében, és a' Nagy Bányainak egy harmad részében laknak. A' Svábi kerületből ki vándorlott Németekkel Gróf Károlyi ház Uradalmainak nagy részét, úgy mint Károlyt, Csanálost, Fényt, Vallajt, Mérknek, Szaniszlónak, Csomaköznek, és Mező Teremnek harmadát, Mező Petri, Nagy Majény, Kaplony, Kálmánd helységeket a' Nyiri járásban, Erdőd, Béltek, Király Darócz mező városokat, Madarásznak, Töke Terebesnek, Gilvácznak, Szokondnak, Szinfalunak, Sándorfalúnak a' Kraszna közü járásban, és Jósefházának is egy harmadát a' Nagy Bányai járásban meg népesítette. Az Oláhok a' Romaiknak, az Oroszok a' régi Dákusoknak, és Szarmatáknak maradéki a' Nyiri, és a' Szamasközi járásokban csak imitt amott el széllesztve vannak, de a' Nagy Bányai járásnak két harmadát, és a' Kraszna közünek egy harmad részét teszik. A' Tótok még ide nem igen férkezhettek, csak Jánk mező városba, Cseke, Lázári, Sárköz, és Pátyod nevezetű fálukban kevesen, hanem a' Zsidók, és a' Czigányok imitt amott számosabban találtnak.

§. 7. Régenten, a' mi a' köz igazgatást illeti, a' Magyarok *Kádárok* által, kik Asiai nyelven nem egyebek, hanem *Birák* voltak, a' németek *Fel Nagyok* (Major villæ) az Oláhok, és a' Czigányok *Vajdák* által kormányoztattak, az Uraság jóvendelmeire felvigyázó Tiszt pedig a' Magyaroknál volt *Major Gazda* (Villicus) az Oroszoknál *Sóltész* (Scultetus) az Oláhoknál *Knyze* (Kenizius) Tudniillik a' földes Urak az erdős, és közsziklás haszon vehetetlen földeiket meg népesíteni, 's haszon vehetővé tenni kívánván; az Oroszoknak, és az Oláhoknak irtani kiadták, és ezeknek

Sól.

Sóltészt, vagy *Knézit* előljáróknak rendelték. Ki tetzik ez László Opoliai Herczeg Nádor Ispánynak, és Balicz Miklósnak, Thúrócz, és Árva Vármegyei Fő Ispánynak 1367. 1370. Eszt. költ leveleikből, melyekben ezen szavak vannak: „tekintvén nehéz, és sokfé-
 „ le munkájit, és fáradozásit *Diwkovich Tamás* sza-
 „ bad Sóltészunknak, melyeket *Raztochna* helysé-
 „ günkben az új házaknak építtésében, és a' szántás-
 „ ra, vetésre szükséges földeknek irtásában hegyes,
 „ és közsiklás helyeken szenvedett, és ez után is ha-
 „ sonló szorgalommal el szenvedni magát kötelezi. Ha-
 „ sonlóképpen: „ Malomvizi kenderessy Mihály, Nagy-
 „ ságos, és leg hatalmasabb Úrnak Hunyady János
 „ Vajdának Al-Ispánnya, és Mármaros Vármegyében
 „ Helytartója vallyá: hogy Péter, Mandra, Nán, Koz-
 „ ta, Sandri, Pap, és Mikola Oláhok elejének, Negri-
 „ le, és Radomer nevezetűeknek István Király Ozaj,
 „ és Visó helységeknek örökös *Keneziasságát* adta
 „ azért: hogy a' Mármarosi havasoknak nagy részét
 „ ők meg népesítették, és irtogatták. Költ Zigeten
 „ 1445. Eszt.“

§. 8. *Knyze* Tótul Fő embert teszen. Ezeknek, és a' Sóltészoknak kötelességeik, és szabadságaik ezek va-
 lának: Mentek voltak minden Úr dolgotól, kilenczed
 adástól, szekerezéstől, és fizetéstől fiúról fiúra, 's
 csak egy sertést a' malomba hizlalni, egy kanczát az
 Uraság számára telelni, 's ha Urok eleibe jöttek, aján-
 dékot vinni tartoztak. Ők szedték be az Uraiknak job-
 bággyi adományikat. Ha valami kérdés támadott a'
 jobbággyok között, ők vizgálták meg, és el is ítelték,
 Urok eleibe vevén az ítéletet, mellynek tételéért két
 pénz volt az Uré egy pénz a' Sóltészé. Hadba az Úro-
 kat fegyveresen követték ők, vagy a' fiaik. Szabad
 rendelést tehettek vagyonnyairaikról, máshová szabadon
 költözhettek. Ha meg Nemesedni akartak, nem volt
 szükségük földes Uroknak engedelmére. Egy, vagy
 több telket, kivált pedig malmot birtak, de ezeket,
 ha több fiak volt, csak egygyikének hagyhatták. A'
 Sóltészszágot, vagy Kenezyasságot másnak is el adhat-
 ták. A' mint ezek ki tetzenek László Opoliai Herczeg
 Nádor Ispány leveléből, a' mellyben világosan mondgya:
 hogy általunk fellyeb ki tett fel tételek alatt „ emli-
 „ tett

„ tett Tamásnak szabad Sóltészágot adott fiúról fiúra.
 „ más *Sóltészoknak, és Knezyknek szokásához képest.*
 Tovább: ha hiveségtelenek voltak, vagy fobon járó vétekben estek ezen Knezyk, vagy Sóltészok, hivatallyokat el veszítették. Úgy 1354. Eszt. Konczka helységnek, és Biztriczai földnek Sóltészágát Péter, Thillnek fia testvérének meg ölettetéséért el veszítette, és az Miklósnak Helbrand fiának adatott. A' mint ezeket némelly Knezyk, és Sóltészok maradékinak szabadságaik eránt földes Uraik ellen folytatott, és a' Királyi Helytartó Tanács eleibe vitetett perből hitelesen ki irtuk.

§. 9. Ki tetszett azon per folyásból az Oláhoknak régi kötelességek is, mellyel földes Uraiknak 1367. Eszt. tartoztak. Mindenike adott egy nyuszt bört, vagy helyette egy arany forintot, azonkívül a' juhoknak, vagy kecskéknék ötödikét, három tyúkot, egy lúdat, egy Császár madarat, tiz tojást. E' mellett négy gazda öszve fogván söt, vagy bort három napi járó földre vinni, vagy helyette öszvességgel hét arany forintot fizetni köteleztettek.

§. 10. A' Szathmári Oláhokról a' Leleszi levél-tárban V. betű alatt lévő Iktató levelekben 237. szám alatt ilyen Jel levél találtatik: „ Mi Maria, Isten kegyelméből Magyar, Dalmat, Horváth Országoknak „ s a' t. Királynéja. Emlékezetül hagyván ezen levélünkkel tudtára adgyuk minnyájoknak, a' kiknek illik; hogy Mi úgy kívánván Jánosnak, Sándrinak, és Istvánnak, néhai Zanizló fiainak, ki a' Kerechkey, és Buchnycze falukban Királynék Oláhjainak Vajdája vala, szolgálattyoknak érdemei, Bereg, és Zothmár Vármegyékben lévő Oláhoknak *Kenezyasságát* azon Jánosnak, Sándornak, és Istvánnak örökre, és meg másolhatatlanúl, leg fényesebb Fejedelem Aszszony-nak Erzsébethnek, azon Isteni kegyelemből Magyar, Lengyel, Dalmat, s a' t. Királynéjának, és a' Mi leg kedvesebb anyánknak tetző akarattyából által adni el tökélettük olly móddal: hogy említett János, Sándor, és István az ötvenedik részbeli öszve szedéseknek felét (*medietatem Collectarum quinquagesimalium*) mindenkor, és minden esztendőben, említett Oláhoktól tartozzanak adni, és szolgáltatni „ a'

„ a' Mi Felségiünknek, másoknak mind az által igaza
 „ fent maradván. A' mint is említett Kenczyasságot
 „ már ez előtt leg Fényesebb Ersébeth Fejedelem
 „ Aszszony, azon Isteni kegyelemből Magyar, Len-
 „ gyel, Dalmátziai Királyné, és még a' Mi boldog
 „ emlékezetű leg kedvesebb Nagy anyánk előttünk bé
 „ mutatott leveleik által azon Jánosnak, Sándrinak,
 „ Istvánnak elő hozott mód szerént által adni el tökélt-
 „ lették. Költt Budán *örvendgy* vasárnapot meg előző
 „ hatodik napon, Urunk 1383. Eszt.

§. 11. Ezen jel levélből ki tetszik; hogy a' Szath-
 mári Oláhok Erdélyieknek szokásához képest (Lásd
 Albert Rend. 7. Czik) a' Királyi dézma helyett (Lásd
 Palma 1. Rész 14. Czik.) terméseiknek ötvenedik ré-
 szét a' Királynéknak adták. Hogy fel voltak osztva
 bizonyos kerületekre, és helységeknek voltak Vajdái,
 a' kerületeknek pedig kormányozóji (*Knyze*) a' kik az
 Oláhoktól ezen dézma részt bé szedték, és felét a' Ki-
 rálynéknak adták, más felét pedig fáradságokért ma-
 goknak tartották. Ezen kívül hogy voltak a' Királynék-
 nak különös Oláh helységei is (*villae Olahorum Regi-
 naliūm*) Kerechkey, és Buchnyche nevezetűek, kiknek
 Vajdájok. Zanizló fellyebb irt Knyzeknek az attyok
 vala. 1558. Eszt. Midőn Vajnági helység Mármaros
 Vármegyében Komlóssy, Myrche, és Janchyo Neme-
 sek között három részre osztatott, az öszve hivatott
 határosok között neveztetnek: Onuska János, és De-
 myen Demeter, Bustyaházárul a' Királynék jobbágyi.
 Herebel Filep, és Zaldobossy Ferencz Zaldobosról ha-
 sonlóképen a' Királynék jobbágyi. Pogány Nemesek
 Levél tár.

§. 12. Még 1595. Eszt. a' mint a' Magyar hely-
 ségek birák-által, úgy az Oláh helységek Vajdák által
 kormányoztattak, a' mint Levél tárunkban lévő Thardy
 Vörös Sósia Ükönknek Felső Veres marthi, és Nagy
 Ari jószágban lett be iktatásában az öszve hivatott
 szomszédok között e' képpen elő számláltatnak: „Ka-
 „ kas Lukács Biró Tekintetes, és Nagyságos Báthory
 „ István jobbágya Gyarmat mező Városból, Simonyi
 „ Nagy Pál Biró Kún László özvegyének jobbágya.
 „ Radul Simon Vajda, nevezett Báthory Istvánnak job-
 „ bágya

„bágya Lypórúl, Katona Miklós Vajda Zekell György
„jobbágya Borhidáról. 's a' t.

§. 13. A' mint három féle Nemzet lakja ezen Vármegyét, úgy a' nyelv is, mellyen beszélnek, három féle: Magyar, Német, és Oláh. A' Magyarok magos természetűek, ékes képűek, fekete hajúak, mérészek, makatsok, vigak, és vendég szeretők, a' feleségeik többnyire nagyon el hiznak. A' Németek, kik a' Királyi, és Bánya városokat lakják, pallérozott derék, szálas, jó erkölcsű emberek, de a' Sváboknak a' salakja még csak a' Magyar vérrel öszve nem egyeledik, gyenge szabású, kedvetlen képű, fehér, vagy veres hajú, irigý, félénk, fösvény, tátott szájú, az aszszonyi nemecsmány, de igen tenyésző. Az Oláhok közép természetűek, de igen vállasok, és erősek, a' munkára restek, alattomba intselkedők, boszú állók, részegesek, és babonások, a' fehér nép közöttök gömbölyű formájú, és különös szépségű. A' vallás is három féle. A' Magyaroknál a' Római közönséges hit, és a' Református vallás, az Oroszoknál, és az Oláhoknál az egyesült Görög bé vétettek. Az Augustana valláson lévőknek még csak Nagy Banyán, és Nagy Károlyban templomjok vagyon. A' nem egyesült Görögök csak kevesen a' Városokban a' kereskedők között találtnak. A' Zsidóknak tévelygése is, és mormolásai szélteben meg szenvedtetnek. A' közelebb múltt üdőkben az Egyházi hatalommal az Egri Püspök diszeskedett, de az régenten az Erdélyi Püspök mellett volt. Mert IV. Bela Királynak 1261. Eszt. költ levelében, melly által a' Tatórok pusztítása után Szent István, és László Királyoknak adományiban az Egri Püspökséget meg' erősíti, és a' mellyet Katona István Hazánk történeteinek érdemes, írója VI. kött. 326. lapon maga valóságában elé ad, noha az Egri Püspökségnek minden birtokai, és dézmai elő számlaltátnak, de Szathmár Vármegyéről semmi emlékezet nincsen. Az Egri Püspökségnek le írásában is nem találtunk egyebet, hanem hogy

1223. Eszt. III. Honorius Pápa Tamásnak, mint Egri leg főbb Püspöknek hatalmat adott: hogy az Erdélyi részeket is az Egyházi dolgokban kormányozza.

1299.

1299. Maramaros Vármegye az Egri Püspökségtől elszakítván az Erdélyihez adatott.

1422. Tamás Egri Püspök rendelte: hogy a' Nagy Bányai Plebános Szent István Király tiszteletére szentelt templomban egy jó lelki tanítót, és tizenegy Káplányokat tartsanak, a' mint azon Királyi városnak leírásában megmutattatik.

1646. Jakosch György Egri Püspök ellene mondott azon béke kötésnek, melly szerint Rákóczy György Fejedelemnek Tiszán innét, és túl való dézmák által adattak.

1665. Egri káptalannak Tisztartója Szathmár városán a' dézmát erőszakosan megvette §. 171.

Ellemben az Erdélyi Püspöknek Egyházi hatalma világosan ki tetszik ezekből:

1232. Eszt. midőn II. András Király a' Zothmári Németek Megyés Papjának az ő határokból bé jövő dézmának negyed részét ajándékozta, azt Reinhold Erdélyi Püspöknek, kit ezen dézma illetett reá állásával, 's abból eredő kárának helyre hozásával cselekedte, a' mint §. 171. látni fogjuk.

1322. Eszt. András, mint Megyés Erdélyi Püspök Csengerieknek különös kápolnát az anyai templom kívül építeni engedett. A' mint *Csengernek* leírásában elé adgyuk.

1323. Midőn I. Károly Király az Egri Püspökségnek birtokait, jussait, és dézmáit újra meg erősítette, és ezen levelét Egri Püspökség dézmálása alá vetetett Vármegyékben Filep Nádor Ispán ki hirdette volna, el mellőzván Szathmár Vármegyét, mint nem oda tartozandót, csak e' következő Vármegyékben közönségessé tette e' képen: „Filep Nádor Ispán, Kúnok birája, Zepusi, és Ujvári Fő Ispány, minden „Nemeseknek, Nemteleneknek, és akármelly állapotú, „és sorsú embereknek, Hewes. Ujvár, Borsod, Aba „Ujvár, Kito Kónuk (*Külső Szólók*) Ungh, Beregh, „Ugócha,

„ Ugócha, Zabolch, és Zaránd Vármegyékben lakók-
 „ nak, kik ezent látandgyák barátságot illő becsület-
 „ tel. Tudgyátok meg: hogy Nagy Méltosságú Károly
 „ Király Urunknak, Isten kegyelméből Magyar Ország
 „ Dicső királyának, a' Tisztelendő Egri Szent Egy-
 „ háznak dézmairól, 's egyéb jussairól, és szabad-
 „ ságról hozzánk intézett levelét vettük. 's a' t. Ka-
 prinay II. kött. 257. lap.

1349. Eszt. János Nemphty Plébános Megyés Erdélyi Püspökjének volt közönséges kép viselője (*Generalis Vacarius*) §. 171.

Kún László, III. András, és Hollós Mátyás Királyok, midőn *Ebes* helységet Szathmár Vármegyében, a' Pápanak *Curtes* nevezetű jövedelméhez adták, azt minden Világi Biráknak ítélő hatalmából ki vévén, csupán csak az Erdélyi Megyés Püspöknek, és az ő ki rendeltettyeinek bírósága alá vetették. Pray Magyar. Egyházi hatalomról 2. kött. 212. lap.

1383. Eszt. Szathmár Vármegyébe a' Királyi dézmának ötvenedik részét *az Erdélyi részeknek szokásához képest* a' Királynék szedték, tehát Erdélyi részekhez tartozott, §. 10.

1404. Eszt. IX. Bonifacius Pápa a' Némethi Plébániát Erdélyi Megyés Püspökjének hatalmából ki vette.

1465. Szathmár Városa Erdélyi Gyula Fejérvári Káptalannal ber dézma eránt meg alkudott. §. 171.

1501. Erdélyi Püspök dézmáknak kinem adásáért a' Szathmáriakat Egyházi átok alá vetette. §. 171.

1629. Eszt. Pázmány Péter Esztergami Érsek alatt tartatott Egyházi gyülekezethen Péterffy 2. Rész. 266. lap. Egri Püspökségnek Megyéje Borsod, Zemplén, Szabolcs, Zaránd, Sáros, Abauj, Heves, Ungh, és Bereg Vármegyéből állani mondatik.

Szathmár Vármegye mellyik Püspökséghez tartozott akkor? Ki nem tetszik; hanem elég siralmas sorsát

sát azon Egyházi gyűlekezetekben lehet látni, midőn 148. lap. 1562. Eszt. abban csak három Plébánia, Szathmár-Némethiben, Károlyban, és Apáthiban, 1629. Eszt. csak egy Katolikus Pap Ecseden említettik. 1687. Eszt. pedig az Ország gyűlésére nyújtott esedező levele a közönséges hiten lévőknek ezeket foglallya magában: „Szathmár Vármegyében, ki vévén a' Szathmári, és Ecsedi erősségeket még neve sem hallatik a' közönséges hiten lévő Papnak. Ugyan azon 1687. Eszt. Egri várból ki hajtattván a' Törökök, 1689. Eszt. ezen Megye Egri Püspöknek egyházi hatalma alá adattott. De hogy Szathmár, 's egyéb Tiszántúl fekvő Vármegyék az Egri Püspökségtől elszakattassanak, és azokból új Püspökség Szathmáron, vagy Nagy-Bányán allitassék, már 1733. Eszt. munkába vétetett, és már Kiss János Egri Prépost ezen új Püspökségre ki nevezetett, a' mint az Egri Püspökségnek le írásában, és Szathmár városának jegyző könyvében ezen szöveggel be írva találhatik: 1733. Várady Mihály 15. April. „írja a' Tanácsnak: hogy Egri Püspök Uramis *cédálván* a' maga Püspökségéből hat Vármegyét, azokban *instauráltatott* Egri *Vicarius* mostani Püspök Kiss Uram, 's tegnapis hallottam: hogy *optiójában* hagyatott volna azon *Neo-installáltatott* Pap Uramnak: hogy akár Nagy-Bányán, akár Szathmárt *figállyá* Püspöki *resindentidjät*. De az akkori hatalmas Egri Püspök Gróf Erdödy Gábor, és a' Káptalan fontos okaival VI. Károly Császárhoz járulván, és ezek 1738. Eszt. XII. Kelemen Pápa elejébe terjesztetvén, ottan halgatással el mellőztetett. Megint 1745. Eszt. Dicső Maria Theresia Királynénk a' Kalotsai Érseknek meg parantsolta: hogy az Egri Püspökség felosztásának szükséges voltát vizsgálja meg. De ez is mentsegeit elé adván, ezen Királynénknak igyekezeteis függőben maradott. Még I. Ferencz Császáruk, 's Apostoli Királyunk alatt, az Apostoli Szent Széknek jóva hagyásával 1804. Eszt. az Egri Püspökség Érsekségre emeltetvén, és ezenkívül annak megszire terjedő megyéje két Püspökségre osztatván, Szathmáronis különös Püspökség állittatott, mely első Püspökjével Nagy Szalatnyai Bárá Fischer Istvánnal, és ennek Egri Érseki Fő méltóságra 1807. Eszt. lett magasztaltatásával, most ugyan Szathmár Vármegyei születési második

sodik Püspökkel Klobusiczky Péterrel diszeskedik. 1784. Eszt. ezen Vármegyében a' Római közönséges hiten lévőeknek 14. Ó hitűeknek 130. Plébániái, Helvetziai valláson lévőeknek pedig 131. Prédikátorságai voltak. 1776 Eszt. a' Görög egygyesült Munkácsi Püspöknek Szathmár városába a' lelkiekben segéde (*Vicarius*) rendeltetett csak ugyan Szathmári Plébános Bonyi Elek 1804. Eszt. találtattak Ó hitű Esperestségek, és Plébániák ilyen számmal:

Az Avassi Esperes Fejér János alatt	15.
Bikallyi detto Bojtor Gergely detto	13.
Erdő-Szadi detto Pap György detto	13.
Felső-Bányai detto detto	7.
Nagy-Bányai detto Gazsy András detto	13.
Nagy-Károlyi detto Pap Péter - - -	16.
Nyíri detto Bradács János detto	11.
Szathmári detto Böthy Demeter detto	14.
Erdödi detto Kardos Demeter detto	17.
Szinyér-Várallyai detto Izakovics Vazily - - -	13.

Mind öszve 132.

A' Római-Katolikusok Plebániái is meg szaporodtak, és vannak Mészáros György Fő-Esperes alatt:

Al-Esperesek - - - - - Plebaniák Lelkek

1. Szathmári Becsky Ferencz	7.	3683.
2. Nagy-Károlyi Krámer Mihály	9.	10101.
3. Erdödi Dubinszky Mihály	7.	6819.
4. Nagy-Bányai Linczy Ferencz	9.	5885.

Mind öszve - - - 32. 26488.

a' mellyeket helyenkint-is II. Rész. elé adgyuk.

§. 14. Nágysága, és ki terjedése ezen Vármegyének hosszaságára nézve Reszege helységtől Kapnyik Bányai 17. szélessége 12. g. 7. és a' hol leg keskenyebb 5. az egész foglalattya pedig 110. négy szegü mért föld, mellyből a' száraz mivelhető 95. a' viz, és posványság 15. négy szegü mért földet teszen.

§. 15.

§. 15. Határos nap keletről Ugócha, és Mármaros Vármegyékkel, melyektől Gérczi, Bikszadi, és Avasi magas hegyeknek bérceivel, 's Túr vizének folyásával el választatik. Délről Kövári, és külső Szolnoki Erdélyi Fejedelemségnek vidékeitől Bikallyai hegyekkel el hasíttatik, Északról Tisza vize közötté, és Beregh Vármegye, 's Ugocsának némelly része között teszi határját, csak hogy Szathmárnak Torpa nevezetű mező városa, Szigethnek formájára Tiszántúl is ki nyúl. Nap nyugotról pedig Bihar, és Szabolcs Vármegyék szomszédi. Vannak ollyas helységek is melyek Erdélyi Felsőséggel öszve keverve kormányoztatnak. Ollyan Király-Daróc mező város, melynek csak fele Géres, és Gyöngy, melyeknek egy harmada, Felső és Alsó Szopornak négy ötöd része, Illosvának 19. telekjei Szathmárhoz, a' többi részeik pedig közép Szolnok, és Kraszna Erdélyi vidékhez tartozandók. Czikó nevezetű Szathmári falu pedig közép Szolnokba úgy be nyúl: hogy körül fekvő, Gerdánfalva, Szélszegh, Tóhát és Süleméd Erdélyi helységek által Szathmártól éppen elválasztatik.

§. 16. Nevezetesebb folyó vizei: *Tisza*. Sok halak nemeivel bővelkedő, hajókázható, 's azért töménytelen só köveknek, fa száloknak gerendáknak, szőlő karóknak, deszkáknak, gyümölcsnek, gubacsnak, égett, és kö szénnek-vivője. Származik Mármaros Vármegyében *Csernahora*, és *Horvillye* hegyekben, két forrásból, melyeknek az első, ága *Feketének*, a' hegynek nevétől, a' másika *Fejér Tiszának* rajta sokáig *fejérlő* hótól, és jégtől neveztetik Rómaiak *Pathysusnak* mondták *Thyscia*, vagyis *Títzia* nevét a' hajókázható voltától Kazarok alatt §. 3. vette, és innét a' *Tisza* nevezetis némellyek szerint, mások szerint pedig onnét a' Magyaroknál eredett: hogy *Tisz ágból*, úgy mint Fekete, és fejér forrásokból, Vischó, Kaszova, Schopurka, Iza, Szaploneza, Taraszk, Talábor Tsermelyekből, és Nagyágból öszve folyván, csak akkor nevezetesebb hajókázható folyót teszen. Ez minek utánna még Szeklentze, Huszt, és Lakócz patakokat Mármarosban, Batár, Buberke, Atak, és Borsova vizeit Ugochában, Szilágyot, és Krasznaát Külső Szolnokban magához vette, Túr Szamos, Lápos, Szászár, és

és Erje folyókkal Szathmár Vármegyében öszve csatol-
tatik, 's annak szélén folydogál. Déli partján fekvő
Tisza-Becs, Milota, Csétse, Tisza-Koród, Cseke, Nagy-
és Kis-Ar, Olcsva-Apáthi falúk, és az Északi partján
ki terjedt Torpa mező város között.

§. 17. Második folyója *Szamos*. Ez eredetére
nézve, nagyobb, és kissebb. A' nagyobb ered a' Rad-
nai havasokból Havas-al-földének a' részén, melly
Bukovinával határozttatik, 's minek utánna több hegyi
forrásokat Illmárt, Lecset, Rebrát, Brebisorát, Naszo-
dot, Laskadot, és Szász-Besztercei környéken Scha-
jót csatolna magához, Belső Szolnok Vármegyében
ereszkedik, a' hol a' partján §. 4. említett *Kozár-vá-
ra*-is helyhezttetik, 's azon alól Mikeházánál kisebb
Szamossal öszve foly. — Ez pedig ki buzog a' Kalotai
hegyből Erdélyi Kolos Vármegyében, a' hol Gyalunál
Hév-Szamos, és Hideg-Szamos patakokkal egyelített-
vén, Doboka, 's azon keresztül Külső-Szolnok Vár-
megyékben (mint fellyebb) Mikeházánál nagyobb Sza-
mossal egygyé lévén, a' Szolnoki Megyét Kövári ke-
rülettől elválasztja, 's ottan Örmező várnál *Almás*
folyóval, 's megint közép Szolnokban, 's Dobokában
nap nyugotról nap keletre, 's ismét Északra ereszked-
vén, sok csavargásai után, a' hegyeknek Csuttsa alatt
Egryi forrással, Szélszeg falunál pedig *Szilágyi* fo-
lyóval egyeledik, 's onnan Szathmári Megyéhez Erdő
Szadánál érkeztvén, 's *Lápos* vizével is ottan öszve só-
gorosodván, sokféle erőszakos tekervényével azt mint
egy két felé szakasztja, még annak végén Olcsva-Apá-
thinál a' Tiszába vész. Az ő Déli partján Szathmári
Megyében helyhezttetnek: Balotafalú, Remetemező,
Krassó, Nagy, és Kis Kólc. Apáthi, Ombód, Pálfal-
va, Északi partján pedig Busák, Nagy- és Kis Sikár-
ló, Illoba helységek. Udvarin felől ki bocsát magából
egy eret, mellyet a' lakosok *Sáznak* neveznek, és ez
déli oldalával Batiz, Lázári, és Fülesd falukat mossa,
a' hol Túr vizébe foly. Északi oldalával pedig Rosály
mező várost, és Tisza Berek névű falut érdekli. To-
vább Szamos vize Ombodi falun alól szigetet formál,
és a' Szathmáriakat, a' Némethiektől (melly most egy-
gyesült Szabad Királyi város) elválasztja, 's ezen szí-
geiben feküdt a' hajdani Szathmári vár is. Ezen szí-
getnek

getnek Északi tsútsából megint ki bocsát egy eret, melly a' lakosok által *Erjének* neveztetik, és Jánk, és Fejér-Gyarmath mező városoknál, Nagy, és Kis-Szekeres faluknál a' Tiszába folydogál. Azomban Szamos Szathmáron alól megint öszve folyván, bal oldalán Vetésnek, Óvárinak, Angyalosnak, Györteleknek, Tunyognak, és Csenger mező városnak, jobb oldalával pedig Darnónak, Szamos Ujlaknak, Danyádnak, Zsarollyánnak, és Matólcz mező városnak határit nedvesíti, még Nábradnál Szabolcs Vármegye felé fordulván, 's ottan Kér, Semjén, Panyola, Szamos-Szegh helységek körül vándorolván, megint el hagyott Szathmári megyébe vissza tér, 's ottan Ocsván alól Kraszna vizét vévén magához már nem messze terjed, hanem minék utánna 46. mért földeket folyásával bekerültt, mint egy el fáradván Észak felé Ócsva-Apáthi-nál a' Tiszába bé szakad. Alkalmatos vólt régenten Báthory Fejedelmek alatt Erdélyi kő só hozásra, melly kötelességét most is véghez vinné, ha a' sok iszaptól, és el-süllyedett számtalan tökéktől meg tisztítatnék. Azonkívül 123. malmoknak kerekjeit forgatni kintelenítettik, mellyeknek mindenike különös gáttal el-gátoltatott. Annyi gátok lehetetlen, hogy folyásába is ötöt ne gátolnák, azért mint egy haragra gerjedvén, sokszor már az érett vetéseket árjával el borította, és a' siránkozó lakosokat élelmektől meg fosztja. De hasznót is teszen. Mert tavaszkor igen zsiros iszappal a' földet kövéríti, 's leg jobb ízű kecsgekkel, és potyákkal a' meg károsított lakosoknak szolgál. A' vidék mellyet folyásával kerülget, *Szamos-köznek* mondatik.

§. 18. Harmadik folyója *Túr vize*. Szélességére tekintvén fél Szamossal vetélkedik. Eredetét veszi Szathmári megyének *Avasi* kerületében Vám-falusi hegyekből, Ugócsa, és Marmaros Vármegyék szomszédságában. Honnét Alsó-Uj-falura, Bikszádra, Túr vékonyára, Kanyaházára tekeredvén társul veszi azoknak hegyeiből le folyó forrást, melly Komorzány Tár-tócz, Lekentze, Bujánháza faluknál csörgedez, utánna Ujvárostól, és Pallagtól le folyó *Tána* patakkal Sárközön alól öszve társalkodván, két mért földnyi folyása után Ugócsi vidéket a' Szathmáritól el választja,

B

és

és amabban Kis - Gerezet, Túr - Terebes mező várost, Csedreg, és Almás falukat, által ellenben Szathmárban Adorjánt nedvesíti, 's egészen befoly Szathmárba. A' hol Éjszaki partyán Kis - Palágy, Sonkád, Kölcese, és Istvándi, az Éjszaki partyán pedig Nagy - Hódos, és Csáholtzi faluk helyheztetnek, 's hét mért földnyire terjedtt folyása után Kis - Arnál a' Tiszába takarodik. Ez is egynéhány malom kereket hajt, az iszapja igen soványította a' földet, a' halai is kedvetlen izüek, de mentéhen leg derekasabb tölgyes erdőket nevel.

§. 19. Negyedik folyója *Kraszna*. Eredetét veszi *Meszessi* hegynek tetején csörgedező több forrásokból, mellyek Pettény falunál öszve folyván, Kraszna mező városnak határát csapdossák, és azon Vármegye is tölök veszi nevezetét. Több patakoktól megint nagyobbván, Somlyó mező városnál Éjszak felé fordította folyását, és Csehi falunak hegyén fekvő csudálatos tónak le szivárgó vizével meg bővítetvén Közép - Szolnok Vármegyébe mégyen. Csehi tót *csudálatosnak* neveztük. Mert felül meleg, alól igen hideg vizekkel bővelkedik, ilyen elmés vers példa beszédben lévén fölöle.

Sic ubi cum calidis depugnant frigida; pugnant
Hic; spes pacis abest, pugna perennis erit.

Az az:

Hogy ha hideg harczol valamely más helybe meleggel;
Itt van az: — a' viadal köztök örökre marad.

vagy:

Hideg a' meleggel itten viaskodnak,
'S remény sints: hogy ezek öszve barátkoznak.

Azomban igen mély, és bűdös, 's azért a' lakosok által *Pokoltónak* neveztetik. Nem egyéb pedig: hanem a' hegynek üregében több különböző forrásoknak öszve folyása, alól természetes hideg, felül, bűdös köves hév vizeknek szakadásából, mellyet a' szaga is mutat. Szolnokiaknál *Gyöngy*, és *Bélték* patakokkal öszve barátkozván, Kraszna, azon Vármegyét Bihartól el választja, hol sík mezőre kapván mocsárosodni kezd, és több ágakra oszolván több szigeteket formál, mellyeknek dél felé menő ágai alább öszve tsatoltatván *Érnek* neveztetnek, és *Berettyó* vizébe folynak, a' középső ága

aga Közép-Szolnokiakat Szathmáriaktól el-mesdélvén, Király-Darócznál Szathmári részre hasad, a' hol nap nyugoti partján Szent-Miklós, Gencs, Mező-Terem, Vezend, Pórtelek, Iriny, Dengeleg, és Endréd faluk helyheztenek, az Éjszakra forduló ágai pedig Nagy-Majtényt, és Gebét mossák, a' hol tñj, de igen restül mendegélő folyóval, melly *Balkánynak* mondatik, meg szaporitainak. Ered ez Szathmári megyének szélén, és Dob, Zsadány, Nagy- és Kis-Kölcs helységeknek határit nedvessítvén, Résztelek, Hirip, Amacz, Madarász, és Zsadány felé vitetik, a' hol két szarvakra válván, egygyikével a' Krasznába, másikával alább Csenger-Ujfalút, Tyukodot, és Porcsalmát érvén, a' Szamosba Tunyogh, és Györtelek mellett mégyen, Kis-Majtényt pedig el hagyván, 's ottan Felső-Közép és Alsó-Homoródtól le folyó *Homoród* vizétől nagyobbra nővén Kraszna, megint kétfelé oszlik, bal ágával Domahidát, Kálmandott, Börvelyt, Fábianházát, és Ecsed mező városát éri, és a' jobbra menő ágával az Ecsedi várnak omladékjai alatt egygyesülvén, 's az Ecsedi tótt ketté vágván, Geberjénynél úgy neveztetett *Hólt-Szamosba*, az után pedig nem olly régen ásatott árkon a' Szamosnak valóságos folyásába omlik. Ezen folyónak Szathmárba majd semmi partja nincsen, azért igen sár mellékes, a' halai sár izűek, szélein sok káka, nád, és sás terem, a' vidék, mellyen mendegél, Kraszna-Köznek neveztetik. Bell Mátyás Kraszna vizének folyásáról fel jegyzette: hogy régenten Majténynak bal oldalán Bobárt régi vár, Károly, és Kaplony mellett egyenesen a' Tiszába folyt, hanem a' Báthoriak az Ecsedi vár felé, hogy meg vehetetlené tehessék vették folyását, a' mellynek igassága kitetszik most is Majtényon felül szemlélhető árkából. Mások pedig úgy vélekednek: hogy az Érmelléken által a' Körösbe folyt, és ott is szemlélni lehetne a' régi árkát.

§. 20. Ötödik folyója *Batár*. Eredetét veszi Cserna ujfalusi hegyeknek völgyeiben, a' honnét le ereszkedvén, és Kis-Tarnától le folyó patakkal nagyobbodván, *Batári* helységnek, hol az előtt Flandriaiak laktak, nevet ad. Onnét el távozván, fél mért földnyi folyása után Ugocsa, és Szathmár Vármegyének határt vett, 's ebben Magosligethi helységnek határát

nedvesíti, 's erdőségen keresztül nem sokára Tisza-Ujlaknál a' Tiszába takarodik.

§. 21. Hatodik nevezets folyója *Lápos*. Van ennek kút forrása Mármárosi havasokban, honnét le ereszkedik Belső-Szolnoki vidékre, a' hol Batiz-Polyánya Kúttyának a' forrását magához vévén *Oláh-Lápos* falunak nevet ad, és megint Oláhul *Calvának*, Magyarúl *Emberfőnek* neveztetett heggyről le csurgó patakot magához csatolván *Magyar-Láposnak*-is nevet ad, mellytől Macska-mezőre menvén a' Kövári kerületben szivárog, 's ottan a' kösziklán hajdanában épített *Kövár* várnak omladékjait körül-kerengvén, Remete mellett Monostor, és Szurdok faluktól le folyó patakkal öszve barátkozik, melly hasonlóképen Mármárosi avasoknak két forrassából ered, 's megint Szathmárba Bajfalun alól *Kékes* nevezetű forrassából Szászár nevezetű falun alól pedig *Szászár* patakjával szaporodván, Lápos-Bányát, Misztótfalut, Mogyoróst, 's több körül fekvő Oláh falukat nedvesítvén, már *Nagy-Láposnak* mondatik, 's mint fellyebb Erdő-Szadánál a' Szamosba belé foly. Nagysága *Túr* vizével egyenlő, igen hasznos vize Szathmárnak, mert érczeknek öszve töretésére, 's el választására fel-állított Bányászati alkotmányoknak kerekjeit szüntelen forgattya.

§. 22. Kissebb folyó vizei: *Szászár*. Ez is hasonlóképen a' Mármárosi-hegyekről, mellyek Szathmárkat el választják, veszi eredetét, és a' Szathmári megyébe folyván Felső-Bánya szabad királyi várossának nedvesíti határit; ezen alól *Fernezely*, és *Miszt* patakokat, mellyek Fekete-Bányatul, Lápos-Bányától, és Miszt-Bányától le csörgedeznek, foglallya magában, 's ezekkel nagyobbodván *Szászár* faluhoz, mellynek nevet ad, takarodván, nem sokára azon alól *Lápos* vizébe (mint fellyebb) foly. Köz jónak nagy hasznával. Mert az arany, és ezüst Bányák alkotmányinak nagyobb részét ez mozgásba hozza, 's belőle ásatott sok féle csatornyákon a' nevezett drága ásványokkal hazánkat gazdagító eszközök kerekjeinek egynehány szászadgyait egy szempillantásban forgattya.

§. 23.

§. 23. Hasonló vize Szathmárnak előbb nevezetett *Fernezely*, melly a' Rosályi hegyből Szathmárba ered, és a' Rosályi helységet nedvesítvén, 's *Fernezely* falunak nevet adván, hasonlóképen sok Bányászi alkotmányoknak kerekjeit forgattya, 's a' Bányáknak művelésére 's érczeknek el választására szükséges fákat belőle ásatott tsatornyán két mért földnyi meszszeségre a' Bányákba hordgya, 's mint fellyebb a' Szaszárba szivárogo.

§. 24. Ide tartozik *Terep* patakja-is, Oláhul *Tripp*, melly az Avas-Ujfalusi hegyekből származván, és *Mósesfalút*, *Bikszádott*, 's tőle neveztetett *Terepet*, és *Bujánházát* mosván, minekutánna egynéhány malmoknak szolgált, Remetei helységnek határán *Túr* vize által el nyeletik.

§. 25. Ez után jő §. 19. említett *Homoród*, melly hasonló nevezetű faluknak hegyeiből eredvén, 's áradásnak idején egy, két malmoknak kerekjeit hajtván, mint fellyebb *Kis-Majténynál* a' *Krasznával* egyedik.

§. 26. *Balkányt*-is §. 19. már említettük, *Tána* patakát is §. 18. melly az Avassi Környéken származván, a' Sárközi határba *Túr* vizébe merül. Ezeknél kisebb patakjai Szathmárnak *Szinyér*, és *Kékes*. Az előbbeni Szinyér-Várallyai hegyekből ki buzogván, azon nevezetű mező váraszon keresztül megyen *Apa* helység felé, 's ezt el hagyván Berenczénél Szamost nagyobbítja. A másik Nyegrefalunál forrását yévén, 's Magyar és Oláh *Kékes* faluknak nevet adván, 's azokat, és Orosz-falut, *Dobraviczát*, *Bájfalút* nedvesítvén, mint fellyebb §. 21. a' *Lápossal* egygyő lészen.

§. 27. Nevezetes tavai is vannak, a' micsodás az *Ecsedi tó*, vagy *Láp*, mellynek hossza 7. szélessége 4. mért földnyire már terjedett, midőn 1730. Eszt. Mikoviny Sámuel Föld-mérő által fel méretett, most pedig 4 □. mért föld, és 25. □. öl a' ki terjedése. Ezen rémitő csuda számtalan károkat a' köz jónak okozott. Mert már egynéhány népes helységeket úgy el nyeltt: hogy azoknak csak a' régi papirosokon találta-tik gyászos emlékezete. Vagynak ugyan helyei, a' mellyek

mellyek nyári szárazságban kaszálhatók, téli be fagyás-
 kor is jó izü sással a' márhákat táplálják, épüle-
 teknek fedeleire nádakat, és ernyőknek dikényeket ne-
 velnek, de vannak olly csalóka zöldellő helyei is, a'
 mellyek alatt lappangó posványosság a' barmokat, és az
 embereket úgy el süllyezti: hogy onnan ki nem gázol-
 hatván a' szomorú halál áldozattyaivá lesznek. Hogy
 ezen a' lápon már a' Magyarok bé jövetelével erősség
 fel- állott, arról Béla Királynak Levelese bizonyosságot
 tészén, midőn 21. Czik. mondgya: „ hogy *Zabóleh*,
 „ és *Tass*, a' *Lehel* attya a' fél seréggel meg indultt
 „ a' *Tisza* hátón, 's jötte nek a' Magyarok a' *Szamos*
 „ vize felé azon helyre, melly most (*Sárvár*) Sár-
 „ várnak hívatik, és a' lakosoknak fiait kezességül fel-
 „ szedvén a' várat Katonákkal tele hagyták. Ez az
 „ Ecsedi várhoz közel régi romladékokban mostan élő
 emberek emlékezetére csak 1794. Eszt. mutatta meg
 magát leg alább, a' midőn a' mód nélkül való száraz-
 ság miatt, a' nádas láp körülette le szállott, 's mai
 napig sem vesztette el *Sárvár* nevezetét. Az után
 1325. Eszt. Károly Király meg engedte *Guth-Keled*
 nemből származott Nemeseeknek: „ hogy az *Ecsedi* lá-
 „ pon várat építhessenek, melly az ő Királyhoz, és a'
 „ Sz. Koronához mutatott szeplőtelen hivségektől *Hiw-*
 „ *seegh* várának neveztessek. De ezen nevezetét közel
 fekvő *Ecsedi* helység miat el vesztette, és *Ecsedi* vár-
 nak neveztetett, mellynek bővebb le írását, és visz-
 szontagságait *Ecsed* mező várossának esméretében látni
 fogjuk: A' mi a' tónak kártékony voltát illeti; azt meg
 gátolni, már Gróf Károlyi Ferencz igyekezett, a' fia
 Antal orvosolta, midőn ezen tóba be szivárgó Krasz-
 nának ágát nem csak rendes ki folyására kinszerítette,
 de a' tavat is nagy költséggel, és munkával meg ba-
 rázdoltatván, közepén ásott mélységbe, és onnét ki
 bocsátott árkokon a' Szamosba nagyobb részint le szí-
 várogtatta. De ezeknek dieséretes igyekezeteit nem
 folytatván a' maradékok, a' csatornák iszappal újra bé
 teltek, 's régi veszéllyel a' körül fekvő vidéket fenye-
 getik. A' régiek azt hitték az *Ecsedi* lápról: hogy az
 bé nem fagy; de ezen költemény onnan eredett: hogy
 Kis- *Ecsed*nek régi lakosai földes Uraiknak egyéb adó-
 zással nem tartoztak: hanem csak fagyáskor kötelesek
 voltak az *Ecsedi* vár körül a' lápot meg törni, és ar-
 ra

ra vigyazni, hogy bé ne fagygyon, ne hogy az ellen-ség oda be ronthasson.

§. 28. Más nevezetes tava, vagy inkább mocsárja *Rákta-Eger*, melly a' Szamosból ered Apai helység mellett, és sokféle csavargásaival Aranyos-Megyes mező városát, Jófef-Házát, Sárközt meg kerülven Adorján felé, 's onnét *Túr* vizébe takarodik.

§. 29. Egyéb tavai, és mocsárjai: *Sár*, melly §. 17. a' Szamosból szakad, és *Sári* helységnek is nevet ad. *Holt-Tisza* Koród, és Cseke mellet. *Holt-Szamos* Balotafalú, Lippó, Berencze, Karassó, Udvari, Geberjény, Gyügye, Györtelek mellet, 's több mocsáros helyek, mellyek *Halványnak* neveztetnek, és Mikolánál, Hódosnál, és Csekénél az áradásból származnak. Ezekhez járúlnak a' Szamosból ki szivárgó erek *Gégő*, és *Erge*, mellyek csak az ár vízzel tápláltatnak, 's a' forró nyárban ki száradnak.

§. 30. Vagynak ezen Megyének nevezetes hegyei is, mellyek több sorokra oszlanak. Egygyik sora *Sárközi*, *Jósef-Házi*, *Aranyos-Megyesi*, és *Ujvársai*. Ezeken termenek a' magas *Bik*, és tölgy szálak, ásatnak malom kövek, az allyait pedig szőlő hegyek ékesítik. Más hegyeknek ága az *Avasi* kerületbe hajlik, és *Gérez* falunál *Ugócsa Vármegyét* érdekli. Tovább látszatnak a' *Bikszádi* tetőknek meredekei, mellyek *Mósesfalva*, *Ráksa*, *Felső-és Vámfalú* felé tekeredvén az *Apai*, és *Szinyérvárallyai* hegyekkel öszve tsatoltatnak, 's jó borokat teremnek. Az *Avasi* hegyekis *Köszeg-Remeténél*, *Rózsa-Palagnál*, *Kanyaházánál*, *Tartócznál*, *Vámfalunál* kevés borral, de bezzeg szálak, és vastag tölgy, *Bik*, *Hárs*, és *Szil-fákkal* díszeskednek. Az *Avasi* kerület is nevét onnét vette: hogy régi meg mohosodott, 's mint egy meg *avassodott* fákkal kevéldedik, melly is olly régi nevezete (*Districtus Avasságh*) hogy már *Gróf Csáky Istvánnak* 1668. Eszt. költ *Királyi* adomány levelében találtatik, és hogy hajdanában a' *Zathmári* várhoz tartozandó lett volna, emlittetik. *Szinyér-vár*-allyának van *Várhegye*, mellynek tetején régenten kies vár vala, de már fenék kövei sem találtatnak. Innet nap keletre fordúl

a' hegyeknek láncza, és kö sziklás meredekéken által Sebes-patak, és Illoba mellett, Misztótfalu, Mogyorós és Szabad Királyi Nagy-Bánya várasa felé tekervényesen hajlik, onnét sűrű erdőséget, innét sok ércz bányákat a' szemlélőknek mutogatván. A többiek különös tetők, mellyek *Fernezey* (Oláhul *Firixan*) faluhoz terjednek ki mondhatatlan haszonnal Mert *Fernezey* pataknak segedelmével több mesterséges csatornákon a' leváogatott sok fa rakásokkal a' Bányászati hivatalnak, 's alkotmányinak hevenyében szolgálnak. Azokon túl vezet az út magas *Rosályi* hegynek tetejére, a' hol kristály színű források több kút fökből erednek; e' mellett a' tetején olly tágas mező fekszik: hogy annak a' térségén több ezerekből álló tábor el férhetne, 's ezenkívül olly kövér, és termékeny: hogy a' juhoknak rajta legelő sok nyájai szüntelen növézsiros füveit alig emészthetik meg. Belől a' hegy üresnek lenni látszik; mert a' láboknak dobogása alatt reng. Ezen túl magas *Fekete* nevezetű *hegy* vágyon, melly egy mély tavat foglal magában; tekintetére a' vize fekete; de ha merittetik, 's nézetik, tiszta színű, jó izű, se valami szaga nintsen. Ezt a' lakosok *Tenger-szemnek* nevezik, úgy vélekedvén: hogy valami tengerrel közösülése volna; de nem egyéb: hanem tágas kút formára öszve szövötközött kösziklák között eredő forrásoknak öszve folyása, a' fekete színe pedig mint a' melynységétől, mint a' fenekén lévő fekete homoktól játszottattya a' szemeket. Ezen *Fekete* hegyen hogy Indiai Theehez, mint szagára, mint jóságára hasonló fű terem, Bell Mátyás feljegyezte, csak hogy a' lakosok sem a' szárításának, sem a' levelei öszve zsugorításának módgyát nem tudgyák. Azon meredekeknek lántzában fekszik *Gút* nevezetű hegy is, melly magasságára nézve a' *Rosályival* vetélkedik. Ennek is a' tetején hasonló *tenger szem* nevezetű tó mulattattya a' szemlélőket. Ezen hegyeknek láncza végtére Felső- és Nagy-Bányához takarodik, a' hol a' Bányászati alkotmányokra nézve az emberi elmének ritka, és különös találmányait lehet szemlélni. Itten sok drága értzekkel viselő *Keresztszeghi* hegy a' Nagy-Bányai határon tetétől allyáig, és az allyától közepeig úgy öszve fúratott: hogy a' Bányáknak üregével az ércz ásóknak mindenfelé járása, és közösülése legyen.

Ter-

Terjednek ezen hegyek egész a' Kapnik határig, a' hol az Erdélyi Fejedelemséggel határozatnak. Harmadik sora a' hegyeknek *Bikallyának* neveztetik, melly Erdő-Szadától kezdvén, Huta, Szinfalu, Hirip, Szathmár, Erdőd, Bétek mellett Géresig, és Gyöngyik terjeszkedik sűrű erdökből álló, és szőlőt termő dombokkal is ékeskedő. Utóilyára van ezen megyének a' többi hegyektől el-váltt, Hegyi szigetnye is *Tarpa* mező várasa mellet, a' Tiszanak kerületében, jó borral, 's jó izü almákkal, és sűrű tölgyes bércekkel is bővelkedő. Hutánál, és Erdődnél különös szépségű üvegeket készítő műves házak építették a' Bikallyai hegyek között. Bort termő dombjai leg különbek Erdődnek, ahol veres, és Ászszú szőlő bort is csinálnak, sok éstendőkig el lehet őket tartani, és nagyon erősek. Ez után valók Szinyérvárallyának, Apának, Ujvárasnak, Nagy- és Felső-Bányának, Szathmárnak, Sárköznek, és Béteknek borai.

§. 31. A mint bércezes, úgy lapályos erdőkkel is bővelkedik Szathmár. Egy oldalát egészen ollyas erdők kerittik. Kezdődnek Tarpánál, és Kis-Árnál, és úgy Kömörő, Eseke, Istvándi, Kölce, Sonkád, Magosligeth, Palád, Hódos, Rosály, Szárazberek, Mikola, Némethi, és Egri mellett egy húzomba terjednek, a' leg nevezetesebb *Gombás* nevezetű erdőhöz, mellynek hossza két, szélessége egy mért földet foglal magában. Ez régenten *Gumbas földinek* neveztetett, a' mint e következő Erdélyi Káptalanban található Oklevél bizonyittya: „ Szent Mihály Egyházának Káptala, lannya Erdélybe. Minnyájoknak, a' kikhez ezen „ irás el-jövend, egészséget. Minnyájoknak tudtára „ kívánnjuk adni ezen levelünkkel: hogy Urunk meg „ testesülésének 1231. Eszt. Jowb Peechnek fia hozzá „ zánk járulván vallotta: hogy bizonyos fölgyét, tudni „ ni illik *Gumbas* fölgyének felét, minden haszonvételeivel, 's hozzá tartozandóival el adta légyen Obusnak Mihály fiának, jó akarattyával, 's reá állásával „ a' maga atyafiainak, tudni illik Sámsonnak, Obusnak, és szomszédgyainak Pousa Vajdának, és Tóbias Grófnak örökös jussal birandót husz ezüst gyráért, (*marcis argenti*) mellyeket egészen meg fizettek, kötelezvén előttünk arra magát, és maradékait: „ hogy

„ hogy ha valaki időnként folytával azon Obust elő hozott földért háborítani mérészené, maga költségével oltalmazni tartozik. Hogy ezen vételnek rendgye jövedőben is meg maradgyon, fel bonthatatlanul, adtuk ezen levelünket pecsétünkkel meg erősítvén. „ 1231. Eszt. „ Ezen *Combás* Sárközi derék erdővel határos, melly a' hegyek felé emelkedvén az Ujvárosi erdőket érdekli, 's mint ez, 's mint a' többi erdős lapályok sok féle nemű, úgy mint tölgy, Bük, Juhar, Fodor, Jávör, Körös, Szil, Eger, Som, Mogyoró, Nyár, és Hárs fákat termenek.

§. 32. Fakadnak ezen hegyes és térs bércek között több érczes, savanyú, és sós orvosló források. Úgy mint: Bikszádi, Nagy- és Felső-Bányai, Fernelzyi, Vám- és Bájfalusi, a' hol fürdő házak is építettek. Ezeknek vizei bűdös-köves, sós, vas, és bé zárt levegőnek részecskéjéből állanak, 's mivel kedves italúak, a' lakosok által *Bor-kútaknak* neveztetnek. Vámfalusi leg kellemetesebb, a' Bikszadi leg sósabb.

§. 33. Ezen fekvéshez képest a' Szathmári tartománynak földje termékenysége nézve három szakaszokra osztatik. Leg kövérebb, és leg termékenyebb a' Károlyi vidék egész Bihár Vármegyéig, Kraszna közli járásnak Szathmártól fogvást Nyír felé nyúló része, és az egész Szamos-közi járás, midőn ez az árviztől el nem borittatik. Második szakaszban tétetik a' Nyírnék fővenyes földgye, a' Nagy-Bányai járás, és a' Krasznaközi járásnak azon része, melly *Bikallyának* mondatik. Leg soványabb pedig a' Nagy-Bányai járásnak Avás nevezetű, és a' Bánya városoknak környéke. Mindazáltal a' természetnek sok adományival bővelkedik. Az állatok Országából legel itten számtalan ökreknek, bialoknak, több féle nemű juhoknak, kecskéknék, serény lovaknak, szálas sertéseknek sokasága, mellyek kivált az erdős helyeken nagy jövedelmet hajtának a' lakosoknak, a' vadaknak, házi, és erdei szárnyas állatoknak sok fajtái. Hegyes bércekre a' medvék, vad kecskék, és hiuzok a' szomszéd Máramarosból által vándorolnak. Az erdők a' szarvasokat, őzeket, rókákat, nyúlakat, farkasokat, borzokat, siket fildokat, Császár, és fogoly madarakat nevel-

velnek. A tavakon hattyuk, vad lúdak, szárcsák te-
tekenős békák, vidrák, fejéres, kalánas, Tsergő ré-
zéknek sok féle nemei, búvárok, gödények, gémek,
golyák, haltsikok, a' folyó vizekben kecsegék, pentyók
csukák, harscák, sügérek, bolyingok, süllők, kárá-
szok, fejer keszegek úszkálnak, forrásokban meny, és
kövé halak, 's pisztrangok viczkándoznak. A' növevé-
nyekből a' fellyebb elő számlált erdei fákon kívül leg
nevezetesebb a' gesztenye, mellynek gyümöltse a' Bá-
nyáknak tájékaról meszsze földre hordatik, más gyü-
möltsöknek sok féle nemei, kivált szilváknak, és al-
máknak sekasága, melly Tiszahátról, és Szamoshat-
ról szálaikon, szekereken a' szomszéd Megyékre szál-
lítottatik. *Kormos* almák mint izékre, mint tartósságok-
ra nézve leg inkább dicsértetnek, szilvákból pedig sok,
és jó pálinka égettetik, aszalva is el árúltatnak. Eze-
ken kívül vannak Mandola, Baraczk, Dió, Naszpolya,
Szederj, Birs-alma, Berkenye, megy, cseresnye fák,
Köszméte, tengeri szőlő, 's egyéb hasznos tsemetek.
Terém itten mindenféle vetemény, búza, rozs, árpa,
penkely, zab, veres, pár, fog, metelő hagymák, kö-
mény, ánís a' mezőken, spárga, veres, karó, kerék,
sárga répák, virágos, téli, zöld levelű, fodor káposz-
ták, kender, len, dinnye, ugorka, töknek sok féle
nemei, köles, harma kása, gubács, földi alma, csitsó-
ka, komló, héjas gyümöltsi vetemények, borsó, len-
tse, nagy, és apró bab, Törökhúza, szőlő, dohány,
és lépes méz, mellyet a' viaszkal innét a' lakosok De-
breezenbe, 's azzal kereskedő Tótok Gömör Vármegyé-
be szállítanak. De az Ásványok válnak ezen Megyé-
nek leg inkább mint diszére, mint különös hasznára,
A' drága érczeknek gazdag Bányaí sok századoktól fog-
vást nagy szorgalommal föld gyomrában szüntelen ásat-
nak, Nagy Felső Kapnik, Lápos, Misz-Bányáknak Fer-
nezelynek, és Illobának határin, mellyek finom aran-
nyal, és ezüstel a' Királyi pénz tárt, és a' hazát gaz-
dagíttják. Tiszta termés arany itt ritkábban találta-
tik, hanem inkább ásványos arany, melly vagy csu-
pán kén kövel, vagy kén köves Egér kövel, vagy más
egész, és fél értzekkel, úgy mint a' veres, vagy fejer
ezüst, sárga, vagy hamu színű réz ásványokkal, Czi-
nobriomos kénesóvel, Piskolczal, és néha festő értzel
(*Magnesium*) az ezüst is hol kénkövel, hol Rosnikával,
hol

hol bűdös köves egér kövel, hol fekete ónnal, hol rézzel elegyes, fő képpen Kapniknál a' réz olyan bőv benne: hogy ennek kedvéért ássák inkább, mint az ezüstért, mellyet hamú szín ezüst ásványnak (*minera argenti cinerea*) neveznek. Vannak azonkívül fehér, fekete Ón, réz, és vas ásványok, a' fél-értzek közül kéneső (*Mercurius*) és abból eredett Czinnober, fattyú ón, vagy is Zin (*Zincum*) Vismuth (*Wismuthum*) Písgólcő (*antimonium*) Rosnika, vagy Egér kő (*Ar-senicum*) Kobált (*Cobaltum*) fattyú réz (*Nicolum*) festő értz (*Magnesium*) arany szín festék (*auri pigmentum*) melly egér kövel, és bűdös kövel elegyes, leveles szövésű, fényes, sokféle kristályokkal ékeskedik, és leg szebb Felső-Bányán terem, a' mész festő értznek pedig, melly itt mindenféle színű az üveg csinálók, és a' fazékasok közönséges máznak nagy hasznát veszik. Helyenkint találhatik kénkö tiszta természetben (*sulphur nativum*) mellynek itten az a' tulajdonsága: hogy ha az aranyat általa meg olvasztják, és osztán a' vízbe töltik, a' vízben az arannyal edgyütt, mint a' só együvé olvadva fen marad. Innét egy odavaló Bányászi Tiszt így okoskodott előttünk: hogy Móses az arany borjút ilyen módon itatta meg a' pusztába bálványozott Israellel, a' mint Móses 2. könyv, 32. Rész 20. v. írva vagyon. Vannak a' földeknek, és a' köveknek különös nemei is. Úgy mint a' festő, és mész földek, folyó követs (*fluor mineralis*) Kapnikon, Nagy és Felső Bányán, Kristálok, csepegő kövek, Calcedon tömött kristályokkal vagy arannyal, és ezüsttel elegyes, Felső Bányán, és Kapnikon, Jáspisok, Granit kő sziklák, tajték kő (*pumex*) Alabástrom, és fény kövek Sürgyefalunál, malom kövek Aranyos-Megyésén, Fernezelybe, Jósef Házán, és Újvárasón, Illobánál Szomolnokihoz hasonló választó vize, melly a' vasat veres rézzé változtattya. Hajdanában Nagy Bányán leg nevezetesebb volt *Szent Keresztnek* bányája, melly olly bővséges aranyat adott: hogy a' kiásott érczeknek csak porával a' munkások ki fizettettek. Kormányoztatott régenten a' Bányászi hivatal Fő Kamarás Gróf, és Hegyi Birák által, a' mint §. 172. látni fogjuk; most Felvigyázó Tiszttség (*Inspectoratus*) a' Felsőség jóvedelmére itten fel vigyáz, mellynek érde-
mes

mes előljáróit Nagy Bánya városának, le írásában, §. 172. elé adgyuk.

§. 34. A' népnek foglalatossága ál a' föld, szőlő, és Bányák művelésében, marha nevelésben, és szekerzésben. Minden napi szükségét ki pótoló mester emberek csak a' Királyi, és mező városokban laknak, a' falukon fonó aszszonyok, takácsok, guba szövők, és kovácsok. Mivel készültek: Üvegeket készítő házakon kívül, Nagy Bányán puskapor, kések, és sajtoló alkotmányok ottan, Misztótfaluba jó cserép edények, és kemenczék, Mező Petriben rostáló eszközök készíttetnek.

§. 35. Sokadalmas helyei: Szathmár, Károly, Nagy Felső-Bánya, és Várallya, mellyeknek vásárjai leg nevezetesebbek. Külső kereskedők is ide csoportoznak, Havas al-földiek jó lovakat bé hordanak, azonkívül Erdélyieknek, Mármarosiaknak, az Avasságbéli Oláhoknak, és ércz bányáknak számtalan szekerei itten eleséget, bort, szilva pálinkát, dohányt vásárolnak. A' Szalkai, Csengeri, Megyesi, Gyarmathi, Erdődi, Bélteki, Nagy Majtényi, és Jánki sokadalmakban pedig többnyire csak szarvas marhák, lovak, és sertések árultatnak, a' juhoknak számos seregeit vásáron kívül is minden tavasszal jó árron a' fel-földi Tótok elhajtják.

§. 36. Ezen fokhelyekre, és vásárló piattzokra a' Szathmári, Károlyi, Kocsordi, Kölcsei, Ujvársi, és Nagy Bányai fő utak vezetnek. A' Károlyi út ered Bihar Vármegyéből Mihályfalván, Piskólton, Rezegén, és Mező-Petrin által, Debreczen városától pedig Sámsonon, Lúgoson, Bélteken által Károly mező városába, és onnét Nagy Majtényon, Töke-Térebessen, és Zsadányon, vagy Domahidán, Kis-Majtényon, és Dobon által a' megyének közép pontyára Szathmárba mégyen. A' Kocsordi út vezet Tokajtól Szabolcs Vármegyén keresztül, Györteleken, Okörítón, Portsalmán, Pátyodon, Csengeren, Komlódon, Tóthfalún, Petén, és Darócson, a' vagy Csengeren, Óvárin, és Vetésen által csak ugyan Szathmárba. A' Kölcsei út megyen Miltótán, Csécsén, kölcсэн által a' Szamosközi járásba, és

és ottan Fülesden, Vámos-Oroszin, Kis Naményon, Gacsályon, Zajtán, és Nagy Peleskén által ismét Szathmárba. Az Ujvársi út jó Marmarcsból az Avasi ke-
rületen, úgy mint Técső mező várástól Móses Felső és Vám falun, Raksán, Uj várason, Apán, és Udvarin által, megint Szathmárba, a' vagy Ujvárástól, Szinyér várallyán, Sebespatakon, Illobán, Sikállón, és Misztótfalun által Nagy Bányára. A' Nagy Bányai út vízéri vagy Szigeth mező városból Bréb felé, a' hegyeknek meredeklein, vagy Erdélyből Kapnik, vagy Dées felé Misztótfalun, Sikállon, Illobán, Sebes-patakon, Szinyér-Várallyán, Apán, és Udvarin által Szathmár-Némethibe. Ezen utak csak Técsőtől Szathmárig, a' Nagy Bányai, és a' Károlyi Csenger felé Kis Majthényi határon (melly *Kasodnak* neveztetik) mesterségesen töltve, és kavittsal ki hordva vannak, de a' mint itten, úgy másutt is, a' szorgalmatos út csinálás fő gondgya a' köz Tisztviselőknék.

§. 37. Ezen útakon sok hidak, és révek is vannak; de csak három kő híd a' *Kasodi* úton találtatik, a' többi hidak pedig az erdőknek nagy vesztegetésével fából építettettek. Csenger, és Szathmár tájékán a' *Szamos* vizén, *Kasodi*, és Kocsordi a' *Krasznán*, Kölcsei, és Istvándi a' *Túr*nak folyóján, Sárközi, Megyesi, Batizi, Némethi, és Peleskei a' *Sár* erén, Símai, Jánki, Nagy Szekeresi, és Komlód-Tót falusi az *Erjén*, Gilvátsi a' *Homöröd* patakán, a' hol, és a' Szathmári hidon vám az utasoktól szedetik. A' többi hidak apróbbak. A' Hidasokon több által járás vagyon, úgy mint a' Tisza-Becs, és Tisza-Ujlak között *Tisza* vizén a' Királyi Kamara hidasa. Vári, és Tisza-Kórod között, Kis-Arnál, Matócs, és Tunyogh között rév bér a' Károlyi Grófoké, Geberjénnél Nemes Jékey Imréé, Fülöpö-Darócznál Nemes Illósvay maradókoké, Ökörítónál is, Fülöpösnél, Berenczénél, Apa, és Borhid Szinyérvárallya, és Reméte-mező között hajósok segédelmével, az *Avasi* környékben *Túr* vizén csak pallókon, Mikolánál csak a' malomi gáton van az által menetel. Az áradó vizektől két, és más fél ölnyi töltések az egész *Tiszának*, és *Szamosnak* környékén a' lakosokat oltálmazzák, de majd minden esztendőben a' vizeknek erejétől széllyel szaggattatván, újjítást kívánnak. Szombrú tekintet
ak-

akkor a' lakosoknak hajlékait, kalászos élettjét, széna boglyáit, barmait a' hirtelen ki áradó vizekben uszkálva, vagy el borítva szemlélni.

§. 38. Né pessége ezen Vármegyének az 1804. Eszt. lett össze írás, és számlálás szerint, e' következő:

Vannak benne szabad, és Királyi Városok	2
Szabad Bánya város	1
Mező városok	17
Népes falúk	248
Puszták	12
Házak	26566

Mel lyekben laknak

Cselédes gazdák keresztények	30551
Tiszteltbéliék (Honoratiores)	97
Mester emberek	433
Nemeseknek szolgálói	2621
Nemteleneknek dettó	12156
Mások házá nál lakó Zsellérek külömbféle rendüek	17574
Gazdáknak fiai	41198
Aszszonyi - Nem öszveséggel	73306

Száma fellyebb írottaknak --- 177936

Mel lyek között vannak:

Nötelenek 1. Eszt. 17. Eszt.	34363
detto 17. Eszt. 40. Eszt.	3385
Házások	2084
40. Eszt. felül	14657
Katolikusok	51598
Augustana valláson lévők	226
Reformatusok	19963
Nem egygyesültt Görögök	2
Zsidók 1. Eszt. 17. Eszt.	1190
detto Házások 17. Eszt. 40. Eszt.	573
detto 40. Eszt. felül	350
detto Nötelenek	177

La-

Jelen nem, de az Országban lévők. - - -	1480
detto Az Országban kívül - - - - -	78
detto Nem tudatik hol - - - - -	190

**A' Nemességnek Száma 1805. Eszt. fegyverre
keléskor öszve irattott, és talátiattak;**

Nemesi Cselédes gazdák:

A' Kraszna közli járásban - - - - -	1566
A' Bányáiban - - - - -	844
A' Szamosköziben - - - - -	1569
A' Nyiriben - - - - -	1608

Öszvesseggel - 5587

Mivel pedig a' Nemtelenek öszve irásába 30,551. cselédes gazda adott 177,936. lelket, az a' következtése: hogy 5587. Nemesi Cselédes gazdák, Polgári tapasztalás, és számítás szerint leg alább négyet egyre még számlálván adnak - - - - - 27935

Ezeket kívül az Egyházi renden voltak - 299

Szathmár-Némethi szabad Királyi városnak.

Népessége: Vannak benne házak - - - 2236

A' nevendék Pápsággal egygyütt az Egyházi személyek - - - - - 54

Nemesek - - - - - 186

Egyéb Polgárok, és lakók - - - - - 10283

Öszvesseggel - 10523

Nagy Bánya Szabad Királyi Városnak népessége régi öszve irás szerént. - - - 3804

Felső Bányának népessége leg utóbbi öszve irás szerént:

Római-Katolikusok - - - - - 1914

Reformatusok - - - - - 1526

Augustana valláson lévők - - - - - 28

Egygyesültt Görögök - - - - - 804

Öszvesseggel - 4272

Az

Az egész Vármegyének népessége - - - - 224769

Más hiteles Dicső Mária Theresia Császárné, 's Királyné alatt 1778. Eszt. lett öszve írásból ki tetszett: hogy ezen Vármegyébe a' Helvetziai valláson lévők egy negyed részét, Szathmár - Némethibe négy ötöd részét, Nagy- és Felső - Bányán mint egy felét, a' közönséges Római, és egygyesültt Görög hitűek pedig a' Vármegyében három negyed részét, Szathmár-Némethiben egy ötöd részét, Nagy-és Felső - Bányán mint egy felét a' lakosoknak tették, és hogy termett akkor ezen Vármegyében búza 143,952. rozs 40,845. árpa 16,222. zab 67,179. Posonyi mérővel; de mivel ezen termést félvén a' következéstől igen szűken bé íratták, és a' Nemeseké is kétség kívül ki maradtott, bizvást két annyira lehet a' termését tenni. Birattak akkor a' Nemtelenek által 66,455. hold szántó földek, 41,232. szeker szénát termő rétek, 4242. kapás által mivelhető szállók.

§. 39. Adója ezen Megyének 32,982½ Rovás után 1808. Eszt.

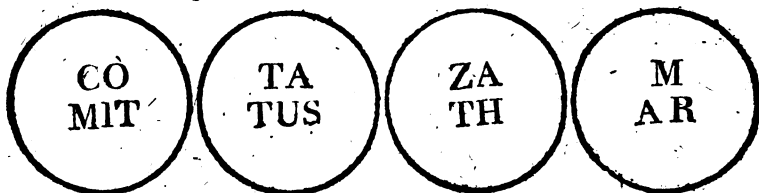
	Rhf. kr.
A' hadi pénz tárba - - - - -	61845 38
A' házi pénz tárba - - - - -	70044 16
<u>Öszveséggel - -</u>	<u>131889 54</u>

1807. Eszt. házi költségei voltak:

A' Tisztviselőinek fizetésekre, és Szolgáinak bérekre - - - - -	17113 6
A' napi bérekre - - - - -	4600 —
Az író szerekre - - - - -	2500 —
A' rabokra - - - - -	5500 —
Az útnak, és hidaknak csináltatásokra, és jobbításokra - - - - -	8000 —
A' Katonai tartásból származó kölcségekre - - - - -	4000 —
A' történhető szerencsétlenségekre - - -	1000 —
A' Tisztviselők vontató lovaira - - - -	3000 —
Az egyvelges költségekre - - - - -	5326 5
<u>Öszveséggel - -</u>	<u>59539 11</u>
C	1805.

1805. Eszt. a' Nemesi fel-kelésre 147,520. forint-ra,
és 22. krajczárra ment a' birtokos Nemességnek költsége.

§. 40. Régenten ezen Vármegye köz gyűléseit a' Királyok, és a' Nádor - Ispányok elől ülései alatt szabad mezőn, hol a' Gelényesi pusztán, hol a' Csengeri síkságon, a' törvényszékbéli üléseit pedig Szathmáron tartotta a' Mohácsi veszedelmig. Az után a' hol bátorságosabb volt, úgy mint 1593. Domahidán, 1632. Witkán, 1658. Nagy - Géczben, Szaniszlón, Atyán, 1660. Udvariban, és Peleskén, 1661. Kölcsen, 1662. Csáholczon 1663. Szamos - Becsen, 1664. Fülesden, 1666. Darnón, 1669 Csegöldön, Matólcson, Jánkon, és Nagy-Szekeresen, 1670. Kis - Naménban, Tatárfalván, Kis-Szekeresen, 1671. Gacsályba, Lázáriban, Petén, Csász-lón, Pusztá - Darócson, 1672. Orosziban, 1701. Kom-lód - Tóthfaluban, 1704. Nabrádon, 1705. Czégényben, 1705. Tunyogon, Szárazberken, Szamos - Ujlakon, 1706. a' Károlyi várban, Kis-Peleskén, 1707. Matólcson, 1709. Király Darócson, Szamos - Ujlakon, 1710. Atyán, 1712. Hermánszegen, 1713. Simán, 1717. Nabrádon, 1818. Bagon, 2719. Jánkon, 1721. Zsarrolyánban, és Károlyba, 1722. Lázáriban, még: allandó üléseit Károly mezővárasában meg nem alapította. Hajdanában semmi Czimere, vagy különös pecséttye nem volt, hanem a' Vármegyének nevével ki adatott minden levelek Fő - és Al - Ispányoknak, és a' Szolgabíráknak pecséttyeivel hitelessítettek 1380. Eszt. Bertalan Mester Al - Ispáynak ki küldésén Püspöki süveget ábrázoló pecsét láttatik a' Vármegyének Levél tárában. Az után 1468. Eszt. fogvást, négy különös béllyegekre metszett, és négy Szolgabírák által tartott illyes pecsétekkel:

erősítettek a' levelek úgy: hogy a' hitelessítések csak ezeknek jelen létében meg eshetett, és noha, az 1550. Eszt.

Eszt. hozatott 62. törvény azt hozta magával: hogy minden Vármegyének különös Czimmel meg különböztetett peeséttye legyen, de a' fellyebb le irtt betűs pecsétek ezen közönségnek nevével költ hiteles leveleknek ki adatásába 1721. Esztendeig szemléltetnek. A' mostani ékes Czimere Dicső VI. Károly Császárnak adománya, melyet az akkori Fő-Ispány Gróf Károlyi Sándor finom aranyra metszettvén 1722. Eszt. Ferencz fia által, midőn még az atyának életében Fő Ispányi hivatalába bé iktattatott, a' Vármegyének által adatta. A' Czimere alább a' Királyi pecsétes levélben fog le iratni. A' pecsét környékének reá írása: *Sigillum Comitatus Szathmáriensis anno MDCCXXII.* A' külső kerületének reá írása: *Salvum fac Domine Regem.* A' hátulsó részén:

Cessit ALEXANDER CAROLO sub Cæsare structum
FRANCISCO KAROLY præsens offerre sigillum

præLaVDato CoMITatVI sVo beneVoLe. in æDe
CaroLLiana Vigesima qVinta febrVarII.

azaz rövidebben Magyarúl:

KÁROLY Császár alatt SÁNDOR alt' engedte:

Hogy ezen pecsétet be nyújtsa helyette

FerenCz fIJa; Maga KároLYI Várában,

hVsz, 's ötöDÍK napJán, 's böJt eLő haVában.

a' nyelének egygyik oldalán: *Installatore Illustrissimo, ac Reverendissimo Comite*, a' másik oldalán: *Domino Gabriele Antonio Erdödy de Monyorókerék Episcopo Agriensi.* A' mint a' Vármegyének jegyző. Könyvében is nagy háláadással a' Fő-Ispányhoz mind ezek hitelesen fel-jegyeztettek, a' Királyi pecsétes levéllel edgyütt, melly e' képen vagyon: „My VI. Károly „Római Császár 's a' t. hogy gondolóra vévén azt: „melly szép, dicsőséges, és a' Birodalmoknak még „rösítésére szükséges legyen az alatta valóknak hív- „ségét, és kész szolgálattyát nem csak víg. kedvel, és „kegyelmes tekintettel el-fogadni, hanem az ő betsü- „letes igyekezeteiknek is ösztönt adni. hogy még a' „háláadó maradékok is Dicső elejeknek nyomdokát „követvén, az erköltsöknek gyakorlásában, és a' tör-

C s

„vényes

„ vényes Fejedelmekhez vonzó hívségben nem csak
 „ elő menni igyekezzenek, de annak példázattját sze-
 „ meik előtt is visellyék. Mint ezen okból tehát, mint
 „ pedig SZATHMÁR Vármegye Egyházi Fő-Rendei,
 „ Zászlósi, Nagygyai, és Nemesseli közönségének alá-
 „ zatos kérésére, és esedezésére, a' mi különös Csá-
 „ szári, 's Királyi kegyelmességünkől, és hatalmunk-
 „ nak tellyességéből azt meg engedni, rendelni, és ab-
 „ ban kedvezni magunkban eltökélttük: hogy az előb-
 „ beni négy kisebb petséteknek helyébe, mellyekkel
 „ minden Czimer nélkül, csupán nevének ki nyilat-
 „ koztatásával élt SZATHMÁR Vármegye, ezentúl
 „ ezeket semmivé tévén, és azokat közönséges helyen
 „ öszve törvén, más új, és csak egy bélyegre met-
 „ szett petséttye lehessen, 's azzal minden hiteles le-
 „ veleinek ki adattásában más Magyar Országi Vár-
 „ megyékhez képest veres viaszkon élhessen. A' Czi-
 „ merét pedig ezen pecséttyére e' képen fogja met-
 „ szetni: úgy mint katonáson fel-álló paist, három
 „ felé hosszára, 's keresztül, az az: kilencz udva-
 „ rokra, rostély formára fel-osztván, a' mellynek
 „ felső három udvarai, 's azok között a' középső sár-
 „ ga mezőn egy erős tornyot, vagy is erősséget arany
 „ koronán helyheztetve, 's abból két ki szegezett ágyúk,
 „ 's a' teteibe két lobogó veres zászlók, Zathmári, ez
 „ előtt Véghelyi erősséget ábrázolják, a' mellytől a'
 „ Vármegye nevezetét veszi. Jobról pedig fekete ud-
 „ varon veres rák természetesen ki rajzolva, balról
 „ kék udvaron mély vízben úszkáló kecsge láttzat-
 „ nak. A' középső három rekeszekbe, úgy mint a'
 „ középsőbe koronás sárkány karika formára öszve
 „ hajtvá, szájába vévén a' farkát a' Károly madarat
 „ egészen körül fogja, és ez bal lábával a' sárkányra
 „ támaszkodván, jobb lábával pedig veres szívet tart-
 „ ván, 's azt szájával mardosván, mostani Fő-Ispány-
 „ nak Czimerét képzei. Ennek jobb részén, veres
 „ mezőn négy nevezetesebb folyói ezen Megyének,
 „ úgy mint *Tisza*, *Szamos*, *Krassna*, és *Thúr* vizek
 „ folynak, bal oldalán hasonlóképen veres, alól zöld
 „ mezőn fel-álló érett búza kéve, az alsó három re-
 „ keszeknek közepébe sárga mezőn, zöld pásiton futó
 „ szarvas, jobról érett szőlő gerezd, balról zöldellő
 „ tölgyfa-ág, róla le függő makkal, mellyeknek bőv-

„ s6-

„ ségével ezen Vármegye kérkedik, szemléltetnek. A'
 „ páison Királyi Korona gyöngyökkel ki rakva azt
 „ fedezi, mellyről egy oldalon kék, és sárga, más
 „ oldalon veres, és sárga ékességek le-fügnek. A'
 „ pecsétnek kerületét ezen reá írás körül foglallya:
 „ **SZATHMÁR VÁRMEGYÉNEK PECSÉTTYE** 1722.
 „ **ESZT.** A' mint ezek ezen levelünknek kezdetén,
 „ és homlokán a' Képirónak útasított kezével, és me-
 „ sterségével tulajdon, és természeti színekkel vilá-
 „ gosabban le festve, és a' szemlélők szemei eleibe
 „ terjesztve láttatnak, kegyelmesen engedték, és ad-
 „ tuk. Reá állván, és el-tökélt szándékunból en-
 „ gedvén: hogy azon SZATHMÁR Vármegye jövőndő,
 „ és mindenkori időkben, minden, és különös ok-le-
 „ véleiben, hiteles ki adatásokban, akár Polgári, akár
 „ törvényes állapotot illetőkben, 's más akár mi név-
 „ vel nevezendő említett Vármegye közönségének ne-
 „ vével ki adattandó levelekben, és írásokban azon új
 „ pecséttel az előbbienek helyett, mellyek ezennel el-
 „ töröltetnek, veres viaszkon, a' mi kegyes engedel-
 „ münkből, kegyelmünkből, és jóvá hagyásunkból él-
 „ hessen, és éllyen. Sőt meg engedgyük, jóvá had-
 „ gyuk, és adgyuk ezen titkos függő pecsétünkel,
 „ mellyel mint Magyar Országi Király élünk, meg
 „ erősített levelünknek erejével, és bizonyosságával.
 „ Adatott a' mi kedves hivünknek, Tekintetes, és
 „ Méltósságos Gróf Illésházy Miklósnak, Trenchén
 „ örökössének, azon és Lyptó Vármegyék örökös Fő-
 „ Ispánnyának, a' mi belső titkos Tanácsosunknak, 's
 „ Magyar Országi Fő-Kantzellárunknak keze által.
 „ Ostriai Bécs Városunkban 24 August. Urunk 1721.
 „ Országlásunknak Római 10. Spanyol 18. Magyar,
 „ Cseh, és a' többi tizenegyedik Eszt. (F. p. h.) Ká-
 „ roly t. k. Gróf Illésházy Miklós. t. k. Hunnyady
 „ László. t. k.

§. 41. Viszontagságait, és történeteit a' mi illeti,
 ezek ugyan a' Hazával, és a' szomszéd Erdéllyel kö-
 zösök valának, de még is ezen tartományt különösen
 érdeklő némely eseteit a' Jel és ok-levelekből, és a'
 hiteles írókból fel-jegyezni itten kötelességünknek
 tartjuk. Hazánknak hiteles íróji közül Bonfin. 1. Könyv.
 Zathmár Vármegyét arany, és ezüst bányákkal leg-
 gaz-

gazdagabnak mondgya, fekvését a' hegyek mellékén, és azokon Aszszony - Patakát helyhezsetti. Oláh Miklós Esztergami Érsek 16. Rész. Aszszony - Patakát a' Királynek bartokától, Nagy - Bányát, a' Bányáknak nagyságától, Szamos-Közi vidéket a' Szamos és a' Tisza között lévő fekvéstől származtattya. Bell Mátyás a' leg hosszabb Vármegyék közzé számlállyá, és a' gazdag bányáit e' képen írja le: „hogy régenten a' Bányászoknak még a' port is a' ruhájokról, és a' sarujokról le kellett rázni: hogy ne talántán abban aranyat, „melly a' bérceket felül-haladná, haza vigyenek. Ezen „Vármegye.

§. 42. 880. Eszt. A' mint §. 4. meg írtuk, Mén-Maroth Fejedelem, és a' Kazarok által biratott, kik a' Magyarokkal egy eredetű Török fajta lévén 742. Eszt. Tauriát, mostani Krimiát el foglalták. Ezeknek né, melly része 770. Eszt. körül Havas - Al földén keresztül, Szathmár, és Bihár környékére szakadott, más része 880. Eszt. a' Magyarokkal öszve csatolta magát, Pray Nqt. Præv.

§. 43. 892. Eszt. A' Magyarok által el foglaltott §. 2. kik a' Kazarokkal öszve barátkozván egy Nemzetisé lettek, és Mén-Marottal is meg békéltek: „hogy a' „ki Árpád Vezérnek egy maroknyi földet sem ígért, „ma most meg győzetetvén, és földhez veretvén, az „egész tartományt, Zóltánnak az Árpád fiának a' „maga leányát (*Hansárt*) feleségül adná. Béla Desakja 51. Rész.

§. 44. 1086. Eszt. (A' mint Thuróczy Kronikája írja) a' kúnok által pusztított. 1241. Eszt. Kétség kívül ezen Vármegye is a' Tatárok által fel-dúlatoztott, mivel, a' mint Roger Váradi Kanonok akkor élő író írja, Bath, és Kajdun Vezérek alatt a' Vereczkei kapun, és a' Mármaroson által bejövén, Bereget, Ugócsát, Bihart, Váradot, Szabolcsot, Ungot, Zemplént tüzzel, vassal pusztították; nem hihető tehát: hogy közben fekvő Szathmár az ő dühösségektől meg menekedett volna. Ezt bizonyították a' sok pusztán maradt, és a' Királyink által másoknak adatott földek is.

§. 45.

§. 45. 1261. Eszt. V. István iffiabb Királynak, és Erdélyi Fejedelemlennek hatalma alatt volt, a' mint a' Királyi Kamara Levél tárának azon eredetben szemléltető leveléből ki teftszik, mellyben „ István Isten ke- „ gyelméből leg fényesebb Magyar Országi Királynak „ első Királyi Szülöttje (*Rex primogenitus*) Erdélynek „ Fejedelme, azon szabadságot ad Satur elen haza „ (*Sátor - allya - Ujhelyi*) polgárinak, mellyel a' Poto- „ ki polgárjai élnek, azonkívül: hogy Zothmán, Zouch, Zemlyn, Borsua, Ujvár, Sáros, és Ungh, „ átala biratott Vármegyében vám fizetéstől mentek „ legyenek. 1261. Eszt. Mellyből ki teftszik: hogy Erdélyi Fejedelemségén kívül, fellyebb írt Vármegyék István iffiabb Királynak hatálmában voltak. Sőt hogy ezen iffiabb Király Szathmárban mulatozott; ki teftszik azon adományi leveléből, melly szerént Gergely, és Bertalan hiveinek *Thoh* földgyét Zothmár Vármegyében ajándékozta, és a' mellyben, Jánost Zothmári Esperest Udvari Papjának mondgya; a' ki nem lehetett Szathmári Esperes, és egyszersmind Udvari Pap, ha csak István Király ottan nem mulatozott volna: „ István „ Istennek Kegyelméből Magyar Országnak iffiabb Királya, Erdélynek Fejedelme, Kúnoknak Ura. Kristus minden hiveinek, a' kik ezent látandgyák, üdvös- „ séget minnyájunknak üdvözétőjében. Azok, mellyek „ időben történnek, hogy időnek folytával ne ingadoz- „ zanak, írásnak bizonyyságával szoktak meg erősíteni. Azért minnyájoknak, mint mostaniaknak, mint „ utánnunk léendőknek ezeknek rendével kívánnjuk „ nyilvánságossá tenni: hogy figyelmezvén 'hévségére, „ és szolgálatinak érdemeire, Gergelynek, és Bertalan- „ nak, Pál fiának, ki testvére vala Pál Grófnak, Ipud „ fiának, mellyet, és mellyeket ök gyermekségtől fog- „ vást a' mi Udvarunkban szüntelen szolgálván nekünk „ híven, és szorgalmatossan tettek, kiváltképen pedig midön a' mi Szüléink üldöztenek minket, fere- „ téven Szüléiknek, rokonaiknak, jószágiknak, 's minden vagyonyaiknak tekintetét, mellénk ragazkod- „ tak, mindenféle szolgálatoknak neméjt a' mi parantsó- „ latunkra véghez vitték dicséretesen, töllünk el nem tá- „ voztak, szerencsének töménytelen történeteire magokat érettünk fel áldozván, a' halálnak számtalan „ veszedelmeitől nem irtózván, sok féle táborozásaink- „ ban

„ban halálos sebeket a' mi fejünknek, és Korbánknak
 „váltásáért fel vettek, és más nehéz gondal járó,
 „és dicséretre méltó tetteket a' háborúknak sok visze-
 „szontagságatban ditsőségesen véghez vittek, melye-
 „ket maga rendi szerént ezennel le sem írhatunk. Hiv-
 „szolgálatyaiknak tehát meg jutalmazására, 's hála-
 „adásunknak meg bizonyítására, noha nagyobbakra
 „érdemeseknek őket ítéljük, és kevésnek vélljük,
 „a' mint mostanában cselekedendünk, azokhoz ké-
 „pest, a' miket még el tökélttünk erántok magunk-
 „ban; eö nékiek *Thoh* nevezetű földet, melly némelly
 „magva szakadtt *Zothmár* vári jobbagyé vala, *Zoth-
 „már* Vármegyében fekvőt és a' mi adományunk alá
 „tartozandót, mellyet ez előtt *János Mesternek*, *Zóth-
 „mári Esperesnek*, a' mi kedves, és hiv udvari
 „*Papunknak* az ő szolgálatinak érdeméért ajándékoz-
 „tuk örökösön biratandót, és az után ő, senki sem kinsze-
 „ritvén őtet, maga különös jó voltából kedvezni akarván
 „ez által emlétett rokoninak a' mi kezünkbe vissza ad-
 „ta, azon határok, és határ vítelek alatt, mellyek alatt
 „azon föld előbbeni birtékosok által biratott, és el-
 „mézsdéltetett, nevezett hiveinknek *Gergelynek*, és
 „*Bertalannak*, és általok az ő maradékjoknak, és ma-
 „radékjok ivadékinak adtuk, által adtuk, és ajándé-
 „koztuk örökösön, és meg másolhatatlanul birattan-
 „dót, a' melly földnek személyes birtokába őket Gróf
 „*Byna* emberünk által, Váradi Káptalan bizonyoságá-
 „nak, szomszédoknak, és határosoknak jelen létében,
 „senki nem mondván ellene, bé helyhezgettük, a'
 „mint nevezett Káptalannak levelében tellyesebben fel-
 „téve láttuk. Hogy tehát ezen birtok levelünk örökké
 „való tartósságának erejét vegye, és időnek folytával
 „valaki által meg ne másoltathassék, és sikeretlenné
 „ne tétessék, adtuk ezen levelünket kétszeres pecsetün-
 „kel meg erősítve. Adatott Péter Mesternek a' mi
 „kedves, és hiv Udvari Al-Kantzellárunknak keze
 „által, Urunk 1268. Eszt. (F. p. h.) Taláztatik ere-
 „detében Lelesz. Konv. I. betű 117. szám 1268. az Ik-
 „tató Levelek között. *Thoh* földgye most hol légyen?
 „nem tudhattuk; a' mi pedig ezen levélben különös,
 „az: hogy az adományon kívül az iktatást is foglallya
 „magában régi Királyinknak szokások iktató parantso-
 „latokban meg maradtott ezen írás módgya: „*ezeket pró-
 „vile.*

*villeglom formájára ki adattyuk midőn maga mivel-
tában nekünk vizsszá hozattatnak.* Vetésieknek is *Ve-
tys* földgyéről költt adomány levelét ezen ifiabb Király
1265. Eszt. Bélthei helységben Szathmár Vármegyé-
ben ki adta, mint Vetési helységnek le írásában látni
fogjuk, és még ez előtt 1247. Eszt. midőn Panyolai
helység három részre osztatott, *Egyed Zothmári Ple-
bános István Kirdly Úr feleségének Káplánnya* vala
az egyik választott bíró, a' mint Panyolai helységnek
le-írásában elé adgyuk.

§. 46. 1290. Eszt. Kún László Király ellene táma-
dott Kúnok által szorongattatván, meg öletése előtt való
kevés napokkal ilyen parantsolatot küldött a' Szath-
máriakhoz: „László Istennek kegyelméből Magyar Or-
szág Királya, a' maga hiveinek, Zothmári minden
Nemeseknek, és más Vitézkedőknek, a' kik Kato-
náskodni tartoznak, egésséget, és kegyelmet. Hiv-
ségteknek erősen meg hagyván parantsollyuk: hogy
látván ezen levelünket István, és Pál Mesterekkel,
Gróf Mihály, Ubul fiának fiaival fegyveresen hoz-
zánk járulni tartozzatok, és magatokat azonnal ve-
lünk öszve csatollyátok, és ha ezen hivségnek szol-
gálattyát nekünk meg téenditek, minden Királyi jó-
sággal, és kegyelemmel leszünk hozzátok; de ha
ezen dologban nekünk hivséget; és szolgálátot nem
tesztek, meg fogunk boszszúlni tiktetek a' ti javai-
tokban, és személyetekben, úgy mint a' mi meg ha-
gyásinknak, és parantsolatinknak által hágóit. Költt
Kereszsszeg mellett Urunk születése ünepén 1290.
Eszt. *Keres. Szeg* volt azon hely, mellyben *Edua*
Kún vendég hölgyének szerelmével élni szokott vala
László Király. *Pray*, Gróf Mihály hive pedig volt
Kállaiaknak eleje. Mert azoknak levél tára bizonyittya:
hogy Mihály, Ubulnak fia, *Semyen* nemből való
panaszolkodott az Esztergami Káptalan előtt: hogy
midőn László Királyanak, a' ki ellene támadott hiv-
ségtelenek által meg öletett, híven szolgált volna,
Keér, és *Panyala* nevezetű helyégeit, Zathmár Vár-
megyében, Zomos folyónak mentében Jakab Tamás-
nak fia, a' ki Kopaznak is neveztetik, el foglálta,
s az ő fiait Lászlót, és Myket Lengyel országba
„sza-

„szaladni kinszeritette. Szent, Margit nyólczadján,
„1292. Eszt.

§. 47. Ezen Vármegye *tartományának* nevezte magát, és gyűlését *Bagoson* tartotta, a' mint ezen Oklevélből ki tetszik; „Serény Katonának (*Strenuo militi*) az ő Uroknak, Filep Nádor-Ispáynak, Kúnok birájának, Zepusi, és Wjvári Ispáynak, Zothmári tartománynak (*provinciae*) négy Szolgábirái engedelmességet, és kész szolgálatot. Nagyságodnak levelét, mellyet Pál, Jakabnak fia nekünk által adata, illy folyamothan vettük illendő tisztelettel: hogy András, Chyzer fia helységeinek vissza adatása eránt, mellyek Nagy János birtokában vannak, azon Jánost a' mi közben-járásunkal, és tanátsunkal intenék meg, és arról is meg fenyegetnénk: hogy Nagyságodnak levelét meg vetni ne mérésztelje. Mellyről midőn elő hozott levél el olvastatott volna, ő közinkbe fel álván mondotta: hogy ő a' ti leveleteket, mint maga Urát, illendő tiszteletben tartya, de emlétett helységeknek vissza adatása eránt Nagyságodnak azt feleli: hogy ha ajándék képen az ő helységeit kívánná valakinek által adatni, azt szorgalmatos szívességgel meg cselekedné, de e' képpen csak a' törvények útyán, és helyén kéri magát ki halgattatni. Költt *Boguson* Kis-Aszszony ünnepe után ötödik napon, 1323. Eszt. Hasonlóképen ezen Vármegye 1308. Eszt. §. 128. Kopoz Nádor Ispáynak levelében *tartománynak* neveztetik.

§. 48. 1341. Eszt. Ezen Vármegyének közönséges gyűlését Gelényes mellett, melly most pusztá, a' Nádor-Ispány tartotta: „Mi Drugeth Willermes Nádor-Ispány, és Kúnoknak birája adgyuk emlékezetül: hogy közönséges gyűlésünkbe, mellyet Zathmár, és Ugocha Vármegyék Nemeseinek Keresztelő Szent János ünnepe előtt harmad nappal *Gelyenus* helység mellett tartottunk Monostori Cháholy János, Péternek fia, minden Nemesség közül fel-álván, illyen móddal elé adá: hogy *Chyzer* nevezetű helység, Karazna Vármegyében fekvő legyen, és lett volna örökje régtől fogvást, és ötöt örökös jussal illetné, a' midőn Mi Zathmár, és Ugacha Vármegyéknek Szolga-
„és

„ és Eskütt bírójit, és minden Nemeseit erről meg
 „ tudakoztuk volna, azon Szolga és Eskütt bírák, és
 „ nevezett Zathmár, és Ugacha Vármegyéknek minden
 „ Nemesei meg egygyezett, és egyenlő szóval vallották:
 „ hogy azon *Chyzeri* nevű helység Jánosnak Péter
 „ fiának örökje legyen, és lett volna. Költt gyűlé-
 „ sünknek ötödik napján, a' nevezett helyen 1341. Eszt.
 „ Konth Miklós Nádor - Ispány is 1351. Eszt. §. 135. Ge-
 „ lényesnél hasonló gyűlést tartott.

§. 49. 1402. Eszt. Posonyba Sz. Máthé napján
 tartatott Ország gyűlésen, mellyen Albert Östria Her-
 czegek meg ígérk az Ország rendei: hogy ha Sig-
 mond Királyoknak fiú maradéka nem leszen, ötöt Ma-
 gyar Országi Királynak választani fogják, 112. alá ir-
 ták neveiket, a' többi között Mihály Mikolaj Istvánnak
 fia Szathmár Vármegyei.

§. 50. 1404. Eszt. Maga Sigmond Király ezen
 Vármegyében *Csenger* mellett gyűlést tartott, a' mint
 ki tetszik levél tárunkba lévő meg kegyelmező levelé-
 ből: „ Mi Sigmond Istennek kegyelméből Magyar,
 „ Dalmat, Horváth Országoknak Királya, Brandebur-
 „ giai Fejedelem, Sz. Római Birodalomnak Fő - Hely-
 „ tartója, és Cseh Országnak Kormányozója adgyuk
 „ emfékezetiül e' levelünkkel: hogy mi szokott kegyes-
 „ ségünkől, melly szerint a' Csint tévőknek kegyel-
 „ met és a' meg esteknek segedelmet szoktunk nyúj-
 „ tani, és az igasságnak, keménységét irgalmasság-
 „ nak lágyításával szoktuk mérsékelni; *Zyrmay* An-
 „ drásnak, és Jánosnak, Miklós fiainak az ő hatal-
 „ maskodásokról, mellyet *Chenger* helysége mellett
 „ *Zathmár* Vármegyében általunk éppen most múlt
 „ esztendőbe tartatott gyűlésben Chamafelvai Saalos
 „ István, és az ő Elias fia ellen tettek, különös ke-
 „ gyelmet, és bocsánatot adtunk, és az ő fejeiknek,
 „ jószágaiknak, jussaiknak, javaiknak meg engedtünk,
 „ úgy mind az által: hogy ők fent irtt módon ha-
 „ lalos büntetést ne szenvedgyenek, se jószágaiktól
 „ meg ne fosztassanak, hanem pénzbeli fizetésnek
 „ felével, vagy ha más módon az ellenkező féllél
 „ meg alkhatnak a' hatalmaskodások felől hozatott
 „ ítélet eránt, közelebb jövődő Sz. György ünnepe
 „ után nyolczad napra eleget tegyenek. Azért a' mi
 „ hi-

„hiveinknek, Nagyságos férfiaknak, Nádor-Ispánnak, Ország Fő-Birájának, és említett országunk minden más birájinak, 's igasságot szolgáltatóinak, mostaniaknak, és léendőknél erősen parantsólljuk, 's meg hadgyuk: hogy nevezett Ándrást, és Jánost fellyebb írt módon senkinek esedezésére törvényben, vagy azon kívül az ő személyekben, jószágikban, és akármelly javaikban meg gátolni, károsítani, és meg marasztalni ne mérészszeilyétek, és mást a' mi kegyelmünknek értelme ellen ne cselekedgyetek. Ezeket is el olvasván vissza adadni parantsólljuk. Költt Budán Sarlós Bóldog Aszszony napján 1405. Eszt.

§. 51. 1408. Eszt. Zudar Péter, és Deöbrey István már ez előtt jószágjaikat el vesztvén, és az Erdélyi részekben lappangván, párt ütést ezen Vármegyében Sigmond Király ellen gerjesztettek, helyébe Durazzi Károlynak László fiát, a' ki haszontalanul próbálván szereneséjét 1403. Eszt. Nápóly Országába visszáért ismét esztelenül, és bosszússágból Királynak választatni akarván. Az eszelős zenebonásoknak vezérjei voltak itten Jánossy Kántor Péter, és Bálint, Mihálynak fiai „kik Durazzi Károly fiának zászlóját sok népnek kíséréssel körül hordották, és azt a' templomokban fel álltván *bálványozó* módra (a' mint Sigmond Király Báthory Péternek adott adományi levelébe mondgya) „*imádtatták*. De könnyen Báthory Péter Fő-Ispány és Császáry György Al-Ispány által meg zaboláztattak. A' Zudariaknak Bélthei uradalma Sándrinak és Györgynek Drágh fiainak, Kántor-Jánosi pedig Báthory Péternek, és Chazary Györgynek Sigmond Király által ajándékoztattak, kik Kántor Lászlónak is, említett Kántor Péter és Bálint ártatlan testvérének részét hatalmasul el foglalták, de Sigmond Király nékie vissza adatta, a' mint az ártatlanságáról lett tanúknak vallatása, a' Királyi parantsóllal a' Leleszi Konventben találtatik. De Jánosi Kántor Péter, és Bálint is kegyelmet a' Királytól nyertek, mivel Kántor-Jánosi helységet a' következett 1417. 1423. Eszt. egészen birták, a' mint annak le írásában látni fogjuk.

§. 52.

§. 52. 1432. Eszt. Sigmond Császárnak, és Királynak azon petsétes levelét, melyben az ujjontan veretett nagyobb pénzeknek, és a' kisebb *Karting* pénzek becsit, és árrát meg határozza, Budán Sz. Fábián, és Sebestyén napján tartatott Ország gyűlésén alá irta a' többi közt: Báthory István Királyi Fő - Asztalnok mester Szathmár Vármegyei.

§. 53. 1433. Eszt. Midőn a' Nemesi fel - kelésnek Sigmond Király rendet szabott volna, azon lajsztromba, melyben fel iratott minden Vármegyéből fel - kelendő Nemességnek száma, Szathmár Vármegye volt rendelve Erdélynek védelmére, és tartozott ki állítani 200 lovasokat, azon Ország Fő-Zaszlóssainak Zászló allyain kívül, kik ezen Vármegyében Uradalmakat birtak. Voltak pedig ezek: Zudar János, és Simon, Dersy Sebestyén, Báthory István, és Rác Uralkodó (*Despota Rasciae*).

§. 54. 1444. Eszt. Azon Ország gyűlésén, mely Budán Sz. György havának 18. napján I. Ulászló Király alatt a' szerencsétlen Várnai ütközet előtt tartatott, és sok hasznos törvényeken kívül, a' Törökök ellen közönséges fel - kelés rendeltetett, Szathmár Vármegyéből számosan meg jelentek, és alá irták neveiket: Kwsali Jakch Mihály, Erdélyi Vajda, Báthory István Ország Fő - Birája, Kwsalyi Jakch Péter, és ifjabb László, Bélthekey Miklós, Drághnak fia, Zokolyi Miklós, Fylpessy Mihály, Dománhidy György, Báthory György, Kende Sándor, és Mátyás, kik többnyire a' Királlyal együtt Varnánál vesztették vitéz élettyeket. Ezen Ország gyűlésének a' Hazánk törvény Könyvében emlékezete nincsen, de eredetben találtatik a' Pannoniai hegyen lévő Sz. Mártoni Fő-Apátornak különös levél tárában.

§. 55. 1445. Eszt. Hunnyady Vajda János nem volt még közönséges Kormányozója Magyar Országának, hanem csak Tiszamelléki részek, Várad, és Szathmár körül Kormányozása alá bizattak Székes Fejérváron Sz. Dorottya napja után tartatott Ország gyűlésén. Ennek sincs semmi nyoma a' Hazánk törvény Könyvében.

vében, de kiadta Túdós Kováchich Supl. ad Vest. Comit. T. II.

§. 56. 1463. Eszt. I. Mátyás Király petsétes levele által Kállai Lewkes Pálra bizta Zathmár Vármegyében a° Királyi Kints-Tár nyereségének (lucri Camerae) bészédését. Tartoztak e' szerint minden öt Kapu szám után egy arany forintot hiba nélkül a' Török háborúra meg adni. Költt Jaycza városában 1463. Eszt.

§. 57. 1505. Eszt. Azon Ország végezését; hogy ha II. Ulászló Király fiú maradék nélkül ki múlna e' világból, külföldi származású Király soha se választassék, Rákos mezőn tartatott Ország gyűlésén alá írták: Kende Miklós Szabáchi Bán, Cháholy Bertalan, Gachály György, és Szepessy József Szathmár Vármegyei Követek. Pray Híst. 4. Könyv.

§. 58. 1514. Eszt. Hogy ama nevezetes Keresztes Hadnak színe alatt fel támadott parasztok (*Kurucok*) ezen Vármegyét is tűzzel, vassal pusztították, és némely Nemesség is hozzájuk csatolta magát, mint a' törvényből, mint a' hiteles levelekből bizonyos: mert: „Neograd, Honth, Pest, és Heves Vármegyéknek felkelő Nemessége Zent Lörincznél táborozván Úr napi ünnep után való napon 1514. Eszt. írta „Aba-Uj Vármegyének: hogy a' maga felkelő Nemességével Hatvanhoz siessen, mivel már a' Keresztes hadi párt ütő parasztok Zekell György Pribéknak vezérlete alatt, Maros vizétől, 's Tiszánál Váradig, és Debreczenyig, Byhor, Békes, Zaránd, Orod, Chanád, Temes Vármegyéknek Nemességét nagy részint kivágták, és már két seregeik a' Tiszán által jöven, edgyik Várkonynál, a' másik Hevesnél táborot ütött. A' törvénynek 14. Czik. 1514 mondgya: hogy ezen pusztítás a' szomszéd Ugochában, Mármarosban, és Beregben el hatott; azért közben lévő Szathmár Vármegye is ezen dúlástól ment nem lehetett; de leg jobban bizonyította Ulászló Királynak a' Leleszi Konventben található azon adományi levele, mellyel Zathmár Vármegyében lévő Gencsi, és Tyukodi Neméseknek, kik minnyájan a' Keresztesekhez állottak (*Cruceatis adhaeserunt*) Gencsi, és Tyukodi hely-

helységeit Báthory Andrásnak ajándékozta. Béltheki Drágffy János Tárnok-Mester is hogy Szatmárban el-
lent állott a' pártosoknak, Taurini István akkori író
írja.

§. 59. 1518. Eszt. Sz. Mihály napján Bách vára-
sában tartatott Ország gyűlésén, a' meg jelentek között
tétetik Szathmár Vármegyei Báthory István Temessi
Gróf.

§. 60. 1523. Eszt. Azon száz pénz segedelemről,
mellyekből 25. volt a' Királyé, 75. a' hadi népnek tartására
rendelve, Werbewazy István, annak bé szedője, Budán
Sz. György napján tartatott Ország gyűlésén eképpen
számot adott: „Zathmár Vármegye fizetett 2300. for.
„Ismét azon Vármegye, midőn vissza tértem, adott
„200. forintot.

§. 61. Azon Eszt. Sulyok István, és Balás Szath-
már Vármegyéből valók, és Zabách várának Kapitán-
nyai, hogy azon várat a' Töröknek fel-adták, mint hív-
ségtelenek jószágaiknak el vesztésével büntöttettek. Bu-
dán Sz. György napján tartatott Ország gyűlésén.

§. 62. 1524. Eszt. A' Törökök Szabács várát meg
vévén, 's nagy hadi készületeket a' Magyarok ellen té-
vén, Báthory András Szathmári Fő-Ispány Lajos Ki-
rály által tanácskozással sietséggel Budára hivatott.
Pray Levelei I. Rész. 176. lap.

§. 63. 1526. Eszt. Budán Sz. György napján tarta-
tott Ország gyűlésén midőn Werbőczy István, és Zo-
by Mihály, mint a' köz hatalom ellen támadók, leve-
lessé, és hívségteleneké tétetvén, számkivetettek, el-
lenek hozatott ítéletet alá irták Szathmár Várme-
gyeiek: Báthory István Nádor-Ispány, és Béltheki
Drágffy János Ország Fő-Birája.

§. 64. Azon Eszt. a' Mohácsi szerentsétlen ütkö-
zetben vitézül hártzolván édes hazájokért fel áldozták
élettyeket: Zalkay László Esztergami Érsek, Cháholy
Ferencz Csanádi Püspök, Béltheki Drágffy János, a'
ki az Országnek Dandárját (*Praetorium vexillum*) vité-
te

te, és a' kinek, hogy el ne szökhessen, az ütközet előtt le szedték a' sarkantyúit, mind az hárman Szathmári eredetűek. A' többi Nemessége is ezen Megyének hogy jelen volt, onnét ki lehet hozni: mivel a' felkelésre buzdító véres pallost ezen Vármegyében Weithéssy Mihály hordozta, kinek e' végre Budán úti költségül 25. forint adatott, és a' Fő-Ispányok is Báthory András az első seregben viaskodván midőn meg hátráltatta volna a' Törököket, a' Királyhoz visszaszaladott, és nagy örömmel jelentette: hogy a' Törökök hátat fordítottak, a' győzelem a' Magyaraké lesz, azért a' Király is a' melette lévőekkel mozdullyn elébb, és a' Törököket üzni segítsen, melyet a' Király meg is fogadott, de maga, és mindenek veszedelmére. A' Vármegye Zászló allyának (*Banderium*) Vezére volt még nem nagy idejű Károlyi László, a' mint a' Mohácsi veszedelemről írt verseiben egy nevét el titkoló Magyar vers szersző fel jegyezte:

Vármegye hadával *Károlyt* állt elé,
Bár nem nagy idejű, bátran Török felé
Indúlt, mert Magyar vér tiszta szorúlt belé,
Pallás még bölcsőben Vitéznek szentelé.

§. 65. 1527. Eszt. Székes Fejérváron Sz. Imre napján tartott Ország gyűlésén, I. Ferdinánd törvényes Királynak választatván, hívségére meg esküdtek Szathmár Vármegyeiek Sulyok György Pécsi Püspök, Báthory István Nádor-Ispány, Báthory András Szathmári Fő-Ispány, és Királyi Fő-Tárnok Mester. *Tárnok* szó eredetét vette a' Napkeleti nyelvekből, a' mint Erdélyi Csepreghy Ferencz magyarázza. András Királynak pecsétes levelében olvastatik: *fuerrunt Tarnici Regis, qui vulgariter Kurmis Tarnuk dicuntur.* *Kermis* templom napi vendégséget mai napon is, azért *Kurmis* vendégnek szolgáló pohárnokot, *Tárnok* Kamarást téssen, ezek voltak Királyi palotások, kiknek fő Mesterek a' Királynak Kintsére vigyáztott. Innét eredtek: Kints-Tár, vagy Tár-Ház (*Camera*) Tarnok Mester (*Thesaurarius Regius, sive Camerae Praeses*) Tár-Szekér. Azért Roger Kanonok 10. Rész: méltán mondgya: *Tavernicus, qui et Camerarius dicitur.*

§. 66.

§. 66. 1530. Eszt. Zápolya János Nagy Gáspár Kapitányt 100. válogatott lovasokkal Ecsedi várnak őrizetére rendelve, a' többi Nemes hadaknak parancsolta: hogy fegyveresen, mennél nagyobb számmal Egerbe össze gyülekezni siessenek, de Báthory András Fő-Ispány ellent álván, ezen parantsolatnak sikere nem volt.

§. 67. 1542. Eszt. Borsod, Gömör, Neograd, Heves, Ujvár, Sáros, Szepes, Zemplén, Zólyom, Bihar, Zolnok, Zathmár, Zabolch, Beregh, és Ugocha Vármegyék tartottak különös gyülekezetet, melyből ki küldetett Követeik által Prága városában, I. Ferdinánd Király elébe terjesztették a' sok sérelmeiket, 's azt feleletül vették: hogy a' Király ő Felsége mind ezeket Zólyom városában, közelebb tartandó Országgyűlésén meg orvosolni fogja.

§. 68. 1550. Eszt. Zemplén, Heves, Ung, Borsod, Torna, Bereg, Marmaros, Ugocha, Zathmár, Zabolch, Közép-Zolnok, és Kraszna Vármegyék Követeit küldötték ő Felségéhez: hogy a' Törökök fegyver nyugvás alatt Zolnoknál erőiséget építeni akarnak, és már arra szükséges fákat, és építő szereket össze hordattak, a' honnét a' nevezett Vármegyéket rablani, sartzolni, 's ő Felsége birodalmától el zárni szándékoznak. A' nevezett Vármegyék ugyan minden 40. telektől egy egy lovas-t állítottak, kik már 700. reá mennek, Báthory András is, máskép *Bonaventura* Fő-Ispány 300. lovas-t fogadott maga kölcségén, és az Egriek 100. hozzájuk csatolták magokat, de mivel ezen sereg a' Törököknek meg gálására még kevés volna, küldgön ő Felsége elegendő hadakat.

§. 69. Azon Eszt. Mártonossi György Váradi Püspök Báthory András Fő-Ispánnak, és Fő-Kapitánynak írta: hogy parantsollya a' Vármegyéknek a' Nemessé fel kelést, és jöjjön Erdélynek segítségére, máskép el vész, a' Budai Basa nagy haddal ellene indulván. Thorda mellett lévő táborból, Simon Júdas után negyedik napon.

§. 70. Azon Eszt. Szathmár Vármegyében az Al-Ispányi hivatalt senki sem akarta fel vállalni: hogy a' Rovátali segedelemnek bé szedéséről számot ne adgyon, azért a' Királyi Helytartó parantsolta Báthory András Fő-Ispánnak: hogy az Al-Ispánnait vagy kényszerítse annak bé szedésére, vagy maga szedgye bé a' Rovátali adozásokat.

§. 71. 1553. Eszt. Ferdinánd Királynak levele érkezett Báthory András Fő-Ispányhoz: hogy súlyos betegsége miatt az Erdélyi Vajdaságot le teheti, Asszony-Patakának Kastélyát pedig oltalma alá vegye, a' melly magát fel adni szándékozik. Miképen hódolt Ferdinánd Király hivségére ezen város? §. 172. látni fogjuk.

§. 72. Azon Eszt. Ferdinánd Király Szathmár Vármegyéhez küldötte Királyi levelét, melly által Pósonyban Sz. Péter Erkélyének (*Cathedra Petri*) ünnepén tartandó Ország gyűlésére, és azon a' törvény Könyvnek véghez véendő, meg jobbítására őket meg hívja; de ezen Ország gyűlésének semmi egyéb nyoma nincsen, sem a' törvény Könyv meg nem jobbított, noha ez eránt tett panaszát ezen Megye Követeinek adatott útasításában, még pedig [anyai nyelvünkön 1588. Eszt. az Ország gyűlése eleibe terjesztette e' képen: „Az dézmákról való pöröket ne a' Szent-
„ Szék ítéllye, hanem az Vármegye. *Nemo Iudex, et*
„ *Actor esse potest. Math* 1481. D. 3. art. 51. Ulad.
„ 1495. art. 37. et Decr. Anni 1500. art. 24. et 26.
„ Ez dézmákról való ártikulust az nyomtatott Dekretumban Zakarlás Püspök hamisan nyomtatta ki, az
„ irott Dekretumban igazán találtatik. Az appellatiókat látyák meg két, három Püspök, és két, három ifjú Úr, a' kik az törvényhez keveset értenek, és
„ gyakorta el forgattyák az igazságot is tudatlanságok miatt; hanem a' Fátrán innét való Vármegyék választanának 4. Urat, 12. Nemes embert, kiknek az
„ Vármegyék adnának költséget. Ezek minden esztendőben kétszer egy bizonyos városban gyűllyenek, és ott minden Vármegyéből az appellatiókat azok
„ látnák meg. Azon képen a' Fel-földi Vármegyék is, és úgy nem kellene a' sok Mester, az igazságot is
„ kön-

„könnyebben, és hamarban véghez vihetné a' szegény Nemes ember, nem költene az Octáván annyi pénzt el.

§. 53. 1556. Eszt. Zápolyának Özvegye Lengyel hadaktól késértetvén, keresztül ment ezen Vármegyén Erdélynek vissza foglalására. 1557. Eszt. Ezen Vármegyét Zápolyának segítségére jött Havas-Alföldi Oláhok pusztították, és égették, Ferdinánd Király is Váradott nékie által adatni parantsolta. Azért

§. 74. 1558. Eszt. Nagy meg hasonlós volt ezen Megyében, egy része a' Fő-Ispánnal Ferdinánd Király hűségében maradván, más része Báthory Györgyel Zápolya özvegyéhez hajolván; a' mint Gregoriánczy Pál Györi Püspök Magyar Országnak azon Eszt. élt nevezetes férfiai között e' képpen írja le Báthory András a' Fő-Ispányokat: „Ez az Országnak Fő-Birája, „noha beteges és lábainak köszvényével sinlődő, de „nagy becsben tartatik a' Magyaroknál, a' ki Felséges Ferdinánd Királynak nagy, és állandó hűve. „Vannak ennek két osztozatlan atyafiai György, és „Miklós, mellyek között György Drágffy Gáspár özvegyét feleségül vévén, általa nagy örökségben lépett, de Isabella Királynénak, és a' fiának pártjára állott, nagy részét a' Zathmári, és Zabólehi Nemeseknek el csábítván. A' mint is Anárchy Péternek, és Jánosnak ezen Vármegyében Lázáriban, Darócson, és Homokon lévő rész jószágát, és Zygethifewld egész helységét, azon hűségteleenség miatt: hogy Zápolya özvegyének, és fiának részére állottak, Ferdinánd Király nevével Myksa Herczeg Zercheky Benedeknek, és Sávoly Farkasnak 1559. Eszt. ajándékozta. Királyi Könyv.

§. 75. 1562. Eszt. Szathmár várát, és a' Rosályi Kastélyt a' Törökök ostromlották, melly alkalmatossággal a' Vármegyét tüzzel, vassal pusztították. Gróf Homonnai Drugeth István a' Törökkel ott vitézül csatázott, a' mint a' halottas versei bizonyítják:

Zakmaris ad puteos specimen virtutis honestum
Fecit, et egregio pectore gessit onus.

D 2

az

Az az:

Zathmárnál remekjét adta erkölcsének,
Ki szegezvén mellyét fegyverek élénck.

§. 76. 1563. Eszt. Makszimilián Királyt koronáz-
tatásán Báthory Miklós az oltárhoz kísérte, Báthory
András vitte előtte a' Királyi pálczát. Ugyan ott a'
jelen voltak között neveztetik: Báthory András Zaból-
chi, és Zathmári Fő - Ispány, Országnak Fő - Birája,
Királyi Tanácsos.

§. 77. 1564. Eszt. Zathmár Vármegye törvényes
foglalást rendelt azok ellen, a' kik a' Haza segedel-
mére ígért másfél forintot nem akarták meg fizetni
Domahidán tartatott gyűlésből.

§. 78. Azon Eszt. Szathmár várát Somlyai Bátho-
ry István Zápolya Özvegyének részére el foglalván,
azt Erdőddel, és Nagy-Bányával edgyütt Schvendi
Lázár 1565. Eszt. Ferdinánd Király részére nagy had-
dal viszsza vette, melly háborúskodásban a' Német, és
Spanyól hadaktól nagy inséget, és zaklatást szenvedett a'
föld népe. Ugyan azon Eszt. Szathmár, és Erdőd laj-
zött fekvő táborban Ferdinánd Király, és Zápolya Já-
nos Sigmond között a' békesség meg kötettet, mellynél
edgyik Czikkelye szerint Szathmár Vármegye Ferdi-
nánd Király hatalmában hagyatott. De nem sokára
ezen békesség kötés fel bontatott, Somlyai Báthory
István, a' ki mint Követ helybenhagyás véget Bécsbe
vitte, ottan őrizet alá tétetvén, és ez által Zápolya,
és a' Török udvar fel boszszontatván, 's azért a' Tö-
rök, Tatár, Moldva, és Oláh Országi hadakkal ezen,
és a' szomszéd Vármegyéket pusztítván. Isthv. 22.
Könyv. Micsodás károkat, és inséget szenvedtek ezen
háborús időkben Szathmár Vármegyének lakosi? Ru-
dolff Császárnak, 's Királynak 1588. Eszt. költ új ado-
mányi leveléből kitetszik, melly által Vörös Jánosnak,
és Lukácsnak Király - Daróczi Nemes ülésének birtokát
meg erősíti, „ mivel hogy közelebb múlt esztendőkbén
„ a' kereszténységnek meg engesztelhetetlen ellenségei-
„ től pusztítatván a' Vármegye; a' Tatárok által min-
„ den leveleig el prédáltattak, és el égettettek, és ma-
„ gok is keserves rabságot szenvedtek. Lelesz Konv.

§. 79.

§. 79. 1569. Eszt. Augustus hólnapnak első napjára rendeltetett Ország gyűlésére Királyi levél által hivat-
tak: Gróf Báthory Miklós ő Felsége Tanácsosa, Ország
Fő - Birája, Zathmári, és Zabólczi Fő - Ispány, Bátho-
ry György Zathmári, és Zabólczi Gróf, Kaysinnának
szabad Ura. Fő Kastélyos Nemesek közül Gyulaffy
Mihály, és Zathmár Vármegye Követei által hogy meg
jelenenek.

§. 80. 1593. Felső Magyar Országnak öszve gyű-
lekezett Rendgyei Tarczal mező városában Bárá Teüf-
fenbach Kristóff, azon Ország részei Fő - Kapitánnyá-
nak elől - ülése alatt tartottak gyűlekezetet, melyben
Szathmár Vármegyét a' mi illeti, ezek végeztettek:
hogy Beregh, Ugócsa, Zathmár, és Zabólcz Várme-
gyéknek oltalmára Báthory István az Országnak Fő-
Birája Tiszántúl való Nemességgel két helyen tábort
tüssön, mivel Zinán Bassának jövétele hireltetik. Ezen
táborozó Nemességnek számára a' tehén, és juh hús-
nak fontya más fél pénzen, a' sernek itszéje egy
pénzen, a' bornak itszéje annak jóságához képest árul-
tassék, kenyeret pedig említett Vármegyéknek Al-Ispán-
nyai szolgáltatassanak. Melly végre Gróf Báthory Ist-
ván 100. köből szemes életet ajánlott. Azon kívül
Szathmár, és Ugócsa Vármegyékre 1000. Magyar fo-
rint rovatott: hogy ezeken a' Szathmári várat őrző
Katonák fogadtassanak, addig is Melith Pál a' Zath-
mári várnak Kapitánnya maga erszényéből ajánlott
1000 forintot, mellyekkel fizettetett a' vár őrző sereg,
de ezen pénzt a' nevezett Vármegyék nékie meg térít-
teni tartoztak.

§. 81. 1605. Eszt. Hogy Szathmár táját Basta
György hadi vezér pusztította, ki tetszik az Ország-
nak azon sérelmeiből, mellyeket a' Korponai Gyüle-
kezet Rudólf Császárnak, és Királynak Magyar nyelv-
ven be nyújtott e' képen: „ Basta György Erdélyt
„ halhatatlan kegyetlenséggel úgy annyira el pusztí-
„ totta, el égette, népét le vágatta, minden marhájo-
„ kat prédára vetette: hogy nem hogy Bochkay Urunk-
„ nak ő Felségének éltében, de ez után ötven eszten-
„ deig is csak valamennyire fel nem épülhet, azon
„ ké-

„ képen *Zakmár* táját, és a' Tiszántúl való földet
 „ mindenestől.

„ §. 82. Azon Eszt. azon is panaszolkodtak: hogy
 Zathmár tájékának külföldi hadi parantsolója vala, ha-
 zánk nyelvén szóról szóra e' képpen: „ Az fő vég
 „ házakban mind idegen nemzetből való Kapitányok
 „ vóltanak. Az fel földön pedig Kassán Olasz, a'
 „ vagy pedig Valon Generalist tartott, az vég házok-
 „ ban *Zakmárt*, Tokajban, Zendrőben, és több helye-
 „ ken mind Németh Kapitányok vóltanak, és ők bír-
 „ ták, sőt az kinek maga vára volt is, Németh prae-
 „ sidiumot tartottak benne, úgy annyira volt ez: hogy
 „ az Magyar vitézlő népet is el fogyatták tellyessé-
 „ gel, mert Magyaroknak sem ott ben az várakban, sem
 „ az mezőn semmi tisztségek nem volt, sem fizetések;
 „ de még az Hajdú rendnek is Németh Kapitányt ad-
 „ tak az Magyar Vitézlő népnek gyalázattyára. És
 „ noha Országul végeztünk: hogy Homonnay Bálint
 „ Uramnak adják az fel földi mézei Generalisságot,
 „ még is Ország végzése ellen *Rubernek* adták, más
 „ esztendőben penigh egy Olasznak *Tondpirnak*, melly
 „ idegen nemzetnek törvénytelen, és absoluta guber-
 „ nationi által, úgy birtak, és tartottak bennünket,
 „ mint rabiokat, jószágunkban, marhánkon szabadon
 „ uralkodtak, és maghek között falunkkal fel osztoz-
 „ tanak, kik miatt mennyi nyomorúságban vóltunk,
 „ semmi nyelvel azt ki nem monthattiuk, mellyekről
 „ minden gyűlésinkben sokat kiáltottunk, sokat pana-
 „ szolkottunk tam publice, quam privatim, és köve-
 „ teket is küldöttünk ő Fölségéhez, de semmibe ő
 „ Fölséghe meg nem halgatott bennünket. Azért ő
 „ Fölséghe túl kívánnuk: hogy ő Fölséghe bírja az
 „ réghi Szent Kírályok modgára Magiarok által az
 „ országhot. Lám ő Fölséghe egiebb országhit Ma-
 „ giarok által nem regallia, és tisztet egy Magiarnak
 „ sem ad azokban, sőt ha közöttök járunk is, sem,
 „ mi, a' vagy igen kevés böchületünk vagion nálok,
 „ Melly elől számlált szabadságunkat hiszük hogy ő
 „ Fölséghe kegielmesen meg adgia, kit mi is telies
 „ életünkben hüvséghezen meg igyekezünk szolgálni.
 „ Helyes okai lehettek akkor tájban az Uralkodó Háznak
 „ arra, hogy a' Magyar Vezérek és vitézek állandó hité-
 „ ben

ben kételkedett, mert sokszor tettekből tapasztalta, hogy a' János Király fíja, a' Báthoriak, Botskai István, és Bethlen Gábor azokat köteles hitekből könnyen ki'forgatták. Örömmel és háláadással említhettyük, hogy mihelyest ezen, híre delmetlenségnek okai megszűntek, a' kegyes Austriai ház mint itthon, mint külső földön egész hadi Seregeket, és a' leg híresebb erősegeket a' Magyar Vitézek, és Vezérek hitekre bizta.

§. 83. Azon Eszt. Bochkay István Fejedelem Szathmár Vármegyei Dengeledy Miklóst Tanácsosának tette, és Erdélybe magához meg hívta. Szénássy Mátyást pedig, a' kit a' Vármegye Szepesi kamarához követségül küldött, a' Szathmári várba meg fogatta, melyet nagyon szívelvén a' Vármegyének rendgyei, ez eránt Bocskainak bé mutatást tettek. Várm. jegy. Könyv.

§. 84. 1606. Eszt. A' Bécsi szerződésbe *Zakmár* erőssége azon Vármegyével Bochkay Istvánnak által adatott, és az ő adományi azon Vármegyében jóvá hagyattak. 1609. 8. Czik.

§. 85. 1609. II. Mátyás Király a' Vármegyének parantsolta: hogy az Ónadi Végh várnak erősítésére elegendő munkásokat, és ramoszokat küldgyenek.

§. 86. 1615. Eszt. Károlyban tartatott gyülekezet, II. Mátyás Királynak, és Bethlen Gábornak Biztosai között, némelly Nemesi nemzetségeknek Bihar, Zámár, Zabólc Vármegyékben el foglaltatott jószágainak vissza adatása eránt, a' melly gyülekezetre küldett biztossainak Mátyás Király keménnyen parancsolta: hogy a' Várad Püspökségnek jószágait Erdélyiek által el foglaltatni ne engedgyék.

§. 87. 1619. Eszt. Alsó - Östiai Fő - Herczagségnek zenebonáskodó lakosi, a' vallás szabadságát meg háborittatva lenni színelvén, Starffer Zakariást ezen Vármegyéhez Követül küldötték, bizgatván a' Nemességet: hogy veleek frigyét kötven Bethlen Gábor mellett a' vallásnak oltalmára fel támadgyanak.

§. 88.

§. 88. 1622. Eszt. Szathmár Vármegye azon nevezetű várával edgyütt Miklós - vári béke kötés által, melly Nagy - Károlyban kezdődött, Bethlen Gábor Erdélyi Fejedelemlennek hatalma alá adatott, a' Hazánk - nak törvényre is bizonyította 1622. 6. 29. Czik.

§. 89. 1631. Eszt. Gróf Eszterházy Miklós Nádor Ispány pirongatta ezen Vármegyét: hogy Kassa Vá - rassa mellett tartatott törvénytelen gyülekezeten Követei által meg jelent, annak végezéséből ő Felsége hire, 's engedelme nélkül Nemesi fel - kelést rendelt, és Követ - séget az Országon kívül küldött, azért az olyan esz - vesztő el - hasonlásoktól el állanak, és inkább tartozó köteleességek szerint a' végváraknak meg erősítésére szükséges munkásokat küldgyenek. Várm. jegy. Könyv. Támadott tudniillik akkor a' Hazában olyan lázzító hír: mint ha Ferdinánd Császár Magyar Országot fegyverrel meg hodoltatni, és annak, mint Cseh Ország - nak új törvényeket szabni kívánna. Azért titkos gyü - lekezetek tartattak, és Rákóczy György Erdélyi Feje - delem bizgatására Guztaw Adolf Svecziai Királyhoz Követek is küldettek. Ezen hírt költöttek, és hamis - nak lenni Császár ő Felsége nyilván ki bocsátott hír - detménye által vallotta.

§. 90. 1638. Eszt. Érsek-Ujvári, és Szandrei vég - helyeknek meg erősítésére a' Szathmári Nemesség fizetett 1400. forintot, azonkívül Kún László a' fiával 300. Károlyi az annyával 300. forintot ajánlottak. Várm. jegy. Könyv.

§. 91. 1644. Eszt. I. Rákóczy György Fejedelemlen fegyverre kelést parancsoltt a' Vármegyének, és hogy személyesen minden Nemesek a' Lúczy révhez öszve gyülekezzenek.

§. 92. 1646. Eszt. Azon Rákóczy György Fejede - lem parancsolta a' Vármegyének: hogy a' Posonyi Ország gyűlésére, addig Követeket ne küldgyenek, míg azok töle különös útasítást nem vesznek. A' mint is azon Fejedelemlennek útasításával, melly többnyire a' vallás szabadsága fent tartásából állott, Követségül kül -

küldettek Zilágyi Ferencz Al-Ispány, Bornemisza István.

§. 93. Azon Eszt. A' Helvetziai valláson lévőknek Egyházi gyülekezete ezen Vármegyében Szathmár-Némethiben Rákóczy György Fejedelemnek elől-ülése alatt tartatott, és ottan Geleinek az Egyháziakban szabott rendgye helyben hagyatott. Rákóczy György 20. Juniusban az Ecsedi várából számos késérőjével Szathmár várába érkezett, a' hol az öszve gyülekezett Egyháziaktól hosszas beszéddel köszöntetett. Jelen voltak ezen gyülekezetben az Iskolai tanítókon kívül 115. Prédikátorok, kik között Szathmár Vármegyéből Megyesy István Némethi, Gönczy Mátyás Szathmári, Mezölaky Miklós Gyarmathi, Péterfalvy István Ecsedi, Hódászy Miklós Nagy-Bányai, Gidófalvy Waszily Tóthfalusi, Zilizy János Apai, Szalkay Bálint Felső-Tóthfalusi Prédikátorok valának. Tartattak már ez előtt is ezen Vármegyében több efféle Reformáta gyülekezetek, úgymint: 1545. Eszt. Erdőd várában Drágffy Gáspár elől-ülése alatt, a' ki a' Reformáta vallásnak ezen Vármegyében leg nagyobb terjesztője vala, végezéseknek alá írták neveiket 29. Reformátorok. 1553. Eszt. Óváron Szamos vize mellett ugyan nevezett Drágffy Gáspárnak oltalma alatt. 1557.-1558. Eszt. Csenger városában. 1605. Nagy-Károlyban 1607. Némethiben 1608. Szathmáron. 1614. Nagy-Károlyhan 1621. Némethiben a' mint Lampe Frid, Adolf. a' Reformáta vallás történeteiben előadgya.

§. 94. 1647. Eszt. Megint 1645. Eszt. köttetett Linzji béke kötés szerint ezen Vármegye a' fő várával edgyütt Rákóczy György Erdélyi Fejedelemnek birtokában adatott, és ez törvény által 20. Czik. meg erősítetett.

§. 95. 1657. Eszt. A' Lengyelek el felejtkezvén: hogy a' Római Császárral, s Királyunkal, és Hazánkal frigyben, és szövetségben valának, semmi ok a' Magyarok által nékiek nem adatván, Szathmár, Bereg, és Ugócsa Vármegyékbe ki ütöttek, a' szegény lakosoknak minden vagyonnyait vagy fel prédálták, vagy el égették, a' törvényben is 26. Czik. 1659. le íratik.

§. 96.

§. 96. 1659. Eszt. Ezen Vármegyét Szathmár várával II. Rákóczy György a' Császári, 's Királyi Fel-
ségnek által adta. Várm. jegy. Köhyv.

§. 97. 1660. Eszt. A' Törökök, és Tatárok által pusztitatott, a' kik Váradot el foglalván, Bihar, Zathmár, Zabólch, Ugócha Vármegyékbe zsákmányoltak.

§. 98. A' mint 1661. Eszt. a' Kassai tanátskozásban Zathmár, és Zabólch Vármegyék azon panaszolkoztak: „ hogy már öt esztendőktől, először a' szomszéd Len-
„ gyelektől szörnyű romlásokat, égetést, lakóknak ra-
„ boltatását, öletését, az után a' Török vezértől Bo-
„ ros-Jenőnek meg vétele után hasonló inségeket szen-
„ vedtek. Ezt mivelte vele Ali Basa, midőn Vá-
„ radnak ostromoltatására méne. Ezt Susa, és Monte-
„ cuculli Császári vezérek, hogy már csak pusztá helyek
„ láttszanak, és a' Vármegyéknek kevés népe köldul-
„ va jár.

§. 99. Ugyan azon Eszt. Zathmár, és Zabólch Vármegyéknek Nádor-Ispány ő Fő-Méltóságához Kas-
sán bé nyújtott sérelmei ezek voltak: „ Nagy Méltó-
„ ságú Vezér Úr Montecucculi a' Császári haddal Zath-
„ már, és Zabóles Vármegyéket, mellyek tavalyi esz-
„ tendőben is rettenetes romlást, és meg betsülhetet-
„ len károkat szenvedtek, minden eleségtől, marhájok-
„ tól, és vagyonoktól meg fosztotta, úgy hogy csak az
„ el pusztultt helységek, és a' lakóknak csak teste,
„ és lelke meg maradt. Ezekkel nem gondolván
még is azon, és a' következett esztendőben Sathmá-
ron, és a' szomszéd helységekben két gyalog, és egy
lovas Regementek szállva voltak, mellyeknek eleséget
Zabólcs, Ugócha, Mármaros, és Zathmár Vármegyék
szolgáltattak; de ezen Katonaság meg nem elégedvén
ötet illető rend szerint való tartásával, még is a' sze-
gény népet rútul zsákmányolta, és eleségétől utolsó
falattyáig meg fosztotta, a' mint a' Vármegye jegyő
Könyve le írja. Hihető, hogy a' Vármegyének ebbéli
panaszszai nagyita vannak, mert Montecucculi a' maga
Jegyzéseiben az e' tájji Magyaroknak makatsságokról,
és a' Német Katonasághoz viselttő gyűlölségekről pa-
naszkodik, és azt veti szemekre, hogy a' bő aratásból
szer-

szerzett termést előtők készakarva dugdosták. Tudhattjuk ezen történetnek több hiteles helyeiből, hogy az illy zsákmányolást a' Felséges Udvar igen sokszor és keményen tiltotta, feddette, büntette, azért az ennek rovására soha sem irattathatik. Ezt e' helyen a' végre jegyzi meg a' Szerző, hogy az efféle esetek előhozásában mindenkor értetődjön.

§. 100. 1664. Eszt. A' Törökkel kötött békesség szerént Szathmár Vármegye, és a' fő vára, Ecseddel, és Nagy Bányával együtt Leopold Császárnak, 's Királynak hatalmában hagyatott, és említett erősségekbe Németh katonaság szállíttatott.

§. 101. 1665. Eszt. Hogy ezen békesség a' Magyaroknak híre, 's tanácsa nélkül a' Törökökkel meg kötött, és a' Német Katonaságnak hatalmaskodását mind azon Vármegyék előtt: melyek a' Török által el nem foglaltatva még számba jöhettek, keservesen panaszolta Szathmár Vármegye, melly panaszszába a' Német katona *hatalmasnak* neveztetik.

§. 102. 1669. Eszt. Mivel a' Szathmári, és Ecsedi erősségeken kívül a' közönséges hiten lévőknek egész Vármegyében Papja nem volt, a' Nagy-Szöllősi Ugocsai szürke barátok helységenkint járkáltak, Isten szavát hirdetvén, és a' népet a' hitnek ágazatiban oktattván, mellyért a' Zenebonás hazafiaktól sok méltatlansággal illettettek. Ezen fel zendült hazafiaknak egyéb, 's következőkben történt zurzavaros csatáit, mivel többnyire Szathmár várának birtoka miatt, az alatt, vagy azt őrző Katonasággal törtétek, Szathmár-Némethi Királyi Városnak le irásában látni fogjuk.

§. 103. 1703. Eszt. Bárá Károlyi Sándor Fő-Ispány ellene szegezvén magát a' Rákóczy Ferencz támadásának illyen hirdető levelet a' támadók ellen bocsátott, a' mint a' Vármegyének jegyző Könyve bizonyította:
 „ Én Károlyi Sándor Nemes Szakmár Vármegyének
 „ Fő Ispánnya adom tudtára mindeneknek, ezen levelemnek rendében: hogy ez jelen való 1703. Eszt. a'
 „ mi kegyelmes koronás Király Urunk ő Felsége ele
 „ len

„ nel Rákóczy Ferencz pápens levele mellett némely
 „ nyughatalan emberek feltámadván, sokakat magok
 „ mellé hitegetéssel ugyan Rákóczy Ferencz Zászlója
 „ alá csaltak, kik ezen támadás alkalmatosságával sok
 „ Fő-Rendek, Nemesek, és szegénység házaít is fel-ver-
 „ vén, javokat fel-prédálták, és személyekben is vesz-
 „ tegették; látván ezen alkalmatlanságokat, és Hazá-
 „ nak romlására ezéleztő zuzavart is nevedkedni, de
 „ kiváltképen ezen támadásnak le csendesítésére ro-
 „ ánk szándékoztó ő Felsége sok számú Német, és
 „ Rácz hadainak bizonyos jövetelét, és az által lehető
 „ pusztulását az Nemes Vármegyének el távoztatni
 „ akarván, ő Felségéhez való kötelességemet előttem
 „ viselvén, és Hazámhoz való igaz szeretetemből el-
 „ lenek fel-költöm, és Vármegyébéli Nemességét, 's
 „ más Vitézlő rendeket is mellém vévén, azon gyüle-
 „ vész népekre rájok mentem, és Istentől általunk ér-
 „ demlett büntetést is vöttek; mint hogy azoknak elől-
 „ járói hamis, csalárd, hitegető beszédekkel sok ár-
 „ tatlanokat magokhoz csaltanak, és noha már az illye-
 „ neknek is feleségek, gyermekek, házok, és minden
 „ jövök az ő Felsége Vitézlő Rendeinek prédául ren-
 „ deltettek vala, mindazáltal inkább kívánván a' sze-
 „ génységnek gyarapodását, hogy sem pusztulását,
 „ azt is eltávoztattam, és praevie le csendesitettem. Az-
 „ ért akartam ezen Pátensemmelel értésére adnom min-
 „ deneknek, valakik azon gyülevész népek közül visz-
 „ sza akarnak jönni, és házokban lakni kívánnak, biz-
 „ vást haza mehetnek, bizonyosok lévén abban: hogy
 „ sem személyekben, sem jövökben leg kisebb kárt
 „ sem vallanak; az illyenek pedig magokat előttem in-
 „ sinuállyák, vagy absentiámban Méltóságos Gróf Csá-
 „ ky István ő kegyelménél, kiről akartam ezen pecsé-
 „ tes levelem erejével assecurálnom az ollyanokat. Vá-
 „ rasi, és falusi bírák, és lakosok az vizeken való ré-
 „ vekre, portusokra tovább is ollyan éjjeli, nappali
 „ vigyázással legyenek: hogy valahol határokon azon
 „ gyülevész nép által talál jönni a' vizen, azon helyen
 „ a' víz parton a' Bíró fel-karóztatik. Datum Károly
 „ 12. Junii 1703. Károlyi Sándor. m. k. (p. h.) Ezen
 „ hirdető levél (a' mint a' hátára irtt helységeknek, mel-
 „ lyek olvasták, nevei bizonyittyák) igen sebesen hely-
 „ ségről helységre menvén a' Vármegyébéli Nemesség a'
 „ Fő-

70. Ispannya'hoz csatolta magát, ezekkel, és a' mint a' hirdető levelében mondgya, más vitézlő rendeket is maga mellé vévén Szathmárnál három százat a' támadók közül le vágott, kiknek három Zászlóit, és két dobjait győzedelemnek jeléül Bécsbe vitte, a' mellyek ott mint pártütők hadi jelei meg égettettek, Károlyi pedig fájlalván jószáginak a' Rakótzty hada által történt pusztítását, és a' reméllett segítséget nem nyervén, maga is a' Rákóczy hadához állott. Ugyan akkor Orosz Pál, és Ibrányi László (a' ki az után a' Trencsenyi ütközetben el esett) máskép a' Császári tábornál Ezredek, mivel a' Vezéri hivatalt reménységek szerint nem kapták, Rákoczihoz el pártoltak, és Szathmárt ostromlották, kikre Váradról ki rohanván, annak hadi parancsolója Becker István Szathmárnál ezer öt száz Kuruczokat el széllesztett. A' mint Kollinovich kézi írásiban le írja.

§. 104. 1711. Eszt. Már Gróffá lett Károlyi Sándor ezen támadást a' Királynak, 's házájának nagy hasznával le csillapította. Szathmár Vármegyében kötött békeségnek eszközlője vala. Tizenkét ezer válogatott Magyarok a' támadók közül Majténynál táborozván a' fegyvert le tették, és I. József Császárnak, 's Királynak hűségére esküdvén, a' béke kötést el fogadták, melly *Szathmári békeségnek* neveztetik, és a' Czikkellyei im ezek:

„ 1. Czik. Rákóczy Ferencz vezérő Fejedelem,
„ és az ő Udvari hivei életének, jószáginak kegyelem
„ adatik, úgy hogy három hetek alatt a' Császárnak,
„ 's Királynak hűségére esküdgyön meg, és ha Má-
„ gyar Országban nem tetszik nékie lakni, Lengyel
„ Országban is le tévén a' hitet, lakhasson.

„ 2. Cz. Minden Egyházi, 's világi renden lévők-
„ nek, kik az ő követői voltak, ha három hetek alatt
„ Császári, 's Királyi hűségre esküsznek, hasonló
„ kegyelem adatik.

„ 3. Cz. A' vallásnak dolgában a' Hazának törvényei szerént szabad gyakorlás meg engedtetik.

„ 4.

„ 4. Cz. A' kik a' Hazából ki mentek, azok ké-
 „ sőbbben is a' kívánt, és távolызágokhoz mérséklendő
 „ hitet le tehetik; hasonlóképen azok is, a' kik múltt
 „ Tökölyi támadásában Havas-Al-földye, Oláh, vagy
 „ Török Országban ki költöztek Tökölyi Imrét azon
 „ támadásnak fejét ki vévén.

„ 5. Cz. Ezen kegyelem a' háborúba el-fogattak-
 „ ra is ki terjesztetik.

„ 6. Cz. Az Orzágnak, Erdélynek, Jászoknak,
 „ Kúnoknak, és a' Hajdú várossoknak szabadságai a'
 „ közelebb tartandó Ország gyűlésén meg erősítenek.

„ 7. Cz. Ezen támadás által, és alatt minden ő
 „ Felségének, 's másoknak tétetett kárck feledékeny-
 „ ségbe mennek.

„ 8. Cz. Ezen békekötés ő Felségének minden tar-
 „ tományaiba ki hirdettetik.

„ 9. Cz. Az Orzágnak minden szabadságai, és
 „ jussai ezentúl szentül, és sérthetetlenül meg tartatnak,
 „ panaszra semmi ok nem adatik, és a' kik ez ellen
 „ cselekednének, keményen meg büntettetnek.

„ 10. Cz. Az Orzágnak minden sérelmei a' köze-
 „ lebb tartandó Ország gyűlésén meg orvosoltatni fog-
 „ nak, a' Hazának, Polgári, 's Katonai tisztségeibe
 „ mind hazafiak alkalmaztatnak, úgy hogy ő Felségé-
 „ nek atyai kegyelméről ezentúl semmi kétség ne
 „ lehessen, és viszont a' Magyar Nemzet illyképen sza-
 „ badságiban meg tartatván, a' Királya'hoz való hiv-
 „ ségben semmi más Nemzetnek elsőséget ne engedjen.

„ 11. Cz. Ha Rákóczy Ferenez fontos okaira való
 „ nézve személlye szerint a' kívánt hitet le nem tehet-
 „ né, szabad lesz nékie a' maga meg hatalmazottya
 „ által is azon hitet le tenni, és a' Királyi kegyelmet
 „ elfogadni.

„ 12. Cz. Ha pedig azon ajánlott kegyelmet meg
 „ veti, senki az ő intselkedéseinek nem enged, de
 „ min-

„ minnyájan ő Felsége hívségébe állandóul meg ma-
 „ radnak. (Következnek az alá irtaknak nevei) a’
 „ Szathmáriak közül: Gróff Károlyi Sándor, a’ Ne-
 „ messég részéről: Hunnyady István Nagy Bányai,
 „ Szász György Felső - Bányai Birák a’ Városok részé-
 „ ről.

§. 105. 1717. Eszt. Azon siralmas Tatár rablást,
 mely ezen Vármegyét el - borította, Mikolay György
 a’ Mikolai templomban egy táblára fel íratta, és mi
 is azt Ugócsa Vármegyének esméretében 25. lapon ki-
 adtuk. Bagossy László ezen veszedelemben Gróf Ká-
 rolyi Sándor Fő - Ispány rendelkezéséből hirtelen fegyver-
 re lelő Tisza - mellyéki Nemességet vezérelvén, először
 Nagy - Bányánál, az után 150. Oláhokkal, és a’ Már-
 marosi só aknában dolgozó mivesekkel magát öszve
 esatolván a’ Borsvai szoros úton a’ Pogányokat meg ver-
 vén el - szélesztette. De leg nagyobb vitézséget muta-
 tott Karátson Tódor született Oláh, és Királyi Uradal-
 mi jobbágy, a’ ki a’ Vármegyének 30. Hajdujival töb-
 bet, mint 8000. Keresztény lelket a’ Tatároknak kör-
 meiből ki szabadított. A’ Vármegyének jegyző Köny-
 ve ezen cselekedetet így írja le: „ hogy mint egy 12.
 Ezer Tatár „ Erdélyben Beszterczénél bé ütvén egész
 „ Szathmár Városáig jött, mindent el - pusztított, tíz
 „ ezer Erdély, és Szathmár Vármegyei lakosokat fel
 „ fűzvé. Gróf Károlyi Sándor Fő - Hádi - Vezér hely-
 „ tartójának, és Fő - Ispáynak eő Felségétől hatalma
 „ lévén az ollyas ellenséges be ütésekét meg gátolni,
 „ Bagossy Lászlónak vezérlése alatt fel fegyverkezttette
 „ a’ Tisza - mellyéki Nemességet, és a’ Tatárokat üzőbe
 „ vette; hogy pedig két tűz közé szorittassanak, a’
 „ Borsai szoros útat, a’ mellyen Havas - alfölde felé
 „ ki menetelek lehetett, hirtelen szálas fenyő fákkal
 „ bé vágatta, és annak őrizetére Karácson Tódor Oláh
 „ jobbágyot, mint Hadnagyot a’ Vármegyének 30 haj-
 „ dujival Teschéni jó puskákkal, öldalaikon lévő pis-
 „ tolyokkal, ’s éles kardokkal fel - fegyverkezve ren-
 „ delte. A’ mint - is a’ Tatárok Nagy - Bányánál meg
 „ támadtatván, és üzettetvén Ugócsa felé vették úttyo-
 „ kat, és azt fel - is dúlván, mivel meg hallották a’
 „ Császári tábornak Nándor Fejérvárnál nagy győze-
 „ delmét, a’ Törököknek meg verettetését, és azon
 „ erős.

„erősségnek fel-adattását, Borsvai szoros, út felé siet-
 „tek. A' hol nagy akadályra találván, Karácson Tó-
 „dor hajnal hasattával őket bátran meg támadta, so-
 „kakát közölők gölyöbisokkal, többeket kardal föld-
 „re terített, igen sokakat pedig meg sebesítván, azok-
 „nak egynehány ezernyi sokaságát a' fenyves hava-
 „sokban menedék helyet keresni kinszerített, 's úgy
 „el-széllesztván őket valami 8000. keresztény lelket
 „azoknak igájából ki ragadott, és meg szabadított.
 „Melly vitézi cselekedetét Fő-Ispány ö Extzellentiája
 „illő helyeken, úgy mint Sabaudiai Eugen Vezérő
 „Herczegnél, Fő hadi Tanátsnál, Magyar Udvari
 „Kantzelláriánál, és a' Nádor Ispánynál bé jelentván,
 „ö Császári, 's Királyi Felsége tekintvén Karacson Tó-
 „dornak érdemeit, ötet, és az ö maradékit Nemésség-
 „gel kegyelmessen meg ajándékozta, kinek Tzimeres
 „Nemes levele közönségessé tétetett, senki ellene
 „nem mondván. Nemes Maróthy Mihálynak pedig,
 „a' ki ezen Tatár rablásban minden vagyonnyátul meg
 „fosztatott, szemlélyessen el-raboltatott, és külö-
 „nös Istenni gondviselés által meg szabadulván a'
 „társainak rab szíjjait fel vagdalta, össze gyülekezett
 „Rendek által 100. forint segítségül adatott. 1718.
 „Eszt. tartatott közönséges gyűlésben. “ Ezen Karác-
 „söny Tódorról ez a' köz vélekedés: hogy hajdanában
 „hegyi tolvaj volt, de Rákóczy hadában Katonáskodván
 „már ottan vitéz cselekedeteivel magát nevezetessé tet-
 „te Következnek a' Tatárok által el vittetteknek, 's
 „még ottan raboskodóknak nevei e' képen:

1. Szirmay Illonka, Mikolay Judithnak, Szirmay-
 György öszvegyének leánya, 9. esztendő, meg esmér-
 „hető arról: hogy a' jobb csecse alatt, és a' czombján
 „lencse forma jegy vagyon, selyem zöld kötőben el-
 „raboltatott.

2. Sarkady András Mikolay Györgynek inassa, 19-
 „esztendő, igen szép írása vagyon.

3. Nemes Vizelyi Ferencz 50. esztendő, az or-
 „záján sebes.

4. Far-

4. Farkas Kata, Böke Mihálynak felesége. Persi
5. esztendő, Illonka 2. esztendő leányival.

5. Oroszy Anna leányzó 14. esztendő.

6. Nyíry Pillu, az az: Illona, 12. esztendő.

7. Szakács Judith, Vékony Ferencznek felesége.

8. Borsy János 20. esztendő.

9. Illona, Révész Jánosnak felesége.

10. Horváth Ferencz 5. esztendő. Végre a' Vármegyének azon jegyző Könyvében taláztatnak Gróf Ferati Bertalannak Jaszszíró a' Vármegyének írt, és Báró Tige Hadi Vezérnek, és Erdélyi parantsolónak Gróf Károlyi Fő-Ispányhoz küldött levelei: „ hogy
„ Szirmay Illonka leányzó a' Tatároktól Havasal-földi Kapitány Gyurka által meg vétetvén másképp ki
„ nem szabadúlhat: hanem ha 200. arany, az is pedig
„ nem ezüstben, de aranyba, ezüsből mivellett meg
„ aranyazott forgó kótsagtól mellé, és ezüst láncz,
„ rajta függő jó nagy ezüst gólyóbíssal Párdútz bőr
„ köteléknek, ezen keresztény vérrel kereskedő vadnak
„ küldtetik.

§. 106. 1723. Eszt. 600. forintot, 1725. Eszt. 1200. forintot Királyi dézmában a' Vármegye az Egri Püspöknek fizetett.

§. 107. 1729. Eszt. Nemes Kerekes András hívségtelenséggel vádoltatván a' Vármegye által, s ártatlannak taláztatván, útasított: hogy Szathmár Vármegyének azon Tisztyei ellen, kik méltatlanul vádolták, hasonló büntetésre (*talio*) a' Királyi Tábla előtt pert indíttson. Ugyan azon Eszt. az Ország gyűlése előtt panaszt tett a' Vármegye Neuczer Harminzados ellen: hogy sok féle törvénytelen sartzolásokkal terhelte az által menőket. Katonai szállása volt akkor ezen Megyében Montecucculi Regementyebéli 1. vasas. 4. közönséges Kompániáknak Ezredesével, a' ki a' hozzá valókkal Szathmár várossába szállíttatott. Tehén húsnak fontya volt egy krajezáron; de azt is alább szállíttatni a' Katonaság kívánta.

E

§. 108.

§. 108. 1742. 's következett Eszt. A' Nemességnek fegyverre kelése, és Zászlóji nevezetesek ezen Vármegyében, midőn törvényes Királyaik óltalmára fegyvert fogtak. 1742. Eszt. fel sereglött 396. lovas Nemes vitéz Tiszteken kívül, egy Elődi válogatott seregére (*ante signana cohors*) és két osztályokra fel osztva. Vezérek vólt Gróf Teleky Sámuel, az Elődi seregnek, Hadnagygyai Kiss János, és Kölchey Dienes, Strázsa-Mestere Kóstyán János. Az első osztálynak Kapitánya Erős István, Hadnagygya Lipics Antal, Zászló-tartója Balyika Sándor, Strázsa-Mestere Szőke László. Második Osztálynak Kapitánnya Jékei Sándor, Hadnagygya Kölchey György, Strázsa-Mestere Szirmay György rokonunk, Fizező Biztosa (*solutionis Commisarius*) Boros Sándor, Hadi-Birája Alvinczy István, Seb-Orvossa Kemény László. A' Zászlóji ezen fel ke-lő Nemes seregnek most is meg vannak, és a' Vármegye jegyző Könyvében úgy irattatnak le: az Elődi seregé feje selyemből, a' hegyi aranyozott, két aran-nyal, és feje selyemmel elegyes sinór a' tetejéből le függvén hasonló rojtokkal. A' Zászló jobb oldalán ábrázolva van Boldogságos Aszszony ölébe Kis Jézust tartván, feje felett való reá írással: *Égnek, 's földnek Királynéja*, alatta: *A' Magyarok Nagy Aszszonya*, által ellenébe: *Szathmár Vármegye*. A' bal oldalán a' Vármegye Czimere felső reá írással: *Aspison, és Basiliskuson járni fogsz*, alatta: *és az Oroszlyánt, 's a' Sárkányt meg tapodod*. Csináltt. Posonyba, meg áldatott Morvába a' Najdicsi Plébános által, fekete vász-nos borítékkal, a' hordozó pantallérja feje selymes aranyos paszomántal. A' második Zászló Erős István Osztályabéli veres selyem szövésből, a' hegyi meg aranyozott, tetejéből le függő hasonló sinórokkal, és rojtokkal. Jobb oldalán festve Boldogságos anya ölébe kis Jézust tartván illy reá írásokkal; felette: *Frigynek szekrénye, Istent szülő Szűz*, alatta: *Rettenetes, mint az el rendeltt hadi sereg*. Bal oldalán a' Vár-megye Czimere, felette: *Uram! meg nem szégyenü-lök, mert tégedet hívtalak*, alól: *El esnek melletted ezeren, és tíz ezeren a' te jóbbod felől*. Csináltt. Po-sonyba, fel szenteltetett mint az előbbeni, fekete bori-tékkal, veres selymes, 's arany csipkés hordó pantallérral. A' harmadik Zászló Jékey Sándor Osztályaé;

ve.

veres selyemből szövött, hasonló arannyal, elégyes le függőkkel, jobb oldalán menybe vitetett Bóldog anya, reá irásokkal, felyül:

*Virginis intactae si praeteris ante figuram,
Praetereundo cave, ne renatur ave.*

Az az:

*A' mikor el-mégy a' Szent Szűz Képének előtté,
Ekként: Idvez légy! tiszteletére köszöntsd.*

Alól:

Károlio felix Szathmár sua signa resignat.

az az:

*Károlynak Szathmár fel emeltt Zászlóit ajánlja.
Bal oldalán a' Vármegye Czimere felső reá irással:*

*Suscipias Regina MARIA THERESIA pignus
Juratae fidei, suggesti Xenia belli.*

Az az:

*TRÉZIA! Zászlónkat, melly szent Zálogja hi-
tünknek
Vedd-el ajándékban, 's a' támadt hadba lobogtasd!*

Alól:

Hungariae Regni jura tuente Duce!

Az az:

Engemet az, ki Hazánk jussait örzi, vezet!

Csináltt. Nagy-Váradon, meg áldatott Nyitrán oda való Megyés Püspök Gróf Eszterházy Imre által. Bóritékja fekete szurkos vászony, hordozó pantallérja színéhez hasonló. Kerültt 65. for. 4 $\frac{1}{2}$ krajcz.

§. 109. 1744. Eszt. Meg ujjúlván a' Burgus háború, már nagyobb sereg fel sereglett. Mert állott 487. Nemes lovas vitézekből, négy Kompaniákra, négy járások szerint fel osztva. Vezére volt először Gróf Károlyi Ferencz, de ez az attya lovag seregének tulajdonossává tétetvén, helyette Vezérré lett 1745. Eszt.

E 2

első

első Al - Ispány Eötvös József, Hadi Birája Gáspár Sándor, Fizető Biztosa Dombrády János, Vezér - Segede Lipics Antal.

Krasznaközi Kompániának Kapitánnya Jékey Sándor, Hadnagya Nagy Sándor, Zászlótartója Domahidy Ferencz, Strázsa-Mestere Kállay Ábrám.

Nagy - Bányai Kompániának Kapitánnya Beesky László, Hadnagya Bárczy László, Zászlótartója Kereskenyi János, Strázsa-Mestere Szirmay György rokonunk.

Szamos - Közi Kompániának Kapitánnya Sötér József, Hadnagya Kölcsey Dienes, Zászlótartója Nábrády István, Strázsa - Mestere Mándy János.

Nyíri Kompániának Kapitánnya Irinyi István, Hadnagya Radics Sigmund, Zászlótartója Csomaközy Gábor, Strázsa - Mestere Fényes László.

Ennek negyedik Zászló adatott veres selyem szövésű, hasonló, és arannyal elegyes le függő sinórokkal, és rojtokkal. Ennek is jobb oldalán Böldegságos Szűz Képe, alatta ezen reá írással:

Praesidio MARIA Tuo confisa MARIA

Hostis in occursum talia signa levat.

Quae Duce KAROLIO SZATHMARÆ juncta phalangi,

Indubiam Dominae vaticinantur opem.

Az az:

*MARIA! Óh Szent Szűz! Te benned MARIA bizván,
Zászlót ellenség' tábora ellen emel.*

*Melly (mivel a' felköltt SZATHMAR seregébe Vezérré
KAROLI lett) bizonyos győzedelemre mutat.*

Bal oldalán a' Vármegye Czimere felette: *Comitatus Szathmariensis*, alatta esztendőt jegyző írás:

*VetVstæ szathMariensis nobilitatIs sVb DVCe káro-
Llo InnoVata Inslgnia, et signa eqVestria.*

az

Az az:

A' régi szathmári Vitézkedők Károlyi nevezetes Vezérségébe Választott Vitéz ösi Jelel, és Lovagi zászlója.

Csináltt. Nagy Váradon, meg áldatott ottan Gróf Eszterházy Imre Püspök által, boritékja fekete szurkos vászony, hordozó pantallérja veres selyem kamukából arany paszomántal prémezve. Belé került 65. for. 4 $\frac{1}{2}$ krajcz. Nevezetes győzedelme volt ezen felkelő Szathmári Nemes seregnék Kreutzberg várossánál Slésiai Herczagségben, midőn 1745. Eszt. 12. April. sokkal nagyobb számú gyalog sereg közzé kardokkal bé vágván, 699. Burgusokat foglyokká tettek, és három ágyúikat el vették. A' mint Dráveczky László Ezredes ezen Vármegyének meg írta.

§. 110. 1776. Eszt. A' Magyar Országi tudományok, és Oskolák meg állapítván tíz kerületekre osztattak, mellyek közt volt a' Szathmár Vármegyei Nagy Bányai kerület (de az után Nagy - Váradival edgyessített) és annak Fő-Igazgatójává Gróf Károlyi Antal Fő - Ispány tétetett.

§. 111. 1777. Eszt. Egy Kassai tudós utazó ezen Vármegyébe talált bizonyos magos töltést Kraszna folyónak mentében, mellyet az oda való lakosok *Trajánnak* neveznek, melly is hogy azon Császárnak munkája abból ki tetszik: hogy a' szomszédságos földeken Trajánnek több verett pénzei találtatnak, a' mint maga is az utazó egy ollyas ezüst pénzt Kassára hozott. Azon Eszt. 28. Májusban, Mákszimilián Királyi Fő-Herczeg Károlyba jött. Az Iskolák Fő-Igazgatója Gróf Károlyi Antal három rendbéli vereszetet nyújtott be néki, mellyeket Hannulik János ájtatos Oskolai rendű Pap csináltt. Dél után a' Nemzeti Oskolákat meg tekintette, a' hol Luby Károly azoknak igazgatója serénységével álmélgodásra méltó előmenetelét az iffiúságnak tapasztalván, nagyra magasztalta. A' következő éjtszakán a' tanuló iffiúság több csoportokra oszolván, és a' városnak útszáit öszve járván, a' végre különösen készített éneklésekkel a' Herczeget gyönyörködtette. A' következő napon (melly Úr napja vala) kü.

különös ájtatossággal a' Fő - Herczeg jelen volt a' bütsü járáson, és harmad napra Mármaros felé utazván Gróf Károlyi Antal által el kísértetett.

§. 112. 1780. Eszt. Januarius hólnapban, Szathmár, és Nagy - Bánya tájékán nagy víz áradás volt, sok hidak a' vizeknek árja által fel - forgattattak, sok öl fák, mellyek a' Bányaszati szén égetésre készítettek, víz által mind el - hordattak; Martius hólnapban pedig annyira nevedtek a' vizek: hogy három mért földnyi tájékat is egy egy helyen el borítottak, az utak járhatatlanná lettek, az emberek a' fáknak, és a' házoknak tetejére szaladtanak, a' honnan csak ladikokon meg szabadítottak.

§. 113. 1782. Eszt. Nap keletről jöven a' sáskák. nak rettenetes sokasága a' Szathmár Vármegyei mezőket, és erdőket annyira el - borította: hogy a' mezőkön fél réfnyre volt a' vastagsága, az erdőkön pedig a' fáknak vastagabb gallyai is alattok le töredezték, és minden veteményt, kivált a' Kukuriczát meg emésztették.

§. 114. 1783. Eszt. Januarius hólnapban olly nagy hó esett Szathmár Vármegyébe: hogy az utak járhatatlanná tétettek.

§. 115. 1797. Eszt. 4677. Számra ment fel azon Nemések száma, kik külön kenyeres gazdák, külön külön 4. forintot csupa személyektől fizettek a' Nemesi fel - kslésre. Gróf Károlyi József Fő - Ispány a' reá esett sommákon kívül fertály esztendőnként 1000. forintot fel - segéllésekre ajánlott. Ki állitattak tehát ezen költséggel 1000. lovas köz vitézek, és három osztályokra osztatván, ezen Tisztyei voltak:

Fő - Vezér: Gróf Károlyi József, Fő - Ispány.

Al - Vezér: Szent - Kátolnai Cseh Ferencz Másod Al - Ispány.

Fő - Strázsa - Mesteri Tisztességgel a' Fő - Vezér mellé segédül választatott: Gróf Lichtenberg Ferencz.

Fő -

Fő - Strázsa - Mester, és osztálybéli Rend - tartó:
Szegnyiczai Gáspár Pál Fő - Jegyző.

Hadi Bíró: Kapitányi tisztességgel Nozdroniczky Antal.

Fizető Biztos: Kardos György.

Káplány: Henneyey.

Kapitányok: Irinyi Sigmund, Szuhányi János, Kállay Antal, Gáspár László, Darvay Gábor, Mátay Ferencz.

Fő-Hadnagyok: Becsky László, Uray Elek, Szerdahelyi Ferencz Jásztrabszky Lajos, Ajtay János, Domahidy Miklós.

Al-Hadnagyok: Csanády József, Nagy Gábor, Nagy György, Korda János, Lukácsy Ferencz, Gyene Antal.

Szekér - Mester Fő-Hadnagyi tisztességgel: Szathmáry Mihály.

Zászlótartók: Gáspár János, Gáspár Antal, Kormos Ferencz.

Strázsa - Mesterek: Szabó Sándor, Ercsy Gáspár, Nagy Sándor, Kézy Gábor, Kajdy József, Mándy Benjamin.

Ezredesi - Strázsa - Mester: Mátyus Lőrincz.

§. 116. 1800. Eszt. Újjabb Nemesi fel - kelés. 348. lovas, 526. gyalog. Azoknak Tisztyei:

A' Lovas seregnél:

Fő - Vezér: Gróf Károlyi József Fő - Ispány.

Svadronyos Kapitányok: Olgyay Ignác, egyszersmind osztálybéli rend tartó, és Korda István.

Al - Kapitányok: Becsky József, és Iffiabb Geötz Ferencz.

Fő - Hadnagyok: Báró Vécsey István, Gáspár János, Lukácsy Ferencz, Iklódy Sándor.

Al-

Al-Hadnagyok: Rózsa Antal, Rácz György, Zimán Antal, Szirmay István Eöcsénk.

Segéd Kapitányi tisztességgel: Luby Károly.

Fizető-Biztos azon tisztességgel: Kardos György.

Káplány: Jakóby Ferencz.

A' Gyalog seregnél:

Fő-Vezér: Gróf Stharemburg Antal.

Kapitányok: Gáspár László, Ujfaludy János, Papp János, az után Nagy György.

Fő-Hadnagyok: Nagy György, az után Kajdy József, Kézy Gábor, Kerekes Péter, Vezmäs Sámuel, Szathmár várossáért, Majos Daniel, Endrédi László.

Al-Hadnagyok: Jeney Dániel Szathmár Várossáért, Kölcsény Imre, Sántha László, Janics János, Erös László, Félegyházy László.

Zászlótartók: Nagy Mihály, Jaraby Antal.

§. 117. 1805. Eszt. Völt harmadik fel-kelese a' Nemességnek, mellyre 147,520. forintra, és 22. krajczár-ra ment a' birtokos Nemességnek költsége. A' Lovasságnak száma 165. a' gyalogságnak 615. Al-Tisztekből, és Köz-Vitézekből állott. Fő-Tisztek voltak:

A' Lovasságnál:

Ezredes: Kis-Rhédei Rhédey Lajos, Császári, és Királyi Kamarás.

Kapitányok: Bárá Vécsey Lőrincz, és Ajtay Antal.

Fő-Hadnagyok: Iklódy Sándor, és Zimán Antal.

Al-Hadnagyok: Uray Károly, és Zanáthy Ferencz.

Káplány: Becskey Ferencz.

A' Gyalogságnál:

Ezredes: Schuller Leopold.

Kapitányok: Nagy László, Kajdy József, Fáy Károly.

Fő-

Fő - Hadnagyságok : Szerdahelyi Károly, Kerekes Péter, Járaby Antal Szathmár Várossa részéről.

Al - Hadnagyságok : Nagy Pál, Kovács László, Szartory József, Déasy József, Mihályi János.

Azonkívül a' Rend - szerint való katonaság közzé állított ezen Vármegyé :

1803. Eszt.	Auffenberg Regiment.	- - - - -	111
1804. Eszt.	Duka Regimentyébe.	- - - - -	98
1805. Eszt.	Sz. Julien Regiment	- - - - -	112

Mindössze Katonát : - - 321

§. 118. A' Hazának Törvény Könyvébe Szathmár Vármegyéről ezen tikkelyek vannak : Hogy Tiszántúl való, Magyar Ország felső részén fekszik. 32. 1546. Sz. Lukács, és György napjain tartattak részére Poszonyba a' Nyólczadi ítéletek 19. 1548. 24. 1567. Tiszántúl való Kerületbéli Táblának ítélete alá vett-tett 31. 1723. Szathmár várával edgyütt Miklós-vári békekötés szerint Erdélyi Fejedelemnek adatott 29. 1622. 20. 1647. §. 12. Hogy az Erdélyiek ne háborgassák 56. 1595. a' szökevény jobbágyit adgyák vissza, rendeltetett 42. 1655. 40. 1596. Bochkay által a' Bécsi szerződés után benne tett jószágoknak adományai helyben hagyattak 8. 1609. Akkor biratott templomok az Evangélikusoknál hagyatattak 26. 1681. Hogy azon Vármegyének helységeit a' Szathmáriak, és Huszthiak magoknak ne tulajdonítsák, végeztetett. 33. 1596. A' Katonaság ellen tett panaszszai a' búzának erőszakos öröltetése, a' lovaknak legeltetése, az erdőknek pusztítása eránt meg orvosoltattak 40. 1598. Hogy a' Kállai várnak Kapitánnya által fáknak vitelére ne kinszeritessenek 36. 1597. 37. 1598. A' melly károkat a' Lengyelek benne tettek, azokról elég tétel szereztessék 26. 1659. Abban fekvő mező városok Majtény, Alsó - Misztót-falú, Matóles, és Szent - Miklós taksa alá vettessenek 30. 1647. Ujvároson fel - állítottott harminczad meg szűnt. 30. 1633. Azon Vármegyének bátor menedék hely szereztessék, a' hol a' gyermekeit, feleségeit bátran hagyhassa. 59. 1569. Az ő ingyen való munkái elő szám.

számláltatnak; Szathmárhoz 8. 1604. 15. 1608. 8. 1613. 155. 1647. Ecsedhez 17. 1567. 19. 1569. 27. 1578. 14. 1602. Tokajhoz 61. 1609. az Al. Ispányai az Ország határainak el-igazítására Erdély felé rendeltettek: 23. 1681. 39. 1715. 17. 1723. 26. 1751. 16. 1765. 68. 1791. 26. 1802.

§. 119. Ezek voltak pedig ezen Vármegyének Követei:

1402. Eszt. Mihály Mikolay Istvánnak fia. §. 49.

1444. Zokolyi, Miklós, Fylpessy Mihály, Dománbidy György, Kende Sándor, és Mátyás. §. 54.

1505. Cháholy Bertalan, Gachály György, és Zepessy József §. 57. az Ország gyűléseire.

1593. Károlyi Mihály, Dengegy Miklós, Kún Gáspár, és Anárchy Péter a' Felső Magyar Országgyűlésre.

1598. 1600. Dengelegy Miklós az Országgyűlésére.

1599. Bachkai Anárchy Péter azonra.

1601. Dengelegy Bernárd azonra.

1602. Rosályi Kún Gáspár azonra.

1605. Dengelegy Bernárd, és Kökényesdy Pál a' Zerencsi gyűlékezetre, a' hol Bochkay István Magyar Országgyűlés Fejedelmévé választatott.

1606. Bagossy Pál, és Mihály Deák a' Kassai gyűlékezetre.

1610. Öregebb Dengelegy Miklós a' Posonyi Országgyűlésére.

1613. Magosmarthi Pathó Ferencz, és Ráthoti Gyulaffy Mihály azonra.

1629. Rezegy Pál azonra.

1630. Farkas István, és Pásztohy Máthé Főjegyző, azonra.

1632. Beszprémy Gáspár Forgách Miklóshoz Kassára.

1634.

1634. Szent-Mártonyi Farkas István, és Irinyi György az Ország gyűlésére.

1635. Farkas István, és Irinyi János Szolgabíró azonra.

1637. Farkas István, és Gyulaffy András azonra.

1643. Lekezei Sulyok András, és Zilágyi Ferencz Posonyba azonra.

1645. Patay Látché, és Domahidy Miklós, Rákóczy György Fejedelemehez.

1646. 1647. Zilágyi Ferencz Al-Ispány, és Bornemisza István az Ország gyűlésére.

1648. Némethy János, és Bagosy István Patakra az Erdélyi Fejedelemehez.

1649. Somlyai Zilágyi Ferencz, és Mikolai Mikolay András az Ország gyűlésére Posonyba.

1655. Somlyai Zilágyi Ferencz, és Gábor azonra.

1659. Mikolay András, és Horváth István azonra.

1661. Ráthoti Gyulaffy László a' Kassai gyűlekezetre.

1662. Gyulaffy László, és Szákonyi István az Ország gyűlésére.

1663. Szepessy Pál, Bay Mihály, és Rajky János a' Lőcsei tanácskozásra, Gróff Wesselényi Ferencz Nádor-Ispány meg hívására.

Azon Eszt. Kölchei Kende Ádám, és Gyulay János az Ország gyűlésére.

1664. Kölchei Kende Gábor, és Szákonyi István a' Kassai gyűlekezetre.

Azon Eszt. Radicz András Nádor-Ispányhoz.

1665. Gyulaffy László a' Terebesi tanácskozásra.

Azon Eszt. Gyulffy László, Kölchei Kende Ádám, és Daróczy Sámuel a' Kassai tanácskozásra.

Azon Eszt. Tyukody János Nádor-Ispánhoz.

Azon

Azon Eszt. Becskeházy András, és Radicz András az Ország gyűlésére.

1670. Rajki János ő Felségéhez.

Azon Eszt. Kende Gábor, Mikolay Bóldisár, Horváth István, Sulyok János, és Kende Márton az Eperjesi tanácskozásra.

Azon Eszt. Kende Gábor, Várady Jónás a' Zsolymoi tanácskozásra.

1681. Kende Ádám Al-Ispány, és Jármay István Fő-Jegyző az Ország gyűlésére.

1682. Kende Ádám, és Gyulay János Tökölyi Imréhez Munkácsra.

1686. Thúróczy Imre ő Felségéhez.

1687. Gyulay János, és Kende Ádám, az Ország gyűlésére.

1696. Báró Károlyi Sándor Fő-Ispány ő Felségéhez, és a' Posonyi ki rendeltt Biztossághoz.

1705. Kende Sigmond, és Klobusiczky György, Rákóczy Ferencz által tartatott Széchenyi gyűlekezetre.

1707. Klobusiczky György, és Tólnay János az Eperjesi gyűlekezetre.

1708. Klobusiczky György, és Büdy Gábor, az Egri gyűlekezetre.

1712. Eötvös Miklós, és Ajtay Mihály az Ország gyűlésére.

1714. Szuhányi Márton azonra.

1715. Beszerményi Sámuel, és Mikolay György azonra.

1722. Eötvös Miklós, és Ragályi Ferencz, 's ennek helyébe 1723. Szuhányi Márton az Ország gyűlésére.

1729. Bagossy László Al-Ispány, és Csanády István.

1741. Eötvös László Al-Ispány, és Gáspár Sándor Fiskális.

1715.

1751. Szuhányi Márton Királyi Tanácsos, és Klobusiczky László Tábla Biró.

1765. Becsky László, és Szuhány László.

1790. Luby Károly Al-Ispány, Királyi Tanácsos, és Rhédey Ferencz Királyi Udvarnok, és Tanácsos.

1792. Ugyan azok.

1796. Megint azok.

1802. Luby Károly Al-Ispány, és Rhédey Lajos, Császári, 's Királyi Kamarás, a' ki 4. Czik. a' Katonai Magyar Fő-Oskola fel állítására tíz ezer forintot ajánlott.

1805. Kölchei Kende Pál Al-Ispány, és fellyebb említett Rhédey Lajos.

1807. Szuhányi János Al-Ispány, és Rhédey Lajos Császári, 's Királyi Kamarás, és Ezredes.

1808. Eötvös Sándor Al-Ispány, és Isáak Samuel Tábla-Biró, a' Királynénak Koronázására, 's minnyájan az Ország gyűlésére.

§. 120. A' boszorkányokról, és Ördöggel Czimboráló emberekről is nevezetes ezen Vármegye. Már Závodszy a' Nappaló Könyvébe írja: „hogy 1607. „Eszt. a' gonosz lélek Ecsed várába maga szemfny- „vesztéseit tette, az embereket kövekkel hajigálván, „és az ételeket el cserélvén. Gróf Gvadányi József, Hadi Vezér is a' Pele-kei Notáriusnak Testamentómába le írja Gyarmatra való Totty Dorkónak bibájos mesterségeit:

„ Mikép pemetére ült, mint képzeltt lóra,
„ Mint maga Aszszonya ült most szén vonóra,
„ Esztet ugratta ő mind'télbe, mind nyárba,
„ Ezen nyargaltt mindég az Ecsedi várba.

Uralkodott tudniillik ezen bal vélekedés nem csak Édes Magyar Hazánkban, de külső Országokban is; még Dicső Mária Theresia Császá né, Királynéak, 's anyánk alatt ama Tüdös van Svieten Gerárd Udvari Fő-Orvos 1762. Eszt. meg győző okokkal meg mütatta a' józa.

józanon gondolkodó világnak: hogy ezen gondolatlan ítélet tétel vagy képzelődésből, vagy betegségből származott, és a' bűbájosok által véghez vitt dolgok nem Ördögi mesterséggel, de természetesen történtenek, vagy helytelenül, mint mesék, nékiek tulajdonítottak. Ezen állításnak igazságát hogy mint egy tükörben láthatassák a' maradékok, három olyan szerencsétlen aszszonynak büntető perfolyását ezen Vármegyének Levél tárából (2. Kött. 10. szám, és 7. Kött. 20. szám alatt) ki vévén, azoknak foglalattyát a' Magyar világgal közleni kívántuk:

1730. Eszt. Tóth Borka Sárossy Jánosnak felesége 'Sarollyánba való, elébb Czimborás társainak ki vallására kínok által való foggatásra, azután elevenen tüzre ítéltetett, és Nagy - Károlyba meg is égettetett.

„ Ez csak esztendeje, hogy a' Boszorkányok köz-
 „ zé 'Sarollyánban Asztalos János házánál estve beál-
 „ lott, maga vallotta, hét tanúk pedig fejére tévén a'
 „ kezeket hittel pecsételték: hogy Boszorkány. Mert
 „ Nemes Szücs Istvánnak a' felesége le betegedvén
 „ hogy Sárossinét Komának nem hívta, a' gyermek
 „ ágyas aszszonyt, a' keresztelésnek idején az ágyban
 „ verték, fojtogatták, gyötörték, ki is csak Sárossinét
 „ kiáltotta: hogy ő van rajta, mellyért a' férje Szücs
 „ István boszszút állani kívánván, egy hasáp fával raj-
 „ ta ment Sárossinéra, de midőn annak házához ér-
 „ kezett volna, minden haragja el múltt, úgy meg
 „ tudta babonázni, azért a' Keresztelőbe Sárossinét is
 „ el híván, és borral ötöt meg kínálván a' felesége
 „ Szücs Istvánnak azonnal jobban lett. Az után Szücs
 „ Istvánnak a' leánykája - is rosszszul lett, azt mon-
 „ dották az aszszonyok: hogy *Kötés* van benne,
 „ reá izent Sárossinéra, és a' leánykája meg gyógyúlt.
 „ Nemes Szabó Andrásnak Sári leánya a' kútra ment
 „ vizet meríteni, akkor látta: hogy Sárossiné az falu-
 „ nak végén mint egy 300 lépésnyire volt, hát egy-
 „ szer hátra tekint, már háta megett látta állani,
 „ mellyett meg beszélvén, Sárossiné a' leányt meg-
 „ fenyegette, az után nem sok időre a' leányt tűzbe
 „ csapták, úgy feküdt a' tűzben, mint az holt, a'
 „ honnét ki húzatván, a' feje ezen leánynak hátra te-
 „ ke-

„kerődött, alig tudták helyre igazítani, Báthory Ist-
 „ván szolgáját pedig látták: hogy hársfa kötéllel meg-
 „vólt kötve, és a' fejét lába közé vonták, ezt-is alig
 „tudták helyre tenni. Midőn észére jött ezen leány,
 „mondotta: hogy Sárossiné az ablakon ki repült,
 „melly egy bundával vólt bé dugva. Dálnoky István
 „pedig hogy almát nem adott Sárossinének, azonnal
 „egy Tulka rosszszúl lett, mellyet orvosolni kívánván,
 „szűz leánynak hat szál hajával bé kötötte a' szarvát,
 „még a' házában bé fordúlt, három izben a' hajsza-
 „lak el veszték a' szarváról, és meg-is döglött, mellyet
 „fel-bontatván, a' teste olyan lett, mint a' fekete
 „posztó. Szilágyi Lászlóné egy alkolmatossággal Ke-
 „nyeret sütven, hogy Sárossinének nem engedett a'
 „sütő kemenczéjében egy bélest bé tenni, a' tésztá-
 „ját, a' vér el lepte, szintűgy cseppegett belőle.
 „Egyszer pedig midőn ezen Szilágyiné az ágyba fe-
 „küldött volna, Sárossy Jánosné harmad magával bé
 „repült az ablakon, és mind a' hárman keresztül
 „ülven rajta meg nyargalták. Egy izben Nemes Ba-
 „log Sámuel az erdőre menven, látta éjtszaka: hogy
 „Sárossiné egy kis fekete Kútyával arra ment az
 „erdő szélén, azomban haza jöven, Sárossinének a'
 „menye beszéllette: hogy a' napája azon éjtszaka ot-
 „thon halt, tehát egy időben két helyen látszatott.
 „Más izben pedig a' ház héjjáról tojással hajigáltak,
 „a' gyanú csak Sárossinéra vólt.

1745. Eszt. Hasonlóképen Rekettye Pila, és Var-
 ga Anna, Császlóra való aszszonyok, a' társaiknak ki-
 nyilatkoztatására minden szokott kínzások alá vetettek,
 az után Károlyban elevenen meg égettettek.

Ezek kérdőre vétetven, tagádták nékiek tulajdoní-
 tott tetteiket, de 18. tanúk fejeikre téven kezeiket,
 vallották: hogy boszorkányok. „Mert Imre László
 „fiacskájának egy tojást adván meg enni, nem sokára
 „a' szája a' füléhez húzódott, és a' szeme is meg
 „romlott. Mészáros Mihály felesége hogy gyermek
 „ágyában bábának nem hívta Rekettye Pilát, csece-
 „mös gyermekinek vérbe borúlt a' szeme, de Reket-
 „tye Pilát hivatván, egy kötés czérnát a' gyermekén
 „által nyújtott, és meg gyógyította. Balás Mihály
 éjtsza-

„ éjtszaka meg nyargalták, olyan volt a' teste mint
 „ a' fekete posztó, párnáiban pedig sokféle bokkrétákat
 „ találtak. Vécsey Uram fiacskája miattok harmad na-
 „ pig sem éjjel, sem nappal nem alhatott. Eöry Mi-
 „ hálné eszében meg bomlott, hogy kölcsön adott egy
 „ zsák tengerijét viszsza kérte. Csegödi Mester val-
 „ lotta: hogy a' kürtön ki, és bé jártak, Csegöldi Czi-
 „ gány fiát meg vesztették. Egyszer Rekettye Pila a'
 „ gerenda alatt a' földön felől estve tűz világnál mint
 „ egy fonal gombolyító úgy forgott, az után Kiss-An-
 „ nának fel fogván az alsó ingét, elől, 's hátul a' fa-
 „ rát meg ütötte, és eltüntt. Bartos Mihálynak az an-
 „ nya ki mulván e' világból, halála oráján Varga An-
 „ nára kiáltott: hogy ő vesztette volna meg. Somogyi
 „ Mihály Rosályi Prédikátor, hogy Varga Annának
 „ sertésseit a' búzájából bé hajtotta, azonnal a' Kan-
 „ czája csikójával edgyütt lábaikat rágni kezdettek, 18.
 „ darab szarvas marhája pedig, 's még a' kis bórjuk
 „ is olyan tánczolás, és ugrálást mivelték: hogy em-
 „ ber ollyat nem látott. Sályi Prédikátor is Almásy
 „ János ott lévén szálva, ennek-is istállóba kötve lévén
 „ a' lova, hasonlóképen tánczolt. Midőn már Károlyba
 „ fogva volt Rekettye Pila, Miskólczy János felségére
 „ többed magával rajta ment, a' nyakára ült, 's meg-
 „ fojtani akarta, a' szavát-is hallotta: *No! kutyák,*
 „ *miért jártatok ellenem Károlyba esküdni?* Böször-
 „ ményi Mihály Gacsályi Kondás vallotta: hogy sér-
 „ tései a' makkon el-vészvén, Rekettye Pilához járt
 „ tanácsot kérni, le ültette egy pad székre, az után
 „ felfelé fektette, a' tűzhöz pedig egy új fazékat tett,
 „ melly is valahányszor egygyet rőfient, vagy is pat-
 „ tant, mindenkor egy boszorkány jött be a' társai
 „ közzül a' szobába; ezek egynehány számra telvén,
 „ mondotta a' tanúnak: *No! már üll fel! fel ülven,*
 „ *mindgyárt a' kantárt csapta a' fejéhez, és ő mindgyárt*
 „ *lóvá változott, 's Rekettye Pila reá ülven borsért*
 „ *járt rajta négyszer, vagy ötször, de hová járt? nem*
 „ *tudhattya, mivel elméjétől annyira el-távozott:*
 „ *hogy fel nem eszmélhetett. Viszsza hozván Csász-*
 „ *lóban Rekettye Pilát, 's az kantárt fejéből ki húz-*
 „ *ván, mindgyárt megint emberré vált, 's eszébe jut-*
 „ *ván: hogy már virrad, 's a' sertést ki kellene haj-*
 „ *tani, meg indúltt Gacsályban, hát az úton két far-*
 „ *kast*

„kast elő találtt, mellyek olyan szelídek voltak :
 „hogy kezével simogatta, 's az után a' tanú sok
 „ideig csak ugyan esze nélkül volt. De hogy ezek
 így történtek, kezeit a' Rekettye Pila fejére tévén,
 ezen eszelős a' törvény-szék előtt megesküdött.

Varga Anna a' kínzásnak minden garáditsait ki
 álván, szemtelen tagadta boszorkányságát; de Rekettye
 Pila, és Tóth Borka kínos faggatásnak három nemei
 után, olyan képtelenségeket magokra vallottak, mel-
 lyeket csak a' kínok sajtolhattak ki egy okos állatból,
 úgymint számtalan társaikat, még pedig Nemes, és
 leg betsületesebb aszszonyokat neveztek, kik *Lidér-
 czen* jártak Sz. Gellér hegyére. „*Lidércz* pe-
 „dig olyan formájú madár, mint az iromba tyúk,
 „nappal az ágyok alatt volt, éjtszaka velek hált, és kö-
 „zösködött, sorba tartották, sőtalan kását adván néki
 „enni. Kompániákra voltak felosztva, minden Kom-
 „pániának fekete selyem Zászlója lévén. Midőn ezen
 „társaságba állottak, tüzes vassal meg bélyegeztettek
 „az aszszonyok bal felől az ágyékokon, a' férfiak a'
 „háton a' vállok lapoczkája között, és ezen bélyeg
 „sütés szemlátomást is meg tetszett a' kínoztatott
 „Varga Annóken. Az Istent meg kellett tagadniok,
 „*Isten* szó helyett, ezeket mondották: *Hipp! Hopp!*
 „*ott legyek, a' hol akarok!* A' Mi atyánk imádság-
 „ból ki kellett hagyni: *de meg szabadics a' gonosz-*
 „*tól.* Hasznok volt ezen bubájos mesterségből: hogy
 „a' férjeknek vak szemeit valamelly kenőcsével meg
 „kenvén; azok mély álomba merültek, kik mellé az
 „ágyba seprűt tévén, ők hasonlóképpen meg kenvén
 „a' fejek tetejét, két tenyereiket, és talpaikat, hől
 „újjuláskor hol *Lidérczen*, hol lóvá változtatott em-
 „berek, hol szén vonón, vagy sütő lapátokon,
 „vagy az ajtó kilintsnek lyukain, vagy a' kürtön, és
 „kéményeken, *Hipp! hopp!* mondván ki repültek, és
 „mentek hol Sz. Gellér, hol a' Tokai hegyekre, Vi-
 „lágos, vagy Ecsedi puszta várokb, ottan egy Ör-
 „dög sipolván, a' többi ördögökkel tánczoltak, ven-
 „dégeskedtek, közösködtek, a' melly állapotban az
 „aszszonyokis férfiak tulajdonságival bírtak, csövé-
 „ken hordókból bort ittak, a' meg nyergeltt embere-
 „ket csak egy vékony szál vesszőre le pányvazak a'
 F „töb-

„ többi között Koós Annát ki nevezvén, hogy nyereg
 „ forma áll; csontal meg nyergelték volna, annak a
 „ hátán a' nyergelés helye, és a' térdén a' ki pány-
 „ váztatásból (mivel térdelni nékie kellett) bőrvasta-
 „ gulása a' bírói szemlélés szerint meg tetszett. Va-
 „ lami fekete réz pénz nemét is osztogattak közöttök
 „ az ördögök, de annak csak magok között volt kel-
 „ lettye. Ezen ördögös vendégeskedésbe sem gyer-
 „ tyá, sem tűz nem volt, még is igen fényes világos-
 „ ságú yala a' tánczoló palota. Világos-Vári mulatság-
 „ ba mind Oláhul beszéltek. Az ördögöknek, tilló
 „ forma kardjok volt fából, 's azzal vagdalkoztak,
 „ ezen szókat mondván: *váglak, de nem sértlek*; a'
 „ mint az ütések nem is fájt. Az embereket pedig,
 „ és a' barmokat tetszéseik szerint elveszthették, és
 „ meg ronthatták. Jaj! volt annak az embernek, kinek
 „ az ágyába, vagy a' párnájába, Jaj! annak a' barom-
 „ nak, mellynek a' jászlába, vagy az aklába egy kö-
 „ tés czérnát tehettek, mert átkot reá mondván, a'
 „ kicsodás kötések, és csomók voltak a' czérnán, úgy
 „ a' meg átkoztatott embernek, vagy baromnak össze-
 „ fonódott, és csomósodott a' béli, az inai, és min-
 „ den erei, és ez közöttök *kötésnek* neveztetett. Úgy
 „ rontották meg Uray Mihályné aszszonyságot, kinek
 „ a' kutyái Babócsné boszorkánynak a' bornyát meg
 „ ölték, és az árrát meg adni ő kegyelme nem akar-
 „ ta. Úgy Székely Jánosnak a' fiacskáját mostoha
 „ annyának ingerléséből, hogy a' jószágból részt ne-
 „ vehessen.

§. 121. E' következő Fő-Ispányok kormányoz-
 ták ezen Vármegyét:

1199. Eszt. Czabánkát teszi Lehóczy a' Magyar
 nemzetségek le-írásában 150. lap. és hogy ennek Nem-
 zetsége fundálta volna 1302. Eszt. Keresztelő Sz. Já-
 nos tiszteletére első Remete Sz. Pál fiainak Veres-
 Marthi Klastromát, Szentiványi a' Klastromok Laj-
 stromába feljegyzette. Régi Szent Királyinkal atya-
 fiságos *Aba* nemből való, és Jeles *Rhédey* nem-
 zetségnek eleje vala. Ki tetszik ez most is virágzó
 maradékinak levél tárából, a' hol „ Tamás Grófnak
 „ Királyi ítéelő Udvar Al-Birájának oda ítéelő levelében
 „ László-

„ Lászlónak, Sámuelnek, és Dávidnak, Gróf János
 „ fiainak, a' ki *Chabanka Fő-Ispánynak*, 's *Aba*
 „ *nemből valónak fia* vala idéztetésére, Demeter
 „ Mester Pathának fia, és Desew Mester, Kemen fia,
 „ azon *Aba nemből valók*, több rendbéli hatalmasa-
 „ kodásokért, tudniülük: hogy a' Fel-pereseknek Syan-
 „ da, *Rede*, és Patha helységeit elrontották, a' job-
 „ bágýikat, és a' szolgálíkat fogságba vitték, *Rhedei*,
 „ és Pathai házaikat el-égették, Herchek nevezű rab
 „ szolgáljokat rabbá tették, a' marhákat, és a' népeket
 „ nevezett *Rhédéről*, Arkárul, és Sirakrul el hajtották,
 „ Illés szolgáljokat meg ölték, és a' mi nagyobb:
 „ Agarchi Nemes Udvari hiveknek szakállát ki tépték;
 „ egész Tóth Országi Magyar Bánnak, Királyi Tárnok
 „ Mesternek, Domonkos Mesternek, Neugradi, és Ze-
 „ pusi Fő-Ispánynak, László Mesternek Királyné Asz-
 „ szony Tárnokjának, és más sok Nemeseknek, úgy
 „ mint Király Úr által ki rendeltt Biráknak egyenlő
 „ ítéletéből, hét száz gyrákban a' fő dologra nézve
 „ (*in facto principalí*) azonkívül hatvan hat gyrákba,
 „ a' birói tehernek díjjában marasztaltattak, és azon
 „ marasztalásban Demeter, és Desew Mestereknek
 „ Sungws helysége, Királyi ítélő Udvarból ki küldé-
 „ tett Bálint Wajy Salamonnak fia által, a' Budai
 „ Káptalan bizonyosságának, és a' határosoknak: Wajy
 „ Mihálynak, Bur nemből való Benedeknek, Satalnak
 „ Pousa fiának, Mathénak Mortunus fiának, Bálintnak
 „ Mikus fiának, Miklósnak Serje fiának, Istvánnak
 „ Kines fiának, Imrének Mog fiának, Illésnek Agarthi
 „ Ders fiának jelen léteekben, és becsültetések szerint
 „ elfoglaltatott. Költt Budán Sz. Mihály Archangyal
 „ nyolczadján, Urunk 1302. Eszt.

§. 122. 1208. 1217. Eszt. Fő-Ispány vólt *Demén*.
 Ki tetszik ez a' Váradí Káptalannak tüzes próba Köny-
 véből Cz. 84. a' hol eképen írva vagyon: „ Fejeer
 „ Borozlou helységéből való perben fogta Arvát, és
 „ Lukách testvérét, Senguer (*most Chenger*) falúból
 „ valókat, mivel Never nevezetű testvérekért, a' ki
 „ hat gyrát erő javakat Fejértől ellopván elszökött,
 „ kezességet válaltak, Birájok lévén *Demén Zothmá-*
 „ *ri Fő-Ispány*, Perest öldő Fermen Hódossi falúból

„ való. Fejérnek az embere Váradon hordozott tüzes
 „ vastól meg nem égettetvén, igaznak találtatott.

§. 123. 1219. 1230. Eszt. *Wenczelynek*, kit a'
 Magyarok *Wingyozlónak* neveztek, Fő - Ispánysága ki
 tetszik ugyan azon tüzes próba Könyvből, Cz. 181.
 „ Salta Sadán helységből való, perben fogta Mogumot,
 „ Pagit falúból valót a' lopásért, birájak lévén *Wen-*
 „ *czely a' Zothmári Fő - Ispány*, Perest-öldő Pousa
 „ Tykud (*most Tyukod*) faluból való. Mogus a' ha-
 „ tárnapra, mellyet a' Perest - oldó mind a' két fél-
 „ nek rendelt, Váradon meg nem jelent. Cz. 183.
 „ Endre Hadnagy, Péter, és Sebrek Századosok, eze-
 „ ken kívül Vendég, és Zénás Zothmári várnak jobb-
 „ ágyi perben fogták Woyzlót, Joubot, Potonát,
 „ Bodát, Bertalant, és Latumot *Guernest* helységtől
 „ valókat, mondván: hogy ezek a' várnak fel - szaba-
 „ ditott jobbágyi, ők pedig mondották: hogy termé-
 „ szetes jobbágyok, azok tudniillik: a' kik Szent Ki-
 „ rály jobbágyinak mondatnak. Mellyeket *Wingyozló*
 „ *Zothmári Fő - Ispány* meg ítélvén, Kázmér neveze-
 „ tü Perest-öldő által küldötte Váradra a' tüzes pró-
 „ bának ítéletére. A' hová midőn érkeztek volna,
 „ Vendég a' többi Ügytársainak nevével magát ki-
 „ küldetve lenni mondván azoknak, és a' maga részé-
 „ ről elállott a' tüzes próbának ítéletétől, mondván:
 „ hogy elő hozott ellenkező felek természetes job-
 „ bágyok lennének, tudniillik: Szent Királynak job-
 „ bágyi, és hogy ő a' maga társáival azokat igazságtá-
 „ lanul perben fogták.

Már ezekből Hazánk Históriájának világosítására
 ki tetszik:

1. Hogy Hadnagy fellyebb való Tiszt volt a' szá-
 adósnál. Hadnagy az egész várbéli Katonaságnak,
 Százados 100. tizedes 10. Katonának parancsoltt. Thú-
 róczy Krónik. 2. Rész. 2. Tzik.

2. Hogy *Wingyozló* nem egyéb, hanem csak
 elébb elő hozott *Wentzely* volt, a' ki a' Magyarok ál-
 tal *Wingyozlónak* hivatott.

3. Hogy három rendbéli jobbágyok voltak, úgy mint a' Várnak jobbágyi, az az szántó vető emberek, Údolgosok. Lásd a' Törvény Könyvbe I. Lajos Király Rënd. 1351. Eszt. 16. Tzik. Sigmond Király 5. Rënd. 1435. Eszt. 2. Tzik. Más rendbéliek voltak a' várnak fel-szabadított jobbágyi (*de Castrensibus exempti*) az az Katonák, a' micsodások most az Érsek Nemesse; Harmadik rendű jobbágyok voltak természetesek (*Naturales*) az az: Született Nemesek, Királynak szolgálói (*servientes*) a' kiknek szabadságok mivel Szent István rendeléséből eredett, *Szent Király jobbágyának* neveztettek.

§. 124. Mivel pedig *Perestöldön* emlékezete is gyakran elő fordul, ezt is némelly olvasóinknak kedvekért, kik előtt ezen szó esméretlen volna, megmagyarázni kívántuk. *Pristaldus* nevezetet némellyek, úgy mint Otrokócsy Főris Ferencz, Molnár Albert, és Szegedy János *Perest - Öldő* Magyar szótól eredetnek mondgyák, és az ítélet végre hajtójának lenni gondolták; mások pedig, úgy mint Tudós Bell Mátyás, és Kollár Ferencz Ádám, ezen Tót szótól: *Pristogim* (mellette állók) eredetűnek lenni vélik. Melly hihetőbb is; mivel az Oroszoknál *Pristaw*, Biztost, vagy megbízott személyt most is tészen, a' honnét eredett *Pristawdus*, *Pristaldus*, és ezek nem egyebek voltak: hanem Ügy-védők, Biztosok, vagy is Fiskálisok, kik a' vetélkedő feleknek pártfogóul adattak, a' mint Tudós Miller Ferdinánd Úr 1805. Eszt. *Pristaldról* kiadott különös munkájában helyesen meg mutatta; noha *Perest - öldöknak* annyiban lehet őket nevezni, a' mennyiben közben járásokkal a' feleket meg-békéltetvén, a' *peritől fel-öldözték*; melly most is az Ügy-védőnek fő kötelessége. Szathmár Vármegyébe ezek neveztetnek említett tüzes próbának Könyvében.

1216. Eszt. §. 255. János. §. 202. Echireh, és Oltumán Zothmári Esperes. §. 273. Herdendi Tamás. §. 275. Hisce.

1217. Eszt. §. 58. Zomoy Euczed (*Ecsed*) falu. §. 84. Ferme Hódossi falúból.

1230. Eszt. §. 295. Péter Márknak fia. Pousa. Tikud (most Tyukod) Kázmér Petus (most Pethe) falukból valók.

Tovább nevezett tüzes próba Könyv még eképpen említi *Wingyzló* Fő-Ispányunkat Cz. 295. „Furman vádoltatott a' lopásért, el nem jött Váradra, ki felel ilyen levelet küldött az ő birája: Én Wongizló Isten kegyelméből Zothmári Fő-Ispány vagyok. Toboll Petának fia perlekedett én előttem Furman-nal, Bernek Hódosdi Biloghnak fiával, mondván ötöt tolvajnak. Ítéletet rendelve közöttök, küldöttem őket Váradra Péter Perest-öldő Márk fia által. Toboll a' Perestöldőjével el mentt, és meg jelent Váradon a' határ napra, de Furman az ő ellenkező fele oda nem ment. — Ezen levélhez mi azt hozzátegyük: hogy nevezett Furmán azon héthe, melly *halgass meg (septimana Exaudi)* neveztetik, meg nem jelent Váradon, de Toboll, és a' Perestöldő jelen voltak.

Ezen tikkelyben nevezett *Biloghok*-is mit tészen meg magyarázzuk. A' *Biloghok* (most Szolgabírák) neveztetik a' törvényes pecsétől (Magyarúl *béllyeztől*) melly által a' feleket perben idézték, és a' Fő-vagy Al-Ispány *lábainál* ítelték a' tolvajokat (*adjuncti*) Lásd II. András Rend. 5. Tzik. és Kálmán Király I. Könyv. 37. Rész.

§. 125. 1272. Eszt. Ezen Vármegye Fő-Kormányozójának *Demetert*, a' ki egyszersmind Krasznának Fő-Ispánnya vala, teszi Lehoczky már elébb megnevezett Könyvében, és a' Fő-Ispánysága ki tetszik a' Zagrabi Püspökségnek jussait meg erősítő V. István Királynak leveléből, a' mellynek a' bé fejezésén *Demeter* Zothmári Fő-Ispánynak neveztetik.

§. 126. Hogy 1291. Eszt. *Jakab* ezen, és Budrugh Vármegyéknek Fő-Ispánnya vala, azt András Király által Kézdi Székelyeknek szabadságiról adatott Jel-lelél bizonyítja, a' mellynek bé fejezésén neveztetik.

§. 127. 1296. Eszt. Ezen Vármegyének Fő Ispányi hivatalát dicséretesen viselte *Miklós*, Oliwernek fia, Királyi Fő-Pohárnok Mester; ennek érdemeit András Király eképpen elő számlállyá: „András, „Istennek kegyelmébül Magyar, Dalmát, Horváth, „Ráma, Rác, Halicz, Lodomér, Kún, Bolgár Országoknak Királlyá. 's a' t. mivel Miklós Mester, „Oliwer Mesternek fia, Fő-Pohárnok Mesterünk, „és Zathmári Fő-Ispány a' maga szolgálatival Koronáztatásunk idejétől fogvást ódalunkhoz magát „mindenkor csattolván, a' közönséges, és különös táborozásinkban leg nagyobb hivséggel nekünk kívánt tetszeni; melly által a' mi szemeink előtt nagyon érdemessé tette magát, ezeket részenként hosszas volna elő beszélni, mindazáltal némely különösöket e' levelünkben kívántuk feljegyezni, tudniillik: midőn Mi Magyar Országunk Kormányát felvévén, „Ostria, és Styria Hercege a' mi halálos ellenségünk ellen közönségesen felkeltt hadainkat küldöttük volna; azon Miklós Mester vérenek ki öntésével dicséretes szolgálatot tett nekünk, a' hol két atyafiai László, és Miklós keservesen megöltettek; „azonkívül midőn Lóránd Wajda, és az ő testvérei Tamásnak fiai ellen a' Mi hadainknak sokaságával indúltunk, és az ő *Adryan* várakat meg szállottuk volna; azon Miklós Mester kedves szolgálatot tett nekünk, a' hol két szolgálai súlyos sebekkel megsebesítettek. Megint midőn János, Henrik fia hívségtelen Bán ellen erős táborral indúltunk, és az ő társaságából egy Kém a' táborunknak meg kémlelésére jött volna, említett Miklós Mester azon Kémet, Gergely nevezetűt el fogta, a' kit halálos büntetéssel *Kuperni* mellett megbüntettünk. Ezen hívségért, és szolgálatiért Miklós Mesternek noha mostani adományunk kevésnek látszik lenni; mind az által hív szolgálatinak néminémű megjutalmazására *Koos* nevezetű Kún földet, *Zabouch* Vármegyében, melly maradék nélkül ki hóltt *Iteg*, és *György* Kúnoké vala, de most elpusztúlt, minden hasznóvételével, 's hozzá tartozandóival, azon határok, mellyek szerént említett Kúnok bírták, azon Miklós Mesternek, az ő maradékinak, és ivadékinak adtuk, ajándékoztuk, örökös jussal birattandót, más igazán „nak

„nak sérelme nélkül. Melly dőlőnek bizonyására,
 „'s örökös meg maradására ezen kétszeres peccs-
 „tüinkel meg erősített levelünket adtuk. Adatott Tisz-
 „tes atya Tódor Úr, Isten kegyelméből Győri Püs-
 „pök, Udvari All-Kantzellárunk, kedvesünk, és hívünk
 „keze által. Urunk 1296. Országlásunknak hatodik
 „Eszt. Novembernek hetedik Kalendáján. Ezen Mik-
 „lós Fő-Ispány Cháholiak eleje lehetett, mivel 1303.
 „Eszt. §. 163. annak neveztetik.

§. 128. 1308. Eszt. *Kopoz Nádor Ispány Fő-Ispá-*
nyi méltósága ki tetszik ezen oda ítélő leveléből:
 „Mi Kopoz Nádor Ispány, Kúnoknak birája, és *Zoth-*
 „*mári Fő-Ispány* adgyuk tudtára mindeneknek ezen
 „levelünknek rendében: hogy midőn Gróff Péter,
 „Jurknak fia, némelly földeket, és helységeket, *Ze-*
 „*keres*, és *Sorolan* nevezetüket, *Zothmár* Várme-
 „gyében lévőket, a' mi emberünk, és a' Váradi Szent-
 „Egyház Káptalannyának bizonyága által, Sándor
 „Ruphain fiát törvényben idézván, mint magáét Ból-
 „dog emlékezetű István Király Úr petsétes levele
 „mellett keresné. 's a' t. Mi tehát az igazság úgy
 „hozván magával; és Károly Urunk, Isten kegyel-
 „méből Magyar Ország Királya parantsolattyának
 „eloget tenni kívánván, az elébb meg irtt *Zekeres* és
 „*Sorolan* névű jószágokat, 's földeket, mint törvényes
 „igazság szerint ő hozzá tartozókat, és Bóldog emlé-
 „kezetű István Király Urunk, és László Király Urunk
 „adományinak ereje szerint reá néző jószágokat meg
 „adtuk Gróf Péternek, Jurk fiának, és ő utánna le-
 „endű örökösinek, *Zothmár* Vármegye négy Szolga-
 „birájának, és minden Nemesseinek meg eggyezésé-
 „ből, és eggyet értésekből, a' régi határok szerint,
 „mellyeket minden határosok, és szomszédok azokra
 „hajolván, a' mi emberünknek Gróf Seychi Abrám-
 „nak, és a' *Zothmári tartományból* erre ki rendel-
 „tetett, eggyik Szolgabirájának, és Péternek *Zothmá-*
 „*ri Plebánosnak*, úgy mint Váradi Káptalan által e'
 „dologra különösen ki küldetett bizonyágnak jelen
 „léteiben meg járattuk, semmi ellenmondó meg nem
 „jelenvén. 's a' t. Költt Dorochón Kis-Aszszony ün-
 „nepének nyolczadján, Urunk 1308. Eszt. Timon
 „Sámuel Hazánk történetei esztendőök száma szerint író-
 „ja,

ja, ezen Kopozt csak némely lázzitók által, midőn Bajori Ottó magának tulajdonítani kívánta az Országlást, Nádor Ispányi méltóságra választattnak írja, de meg tzáfollja fellebb irtt oda ítélő levele, mellyet mi eredetből Budán a' Királyi Kamara levél tárából leirtuk, és a' mellyben Róbert Karolyt Urának valilya; meg tzáfolja Pray hitelessebb irónk is, a' ki az Ottó országlásának már 1307. Eszt. véget vett, és Koller a' Pécsi Püspökök le irásában 2. Rész. 297. lapon köz hitelű levéllel Károlynak Magyar Országi Királyságra 1308. Eszt. Julius hónapnak. 17. Kalendáján lett Koronáztatását meg mutattya, azért ha Kopoz leveleinek két hónapnál utánna lett kelését meg fontoljuk, Károly Király alatt viselt hivatalát is helybe kell hagynunk.

§. 129. 1310. Eszt. Már említett Tudós Lehoczky a' Fő - Ispányok sorában helyhezveti *Mihályt*, Ubulnak fiát, Semyen nemből valót, Jeles Kállay nemzetségnek elejét, kiről mi is §. 46. emlékeztünk, de mivel Kopoz mint Nádor Ispány, Jongelin, Muszka, Katona hiteles iróink szerint, a' kik Jel - levelekből a' Nádor - Ispányok lajstromát ki adták, 1312. Eszt. még életben vólt, Mihálynak 1310. Eszt. viselt Fő - Ispanyságáról méltán kételkedhetünk; hanem *Mihály* nevezetű 1320. Eszt. hogy Fő - Ispány vólt, §. 131. látni fogjuk. Hogy ez Kállay nemből való vólt, azon Jeles Nemzetségnek levél tára bizonyittya, de nem Ubulnak Mihály fia, hanem csak ugyan Mihály, Ubulnak unokája, a' mint Nemzetségének származásába is *Kéri* helységnek le irásában elé adgyuk.

§. 130. 1313. Eszt. Megint említett Tudós Lehoczky Fő - Ispányok lajstromában teszi *Dausát*, és Rátold nemzetségből származatnak írja, a' ki nem egyéb lett vólna, hanem Domonkos Nádor - Ispány, Rátold nemből való, a' kit Hazánk történeteinek íróji *Hasznossy*, és *Pásztai Nagynak* is neveznek, és kit Rosnyó várossáról 1313. Eszt. Esztergomi Érseknek adott adományi levelében, Károly Király mint Nádor - Ispánt említ. De Tudós Katona is Dausát Domonkostól meg különbözteti, és a' Jeles Kállay nemzetségnek levél tárában is későbbi eredeti levél vagyon, melly szerint:

rént: „ Dausa Mester, Bihori, és Zobouchi Fő-Ispány,
 „ és Zothmár, Zounuk, Krazna Vármegyékben Király
 „ Úrnak személyében rendeltetett különös bíró, István-
 „ nak, Mihály Ubul fiának, Semien, Napkur, Szent
 „ Michal, és Guth helységeket, mellyeket Omode
 „ Nádor Ispány elfoglalt, vissza adattya, Bihar,
 „ Zathmár, Zounuk, és Krazna Vármegyéknek közön-
 „ séges gyülésében. Költt Scalaton 1317. Eszt. Te-
 „ hat Dausa akkor Szathmárba vagy Fő-Ispányi hivatal
 „ helytartója, vagy a' Királynak különös Biztossa le-
 „ hetett.

§. 131. 1320. Eszt. Hogy Szathmári megyének
 Mihály Fő-Ispánnya, a' Jeles, 's most is virágzó *Kál-
 lay* nemzetségnek eleje, 's Mihálynak Ubul fiának
 fia, és Márk annak Al-Ispánnya vala, azt a' Királyi
 ítélő Udvar által helyben hagyott Kállay Nemzetségnek
 Nemzet sora bizonyittya, és Kaprinay Gyűjt. B. XVIII.
 63. 64. szám alatt ki tetszik, a' hol e' féle ítélet tétel
 vagon: „ Mi Márk Zothmári Ispány, Mihály Mester-
 „ nek Képe, és más négy bírák azonból, (*Nos Mark*
 „ *Comes de Zothmár, Kise-Magistri Mikaelis, et*
 „ *alii quatuor Judices de eodem*) adgyuk emlékeze-
 „ tül: hogy mivel János Zakariásnak fia, a' maga
 „ Szent-Egyházából némelly értéknek ellopása eránt
 „ Chybának neveztetett István ellen, a' Szent-Kereszt
 „ fel találása ünnepén hiteles tanúkat előnkbe állított;
 „ azon István pedig törvényesen kérdőre vétetvén azon
 „ bizonyságoknak bizonyításit hitének le tételével el-
 „ lenzette. Mi tehát a' felek úgy kívánván, és ma-
 „ gokra önként válalván, azon felek között gyalog baj
 „ vivást ítélünk: hogy azon István tulajdon személye
 „ szerént viaskodgyon, János pedig állíttson bajnokot,
 „ akár mellyiket, és leg jobbat. Baj vivás pedig lé-
 „ gyen másod napra Sz Gál ünnepe után előttünk.
 „ Költt Zothmárba másod napon az elő adott ünnep után.
 „ Hogy ezen levél 1320. Eszt. költt, ki tetszik annak
 „ végre hajtásából: „ Mi Márk Zothmári Ispány, és más
 „ négy bírák azon megyéből adgyuk emlékezetül: hogy
 „ tegnap előtt múltt napon Joakim Abrámnak fia, Chy-
 „ bának neveztetett István ellen gyalog haj vivást in-
 „ dítván, és azon István ellen a' baj vivásnak udvarám
 „ hartzolván, ötöt meg győzte. Mi is azért ötöt bün-
 „ teté-

„ tetésül az akasztó fára fel függesztetni rendeltük, 's
 „ ezen halálnak neme által érdeme szerint meg is foj-
 „ tatott. Költt az elő adott határ napon. Urunk 1320.
 Eszt.

§. 132. 1321. Eszt. Fő-Ispáynak tétetik *Pethen*
 Mester, máskép *Pető*, ezen Kállay nemzetségnek le-
 vél tárában található Oklevélben: „ Nagy Méltóságú
 „ Uroknak Károlynak, Isten kegyelméből Magyar Or-
 „ szág Dicső Királyának, Váradi Szent-Egyháznak
 „ Káptalannya tartozó, és ájtatos imádságot az Úr-
 „ ban. Nemes, és Betsületes férfiúnak Dousa Waj-
 „ dának, és őt Vármegyékben általatok rendeltetett
 „ Birának hozzánk intézett levelét vettük ilyen szók-
 „ kal; Tisztos, és betsületes férfiaknak, Váradi
 „ Szent-Egyház Káptalannyának Dausa Wajda, és őt
 „ Vármegyéknek Király Úr által ki rendeltetett bírása
 „ kész barátságot illő betsülettel. István Mester, Mi-
 „ hállynak Uhul fiának fia, és János az ő fia közelebb
 „ mondák nekünk: hogy Tamás Mester Dienesnek fia
 „ Ugochai Fő-Ispány közelebb múltt Sz. Mihály ün-
 „ nepe előtt hatodik napon, az ők *Bacha* nevezetű
 „ helységét el rontotta, 's abban találtt ingó javaikat
 „ el-vitte. Azonkívül Miklós, és László, Ders fia-
 „ nak *Dobos* nevezetű helységét is el rontotta. Azért
 „ Tisztességeknek barátságát szorgalmasan kérjük:
 „ hogy adgyátok a' Ti bizonyságokat a' mi emberünk-
 „ hez Lőrincz Mesterhez, Byllesi Gergely fiához, a'
 „ kik tudgyák meg, és ki nyomozzák az előhozattak-
 „ ban az igazságot, és midőn elő adandgyák néktek
 „ a' történetnek rendgyét, Király Urunknak meg írja-
 „ tok. Költt Debreczenben Sz. Mihály nyolczadja
 „ előtt második napon, Urunk 1321. Eszt. Mi pedig
 „ említett Dausa Wajdának kérésére kedvezéssel ha-
 „ jolván, említett Lőrincz emberével Egyed nevezetű
 „ Papunkat, Sz. György oltárjának Mesterét bizony-
 „ ságul küldöttük képünkbe az előhozattaknak vég-
 „ hez vitelére; a' kik hozzánk vissza térvén, egyen-
 „ lően eléadák: hogy említett Tamás Mester erő
 „ hatalommal jöven, említett *Bacha* helységet, múltt
 „ Sz. Mihály ünnepe előtt hatodik napon el rontotta,
 „ és abban találtt minden ingó javakat egészen el vit-
 „ te, és megint másodszor jöven azon Tamás Mester,
 „ emli-

„ említett *Dobos* helységet is elrontotta. A' mint
 „ mind ezeket a' Papoktól, az egyházi, 's világi szé-
 „ mélyektől, a' Nemeseiktől, és Nemtelenektől, kivált
 „ képpen pedig *Zathmár* Vármegyének *Pethen* Mester
 „ Fő - Ispány, és négy Szolgabírák által tartatott gyü-
 „ lésében szorgalmas nyomozást tévén, eképpen talál-
 „ ták *Dausa* Wajda emberének, 's a' mi bizonyságunk,
 „ jelenlétében. Adatott Szent Gál napján, Urunk
 „ 1321. Eszt. Ezen *Pethen* Fő Ispány említettik Miko-
 „ la, Homok, és *Nemphy* helységeknek határlevelében
 is, a' mint azoknak leírásában látni fogjuk.

§. 133. 1322. Eszt. Ezen Vármegyének két Ispányt
 nevezetnek *Jeles* Kállay Nemzetségnek Okleveleiben;
 Az egyik: „ *Dausa* Nádor Ispány, *Zothmári* és *Za-*
 „ *bouchi* Fő - Ispány tilttya *Bille*, *Lörincz*, és *László*,
 „ *Deers* fiának részére *Mihályt*, és *Lászlót*, *Seményi*
 „ *Mihály* fiait, *Mychousteluk*, és *Kozma* - teluk hely-
 „ ségek határainak elfoglalásától 1322. Eszt. Ezen
Dausa Nádor - Ispányok lajstromából ki hagyták, vagy
Ráthold Domónkossal egynek lenni vélték *Jongelin*,
 és *Muszká* írónk, de *Tudós* *Katona* *István* Domonkos-
 tól meg különbözteti, és 1322. Eszt. Nádor Ispánnak
 írja, melly méltósága, sőt nem Domonkos, de *Má-*
tyás *Kereszt* neve több Oklevelekből ki tetszik.
 Mert ugyan csak *Kállaiak* levél tárában, 1322. Eszt.
 költt perben idéző levélben, emlékezet vagyon nem
 csak *Dausa* *Mátyás* Nádor - Ispányról, hanem *Elleus*
 nevezetű *Zathmári* más Ispányról, a' ki *Dausának* *Al-*
Ispánnya lehetett, a' mint akkor szokásban vólt az
Al - Ispányokat is *Comes* tizmezéssel tisztelni, mint §.
 131. *Márk*, a' ki csak *Képe* (*Vice*) *Mihály* Fő - Ispány-
 nak vala, annak nevezetik. A' mi pedig figyelmetes-
 ségre méltó, ezen *Elleus* Egyházi személynek mondatik.
 De az Egyházi személyeknek világi tiztséget is viselni
Eleinknél nem vólt szokatlan, mivel azok írástudók
 vóltak. Úgy 1409. Eszt. perfolrásban *György* Mester
Egri Kanonokot *Komlódy* *László* Ügyvédőjének (*Ad-*
vocatus) olvastuk. A' *Perestöldök* közt is, kik nem
 egyebek csak *Fiskálisok* vóltak, a' *Zathmári* *Espe-*
 rest §. 124. eléadtuk. A' levél eképpen vagyon:
 „ Nagyságos férfiúnak, *Dause* *Mátyás* Nádor Ispány-
 „ nak, az ő Tisztelendő Uroknak, *Elleus* Szent - Egy-
 „ ház

„ ház Mestere (*Magister Ecclesiae, Comes de Zath-*
 „ *már*) Zathmári Ispány, és négy Szolgabírák azon
 „ Vármegyéből kész szolgálattyokat. Tudára adgyuk
 „ Nagyságodnak: hogy látván böjt első Vasárnapja
 „ után harmadik napon költt levelét, Zathmáron, és
 „ Nemphibe a' piarczon ki kiáltattuk: hogy Pál és Be-
 „ nedek, Belenichnek fiai a' közelebb jöendő Nagy
 „ böjtnek közepén előttetek, István Mesternek, Mihály
 „ Ubul fia fiának részére meg jelenni, és azonnal fe-
 „ lelni tartozzanak. Költt Darahon Böjt első Vasár-
 „ napja után, ötödik napon, Urunk 1322. Eszt. Itter
 „ neveztetett *Eleus* volt Miklósnak fia, és *Guthkeled*
 „ nemből vette eredetét, a' mint látni fogjuk Méltelek,
 „ és Gorboch helységeknek határlevelében, házas fér-
 „ fiának is lenni kellett, mivel három fiai is ottan elő-
 „ számlaltatnak. Dausa pedig még 1325. Eszt. is fényes
 „ hivatalokat viselt. Mert midőn a' fel támadott Dalma-
 „ ták ellen Sóvári Soós nemzetség elejét a' Királyi tá-
 „ borba meg hívta, ilyen tizimmel diszeskedett: „ Mi
 „ Dousa Mester, Királyi Felség Képének személyye
 „ (*Vice Regiae Majestatis persona*) Fő-Ispánnya,
 „ és Birája öt Vármegyei Nemeseknek: Bihornak, Za-
 „ boulchnak, Zathmárnak, Zemlynnek, és Zounoknak
 „ 's a' t. költt Bezermeenben 1325. Eszt. a' mint
 „ Zemp. Varm. Törten. §. 47. meg irtuk.

§. 134. 1349. Eszt. „ *András* Mester Székelyek-
 „ nek, Brassaiaknak, Zathmáriaknak, és Marmaros-
 „ siaknak Ispánnya (*Comes*) I. Lajos Királynak paran-
 „ tsolattyára, *Lapus* nevezetű földet, mellyet a' *Wald-*
 „ *hitű* Szászok el foglaltak volt, Jánosnak, Gegus fiá-
 „ nak vissza adgya. A' mint Tudós Eder József Ká-
 „ roly az Erdélyi történetekre írt észre vételeibe Sze-
 „ benbe 1803. Eszt. 35. lapon hitelesen ki adta. Ezen
 „ *András Apór* Nemzetségnek eleje vala.

§. 135. 1551. Eszt. Talán ugyan azon *András*
 „ *Lachzk* fia, Szathmári Fő-Ispány Konth Miklós Ná-
 „ dor-Ispánynak vallató, és Szathmár-Némethiek levél-
 „ tárában lévő eredeti levélben így említetik: „ Mi Mik-
 „ lós Magyar Országnak Nádor-Ispánnya, és Kúnok-
 „ nak birája adgyuk emlékezetül: hogy közönséges
 „ gyűlésünkbe, mellyet Zathmár, és Ugocha Várme-
 „ gyék

„gyék Nemesseinek Sz. Jakab Apostolnak nyólczad-
 „ján *Gelenyus* helység mellett tartottunk, Domonkos
 „Jánosnak fia, Nemphthy várossának birája, a' maga,
 „és azon város polgárinak, 's lakóinak nevében má-
 „sok közül fei alván, nekünk jelentette: hogy a' mi-
 „olta csak mostan élő emberek emlékezhetnek, *Za-*
 „*moszegh*, és Chenger, Zathmár, és Nemphthy váro-
 „sok között szabad menetelek vólt, hanem csak mo-
 „stani *Zathmári Fő-Ispánnak*, *Andrásnak*, *Lachsk*
 „*fának*, és Székelyek Ispánnának ideje alatt olly mód-
 „dal fel bontatott: hogy ha valami Kereskedők, vagy
 „más utazó emberek Zamos-zeghre jöven által men-
 „ni akarnak, azonnal *László Mester*, *Abrahámnak*
 „fia, *András Mesternek* nevezett Zathmár Vármegyé-
 „ben *Al-Ispánnya* vámot vévén tölök Zamos-Zegnél
 „által menni nem engedi, hanem Chenger felé men-
 „ni kinszeriti, és ottan második vámot rajtok csikor-
 „ván, Zathmár felé hajtya, 's ottan megint harma-
 „dik vámot vévén a' Zamos vizén által bocsáttya;
 „kérvén minket: hogy Zathmár Vármegyének Szolga-
 „és Eskütt birájit tudakozván, vallának meg a' fel-
 „lyebb irtaknak igazságát. A' melly Szolga és Eskütt-
 „biráji ugyan nevezett Zathmár Vármegyének az ő
 „hitek alatt, mellyel az Istennek, és azon hivség
 „alatt, mellyel a' Mi Király Urunknak, és a' Királyi
 „Sz. Koronának tartoznak, az igazságnak, és valóság-
 „nak ki mondására kinszerittetvén, 's az Üdvözítő Ke-
 „resztnek fáját illetvén, egyenlő szóval vallották: hogy
 „az emberek emlékezetére nevezett három helyen,
 „úgy mint: Zamos-zegh, és Chenger mellett, és
 „Zathmár, és Nemphthy városok között meg fizetvén
 „a' vámot, szabad menetel vólt, hanem csak nevezett
 „András Mester háromszori vám fizetés miatt azon
 „menetelt el rontotta, s' fellebb irt módon meg vál-
 „toztatta. A' mellyeknek bizónságára a' mi, és a' ne-
 „vezett Szolgabiráknak pécsettýével meg erősített levé-
 „lünket adtuk, a' köz igazság azt hozván magával.
 „Költt nevezett Gyülésünknek negyedik napján, a' meg
 „nevevett helyen. 1351. Eszt.

§. 136. 1366. Eszt. Tudós Eder Károly József az
 Erdélyi Szászok hajdani jussairól Bécsben 1792 Eszt.
 ki bocsátott Könyvében 177. lapon megint elé ad egy
 Száth-

Szathmári Fő-Ispányt, midőn „I. Lajos Király az „Erdélyi földön lakó Szászok hét székjeinek régi jussait, kiváltságait Királyi levelével meg erősíti 1366. Eszt. „annak bé fejezésén alá írva neveztetik: „*Miklós*, néhai István Wajdának fia, Királyi Székelyek, Zathmáriak, Maromorossiak, és Ugochaiak Ispánnya.

§. 137. 1381. Eszt. *Balk* Wajda Marmarossi, *Drág* az ő öttse, Zathmári Fő-Ispányok, és Oláh János az ő testvérek tanúkat vallottak Leleszi Konvent bizonyossága, és Király embere által, János, és László, Bolchui Jakab fiai ellen, a' kik az ő réttyeket Becs helységnek határán el foglalták. Ezekről származott az után Szathmár Vármegyei nevezetes Béltheki *Drágffy* nemzetség, a' mint Bélthek mező várossának leírásában elé adgyuk. *Balk* 1383. Eszt. Fő-Ispány Vajdájának is neveztetik, melly hivatal azon időben Zászló allyának Vezérjét tette 1597. Eszt. 2. Törvény Czik. szerént: „Maria Isten kegyelméből Magyar, Dalmat, és Horváth Országoknak Királynéja. A' maga li-veinek Leleszi konventnek egésséget, és kegyelmet. Mondgyák nekünk *Balk* Zathmári Ispánynak Vajdája (*Wajvoda Comitis Zathmarien.*) *Drágh*, és János az ő testvérjei: hogy ők bizonyos *Aranias* nevezetű várnak, melly *Zilágságnak* kerületében fekszik, és hozzá tartozandó helységeknek birodalmában bé akarnak menni 's a' t. Adatott Budán Kristus fel támadásának Ünnepe 1383. Eszt.

§. 138. 1403. Eszt. Tudós Wagner Károlynak ágazati gyűjteményében *Chorom János* Zathmári Fő-Ispánnak iratik. Ez külföldi eredetű lehetett; mert *Kobolsdorff* szabad Urának mondatik, az után a' Devecseri jószágot Sigmond Királytól adományul nyervén, magát *Devecheri* Choromnak irta, de unokájába, ugyan csak Jánosba, fiú ágon magva szakadott, az unoka leányi pedig Dorottya Gyulaffy Jánoshoz, Anna Balassa Istványhoz, Margith Nádasdy Kristofhoz, Katalin Turzó Zaniszlóhoz mentek férhez. Kétség kívül támadás lévén a' hazában Sigmond Király ellen, a' mint az engedetleneknek adott közönséges botsánattya a' törvény könyvbe bizonyította, és §. 51. meg irtuk, hogy

hogy a' partitöket meg zabolázza, ezen külső Országi hívét a' Szathmáriakhoz küldötte kormányozónak.

§. 139. De nem sokáig tarthatott ezen kormányozása, mert 1408. Eszt. már *Báthory Péter* §. 51. mint Fő - Ispány igazgatta ezen Vármegyét, a' ki a' 'Sigmond Király ellen gerjedett ujjabb támadást Chazáry György Al - Ispánnnyával le csillapította, és Cseh Országban Bertalan öttével a' Husszitákkal lett csatában elesett.

§. 140. 1423. Eszt. *Csáky György* Fő - Ispányi hivatala ki tetszik 'Sigmond Királynak azon Leleszi konventhez intézett parantsolattyából: „hogy a' Király „emberével tanú vallatást, és nyomozást tegyenek; „miképpen *Csáky György Szathmár Vármegyei Fő - Ispány* Wethéssy Jakabnak Terem nevezetű hely - „séget el pusztította, jobbágyit meg fosztotta, veret - „te, és meg sebesítette. Ezen *Csáky György* 1402. „Eszt. Székelyek Ispánnya. 1426. Eszt. nem csak Zathmárnak, de Ugochának, és Krasznának is Fő - Ispánya vala, a' mint azt Ugocha Vármegyének le írásában 34. lapon meg mutattuk, 's a' mint Szentiványi Márton elegyes munkáiban 8. lap. fel jegyezte, a' Rigó mezején a' Törökökkel lett ütközetben végezte vitéz életét.

§. 141. Hogy 1444. Eszt. *Báthory István*, a' ki 'Sigmond, Albert, és I. Ulászló Királyok alatt volt Királyi Fő - Asztalnok Mester, az után Országnak Fő - birája, és Zathmári Fő - Ispány, a' Varnai veszedelembé, a' hol az Ország dandárját vitte, el esett; arról Thuróczy nagy dicsérettel emlékezik.

§. 142. 1455. Eszt. Hogy *Csáky Ferencz*, §. 140. említett Györgynek fia ezen megyébe Fő - Ispányi hivatalt viseltt; azt Tudós Lehóczy a' meg nevezett helyen fel - jegyezte, utánna pedig 1459. Eszt. a' Fő - Ispányok sorában helyezteti Rima - Széchi Széchy Jánost; de a' Királyi ítélő Udvar előtt folytatott perben, noha ezen régi nemnek minden Oklevelei kezünkben lévén, annak nevezetes férfait feljegyeztük, és Tudós Wagner Károly barátunkal a' Nemzet sora ki adás véget 2. Tized. 9. Tzik. közlöttük, azok között mind

az

az által Széchy János Szathmári Fő-Ispányra nem akadunk.

§. 143. Azon Tudós Wagner, a' hol Báthoriaknak Nemzettség Sorát köti, 1470. Eszt. Báthory Lászlót teszi Szathmári, és Zarándi Fő-Ispánynak, a' feleségét Berzeviczy Ersébethnek nevezi.

§. 144. 1477. *Báthory István* Ország Fő-bírája, és Erdélyi Vajda viselte ezen Vármegyének fő hivatalát. Völt ez a' leg hiresebb Fő-Vezérjei közül Mátyás Királynak, kiről a' Maróthi jószágról adott Királyi adomány levelében mondgya: „hogy ő *Zach* várát a' Törököktől meg vette, hogy *Beatriks* feleségét ő hozta el Olasz Országból, és midőn a' menyegzőjét vele tartaná Mátyás, hogy akkor a' Törökök reá rohanván tartományira, ő 45. ezeret le vágatott közölök, hogy ő Bazarádot a' pártos Havas-alföldi Vajdát a' Királynak hűségére kinszerítet- te.” 1493. Eszt. meg hala, és Báthorba temettetett ezen márványi reá-irással:

*Qvi Curios vita vicit, probitate Catones,
Æqvavitqve. Numam religione Dei.
Nam coluit verum prisca pietate Tonantem,
Et nunquam domuit foeda libido virum.
Hic capit Alpinos, Moldavos protegit idem,
Sanguine Sylvanos et tegit ipse suo.
Egregius Stephanus, saevos qui pectore Turcos
Prostravit toties, hac requiescit humo.
At Vos O! Bathorum gens! hunc lugete parentem,
Nam Bathorum cecidit firma columna Domus.*

Az az:

A' ki mértékletesebben mint *Curiosok* éle,
És *Catónál* kegyesebb volt, s mint *Numa* Istent féle;
Mert tisztelte az Ég igaz Urát régi Szent hittel,
'S kit eme buja szerelem rabságára nem vitt el.
Oláh Vajdát Királyának engedni kötelezte,
Moldvát örzé, és Erdélyt-is önn vérével fedezte,
Nagy Vitéz *Báthory István!* ki sokszor vér tavában
Ölte a' dühös Törököt, nyugszik e' föld gyomrában.
Báthory Nemzettség! sirasd Atyádat, hogy merüle
A'-sirba; s ez erős Oszlop a' Házadból kidüle.

G

Kz

Ez nőtelen életet élt, és a' teste rodhadást nem szenvedett, a' mint Timon írja.

§. 145. 1494. Eszt. Helyébe Fő-Ispányi méltóságra emeltetett II. Ulászló Király által *Báthory András*, a' mint Buyak váráról 1495. Eszt. költt Királyi adomány levele bizonyította. Ez melly nagy lelkű férfiú lehetett? az Ecsedi várára, mellyet meg erősített, tétetett reá írásból meg ítéltetjük, melly ilyen vala: „ Nagy lelkű *(Magnanimus)* Báthory András, „ Hazájának atya meg építette ezen erősséget a' maga hazafiainak meg nyugvására, és oltalmára, állatván: hogy a' békesség közzé néha férkészet a' háború, és visszaszalkodás. Ez kéri a' maga maradékát: hogy a' *Bátor* névről el-nefelegtessenek, egyet érték legyenek, mert az egyesség által kis dolgok nagyra nőnek, az egyenletlenség által elenyésznek. Azután: hogy a' keresetet el ne vesztessék, mert nem kisebb erkölcs a' keresetet meg tartani, mint azt össze gyűjteni. Utóllýára: szenvedgyetek, és ójjátok magatokat; mert el távozni a' gonosztól, és jót cselekedni, boldogsága az embernek.

§. 146. 1514. Eszt. *Báthory György* Királyi Fő-Lovász Mester, Szathmári Fő-Ispánnak nevezeték említett Tudós Lehoczkinak lajstromában, a' ki 1514. Eszt. alá írta a' haza törvényét. De Györgynek Fő-Ispánsága méltán, és annyiba kétséget szenved: hogy

§. 147. 1519. 1520. Eszt. *Báthory György* Királyi Fő-Lovász Mester, és Somogyi Fő-Ispány még életben lévén, Báthoriaknak azon egyezésében, melly által „ *Báthory István Nádor-Ispány*, és *Temesi Gróf*, „ *Báthory András Zathmári Fő-Ispány*, és *Nándorfejérvári Gróf*, *Báthory György Fő-Lovász Mester*, „ és *Somogyi Fő-Ispány* testvérek, *Rozgonyi Istvánt*, „ ifjabb *Jánosnak* fiát testvérjeknek örökbe fogadgyák „ II. *Lajos Királynak* reá-állásával úgy: hogy *Báthoriaknak* fiú ágon léendő magvok szakadtával, az „ *Ecsedi*, *Báthori*, *Majthényi*, *Gyarmathi*, és *Meggyesi* *Uradalmaik* *Rozgonyira* szállyanak. *Budán Sz.* „ *András Apost.* napján 1519. Eszt. és a' *Báthoriak* cre-

eredeti, 's a' Királyi Kamara levél tárában lévő osztályában - is Báthory András Szathmári Fő - Ispánnak tétetik e' képen : „Mi Lajos Isten kegyelméből Magyar, „és Cseh Országoknak Királya. 's a' t. hogy a' mi „hivünk Nemes Werböczy István Mester, a' mi „személyes jelenlétünknek helytartója, azon Királyi „Személyünkhez járulván, jelen lévén hasonlóképen „ottan Nagyságos Báthory András, a' mi Nándorfejérvári erősségünknek Bánnya, és Szathmár Vármegyei Fő - Ispány, azonkívül Nemzetes - István, néhai Miklósnak, László, János, és Péter, néhai Zanizslóffy Báthory Jánosnak fia az alább meg irandó jószágoknak osztályát helybe hagyván, előnkbe adá: hogy midőn ő Sz. Fábian, Sebestyén Mátyroknak leg közelebb múlt ünnepén, 's utánna következett napokon azon alkuvásnak ereje szerint, melly Tekintetes, és Nagyságos Báthory István, nevezett Magyar Országunk Nádor - Ispánnya, és Temesi Gróf, azonkívül Báthory György Királyi Fő - Lovász mesterünk, és Somogyi Fő - Ispány, a' meg nevezett Báthory András testvérei között egy reszről, más reszről pedig Nemzetes Zanizslóffy, Báthory István, László, János, és egyéb atyafiai között, a' néhai Nagyságos Meggyesy Morócz István, Szathmár Vármegyében, és eddig a' meg nevezett Báthory István, György, és András kezénél lévő jószágoknak fel osztásáról csak ugyan előttünk bé vallatott, előhozott Meggyes Mező - Városnak, és Zinyri Kastélynak, Várallyai Mező - Városnak, Bathuz, Udvari, Zent - Márton, Apa, Szamostelek, Berencze, Josypháza, Újváros, Vámsalu, Kalinháza, Lekentze, Tharsólcz, komorzán, Bikzad, Therép, Bujánháza, Kis - Monyorós, Thúrvékonya, Felső - falu, Ráksa, másképp Rákos, Sebespatak, Ilóba, Sykarló, Fekethépaták, Monostor, Bartfalva, Buják, és Tóthfalú helységeknek helyeire említett Báthory András, és Zanizslóffy István, László, János, és Péter jelen létében ki ment volna (Itten kétfelé osztatnak a' meg nevezett jószágok, Báthory és Zanizslóffy ágak között, a' bér, és sertés dézmaival együtt. A' Zynyéri, és Meggyesi jobbágyságok minden vám, és rév bér fizetéstől menté tétetnek, a' Gombási erdőbe, Batizi, Udvari, Kaki, és Szent - Mártonyi jobbágyságoknak szabad makkolás engedtetik.

Az Avassági kerület, és a' havasok különösen az Uraság számára meg hagyatnak *Zúgó* pataka, és *Hidas* pataka forrásokig) „költt Báthor mező városában Sz. „Pál fordulása után leg közelebb következett Szombaton, 1520. Eszt. Ezen Báthory András, midőn 1521. Eszt. Sulimán Török Császár Nándor-Fejérvárat ostrommal fenyegetné, mint Nándor-Fejérvári Bán, és Gróf azon erősségnek meg tartására fő hadiparantsolóul küldetett, de az ottan lévő Kapitányok Török Bálint, és Hederváry Ferencz nagy meg átkodással ötöt bé nem bocsátották, Sulyok Balás, Szathmár Vármegyei eredetű Ezredesnek tanácsából, azt okúl adván: hogy Lajos Király sok hó pénzel nékiek tartozna, úgy hogy Báthori András vissza térni kintelenítetvén, amazok Nándor-Fejérvárat a' kereszténységnek nagy kárára gyalázatosan el vesztették. Istvánffy 7. Könyv. Azután 1526. Eszt. a' Mehácsi ütközetbe jelen volt. 1527. Eszt. mint Szathmári Főispány mikép Ferdinánd Király hívségére meg esküdött? §. 65. elő adtuk. Ötöt Ferdinánd Király a' maga koronázásakor Székes Fejérváron Tárnok-Mesteré tette, és az után való Eszt. mikor a' Király Regenspurgi Német-Birodalmi gyűlésre ment volna, Báthory Andrásra Egyikre bizta az Ország dolgait. Első felesége Kállay János leánya Borbála, második pedig Rozgonyi István leánya Katalin volt, kivel hat Uradalmaknak, Csicsvának, Varanónak, Mogyorósnak Zemplény, Cserépnek Borsod, Rozgonyinak, Aba-Új, Thorának, Pesth vármegyékben birtokába lépett.

§. 148. Ezen Andrásnak Rozgonyi Katalintól Született leg-öregebb fia *Báthory Bonaventura* 1533. Eszt. Szathmári, és Szabólczi, az után Somogyi Fő-Ispány, Tárnok Mester, Ország Fő-birája, a' Magyar Hadak Fő-Kapitánnya, és Erdélyi Vajda, Ferdinánd, és Makszimilián Királyok alatt dicséretesen viselte fő hivatalait, a' kinek mivel a' Magyar Katonáknál nehéz ki-mondásu keresztneve vala, közönségesen *Banlinak*, az az *Andrásnak* hivattatott. Attya példáját követvén, ő is Ferdinándhoz állott Zápolya János ellen. Ott volt Bécsben 1533. Eszt. Thúrzó Elekkel, 's másokkal, mikor Ferdinánd Mahumet Csauzt Török Követet igen fényes pompával halgatta, és ott a' Király jobb

jobb keze felől állott. 1442. Eszt. Buda várának szerencsétlen ostromán Joakim Burgus Fejedelem Fő-vezérsége alatt egy csoport lovasságot vezérlett, és a Törököknek Magyar Országból léendő ki verettetésére Zrinyi Miklóssal, és Werbőczy Imrével össze szövetkezett. 1545. Eszt. az Országnak Fő-Vezérő Kapitányá választott, és hozzája Szathmárba Szirmay György Ösünk Kávasi Várnak Kapitányja követtségül küldetett, a' mint Ugúcha Vármegyének esméretében 16. lapon, és a' Honnyi törvénybe 13. 20. Tzik. 1547. olvashatni. 1543. 33. Tzik. hozzá adattak Itélő-Mesterek, és Tábla-Birá, kik a' Tiszán-túl, és innen való Vármegyéknek pereit el-itélték. 1549. Eszt. mint Királyi Fő-Tárnok Mester, Szathmári, és Szabócsi Fő-Ispány iratik, 1550. ő vette reá Váradon Mártonosi György barátot: hogy Isabellának kirekesztésével Erdélyt által adná, az ő jószágai 1553. 18. Tzik. Székely Lukács és Erdődy Péter birtokából ki szabaditattak, és 1556. 12. Tzik. Érsek-Ujvárnak meg erősítésére forditattak. 1556. 34. Tzik. mint Ország Fő-Birája törvényt szolgáltatott felső Vármegyéknek. Zápolya János özvegyének le csillapításában a' Felséges Östiai Uralkodó Házhöz mutatott az ő nagy érdemei ki tetszenek csak ezen levélből-is: „Mi Keresztelő János Castald, Casanai Markéz, leg fényesebb Fejedelemnek, s Úrnak Makszimiliánnak Cseh Országi Királynak hadi helytartója, s Fő-Vezére. Nádasdi Tamás, Fogaras földének szabad Ura, Vas Vármegyének Fő-Ispánnya, Ország Fő-Birája, Báthory András, Szathmár, és Zabócs Vármegyéknek Fő-Ispánnya, Királyi Fő-Tárnok Mester, Fő-Kapitányjai, és Biztosai, a' Római, Magyar, Cseh, Dalmát, és Horvát Országi Felségnek, vallyuk ezen levelünkben: hogy mivel Tekintetes, és Nagyságos Petrowich Péter Úr, Temesi Gróf, és Magyar Ország alsó részeinek Fő-Kapitányja annyiszor ellent állott, és magát sokféleképen forgatta a' Legfényesebb Királynénak, és az ő fiának aikujában; hogy azoknak dolgaiban, és végzésében nehézségeket ezéntúl nem talállyon, azon leg fényesebb Aszszonynak Keresztényi reá-állásával eltökéltük: hogy említett Gróf Úrnak ellenkezése semmi gátlást nem tehetvén, mind azok, a' miket azon leg-fényesebb Aszszonynak a' hit

hit része, és az Opoliai Herczegség eránt, melly az ő fiának általadatik, el végeztünk, ezentúl meg tartassanak, 's meg másolhatatlanok legyenek. Mellynek bizonyosságára adtuk pecsétünkkel, 's kezünk-alá írásával meg erősített levelünket. Költt Thewwys Mezővárosban 20. Juliusb. 1551. Eszt. Ugyan azon a' napon Báthory András Isabella Királynénak szabad menet levelet adott: hogy Kassára mehessen, és onnét Slésiába, az Opoliai Herczegségbe tisztességesen vezettessen. 1552. Eszt. Báthory Andrást Ferdinánd Király Erdélyi Wajdának tette, és azon Szamos-Ujvári Várat, mellyet György Barát Várad Püspök épített, de az ő halálával a' Királyi Felség részére el-foglaltatott, nékie, feleségének, 's házi cselédgyének lakásul által-engedte. Bécsben 8. April. 1552. Eszt. azért hivatal szerént ki adott levelekben e' féle tizmet véselt: „ Mi Báthory András, Szathmár, és Szabolcs Vármegyéknek Fő-Ispánnya, Királyi Fő-Tárnok Mester, Erdélyi Wajda, és Székelyek Ispánnya. 's a' t. 1553. Eszt.. De ezen hivatalát ugyan azon Eszt. súlyos betegsége, és öregsége miatt Ferdinánd Király engedelmével kénytelen volt le tenni §. 71. Ország Fő-Birájának 1556 Eszt. tétetvén, beteges létére sem csökkent meg előbbeni hívségében, a' mint Gregoriánczy Pál után 1558. Eszt. §. 74. meg irtuk, és még 1563. Eszt. Makszimilian Királynak Koronáztatásán jelen volt §. 76. 1564. Eszt. mint Ország Fő-Birájának alá írt neve hivatalos levelében szemléltetik. 1566. Eszt. Somogyi Fő-Ispánynak iratik, és azon Eszt. midőn köztvényes lábain már nem járhatna, kar-széken hordoztatta magát a' táborba, 's ottan vigyázván, szorgalmatoskodván, 's bölcs hadi vezérnek minden kötelességeit bé töltvén, súlyos betegségben esett, és a' Divényi várba vitetett, a' hol érdemekkel tellyes életének 4. Octob. vége lett, és a' Maria-Tháli első Remete Sz. Pál Szerzetének templomában temettetett. Istvánffy 23. Köny. Az első feleségének Thurzó Annának halála után, annak szoba leányát Mindszenty Katalint vette vala el, de sem egyiktől, sem másiktól gyermeke nem maradt. Ő építette ama nevezetes Báthori templomot is, a' mint most is látható reá írása bizonyította; a' templomnak Déli ajtaja felett: „ A' „ Nagy Istennek dicsőségére, és az ő Nagy anyjá, „ nak

„nak Szűz Mariának, és Szent - György Mátyrának
„tiszteletére Tekéntetes, és Nagyságos Báthory András,
„Andrásnak fia maga költségével talpkövéül építet-
„te ajtatosságra.

§. 149. 1567. Eszt. Bandinak testvére *Báthory Miklós* nem csak Szathmári, és Szabolcsi Fő - Ispánnyá, de Ország Fő - birájává is Makszimilián Császár, 's Király által tétetett. 1569. Eszt. az Ország gyűlésén jelen volt §. 79. 1573. Eszt. Somogyi Fő - Ispánnak is nevezetik. Ez is Ferdinánd Császárnak, 's Királynak nagy hiva vala; mert 1564. Eszt. Zápolya János 'Sigmondnak Ecsed vára ellen tett fenyegetését minden félelem, és tartózkodás nélkül meg - vetette, és midőn azon Vára ostromoltatott, a' Várbéli Kapitányának lakadalmi mulatságot tartott, és mivel az Ostromlás sem magát, sem vendégit nem akadályoztatta, az Ecsedi vár micsoda nevezetes erősségű vala? csak abból is meg ítéldhetjük. Nagy Bányai Karácsondy Gergely népámitónak támadását ő le csillapította. Istvánffy 24. Könyv. Hanem 1585. Eszt. pajzán lovai által el - ragadtatván, 's lába szárai öszve törettetvén, keserves, és meg nem érdemlett halált szenvedett, kiről Istvánffy 26. Könyv. mint ritka erkölcsű igaz férfiről dicséretesen emlékezik. A' Temesvárnál el esett halhatatlan Hős Losonczy István leánya Anna volt felesége, kitől semmi gyermekei nem maradtak.

§. 150. Ugyan azon 1585. Eszt. Báthory Miklós halálával meg üresedett Ország Fő - Birói, Szathmári, Szabolcsi, és Somogyi Fő - Ispáni hivatalokban Rudolf Császár, és Király *Báthori Istvánt*, Györgynek fiát helyhezette, és Melith István Kassai Kamarának Fő - Igazgatója által Göncz Mezővárossába hűségére meg hiteltette. Istv. 26. Könyv. Ezen István Honnyi törvény szerént (1588. 30. és 1604. 8. Czik.) Ecsed - Várát ingyen tett munkáji által újra meg - erősítette, 1596. a' Keresztési nevezetes ütközetben jelen volt; de a' mit benne Istvánffy nagyon kárhoztat, először a' Helveziai vallásra, az után 1605. Eszt. Bochkay Istvánhoz álván, a' közönséges hittől, és a' törvényes Királynak hűségétől is elállott, és Ankreiter Német credetű szolgája által a' Királyi pecsétet is vissza küldötte, 's
nem

nem sokára meghalálozott. Istv, 34. Könyv. Az Ecsedi ágból utolsó lévén, feleségétől Homonai Drugeth Frusinától semmi törvényes maradékot, csak tör-
sénytelen ágyból egy Pál nevezetű fiút hagyat, kiról
vgső rendelkezésében emlékezik. II. Mátyás Király 1614. Eszt. jóvá hagyta, és a' Leleszi Konventnek meg pa-
rantsolta: „hogy *Báthori Pál*, néhai Báthori István-
nak Zábgyermeke (*Nothus*) Possay 'Sigmond, An-
kreiter Mihály, Béczy Lörincz, Kerekes Benedek,
és György, László Boldisár, és Barbély Péter Ud-
vari hívei (*Familiaries*) az ő végső rendelkezése szerint,
Királyi helybenhagyással, a' Dobi, Lykarloi rész
jóságokban, Misztótfalusi szőlőkben, és az Ecsedi
Nemes ülésekben bé-iktattassanak. A' Koporsó Kö-
vének írása ilyen folyamató: „Tekéntetes, és Nagy-
ságos Úrnak, Gróf Báthory István Úrnak, Somogy,
Szathmár Szabolcs Vármegyék örökös Fő-Ispánnya-
nak, nagylelkű Hősnek, a' Haza nevezetes Attyá-
nak, az igaz hit leg-serényebb óltalmazójának, a'
tudományok kegyes jól-tévőjének bő-kezü tápláló-
jának. Isten, és emberek előtt kedvesnek, a' ki éle-
tének 50. Urunk 1605. Eszt. 25. Juliusban ájtato-
san, és szentül meg hóltt, örökös hálaadásul ér-
demes attyafiának Nagyságos Báthory Gábor Úr
szomorúan tette.“ A' Nyir-Báthory templomban
is emlékeztetere iratott ezen jeles versek mái napiglan
fent-vannak:

Nap nyugotról:

Insignis pietate Comes, et stemmate clarus
Báthoridum Stephanus Dux, patriaeque Pater,
Quingentos steterat, cujus genus amplius annos,
Ereptus terris hac tumulatur humo.
Quem Regni Proceres lugent, Ecclesia deflet,
Ipsaque egenorum languida turba gemit.
Heu! Domus antiquae soboles viduata nepote
Báthoridum subito sic ruitura cadis.
Sic Tu, qui proavos, et Regum stemmata jactas,
Splendida cuncta vides conficit hora brevis!

Az az:

Báthory nagy hírű Nemzettség' disze, kegyes Gróf
István, a' ki Vezér, 's a' Magyar' Attya vala,
A'

A' kinek öt, 's több száz esztendőn nemzete tartott,
Földről el vitetett, 's teste van e' por alatt.

A' Haza, Fő-Rendek, Szent-Egyház gyászba ke-
sergik,

A' ki szegény, 's nyomorúlt sorsba van; érte
solajt.

Régi Dicső török fia! nints maradékok utánnad,
Báthory Ház szomorún benne, hogy omlasz alá?

Így Te ki kérkedtél őseidbe, Királyi jelekbe,
Mindeneket, láthadd, egy rövid óra le ront!

V a g y:

Kegyes Gróf, Fő-Ispány' Báthory Istvánnak

E' sirba van teste, kit mindenek szánnak,

Nagy Nemzete öt száz, 's több esztendőn tarta,
De a' halál benne azt ide takarta.

A' Fő-Rendek, Haza, a' mellynek volt Attya,

A' Szent-Egyház, 's szegény sorsú öt' sirattya.

Régi Báthori Ház fia! mint hogy Téged

Nem vált fel unoka, ki holt Nemzettséged.

Így Te, ki őseid nagy Méltóságával

Kérkedsz, lásd a' fénynek vége egy órával!

Nap-keletről:

Quam cito bullatae pluvius tumor interit undae,

Tam postrema cito cuilibet hora venit.

Respicit ad nullos Lachesis communis honores,

Nec curam ullius nobilitatis habet.

Parcere nec senibus, nec parcere novit ephebis,

Non a formoso continet ore manus.

Nos stulti: longos nobis promittimus annos,

Linquendas aliis et cumulamus opes!

Az az:

Melly hamar a' vízen dagadott buborékok enyésznek,

Úgy közelit a' vég-óra rohanva felénk.

Semmi külömbséget a' halál sorsunkban nem ismér,

Nints a' Nemes régi Czímnek előtte betsi.

Nem tud az ifjúnak kedvezni, miként az öregnek,

A' szép orcza, 's ajak semmi se, por, 's hamu
leszsz.

És mi sok esztendőt, mi magunknak igérve, bolondúl

Sok kintset, noha majd másra jut, össze rakunk!

§ 151.

§. 151. 1606. Eszt. Bocskay István Fejedelem, kinek ezen Vármegye a' Bécsi szerződés szerént §. 84. által-adatott, *Bocskay Miklós* atyafiát Szathmári Fő-Ispánnak nevezte, a' mint a' Vármegyének Jegyző-Könyve bizonyította, a' ki azon Eszt. 28. Decemb. Bocskay Istvánnak történt halálával a' Bécsi békesség kötésnek ereje szerént sem a' Vármegyét, sem a' Szathmári várat Rudolf Császárnak által adni nem akarta, azért a' Kassai gyülekezetből Követek hozzája küldettek: hogy az Ország végezése ellen magát ne szezgezzé, másképp mint hiveségtelen életét, jószágát veszti, a' mint ezen parantsolatnak engedelmeskedett. Istv. 34. Könyv. és vállogatott Hajdú Katonáival 1608. Eszt. Posonyba tartatott Ország gyűlésen meg jelentt, a' hol Rudolf Császárnak nyugodalomra való tételében, 's helyette II. Mátyásnak Királlyá lett választásában nagy eszköz volt, 's általa ezért Báróságra emeltetett, a' mint ezeket Zemplén Vármegyei történetekben §. 368. 371. megirtuk. De nem sokáig viselte Fő-Ispányi hivatalát, az Erdélyi Zenehonás meghasonlásokban magát bé kevervén, és ottan Bethlen Gábor Fő-Tanattsosává tétetvén, a' mint Zemplén Vármegyébe Szerdahelyi templomba 1621. Eszt. eltemettetnek Koporsó-Kő-irása is mutattya, mellyett Zemp. Várm. leírásában kiadtuk. Felesége volt Berzeviczy Judith, semmi férfi gyermeket maga után nem hagyván, hanem csak három leányokat, úgy mint Ilonát, a' ki Barcsay Istvánhoz, Annát, a' ki Csapy Kristofhoz, és Klárát, a' ki Csápy Jánoshoz mentek férjhez.

§. 152. Nem ügyelvén Fő-Ispányi hivatalára Bárá Bocskay Miklós 1610. Eszt. Második Mátyás Király különös hivat Szathmári Fő-Ispánnak, 's azon nevű Vár Fő-Kapitányának rendelte, a' mint a' Vármegyének Jegyző-Könyvéből ki-tettzik, a' hol törvényes hit le tételének formája e' képen vagyon: „*En* „*Dóczy Atyáds Magyar Orzaghy kiraliunknak Tanácsa* „az eő Felséghe Udwarának, és komornikinak Mestere, és Tizan innen Generalis, Zathmar Váranak Fő-Kapitánya, Zathmar, és Bars Vármegienek Fő Ispánya, és Maximilián Hertzegnek is Fő Komornikia, „eskuzeom az eleo Istenre, ky az atia flu, Zent lelek telies Zent haromsag egy Isten ugy segelien, „hogy

„ hogy az Zathmár Vármegienek Feo Ispanságába,
 „ és tisztiben teorweniek Zolgaltatásába, az executiok-
 „ nak oltalmazásába, a' zabadságoknak wtaiban, se
 „ kedwet, se felelmet, se barátságot, sem giuleolsíget
 „ nem tekintek, hanem az en ereom, és tehetségem
 „ zerint eorizem, es oltalmazom, a zabadságoknak
 „ meg tartasara keotelezem magamat tellies tehetse-
 „ gemmel. Isten engem úgy segillien.“ Ezen hit le
 tétel formájába említett Makszimilián Hertzeg, Károly-
 nak II. Mátyás Király testvérének fia, és a' Magyar
 Országi hadaknak Fő-Vezére, 's a' Német Rend Nagy
 Mestere vala, kinek mivel Dóczy András Fő-Komer-
 nyikja volt, ebből is ki-tetszik tekintete, 's alkalmas
 hadi volta. Ezen Hős miképpen halálával törvényes
 Királlyához, 's hazájához pecsételte hivségét? ki tet-
 szik Zemplén Várm. törte. le irásában általunk elé
 adott halotti márvány Kövének reá irasából 151. la-
 pon, melly, Leleszi Templomban e'képen vagyon:
 „ Mit tehet a' bal sors, és a' világ? Lássad Olvasó!
 „ Nagy - Luchei Dóczy András II. Mátyás, és II. Fer-
 „ dinánd Császároknak Tanátsossa, Magyar Ország
 „ részeinek fő Vezére, Bars, és Szathmár Vármegyék-
 „ nek Fő-Ispánnya, királyi Felségnek Fő-Kamarás
 „ Mestere, és Szathmári Fő-kapitány Bethlen Gábor
 „ Fejedelem fel támadásában Kassaiaknak hivségtelen-
 „ ségével nem gondolván, sött ellene szegezvén ma-
 „ gát, 's azért a' Bethlennek Katonái által el-fogat-
 „ tatván, mint rab Fogarassi várban vitetett, a' hol
 „ meg halálozott — Febr. 1620. Eszt.

§. 153. A' mint némely hiteles írók írják, ezen
 nagylelkű Dóczy András Fogarasi rabságban méreg
 által megemésztetvén, helyébe azonnal II. Ferdinánd
 Császár, 's Király *Bátró Nagy - Károlyi Károlyi Mi-
 hályt* Szathmári Fő-Ispánynak nevezte. Volt ez csak
 ugyan Károly Mihálynak Perényi Ersébettől született
 fia, és mivel Bethlen Gábor, Erdélyi Fejedelem Ká-
 rolyi Susánnát, a' nagyattyával testvér Károlyi László-
 lónak leányát feleségül vette ezen Fejedelemnek só-
 gora. De még nevendék korában a' közönséges hiten
 lévő szüleitől meg fosztatván, ötöt Bethlen Gábor só-
 gora, Rosályi Kún Lászlónak, Helvetziai valláson lévő
 Fő-Rendű férfiúnak, mint gyámattyának, és Károlyi
 Anná-

Annától, őregebb Kún László feleségétől született rokonának gondviselésére bízta, és hogy Helvetziai vallásban neveltessen, meg hagyta; de Forgach Ferencz Esztergomi Érsek, Pázmány Péternek, még akkor csak Jesuvita atyának buzgó mesterkedései által véghez vitte: hogy ezen nevezetes iffiú Kún Lászlónak gondviselése alól Bécsbe a' Császári udvarban által vitetett, a' hol igen jó nevelést nyervén, hivségére, 's különös alkalmaztatására való nézve elébb Királyi Udvarnoká, azután II. Mátyás Király által Fő-Nemesi rendből szabad Báróságra emeltetett, 's az Isteni gondviselésnek ezen csudálatos vezérlése által Jeles maradéki-
nak főbb méltóságokra utat nyitott. Kassán Jesuvita Atyák által 1744. Eszt. ezen Tzim alatt: *Után lett tisztelete* (Posthumi honores) *Gróff Károlyi Sándornak*, ki adatott Könyvecske ezen történetet (kétség kívül az írónak hibája miatt) Károlyi Péternek Kún László Fő-Ispánysága alatt 27. lapon tulajdonította. De Péter Mihálynak nagyattya, iffiabb Kún László Fő-Ispánysága előtt sokkal elébb 1550. Eszt. élt a' mint Károlyi, és Kún Nemzetségek ágazatának hiteles fája bizonyította; Károlyi Mihály pedig azon Méltóságos Nemzettség levél-tára szerént-is a' Bárói méltóságot leg-első meg-érdemlette, és csak Anna Királyné II. Mátyás felesége 1613. Eszt. az után II. Ferdinánd 1618. Eszt. Koronáztatásán mint Báró (*Solen. Coron. Kovachich pag. 68. 70.*) és már mint Fő-Ispány Uj-Zsolyomba Bethlen Gábor által 1620. Eszt. tartatott zenebonás gyülekezeten jelen volt, a' hol a. Czik. Gróff Allaghy Menyhértel a' Római Katolikusok közül hit őltalmazójának, 15. Czik. Császár ő Felségével kötendő békességre Követnek rendeltetett. Meg-is felelt a' felőle volt várakozásnak; mert a' békesség is Császár ő Felsége, és Bethlen Gábor között §. 88. megkötetett, a' Római Katolika hitet is, midőn Bethlen Követői által fel forgattattak az oltárok, a' templomok meg-fertéztettek, fegyveres kézzel is úgy védelmezte: hogy Tisza-mellyéke csak néki köszönheti nem csak megmaradását, de nevedését is. 1626. Eszt. 8. Decemb. Sopronyban tartatott III. Ferdinánd Koronáztatásán jelen nem volt, 's a' mint Trstyánszky János, és Szentiványi Márton Jesuviták meg irták, Szólnoktól szagúldozó, és Szathmár tájékán rabló Törökökel velenül

lenül kevesed magával össze-találkozván, azok által súlyos sebekbe ejtetett, melyekben sokáig sinlődven meghalálozott. 1629. 1632. Eszt. már özvegyének Segnyey Borbálának, Erdödi, Zadai, és Tományi helységeket II. Ferdinánd Császár vigasztalásúl ajándékozta. Lelesz. Konv.

§. 154. 1629. Eszt. Már más Fő-Ispány olvastatik. Volt ez *Rosályi Kún László*, csak ugyan Lászlónak Károlyi Annától született fia, kit noha Helveziai vallást követett, de hatalmas Bethlen Gábornak közben vetésére II. Ferdinánd Császár, 's Király annak nevezni kintelenítetett. Ennek Fő-Ispányi méltósága ki tetszik Báró Ghillányinak levél tárából 11. kött. 330. szám alatt: „Mi Rosályi Kún László, Szathmár Vármegyének Fő-Ispánnya, Briberi Melith Péter, és György, Szent Mártoni Farkas István, Sz. Római Birodalombéli, és Erdélyi leg fényesebb Fejedelem Tiszán innét lévő Fiskalis Uradalmainak Fő-Tisztjai, Csepei Zoltán Ferencz Szathmári Várnak, és Erősségnek Al-Kapitánnya, Ramocha Pál szolgabírája nevezett Szathmár Vármegyének, Pászthóy Máthe, Szathmár, és Ugocsa Vármegyék Fő-jegyzője, 's a' t. (ittén következik a' Becskiek osztálya) költt Nagy-Peleskén 16. Juniusban 1629. Eszt. „A' Vármegyének Jegyző-Könyvében, Húsvét után való második hétnek negyedik napján 1630. Eszt. tartatott gyűlésben a' jelen lévők között olvastatik ugyan Lónyay Sigmond Fő-Ispány; de ez Beregh Vármegyei Fő-Ispány volt, a' mint felőle költt minden levelek mütattják, és Kún László Fő-Ispánysága nem csak az elő hozot Oklevélből, de a' Vármegyének 1643. Eszt. Jegyző-Könyvéből, bizonyos, sőt 1630. Eszt. §. 171. elő adandó Levélben is Szathmári Fő-Ispánynak, és azon nevezetű Vár Fő-Kapitánnyának nevezetük, 's a' keresztényi türedelemről annyiban igen dicsegetes: hogy noha ellenkező vallást követett, mégis a' Váradi Püspöknek óltalmát azon levelébe II. Ferdinánd Császár reá bízta.

§. 155. 1648. Eszt. Megint Rákóczy György Fejedelem által, kinek Linczi Békesség-Kötés szerént §. 94. ezen Vármegye által adatott, *Rosály Kún István*, Lászlónak testvér öttse Fő-Ispánynak tétetett, kinek fiú

fiú ágon magva szakadván, leány maradékok 1659. Eszt. hozatott 117. törvény Czik. szerint jószágit felosztották.

§. 156. Csak ugyan 1648. Eszt. I. Rákoczy György Fejedelem meghalálózván, általa tétetett Fő-Ispány Kún István helyet 1649. Eszt. III. Ferdinánd Király által *Báró Nagy-Károlyi Károlyi Ádám*, érdemes Mihálynak fia Fő-Ispánnak, és Szathmári Fő-Kapitánynak neveztetett, és noha a' Vármegye is Jegyző-Könyvének hiteles írása szerint, magát mellette közben vetette; még is II. Rákoczy György a' mint a' Vármegyét, és a' Szathmári Várat Linczi békesség-kötéshez képest törvényes Királyának által adatni, úgy Kún Istvánt Fő-Ispánysághól le-tétetni nem engedte, azt állítván: hogy Császár ő Felsége a' Linczi békesség-kötésben csak az Egyházi pártfogói hatalmat, és az Egyházi javak osztogatását magának fent tartotta, tehát a' Fő-Ispányi hivatalnak adása az attyát I. Rákoczy Györgyöt illette, 's e' miatt Báró Károlyi Ádám csak Kún Istvánnak halálával 1659. Eszt. Fő-Ispányi, és Szathmári Fő-Kapitányi hivatalában léphetet, 's nem is sokáig viselhette, mert 1661. Eszt. meg halálozott semmi maradékot nem hagyván. Hogy a' Felséges Országló Háznak ez-is nagy hive vólt, bizonyítja azon Királyi adomány levél, melly nékie 1642. Eszt. Ura, Sály, Endréd, Váda, és Petri jószágokról adott. Leleszi Konv.

§. 157. 1661. Eszt. Már régen mint Császári, 's Királyi Felség által óhajtott, mint jeles tetteivel megérdemlett Fő-Ispányi hivatalát elnyerte *Báró Károlyi László*, §. 153. elé-adott érdemes Mihálynak fia, és Ádámnak ötse, kinek csak az öregebb testvére eddig gátlására vala, és a' kinek már 1647. Eszt. III. Ferdinánd tulajdon kezével írt levele által: „a' Tiszta „mellyéken hanyatló Római Katolika Hitnek, és JE- „SUS társaságabéli Papoknak, kik a' Szathmári haj- „lékokban üldöztettek, otlalmát ajánlotta, ösztönül „elő hozván nevezetes buzgó elejét, kik az igaz hit- „nek védelmé mellett serényen viaskodtak.“ A' mint is azon zürzavaros időkben (a' mint nevezet Trstyánszky le irta) az Isteni Igének hirdetésére elváltoztatott ruhákban azokra a' részekre ki küldetett Jesuvita (Mts-
sio-

sionárius) papoknak nem csak szabad menetelt, és megmaradást szerzett, de a' bőkezűségével is táplálta, és az Evangelikusok által el-foglaltatott Szathmári templomjokat, és lakó helyeket Csáky István Hadi-Vezérrel öszve tsatolván magát, nékiek vissza adatta. 1664. Eszt. a' Váradi csatába §. 171. István fiát, 1682. Eszt. nagy reménységű Mihály második fiát, a' ki a' Császári táborban Ezredes vala, a' Törököktől segített Tökölyiekkel lett csatában Szathmárnál el vesztette. 1677. Eszt. Báro Perényi Jánost, 1688. Báro Barkóczy Györgyöt Ugócsa Vármegyei Fő-Ispánságban bé helyhezette. Ugóch. Várm. esm. 39. lap. 1681. Eszt. 16. törvény Czik. az adózásbéli tartozások számadásinak Fő vizsgálója, 28. Czik. a' Királyi ítélő székek bírāja 1687. 15. Czik. az Erdélyi határjárásra az Országnak ki-rendeltettye vala. Meg holt 1690. Eszt.

§. 158. Olly jól érdemlett atyának még életébe 1688. Eszt. leg főbb méltóságokra méltó fia *Károly Sándor* Fő-Ispánnak I. Leopold Császár, 's Király által tétetett, és ezen Fő-hivatalban az attyának halála után, a' körülakó Nemességnek nagy örvendezésével 1691. Eszt. bé helyhezettetett. Dicső tetteit Hazánk Krónikáji, törvényei, ok-levelei bizonyittyák, de legjobban *Után lett tisztelete* (Posthumi honores) neveztetett, 's már említett Könyvecske eléadgya. 1669. Eszt. 2. Juliusban Sarlós Bóldog aszszony napján Báro Sennyey Ersébettől született, és 52. esztendeig Kormányozta ezen Vármegyét. Iffiúságában Katonáskodott. 1686. Eszt. mint nevendék Buda-Várának, 1688. Eszt. Belgrádnak, 1689. Eszt. Nisszának meg vételém jelen vólt, úgy hogy sok hadi tapasztalásai miatt méltán azután Fő-hadivezérekké közé számláltatott. 1692. Eszt. a' Nagy-Bányai templomnak Jesuvita atyáknak lett általadásában nagy eszköz vólt. 1703. Eszt. Rákóczy Ferencz támadását §. 103. még zsengéjében meg fojtani iparkodott, és a' mint a' Hazánk történeteinek íróji minnyájan vélekednek, ezen 1711. esztendeig a' hazafiak között vérengező háború akkor egészen el enyészett volna, ha az ő igyekezeteinek illendőképen meg felelték volna. De az Isteni gondviselés itt is eszköznek tette Báro Károlyi Sándort: hogy a' nyug-

ha-

hatatlankodó hazafiak között Hadi Vezérre tétetvén, minckutánna a' jelesebb ütközetek által magának hirt, 's nevet szerzett volna, különös, és köz tanáts adásával a' háborgó hazafiak 1711. Eszt. a' fegyvert le tennék, és ajánlott Királyi kegyelmet §. 104. elfogadnák. Ezen nehéz dolognak véghez vitelét VI. Károly Császár akkor Spanyol országban lévén, kezével irtt egynehány levelével ajánlotta nékie, és hogy megmutassa, melly nagyra betsüllj? tizimjébe: *kedves Grófom!* így nevezte, a' mint is meg nem tsáfolhatván Szent szavát, annak tette, és így hozta bé Nemzettségébe Sándor a' *Grófi* méltóságot, kit az után Rákóczy Ura veszett jószágival is azon kívül ezen Császár meg ajándékozott, 1715. Eszt. 24. törvény Czik. a' Krályi ítélő Fő széknék birájáva, 59. Czik. az Ország alkotmányának jobb rendbe - hozására. 112. Czik. a' Sztrecseni, és Budetini Uradalmak között támadott vilongásoknak el - ítélésére Biztosnak rendeltetett. 1717. Eszt. a' pusztító Tatárokat, kik a' mi rokonunkat is Szirmay Istvánt, Illona húgával el rablották, hirtelen öszve gyűjtven a' Tisza mellyéki Nemességet, nem csak el széllyesztette, de nagy résztint lenyakasztatta is. Csudának tartatott ezen rabló sokaságot olly kevés számú Magyarral meg zabolázní, kikkel Steinville Erdélyi Hadi parancsoló, egynehány Regementyei lévén, öszve csapni nem mérészeltt, de kisebb erővel magát lenni vélvén, hogy Erdélyt dühösségektől meg menthesse, szeme láttára a' Magyaroknak dúllására által bocsátotta. 1734. Eszt. maga kölcségén egy derék, és vállogatott emberekből álló Húszár Regementet állitott, és annak tulajdonossá lett (melly azután 1744. Ferencz fiájé, 1759. Pálffy Rudolfé, 1768. Hadik Andrásé, most Blankensteiné) és azt személlyesen az ellenség ellen vezette, mindenütt nagy diadalmokkal, úgy: hogy a' Károlyi Húszároknak csak a' neve is ellenségnek rettentésére lenne; a' mint ezt a' Jesuvita Atyák nékie ajánlott derék versekben le irták:

Nec tantum praesens Tua terruit agmina virtus,
Ingens vel solo nomine terror eras.

Sat fuít, ut fugerent inimicis dicere turmis:

Hic est! huc properat Karoliana manus!

Non

Non negat hoc Rhénus, non lunae cornua, testis
 Ipsaque virtutis Pannonis ora Tuae.
 Scilicet, ut vincat miles, Ductoris oportet
 Hostica Nobilior fama' per arva volet.
 Caesaris idcirco CAROLI cognomine SEXTI
 Plurima conspicui signa favoris habes.
 Saepius ille Tuis praeconia contulit armis,
 Non decus hoc aliud grandius esse potest.
 Hinc cum trajecit (non longum est) Gallia Rhenum;
 Inque aquilas ausa est bella movere manu.
 Ille novas subito mandat Tibi cogere turmas,
 Jussa facis. Legio, nec mora, scripta fuit.
 Agmina mox Equitum praebes spectanda Viennae,
 Ipseque Dux, senio non remorante, venis.
 Qvae non Augustus concepit gaudia Caesar?
 Vidit ut armatos Te praeeunte viros:
 Sive equites cultu ornatos spectaret, et arma,
 Lumina quod teneat cultus, et arma dabant.
 Sive magis robur lustraret, et arma virorum,
 Pascebant oculos robur, et arma suos.
 Te postquam Caesar multo decorasset honore,
 His, ait, agminibus, quod tremat hostis, inest!
 Eventu patuere suo praesagia; saepe
 Lilia caesa per hos tum rubuere viros.
 Urbs quoque praeterea studio nova signa videndi,
 Occurrit turmis obvia facta Tuis.
 Vix perensebant tantam spectacula turbam,
 Qvae populis olim Roma superba dedit.
 Arma, jubasque, virosque, stupet. Te laudibus ornat;
 Et Pylios possis, optat, habere dies!

Az az Magyarúl:

Vitézséged nem csak szemben rettent meg ellenséget;
 De szívében neveddel is támasztasz rémültséget.
 Nem kellett riadó lárma; azt messze szalasztani
 „Itt jön Károlyi serege!” elég volt azt mondani.
 Erejét a' két szarvú hóld, 's a' Rajna két mellyéki
 Tudgyák, 's ismérik Pannonnak mindenféle vidéki.
 Hogy a' Katona győzhessen, szükség: hogy a' Vezérje
 Nagyobb hírért az ellenség minden földje esmérje.
 Azért a' HATODIK KÁROLY Császár, hogy vitézséged
 Isméri; nagy kegyelmére nyilván méltóztat Téged.

Ő már sosszor győzedelmes fegyvered meg ditsérte,
 Felséges bér! — mi lehetné ditsőbb jutalmod értte?
 Innen midőn a' Zöld Rajnán a' Franecz által költözött,
 's a' Sas ellen oldalára vakon fegyvert kötözött.
 A' Császár néked parantsolt: gyűjcs egybe új sereget,
 Te Fejedelmi szavának gyorsan tettel eleget.
 Vezér lettél, és a' vénség néked ellent nem állá,
 Bécs várossa lovagjaid', 's önn' magadat csudállá.
 A' Császárnak melly nagy öröm futott minden erébe?
 Midőn fegyveres vitézid veled üntek szemébe.
 Akár fegyverét szemlélte, akár szép öltözetét,
 Mind edjik készülétével meg fogta tekintetét.
 Vagy ha vitéz erejeket, 's fegyverek együtt nézte,
 Ezekben olly díszre talált, melly szemét meg igézte.
 Magasztaltt ő Téged, így szólt seregédrol e' véget:
 „Vann ebben, a' mi rémiti a' dühös ellenséget!”
 E' jövőndő mondás benne bé töltt, 's igazzá vála,
 A' Franecz-Liliom vagdalva tőle vérben uszkála.
 Minden város a' melly látni Lovagjaid kívánta,
 Elébe ment, 's tisztelettel viseltetett eránta.
 Alig látott annyi számú Népet edgyütt — a' fenten
 Nézett Róma — midőn tartott játékokat régenien.
 Csudálták a' szép természetű bajúszos Magyarokat,
 Kezekben villám modgyára forgó görbé kardokat.
 'S még az Ördöggel-is szembe szálni kész Huszárokat.
 Bámúlva nézték, 's kívánták: Élly Nestori napokat!

Méltán tehát Császári, 's Királyi belső titkos, és
 a' Királyi helytartó Tanátson Tanátsosnak, Hadi Fő-
 vezér helytartójának, az után Hadi Fő-Marschalnak,
 és a' felkelő Nemes sereg Tisza mellyéki Fő-Vezéré-
 nek tartománybéli bisztosság Fő-Igazgatójának tété-
 tett, és a' leg-fontosabb Ország dolgaiban ki rendel-
 tetett. 1723. 17. 54. Czik. 1741. 63. Czik. Minden késze-
 séggel vállalta a' reá bízott terheket, semmit fehetet-
 lennek nem tartott, csak (a' mint nevezett Könyvecské
 írja) jobbra sodorítván bajuszsát; *meg lehet!* azt felel-
 te, és felelni volt szokása. A' hadi tudományon ki-
 vül egyéb jeles erkölcsök-is tündöklörtek Sándorban,
 úgy mint: az Isteni félelem, a' Keresztényi vallások
 tisztelete, az ájtatosság, a' jó szíviőség, és egyébek.
 A' Vallásnak külömbsege nélkül sok árva Nemes ifia-
 kat nevelt, és az elpusztult jószágit-is Vallás külömb-
 sége

sége nélkül meg szállított új lakókkal meg népesítette, de a' kik közzül sokan nem kényszerítetve, de jóságátul elragadatván a' Katolika hitre állottak. Hét katolikus templomot, és Plébániát megyés Papi házokkal, Fényben, Majtényban, Csanáloson, Nagy-Pétriben, Béltéken, Erdődön, és Csengerben, Ájtatos rendén lévő Papoknak Nagy-Károlyban Szerzetes Házat, Iskolákat, Kaplonyban Sz. Ferencz fiainak Klostromot, Templomot épített, fundált, és itten magának, 's maradékinak temető helyet rendelt. Báthorban a' Minorita Atyáknak hagyományát meg bővítette, minden szombaton olvasót mondott, és midőn módgya volt a' Lauretomi Litaniákat kápolnájában elénekeltette, nagyobb innepekben meg gyönt, és áldozott, a' bűjtöket szentül meg tartotta, az Egyházi személyekkel társalkodni igen szeretet, a' szegényeknek bőven alamisnálkodott, a' Nemességet, a' Katanoságot gyakran vendégelte, a' Katonáinak sem káromkodni, sem ok nélkül esküdni szabad nem volt 48. órányi vasasztatásnak büntetése alatt. Minden viszontagságiban vig kedvet mutatott, katonaságában békességes türéssel szenvedte az éhséget, szomjúságot, a' hideget, meleget, 's az álmatlanságot, a' szegény adózó népnek, és a' jobbágyinak mindenkor szabad bé menetele volt hozzája, kiknek esedező leveleit tulajdon kezével el-szedte, és a' bajjaikat meg orvosolta. A' részre hajlást, és az ajánlékok el vételét alatta való Tisztviselőkben nagyoni útalta, dorgálta, és büntette, maga pedig igaz szívességgel szóllott, tanácsot adott és ítélt. A' Nagy-Károlyi Várat leg jobb építő mesterek által fényessé- gére hoszta. 1742. Eszt. súlyos betegségben esvén, és az ellenség előtt álló Regementyének Kormányát Ferencz fiára bizván, Felséges Királynéjától, az Országot igazgató minden Székektől, a' Vármegyéktől, az Ország Nagygyaitól, Atyafiaitól, jó Barátitól írott levelek által bocsánatot kérvén, el-bűtsúzott, az után meg gyónván, áldozván, és az utolsó Sz. Kenetet felvén, érdemekkel tellyes Nagy lelkét Teremtőjének által adta Kis-Aszszony napján 8. Septemb. 1743. Eszt. 75. Eszt. korában, az Anya Sz. Egyháznak, a' Hazá- nak, 's Királyának tett sok szolgálati után, és csak jó- vő 1744. Eszt. 22. Juniusban nagy készülettel, teme- tésére meg hivattatván minden Tiszán innét, 's túl

fekvő Vármegyék, és az Országnak színe, harmincezer forintoknak költségével, a' halotti tiszteségeknek sok reá írásával, melyeket hosszas volna ki adni; Kaplonyi sir börtben el-temettetett, Kóporsó Kövének északendőt jegyző illy reá írásával:

Vt ple seMper VIXIt
ALeXanDer KároLI;
sIC ple obIVIt.

Az az:

A' MInt Szent hItben éLte napJalt
a' VIRTvsok Vtán fVtVán
KároLI Sándor;
Vgy
töLtt. bé VtóLsó óráJa - Is.

§. 159. Meg tétetvén Gróf Sándornak az utolsó Tisztessége, azonnal Gróf Bárkóczy Kristinától született egyetlen egy fia *Gróf Károlyi Ferencz* a' következett napon jelen lévő Sokaságnak öröm kiáltásai, és vendégeskedései között Szathmár Vármegyei Fő-Ispányságban bé helyezettett, melly Fő-hivatallal még az atyának életében 1721. Eszt. ötöt VI. Károly Császár meg tisztelte. A' Fő-Ispányi hivataláról adatott Királyi pet-sétes levél summáson e'képen vagyon: „hogy VI. „Károly Császár, és Király tekintvén Gróf Károlyiak nevezetes eleinek nagy érdemeit, kivált pedig Gróf „Nagy - Károlyi Károlyi Sándornak Vármegyei Fő-Ispánynak, Mezei Hadi Fő-Vezér Helytartójánnak, „és Tanátsossának hív szolgálatit, melyeket Magyar „Országi Sz. Koronának, Uralkodó Felséges Háznak, „és nevezett Császári, 's Királyi Felségnek Rákóczy, „és Berchény támadásának, és zenobonáskodásainak, „le csillapításában, és a' nyughatatlan, 's törvényes „Királyoknak hívségétől el-térő hazafiaknak meg/hódoltságában, 's egyéb Ország dolgainak végre haj-tásában, szorgalmatossan tett, azonkívül tekintvén „Nagy reménységű fiának Gróf Nagy-Károlyi Fe-rencznek erköltseit, és nagyra termett voltát, a' ki „még iskolában lévén, nagy előmenetelt téssen a' tudományokban, és már most ki mutattya: hogy Jea

„ les

„ les Eleinek el nem fajult ágazattya lészen, de azok-
 „ nak a' Királyhoz, 's hazájához való hivségben dicsé-
 „ retes nyomdokát követni fogja; hogy tehát még nagy-
 „ obb ösztöne lehessen Szathmár Vármegyei Fő-Ispányi
 „ hivatallal, még az attyának életébe ötlet O Felsége
 „ meg ajándékozza: hogy abban akár a' nevezett attyá-
 „ nak halálával, akár ha az attya hivatalát le tenné,
 „ azonnal léphessen, úgy mind az által: hogy hivsé-
 „ gének hitét le tegye, szemmélyválogatás nélkül igaz-
 „ ságot szolgáltatson, a' Vármegyének Rendjeit jus-
 „ saikban, es szabadságikban meg tarcsa, a' Királyi,
 „ 's Kamarabéli jövedelmekre azon Vármegyébe fel-
 „ vgyázzon, ő Felsége ellenségének ellent állyon, ha-
 „ rátival barátkozzon. Azért parantsoltatott minnyá-
 „ joknak: hogy nevezett Gróf Károlyi Ferenczet, akár
 „ az attyának halálával, akár hivatalának által adása-
 „ val igaz, és törvényes Fő-Ispányoknak esmérjék,
 „ tisztellyék, nékie minden szokott, és szabad állapo-
 „ tokban engedelmeskedgyenek. Adatott Gróf Illés-
 „ házy Miklós kedves hívének, Trenchén Örökössé-
 „ nek, azon, és Lyptó Vármegyék Örökös Fő-Ispányá-
 „ nak, belső titkos Tanácsossának, 's Magyar Országi
 „ Fő-Kantzellárnak keze által, Östrijai Bécs Városá-
 „ ban, 24. Juliusban, Urunk 1721. Országulásának:
 „ 10. Spanyol 18 Magyar, Cseh, és a' többi 11. Eszt.
 „ Károly t. k. Gróf Illésházy Miklós. t. k. Wanyeczy
 „ Illés. t. k. „ Azért-is már mint Fő-Ispányi hivatalt
 „ viselő Báró Perényi Pált 1735. Eszt. 11. August. Báró
 „ Perényi Károlyt 1740. Eszt. Ugócsai Fő-Ispányságban
 „ bé vezette, sőt még 1722. Eszt. a' Vármegye petsét-
 „ tyét általa az atya a' Vármegyének §. 40. által adatta,
 „ midőn ezen hivatalában bé iktattatott, a' mint-is 1736.
 „ Eszt. a' feleségét Gróf Csáki Kristinát a' halál töle el-
 „ ragadván, annak is hideg tetemei felett mondatott ha-
 „ lottas beszédben, még Grof Sándor attyának életében
 „ Szathmár Vármegyei Fő-Ispánynak neveztetik. Ez-is
 „ ifjúságában fegyverrel szolgálta Hazáját, 's Királyát,
 „ Zászlótartói hivatalon kezdvén, az attyának Húszár
 „ Seregében Kapitánnyá, az után Ezredessé, és az Attyá-
 „ nak halála után tulajdonossá lett a' Francziák, és a'
 „ Burgusok ellen vitézül hartzolván. 1751. 26. Törvény
 „ Czik. elő adgya viselt Fő-hivatalait, a' hol Nagy Méltó-
 „ ságúnak, Szathmári Fő-Ispánynak, O Felsége belső
 tit-

titkos Tanácsossának, a' háza leg főbb törvény szék bírájának, hadi Fő - Vezér helytartójának, és egy Lovas Magyar Regement tulajdonosságának neveztetik, és az Erdélyi határ járásra ki rendeltetik. De ezen Nagy Hazafi az egész Hazának szomorúságára meg hala 1758. Eszt. éppen Nagy BölDOG - Asszony napján.

§. 160. Ennek - is Gróf Csáky Kristinától született egyetlen Gróf Károlyi Antal 1759. Eszt. Fő - Ispányi hivatalában következett; és noha már ezen Dicső Nemzetségnek egyedül - való tsemetéje vala, még is a' tábori életre szánta magát, először az atyának Lovas, az után Gróf Eszterházy József gyalog seregébe vitézkedvén, olly nagy veszedelemmel: hogy ennek már. Ezredese lévén, midőn azon véres Prágai ütközetben 1757. Eszt. 6. Májusban, a' hol a' Schwerini Herczeg, az Egyetlen egy Fridriknek leg jobb, és Fő - Vezére elesett, és a' mi Fő - Vezérünk is Gróf Braun halálosan meg sebesítetett, a' Porosz Királynak tulajdon vezérlése alatt reá dühössön rohanó ellenségnek ellene szegzné rettenheteilen Magyar seregét: egy ágyú golyobis ki tett mellé mellett el suhanván, azt úgy meg rontotta: hogy sokáig vér köpésben sinlődött, egész életében ezen csapást meg érezte, 's végtére ez siettető halálát. Erőszakkal tehát Dicső Mária Theresia Királyné, 's annyanak mog tartoztatta őtet a' további táborozástól, az atya helyébe nem csak Fő - Ispányi méltóságban őtet helyheztetvén, de belső titkos Tanácsossának, Kamarássának, leg főbb Törvény Birájának, elébb az Atya Lovas, az után csereképen egy gyalog Magyar Regement tulajdonosságának őtet nevezyén, és Theresia Vitéz rendgyének Keresztyével őtet meg tisztelvén. Meg - is mutatta azt: hogy nem csak vitéz Marsnak, de böles Pallásnak is tanítványa. Mert 1765. 16. Törvény Czik. az Ország határinak el igazítására biztosnak rendeltetett. 1776. 11. Octob. midőn Gróf Hadik András Fő - Hadi Tanátsnak előlölője Bács Vármegyének Fő - Ispányságába bé iktattatna, ő a' Király Képét viselte, és a' Tudományok Fő - igazgatójává tétetett §. 110. Emlékeztetre méltó levelet küldött ő akkor az Oskolai tanítókhoz; és a' tanuló iffiúsághoz, mellyben őket az Isteni félelemre, a' Hazához, 's a' Királyhoz való hvségre, és a' serény tanulásra intette.

24. Decemb. a' Varadi, és Unghvári kerületekben lévő Oskolákat személlye szerint meg vizsgálta; jelen volt a' Boldogságos Szűz társaságbéli gyülekezetben. Ujra íptette az előbbienekre az Oktatókat, és az iffiúságot, az iparkodókat meg jutalmazta, a' résteket meg dorgálta. Akkor Hannulik János tudós hazánkfia, és Vers Szerző ajánlott nékie különös versezetet: *Quis me Deorum sustat ad arduos Pindi recessus?* 's a' t, 1777. Eszt. 28. April. Báró Splényi Józsefet Csánád Vármegyei Fő-Ispányságban Makó mező városában, első Majusban Gróf Zichy-Ferenczet Békes Vármegyei Fő-Ispányi hivatalnak helytartóságába Gyula mező városában. 1779. Eszt. 17. Majusban mint Királyi személyes Biztos Szathmári lovas Nemességtől kísértetvén Gróf Brunszvik, Antalt Bihar Vármegyei Fő-Ispányi hivatalban Nagy Váradon be iktatta. 1780. Eszt. Hadi Fő-Marschal-Vezér helytartójának, és Királyi Fő-Asztalnak Mesternek neveztetett, 's az Ecsedi tót nagy munkával, és költséggel le szívárogtatta §. 27. 1777. és 1779. Eszt. az Ecsedi, és Béltheki Uradalmokban Királyi új adomány mellett magát, és maradékot meg erősítette. 1782. Eszt. mivel a' leg főbb törvényszéken ő viselte többnyire az elől-ülőnek kötelességét, az Ország dolgainak terhéül el-nyomattatván, a' Nagy-Várad, és Szathmári kerületekben lévő Oskoláknak Királyi Fő-Igazgató hivatallyát, mellyet ditsőségesen viseltt, le tette, és azon Eszt. 13. Juniushan Ürményi Józsefet, a' Magyar Kantzellárián Udvari belső Tanácsost Bihar Vármegyei Fő-Ispányságban jeles készülettel bé helyhezettette. Jelen voltak 5. Fő-Ispányok, 4. Fő-Vezérek, 3. Ezredesek, 's azoknak 4. Helytartói, 3 Fő-Strázsa Mesterek, 3. Püspökök, és a' Helvetziai valláson lévőknék Debreczeni Fő-Igazgatója, azonkívül Pesth, Torontal, Arad, Békes, Krassó, Szathmár, Kraszna, Szabolcz, Mármaros, Ugócsa, és Zemplény Vármegyéknek Fő-Nemessége. Ezen jeles napra, melly Károlyi Antalnak neve napja vala, készített derék-Deák Dalt Hannulik arany szájú János, ájtatos Oskolabéli Károlyi Pap, a' kinek a' ki adatott, 's már két könyvet foglaltó Deák Dallait (*Ode*) meg vizsgálván, és nagy ditsérettel helyben hagyván a' Római Arkások tudománybéli Székje, annak Tudos tagjáva ezen Eszt. tétetett. 1785. Eszt. szép felebaráti szeretetét mutatta ki Pesten Gróf

Ká.

Károlyi Antal, midőn rendkívül való nagy áradáskor sok lakosok, mint hogy az árvíz éjjel szorította ki őket házaikból, a' padlásokon felyül lévén, élelmekről sem gondoskodhattak, kenyeret, 's egyéb éleiséget készítettven hajókon hordoztatta. 's osztogattatta ki a' szükösködőknek, hogy sanyarúságjokat enyhithessék. 1789. Eszt. Fő-Hadi Tár-Mesternek, arany gyapjas Vitéznek, és a' Királyi test őrző Nemes Magyar Sereg Fő-Kapitánnyának neveztetett. 1791. Eszt. tartatott Ország gyűlésén jelen volt, és a' hozatott Törvényeket alá írta, hanem azon Eszt. meg újjulván a' Prágai ágyú golyóbistól vett mellyének fájdalma, üntelen köpésben, a' Királynak, 's hazájának szomorúságára meg holt, életének 59. Eszt. 27. Septemb. 's utánna három napokig Kaplonyban tartatott halotti tisztesége, felállítatott Igazság, Okosság, mértékletesség, erősség (mellyek a' meg holtanak erköltszeit ábrázolták, és a' mellyeknek követését, a' fiának utolsó rendelkezésében ajánlotta) Kép oszlopainak, a' Károly Grófi, és a' Vármegye Czimerei, a' siránczó tanuló iffiúság, az ajtatos Oskolabéli Papság, és az árvák alkotmányinak, végtére tulajdon kegyes Képének, és alája tétetett vitéz Kardjának, és Theresiai Rend tizimjének sok elmés reá írásával, a' mellyeket említett Hannulik készített, és itten hosszasas volna elő adni. A' koporsó kövének reá írása ez: „ Örök emlékezetére Nagy-Méltóságú

22 Gróf Károlyi Antalnak, Károlyi, Erdőd, Bélthek,
 22 Ecsed Füzér, Radvány Csongrád, Megyer, Surány
 22 vára, és Uradalmak örökös Urának, a' leg Neme-
 22 sebb arany gyapjas, és katonai Maria Theresia
 22 rendgyei vitézinek, Felséges Császár, és Apostoli
 22 Király az első közzül való Kamarássának, és belső
 22 titkos, 's 25. esztendeig szeplőtelen hívségű Taná-
 22 tsosságának, leg főbb törvény szék bírájának, Tudó-
 22 sok, és a' tudományok, mellyeknek egész lévő tar-
 22 tományban Fő-igazgatója vala, barátjának, tápláló-
 22 jának, 's bő-kezü jól lévőjének, elébb Király Fő-Asz-
 22 talnoknak, az után a' Királyi test őrző Magyar Ne-
 22 mes sereg Fő-Kapitánnyának, a' Császári táborban
 22 Fő-hadi Tár-Mesternek, gyalog Magyar Sereg,
 22 mallyet a' Nagy- atya által álitott Lovas Regemen-
 22 tel fel cserélt, tulajdonosságának, minek utánna 58.
 22 esztendőt 9. hólapot, 39. napot élt: Gróf Károlyi

v. Jq.

„ Józsepha, született Bárá Harukker, Gyulai Uradalomí
 „ Örökös Aszszonya, Csillagos Keresztes Dáma, leg-
 „ jobb, 's legkedvesebb férjének, Istenéhez tisztelet-
 „ tel, Hazájához szeretettel, Királyához hívséggel, fi-
 „ ához gondossággal, alatta valóihoz kegyelmesség-
 „ gel, szegényekhez adakozással, Itthon jó szívűség-
 „ gel, erkölccsel, nyájassággal, a' katonaságban, mely-
 „ ben hét esztendő háborúban hat fontos ágyú-go-
 „ lyóbistól mellyén sértetett, érdemeivel tündöklőnek.
 „ Meghala 1. Septemb. 1791. Eszt.† Ostriai Bécsnek
 „ külső városi Peuezingi határán. “ Ez - is új lakók-
 „ kal a' jószágit megnépesítette, sok Nemes iffiaknak
 nevelésére Oskolai jutalmat osztogatott, és a' szükség-
 nek idején élés-házait felnyitatta, 's azokból a' szegény
 jobbagyit táplálta. Nagy - Károly Várossában roppant
 templomot épített azon fogadásának hétélyessítésére:
 hogy József fia született. De kivált a' Katonai - rendet
 követő iffiusághoz igen nagy vólt adakozósága. Az
 Országban legszebb iffiakat kiválasztott, kiknek Rege-
 mentyébe vagy Katonai tisztséget vett, vagy általa
 adatott bő Zsólddal mint köz-legények a' seregében
 katonáskodtak, úgy hogy az ő Regementye valóban
 a' Had - elejének tartatott. Mi nekünkis 1766. Eszt.
 Seregében Hadnagyságot vett; de egygyetlenegy fiú lé-
 vén, az anyáknak keserves sirása elvont a' hadi
 szolgálattól. Emlékesetre méltó Nagy - Gyurka neve-
 zetű, Vásárhelyre, Csongrád Vármegyébe való Gra-
 natérosa vólt, Európában legszebb ember, kit Dícső
 II. József vitéz Császár valahányszor katonai gyakor-
 lásokat tartott, mindenkor 12. arannyal szokott vólt,
 megajándékozni és Európából összevegyültt külső - Or-
 szági Vendégeinek, mint termizet-alkotójának különös
 remekjét mutogatni. Vólt ennek magossága egy öl,
 és két hövelyknyi, Atlási széles mellye, és válla, ahoz
 alkalmasztatott izmos karjai, és czombjai, hasa vé-
 kony, a' lábanyoma pedig olly Kisded: hogy legkis-
 sebb bokkancs kívántatott a' lábaira, a' képe fehér,
 és piros, fekete haja, és ollyan színű kipödörített ba-
 jusza, a' szemei kékek, kit miis sokszor tetétül talpíg
 meg-szemléltük. E' mellett igen jó viselete, jámbor,
 Istenfélő, józan élete. Ennek még katonáskodott, és
 élt, egy Pusztát beírtt Gróf Károlyi Antal, melly esz-
 tendőnként 600. forintott béhozott, Szabadsággal haza-

hg.

bocsátatván, négylovas - szekéren Osztályához visszatért, hő - élességet magának, és a' bajtársainak hozván; azértis a' többiek nékie szolgáltak, és Attyoknak nevezték. 1787. Eszt. a' Török háborúban, és a' Nándor - Fejérvárnak megvételén, azután a' Francia háborúbanis jelen volt, semmi sebet nem kapván, még megöregedvén tisztességgel haza bocsátatott.

§. 161. Gróf Károly Antalnak Báró Harukker Jósefától 1768. Eszt. született hasonlóképpen egyetlenegy fia Gróf Károlyi Jósef, 1776. Eszt. 6. Decemb. még gyermekkorában Békes Vármegyei Fő - Ispánynak ritka példával tétetett, az attyának Antalnak és anyai nagy apjának Báró Harukkernek érdemeiért, úgy: hogy még emberkört ér Gróf Zichy Ferencz Udvari Kintstári - Tanácsos igazgassa a' Vármegyét, kit 1777. Eszt. az attya Gróf Károlyi Antal ezen Fő - Ispányi helytartóságban bévezetett §. 160. Huszonnégy esztendőskort érvén Gróf Károlyi Jósef II. Leopold Császár, 's Királyunk által Királyi Arany - Külsös - Kamarássá tétetett, és ugyan azon idejében a' Királyi helytartó - Tanácsnál Toknoki - Hivatalt viselt. 1791. Eszt. a' derék attyának halála után, ugyan az említett Felső rendeléséből, az előbbeni Vármegyéből Szathmár Vármegyei Fő - Ispányi Hivatalra, az egész, Vármegye' kívánsága szerint általtétetett, segítségül a' kormányozásban adatván nékie Báró Wécsey Miklós, még ezen Hivatalban 1794. Eszt. a' mostani Felsőges Urunknak Ferencznek parantsolattyából, egész Megyének örömeivel, Nagy Méltóságú Gróf Zichy Károly Ország Fő - Bírája által béiktattatott. A' Fő - Ispányi Hivataláról adott Királyi - Pecsétes - Levél, ezeket summásan foglalja magában: „ hogy ő Felsőge illendően, és kegyel-
 „ mesen megfontolván Nagy - Károlyi Károlyi Grófi
 „ Háznak dícséretes, és állandó hűségét, sokféle szol-
 „ gálatinak érdemeit, mellyeket még Dicső hajdoni
 „ Magyar Királyoknak, ő Felsőge boldog emlékezetű
 „ Eleinek, Felsőges Uralkodó Östiai Háznak, követ-
 „ kezendőképpen ő Felsőgének a' békességes, és há-
 „ borús időkben szöplötelen hívséggel, és állandóság-
 „ gal, kivált a' Hazájának lecsillapításában; azonkívül
 „ méltó tekintetbe vévén Gróf Nagy - Károlyi Káro-
 „ lyi Jósef Kamarássának erköltseit, jámborságát, tö-
 „ ké-

„ kéletes fedhetetlen életét, és hívséges szolgálatit
 „ mellyeket a' Magyar Királyi Helytartó-Tanátsnál
 „ egyenes szívvel, serénységgel, buzgósággal, 's ma-
 „ ga ajánlásával mint Titoknak tett; Szathmár Vár-
 „ megyei Fő-Ispányságnak Tiszttyét, és Hivatalát,
 „ melly az attyának Gróf Károlyi Antalnak, arany
 „ gyapjas, és Jeles katonai Theres-Rendgyei Vitézé-
 „ nek, Császári 's Királyi Kamarásnak, Belső Titkos-
 „ Tanátsosnák, Fő-Hadi Tár-Mesternek, egy Magyar
 „ gyalog-Regement tulajdonosságának, és a' Nemes
 „ testörző Magyar Sereg Fő-Kapitányjának halálával
 „ meg üresült; nékie adgya. 's a' t. Költ Östria Béc-
 „ s Várossában, 14. Octob. 1793. Eszt. Ferencz. m. k.
 „ Gróf Pálffy Károly m. k. Szilávy Pál. m. k. „ A'
 „ mint Isteni felelemben, a' Hazájának szeretetében, a'
 „ Királlyához való hívségben neveltetett, úgy az attya
 „ által §. 160. ajánlott erkölcsökkel kormányozta ezen
 „ Vármegyét. Gyermekségében nevelője vala Farkas Ja-
 „ kab, szerzetes Atya, a' ki még a' Nagyattya Se-
 „ regében Tábori-Káplány vala. Iskoláit Károlyban,
 „ és Váczon végezte, a' hol tüköre volt az ifúságnak,
 „ mind a' Tudományokban, mind az ártatlan életben.
 „ 1778. Eszt. midőn Sz. István első Apostoli Királyunk-
 „ nak jobb keze a' Budai Udvari kápolnában által tété-
 „ tett, a' késérő ájtatos Sereget az attyával követte, a'
 „ mint a' Hazánk különös Költője Ányos Pál hajdani
 „ Barátunk ezt jeles verseiben ki adta:

Óh! melly jeles látás káprázza szememet,
 Melly öröm tengere futtya el szívemet!
 Midőn e' sokaság közt eggyet szemlélek,
 Kit megelevenitt régi Magyar lélek.
 Gróf Károlyt látom Kisded szülöttyével,
 A' Szent-Kézt követni Hazánk reményével.
 Magyar ének hangzik buzgó ajakából,
 'S folynak sohajtási szive tárházából.
 Kis fia késéri attyát jobb feléről,
 Hogy példát vehessen Haza szerelméről,
 'S még bimbóban vagyon ágának reménye,
 Ébredgyen szívében természet törvényre!

1789. Eszt. Gróf Waldstein Wartemberg György,
 Leutomischel Városa Örökös Urának, Császári Valóság-
 gos

gos Kamarásnak, és Cseh Országi örökös Fő-Tálnoknak, Ulfeld Grófné Erzsébettől nemzett Gróf Waldstein Erzsébeth Kis-Aszszonyt eljegyzette magának házas társul, egy a' Cseh Országi legfőbb, és nálunk is hazafiúsított Nemzetségek közül. Minket is, mint hajdani katonáját, az attya ezen lakadalomra meg hívni méltóztatott; de csak ezt feleltük: „Én Excellentiá-
 „tok Gróf-Fiának már születésén 168. Eszt. örven-
 „deztem; mert Károlyiak Ditső Nemzetét immár ne-
 „gyedik ágon csak egy Fénkzben élni félve szemlél-
 „tem: annyiival inkább tehát most kettőztetik örömöm:
 „midőn azon iffiú Grófot Királyunk, 's Országunk jö-
 „vendő díszére nem csak fel neveltetve látom, de je-
 „les erkölcsi Gróf Waldstein Wartemberg Erzsébeth
 „Kis-Aszszonnyal öszve párosítva Excellentiádnak
 „28. Januar. 1789. hozzám bocsátott kegyes leveléből
 „értem. Adgya a' Magyarok Istene: hogy töltéskbé
 „Hazánkat Excellentiádhoz, 's Dicső Eleihez hason-
 „ló sok maradékkal!“ 1790. Eszt. Felséges II. Le-
 „opoldhez koronáztatása végett Frankfurtba utasított
 „Országos levéllel Gróf Károlyi József volt megbízott
 „követtye az egész egybe gyűlt Orzágnak, és hallat-
 „lan siettséggel tulajdon költségén utazván, meg hozta
 „kegyes feleletét. Hasonló készséggel végezte azon
 „követtségét is, mellyet egybe-gyűlt Rendjeink Her-
 „czeg Eszterházy Miklósról, ö reája, Horváth 'Sigmond,
 „és Rhédey Ferencz Tanácsosokra 1796. Eszt. bízta
 „vala Károly Királyi Fő-Herczeghez tisztelő, 's Ma-
 „gyar Vitézeinket ajánló levéllel. 1798. Eszt. Gróf Esz-
 „terházy Józsefet Zemplén Vármegyei Fő-Ispányságba
 „mint Királyi Személyes Biztos be-iktatta. Ő volt az,
 „a' ki mind 1797. mind 1800. Eszt. ezen Szathmár Vár-
 „megye Fejedelméért, Hazájáért fegyvert-fogó Nemes
 „Seregének, a' melly mindenütt különös tekintetet vont
 „magára, olly rövid idő alatt, olly nagy számú, olly
 „tökéletes ki-állíttatását, tetemes kölcségével, buzgó-
 „ságával, és elevenítő példájával, leg inkább eszközölte
 „6. 115. 116. sőt a' Vármegyéjének fegyverbe öltözött
 „Magyarlelkű Seregét, mint Vezér 1797. Szombathely
 „alá, 1800. Eszt. pedig midőn Bécshez az ellenkező Tá-
 „bor közelgetett, egész Bécs alá, bátor szívvél ki ve-
 „zette, 's azért is Felséges Urunk által Ezredesnek, és
 „Tiszamelyéki Osztályos Vezérnek tétetett. Azonkivül
 „sok

sok ezer mérő gabonából, sok ezer forintokból, nagy számú maga költségén össze szedett új-vitézekből álló segedelmet, Fejedelmének bőv kézzel adott, az Oskolákra, a' nevededő Tanítványokra, a' tanító Mesterekre, a' Szerzetes - Házokra, a' Templomokra, az ezekben szükséges Szent Eszközökre, a' Lelki - pásztorok Házaira, és élelmekre sok költséget tett. Ő építette a' Nagy - Majtényi, és Porozlói templomokat, a' Nagy - Majtényi, Jósefházi, és Szanizló megyés Papi - Házaikat, és a' Nagy - Károlyi új tsinos Kastélyát. De a' mint Virgil. Aeneis VI. Könyv. Marcellusról, Augustus Császár fiáról, irtt:

Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra
Esse sinent; nimium felix Romana propago
Visa fuit Superis, propria haec si dona fuissent!

As az:

Örökös végezés csak meg szemléltette

Eszt, és a' Szathmárnak tovább nem engedte
Birni; 's Óh! fájdalom! ezt mért cselszokodte?

Nagy ádomány volt ez! — azt magához vette.

Midőn a' Köz - jóban így buzgосkodik, 1805. Eszt Bécsben harmadfél napig tartó betegsége után, életének 35. Eszt. meg holt, maga után öt kisdéd magzatot, és ezek között három fiút, Istvánt, Lajost, és Györgyöt, hazájának reménységére hagyván. Végző rendelkezésében ezen magzattjai eránt az volt hazafiúi kívánsága: hogy ezek Magyar Országban neveltessenek, bőltsen által látván, hogy e' szerént midőn emberi korba jutnak, leg-hathatósabb eszközei lehetnek a' Fejedelem, és a' Haza egybe - kaptsolt javának. Azon Eszt. 23. Májusban, a' mély napra közönséges gyűlést rendelt vala, Kaplónyi temető bőlthban, gyászos Egyházi szertartással el-temettetett, e' végre felállítatott szomorú Kép - Oszlopoknak sokféle elmés Reáírásával. Utánna - való napon igen szívre ható halottas beszédet tartott Klobusiczky Péter, a' Kalócsai Érseki Káptalannak Felolvasója, és Kanonokja, mostani Szathmári Meggyés - Püspök. A' koporsó Kövének reá - írása ez:

„ Örök

„ Örök emlékezetre !

„ Gróff Nagy - Károlyi Károlyi József, Császári, 's
 „ Apostoli Királyi Felségnek Kamarássa, Császári ka-
 „ tonaság Ezredese, Szathmári tartománynak Fő - Is-
 „ pánnya, örökké meg - siratandó meg - hala, életének
 „ 35. Urunk 1803. Eszt.

§. 162. Ugyan azon 1803. Eszt. ezen Megyének
 Fő - Ispányi méltóságára nagy érdemű *Báró Wécsey
 Miklóst*, Hajnácskönek örökös Urát Felséges Urunk
 ki-nevezni méltóztatott, 's ki-neveztetését e'képen a'
 Vármegyének tudtára adta: „ hogy bizván hivségébe,
 „ és Ő Felsége eránt ki nyilatkoztatott tartozó ma-
 „ gaviseletébe Hajnácsköi Báró Wécsey Miklós való-
 „ ságos Kamarásának, Beregh Vármegyei Fő - Ispányi
 „ Hivatal Helytartójának, Kassai kintses Tári - Szék
 „ igazgatójának, 's az Udvari Magyar Kamara Taná-
 „ tsosának, tekintvén az ő állandó hivségének, és az
 „ Uralkodó Ostriai Házhoz, Ő Felségéhez, Hazájának
 „ közjavához mutatott felette hasznos szolgálatinak ér-
 „ demeit, gondolóra vévén az ő jeles erkölceit, 's
 „ életének jámborságát, ötöt Gróf Károlyi József halá-
 „ lával meg-üresedett Szathmári Fő - Ispányi Hivatal-
 „ ra nevezte, tette, és rendelte. 's a' t. költ Ostriai
 „ Bécs Városában 6. Majusban 1803. Eszt. Ferencz.
 „ m. k. Gróf Erdödy József. m. k. Herovich József. m. k.“
 Ezen nagy érdemű Báró, 's Fő - Ispány Báró Haj-
 nácsköi Wécsey István Fő - Hadi - Vezértől születvén,
 ifúságában a' külföldi tartományokat, kivált Olasz-
 Országot jeles tapasztalással meg járván, már az előtt
 (a' mint ő Felsége Szavai is bizonyítták) Királyi va-
 lóságos Kamarása, Tanátsosa, Kassai Kintses - Tári
 Széknek, és a' Hajdú - Városok Fő - Igazgatójává té-
 tetett, és már ezen Vármegyét is Gróf Károlyi József-
 nek nevendékségében, úgy a' szomszéd Beregh Várme-
 gyét, mint Fő - Ispányi Hivatal Helytartója bölcsen
 kormányozta, a' Királynak, 's Hazájának fontos dol-
 gaiban Királyi Biztosi Személyt több-ízben viselt. 11.
 Octob. ezen Fő - Hivatalban Nagy - Károly Városában
 Nagy - Méltóságú Báró Orezy László Királyi Belső-
 Tanátsos, és Abaújvármegyei Fő - Ispány, úgy, mint
 a' Királyi képet viselő személyes Biztos által bé-helyhez-

tc

tetett, az öszve-gyűlt számos Nemességnek hozzája-
 mutatott nagy tisztelete, örvendezései, és vendégeske-
 dései között. Mert (a' mint a' Magyar Kurir 4. Felt.
 541. lapon meg írta) „az Udvar-közepén e' végre ké-
 „szített 40. öles hosszaságú, 9. öles szélyességű pa-
 „lotában a' vendégek le telepedtek, meg vendégeltet-
 „tek, és az Egek-felé poharakat emelvén, a' Felséges
 „Óstria Háznak hosszúas, és Bóldog Uralkodásáért,
 „a' Királyi Biztos, és Fő-Ispányok egességéért üre-
 „sítették a' Tokai berral meg töltött Légellyeket. 1805.
 A' Frantziák ellen ujjabb Nemesi fel-kelest buzdításá-
 val eszközölte. §. 117. 1807. Eszt. Császári, 's Királyi
 Belső Titkos Tanácsosnak neveztetvén, 's azon Eszt.
 tartatott Ország-gyűlésén jelen lévén, 28. Tzik. az Or-
 szág Biztosáva a' Tiszántúl-való kerületben rendelle-
 tett, azon helységeknek egy köz-igazgató hatalom
 alá-vettetésére, a' mellyek eddig több Köz-Felsősé-
 get esmértek, 1808. Eszt. a' Haza leg főbb Törvény
 Székének Birájává lett, és most-is a' Királyához nagy
 hívséggel, a' Hazájához való szeretettel, az alattavalói-
 hqz igazsággal kormányozza ezen Vármegyét. A' Ma-
 gyarok Istene hosszasn nyújtja Betses életét!

§. 163. É következő Al-Ispányokat lehetett ki fe-
 szegetlenül a' régi írásokból, vagy írókból, kik a' Fő-
 Ispányi hivatalnak Segédjei voltak:

1503. Eszt. a' Vármegye levél tárában, 21. szám
 alatt: „Chaholy Miklósnak, és *Peőkry Pálnak* Szath-
 „mári Ispányoknak úti levele: hogy Nemes Gewrbed-
 „hi Ladomér, Károlyi lakó-helyéből feleségével, 's
 „ingó javaival Pesth vármegyébe Gewn helységbe
 „útafván, minden fizetés nélkül, a' Húszadosok, Har-
 „mizadosok (*Vigesimatores*; *Tricesimatores*) és Vá-
 „mosok által bocsátassék. Zöld viaszkon öt petsét
 van reá nyomva. Itten neveztetett Chaholy Miklos,
 nem egyéb volt, hanem § 127. elő-hozott Oliwernek
 fia, Fő-Ispány, *Peőkry Pál* pedig Al-Ispánnya.

1320. Eszt. Márk Szathmári Ispány, Mihály Me-
 sternek képe §. 131.

1351. Eszt. *László* Mester Abrahamnak fia. § 135.

1369.

1369. *Miklós Gechi Pálnak fia Leleszi Konv.*
 1380. *Bertalan Mester. Mándiak levél - tár.*
 1408. *Cházary György §. 51.*
 1420. *Wethéssy Jakab. Leleszi Konv.*
 1422. *Mátyás, Chegedy Péternek fia. Mándiak levél - tár.*
 1425. *Théty János, és Kérchy Mátyás. Egriek levél - tárából.*
 1430. *Kwzali Jakab László, és Wárday Pelbárt. Szathmár Várossa Lev. tár.*
 1484. *Ujlaky Antal, és Zöldus Balás. Mándiak lev. tár.*
 1573. *Uray Miklós, és Wethéssy László. Magunk lev. tár. 135. Szám.*
 1589. *Uray, Sándri, és Mezöteremi Wethéssy László.*
 1592. *Uray, Sándri, és Anárchy Péter. Ugyan abból.*
 A' többiek a' Vármegyének jegyző könyveiből így következnek:
 1594. *Bachkai Anárchy Péter.*
 1595. *Irinyi Irinyi György, Vetési Kökényesdi Pál.*
 1597. *Mezöteremi Wethéssy László, Arachai Arachay János.*
 1600. *Witkay Witkay László, Arachay János.*
 1601. *Witkay László, Bagossi Bagossy Pál.*
 1602. *Rápolthi Nagy Mátyás.*
 1603. *Bagossy Pál, Nagy Mátyás.*
 1604. *Bagossy Pál, Witkay János, és Dengelegy Bernárd.*
 1605. *Bagossy Pál, Dengelegy Bernárd, Csomaközy Péter, Sárköz - Ujlaki Mátyás.*
 1606. *Bagossy Pál.*
 1607. *Ujlaky Mátyás.*
 1608. *Bagossy Pál.*

1609. Kölchei Kende Tamás, Magos-Marthi Pathó
 1610. Kende Márton, Kende Tamás. Pathó Ferencz.
 1612. 1613. 1614. 1615. Kende Tamás, Pathó Ferencz.

1623. Szent-Mártonyi Farkas István, Urai Uray Ferencz.

1628. 1629. 1630. 1631. 1632. Ráthoti Gyulaffi Miklós, Uray Ferencz:

1633. 1634. Farkas István, Uray Ferencz.

1635. 1636. Kökényesdy Péter, Uray Ferencz.

1637. 1638. 1639. Farkas István, Kökényesdy Péter.

1640. 1641. Farkas István.

1642. 1646. Lekzei Sulyok János, és Farkas István.

1647. Somlyai Szilágyi Ferencz, Sulyok János.

1648. 1651. Szilágyi Ferencz, más Al-Ispányi hivatal üres lévén.

1652. 1653. Farkas István.

1654. 1655. Szilágyi Ferencz:

1656. 1657. Szilágyi Ferencz, és Gyulaffy László.

1658. 1660. Mikolai Mikolay Andras, és Kende András.

1661. Kende András.

1662. Debreczeni György, Kende András.

1663. Sulyok Ferencz, Kende András.

1665. 1667. Sulyok Ferencz, Kende Gábor.

1668. 1669. Sulyok Ferencz, Mikolay Böldi'sár.

1670. 1676. Sulyok Ferencz, Kende Ádám.

1677. 1678. Kende Ádám, Horváth István.

1679. 1683. Kende Ádám, Kende Ferencz.

1684. 1686. Kende Ferencz, és Tasnád-Szántói Becsky György.

1687. 1789. Thuróczy Imre, Gyulay János.

1691. Kökényesdy Ferencz, és Thar János.

1692. Kende Mihály, Kende 'Sigmond.

1693. Witkay Mihály, Becsky György, Kökényesdy Ferencz.

1694. 1695. 1697. Domahidi Domahidy Miklós, és Gyulay János.

1698. Klobusiczi Klobusiczky György, Ajtay Mihály.

1699. Domahidy Miklós, Ajtay György.

1701. 1702. Klobusiczky György, Kökényesdy Ferencz.

1703. 1705. Witkay Mihály, és 'Sigmond.

1706. 1709. Klobusiczky György, Kende 'Sigmond.

1710. Vasáros - Naményi Eötvös Miklós, Witkay Mihály.

1711. Rápolthi Nagy Pál, Jékei Jékey 'Sigmond, Magos János.

1712. 1713. Eötvös Miklós, Magos János.

1714. Eötvös Miklós, Ajtay Mihály.

1716. 1722. Klobusiczky György, Gyulaffy László.

1724. 1727. Bagossy László, Kende László.

1732. Hiripi Szuhányi Márton, Eötvös József.

1734. Bagossy László, Jasztrabszky János.

1738. Eötvös József, Becsky György.

1746. Eötvös József, Udvarhelyi Linkner Mihály.

1754. Thólnay Pál, Becsky László.

1765. 1778. Becsky László, Irinyi László.

1780. Szuhányi László, Irinyi László.

1784. Szuhányi László, Eötvös László.

1785. Eötvös László, Kende Pál.

1777. Geöcz Ferencz Királyi Tanácsos, Kende Pál.

1790. Benedekfalvi Luby Károly, Királyi Tanácsos, a' Tudománybéli dolgokban Ország Ki - rendeltettye.
67. Tyik. 1791. és Szent - Kátolnai Cseh Ferencz.

1800. Luby Károly, Kende Pál.

1804. Kende Pál, Szuhányi János.

1807. Szuhányi János, Eötvös Sándor. A' Nemzetiségeknek az elő - nevét (*praedicatum*) rövidítésnek okáért csak egyszer előhozván,

§. 164. 1787. Eszt. Valamint más, úgy ezen Vármegyének köz-igazgatása Diós II. József Császár által a' Polgári, és az Igazságot szolgáltató hatalomra fel-osztatott; azért a' Tiszántúl-való kerületbéli Tábla-nak Igazgatása alávetette Törvény-Széke volt Nagy-Károlyban. Elöl-Ülöje Witkay László. Szék-Ülők: Zmáthy József, Osváth Gergely, Mátyás Sándor, Erős Imre. Jegyzők: Asztalos Mihály, Oroz János Köz-Ügy-Védők: Osváth János, és Iklódy László, Lajstromos, és betsülő Császay József, Hites Írók: Lencsés László, és Ifjabb Witkay László. Szegények Prókátora Szabó Márton.

§. 165. A' Szolgabíráknak nevei:

1230. Esz. Hódosdi Bilogh. §. 123. 124.

1369. Miklós Gechy Pálnak fia. Lelesz, Konv.

1425. Darahy Gergely, Egry Tamás, Uray Tamás, és Császári Zele István vádoltattak Báthory István, Zaniszlónak fia által: hogy a' Vármegye nevével álnókul az ő kárára levelet koholtak. Lelesz. Konv.

1560. Daróczay Sámuel.

1589. Chomay Ferencz, Fejér Kálmán, Domahidy Albert, Nagy Gáspár.

1592. Zóltay Bernárd, Ramocha László, Nagy Gáspár, Helmeczy Ambrus. Lelesz. Konv.

A' többiek a' Vármegyének jegyző-könyveiből:

1595. Rápolthi Nagy Mátyás.

1596. Egry Bernárd.

1597. Kölcsei Nagy Gáspár, és Bereczely Ferencz.

1598. Székely Albert, és Pettyéni József Sigmund.

1600. Irinyi Ferencz, és Thúry János.

1602. Mándy János, Lasztóczy János, Hódossy Ugron János.

1603. Rezegey Pál.

1604. Szirmay Ferencz, Sárköz-Ujlaky Mátyás, és Cseke István.

1605. Szirmay Sándor.

1606. Balásházy Miklós, Csepely Albert.

1610. Szirmay Ferencz, Cheke Miklós, Danyányi Ary Mihály, Beszprémy Gáspár, Ibrányi János.
1611. Zeöke István.
1613. Csanády Isaák, és Márton Péter.
1615. Rezegey Pál.
1629. Ramochia Pál, Bagossy János Kovászi Balás, Pakú Pál.
1631. Domahidy Miklós.
1632. Szirmay György.
1633. Irinyi György.
1635. Irinyi László.
1637. Egrý István, Szirmay György.
1638. Thúry András.
1639. Kapossy János.
1641. Szabó György.
1643. Bornemisza István, Szabó György, Domahidy Miklós.
1645. Rajky János, Matóczy Sámuel, Darvay Ferencz, Szakatz Tamás.
1646. Némethy Pál, Ráthonyi Gergely.
1648. Irinyi György, Ráthonyi Gergely, Uray Gáspár, Bornemisza István.
1649. Ráthonyi Gergely, Uray Gáspár.
1653. Wethéssy Mihály.
1654. Kölchey Gáspár, Darvay Ferencz.
1656. Daróczy Sámuel, Kölchey Gáspár Szirmay Ferencz.
1658. Rajky János.
1659. Darvay Ferencz.
1661. Katona György Deák.
1663. Ugyan ő, és Zsarollyányi Márton Tamás.
1665. Somlyay István, Ráthonyi Józsa, Tarpay Gergely, Püspöky János, Komoróczy György.
1666. Somlyay István.
1669. Bogárdy Mihály, Tarpay Gergely, Püspöky János, Komoróczy György.
- 1670.

1670. Daróczy Sámuel, Görgey András, Iklódy István.
1671. Nagy Gábor.
1673. Janchó Pál, Daróczy István.
1675. Nagy Gábor, Matóczy Samuel, Kovács Tamás.
1676. Csengeri Szücs Pál, Ibrányi Gábor.
1678. Witkay Mihály.
1682. Szilágyi Pál, Szodoray Boldi'sár, Matóczy István.
1684. Kende Sándrin, és Tar János.
1687. Nagy Pál, és Maróthy Mihály.
1688. Debreczeni Péter.
1679. Domahidy Miklós.
1691. Komlóssy Márton, Witkay Mihály.
1692. Szirmay György, Szilágyi Péter.
1693. Magos János, Torma Pál, Witkay Mihály, Balogh Péter.
1694. Jringyi Sigmund, Magas István Csontos György.
1695. Rajky János, Szodoray Ferencz, Fényes János, Kölchey Imre.
1696. Boros Sigmund, Böszörményi Sámuel, Buday Sigmund, Eötvös Miklós.
1698. Almássy Gábor, Irinyi Sigmund.
1701. Wisky János.
1702. Mikolay György, Andrassy Jeremiás, Csoba István, Csanady István.
1703. Domahidy László, Kölchey Imre, Wethésy László, Ibrányi János.
1705. Kelessy István, Miskólczy György, Mikolay György.
1706. Nagy György, Szent Györgyi József.
1707. Ráthonyi László, Böszörményi Sámuel.
1709. Lakatos János, Kölchey Ferencz.

1710. Kerekes Mihály, Mikolay György, Kölchey Ferencz, Fényes János.

1711. Kölchey Ferencz, Kerekes Péter.

1712. Rápolthi Nagy György, Horváth István, Nagy János, Desöffy Pál.

1715. Gyulay Ferencz.

1716. Kölchey Ferencz, Dombrády György, Bagossy Mihály.

1718. Erdőhegyi Miklós, Eötvös József, Irinyi Imre, Kölchey Ferencz.

1721. Verebélyi László, Uray László, Dálnoky György, Bokor Márton.

Az után Fő- és Al-Szolgabírákra fell osztattak:

1724. Fő-Szolg. Bagossy Mihály, Erős István, Korda Mihály, Irinyi Imre.

Al-Szolg. Böszörményi Sámuel, Szigethy György, Kászonyi János.

1727. Fő-Szolg. Verebélyi László, Irinyi Imre, Becsky György, Kereskenyi János.

Al-Szolg. Böszörményi Nagy Ferencz, Székely József, Thólnay Sámuel, Kelessy Gábor.

1732. Fő-Szolg. Mólnar Sigmund, Becsky György, Jékey Sándor, Irinyi Imre.

Al-Szolg. Kürti Csabay László, Erős Gábor, Buday Sigmund, Irinyi István.

1734. Fő-Szolg. Jékey Sándor, Becsky György, Sötér József, Irinyi István.

Al-Szolg. Krasznay Imre, Erős Gábor, és Mihály, Witkay Mihály.

1738. Jékey László, Becsky László, Sötér József, Irinyi István Fő-Szolg.

Al-Szolg. Krasznay Imre, Péterfy István, Erős Mihály, Witkay Mihály.

1746. Fő-Szolg. Krasznay Imre, Becsky László, Sötér József, Witkay Mihály.

Al-Szolg. Nagy Sándor, Péterfy István, Kende István, Jásztrabszky István.

1754. Fő - Szolg. Krasznay Imre, Becsky György, Klobusiczky László, Witkay Mihály.

Al - Szolg. Fogarassy Antal, Eötvös Miklós, Nagy Sándor Horváth Imre.

1765. Fő - Szolg. Bagossy Ferencz, Becsky György, Becsky Ferencz, Irinyi Antal.

Al - Szolg. Fogarassy Antal, Eötvös László, Nagy Sándor, Lengyel Imre.

1771. Fő - Szolg. Geöcz Ferencz, Eötvös László, Becsky Ferencz Irinyi Antal.

Al - Szolg. Fogarassy Antal, Dessöfy Imre, Eötvös Imre, Witkay Mihály.

1778. Fő - Szolg. Geöcz Ferencz, Eötvös László, Eötvös Imre, Irinyi Antal.

Al - Szolg. Cseh László Becsky Antal, Zanathy Mihály, Nagy Ferencz, Kende Pál, Witkay Mihály, Simonyi András.

1784. Fő - Szolg. Rápolthi Nagy Ferencz, Uray József, Kende Pál, Witkay Mihály.

Al - Szolg. Mándy Pál, Peley 'Sigmund, Gáspár József, Szerdahelyi 'Sigmund, Kölchey István, Zanathy Mihály, Irinyi László.

1790. Fő - Szolg. Uray József, Becsky Antal, Kölchey István, Rápolthi Nagy Ferencz.

Al - Szolg. Szerdahelyi 'Sigmund, Mátay Ferencz, Mándy Pál, Gáspár István, Kende Mihály, Isaák Gáspár, Irinyi Imre, Vitkay István.

1796. Fő - Szolg. Uray József, Becsky Antal, Kölchey István, Nagy Ferencz.

Al - Szolg. Szerdahelyi 'Sigmund, Mátay Ferencz, Mándy Pál, Darvay Gábor, Isaák Gáspár, Becsky Ignác, Irinyi Imre, Asztalos Mihály.

§. 166. Fő - Al - és betsülethül - való Jegyzők :

1593. Felső - Pulyai Bewk Farkas.

1597. Irinyi Irinyi András.

1629. Pászthóy Máthé.

1641. Domahidi Domahidy Miklós.

1643. Nenei Janchiovich Miklós.

1645.

1645. Szilágyi BákJ. Gábor.
 1658. Szákonyi István.
 1673. Ugyan ő.
 1691. Horváth Mihály.
 1692. Szákonyi István.
 1693. Klobusiczi Klobusiczky György.
 1695. Thólnay János.
 1699. Gálffy György, és Viszocsány Sándor.
 1701. Thólnay János, Gálffy György.
 1705. Kardos István, Almássy György, Illósvay János.
 1705. Kelessy István, Thólnay János.
 1709. Thólnay János, Almássy Gábor.
 1716. Komáromy András.
 1718. Szuhányi Márton.
 1722. Ugyan ő, és Eröss László.
 1727. Szuhányi Márton, és Szathmáry Bencze Sámuel.
 1732. Bencze Sámuel, Klobusiczky László, Komáromy András.
 1734. Bencze Sámuel, Thólnay Pál.
 1735. 1738. Linkner Mihály, Thólnay Pál.
 1746. Thólnay Pál, Irinyi László.
 1754. Szuhányi László, Bagossy Ferencz.
 1765. Zanathy József, Witkay László, Udyarhelyi Mihály.
 1771. Zanathy József; Witkay László, Eröss Imre.
 1778. Witkay László, Nozdroviczky Antal, Cseh Ferencz, Szuhányi János.
 1780. Witkay László, Nozdroviczky Antal, Szuhányi János.
 1784. Nozdroviczky Antal, Mátay Sándor, Császy József, Eröss Gábor.
 1787. Lehóczky Antal, Kardos György, Gyöngyösi László.

1790.

1790. Gáspár Pál, Asztalos Mihály, Ér-Hatvani Kengyel Lajos, Kis-Dobronyi Isaák Sámuel, ifiabb Szentlélek Antal.

1796. Gáspár Pál, Kengyel Lajos, Isaák Samuel.

1797. Betsül. ifiabb Geöcz Ferencz, Kotha János.

1798. Luby Imre.

1799. Rápolthy Nagy György.

1800. Eötvös János.

1800. Szuhányi János, Fő-Jegyző.

1803. Járdányházy Kovács Sándor Becsületből.

1804. Bulyi Jekey Imre Fő, ifiabb Geöcz Ferencz, és Kovács Sándor Al-jegyzők, Mándy Péter, és Erdőteleki Szent-Mariay János betsületből való Jegyzők.

§. 167. Adó-rovók, és szedők: (*Dicatores; Perceptores*)

1602. Kákonyi 'Sigmond.

1605. Pathóházy Pathó Ferencz, és Dengelegy Bernárd.

1638. Némethy. János.

1648. Gyulay Pál.

1654. Belleváry Miklós.

1655. Csomaközy László.

1656. Szücs János.

1681. Payzos János.

1691. Szirmay György, egyszersmind a' Nagy Bányaiban Szolgabíró.

1693. Maróthy István.

1696. Szodoray Boldi'sár.

1699. Eötvös Miklós.

1707. Komlósy Márton.

1709. Szent-Györgyi József.

1712. Debreczeni Péter.

1724. Jasztrabszky János.

1727. Erös László Számvévő.
 1734. Horváth György Hadi, Irinyi-Imre Ház
 pénz tár beszédője.
 1738. Badda Gábor Fő-Adoszedő, Zombory Ádám
 segédgye.
 1746. Komáromy Samuel, Jékey László, Ajtay
 Mihály.
 1754. Zanothy József, és Irinyi László.
 1758. Ajtay Mihály Fő-Adoszedő.
 1765. Irinyi László, Illósvay László.
 1778. Dósa Imre Fő-Adoszedő, Járásbéliel: Som-
 lyay Mihály, Szathmáry Sámuel, Vass János, Wit-
 kay Mihály. Zanothy József Szám-vévő.
 1784. Járásbéliel: Illosvay József, Császy László.
 1790. Somlyay Mihály Fő-adoszedő, Járásbéliel:
 Tegő Ignác, Vass János, Domahidy József, Császy
 László. Wittkay József Számvévő.
 1796. Wittkay József Fő-Adoszedő. Járásbéliel:
 Tegő Ignác Nagy Sigmund, Domahidy József, Szent-
 léleky Antal. Zanothy Mihály Számvévő.

§. 168. A' Közönségnek Fiskálissai:

1724. Ragályi Ferencz.
 1727. Szentiványi László.
 1732. Nyiczky Simon.
 1734. Erös István.
 1738. Gáspár Sándor.
 1746. Siketh György, a' Szegények Ügy-Védője.
 1754. Ugyan ő Köz-Fiskális, Szinfalvy András,
 a' Szegényeké.
 1765. Siketh György Fiskális. Mihalaky Mátyás,
 a' szegényeké.
 1778. Mátay Antal, Óváry Ferencz, Malatinszky
 József.
 1784. Óváry Ferencz, Táhy Ignác.
 1790. Mátay Sándor, Osváth János.
 1796. Ugyan azok.

§. 169.

§. 169. Nevezetes példa - beszéd vagyon ugyan ezen Vármegyéről a' Magyaroknál: *hogy a' Szathmári Prókátor nem teszi az Országban bőséget.* Ezen Közmondás eredetének idő szakaszát hogy ki tanulhassuk, szorgalmasan az Ok - levelekből feljegyztük Szathmár Vármegyei eredetű Prókátoroknak neveit, 's így találtuk: hogy 1325. Eszt. fogvást 1495. esztendeig itten is, mint más Vármegyékben nevezetes *Litteratus* Deákos Prókátorok voltak; hanem 1495. esztendőől, 1626. Esztendeig csak négyet, úgymint Rezegey Bernárdot, és Pált, Tyukody Andrást, és Genchy Miklóst találhattunk. Tehát ezen időnek szakaszába támadhatott ezen Közmondás, melynek nem egyéb oka volt: hanem ezen Megyének sok háborús viszontagságai, és az Iskoláknak nem létele, 's azért az iffiúság, a' tanulásban módgya nem lévén, inkább katonáskodott, mint-sem a' Deák nyelv, és az Ügy-Védőji mesterség tanulására adta magát, Szolgabírák rovásra metszették a' hivatalbéli jelentéseiket, és onnét vette a' *Revatal*, és az *Adó-rovás* eredetét. A' Fő-Ispány Báthory István §. 144. az Orzágnak Fő - Birája és, Erdélyi Vajda, Irást nem tudott, mert Pray 3. könyv. 245. lapon 1491. Eszt. elé adgya helyébe tett Báthory György öttsének alá írását. 1573. Eszt. az Al - Ispány leveles tárunkba így alá írta nevét: *Cora me Vethesy Lazlo Vice Comitiss.* Csupán a' Jegyzők Deákos emberek lévén, íráshan tették a' tanúságbéli leveleket, kik 50. Magyar forint bérrel, és számokra rendelt egynehány kaszásokkal, 's aratókkal ki elégitettek, szegdítették, és hiteltettek. De e' miatt természetes, és egyenes igazsággal, 's hamarsággal el - végeztettek az ügyek, az Ország alkotmánya szentül meg tartatott, és a' ravaszkodó fortélyosságnak hely nem adatott, de ez volt az ítéletnek formája: *De liberatum est, ut dicant aliud.* Ítéltetett: hogy mást mondgyanak. Váltak pedig Szathmári eredetű régi Prókátorok ezek: 1325. Eszt. Tyukody István. 1181. Simay Antal. 1388. Dersy László. 1399. Báthory István. 1409. Panyolay 'Sigmond. 1416. Iklódy István. 1422. Rezegey János, és György. 1424. Fylpessy András. 1426. Báthory István, Iklódy Gergely, István és Mihály, Járny István, és Balás, Samelházy Balás. 1428. Meggyessy Adorján. 1429. Iklódy Mihály, Tyukody András, Pe-
try

try Dienes. 1433. Nábrády János. 1434. Csákány György. 1436. Parlaghy Ferencz. 1440. Iklódy Gergely. 1447. Nábrády Antal. 1451. Nábrády Mihály, Báthory Tamás. 1459. Iklódy, Chizery Mihály. 1460. Iklódy György, Dersy György. 1461. Rohody Simon. 1462. Genchy Balint, Károlyi Vincze, Samelházy Balás. 1464. Róhody István, Chazáry László, Jármy Gergely. 1466. Iklódy Balás, Szenyessy Illés, Dersy Péter. 1484. Daróczy Márton. 1486. Papossy Gergely. 1495. Szenyessy Tamás. De ha tekintsük az akkori idöket, más Vármegyékben - is kevés Prókátorok voltak, mert 1464. Eszt. a' Leleszi Konvent irás mondgyának Könyvében az egész Tisza mellyékén csak ezek fel jegyeztettek, kiknek a' Prókátort valló levelekben nevei bé tétetni szoktak volt, úgy mint: Zyrmay Fóris (*Kristof*) és Mátyús eleink, Feldessy István, és Imre, Daróczy Benedek, Mykay Beregi Miklós, Keszthy Albert, Kerepeczy János Deák, Gyakfalvy György, Cházáry László, Posonyi Benedek, Rápolthy László, Somory, Gergely, Bessenyed Vincze, Zentmiklóssy Mihály, és Jármy Gergely Deák.

§. 170. A' Mostani Tiszt viselői ezen Vármegyének, ezen hivatalbéli fizetéssel:

	Rfl.
Fő-Ispány Báró Wécsey Miklós - -	1500
Tartománybéli Biztosok:	
Fő-Stermenszky István - - - -	125
Al-Váss János - - - -	40
Első Al-Ispány Szukány János - -	600
Másod-Eöttves Sándor - - - -	300
Fő Jegyező Jékey Imre - - - -	500
Első-Al-Geöcz Ferencz - - - -	250
Másod-Al Kovács Sándor - - - -	150
Tisztelethéli Jegyzők: Eöttös János Mándy Péter és Szentmariay János. Lajstromozó Fekete Márton - - -	300
Fő-Szolgabírák:	
Darvay Gábor - - - -	300
Becsky Antal - - - -	300
Összesen	4365
Izsák	

által vitt oldal - 4365

Izsák Gáspár - - - - -	300
Császty Jősef - - - - -	300
Első - Al - Szolgabirák :	
Szerdahelyi 'Sigmőnd - - - - -	150
Szirmay Lajos Őcsénk - - - - -	150
Péchy Jősef - - - - -	150
Iff. Csomay Pál - - - - -	150
Másod - Al - Szolgabirák :	
Mátay Ferencz - - - - -	150
Nagy Győrgy - - - - -	150
Fogarassy László - - - - -	150
Csabay Antal - - - - -	150
Rendes Esküttek: 100. for. fizet.	
Bakó László, Dobos János, Nagy Sándor, Gyűlky András, Zimány Antal, Ormós Péter, Váry Ferencz, Lukátsy Ferencz, Lencsés László, Tólnay Imre, Mándy Benjamin, és Sánta Jősef	1200
Fő - Fiskális Iklődy László - - - - -	300
Al - Szerdahelyi Ferencz - - - - -	75
és Fekete Jősef - - - - -	75
Adó - Szedők: Fő - Witkay. Jősef - - - - -	500
Másod - Kardos Győrgy - - - - -	300
Járásbéliek: Kormos Ferencz - - - - -	150
Nagy 'Sigmőnd - - - - -	150
Domahidy Jősef - - - - -	150
Sánta Sándor - - - - -	150
Számvévő Szentléleky Antal - - - - -	200
Hites irók 100. for. fizet.	
Ajtay Samuel, Szűcs János, Riskó Jősef Pigay László, és Nagy Pál - - - - -	500
Az adót bé hajtó Bisztosok 80 for. fizetéssel:	
Győrös Jősef, Szőke 'Sigmőnd, Kotha Péter, Papp András, Fogarassy Sándor, Solymossy László, Mősa János, Farkas László, Öreg Csomay Pál. - - - - -	710

Oldal 9635

Föld

try Dienes. 1433. Nábrády János. 1434. Csákány György. 1436. Parlaghy Ferencz. 1440. Iklódy Gergely. 1447. Nábrády Antal. 1451. Nábrády Mihály, Báthory Tamás. 1459. Iklódy, Chizery Mihály. 1460. Iklódy György, Dersy György. 1461. Rohody Simon. 1462. Genchy Balint, Károlyi Vincze, Samelházy Balás. 1464. Róhody István, Chazáry László, Jármy Gergely. 1466. Iklódy Balás, Szenyessy Illés, Dersy Péter. 1484. Daróczy Márton. 1486. Papossy Gergely. 1495. Szenyessy Tamás. De ha tekintsük az akkori idöket, más Vármegyékben - is kevés Prókátorok voltak, mert 1464. Eszt. a' Leleszi Konvent irás mondgyának Könyvében az egész Tisza mellyékén csak ezek fel jegyeztettek, kiknek a' Prókátort valló levelekben nevei bé tétetni szoktak volt, úgy mint: Zyrmay Főris (Kristof) és Mátyús eleink, Feldessy István, és Imre, Daróczy Benedek, Mykay Beregi Miklós, Keszthy Albert, Kerepeczy János Deák, Gyakfalvy György, Chazáry László, Posonyi Benedek, Rápolthy László, Somory Gergely, Bessenyed Vincze, Zentmiklóssy Mihály, és Jármy Gergely Deák.

§. 170. A' Mostani Tiszt viselői ezen Vármegyének, ezen hivatalbéli fizetéssel:

	Rfl.
Fő-Ispány Bárá Wécsey Miklós - -	1500
Tartománybéli Biztosok:	
Fő-Stermenszky István - - - -	125
Al-Váass János - - - -	40
Első Al-Ispány Szukány János - -	600
Másod-Eöttves Sándor - - - -	300
Fő Jegyező Jákey Imre - - - -	500
Első-Al-Geöcz Ferencz - - - -	250
Másod-Al Kovács Sándor - - - -	150
Tisztelethéli Jegyzők: Eöttvös János Mándy Péter és Szentmariay János. Lajstromozó Fekete Márton - - - -	300
Fő-Szolgabírák:	
Darvay Gábor - - - -	300
Becsky Antal - - - -	300

Öldal - 4365
Izsák

által vitt oldal - 4365

Izsák Gáspár - - - - -	300
Császzy József - - - - -	300
Első - Al - Szolgabírák:	
Szerdahelyi Sigmónd - - - - -	150
Szirmay Lajos Öcsénk - - - - -	150
Péchy József - - - - -	150
Iff. Csomay Pál - - - - -	150
Másod - Al - Szolgabírák:	
Mátay Ferencz - - - - -	150
Nagy György - - - - -	150
Fogarassy László - - - - -	150
Csabay Antal - - - - -	150
Rendes Esküttek: 100. for. fizet.	
Bakó László, Dobos János, Nagy Sándor, Gyürky András, Zimány Antal, Ormós Péter, Váry Ferencz, Lukátsy Ferencz, Lencsés László, Tólnay Imre, Mándy Benjamin, és Sánta József	1200
Fő - Fiskális Iklódy László - - - - -	300
Al - Szerdahelyi Ferencz - - - - -	75
és Fekete József - - - - -	75
Adó - Szedők: Fő - Wittkay József - - - - -	500
Másod - Kardos György - - - - -	300
Járásbélielk: Kormos Ferencz - - - - -	150
Nagy Sigmónd - - - - -	150
Domahidy József - - - - -	150
Sánta Sándor - - - - -	150
Számvéző Szentlélek Antal - - - - -	200
Hites írók 100. for. fizet.	
Ajtay Samuel, Szücs János, Riskó József, Pigay László, és Nagy Pál - - - - -	500
Az adót bé hajtó Biztosok 80 for. fizetéssel:	
Györös József, Szőke Sigmónd, Kotha Péter, Papp András, Fogarassy Sándor, Solymossy László, Mósa János, Farkas László, Öreg Csomay Pál. - - - - -	750

Oldal 9635

Föld

	Rfl.
által vitt oldal -	9635
Föld mérő - - - - -	400
Fő - Orvos Thomász Ferdinánd. - - -	400
Segédgye Prédely János - - -	200
Seb - Orvosok, 200. for. fizet.	
Gerhárdt József, Klaizeusz Antal, Tamásy Ferencz, Veresmárthy János, Rausch-vedl, Wilhelm, és Fekete - - -	1200
A' Hajdúk és a' Katonák Hadnagya Radátsy Antal - - - - -	140
Csengeri Hid - Mester - - - - -	150
Selyem tenyésztető Tavarnay Ferencz -	200
Tömlöcz tartó Hunyady István - - -	50
4. Bába 100. for. fizett. - - - - -	400
40. Lovas Katona 60. for. fizet. - - -	2400
12. Hajdúk 70. for. fizet. - - - - -	840
Kémény - Seprő Bekker Fridrik - - -	60
A' rabok kenyérsütője Hering György -	18
Hóhér Sachter János - - - - -	80

Öszvesség. 17173

§. 171: Már most következne ezen Megyének járasként való le-írása; de minekelőtte azokra menénk, mivel ezen Vármegyében fekvő Szabad Királyi Városok első helyet érdemelnek, és ezeknek viszonyosságai, ezen Vármegyében történt dolgoknak leírásával nagyon öszve kötve vannak, azokat leg előbb le írjuk:

Szathmár, régentén *Zothmár* Fő-várost, a' várával együtt az Árpád Magyarjai már a' helyén találták §. 2. de mellette későbbben épült *Némethi* a' Szent István Hitvesével Gizelával ide jött Németek 1006. Eszt. körül építették, és szállották meg, a' mint II. András Király leveléből alább fogjuk látni, azután *Szathmár-Némethi* öszve tsatoltatván, egy Szabad Királyi Várossá lett. 1715. 109. Czik.

Ne-

Nevezetes mind az Írókban, mind a' Törvényeinkben, mind a' Jel-levelekben.

Emlékeznek róla Bonfin, Istvánffy, Oláh Miklós, Bell Mátyás, Lehóczky, Katona, Pálma, Timon, Kazy, Wagner, Ketteler, Gánóczy, Schmidt, és egyebek.

Nevezetének eredetét §. 3. elé adtuk, noha azt Csermák Antal Tanácsbéli Tüdos férfiú *Othmártól*, Nagy Attilának Elejétől származtattya. Hanem ellene van az: hogy Attila Hunnusaínak a' Váraknak építtésére sem szándékok, sem tudományok nem vala, mivel Priskus Rhétornak előadása szerint magának Attilának is lakó palotája csak deszkás fa-épület volt: Pray Honnyi Kronik. 3. Könyv.

1217. 1230. Eszt. még Királyi erősség vala (*Castrum Regium*) a' mint §. 123. elő adtuk Fő-Hadnagyát, Századosait, és a' Katonáit. Tartozandók voltak ezen Erősséghez más katonáskodó Helységek is. Mert azon tüzes próba könyvben 1217. Eszt. 102. Cz. a' Zathmári Katonák *Voda* helységéből valók perben fogták András Grófnak, Jósa fiának az Özvegyét, és a' fiait, tudniillik: Simont, és Mihályt, mondván: hogy András Gróf hét ekényi szántó-földet el foglalt az ő részekből, és a' maga földgyéhez tsatolta, mellyet András Király 15. ekére adott nekik. Említett Aszszony pedig, és az ő fiai feleltek: hogy azon szántó-földek igaz meg vétel által hozzájuk tartozandók lennének, mivel András Grófnak a' Szüléi már régen meg vették azokat kozmától, Gyunának fiától. Dethmár tehát Udvari Ispánnya Gróf Simonnak egy Vajdát küldött a' Zathmári Fő-Ispánynak nevében, a' ki úgy mint a' Király által ki rendeltetett bíró, Péter nevezetű, Petó falúból való Perest-öldő által meg ítélvén a' Katonákat, Váradra küldötte: hogy tüzes vas által meg próbáltassanak. A' hol nevezett Katonák, úgymint: Chépán, Tamás, és Kusa, Péternek azon Vár jobbágyának jelen létében, a' ki minden jobbágy társai, úgymint: András, Chod, Nagy, Subrest, Pál, és egyebek ki-küldötyének magát állította, el-állottak a' tüzes próbának ítéletétől, mondván: hogy bal vé-

„ le-

„lekedésben lévén; a' nevezett aszszonyságot, és a'
 „fiai elő hozott szántó földek eránt helytelenül meg-
 „háborították.

A' Vár előtt volt egy Kies Domb, melyet *Dobalónak* neveztek, mivel a' Várat őrző Katonaság, estve, és reggel ezen szokott volt dobolni.

1230. Eszt. II. András Király a' *Zothmári Németeket*, kik *Keyzla* Királyné biztatására *Zomos* vize mellett le telepedtek, e' következő jeles szabadságokkal meg ajándékozta, a' mint eredeti pecsétes leveléből szóról szóra fordítottuk: „A' Szentseges Szent
 „Háromságnak, és Oszolhatatlan egy Istenségnek nevében. András Isteni kegyelemből Magyar, Dalmát, Horwát, Ráma, Rác, Galicz, és Ladomér Országoknak Királya Örökre. (*Rex in perpetuum*)
 „A' Királyi fényességnek kegyelmét leg inkább illeti, mivel a' tisztaságnak kútfejéből ered, hogy minden jövevényeket (*hospites*) kik az ő kegyelmének kebeléhez; mint az meg maradás rév partyához járulnak, öszve gyűjtse; de az okosságának rendgye - is kívánja: hogy azokat hajlandóbban védelmezze, és táplálja, kiket a' magok tehetségek szerént az Ország-
 „nak hasznára, 's a' Koronának méltóságára látott jó kimenetellel iparkodni. Azért e' jelen való kornak, és jöendő ivadékoknak tudtával akarjuk világosság-
 „ra tenni: hogy Mi a' mi leg kedvesebb Első - szülöttünknek Béla Királynak, és a' Fő - Zászlós Uraknak vezéreltetvén tanátsával, a' mi kedves, és hív jövevényinknek, a' *Zothmári Németeknek*, *Zomos* vize mellett lakóknak, kik *Keyzla* Királyné aszszonynak biztatására Magyar Országban öszve gyülekeztetteknek magokat lenni vályák, adtunk, ajándékoztunk, és engedtünk olyan szabadságot: hogy a' Szászoknak szokásához képest, az ő Fel - Naggyok (*Major villae*) fegyveresen négy nyilas személlyel tartozik velünk hadakozni. Kivettük őket minden Biráknak ítélő hatalmából csak a' magunk és idővel téendő Tárnok Mester birósága alá őket feni tartván. Ezt különösen hozzá tévén: hogy senkinek, 's nem másnak, csak a' Mi Királyi Felségünknek valamiben szolgálni tartoznak. Meg engedtük azt - is:
 „hogy

„ hogy akár kit akarnak, a' fellyebb valók, és a' köz-
 „ ség egyenlő reá állásával, a' mi engedelműnkől, és
 „ jó akaratunkból, Fel-Nagyot magoknak választani
 „ szabad hatálmok legyen, a' ki az ő helységekben,
 „ a' lopásban, tolvajkodásban, gyilkosságban, vagy
 „ más vétke cselekedetiben találtattakat, vagy vádol-
 „ tattak vétkeiknek mivóltához képest büntetésre ítél-
 „ lye. Azonkívül minden vám fizetéstől szabad révet
 „ említett folyón engedünk nékiek úgy: hogy sem a'
 „ Zothmári Várnak Ispánnya, sem a' Kamaránknak
 „ Grófja, Sem más senki az említett révnek vám-
 „ jában őket valamiképen meg ne háborgathassa. Meg-
 „ engedtük azt-is nékiek: hogy minden időre rende-
 „ lendő dézmásoknak egy kalangyától (*Capetia*) ti-
 „ zenkét folyó pénzt fizethessenek. Azonkívül Papot,
 „ a' micsodást akarnak, az ő Szent-Egyházokban tart-
 „ hassanak, a' ki a' Sászvári Esperestnek minden ha-
 „ talmától, a' dézmának negyed részével együtt, melly
 „ az ő helységjeből bé jövénd, kivéve legyen, és az
 „ ő állapottyoknak, és szabadságoknak nagyobb Óvá-
 „ sára Tisztelendő Reinhold Atya, Erdélyi Püspök is
 „ reá állott, 's jóvá hagyta a' Mi rendeléseinket, és
 „ mink-is annak helyre hozására az említett Püspök-
 „ nek a' Mi adományunk által Királyi bő kezűségünket
 „ mutattuk. Azt sem kel halgatással el-mellőznünk:
 „ hogy ha mink az ő helységjebbe jövéndünk, ebédet,
 „ és vatsorát adgyanak Királyi fényességünknek, az
 „ ő helységjeknek bővelkedéséhez képest. Azonkívül
 „ bizonyos, 's velek határos földet, melly hajdanában
 „ Dienesé, Simon fiájé vala, nékiek, és az ő ivadé-
 „ koknak örökös jussal adtuk birattandót. annak bir-
 „ tókában a' mi Hivünk, Chudnik nevezetű Perest-
 „ öldő által őket bé iktatván. Hogy tehát Mi általunk
 „ illy adakozással adatott szabadságok, mind pedig ne-
 „ vezett földnek adománnya épségben mindenkor, és
 „ meg sérthetlentül maradgyanak, ezen levelet titkos
 „ petsétünkkel, tudniillik aranyos függőnek bélyegével
 „ meg erősíteni rendeltük. Adatott Ugrin Kalócsai
 „ Érseknek, 's a' Mi Királyi Udvari Kanczellárunknak
 „ Keze által. Úrunk meg testesülésének 1230. Eszt.
 „ Tisztelendő Róbert Esztergami Érsek, Gergely Gyö-
 „ ri, Klét Egri, Sándor Váradi, Bulchu Csanádi,
 „ Reináld Erdélyi, Benedek Váczi, István Zagrabi,

K

„ Ber.

„ Bertalan Pécsi, más Bertalan Weszprémi Püspökök
 „ lévén, és más egyebek az Istennek Szent - Egyházait
 „ szerencsésen kormányozván. Moys Nádor - Ispány,
 „ László Fő - Udvarnok, és Báchi Fő - Ispány, Péter,
 „ Marczelnek testvére Királyné Udvarának Fő - Me-
 „ stere, és Újvári Fő - Ispány, Dienes Dienesnek fia
 „ Tárnok, és Zounuki Fő - Ispány, Demeter Fő - Asz-
 „ talnok, Lukács Fő - pohárnok, és Borsi Fő - Ispány,
 „ Miklós Fő - Lovász Mesterek, és Supruni Fő - Ispány,
 „ és a' többiek sokan a' Vármegyéknek Tisztét visel-
 „ vén, és méltóságát. Országlásunknak 25. Eszs. (Füg-
 „ gö arany petsétnek helye.)

1241. Eszt a' Várát kétség kívül a' Tatárok el-
 pusztították, mert a' következő levelekben, még újra
 fel - épült, nem mindgyárt lesz emlékezete. Mindaz-
 által.

1261. Eszt. V. Istvány ifiabb Királynak mulató-
 helye volt §. 45. a' ki Szathmár - Némethieknek 1264.
 Eszt. ilyen szabadságot adott: „ István Istennek ke-
 „ gyelméből Magyar, Dalmát, Horváth, Ráma, Rác,
 „ Galicz, Ladomér, Kún Bolgár Országoknak Királya;
 „ Kristus minden hiveinek, mostaniaknak, és léendő-
 „ nek, a' kik ezen írást látandgyák, üdvösséget a' Böl-
 „ dogságos Szüznek fiában. A' Királyi Felséghez illik:
 „ alatta valóinak kéréseire reá állani; hogy a' hiva-
 „ inek száma szaporodgyon, és a' Királyi hatalma
 „ szélesebben terjedgyen, mivel a' Királynak tulajdo-
 „ na a' Népeknek sokaságában ditsekedni. Innet van:
 „ hogy minnyájoknak értésére ezennel adatni kíván-
 „ nyuk: hogy járulván előnkbe a' mi hív Zothmári
 „ polgárink jámborúl, és alázatossan kérék tőlünk:
 „ hogy őket azon szabadságban, a' mellyel a' Fejérvári
 „ polgárok élnek, meg tartani méltóztatnánk; mi te-
 „ hát kérésekre hajolván, meg engedtuk: hogy mind
 „ azon szabadsággal élhessenek, mellyel a' Fejérvári
 „ polgárok élnek, tudniillik: hogy Fel - Nagyot magok
 „ közül vállaszzanak, a' kit közönségesen akarnak, a'
 „ ki közöttök tamadó nagyobb, és kisebb pereiket el-
 „ ítéllye, és el - ítélni tartozzon. Azonkívül rendel-
 „ lyük hogy az adóinknak bé szedőji, az ő helység-
 „ jekbe rendelendők, őket igazság ellen meg ne há-
 „ bo.

„ borithassák, de ha valami dolgok léstén velek, azt
 „ a' Fel-Naggyok eleibe a' törvénynek útrján ter-
 „ jeszszék, a' ki ha igazságot nem szolgáltatna, ak-
 „ kor nem a' polgárok, de maga a' Fel-Naggyok
 „ előnkbe idéztessék. Még azt is rendellyük: hogy a'
 „ Zathmári helységben sem ott lévő tisztyeink, sem
 „ másutt lakók a' Csap-székekben boraikat, sem ide-
 „ gen kereskedők posztóikat ne árulhassák. Azonki-
 „ viül Papot válasszszanak, a' mellyet akarnak, a' ki-
 „ a' Megyés Püspök az ő ki nevezésekre tartozik hely-
 „ ben hagyni, mivel az ő Szent-Egyházok tellyes jus-
 „ sal ki vétetett az Esperestnek hatalmából. Kivált
 „ pedig azt kívánnyuk, és rendellyük: hogy a' Királyi
 „ hadainkhoz hat pántzérosokkal jöjjenek, kik a' mi
 „ Felségünknek zászlója alá tartozzanak, és ha hozzá-
 „ juk jövendünk, egy napí tartást, és nem tovább
 „ adgyanak mi nekünk, és a' mi szolgálainknak. Akar-
 „ juk azt is, és meg engedgyük: hogy boraiktul sem-
 „ mi helyen vámot ne fizessenek, szabad vásárjok
 „ légyen, a' mint ez előtt minden hétnek hatodik nap-
 „ ján. Mivel pedig erdőkre szükségek vólna, a' mint
 „ nekünk panaszképen jelentették, parantsolánk Woch-
 „ nak, Ugochai, és Herdeudi Ispánynak: hogy nékiek
 „ szükségეikhez képest az Erdeudi erdőt által adgya,
 „ a' ki, a' mint levele által nekünk vissza írá, az
 „ Herdeudi erdőnek az ő előbbeni erdejek mellett lévő
 „ részében őket bé iktatta, első határnak tévén *Echecly-*
 „ *kuit*, másodiknak *Hurusmalt*, a' honnét a' határ je-
 „ lek mennek *Ikscelegue*, *Machara*, és *Dechmarpar-*
 „ *laga* felé, és onnét le mennek *Kúthfew welgyre*,
 „ *Wyda* kúttya, *Fulneg* úttya mellett, és jönnék
 „ *Wolkranhöz*, a' hol által mennek *Homorodhoz*,
 „ nagyhoz, és kissebhez, és érik a' *Hódossi* határt,
 „ *Sadan* helysége felé mendegélvén *Gilienus* helysé-
 „ géigh, a' hol el végződnek. Hogy tehát nékiek ál-
 „ talunk adatott szabadságok éppen, és sérthetetlenül
 „ maradgyon, és időnek folytával valaki által meg ne
 „ másoltasson, ezen Jel-levelünket adánk kettős pecsé-
 „ tünkkel meg erőssítve. Adatott Benedek Mester,
 „ Orodi Prépost, Udvari Al-Kantzellárunk, kedve-
 „ sünk, 's hívünk keze által. Urunk 1264. Eszt. A'
 „ Város levél tár. Ezen szabadságit a' Városnak

III. András Király jóvá hagyta, és meg erősítette 1291. Eszt.

1510. Eszt. Szathmár a' Sónak le rakó helye volt; mert Károly Király Décsen lákó Remete Barátoknak olly szabadságot adott: hogy a' sójokat Zathmáron szabadon árulhassák. Schmidt Egri Püsp. 220. lapon.

1519. Eszt. a' Zathmári Polgárok Lampert Ország Fő-birája levele mellett, Miklós Vajda, Mórúz Mester fiától el ítélt *Hedruh* fölgyébe, Váradi Káptalan által e' képen bé iktattattak: „ Mi Váradi Sz. Egyháznak Káptalanja ezennel adgyuk tudtára mindeneknek, a' kiknek illik: hogy mi vettük levelét Tekintetes férfinak Lampert Mesternek, Károly, Magyar Oroszági Ditső Királya Udvari Itéllő Birájának, és Chanádi Ispánnak illyetin foglalattal: Tisztes, és Betsülletes férfiakkal, Tisztelendő Urakkal, és barátokkal, Váradi Sz. Egy ház Káptalanjának, Lampert Mester, Király Úrnak Udvari itéllő birája, és Chanádi Fő-Ispány kész béráttságot tisztelettel. Mivel *Hedruh* nevezetű földet, úgy mint örökségeket, a' Zothmári Polgárok előttünk, a' törvénynek úttján hosszas idejig Miklós Vajdától, Mórúcz Mester fiától keresték, és visszá nyerték, 's azután azon földet, a' köz igazság azt hozván magával Sz. Jakab Apostolnak tizenötödgyén az Országnak Nemesseli velünk öszve ülven, azon Zothmári Polgároknak birói hatalmunkal oda ítélvén vissza adattuk örökösön birattandót, a' Ti Tisztességteknek béráttságot kérjük szorgalmatossan: hogy adgyátok hiteles bizonyságokat, a' mellynek jelen létében Márton, Király Urunk embere nevezett *Hedruh* földet, vagy is örökséget a' régi határjai szerint megjárván, iktassa bé abban az említett Zothmári Polgárokat örökre, és a' bé vezettetésnek, 's által adásnak uapjátul azon polgárok szabadon használhassák úgy mind azon által: hogy nevezett Miklós Vajda a' közelebb jövendő Sz. Demeter napjáig más birtokába, a' hová tettik, magát által szállíttathassa, és tartozzon, semmitel nem rontván *Hedruh* helységben, hanem ha a' maga Nemessi udvarát, és házát, azt hozzá téven: hogy a' meg irtt Zothmári Polgárok

„ ki

„ ki rendelt határ napig, az az Sz. Demeter napjáig
 „ *Hedruh* fölgyének a' népét semmibe se háborgas-
 „ sák, avagy zaklathassák. Költ Sz. Demeteren Nagy
 „ Bóldog Aszszony ünnepe után ötödik napon. Urunk
 „ 1319. Eszt. Mi tehát igasságos kérésére azon Lam-
 „ pert Mesternek híven hajolván, a' mint tartozunk,
 „ említett Mártonnal Király Urunk emberével, Péter
 „ Mester éneklő papunkat, és Jegyzőnket bizonyosságul
 „ képünkbe ki küldöttük elő hozattaknak végbe véte-
 „ lére, a' kik egygyütt vissza jöven, elő hozott Király
 „ Úrnak embere, a' mi bizonyosságunknak jelen lété-
 „ ben el mondá előttünk: hogy azon *Hedruh* fölgyét
 „ meg járván a' régi határjai szerint, abban, mint
 „ örökös jussal, és meg másolhatatlanul birattandóban
 „ bé vezették, és iktatták a' Zothmári Polgárokat,
 „ senki ellene nem mondván Kis-Aszszony ünnepe
 „ előtt való Vasárnapon, rendelvén Miklós Vajdának
 „ határ napot, úgymint Sz. Demeter napját maga ál-
 „ tal költözésére, 's meg tiltván ötöt a' helységnek,
 „ 's abban lakók házaiknak elrontásáátul Lampert Me-
 „ sternek elő hozott levelének értelmé szerint, Költt
 „ Kis-Aszszony ünnepe után második napon Urunk
 „ 1319. Eszt.

1330. Eszt. Hogy a' Némethiek Királyi Vadászok
 voltak, írja Katona 8. Könyv. 577. lap.

1351. Eszt. Micsoda per folyása vólt Konth Mi-
 klós Nádor Ispány előtt Zathmár, és Nempti Városok-
 nak? §. 135. elé adtuk, a' hol Fő-birájok is Domon-
 kos Jánosnak fia neveztetik.

1359. 1365 Eszt. V. István Király által adatott
 szabadságaikat, és *Hedruh* földgyének birtokában őket
 I. Lajos Király meg erősítette.

1379. Eszt. Mikolay Tamás Szathmár - Nempti
 Polgárokat perben idézte: hogy egy lovát, és 4. ökreit
 el vették. Leleszi Konv.

1391. Eszt. Wethéssy Lászlóval, Pálnak fiával
 pereltek: hogy *Zemere telek*, máskép *Gervás* földgyei-
 ket el foglalta. Leleszi Konv.

1406. Eszt. Zathmár Némethi Várossának határjai Darah, Darócz, Lázár, Vasvári, Mikola, Homok, Zigeeth, Batizháza, Salamón, és Zent-Márton helységek felé meg járattak, és meg különböztettek. Váradí Kánt. A' határ levelet Mikola helységnek le írásában elé adgyuk. A' Város benne Zathmár - Nempthynek, de egy fordólója Kis - Nempthynek neveztetik. Fő határ-jelei *Zamus* vizétől kezdvén, *Nádasd* folyója mellett délfelé Kis Nempthy földgyét Mikolai Nemesek földgyétől, és Homokostól választják. *András* a' Városnak Birája Mikola helységnek végén egy régi hidnak, és mellette határ hányásnak helyét mutatta, de Mikolay Domonkos Lászlónak fia ellene mondott, mutatván *András* Királynak 1216. Eszt. költ határ levelét, és más öt Nemesekkel együtt azon határ hányásra mezeitől álván, s' az övét le kötven, és egy marcnyi hánytott feje felett tartván meg esküdött: hogy nevezett határ hányástól kezdvén *Eger* erdeje; és *Nádasd* folyója *András* Királynak levele szerint hasitaná, és el-mesgyélné az ő örökös *Mikola* nevezetű földgyét. Ezen határ járásra a' Királyi Udvarból kiküldettek voltak Tisztes Kelemen Zágrábi Esperesi, és Udvari Al-Kántzellár, és Ravasz Mihály-Mester nagyobb Kántzelláriának különös Jegyzője.

Azon Ezt. Sigmond Császár, és Király a' Városiaknak csak egyedül a' Tárnok Mestertől való függésre ujjonnan jüst adott.

1411. Eszt. Zathmár Városa a' vámjával, és hozzá tartozandó Réz-Telek, Jes-Telek falukkal, Zent Eged, és Zemerme pusztákkal, Nempthy Várossa, Ágnempthy, Zemere-Telke, Pera-Telke, Chiaholcz-Telke pusztákkal, Aszszony-Pataka, és Felső-Bánya Városok az érczes bányaival, Hidegkut, Fekete falú, Kékes, Thükes, Orozfalva, Sándorfalva, Gyurkefalva, Surgian falva, és Duravicza falukkal, s' Halfalva pusztával Rácz Urálkodónak, kit az akkori Írók Wuchovich Györgynek neveznek, Nándor-fejérvári erősségért cserében által adattak, a' mint Bonfin, Palma, és Timon írják, és 'Sigmond adománya mellett a' bé iktatása a' Leleszi, és a' Jászai Konventekben e'képen táldtatik: Minden Keresztény Híveknek, mostaniaknak,

„ és

„ és léendőknék, kik ezeket látándgyák, Leleszi Szent-
 „ Egyházának Konventye üdvösséget minnyájunknak
 „ üdvözítőjében. Az első embernek esete feledékeny-
 „ tette az emberi emlékezetet, azért azoknak talál-
 „ mányából a' történt dolgok írásnak segedelmével
 „ szoktak örökösíteni. Azért e' levellinkel minde-
 „ neknek tudtára kívánnjuk adatni: hogy mi Nagy-
 „ méltóságú Urunknak, 'Sigmond Úrnak, Isten ke-
 „ gyelméből Rómaiak Királynak, mindenkor Felsé-
 „ gesnek, és Magyar Ország Királynak levelét illen-
 „ dő tisztelettel vettük ezen szókkal: 'Sigmond Isten
 „ kegyelméből Rómaiak Királya, mindenkor Felséges,
 „ és Magyar Ország Királya, a' maga hiveinek Le-
 „ leszi Szent-Egyház Konventyének egészéget, és ke-
 „ gyelmet. Mivel Mi a' mi Városinkat Zathmár, és
 „ Némethy nevezetűeket, azon kívül Aszszonypatakár
 „ (*Rivulum Dominarum*) Felső-Bányával együtt
 „ (*et de medio monte*) az aranynak, és ezüstnek ér-
 „ czeivel, és a' pénz verésnek szabadságával, Zath-
 „ már Vármegyében lévőket, azoknak minden haszon-
 „ vételeivel, és hozzájuk tartozandóival Nagyságos Fe-
 „ jedelem Úrnak, Rácz Uralkodónak (*Despotae Ra-*
 „ *sciae*) úgy hozván magával az ő hivsége, ez eránt
 „ költ más levelünknek ereje szerint, Új Királyi Ado-
 „ mány képen örökre által adtuk, és kívánnjuk öt-
 „ azoknak birtókába törvényesen bévezettetni; Hivség-
 „ teknek tehát erőssen meg hagyván paratsollyuk:
 „ hogy küldgyétek ki a' ti hiteles bizonságtokat,
 „ mellynek jelen létében Phylpesy László, Lörincznek
 „ fia, vagy János, avagy Miklós azon Phülpesről, Lő-
 „ rintznek fia, külömben Domanhydy László, akár
 „ György azonrúl (*de eadem*) a' ki ezek közül jelen
 „ lehet, a' mi emberünk, a' meg nevezett Városok-
 „ ra, érczes bányákra, a' szomszédokat, és a' hatá-
 „ rosokat öszve híván, és azoknak jelen létében járul-
 „ ván, vezesse bé a' nevezett Uralkodó Urat azoknak
 „ birtókába, és iktassa bé azokban öt- örökös- sen elé
 „ hozott új adományi levelünknek neme által, ha ellene
 „ nem mondatik az ellent mondokat pedig, ha kik lesznek,
 „ hívja meg illendő határ napra a' Nador Ispány eleibe
 „ fellyebb elé hozott Úr ellen adandó ellent mondásnak
 „ okára, és azután azon bé vezetésnek, és bé igtatás-
 „ nak rendjét, az ellent mondóknak, és meg hivat-
 „ „ tak-

„ taknak neveivel, 's nékiek rendelt határ nappal a'
 „ nevezett Nádor - Ispánynak szokás szerént meg írjá-
 „ tok. Ezeket pedig a' mi nagyobb petsétünkkel, melly-
 „ el mint Magyar Országi Király élünk, meg petsé-
 „ tel ettük. Költ Budán az Apostolok oszlása Ünne-
 „ pén 1411. Eszt. Mi tehát említett Úrunk, és Kirá-
 „ lyunk parantsolattyának engedelmeskedni, a' mint
 „ tartozunk, kívánván, említett Lászlóval, Phylpessy
 „ Lőrincz fiával, azon Király Úrunk emberével, egyet
 „ közözlülük, tudni illik Pál Szerzetes Barátunkat,
 „ a' mi Egyházunknak Örzőjét, elő hozattaknak vég-
 „ hez vitélére bizonyosságul ki küldöttük, a' kik ennek
 „ utánna önnét hozzánk viszsza térvén, egyenlő szóval
 „ elé adák, hogy ők a' Sz Kereszt fel-emelése előtt
 „ leg közelebb Vasárnap után lévő, 's már elmúlt el-
 „ ső Napon a' még nevezett Városokra Zathmárra, és
 „ Némethire, azután Sz. Kereszt fel-emelése napján
 „ elé mondott Aszszonypataka, és Felső-Bánya Vá-
 „ rosokra, azoknak érczes bányáira, és tartozandóira
 „ ki menvén, 's azoknak minden szomszédgyait, és
 „ határosait öszve híván, azoknak jelenlétében, 's min-
 „ denütt azokban a' törvényes, és szokott napokat ki-
 „ töltvén, említett Uralkodó Urat azoknak örökös bir-
 „ tókába bé vezették, azon Városokba, érczes bány-
 „ ákba, azoknak tartozandóiba, 's haszon vételeibe
 „ bé iktatták elé hozott Fenyességednek új adományl
 „ neme által semmi ellent mondó, meg nem jelenvén.
 „ Melly dolognak emlékezetére, 's örökös meg mara-
 „ dására ezen Jel-levelünket függő petsétünkkel meg-
 „ erősítve a' tük Szent Ferencz Hitvalló Ünnepén, a'
 „ fellyebb jegyzett 1411. Eszt (Az elé hozott falúk,
 „ és puszták a' Királyi adományi levélben neveztetnek).

1424 Eszt. Ezen Városoknak határjai meg járát-
 tak, és határ hányásokkal, 's jelekkel meg külö-
 mboztettek. Leleszi Konv.

1430. Eszt. A' Váradí Káptalan 'Sigmond Császár-
 nak, és Királynak parantsolattyára, a' tanúknak valla-
 tásából jelentést tett: „hogy Béltchéki Drágh Sándri
 „ egy igen jó Károly Madarat, mellyet a' Zathmáriak
 „ a' Méltóságos Királyné számára tartottak, töllök
 „ erőszakosan elvette. Város levél tár.

Azon

Azon Eszt. ezen Városnak említett Drágffy Sándri-
 drival villongásban lévő határi, 'Sigmond Királynak
 parantsolattya mellett, Kusali Jakch János, és Mi-
 hály, a' Székelyek Ispányai, Jakch László, és Wár-
 day Pelbárt, a' Vármegyének Al-Ispánnjai által, a'
 Varadi Káptalan bizonyságának jelen létében eképen
 el-intéztettek: „ hogy a' Fő-határjel kezdődött bizo-
 „ nyos régi malomnál, azt baloldaltól hagyván, és
 „ az erdőkön Keresztül *Kis Horusmal*, helyre jöven,
 „ ottan egy Határ Hányás, attól pedig napkelet felé
 „ jó darabon mendegélvén, más Határ Hányás, 's
 „ tovább a' harmadik fel-allittatott, onnét *Réz-telek*
 „ földre jöven *Medvés* pataka mellett új határ jelölést
 „ hántak, 's azon *Medvés* Patakát a' Városiak, és
 „ Drágffy Sándri, 's az ő Rokonai között, mindenütt
 „ derék határnak tették: hogy azon Pataknak hason-
 „ fele határjaikat hasította. Onnét a' nyílaknak négy
 „ lövetnyire megint határ jelet, 's ismét egy nyílnak
 „ lövetnyire más határ jelet, egy domb, és *Medvés*
 „ Pataka között állítottak, 's onnét dél felé hajolván,
 „ 's nagy darabon a' Hegyek, és a' Völgyek között
 „ járván, jutottak bizonyos Sáros Vögyre, melly *Ha-
 „ raztus fertejének* neveztetik, a' mellynek Eszaki ré-
 „ szén határ jelet, az után az erdőkön mendegélvén,
 „ bizonyos út mellett, ismét határ jelet hángván,
 „ Drágh, és Balk Vajdák fiainak Oláh helységét a'
 „ Szathmáriaknak birtokától el választották, a' hol a'
 „ Szathmári Polgároknak Vadas Kertye vala, 's azon
 „ Oláh Helységnek a' végén, a' hegy felől egy nagy
 „ Határ Hányást jelöltek, s' attól Észak felé a' hegy-
 „ re fel menvén, annak tetején határ jelet, 's az
 „ hegyről *Lippa* Völgyére le menvén, bizonyos gyepes
 „ út mellett határ dombot tetészték, 's tovább *Beren-
 „ cze* nevezetű helyre jutván, *Zathmárból Erdeud* fe-
 „ lé vezető út mellett, 's onnét dél, és napnyugot fe-
 „ lé fordulván, *Terebesről Erdeudre* mutató út mel-
 „ let, 's annak napkeleti részén, azután napnyugot
 „ felé járulván bizonyos Kút mellett, 's attól kevéssé
 „ tovább menvén, jobbra Észak felé egy szántó-földön
 „ *Fulnagy útnak* jobján, bizonyos Bikfa alatt, 's at-
 „ tól nem messze megint más bikfa alatt, ismét *Ho-
 „ morod*. Árka mellett, melly *Hodos* helységét választ-
 „ a tya.

„ tya, négy helyen dél, és Észak felé mindenütt új
 „ Határ Hányásokot fel halmaztak, és itten Szathmár
 „ városának határi, Sándrinak Drágh fiának, 's más
 „ Bélthei Nemesek birtokával végeződtek. Költ Vára-
 „ di Káptalanban, Vizkereszt után való hatodik napon
 „ 1430. Eszt. Tisztes férfiak, 's Urak Konrád Prépo-
 „ sty, Péter fel olvasója, Antal a' Káptalannak Kints-
 „ tartója, 's más Kanonokok azon Szent egyházban
 „ üdvösségesen lévén. A' város lev. tár.

1452. Eszt. Drágffy Sándor a' Zathmáriak ellen nagy hatalmaskodást el követett, azért Hunnyadi János az Országnak Fő Kormányozója parantsolta a' Vármegyének, hogy őket általmazza. A' Város lev. tár.

1460. Eszt. I. Mátyás Király Charnawoday Egyednek meg kegyelmezett azon hatalmaskodásaért, melyet a' Zathmári Királyi Kastély építésének alkalmatosságával el követett, mellyből ki tetszik: hogy Zathmár a' Királynak birtokában vólt, és hogy Királyi kastély ottan építetett.

1464. Eszt. Szathmáron pénz verő Királyi Kamara vólt; mert Zápolya Imre Bosnyák Országnak kormányozója tanú vallatást tétetett: hogy az ő Tokai Várából a' Zathmári Királyi Kamarára pénz verésre küldetett veretlen ezüstét Chaholy Pál, és György erőszakossan el ragadták. Ki tetszik ez I. Lajos Királynak szabadság leveléből - is, mellyet Aszony Patakának §. 172. 1347. Eszt. adott, a' hol már a' Szathmári Kamara emlittetik.

1465. Eszt. Gyula Fejérvári Káptalan Némethi városának lakossival meg alkudott; hogy szüretkor 24. hordó bort dézmaúl adgyanak.

1482. Eszt. Szathmár Városának polgárjai tanukat vallattak: hogy midőn ólmot, és élességet Aszszony Patakára vittek volna, azoktól őket Drágffy Bertalannak a' Tisztartója meg fosztotta, és a' Madarázi határból az iga vonó marháikat bé hajtotta.

1501. Eszt. II. Ulászló Király fenyegető parantso-
lattya által őket védelmezte Gereb László Erdélyi Püls-
pök ellen, a' ki a' dézsmáknak ki nem adása miatt, a'
szathmáriaknak léendő Misemondást, a' gyöntatást,
az Óltári Szentségének, ki-szolgáltatását, az Egyházi
temetést meg tiltotta, és a' halottakat a' föld színén
büszhödni hagyatta. A' Város lev. tár.

1527. Eszt. Zápolya Jánostól a' Némethieknek Lá-
zári, Homoki, Daróczi jószágok Királyi Odományúl
adattak, és Zigeth Helységbe-is Dersy Mátyás volt
birtokában be iktattattak.

1530. Eszt. Ugyan ő szabad Sóárúltatást, és Ezü-
stre metszendő petséttel való élést engedett a' Szath-
máriaknak.

1535. Eszt a' Szathmári vár megént annyira fel-
állott: hogy a' mint Istvánffy írja, Bánffy Bóldisár
Ferdinándnak Vezére elébb Szathmárt, és Nemetit fel-
gyűjtván, fel-dúlván, midőn meg értette volna: hogy
Kún Gothárd Zápolyának Vezére ellene nagy Haddal
Erdélyből jönne, a' Szathmári Templomot Sánczokkal,
és Arkokkal meg erősítette, és maga vissza térvén, azt
Horváth Mátyásnak óltalmára bizta, mellyet el-érkez-
vén Kún Gothárd véres Ostrommal meg vett, de ma-
ga-is halálosan meg sebesítettett Zápolya János pe-
dig, hogy Kún Gothárd derék Vezérének halálát meg
boszszúllya, ottan el fogatott Ferdinánd Király Kato-
náit, kik közül sokan Nemes születésűek-is voltak, a'
Várad Mezőn fel-álíttatott fákra mind fel-akasztatta,
Horváth Mátyás Vezérjeket pedig Karóba vonatta.

1543. Eszt. Szathmárt, és Nempthit, hozzájuk tar-
tozandó falukkal I. Ferdinánd Király Somlyai Báthory
Andrásnak, Kristófnak, és Istvánnak ajándékozta. Le-
lesz. Konv. kik ottan a' Szamos Vízének Szigettyében
a' Várat fel-építették, és Hadi Mesterség szerént jól
meg erősítették. Istvánffy 21. Könyv.

1547. Fő-Birájok volt Fábián Albert, a' mint a'
Szathmári Ötvösöknek általa adatott Czéhbeli Szabad-
ság-levele mutattya. Város lev. tár.

1548.

1548. Eszt. I. Ferdinánd Király Parantsolattya által Szathmárnak, és Némethinek Szabadsági meg tartani rendeltettek. Város lev. tár.

1549. Eszt. Ezen Városoknak határjai Báthory András részére, Vasvári, Batizháza, Zent - Márton felől megint meg járattak, és ujjitattak. Lelesz. Konv.

1551. Eszt. I. Ferdinánd Király parantsolta: hogy verben a' külső birák eleibe ne idéztessenek, és mivel az ellenség által fel - égettettek, a' Kamara Nyerességének fizetésétől mentek légyenek.

1555. Eszt. Némethiek a' Mikolai Nemeseikkel Hátár Villongásaik eránt meg alküdtek. Leleszi Konv.

1558. Isabella Zápolyának Özvegye őket minden húszad, harminczad, s' akár mi vámok fizetésétől felszabadította. Balassa Menyhértet Fő - Kapitánnyanak tette, Nagy - Bányát nékie három Vármegyének dézmájával ajándékozván, és Szathmár Városát lakásúl rendelve, a' ki a' várörző Katonákat magához hódítván, Ferdinand Király részére, a' Várat el foglalta.

1560. Eszt. Ellemben Somlyai Báthory István Szathmárnak Birtókossa, Zápolya János 'Sigmondnak Pártýára álván; ezen Várost Nagy - Bányával együtt, Balassa Menyhértnak, a' ki Ferdinánd Császár részére Zápolyától el - állott, Báthory Andrásnak közben vetésére a' Császár ajándékozta. Istv. 20. Könyv. Az akkori hiteles kézirat így adgya: „hogy Balassának „ Zápolya János 'Sigmond éppen akkor 10. ezer aranyat a' hadaknak tartására küldött volna, és ezeket „ is magának meg tartván, úgy a' Ferdinánd Császár „ pártýára állott.

1562. Eszt. Meg boszszonkodván Balassának ezen hitszegésén Zápolya, segítségére jött Ibrahim Budai, és Malkócz Temesvári Bassák által Szathmár Vára keményen ostromoltatott, mind a' két Város fel - gyújtott, de jelesen óltalmazták magokat Zay Ferencz Császári Vezérnek igazgatása alatt úgy: hogy az Ozma

manok ostromát félbe szakítani kéntelenítettek. Istv.
21. Könyv.

1564. Eszt. Balassa Menyhért Szathmárról Kassára, és a' Várnak Kapitánya-is Messery András Várdára el utazván, a' Szathmári lakosok előbbeni kegyesebb Urokhöz Somlyai Báthory Istvánhoz Váradi Vár Kapitányához titkos Követeket küldöttek: hogy most a' Várnak viszsza vételében leg jobb módgya lenne, a' ki nem késven, de lovás szekerekre rakatván Váradi gyalog Katonáit, a' Várat meg hágtá, 's a' Német őrzetet le vágván ezen fortéllyal meg vette, 's a' Balassa feleségét-is fiával, 's leányával rabbá tette. Istv.

22. Könyv. és Torda Nap. Könyv. Az akkori Kéz-iratt adgya: „hogy Báthory Istvánnak Katonái a' várossiak-
„kal egyet értvén, midőn alkonyodáskor a' szarvas
„marha nagy por fellegben a' Városba hajtatna, a'
„csorda közzé keveredvén egész a' Vár kapujáig elő
„nyomultak, és midőn a' Várbéli marháknak bé bo-
„csájtása végett a' Vár kapuja-is nyitva lett volna,
„a' strázsát le vágván, utánnok tóduló társaiknak
„utat nyitottak, és hogy Balassa akkor nem Kassára,
„de a' Tokai vidéken szüretelőknek fosztására, 's a'
„hegyalliai boroknak el prédálására a' Vár őrző ka-
„tonasságnak részével ki rándúltt volna, és Kassai
„úttyát csak szinelte. Mert (utánna veti azon Kéz-
„iratt) „ezen csalárd, hazug, semmi hitű előtt semmi
„törvény betsben nem lévén, a' tulajdon hazáját-is
„fosztani semminek álitotta.

Azon Eszt. Zápolya János 'Sigmund Somlyai Báthory Istvánnak, 's Fő-Kapitánnyának meg parantsolta: hogy a' Szathmári Várat jól meg-erősítse. Gyúla-Fejérváron 13. Decemb. 1564. Eszt.

1565. Eszt. Schwendi Lázár, és Báthory András Császári Fő-Vezérek nagy haddal Szathmárnak viszsza vételére közelgettek, mivel pedig kemény tél volt, és a' Szamos vize által fagyván, Ágyúkkal, 's Hadi Népeikkel a' Várra könnyen reá rohanhattak, ottan tartózkodó Báthory István annak meg tarthatásáról minden reménységét le tévén, a' Várat fel-gyújtotta, 's a' Katonáival Váradra el távozott. A' Császári Vezé-

zerek tehát el-érkezvén, azt könnyen el-foglalták, és mivel általemra igen alkalmas fekvését látták, össze gyűtvén a körül lakó népnek sokaságát, ottan igen erős Várat építettek. 1500. Német Kátóna Örizetre, és Neustadi Mager Erasmus benne Hadi Parancsolónak hagyatott. Istv. 22. Könyv. Pető Kron. Már említett Kéz mutattya: „ hogy midőn a' Várat erőssitenék, „ akkor is rajtok mentek az Erdélyi Zápolya János „ Sigmund Vajdának Katonái egynehány száz Törö- „ kökkel, de az erős Német örizet által könnyen el- „ széllesztettek.

Hanem nagyobb szerentsétlenség érte azon Eszt. a' Várat őrző Német Katonákat; mert a' Szamos mellyé- kin termett sok alma evéstől minnyájan vér-hasba estek, és töbnyire ki halván, a' Strázsának állására elégtelenek voltak, hanem az Eg-hajlathoz szokott Magyar Katonákat kintelen volt a' Császár a' Várnak örizetére fogadni.

Azon Eszt. Szathmárhan békekötés-is próbáltatott. Zápolya a' Szathmári Várat földig rontatni kívánta, de Schvendi Lázár reá nem álván; az alkudózás félbe szakadott, de azután tisztességesebb fel tételek alatt azon békesség az Erdődi táborban meg kötöttett. §. 78.

1566. Eszt. Noha ez csak színlett egygyezés volt, és megént nem sokára fel-bontatott, (Isthv. 22. Könyv.) mindazáltal az Erdélyi elő kelő Nemesség kö- zül sokan a' Szathmári Várban vették lakásokat, tart- ván attól: ne talántán Zápolyának Makszimilián Csá- szárral tett frigy kötése miatt a' Törökök Erdélyt pusztítanak; e' miatt Szathmárnak meg vételét Sulimán Török Császár Zápolyának szorossan meg parantsolta.

1567. Eszt. A' Császári, és a' Zápolyai Erdélyi Hadak Szathmárnál össze csaptak, mind a' két rész a' Papi dézsmát magának tulajdonítani kívánván, melly egyikét sem illette, de Egyházi volt, a' Törökök is Szathmárhoz ki csapván, a' népet Zsákmányolták. Ti- mon 207. lap.

1568.

1568. Eszt. Salgay Balintnak két telket Szathmáron Myksa Király ajándékozott. Lelesz. Konv.

1569. Eszt. Zeleméry Miklósnak-is egy Nemes ülést Szathmáron. Lelesz Konv.

Azon Eszt. a' Szathmári Vár 24 ezer forintra be-tsültetett.

1571. Eszt. II. Makszimilián Császár, 's Király a' Szathmáriaknak II. András Királytól adatott arany petsétes leveleiket meg erősítette.

Azon Eszt. azon Király Teüffenbach Kristóf Hadi Tanácsosának, és a' Szathmári Vár Fő Kapitányának meg parantsolta: hogy az ellenség előtt el-futottaknak javait, ha mingyárt azok úgy, mint pártosoknak javai-is el-foglaltattak, azonnal adassa vissza.

1573. Eszt. Szathmáron Melith Györgynek két telek Királyi adománnyal adatott. Lelesz. Konv.

1577. Eszt. Rudolf Császár, és Király óltalmazó levelet adott Szathmáriaknak: hogy a' hajdani Királyoktól adatott szabadságokban meg tartassanak. Város. lev. tár.

Azon Eszt. Csomaközy Boldisárnak egy Nemes ülést Szathmáron, és egy malmot Németiben a' Szamos vizén.

1579. Eszt. Hasonló képen Mayerhoffeni Teüffenbach Kristóf Hadi Vezérnek két Nemes ülést Szathmáron Rudolf Császár ajándékozott. Lelesz. Konv.

1580. Eszt. Báthory István Lengyel Király kívánta magának Szathmárt, mint Nemzettségi birtokot, 's helyette Nagy-Bányát nyerte meg.

1583. Eszt. A' mint a' Városnak levél tárából 427. Szám alatt kitetszik: csak ugyan Szathmár-Németit Báthory István birta.

1585.

1585. Eszt. Szathmári Miklósnak egy Nemes ülést, és két szöllőt Szathmáron, a' hönvét nevezetét veszi Szathmári Király Nemzetség. Rüdolf Császár Királyi adomannyúl adott. Lelesz. Konv.

1588. 1591. Eszt. Dersy Margitnak, először Móré János, azután Zékely Benedek, utólyára Révay István hitvesének egy Nemes ülést, két Szöllőt, és két Malmot azon Császár ajándékozott. Lelesz. Konv.

1591. Eszt. Azon Révay István Magyar lovasok Kepitánnya által Szathmár Városa a' Királyi ítélő Udvarba meg hivatott Madarász Helysége eránt. Város lev. tár.

1596. Eszt. Báthory 'Sigmond Fejedelem a' Keresztesi ütközet után Erdélybe vissza térvén, Szathmáron pihentette táborát. Zempl. tört. 96. lap.

1598. Eszt. Jósika Istvánnak Erdélyi Kantzellárnak a' Szathmári piátzon feje vétetett a' Császárnak parantsolattýából: hogy Báthory 'Sigmondal az Erdélynek által adásáról Czimborált. Istv. 21. Könyv.

Azon Eszt. a' Tatárok Szathmár Vármegyét újra pusztítván az elő kelő lakósok, és a' Népnek nagyobb része bátorságnak okáért Szathmárba futott. Istv. 21. Könyv.

1600. Eszt. Mihály Oláh Országi Vajda Szathmáron mulatozott, segítséget várván Erdélynek el-foglalására.

1602. Eszt. álhatatlan Báthory 'Sigmondnak Erdélyi Fejedelemnek kezessei Szentpály János, Harinyi Farkas, és Györffy János Szathmáron őrizet alatt tartattak, Bogáthy Miklós pedig a' Császárhoz követ-ségül onnét küldetett.

1603. Eszt. Erdélyben táborozó Német Katonák, hogy a' Zsoldgyok rend szerént nem fizettet, pártot ütven, Szathmárba vették magokat.

1605.

1605. Eszt. Szathmár táját Basta György Császári Hadi-Vezér tüzze, vassal pusztította §. 81. várán ottan az Erdélyi Zürzavaros állapotnak ki menetelét. A' mint már elő hozott kéz iratt írja: „ Társúl, és „ Tanátsadóúl 1601. Eszt. adatott nékie *Marietti* ne- „ vezetű Olasz Jesuvita, a' töbnyire a' Szathmári Vár- „ ban mint tábóri Káplány tartózkodott, 's a' ki csak- „ már, és Némethi Mező Városoknak Szathmár Vár- „ megyével való villongása rend kívül való törvényel „ el-igazitassék, rendeltetett.

1612. Eszt. 6. 29. Tzik. az Ország gyűlésén a' Szathmári Vár Bethlen Gábor Fejedelemnek béke bö- tés szerént által adatott.

Azon Eszt. Maga Bethlen Gábor Szathmár Vára- ban meg jelenvén „ úgy mint választott Magyar, Dal- „ mát, Horváth, és Tóth Országoknak Királya meg „ parantsolta Rosályi Kún László Szathmár Vára Ka- „ pitánnyának, és Belleváry Dávid Kassai Kamara „ Rendtartójának, azonkívül Szathmár Várában még „ rendelendő Tisztartójának: hogy a' Városban lakó „ Nemesek ha mit birnak a' Városi javakból, az azok- „ ra háromkő terheket viselni kötelesek legyenek. Város Lev. Tár.

Azon Eszt. Azon Fejedelem őket Thurzó György Nádor - Ispán által adatott Malomnak birtokában meg erősítette.

1623. Eszt. Báró Károlyi Mihálynak különös hiv- ségéért II. Ferdinánd Császár Szathmáron egy tágas Nemes ülést ajándékozott, melly most - is ezen Grófi Nemzetségnek tulajdona. Lelesz Konv.

1626. Eszt. Bethlen Gábor parantsolta: hogy a' Városiak a' Vármegye kebelében léendő adózásra ne szolittassanak.

1632. Eszt. Báró Sennyey Sándornak.

1636. Eszt. Csepei Zóltán Jósának egy egy Ne- mes ülést Szathmáron Királyi adománnyal adatott. Le- lesz. Konv.

1635. Eszt. Szathmár Várossának határjai, Pál-falva, Amacz, Réz-Telek, és Erdőd felé meg ujjitattak. Lelesz. Konv.

1644. Eszt. Szathmár-Némethi Polgároknak a' Vármegye úti levelet adott: hogy a' régi Királyoktól adatott ki-váltások szerént, minden Harminczadóktól, és Vámoktól mentek legyenek. Várm. Jegy. Könyv.

1645. Eszt. III. Ferdinánd Császár, és I. Rákóczy György Fejedelem között lett Linczi egyezésben, 2. Tzik. Szathmár Vára hozzá tartozandó jószágokkal a' meg nevezett Fejedelemnek által adatott, a' ki minden köz adó fizetéstől ki vette a' Szathmári Polgárokat.

A' mint 1645. Eszt. lett össze írás bizonyittya, tartozott akkor a' Várhoz Ballafalva, más hit helységekkel.

Azon Eszt. Az Avassi lakósokkal. Rákóczy György a' Várnak meg erősítésére ramaszokat Palánk karóknak hordatott. Várm. Jegy Könyv.

1646. Eszt. Szathmár Várában mulatozván, és Egyházi gyülekezetet tartván §. 95. Rákóczy György Fejedelem, ilyen levelet - is adott a' Szathmáriaknak: „ hogy a' Szathmári Ispitálnak szegény Bethlen Gábor Felséges Fejedelem Istenes indulattyából a' „ Szathmári jószág jövedelméből hagyott 25. köből „ gabona ezután - is tetszéséig itt való Majorságból „ esztendőnként ki adasson. Melly adománnyát újra 1649. Eszt. Székelyhidi Várában meg erősítette. Város Lev. Tár.

1647. Eszt. 6. Január. Rákóczy György Fejedelem Posonyba rendeltt Ország gyűlésén elé véendő dolgok eránt tanátskozni kívánván, irta Szathmár Várossának: „ hogy mennél értelmesebb, és igaz Evange- „ lika Religióhoz való buzgóságos attyokfiait tellyes „ hatalommal fel ruházva küldgyék hozzája Váradra. Város Lev. Tár.

Azon

Azon Eszt. 14. Majusban. Gróf Széchy Maria a' Szakácsi, Szent-Királyi, és Akosi dézmának felét 14. esztendőkre a' Tasnádi Szentegyháznak, és Oskolának, más felét a' Szathmári Isptálynak ajándékozta. Város Lev. Tár.

Azon Eszt. hozatott 20. törvény Tzikkely szerént: is a' Linczi eggyezés meg erősítettett. Mellyhez képest „ Rákóczy György 1648. Eszt. Kassára, a' hét Vármegyének által adásának jeles Napjára, Szathmár Városát követői által meg hivta, a' Székelyhidi Városban költ levelével. 1647. 8. Novemb. Város Lev. Tár.

1648. Eszt. Rákóczy György Fejedelem Szathmár Várában megint meg jelenvén, Kún István Szathmár Vármegyei Fő-Ispánnak, Ósgyáni Bakos Gábor Várkapitánnyának, Várad Balog Péter Rend tartónak, Papp Daniel Tisztartónak meg parantsolta: hogy Szathmárt lakó Nemesek a' Városi javakra háromló terheket; mint más Polgárok viselni tartóznak. Város Lev. Tár.

1655. Eszt. Királyi helyben hagyással Zilágyi Ferencz Szathmáron egy Nemes ülést szerzett. Lelesz: Konv.

1657. Midőn a' Lengyel tábor Szathmár Vármegyét tüzzel, vassal pusztította volna § 95. azon tábornak előjáróival, Sobjeczky Jánossal Lengyel Ország Fő-Zászlóssával, a' ki azután nevezetes Király volt, s egyéb Fő-Tisztjeivel Szathmár-Némethi Várossának Biztossai ilyen alkura léptek: „Hogy több esztendőktől uralkodó éhség, és a' háborús időknek környül állásai miatt hadi saritzúl többet a' Lengyeleknek nem fizethetnek 2600. Tallérnál. Azon okokból a' Lengyel tábornak élességet sem adhatnak. Szabad bé-menetelt a' Városba a' Lengyel Katonáknak megengednek, de a' Vár nintsen hatalmokban, hogy annak kapuit felnyithassák. Hogy a' lakósok törvényes Urok ellen fel-fegyverkezzenek, azt nem csilekedhetik; de ha fegyverrel kényszerítettnek, azt kéntelenek lesznek szolgálni a' ki győz-delmes leszén. A' hadi foglyaikat ki váltják, de mivel Keresz és nyekkel van dolgok, kéri a' Lengyel tábornak Vezér:

L 2

„zér:

„zérjeit: hogy a' Pogányok módgyára ne sárttoltas-
 „sanak. Mellyekre a' Lengyel elől járók reá álván,
 „ezen kegyességeket nagy háláadással vették. Szath-
 „már-Némethi 26. Juniushban 1657. Eszt. Kókényesdy
 „György, Bornemisza István, Keöszeghy István a'
 „Városnak Biztossai. Sobieszky János Fő-Zászlós.
 „Sapieha János Tábori főjegyző. Kosochy András
 „Fő-Tábornok. Inqwitovieh Gábor. Prazelinszky
 „Kázmér. Wisnyiczky Zaniszló, Jablonowszky Zá-
 „niszló Ezredesek. Ezen Lengyel járásra, és pusztí-
 „tásra okot adott II. Rákóczy György, 1647. Eszt. 20.
 „törvény szerént Szathmárnak - is birtokossa, a' ki a'
 „Lengyel Országi Koronát erő hatalommal magájéva
 „tenni kívánta, de onnét rúttul meg szalasztatván, Ecse-
 „den kereste menedék helyjét. A' Lengyelek tehát a'
 „Szathmári, és Bereghi jószágait tüzzel, vassal pusztí-
 „tván, sárttolván, sok ártatlanok ezen hadi inségben
 „boritattak, a' mint az el pusztúlt kőfalakon a' Lengye-
 „lek ezen reá írást hagyták:

Vicem pro vice reddo tibi bone Vicine!

Az az:

Adgyuk vissza néked e'ként jó szomszéd a' költsönt!

1659. Eszt. mivel 1647. Eszt. 20 Törvény Tzikkely
 szerént úgy vólt végezve: hogy I Rákóczy Györgynek
 fiai a' Szathmári erősséget csak addig birhatták, még
 Erdélyi Fejedelmek lesznek, II. Rákóczy György nyug-
 hatatlansága miatt ezen fényes pólczról el esván, és a'
 Törökök - is ellene nagy haddal közelgetván, a' Szath-
 mári Vár I. Leopold Császárnak birtokában jutott, és
 a' reá vágyokodó Törökök ellen nagyon meg erősít-
 tetett. „Által vételére rendelve vóltak Zichy István
 „Királyi Kints tartó, Pethő Sigmund Felső Magyar
 „Országi Fő-Vezér, kik a' Várban szállított Nemesek
 „Vitézinek szükségekre szokott hó - pénzeknek felét,
 „100. forintot meg adák mellyet Károlyi György Szath-
 „mári Biró, Papp Danielnek, a' Szathmári Várhoz
 „tartozó jószágok Fő-Udvar birájának kezéhez szol-
 „gáltatott. Város Lev. Tár.

1660. 1661. 1662. 1663. Eszt. A' Törököktől, és a' Tatároktól sok nyughatatlanságot szenvedtek, midőn Váradot meg vették, Szathmár, és Meggyes táján kemény Jánossal tsatáztak. 5000. Tatár Szathmár Városát meg támadván fel gyújtotta, a' környékéről sok ezereket rabságba hartzolván, Montecuculi Hadivezér pedig meszszeről a' veszedelmeket szemlélvén. Katona 3. Kött. és az Ország panaszsza.

A' Városnak Levél Tárában - is találtatik Barchay Akácsnak Erdélyi Fejedelemnek levele, mellyel alkú mellett léendő fel - adásra Szathmár - Némethieket kényszeríti szemek eleibe terjesztvén: „ hogy Győzhetelen „ Török Császárnak hatalmas táborával hazájának el „ lenségét az Erdélyi határokon túl üzván, „ és Szath „ már felé közelgetvén, nagyon féltené azon Várat, „ mellyben sem elegendő eleség, sem az óltalomra „ szükséges készület nem találtatna, hogy a' Keresz „ ténységnek nagy kárával külső Nemzetség által el „ ne foglaltasson; azért ezt el mellőzni kívánván inti „ a' Szathmári, és a' Némethi lakosokat, 's a' Vár „ őrző katonákat: hogy végső veszedelemben forog „ ván, az ő óltalmába, és párt fogásába reménységet „ vessenek, mellyet meg nem fogják bánti. Hogy „ pedig biztosak lehessenek, alá - írása, és petséttye „ alatt küldött nékiek Magyar nyelven írott ezen fel - té „ teleket: „ 1mo hogy Zathmár Várát, mellette lévő „ Városokkal együtt Magyar Országtól el szakasz „ tani nem igyekezzünk, hanem Magyar Országi tör „ vényekkel igazgattatván, mindennémű immunitások „ ban, szabadságokban, privilegiomokban, és Religió „ jokban meg tartattyük, a' kik pedig, úgy mint Ne „ messi, Várossi, és közönséges rendek, azokban ek „ kedig meg bántódtanak, elébbi jó rendbe álltat „ ván, restaurálni igyekezzük. 2do A' Várba, és Vá „ rosba Törököket semmiképen nem hagyunk, egyéb „ idegen Nemzetet sem eö kegyelmeknek egyező tett „ zésén kívül. 3tio A' Várbélieket, Városbélieket, és „ Nemesseket hadi expeditiókba magunk mellé fel ülni „ nem kényszerittyük, ha az bódlog időben nem volt. „ 4to Mivel immár sok ízben egy néhány rendbéli el „ lenséghteül, 's maghok Nemzetétől - is ighen meg „ romlottanak Zakmár, és Némethi Várossa; semmi „ extra

„ extra ordinaria taxákat töllök nem kívánunk annál
 „ fellyebb, mint az réghi időben vólt. 5to Asseku-
 „ rállyuk arról is: hogy sem az Nemességét, sem
 „ várbélieket, és Városbélieket személyekben, sem
 „ külső belső javakban meg nem károsítottuk, sem
 „ maghunk, sem mások által. 6to A' Nemességet,
 „ és Várossokat a' Magyar Országi törvényekkel élé-
 „ sékbe nem háborgattuk, és az Erdélyiekre nem
 „ erőltettük, hanem Magyar Országhi szabadsággal
 „ élni engedjük 7mo Római Császárnak Ő Felségének
 „ kedvét keresni igyekezzük, és annak idejébe eö ke-
 „ gyelmek öl - is feledékenyek nem leszünk. 8vo Min-
 „ den rendbéliek, valakik a' Várban költöztek, mind
 „ Tisztviselők, Nemesek és parasztok, azok szabados-
 „ san minden megháncs nélkül ki költözhesse-
 „ nen minden javakkal, és sem személyekben, sem ja-
 „ vakban ott kün - is az legkissebbikét is nem impe-
 „ diállyuk *Kende Gábor* Uramo kívül. 9no A' Ve-
 „ zér ö Nagysága előtt törekedünk éghetést ne tés-
 „ sen. 10mo Soha eö kegyelmeknek szabad voxolá-
 „ sukat nem impediállyuk, sem impediáltattuk *Dat-*
 „ *tum in castris nostris ad possessionem* 'Sadány po-
 „ sitis, die 17ma Junii, Anno Domini 1660. Actor.
 „ Nro 167 De Váradfelé takarodván, a' Törökök, ezen
 „ alkudozásnak fogantatya nem vólt.

1661. Eszt. 20. Febr. Ő Felsége által ki rendelt
 Biztosok előtt, úgymint Schiffe Sándor, Pethő 'Sig-
 mond, Károlyi Ádám Várbéli Fő Kapitány Károlyi
 László, Vass Márton Kassai Kamarának Tisztje előtt
 panaszolkodtak a' Városiak: „ hogy a' Német Vitézek
 „ szörnyű, és mindenféle csínt, és erőszakoskodást el-
 „ követnek rajtok. Azért 24. Septemb. Ebersdorffban
 „ költ parantsolattya által Leopold Császár a' Katonai
 „ Tiszteknek meg hagyta: hogy Szathmár Várossának
 „ Polgárit szokatlan szolgálatokra ne kényszerítsék.
 „ Város Lev. Tár.

1662. Eszt. Azon Leopold Császár Szathmáriak-
 . nak a' régi Királyoktól nyert leveleiket által iratván,
 „ azokat meg erősítette.

1664. Eszt. Kobb Regementbéli Német katonák Szathmárba szállítván, Gróf Rákóczy László két százat közüllök reá beszélt: hogy Junius hólnapban tartandó Váradi vásárra el változtatván ruhájokat a' Magyarokkal általmennének, és ottan meg támadván a' Törököket, a' Váradi nevezetes Erősséget ezen fortéllyal viszsza vennék. De szerentséilen ki menetellel, mert Gróf Rákóczy Lászlóval, és Báró Károlyi Istvánval, Lászlónak fiával egy lábíg ottan le vágattattak. Kazy 3. Kött.

Jeles Andrassy Nemzetségnek - is Grófi Méltóságáról 1780. Eszt. adatott Királyi petsétes levelében fel vagyon téve: „hogy Andrassy Miklós Montecuculi Fő-„ Hadi Vezér alatt 1664. Eszt. Szathmár tájékán a' „ Törökök ellen erősen viaskodott.

Azon Eszt. Vasvárnál a' Törökökkel kötöttett békesség szerént I. Leopold Császár Szathmár Várának birtokában meg erősítettett, és abban az Országnak nagy paraszszával a' Magyar katonaságnak ki rekesztésével Német Katona bé helyhezttett. §. 101.

1665. Eszt. Mikolay Boldi'sárnak Szathmáron egy ház helyet I. Leopold Császár ajándékozott. Lelesz. Konv.

Azon Eszt. Szathmár Várossa ellenző jelentést adott a' Vármegyére: hogy Horánszky András, az Egri Káptalannak Tisztartója, a' bor, és életbéli dézsmáért, mellyel nem tartoznának, pénzeiket erőszakosan le tartóztatta. Város Lev. Tár.

1666. Eszt. A' Város Tanátsa Asztalos Böldi'sárt, és Komáromy Mártont Bécsbe küldötte: „hogy men-„ tegessék a' Várost azon hatalmaskodás eránt, mellyel „ vádoltattak: hogy Papp Dániel Harminzados házán „ el követtek volna. Azután hogy panaszzának meg: „ mikép Károlyi György, 60. esztendő Tanátsbéli tag-„ jokat Segnyey Borbála Báró Károlyi Mihálynak öz-„ vegye 100. Tallér fizetésért szabadá tette, még - is „ Báró Károlyi László Fő-Ispány jobbágyának tenni „ kívánnya. Város Lev. Tár.

1667.

1667. Eszt. I. Leopold Császár Gróf Csáky István-
nak Szathmárba egy Nemes ülést,

1668 Eszt. A' Szathmári Várhoz tartozandó Avas-
ságbéli kerületet ajándékozta. Lelesz. Konv.

1668. Eszt. Azon Császár parantsolta: „hogy a'
Városban lakó Nemesek is Köz-adót fizetni, a' Ka-
„ tonaitartást viselni tartozzanak, és arra a' Katonai
„ erővel-is szorittassanak, és a' Várossiak a' Vármegyé-
„ nek gyűléseiből ki ne zárattassanak.

Azon Eszt. Nádor Ispánynak nem létében, Gróf
Nádasdy Ferencz Ország birájához nevezetes bé muta-
tást Magyar nyelven a' Vármegye küldött, hogy köz-
ben -vetésével eszközöllye Ő Felségénél a' rajtok ha-
talmaskodó Német katonáknak a' Szathmári erősségből
való ki vitelét, és abban a' Magyar Vég helyi katona-
ságnak bé helyhez tetését. A' bé mutatásnak veleje szó-
ról szóra e' vala: „ Az ideghen vitézlő nép ellen mi
„ semmit nem szállunk. sőt valljuk: hogy ő közöttök-
„ is jó vitézlő, és hadakozó emberek vadnak, de azért
„ nem méltó: hogy az Magyaroknak minden böchü-
„ letek, 's mind birodalmok ell vétessék az ő maghok
„ hazajokban, és azoknak adásában minden tiszték az
„ Magyarok előth, az mint ez ideig volt. Okai penigh
„ hogy nem méltók, ezek imo Hogy eléghséges Magyar
„ vitézlő népet találni, és igen gyalázatos azt Magyar
„ nemzetnek ez: hogy az vég házakban, és egyéb
„ Tisztviselő emberek helyet-is, az maghok hazajok-
„ ban ideghen nemzetet tartnak. 2do Mert sokkal
„ securussab lehet ő Fölséghe: hogy ha Magyar lé-
„ sen, hogy sem ideghen nemzet az vég házaknak
„ meg tartásából-is, mint hogy az magha hazájáért
„ nagyobb szorghalmatossága vagyon, hogy sem az
„ ideghen nemzetnek; melly inned is ki tettik: hogy
„ valahol fő v. gh házak veszték, mind az ideghen
„ nemzet miatt veszték, Országunk, és az egész ke-
„ reszténységnek nem kichiny romlására: 3tio Tudja
„ ő Fölséghe: hogy sokkal kisebb költséggel, de
„ nagyobb haszonnal tartya ő Fölséghe az Magyar vi-
„ tézlő népet, mind mezőn, 's mind vég házakban,
„ hogy sem az ideghen nemzetet, hihet-is bizvást
„ né-

„ nékiek, csak fizesse ő Felséghe, és tarcha meg szabadsághokban, melly meg tettzet az mostani háborúban - is. 4to accedál ez - is: hogy az Török - is azokra az helyekre siett inkább, az hol az Németh Praesidium vagyon, és az Törökkel való békességnek - is a' Magyarok ki rekesztésse vólt nagy akadály. 5to Ez sem meg nem vethető: az hol külömb külömb féle Nemzettség vagyon az végh házakban, gyakorta hasonlás esik köztök, és az miatt vesztek egynéhány fő végh házok, az mint sok exemplumokból tettzik. 6to Mert az ideghen katonassághot Magyar hazában az betegséghe töbnyire meg emészti, az Magyar minden Climához, és nyomorussághoz szokott. Az melly nagy nyomorussághot pedig szenvedünk töllök, bizván ő Felséghe kegyelmébe, azt most ell halgattiuk. Terjedett már akkor titkon az a' tűz, a' melly azután az egész Országott elborította, 's a' melly által Tököli Imre a' Magyar vitézlkö rendet és Nemességet Apafi Mihály Erdélyi Fejedelemez, és a' Török Szultánhoz akarta kaptsolni; Nem tsuda tehát, hogy az illy előadások foganat nélkül maradtak. Máí napon illy vitatásokra szükségünk nints, mivel láttjuk, hogy a' Magyar Fő - Hadi Tisztek az egész Tsászári seregben tümdöklenek, és a' Magyar vitézlkö rend az Ausztriai fegyveres hatalomnak nagy részét teszi. Meg szűntek egy századtól fogva a' Német katonaság ellen folyt panaszok - is; mivel ama minden akadályokon győzedelmes kemény hadi törvény azokat a' békében jó Polgárokká, az hadban igaz Vitézekké tenni tudta. Már akkor lappangván a' Hazában az után nem sokára ki ütött támadás, ezen bé mutatásra a' Királyi meghatározást némely nyughatatlanok bé nem várták. A' történetet az akkori kéz iratt, mellyet a' Varmegyének mostani érdemes Jegyzőji velünk közlöttek, így írja le:

1669. Eszt. „ Szathmár erősségébe Német örző sereg vólt, az kik az környül fekvő helységekre eleseg bé takarítás véget ki csapván, a' népet dúlták, 's akmányolták, és a' melly részén meg fordúltak, utólsó falattyokig is meg fosztoták; ezen inségét a' Népnék, 's jobbágyaiknak a' Varmegye színei látván, rajtok szívek meg - esett, kikkel egyget értvén

„ Ló.

„ Lónyay Anna már akkor kemény János Erdélyi Fe-
 „ jedelem Özvége, Aranyos-Meggyesi Várában az
 „ Vármegyebéli Urakat, és nemeseket össze híván
 „ ezen romlásnak meg előzéséről, vagy gátolásáról
 „ együtt tanátskoztak, és el végezték: hogy már ki
 „ kémlelve lévén az Szathmári várbéli őrző seregnek
 „ ő szándéka élelem bé hajtás véget Szinyér-Várallya
 „ felé Nagy-Bánya vidékére ki csapni; tehát a' Ne-
 „ messég fel-fegyverkezve, eleikben ki rendelt vezér-
 „ jeknek igazgatások alatt két seregben állittassanak,
 „ és minekutánna Szathmár felől Aranyos-Megyes
 „ alatt, Szinyér Várallya felé a' Német sereg el há-
 „ lad, a' nélkül hogy a' Nemes sereget meg 'sajdita-
 „ ná, egyik Nemes csapat a' *Gombás* erdőnek közt-
 „ táján az erdőben rejtezzon el, az másik csapat pe-
 „ dig az erdőnek Megyes felől való széliben, és így
 „ a' vissza jövő Német őrző sereg a' midőn a' két el
 „ rejtezett Magyar sereg közzé el érkezik a' Megyes-
 „ si Vár tornyában arra rendeltt vigyázat, és egy hír
 „ tévő ágyú ki sütés lévén rendelve, akkor a' Magyar-
 „ ság mind elől, mind hátul a' lesből ki pohanván a'
 „ Német sereget támadják meg. Ezen két seregnek
 „ pedig elől járóul rendeltetett Mikolay Bóldisár, Sz-
 „ doray Boldisár, és Kende Gábor, kik hiv végben-
 „ vivői valának a' rendelkeznek: mert az ellességgel meg
 „ rakodva visszafelé érkezvén a' Németek, fejek-is alig
 „ láttzott marháik közzül, kiket alkalmas helyre bé
 „ várván az Toronybéli vigyázó, az ágyú kisüttetett,
 „ az Magyar seregek elől hátul meg meg támadván
 „ azon a' helyen, a' hol az Ország út az Szamos vi-
 „ zéhez igen közel, 's a' partyán jár és *Itatónak* hi-
 „ vattatik, jó módjok esett a' magok óltalmazásokra
 „ tehetetlen seregen győzedelmeskedni; mert azonkívül
 „ a' mi keveset fegyverekkel ki végezheitek, nagyobb
 „ részét a' Szamosnak szorítván, oda fulasztották, és
 „ olly feles takarmányt, 's Német testet, és kalapot
 „ vitt a' Szamos a' Szathmári malomra, hogy az azt
 „ meg állította forgásában. A' Németeknek ezen sze-
 „ rentsétlen esetek Lónyay Anna Fejedelem Aszszony-
 „ nak pedig hívségtelen cselekedete azt húzta maga
 „ után: hogy a' Fejedelem Aszszonymnak Aranyos-Me-
 „ gyesi, és ahoz tartozott jószága Leopold Császár
 „ számára foglaltatott, és a' Szathmári Várhoz bira-
 „ tott,

„tött, még 15. ezer forintban Gróf Csáky Istvánnak
 „Zálogban adatott. Ezen időnek el telése után is
 „Gombás erdőnek emlékezete keserves volt a' Szath-
 „mári Németeknél, 's ezen dolog iránt így pirongot-
 „ták ezen Németek az el fogatott, 's kinos halálnak
 „nemével ki-végzett Magyarokat: *Te Kurucz! Fu-*
 „*tom Kutyi lelki! Mikli Póti! tudod a' Kompás?*
 „*Szotori Póti!* (Mikolay, és Szodaray Böldit, értet-
 „ték) *a' Kompás! Futom lerki! Kente Kápor!* (Ken-
 „de Gábor) *a' Kompás! Futom kutyi lerki!* Az ak-
 „akkori pajkos Kurutzság, elégtelen lévén egyéb meg-
 „boszszulásnak Neméhez a' Német Viézekben a' Ma-
 „gyar szó ejtést gúnyolta; valóban alatsony meg bosz-
 „szulás. Azolta a' Magyar Nemzetet a' hasznosabb tu-
 „dományoknak és a' Külföldi nyelveknek meg tanulása,
 „a' külső Országokban gyakor meg fordulás, és a' tsi-
 „nosabb Nemzetekkel való társalkodás annyira vissza-
 „hozták ezen alatsony előitélettől, hogy a' Nemesség-
 „nek nagyobb része a' Német nyelvet, mint magáét,
 „úgy beszéli, és távol vagyon minden idegennek gu-
 „nyolásától.

1670. Eszt. Tölcziky János Huszti Rend-tartó
 Szathmár Városának meg irta: „hogy Gróf Rhédey
 „Ferencz szabados Istenes indulattyából a' Szathmá-
 „ri Iskolához Berenczét hagyta, minden hozzá-tar-
 „tozó jókkal, és jövedelmekkel, azon kívül 50. gyra
 „ezüstöt, és egyik Iskola Mesternek, még Isten eő
 „Nagyságokat éltetni fogja, esztendőnkint 100 forin-
 „tot. Város Ley: Tár.

Azon Eszt. Leopold Császár, és Király Szathmár
 Várossával közlette levelét, mellyet Rákóczy Özvegyéhez
 iratott: „hogy a' fia Rákóczy Ferencz, és az ő Tisz-
 „tye Jósá Miklós a' Szathmáriakat sanyargatná, ki-
 „vánván: hgy Fejedelem Aszszony anyja a' fiát tar-
 „tóztassa, meg az ilyen cselekedetektől, azonkívül
 „azon perét, mellyett Illyés István Polgár társok, és
 „a' Város ellen indított, mint törvénytelen azonnal
 „tegye le, és azt többé fel-éleszteti ne mérészellye,
 „mert a' Szathmáriak semmi józan ítélet szerint nem
 „tartoznak az ollyas jóbbágyot vissza adni, a' ki a'
 „Vár-örző Katonák közzé, a' Királyi szolgálathá öñ-
 „ként

„ként bé állott, annyival inkább őket azért marasz-
 „tálni nem lehet. Város Lev. Tár.

Azon Eszt. Ezekkel nem gondolván, 's már ki
 ütött támadásban bé keveredvén I. Rákóczy Ferencz
 2000. támadói által a' Várat meg venni, 's a' Váro-
 siakat meg boszszúlni kívánta; de szerentsétlenül: mert
 Spork Hadi - Vezér által meg szalasztatott. Szegedy
 Mihály Jegy. 141. lap. és elő hozott kéz írás így írja
 le: „ I. Rákóczy Ferencz által ki küldetett Kuruczság
 „ egy Kiss Mihály nevű Kapitány vezérjek alatt meg
 „ telepedtek a' Némethi határon azon Szamos tengerü-
 „ lethén, melly *Gorzásnak* hivatik, és a' Kuruczok
 „ veszedelméről nevezetes. Ez a' hely fekszik a' Né-
 „ methy határban, Vetés nevű határos helység alatt,
 „ ezen Szamos tengerület öbli igen bőv, és tér, torko-
 „ kolattya pedig olly közel körül egy máshoz, hogy
 „ a' midőn ezen alkalmas térésgű Gorzásba nyulá-
 „ szatot tettek a' Vadászok, két puskás elégséges volt
 „ annak kapujában a' lövésre el. állani. Ezen helyet
 „ alkalmasnak találván itt telepedtek meg. A' ka-
 „ puját hetelő szekerekkel, mellyeket a' vidékekből
 „ oda rendeltek, kéttzeresen - is bé sántzolták, ma-
 „ goknak pedig a' Szamoson keresztül az Szathmári
 „ földre lábbó hidat kötöttek ki. A' lábbó hid illy for-
 „ mán készült: vesszöbűl fontak két kötelet, vagy
 „ czajtát, mint a' mellyel a' hajós malmokat szokták
 „ ki kötni, ezen két czajtát illendő Meszsiségre egy
 „ más mellett által kötötték a' Szamoson, úgy hogy
 „ az egyszersmind a' víz színén is feküdgyen, ezt bé
 „ rakták deszkákkal, és ha a' víz áradt, fellyebb te-
 „ kerték, ha apadt, lejjebb botsátották, hogy a' min-
 „ denkor a' víz színén légyen, és a' terhet a' víz tar-
 „ csa. Ezen a' készüléten Kiss Mihály Kapitány est-
 „ ve egy Katonájával ki - ment a' Szathmári földre az
 „ alatt a' szin alatt: hogy ő a' Vidéket kívánná meg
 „ kémlelni, és a' Szathmári Örző seregnek állapottyát,
 „ 's meg - vételeknek módját igyekeznek ki - tanulni.
 „ Hitt nékie a' Kuruczság, és bátorságosan pihent a'
 „ Viz - Várba. De nem reménységek szerint ütött a'
 „ dolog; mert Kiss Mihály Kapitány a' Császárnak hi-
 „ ve lévén, vele egyet értésből lett: hogy hajnal előtt
 „ a' Német sereg jelentt meg a' lábbó hid végén, és
 „ do-

„dobót ütven olly rémulésbe ejti a' Kurucz-sereget,
 „hogy nem tudták: öltözzeneké? fussanaké? de nem
 „lehet; fegyverhez, nyúllyanak é? magokat fel nem
 „találhatván, álmosok-is lévén, noha a' czajtaknak
 „el - vagdalásával leg szerentséesebben magokat meg
 „szabadithatták volna. Így tehát minden ellent állás
 „nelkül bé ballagván, a' Németek a' Kuruczokat na-
 „gyobb részt le lövöldözték, sokakat pedig a' Sza-
 „mosba fúlasztottak.

Azon Eszt. A' Szepessi Kamara ezen Városoknak
 adózásiról új rend - szabást ki adott. Város Lev. Tár.

1671. Eszt. A' határokon termett Ő Felsége bú-
 zájának bé - hordására hogy Báró Joanelli András,
 a' Bánya Városoknak Kamarás Grófja parantsolattya-
 ból Katonai erővel-is szorittattak, Gróf Strasoldo Ká-
 roly előtt panaszolkodtak. Város Lev. Tár.

1672. Eszt. (Megint elé hozott akkori kéz-iratt-
 adgya) „öszve vonatott egy sereg Kuruczság Batiz,
 „és Vasvárihoz olly fel-tétellel: hogy a' Szathmári
 „Várban a' Leopold Császár részén álló Német őrző
 „sereget a' Várból ki-verjék, 's azt el foglallyák,
 „mellyhez fel-készülvén el-is indúltak, középbén a'
 „gyalogság, a' két szárnyán pedig a' lovasság lévén.
 „ki rendelve. Ezt a' Németek meg tudván, nem akar-
 „ták a' Kuruczszágot a' Várban meg várni, és ostrom
 „alá jutni, hanem ők-is a' mezőre eleikbe ki készültek,
 „'s ki-is jöttek ágyúkkal. Ezt látván a' gyalog Kuruczság
 „Vezére, illy hadi fortélyt gondolt, 's alatta valóinak
 „parantsolatban ki-is adta: hogy a' midőn a' Né-
 „metséggel annyira jutnának szemben, hogy az ágyu-
 „val kezdene tüzelni, a' midőn az ágyú serpenyőjé-
 „ben a' puska-por füstit meg láttyák, csapják le
 „magokat, hogy a' fent járó golyóbist kárnélkül ki
 „ki kerüllyék. Ez a' rendelés pedig az Lovas Ku-
 „ruczszágnak tudtokra nem adatott. El-kezdvén azért
 „a' Német sereg az ágyúzást, a' gyalog Kuruczság
 „a' szerént le csapta magát, a' mint a' rendelés volt;
 „ezt látván a' Lovasság nem tudta egyéb mire vél-
 „ni ezen látást, hanem hogy mind egyszerre le csap-
 „ta az ágyú golyóbis a' gyalokságot, minek okáért meg
 „ret-

„ rettenvén, futásra fordították lovaik száját vissza
 „ Batiz felé a' Gombáson által, 's meg sem állapod-
 „ tak, míg Adorjányon felyül a' Sár, vagy Nagy Egren-
 „ lévő hídön által nem mentek, mert itt járt keresz-
 „ tül a' Marmarosba vezető út, helye most-is *dtol-*
 „ *járonak* nevezetik a' régibb gyökerti lakósoktól, 's
 „ ezen hidat a' Lovas Kuruczság szélyel hánta, 's
 „ rontotta bátrabb meg maradhatásokért, és az időtől
 „ óta soha többször ott sem hid, sem egyéb által-járó
 „ nem épült, magok-is a' Kuruczok onnan Marmaros-
 „ ba be szálongottak. A' fekvő gyalog Kuruczság-is
 „ (kikhez még a' Szathmári Oskolából ki üzetett Deá-
 „ kok-is magokat hozzájuk adták vólt) fel-kelvén a'
 „ Németeknek hátat adták, és ők-is Batiz felé vissza
 „ iparkodtak; de a' Német sereg közel Batizhoz elébb
 „ odébb őket bé érvén, mind eggyig le-lövöldözte,
 „ vagy levágta. Ezen holt test Batiz, és Vasvári vé-
 „ gén egy halomba rakatott, mellynek dombja az Or-
 „ szág út félen a' helységbéli temetőnél meg vagyon.

1673. Eszt. A' nyughatatlan Magyarokat védelme-
 ző Erdélyi hadak Szathmárt megint véletlenül meg-tá-
 madták, de Gróf Siharemburg annak hadi parantsó-
 lója által vissza verették. Ketteler 46. Könyv.

Azon Eszt. Kassa Várossától vigasztaló levelet vet-
 „ tek „ azon sok kár tételek eránt, mellyeket nékiek
 „ a' Törökök, és a' semmire kellő lator pártosok okoz-
 „ tak. Város Lev. Tár.

1674. Szathmár-Némethy belső, és külső Váro-
 soknak adózásiról megint ujabb rend szabás ki adatott.
 Város Lev. Tár.

1676. Eszt. Apaffy Mihály a' Szathmári Várat,
 mint régenten Erdélyhez tartozándót I. Leopold Csá-
 szártól vissza adadni kérte, de feleletet vett: hogy
 ez csak különös adománnyal az előbbeni Erdélyi Fe-
 jedelmeknek adatott, és Erdélyhez nem tartozandó.
 Kazy 3. Kött. és Ketteler.

Azon Eszt. Wegener Erasmus János, és Beketz
 István Kamarai Tisztek, a' Szathmáriak, és a' Némethiek
 ellen

„ Ellen panaszt tettek Báró Waldeck Bernárd Ferencz Szepessi Kamara igazgatója előtt: „, hogy a' Császári Korcsmáltatás ideje alatt-is bort méretnek, sert főzetnek, „ a' Császári Csapszékeket ámbár épségjekben meg tart- „ tanitartoznának, el-hadgyák romlani. A' Császár élet- „ tyét bé hordani el-mellőzvé, 's a' magokét bé ta- „ karitván, marhájokat a' mezőn szabadon bocsájtyák. „ A' Némethiek malmot építettek magoknak. Az út- „ tzákat igazítani nem akarják, úgy: hogy a' sár miatt „ a' házból ki menni lehetetlen, hat ökör-is el-akad „ üres szekérrel az úttzákon. A' Némethiek a' jég „ által el hordatott Szamos hidgya építését még csak „ eszekben sem tartják. Homoród hidgyát sem épi- „ tették meg, a' honnét az Ö Felsége életye hid nél- „ kül hozódván a' Homoródon által, most-is meg „ ázott, és el rothadott. Város Lev. Tár.

Azon Eszt. Gróf Forgách Ádám Fő-Tárnok Me-ster levele által meg tudakozta Szathmár-Némethi Várossát: mennyi fellyebb vitt perei legyenek? hogy azoknak számához képest el tőkélhesse magával: ha méltó volna 'é jövő Sz. Pál fordulása Napjára Tárnoki Széket rendelni? Város Lev. Tár.

1677. Eszt. Schmidt Kassai hadi parantsoló 4000. Katonákkal Szathmárba jöven, az Erdélyiek táborában katonáskodó Lengyeleket ki küldetett Kémjei által próbálta: hogy a' Császárnak táborában inkább bővebb Zsólddal szolgálatot vegyenek fel; a' kik szineskedvén Schmidt Hadi Vezért a' táborjokhoz esalták, és ottan keménnyen meg verték. 1500. a' Schmidt Katonái kö-zül meg ölettettek, és meg sebessitettek, 500. el fo-gattattak, és Herberstein Szathmári Kormányozó-is ottan el esett. Kazy 3. Kött.

1680. Eszt. Apaffy-Mihály Erdélyi Fejedelem 24. ezer Törökökkel, Erdélyiekkal, Oláhokkal, és Havas Alföldiekkel szállotta meg Szathmár Várát, és egy hó-l-napig ostromlotta, de az őrző Katonák magokat igen vitézül oltalmazták, és az ostromnak félbe szakasztá-sára kinszerítették. Schmidt 2. Kött. Cserey pedig kéz-irattyában azt-is hozzá teszi: „hogy akkor Te- „ leky Mihály Erdélyi *Commendirosót* meg szalasztván „ бага-

„ *bagassidját* el vették, aranyos garkantyús Csizmá-
 „ ját a' Szathmári kapura szegezték.

1681. Eszt. Ezen ostromlás alatt magokat igen vitézül viselő két testvéreknek Szodoray Jánosnak, és Ferencz Szathmáron egy Nemes ülést Leopold Császár jutalomul ajándékozott. Lelesz Konv.

Azon Eszt Sopronyban tartatott Ország gyűlésére a' Város Királyi levél által meg hivatott. Követei voltak Nemes Kőszegy István, és Szönyi János. Város. Lev. Tár.

Azon Ország gyűlésen „ Szathmár Várossa a' Királyi Kamaránál esedezett: ne engedgye, hogy általa a' Nemességnek ~~ten~~ erőszakoskodások eránt törvény hoztasson. Nap. Könyv.

Azon Eszt. A' Vár.-Örző Császári Katonaság tartására ezen két Város 300. forintot fizetett. Város Lev. Tár.

1682. Eszt. Tökölyi Imre fegyver szűnés alatt, midőn a' Szathmári örző Katonák valami hadi álnokságtól nem is tartottak, nem nagy számmal is lévén azon erősséget vigyázatlanul örzenék, hirtelen öszve híván szállásokról a' Katonáit, Petneházy Vezérje véletlenül (a' nyári nagy szárazságban meg apadván a' Szamos vize) a' Szathmári Vágra rohant, 's meg vette. Schmidt 2. Kött. Wagner. A' már elé hozott akkori kéz iratt így írja le: „ A' Kuruczok seregeiket „ rendbe vévén, a' Szamosnak csekély állapottyában, „ annak túlsó, vagy déli részéről egy tiszta étszaka, „ a' hód világnál, az Várnak ellenében meg szállották, ruháikat, fegyvereiket fejekre fel-helyheztetvén, „ egy helyet ismérő, 's a' viz állapottyát tudó Kalauzzal, minden viz locsogás nélkül által vezetették magokat, kiket az ezen oldalra vigyázó Német 'S'rázsza „ midőn már későn észre vett volna, meg-ijedvén, „ így szólla: *Jer! jer Pajtás! pizom Isten én-is jó* „ *Kurucz!* Így semmi lárma nem esvén bé takarodtak a' Kuruczok, a' melly dolog Scherffenberg Friedrich nevezetű Ezredes Német Vezérjeknek tudtára „ esvén.

„ esvén az Istent rútúl káromlotta : miért engedte meg,
 „ hogy bé mehessenek? a' vizre - is boszzenkodott : *Pá-*
 „ *zom a' viz - is Kurucz!* értvén hogy a' viz - is el-
 „ lent nem állott a' bé menetelben. “ Schmidti írja:
 hogy mint rút káromkodásáért, mellyet ki-írni mi-is
 irtóztunk, mint vigyázatlanságáért ezen Ezredesnek
 1684. Eszt. Schulcz Hadi-Vezér Eperjesen fejét vétette.

Azon Eszt. A' Szathmáriak, és a' Németthiek ma-
 gok között azon meg alkudtak: hogy ki meddig fogja
 ez után a' vár körül a' Szamos jegét ki vágni? ne
 hogy azon az ellenség bé ronthasson. Város Lev.
 Tár.

1683. Eszt. I. Leopold Császár Szathmár - Néme-
 thibe lakó Görögöknek, Rácoknak, Oroszoknak szabad
 vallásbéli gyakorlást engedett, és Monastelli Demeter
 nevű Papot nékiek előljáróul rendelt a' Lelkiekben.

1684. Eszt. Tökölyi Imrének követői nagyon el-
 szélyesztetvén, a' Szathmári vár őrző Katonái is ön-
 ként fel adták magokat, és Leopold Császár hívségé-
 re esküdtek. Ezen fel-adásnak eszközlője volt Báró
 Saponara Filep, a' ki mint Királyi Biztos hozzájuk kö-
 vettségül küldetett. Gróf a' Porto Julius Serényi
 Regementyének Al-Ezredesse Fő-Hadi parantsolónak
 tétetett. Tökölyi ezen meg boszzenkodván egynehány
 száz Rusnya Tatáral meg támadta a' Várost, de a'
 mint nevezett Báró Saponára Biztosnak, és a' Portói
 Grófnak bizonyító levelei mutattyák: „ a' Szathmári
 „ lakosok a' várnak, és a' Városnak erősségeit seré-
 „ nyen meg ujjitották, azokra szükséges korlát fákat
 „ adtak, ácsokat rendeltek, a' Német és Magyar vár
 „ őrző Katonákat nem csak fizették, de hússal, 's
 „ egyéb eseléggel tartották, a' Városra rohanó Ta-
 „ tároknak fegyveresen ellent állván, a' Portói Gróf
 „ által nékiek ki rendelt helyeken agyan vívözül har-
 „ tzoltak. Város Lev. Tár.

1685. 1686. 1687. Eszt. Istvándy János ezen vá-
 rosoknak Fő-Birája vala.

1686. Eszt. Katonai szállást tartott Szathmáron ama vérengező Hadi-Vezér Karaffa Antal, a' ki noha a' város hívségéről bizonyság levelet adott, a' városhoz irtt leveleiben jó *akarójának* nevezte magát; még - is e' mellett kerékkel, nyárssal, és pállossal forgolódván közöttök annyira sartzolta őket: hogy a' kiváltságokért, midőn Szabad, 's Királyi Városokká lettek, a' mint alább látni fogjuk, nem fizettek annyi sommákat. Mert

Rfl. xr.

1686. Eszt. fizetett Szathmár-Németi					
Karaffának, vele tett kötés szerint	-	-	-	21000	—
1807. 29. Martiusban	-	-	-	2166	40
detto 22. April -	-	-	-	2166	40
detto 1. Majusban -	-	-	-	2100	—
1688. 6. Majusban -	-	-	-	16800	—
1689. 8. Majusban -	-	-	-	16800	—

Mindössze - 61033 20

Akkori pénznek szükibe, majd hihetetlen sommát, ha a' városnak hitelű Jegyző Könyve nem bizonyítani. 1693. Eszt. Bécsben történt hirtelen halálat hogy megértették a' Szathmár-Némethiek, emlékezetét ezen versekkel tisztelte meg a' Szathmári Oskola, a' mint akkor élt, de már meg öregedett Way Lászlónak előadásából Dobai Székely Sámuel Kapitány feljegyzette:

Hungarici gemitus rapuere repente Caraffam:
Insontes quoniam fecerat ille mori.

Az az:

El ragadá a' bús Magyaroknak könnye Karaffát;
A' ki sok ártatlan vérbe keverte kezét.

Vagy:

El vitte *Karaffát* Magyarok nyögése,
Annyi ártatlanok vérének öntése!

1687. Eszt. Posonyban tartatott Ország Gyűlésére, és I. József Királynak koronáztatására, Királyi levél által meg hivattattak, e' képen irván nékiek I. Leopold Császár, és Király: „Mivel a' Mi kedvelt Ma-
„ gyar

„gyar Országunk a' Török igától, mely alá Istente-
 „len erőszakkal vettetett, és azt rongáló belső táma-
 „dásoktól győzedelmes fegyverünk által meg szaba-
 „dittatván előbbeni virágzására Istennek segítségével
 „általunk hozattatni reméltetik; hogy ezentúl olyan
 „veszélyre ne rohannyon, jobb orvoslását nem gon-
 „dolhattuk: hanem hogy leg fényesebb József Fő-Her-
 „czeget, a' mi Fiúnkat, következés képpen ezen Or-
 „szágnak, 's más Tartományinknak Örökösét Magyar
 „Országi Királynak meg Koronáztassuk, és Koronáz-
 „tatni rendellyük. E' végre 's a' t.

Azon Ország - Gyűlésén a' Vármegyével nagy ve-
 télkedések volt, tudniillik: a' Vármegye kívánta Szath-
 már Várossát a' Nemességen tett sok hatalmaskodási
 miatt szabadságától még fosztatni, és a' Vármegye
 hatalma alá vettetni; de Karah Mihály, és Győry Já-
 nos a' városnak Követei ellene mondtak ezen Várme-
 gye kívánságának. Város Lev. Tár.

1688. Eszt. Szathmári Posta Mester volt Bahonyi
 János.

Azon Eszt. Leopold Császár meg parantsolta:
 hogy a' Czéhben bé nem vétetett Mester emberek, a'
 Nemesek, és a' Katonák házaínál kontárkodni ne mé-
 részellyenek, hatalom adatván a' Városi Tanátsnak azok
 Mive elvételére.

1692. Eszt. Azon Császár Vámszedő hatalmat a'
 Hidaikon ezen Városnak engedett.

1696. Eszt. A' Mompelgard Regementye tartásá-
 ról Szathmár, és Némethi Városok meg alkudtak, azon
 Regement Gugwel György nevezetű Al-Ezredessével,
 és Várbéli Hadi parantsólóval.

Azon Eszt. Nagy villongások volt a' Katonaság-
 gal, mely ebből állott: hogy Nagy - Váradnak, és
 Jenőnek a' Törökök által lett el foglalása után onnét
 ki vertt, és Szathmár - Némethibe ie telepedett Görö-
 göknek, és Rátzoknak csak Török, Görög, és Örmény-
 Országi, vagy - is napkeleti portékákkal volt szabad a'
 M 2 Vá-

Várossal lett alkú szerint, el foglalásnak büntetése alatt Kereskedni, még - is ök ez ellen a' Portai Filep Jakab Tisza mellyéki Al - Vezér, és Mompelgárdi, és Witri Regimentek Al - Ezredesseitől katonai segittéget nyervén, erőszakkal a' napnyugotti portékákat is bé hozták kereskedésre. Az után egy rét vólt a' Katonák számára mint egy 300. boglyára ki szakasztva, a' leteleése pedig a' Katonái lovaknak közönséges vólt a' Polgárok lovaival, még - is a' Witri Regimentbéli Ezredes, és a' várnak Hadi parantsolója a' Polgároknak tulajdon, és ősi réttyeit le vágatta, melly erőszakoskodások ő Felsége eleibe orvoslás végett terjesztettek. Említett Görögöknek, és Rátzoknak szabadsági, mellyek I. Leopold Császártól, és Királytól 1667. Eszt. adáttak a' Városnak Jegyző Könyvébe e' képpen bé írva vannak:

„ Mi Leopold Isten kegyelméből választott Római
 „ Császár, 's a' t. 1mo: Hogy a' Görögöknek, és a'
 „ Rátzoknak Szathmár, Némethi, és Kálló Várossaiba
 „ szadad légyen lakni, házokat venni, építeni, Török Országból, 's annak tartományiból bé hozandó
 „ portékáikat boltokban áruba bocsátani privilegiáltt
 „ Czéheknek sérelme nélkül. 2do: Függések a' Szepe-
 „ si Kamarától légyen, melly által oltalmaztassanak,
 „ és ezért 200. forintot, jövődöben pedig ha meg
 „ szaporodnak, többet azon Kamarának meg határozása szerint a' Királyi Kints-Tárba fizessenek, annyi-
 „ ra mind az által ne szaporittassanak: hogy a' többi
 „ lakosoknak ki rekesztésével, és sérelmével legyenek.
 „ 3tio: A' bé hozandó Török portékától ő Felségének,
 „ és az Országnak különös harminczadót adgyanak.
 „ 4to: Pereiknek el itéllésére magok között Birát választthassanak, a' ki a' főben járó vétkeiket is el-
 „ itéllye, ha itéllétével valamely rész meg nem elég-
 „ szik, azt a' Szepesi Kamara eleibe fellyebb viheti,
 „ 24. forintoknak le tételével, mellyeknek fele a' Biráké, fele a' Királyi Kints - Táré légyen. A' Nemese-
 „ mesekkel való perlekedésben mindazáltal, és a' hatalmaskodásban a' Vármegye által itéltessenek. 5to:
 „ A' birájok nevezett Kamara előtt a' hitet le tegye:
 „ hogy ő Felségének, és az Országnak hivelészen. 6to:
 „ Ha a' Török portékáknak bé hozására valamellyik
 „ az Országból ki mégyen, az - is ő Felsége hivségére,
 „ és hogy ő Felsége, 's az Ország ellen a' Törökökkel
 „ ösz-

„össze nem szövetkezik, azokkal nem czimborál,
 „fegyvert ki nem viszen, meg esküdni tartozik, visz-
 „szá jövet pedig tartozik azon esküvés alatt hiven
 „előadni: a' Török birodalomba micsoda készülete-
 „ket látott? vagy hallott? külömbben keményen meg
 „büntetessen. 7mo: A' ki a' Görög társa ellen fegy-
 „vert fog, és verekedésre okot ad, 200. forintig ma-
 „rasztaltasson, melyeknek fele a' bírójé, fele a' Ki-
 „rályi Kints-Taré legyen. 8vo: A' ki el mellőzvé az
 „ide való biróságot, a' Török birákhoz folyamodik,
 „vagy itten el-ítéltt pert a' Török eleibe fellyebb vi-
 „szi, az - is hasonló képen 200. forintig büntetessen.
 „9no: Egyébb közöttök lévő szokások pedig jóvá ha-
 „gyatnak. 10mo: A' Katonai szállástól, és tartástól
 „mentek legyenek, mivel ez a' Kereskedésekkel meg
 „nem egyezik. 11mo: Nem csak Török Országból ki
 „vándorló, de régtől fogvást az Országban lakó nem-
 „telen Görögök, és Ráczok - is ezen társaságban tar-
 „tozzanak, és a' Szepesi Kamarától fügjenek. 12mo:
 „A' vallásoknak szabad gyakorlása meg engedtetik,
 „úgy mind azon által: hogy a' Papjok a' Római Szent
 „Egyházzal egyesültt, és a' Munkácsi Püspöktől
 „függésben legyen. Költt Óstriai Bécs Várossában 1.
 „Juliusban 1667. Eszt. Leppold. m. k. Szegedy Ferencz
 „Váczi Püspök. m. k. Orbán István. m. k.

1703. Eszt. Rákóczy Ferencz vezérlése alatt nyug-
 hatatlanlkodó hazafiakat Báró Károlyi Sándor, és Bek-
 ker Hadi - Vezér Szathmárnál el széllyesztették §. 103.
 De azon

1703. Eszt. Gróf Forgách Simonnak Rákóczy Ha-
 di - Vezérjének a' Német örző katonaság által alkú
 mellett: hogy hadi foglyokká legyenek, a' vár fel-
 adatott. Zemp. Tört. 288. lap. Melly ezen városnak
 nagy kárával történt. Mert (a' mint a' Jegyző Köny-
 vébe van írva). „16. Augustusban a' vár örző Néme-
 „tek Némethi várossát éjfélkor a' templommal, tor-
 „nyokkal és az órával együtt fel - gyújtván, hamu-
 „vá tették, elébb estve a' lakosokat Szathmár város-
 „sára által szállítván. 28. Septemb. reggel a' Kuru-
 „czok Szathmár várossára reá ütven, azt meg - is vet-
 „ték, és az egész várost meg égették, úgy: hogy
 „csak

„ csak egy tyúk ól - is benne nem maradt, a' né-
 „ pet takarítván a' táborba ki hajtották, és minden
 „ névvel nevezendő javaikban rész szerint a' Németek,
 „ rész szerint a' Kuruczok prédát hántak. Sirlmas
 „ sorsra jutottak tehát. Preczner János Kristóftul kin-
 „ telenek voltak élelmekre 4000. forintot költsönözni
 „ egy esztendőre 400. forint interesre, úgy: hogy a'
 „ Katonai hatalmas kézzel - is meg vehesse rajtok, la-
 „ kó helyek pedig nem lévén, a' Szathmári szőlő
 „ hegyeken Kunyhókba le telepedtek.

1704. Eszt. Első napján (úgy folytattya tovább
 a' Jegyző - Könyvek) „ a' számkivetésünknek, tudni-
 „ illik a' Szathmári szőlő hegyeken az Isteni tisztelet-
 „ nek helyén Főbirónak egyenlő akarattal Nánássy
 „ Miklós választatott.

Azon Eszt. 10. Decemb. Galgóczi várból küldött
 levele által Rákóczy Ferencz két esztendőre minden
 teher, és Katona szállás alól fel - szabadította a' Szath-
 máriákat. Vár Kapitányává tétetett Galambos Ferencz,
 a' fegyvernek, és a' Katonai ruhának meg szerzése
 bízott Lónyay Ferenczre, a' Tisza mellyéki fő - biz-
 tos volt Orosz György.

1705. Eszt. „ A' Szathmári szőlő hegyeken a'
 „ számkivetésnek helyén ujra Fő - birónak Nánássy
 „ Miklós választatott, az el vezett jószágnak a' tem-
 „ plomban, a' prédikáló székből való hirdetése illet-
 „ lennek találtatván, a' Tanács által meg tilalmazta-
 „ tott. A' Kristus kínszenvedésének a' templomba
 „ való el mondása el - mulasztása bizonyos okokból a'
 „ Tanács által helyben hagyott.

1705. Eszt. A' Szathmári várnak le rontását, és
 az Ecsedi várnak fel - építtetését parantsolta Rákóczy
 Ferencz, de a' Szathmáriak ellent állván véghez nem
 vitetett. Várm. Jegyz. Könyv.

Azon Eszt. 7. Septemb. Károlyi Sándor Rákóczy
 hadának egyik Fő - Vezére parantsolta a' Szathmá-
 riaknak: „ hogy a' várnak le rontásához tartozandó
 „ sánizoknak egyengetését véghez vigyék, külömbben
 „ ha-

„ hatalom adatott Galambos Ferencz Kapitánynak:
 „ hogy arra az irtt Szathmáriakat katonai erővel is
 „ szorítsa. 22. Septemb. Azon Fő-Vezér parantsolta:
 „ hogy valamennyi ácsok, és asztalosok vannak a'
 „ hidhoz való bakkal, harmad nap alatt kemény fe-
 „ nyegetődzés mellett Ecsedre jöjjenek a' várnak fel-
 „ építtésére. 27. Decemb. azon Fő-Vezér Erös Gábor
 „ biztosságához küldött levelet: „hogy a' levelet meg adó
 „ Zászló-Tartót a' melette lévő katonákkal 300. pár
 „ Csizmának a' tábor számára léendő ki szedése végett
 „ küldötte a' Szathmáriakra, a' kik a' nagy ostoba
 „ varga emberségekben fel-fuvalkodván, azok eránt
 „ nem-is feleltek. Ezek az Országnak semmi hasznot
 „ nem tesznek, emberség benne nintsen, szokásul
 „ vették: hogy mindenkor hámis ravasz fejből ki
 „ koholt ki-fogásokkal mentegessék magokat. Város
 „ Lev. Tár.

1706. Eszt. 26. Apr. A' Némethiek Lossonczy Já-
 nos birósága alatt magától Rákóczy Ferencztől vettek
 parantsolatot: „hogy ő Fejedelemsége, és az Ország
 „ Méltóságos Tanáttsa kegyelmes tetzéséből a' Szath-
 „ mári várat azonnal rontsák le. 18. Juniusban Krú-
 csay Márton ismét szorította a' Szathmáriakat a' vár
 el hányására, Károlyi Sándor nagy bosszszonkodással
 fenyegetvén őket. Város Lev. Tár.

Azon Eszt. Már a' városba köz tisztség ujítása
 tétetett, és valakik a' Tanátsbéli-személyek közzül az
 hegyről le nem jöttek, ki vévén a' betegeket, 12. fo-
 rintig külön külön marasztaltattak. Meg nem jelentek
 pedig: Kútas János, öreg Kovács András, Pál Ist-
 ván, Szováthy Mihály, Németh István, és Pál Miklós.
 Fő-birónak ismét választatott Nánássy Miklós, a' ki
 a' városnak jövedelméről számot adott, melly 2794.
 forintra, 89. pénzre méne. Város Jegy. Könyv.

1707. Eszt. Földön futóvá lévén sok lakosok, el
 adattak a' város által a' jövevényeknek sok telekek
 örök áron esztendei hitelbe, nevezetesen az uj úttza
 akkor épültt. A' telekek határozott ára vólt 16. fo-
 rint. A' Vármegye-is az Iskolák fel építtése kedvé-
 ért Berenczét, az Iskolának faluját, és a' Városnak
 két

két faluit Részteleket, és Oroszfalút minden köz szekerезésekben való terhektől ki vette. Ellemben a' Kuruczok Szathmár, és Némethi két városokra hadi adóul vetettek 281. pár Csizmát, 1171. bokkantsot, 1296. süveget a' Katonaság számára hogy ki állítsák. A' mint 1708. Eszt. 3. Juniusha mind ezeket Károlyi Sándor Hadi Vezér, Lónyai Ferencz Ruházatbéli Fő, Beczkay Sándor Al-Biztos, és Erdélyi Böldisár Kvártély Mesternek meg esmérő levelei szerint Egerben szállították. Város Jegy. Könyv.

Azon Eszt. Az öszve szövetkezett Magyar Ország Rendjeinek Hadi Rend szabása Rákóczy Ferencznek hirdetménye által ezen városoknak is meg küldetett. Város Lev. Tár.

1710. Eszt. 7. Juniushan megint Báró Károlyi Sándor Hadi Vezér kívánt a' Szathmáriaktól Ajtay Mihály által; hogy vagy 9000 tölgyfa sorompokat adgyanak, vagy helyettek 20 pénzével fizessenek for. 1800 Mivel 150. fegyveres embernek tartósától menté tétettek, ennek helyébe adgyanak - for. 5000
 A' Hadnak tartására - - - - - for. 2000
 100. Mázsa szalonnát, vagy helyette - - for. 500

Öszvességgel for. 9300

Alkúra bocsátkozván Losonczy Farkas András Fő-Hadi Bíróval, elébb 3000-forintot engedett, végtére 2000. forintal meg elégedett. Város Lev. Tár.

Azon Eszt. végén. Mivel a' Rákócziák alatt lévén, a' Császárnak, 's törvényes Királyoknak alattomba 4000 forintott adtak segedelemül, a' kerületbéli vezérség által másodszori fel égetésre kárhoztattak, és ezt sok esedezések után 7000 forintnak fizetése által hárihatták el magoktól. Város Lev. Tár.

1711. Eszt. Még a' Szathmári béke kötés előtt Rákóczy Ferencznek és az Ország Tanácsának el tökélet végezését okossan színelvén Báró Károlyi Sándor Hadi-Vezér a' Szathmári várat el pusztította, 's erősségét, le rontatta. Tselekedte ő azt a' Hazájának javára inkább

kább azon okból: hogy már ez előtt 1710. Eszt. 17. Novemb. Gróf Pálffy Jánossal, ő Felsége tellyes hatalmu Biztossával alkura bocsátkozván, attól tartott: ne talán Majténynál táborozó Magyarságnak valamely ujabb lázítója akadgyon, és annak a' Szathmári vár a' támadásnak fel-elvenítésére menedék helyet adgyon. Azért - is hogy a' szándéka foganatosabb lehessen; uj-jabb hadi adóval fenyegette a' várost. Mert 1711. Eszt. 6. Januar. Lossonczy Farkas András Nabrádról irt levele által Báró Károlyi Sándornak akarattyát a' városnak e'képpen elé adá: „A' Méltóságos Fő-Ge-
„ neralis ő Excellentiája keményen kívánnya produ-
„ plici praetensione leg alább 10. ezer forintot a' vá-
„ roson mingyárt executive desummáltatni. A' vár
„ meg ég, hanem a' városra vigyázzanak, a' kinék
„ üveg ablak, vagy más deszka, vagy valami épületre
„ való dolog kívántatik (mint sem hogy a' tűz emész-
„ sze meg) hozzá nyúlhat, a' két hid előtt való sán-
„ tzokat el hordassa, 's égettesse kegyelmed, az az
„ Szathmári Biró Csegöldy György. Város Lev. Tár.

Azon Eszt. A' Szathmári Békesség Debreczenbe kezdődván, Károlyba folytattatván, Szathmáron el vég-ződván, ezen városok-is törvényes Királyoknak birto-kában jutottak.

Azon Eszt. Öszve iratott ezen várossoknak né-pessége, és értéke. Találtattak fel serdültt polgárok 101. Zsellérek 42. özvegy Aszszonyok 39. lovak, és kantzák 136. iga vonó ökrök 99. fejös tehenek 54. Ökör tinók 83. köpü méhek 214. Búza, és rozs 291. Köb. árpa 7. Zab 68. tengeri 402. Köb. Korcsma 2. meáster ember 150. szőlők 405. hordó bort termők, pálinka főző fazék 2. Malom 2. Kerekű. Döghalál által meg emésztettek 200 gazdák, földön futóvá lettek 73. pusztán állottak házak 169. azért - is minek előtte Munkács-ról Lengyel Országba szökött volna Rákóczy Ferencz, általmazó levelet küldött Szathmár. Némethi várossa lakossinak: hogy szabadon kereskedhessenek, jöhesse-nek, mehessenek, élete, és feje vesztése követvén azt, a' ki őket ezekben meg gátollya. Város Lev. Tár.

Azon

Azon Eszt. 19. Septemb. Gróf Lövenburg Fridrik irta a' Száthmáriaknak Gróf Pálffy János Magyar Országgi tellyes hatalmu Fő-Hadi Vézérnek parantsolat-tyából: hogy mivel Váradon vár fok épittetik, annak fel-álltására 10. szekeret, két ácsot küldgyenek, a' kik az erősségnek el készittéséig, azt erősítő Kapitány-nak igazgatása alatt ott fognak maradni.

Azon Eszt. Eleonora Magdolna Theréz özvegy Császárné parantsolta: hogy a' Városi Biró, a' Tanátsbéliek, és a' Jegyzők Katonai szállással ne terheltessehek. Város Lev. Tár.

1712. Eszt. 2. Febr. Szathmár - Némethi várossa Posonyba tartandó Ország Gyűlésére VI. Károly Császárnak Királyi levele által meg hivatott, a' hol keserves állapottját, és múlt esztendőkhöz szenvedett sok inségeit eleibe terjeztette az Ország rendgyeinek.

1713. 26. Octob. VI. Károly Császár parantsolta Szathmár - Némethi várossának: hogy Nagy - Szombathba egy Követet küldgyön, a' ki a' köz adóról, és a' Katonai tartásnak meg határozásáról ottan Szász Herceg Keresztely August Esztergami Érseknek, Magyar Ország Fő-Papjának elől-ülése alatt Gróf Pálffy Miklós Ország Fő-Birájával, és Gróf Thyrheim Ferencz Hadi-Vezér Biztossal végezzen.

1715. Eszt. Ment a' város minden jövedelme 7403. forintra, és 28. pénzre. Város Jegy. Könyv.

Azon Eszt. 109. Törvény szerint „ Szathmár, és „ Némethi régi Dicső Királyoktól adatott szabadsági, „ Királyához, 's Hazájához mutatott hivsége úgy ki- „ vánván szabad Királyi Várossá lett, és a' Tárnoki „ széknék ítéllete alá vettetett. Nagy érdemei voltak „ ugyan ezen városnak, de fel-szabadításába a' sok „ wisszszontagságok között nehezen bódogúlhatott. Már

1607. Eszt. Dóczy András Biztos társaival fel-biztatta őket: hogy szabadokká tétetnek, mint fel-lyebb.

1662. Eszt. Bé nyújtottak a' Császárnak esedező levelet: hogy Szabad Királyi Városok számába helyheztesse.

1664. Eszt. Gróf Zichy István Királyi Kints-Tartó.

1665. Eszt. Gróf Wesselényi Ferencz Nádor-Ispány esedezték mellettek: hogy II. András, és V. István Királyok által adatott levelek szerént előbbeni szabadságokba vissza tétessenek, és a' korcsmáltatásnak szabadsága, melyet ő Felsége Tisztyei tőlök el-foglalták, nékiek vissza engedtések.

1665. Eszt. A' Posonyi Kamara igen terhes feltételek alatt javasolta a' Királyi Felségnek fel-szabadításokat; hogy tudniillik annyi somma pénzt a' Királyi Kints-Tárba fizessenek, a' mennyit Késmárk, Szent-György, és Bazin-Várossai fizettek, mellyett le nem fizethetvén;

1665. Eszt. 8. Juniusban nem egyéb, végezés ő Királyi Felségétől jött, hanem hogy Gróf Wesselényi Nádor-Ispány, Gróf Zichy István, Pethő 'Sigmond Magyar Fő-Vezér, és Neüdingi Báró Cobb Fridrik Farkas várbéli Hadi parantsolónak ajánlására ezentúl 200 forintból álló Királyi adót ne fizessenek, és egész esztendőbéli bor korcsmáltatás nékiek meg engedtések.

Még 1662. Eszt. a' Szathmáriak a' Török, és Tatóroktól való féltekbe egy pénzel, és Ok-levelekkel terhelt ládát Eperjes várossánál le tettek.

1672. Eszt. Eperjes Várossa ő Felsége hivségétől elpártolván, ezen láda-is, mint annak tulajdona elfoglaltatott.

1673. Eszt. Viszsa adatni kívánták a' Szathmáriak; de a' Szepesi Kamara felelt, hogy ő Felsége engedelmé nélkül nem cselekedheti; mind az által mostani szükségbe vissza adgya felét, ha a' más felét, a' Királyi Kamarának oda engedik. Vólt pedig (a' mint a' jegyzésből ki tetszik) 1000. arany 400 Császári Tálér, és más ezüst pénzbe 1345. forint.

1687.

1687. Eszt. Ezen pénz még Szathmár Várossának meg nem adatott, hanem Madarász helysége az árába ígértetett, de ez - is mint Drágffy jószághoz tartozandó Gróf Károlyi Sándornak 1712. Eszt. adatott.

1713. Eszt. Folyamodtak tehát újra Szathmár - Némethiek fel szabadításokért, 20. ezer forintot ígervén, hogy az Eperjessi pénz - is belé számláltasson, és előre Várady Mihály, és Losonczy András Követők által 6100. forintot a' Királyi Kints - Tárba küldvén. De feleletettt vettek: hogy fel - betsültetvén értékjek, és e' Városhoz adandó jószág, annak hat forintyával száztól számlálván jövedelmét, ennek töke pénzét szükséges lé tenniék. A' mint

1715. Eszt. 20. Januar. meg alkudtak a' Királyi Kamarával: hogy a' városhoz adandó jószágért, és a' Királyi haszon vételekért Szathmár

fiz. sen	-	-	-	-	-	Rfl.	25066	den.	66
Némethi	-	-	-	-	-	-	7106	-	67
A' fel - szabadításokért	-	-	-	-	-	-	9600	-	-

Öszveséggel Rfl. 41773 — 33

és ezen summát

1750. Eszt. 20. Januar. tett számvetés szerint le - is fizették úgy: hogy az Eperjesi pénz, minden arany for. 3. pénz. 60. Tallér 1. for. 80. pénz. belé számláltatott A' mint ezek a' Város Levél Tárából ki tetszenek.

A' Királyi Városi szabadságokról ki adatott Jel - Levél e' képpen vagyon: „ Mi VI. Károly, Isten „ kegyelméből választott Római Császár, mindenkor „ Felséges, Német, Spanyol, Magyar, Cseh, Dalmát, „ Horváth, Tóth Országoknak Királya. 's a' t. Emlé - „ kezetül adgyuk e' levelünknek rendével minnyájok - „ nak, a' kiknek illik: hogy kegyelmesen, 's volta - „ képen meg fontolván, mi csodás haszna eredgyen a' „ Királyoknak, 's Fejedelmeknek a' népeknek egy vá - „ rosba, 's egy polgári testbe léendő öszve gyűjtésé - „ ből? mennyi gazdagság, mennyi erő, mi csoda szö - „ vetség 's a' köz társasághoz való öszve tsatolása azok „ nak

„nak együtt való lakásából? minő kereskedésnek,
 „'s a' köz jónak haszna a' Városoknak felállttasából?
 „'s azoknak magok szokásaiba, és szabadságiba, meg
 „tartásából? könnyen reá állottunk: hogy azoknak
 „szaporítására, 's gyarapítására kegyelmes tettzé-
 „sünket ki terjeszszük. Mert a' régi bölcssek szerént
 „a' Városok a' Népeknek szövetségi, és azért rendel-
 „tettek azokban a' házak, az úttzak, és a' piatzok:
 „hogy az emberek együtt társalkodgyanak, esméret-
 „ségbe, szövetségbe, 's egy másnak szeretetébe lép-
 „jenek, azoknak fel állása nélkül szomorú, és szűköl-
 „ködő lenne az emberi társaság, és azért a' leg-gon-
 „dosabb Fejedelmek sokféle szabadságokkal, ki-vált-
 „ságokkal felruházták az ollyas Városi közönségekbe
 „össze gyűltt népeket, hogy a' többi alattok való-
 „ikat - is bődoggá tegyék, 's neveiket örökösítték.
 „Tehát Mink is kegyelmes, és háláadó emlékezet-
 „tel meg fontolván sokféle hasznos szolgálatit, 's ér-
 „demeit Erdemes, és Betsületes SZATHMÁR, és
 „NEMETHI Városi Polgárinknak, azon Szathmár
 „nevezetű Vármegyében lakóknak, mellyekkel Ők
 „nem csak bődög, és békességes időkben, de sokféle
 „rettenetes háborúknak, 's közelebb le csillapított
 „támadásnak visszszontagságiban szüntelen tündöklöt-
 „tek, tudniillik, midőn az Osmáni hatalom a' Mi
 „Magyar Országunkba férkezvén, annak leg Nemesebb
 „részeit tüzzel, vassal kegyetlenül pusztítván, el-
 „foglalta, 's igája alá vetette, 's következendő képen
 „annak leg-nevezetesebb erősségét, 's Erdélynek
 „kúlsát Váradott ostrommal meg vette, ők szünte-
 „len tartó Törökök ki rohanásinak, pusztításinak,
 „rablásinak, fosztásinak, dúlásinak ki téve lévén,
 „lakóinak töménytelen ölettetését, le-nyakasztatását,
 „gyenge magzattyaiknak el-adattását, zsákmánylások-
 „kat, vagyonnyaiknak elragadtatását, barmaiknak se-
 „regenként lett el-hajtását, házaiknak, 's már érett
 „gabonáiknak el-égettetését, szőlőiknek, mezeiknek
 „el-pusztítását, 's magok semmivé tételét erős, és
 „meg rettenthetetlen szívvel szenvedték, 's e' mellett
 „a' Császári, 's Királyi Katonaságot eleséggel, kész
 „pénzel, nagy készséggel segiteni meg nem szüntek,
 „midőn a' várat őrző Német Katonaság a' Tisztyei
 „ellen támadott volna, ők magokat közben vetvén,

„s

„ 's a' Tisztekért kezességet vállalván, azoknak vesze-
 „ delmét, 's a' nagyra menendő rosszat okosan el-
 „ távoztatták. Azonkívül hogy a' Városok-mellett épültt
 „ Vár mint a' Császári Katonaságnak, mint a' többi
 „ Királyi hiveknek, az ellenségnek ki ütései ellen me-
 „ nedék helyül szolgálhasson, azt szüntelen tartó
 „ munkáikkal, szekerezéseikkel, és sok ezer forintra
 „ menő költségeikkel erősítették, azt magok személlye-
 „ sen - is őrizték, az Osmáni dühösségnek ostromait vi-
 „ tézül ki állották, 's az utóbbi támadásban - iz három
 „ holnapig tartó meg szállás, 's vivás után inkább a'
 „ támadók által fel - égettetni, vagyonnaikat fel - pri-
 „ dáltatni, ezernyi ezer (*millio*) kárt szenvedni, mint
 „ sem a' törvényes Királyoknak hívségétől el - állani
 „ készek voltak. De még akkor - is meg nem csök-
 „ kentek, hanem minden értékjeik, 's minden napi
 „ kenyerek - is el fogyván, ollyas inségekben - is a'
 „ közel vigyázó katonaságunkat költsön fel - vett 4000.
 „ forintal segítették, 's mostis nyolcz ezer forintot a'
 „ Királyi tárházunkba bé hoztak, és úgy Felséges
 „ Házunkhoz való hívségeknek buzgóságát meg mutat-
 „ ták, 's ez által viszzontag - való kegyelmességre méltán
 „ minket ösztönöztek; mellynek hogy gyümölcsét érez-
 „ zék, olly nagy érdemeiknek, és annyi féle szolgálat-
 „ tyoknak jutalmát vegyék, annyi viszzontagságok
 „ után meg vigasztaltassanak, erősödgyenek, neved-
 „ gyenek, 's a' Királyoknak, 's hazájoknak hasznára
 „ virágzó állapotba helyheztessenek; nevekben tett
 „ hozzánk küldött Tanátsbéli, Polgár társok, Hites
 „ Jegyzők, 's hívünk Betsületes Várady Mihály ké-
 „ résének eleget tenni kívánván, eddig - is Szabados
 „ SZATHMÁR, és NÉMETHI Várossinkat, 1712. Eszt.
 „ Posonyban tartatott Ország gyűlésének rendelkezéséből
 „ is, egy városnak tévén, egy köz Tisztség által kor-
 „ mányozandót, SZATHMÁR - NÉMETHINEK neve-
 „ zendőt, és régi határjai szerint össze tsatolandót,
 „ Császári, 's Királyi hatalmiunknak tellyességéből
 „ Szabad Királyi Városnak tettük, neveztük, és a'
 „ többi Szabad Királyi örökségeink közé számláltuk,
 „ azoknak számába, és rendgyébe helyheztettük, mel-
 „ lyeknek szabadságával, és ki váltságával úgy - is
 „ már díszeskedett, és már nem Mező - Városnak, de
 „ SZATHMÁR - NÉMETHI Szabad Királyi Városnak
 „ ne-

„ neveztetni, és tizmeztetni rendellyük, nékie az Or-
 „ szág gyűlésén ülést, voksot, 's a' Királyi levél ál-
 „ tal léendő meg hívást engedünk, adunk, azt is
 „ el-tökélvén, és rendelvén: hogy azon SZATHMÁR-
 „ NÉMETHI Szabad Királyi-Város, annak Polgárjai,
 „ és lakói, azoknak maradéki, és ivadéki ezentúl min-
 „ den időkbén, tellyes földes Úri, a' Szöllőket kilen-
 „ czedelő, 's Hegyi vám jussával, 's főben járó hata-
 „ lommal birjanak, pereiket a' Tárnok Mester eleibe
 „ fellyebb vihessék, az Országba minden vámok, 's
 „ harmintzadók fizetésétől mentek legyenek, 's az ő
 „ régi szabadságikba, szokásaikba, mellyeket a' ből-
 „ dog emlékezetű Leopold Császár, 's Király Atyánk
 „ nékiek engedett, 's Mi-is ezennel meg erősíttyük,
 „ 's egyéb ki váltságikba, más Királyi Városoknak
 „ szokásához képest meg tartassanak, Magok között
 „ törvényt szolgáltatthassanak, mézárszékeket, ven-
 „ dégfogadókat, sert főző, 's egyéb italokat égető,
 „ 's áruló házakat, kereskedő börtöket határjoknak
 „ kerületén állíthassanak, 's azokból bé jövőndő jö-
 „ vedelmet köz hasznokra a' Tisztviselőségnek, 's a'
 „ községnek rendelése szerént fordíthassák, és senki-
 „ nek másnak az ő hirek, 's akarattyok nélkül ezeket
 „ állítani, vagy magának tulajdonítani szabad ne
 „ légyen, azonkívül voksoknak többségével, a' fel-
 „ lyebb valóknak, és a' községnek akarattyával ma-
 „ goknak Birót, Tanátsot, és Tisztviselőket, eszten-
 „ dőnként, 's annak első napján választhassanak, Me-
 „ ster embereiknek privilegiált Czéhjeit a' külső kon-
 „ tárok ellen oltalmazhassák, 's ezeknek kézi miveiket
 „ vásároknak alkalmatosságával el-is foglalhassák,
 „ nem külömbben Városi megyebéli rendeléseket, 's
 „ végzéseket, de a' Haza Törvénnnyével ne ellenkező-
 „ ket, magok között tehessenek, a' Zsidókat, Görö-
 „ göket, 's Rátzokat polgári társaságokból ki rekeszt-
 „ hessék, régi szokások szerént Barom, belső, és hé-
 „ ti vásárjaikat meg tarthassák, vámot az által me-
 „ nőktől, a' hidak, 's jó utak meg tartása terhe alatt
 „ szedhessenek, mivel pedig az ártatlan a' vétkesért
 „ nem szenvedhet; az ő polgárjaik, és lakóik mások-
 „ nak adósságáért, 's vétkes cselekedetéért, sőt az
 „ adósságban magokat keverő, 's azt le nem fizető
 „ polgárjaik-is törvényes úton kívül ne marasztaltat-
 „ has-

„hassanak, hogy pedig ezen szabadságiknak örökös
 „bizonyosságát adgyuk, a' régi Czimereket - is nem csak
 „jóvá hadgyuk, és meg erőssittyük, de még új jelek-
 „kel, úgy mint zöldellő Pálma fákkal, és a' környé-
 „kére helyheztetett, 's ki vont kardokat tartó két
 „pántzéros vitézekkel, 's a' toronynak kapuján ülő,
 „'s vigyázó Oroszlánnyal, 's annak kö falait kerítő
 „zavaros, és habokkal zajló folyóval meg nagyob-
 „bittyuk, és ékesittyük, 's nékiek e' következő Czi-
 „mert ezentúl rendelünk, és adunk, úgy mint: ka-
 „tonás kerekded paist ég színűt, a' mellynek az allyát
 „zöld hegyecske foglallja, 's annak a' közepén erős-
 „sen épült torony, négy szegű faragott köyekből
 „csinált köfállal körül kerítve, 's a' tetején Királyi koró-
 „nával ékesítve emelkedik, 's azon toronynak kapuján
 „egész, 's verhenyös sárga Oroszlyán természetesen
 „le ábrázolva, két ágú, és hátára fel emelt farkával,
 „tátott szájjal, ki nyújtott veres nyelvével ülve, és
 „a' paisnak jobbjára fordúlva lártzatik, a' kö falnak,
 „két oldalán elő hozott két zöldellő Pálma fák a'
 „toronynak tetejét érni, a' kö falaknak fokain pedig
 „két pántzéros, és sisakos katonák egymásnak ellené-
 „be őrizetül állani, jobb kezekben ki vont kardokat
 „tartani, bal kezekkel tomporáikat támasztani, az
 „után említett folyó a' köfalat mindenfelől körül ven-
 „ni szemléltetnek. A' mint ezek ezen Királyi ado-
 „mányi levelünknek kezdetén, és homlokán a' kép
 „írónak útasított kezével, és mesterségével tulajdon,
 „és természet szerént való színekkel világossabban
 „le festve, és a' szemlélők szemei eleibe terjesztve
 „vannak. Sőt, kegyelmességünknek nagyobb bizony-
 „ságára, és hogy ők annyival inkább hív, és enge-
 „delmes jobbágyoknak magokat nekünk mutassák,
 „Császári, 's Királyi hatalmunkal engedgyük, 's reá
 „állunk: hogy ők, az ők maradéki, és ivadéki ezen
 „Város petséttyével a' közönségnek nevével ki adan-
 „dó levelekben, és irásokban veres viaszkon élhesse-
 „nek, és éllyenek, 's azoknak más szabad Királyi
 „Városok szokásához képest tellyes hitelességek lé-
 „gyen. Azonkívül a' midőn erejek, és tehetségek
 „engedi, és a' köz jó azt kívánni fogja, Várossaikat
 „illéhdő kö fallal körül keríteni, bástyákkal, és ka-
 „pukkal azt meg erősíteni, és ékessíteni tellyes hatal-
 „„mok

„mok legyen. Továbbá mindenekben más Királyi
 „szabad városokhoz magokat alkalmaztatni, háládat-
 „lanságnak, és hivségtelenségnek motskátul, fellyebb
 „írt szabadságoknak el-vesztése alatt magokat örízni,
 „ezen jó téteményünket, és tetézett kegyelmességünket
 „meg esmérni, a' Mi maradéinkhoz, 's utánunk
 „következő Magyar törvényes Királyokhoz tellyes állan-
 „dósággal hivséggel lenni, és hív szolgálattal to-
 „vábbi kegyelmekre magokat méltókká tenni tartoz-
 „nak. A' mint Királyi Szabad Várossá teszszük, ezek
 „közzé helyhezetttyük, emellyük, oda írjuk, számlál-
 „lyuk, öregbittyük, ékesittyük, rendellyük, jóvá
 „hadgyuk, meg erőssittyük ezen Jel-levelünknek ren-
 „dével, másnak igaza, kiváltképen pedig ezen Vá-
 „rosban lakó Nemességnek jussai fent maradván.
 „Mellynek emlékezetére, és örökös állandóságára ezen
 „ki váltság levelünket adtuk titkos függő petsétünkkel,
 „mellyel mint Magyar Országi Király élünk, meg
 „erősítve. 's a' t. Óstriai Bécs Várossunkba 2. Ja-
 „nuár. 1721. Eszt. (Következnek az Egyházi, 's vi-
 „lági Fő-Rendeknek nevei) Károly. m. k. Gróf Illés.
 „házy Miklós. m. k. Hunyady László. m. k. (p. h.)

1717. Eszt. Viszocsányi Sándor Szathmár, Né-
 methi rész jószágában Királyi adomány mellett meg
 erősítettet. Lelesz. Konv.

1724. Eszt. 22. April. Gróf Pálffy Miklós Nádor
 Ispány levele által, az utóbbi Ország gyűlésén ajánlott
 tisztes ajándéknak meg fizetésére, és Boromeus Sz.
 Károly Templomának épületére ígért 20. ezer forintból
 ezen Városra jutott résznek 'Sigray János kezéhez vá-
 ló szolgáltatására sürgettetett a' Városnak Tanátsa.
 Város. Lev. Tár.

1729. Eszt. Tartatott Ország gyűlése előtt Szath-
 már Várossának községe panaszolkodott a' Városi Tanáts
 ellen: hogy az ő szabadságikat el nyomja, 's a' népet
 zaklattya; de ezen panasz a' Királyi Kamarára útasít-
 tatott, mellynek kötelessége a' jó rendtartást a' Királyi
 Várossokba fent tartani.

1782. Eszt. Ezen városnak határán igen hasznos, a' tagoknak elgyengülését, és a' köszvényt gyógyító érczes víz találtatott, mellyben nem csak a' feredésnek, de a' víz italnak - is, kivált éhgyomorra, nagy Orvosi ereje tapasztaltatott.

Azon Eszt. Mivel a' Szamos vizé ezen város mellett lévő folyásában sok Szigeteket csináltt, a' mellyek a' víz áradáskor a' határnak nagy kárára voltak; a' város ezen Szigeteket által vagdaltatván, a' Szamos vizét egyenesebb folyásra vitte a' Királyi Só vitélnék nagy hasznával.

1793. Eszt. Mostan Dicsőségesen Uralkodó Ferencz Császártól, 's Királytól ötödik vásárt engedő Királyi Levelet nyertek.

1805. 12. Febr. Szathmárnak nevezetes napja vala, midőn új Püspökjét Nagy - Szalatnyai Báró Fischer Istvánt tisztelte. A' város határ szélétől a' városnak válogatot iffiából álló 40. lovasoktól kísértetett. A' városba Kőlcsei Kende Pál első Al - Ispán számos Szathmári Urasággal köszöntette. A' Templomok tornyain zúgtak. a' harangok. Híntója előtt mentek a' Vármegyének 24. válogatott lovas katonái, két oldalról Kállay Antal vezérlése alatt a' Vármegye Nemeségének zászló allya. Késérték a' ki rendelt Követeknek számos szekerei. A' nagy hídon a' Város tanáttsa, és a' Papság idvezlette. Durrogtak az ágyúk: A' Szent János Kápolnájába szépen öltözködött apró Szűzek tölversekkel tiszteltetett. Onnét mennyezet alatt Püspöki köntösbe ló háton az Anya templomba ment, a' hol *Téged Istén ditsériünk* el - énekeltetett. Templom előtt Hohenzollern vasas Regementyének osztálya tüzeltt. Az után a' Fő - Ispány Báró Wéesey Miklós 50. Szathmári Követekkel, és a' külső Vármegyének ki rendeltyei köszöntették. Ebéden 400. vendégeknél többen gazdagon megvendégeltettek. Estve az egész város megvilágosittatott.

1808. Eszt. 3. Májusban hasonló nevezetes napja vala Szathmárnak, midőn Egri Érsekké lett Báró Fischer István helyet, csak ugyan Szathmár Vármegyei,

gyei születésű Fő lelki Pásztorát Klobusiczky Pétert ezen Városba bé jönni szemlélté. Az nap reggel a' Homoródi vendégfogadónál a' Város követségétől, és 60. személyből álló zászló allyától meg köszöntetett. Ezektől késértetve a' zöld mezőre érkezett, a' hol a' Vármegyének nagyobb követségétől, és 100. Nemesekből álló lovaglós seregtől tiszteltetett meg. Itten Püspöki palástyát fel vévén, 's hintóba ülven, a' két zászló allyak által vezetett, hintója oldalánál két testvérjei Klobusiczky József Fiumai Fő-Kormányozó, és Klobusiczky Ignác Gróf Károlyi ház jószáginak Fő-Tisztye lovagolván. A' szamos hidjánál ékes diadalmi kapu' volt készítve, a' hol a' Városi előjárók, és a' Református Prédikátorok ékes beszéddel köszöntötték, zengettek a' harangok, a' mozsár ágyúk pedig dörgésekkel az egeket hasogatták. Szent János Kápolnájában 14. fejrbe öltözött leánykák, a' Deák iffúság, a' nevendék Papság, a' helybéli Káptalan, a' Várad, Egri, Kassai, Munkácsi Káptalanak Követei fogadták, és a' Vármegyének Fő-Ispánnya Báró Wécsey Miklós Fő-Nemesekkel meg tisztelte, a' hol Egyházi fényes ruhába öltözött, 's mennyezet alatt a' Templomba ment, ott a' Papsághoz fontos ki fejezésekkel Deákul szállott, az után a' Néphez igaz Apostoli lélekkel tellyes ékes Magyar beszédet tartott. Isteni tisztelett után, Püspöki házánál a' Vármegyének Követei örvendezéseiket ki jelentették, 400. személyek meg vendégeltettek, estve pedig a' Város ki volt világositva.

A' Honnyi törvényeink is sok helyett ezen városról emlékeznek, úgymint: Némethibe épített Kastély széjjel hányattasson. 46. 1548. Szathmár a' szökevény jobbágyokat adgya viszsza. 36. 1613. 67. 1638. 46. 1596. a' Vármegye hatalma alá vették 37. 1609. a' Czime-res Nemeseket ne háborgassa. 62. 1655. A' Kapu szám-tól, a' rovatali fizetéstől, a' jobbágyi kötelességtől menté tétetik. 124. 1647. Ottan Fő-Harminczad állit-tatik. 91. 1715. Szabad vallás gyakorlás meg engedte-tik. 26. 1681. Azon városnak hegyein szőlőket bíró Nemesek régi szabadságokban a' Szepesi Kamara ál-tal ne háborgattassanak 76. 1635. Az ő Hadi paran-tsolóji bocsássák el Nagy-Bánya várossának fogoly kezesseit 57. 1681. Az ő Hadi parantsolója Báró Wal-

lis hazafinak fogadtatik. 28. 1687. Ottan az ingyen dolgozó munkásokhoz építő Mester a' Vármegye által rendeltessék. 130 1659. Ingyen való munkák oda rendeltetnek, Szathmár Vármegyéből. 27. 1578. 14. 1602. 8. 1613. 49. 1618. 36. 1622. Közép Szólnok, és Bereg Vármegyéből 19. 1569. 17. 1567. 8. 1604. 15. 1608. Bochkay Istvánnak által adatott 1606. Béke kötés. A' várhoz tartozandó jószágot az Erdélyi Fejedelemnek fia ki válthatták 20. 1647. Váradnak el vesztése után végh helynek tétetett. 1681. Rákóczy Ferencz támadóival ottan békesség kötöttet, és a' kik a' ki rendelt időre a' Királyi hívásra visszá jöttek, azoknak bótánát adatott 49. 1715. Hogy az Ország gyűlésére követeket küldhessen, és ottan szava légyen, meg engedtet, és a' Királyi Tárnok Mesternek ítélő hatalma alá vettetett. 109. 1715.

Ezek voltak pedig a' Tárnoki Székre ki küldöttjei:

1723. Eszt. 3. Julius. Lossonczy András.

1725. 17. Sept. Nánáczy Miklós, és Erdődi András.

1727. 13. Mart. Lossonczy György, és Szathmár Sámueli.

1728. Ugyan az, és Lossonczy András.

1733. 1748. 1749. Lossonczy András.

1751. Ujfalussi György.

1753. Losonczy István.

1756. 1759. 1762. 1766. 1768. Szentpétery János.

1770. 1773. 1775. Endrődy László.

1777. 1779. Óvári Ferencz.

1781. 1783. Endrődy László Fő-Biró.

1792. Óvári Mihály.

Várbéli Kapitányai, és hadi parantsolói (a' mint őket ki nyomozhattuk) ezek voltak:

1216. Eszt. *Hisce* (Comes Curialis Castri) a' mint ki tetszik a' tüzes próba könyvből Tz. 275. „Boynuk „Vosvári helységből való perben fogta a' maga vejét „Te-

„Tekus nevezetűt; hogy a' felességét, tudniillik Boy-
 „nuknak hugát meg ölte volna; Birái lévén *Hisce*
 „Zothmár várának Udvari Ispánnya, és Gábor Al-
 „Esperes, Perestoldó Forkos Gylian helységből való.
 „Tekus hordozván a' vasat, meg égettetett.

1217. Eszt. *Gesztub*, a' mint azon tüzes próba
 Könyvben írva vagyon Tz. 58. „István Györgynek job-
 „bágya Torkan helységből való perben idézte Ti-
 „márt, Chupud faluból valót a' lopásért, *Gesztub*
 „Zothmár vára Udvari Ispánnyának birósága alatt,
 „Zomoy perest oldó lévén Euched (most *Ecsed*) falu-
 „ból. Timár lopó hordozván a' tüzes vasat meg
 égettetett.

1230. Eszt. *Endre* Hadnagy mint fellyebb §. 125.

1239. Eszt. *Zakarias*, azon tüzes próba Könyvből
 370. Tzik. „Illabor, és András Lőrincznek jobbágyi,
 „Pothnak fiai, perben fogták Istvánt Joanka szolgáját
 „a' lopásért, Birájok lévén *Zakarias* Zothmári vár-
 „nak Udvari Ispánnya, Perest oldó Buchiha Euru
 „faluból való. Említett István tehát hordozván a' tü-
 zes vasat Váradon meg tisztittatott.

1241. Eszt. A' Tatár járásban a' vár el pusztulván,
 Kapitánnyai nem olyastatnak, hanem

1535. Eszt. Horváth Mátyás, a' ki Zápolya Já-
 nosnak parantsolattyára karóba vonattatott, mint
 fellyebb.

1562. Eszt. Zay Ferencz, mint fellyebb.

1564. Eszt. Messéry András, mint fellebb.

1565. Neüstadi Mager Erasmus, mint fellyebb.

1568. Eszt. Rákóczy 'Sigmond, és segédje Dereg-
 nyey Pál, a' kik Bochkay Györgynek, Makszimilian
 Császár, 's Király ellen Balassa Menyhártal, és Dobó
 Istvánnak lett szövetségét, a' mellyről 1569. 3. törvény
 emlékezik, Rueber György Kassai Hadi-Vezérnek tud-
 tára adták. Istvánffy 24. Könyv.

Klo-

Klobusiczky Ferencz a' Rákóczy házról irtt jegyzéseibe így írja le: „1568. Eszt. Rákóczy 'Sigmond ö „Felségétől Szathmári Kapitánysággal meg ajándékozott, és azon Kapitányságban instálláltatott, és „a' Sigmond Király Erdélyi factióját, melyet Bochkay által Dobóval, Balassával, és több Magyar „Országi Urakkal praktikált ö adta elsőbben értésére „Ruber nevű Kassai Generalisnak, a' ki Svendi Lázár helybe succedált.

1570. Eszt. Ramynger Jakab, Császári Tanácsos, Szathmári várnak, és Tiszán innen való részeknek Fő-Kapitánnya. Város Jegy. Könyv.

1571. 1572. 1579. Eszt. Mayrhoffeni Teüffenbach Kristóf, a' ki a' Fényes Török portánál ditséretesen követtséget viselt. Lelesz. Könyv. és Istv. 24. Könyv.

1584. Eszt. Gróf Nogarola Császári Kamarás, Szathmári Kapitánynak tétetett, mivel hogy Magyar anyától született. Várm. Lev. Tár.

1591. Eszt. Réway István, a' Szathmári erősségnek, és a' Magyar lovasságnak Kapitánnya.

1593. Eszt. Briberi Melith Pál, mint fellyebb §. 80.

1596. Eszt. Keövendy Zekell Mihály, Ormosdy szabad Báró, Szathmári várnak, és erősségnek Fő-parancsolója, és Kapitánnya. Deseö Ferencz Tisztartó. Város Lev. Tár.

1604 Eszt. Beck Joakim, Leopoldstorffi, és Ebreichstorffi Bárának, Szathmári, és Tiszán innét lévő részek Kapitánnyának neveztetik a' Vármegyének Jegyző Könyvében, kinek 1605. Eszt. hajadon testvér húga, midőn alku szerént ki mentek volna; a' Bochkay Katonáitól agyon lövetett Istvánffy.

1605. Eszt. Zánthói Becsky György, Várm. Jegy. Könyv.

1609.

1609. Eszt. Hódossi Ugron János Szathmári Fő-Kapitányságra a' Vármegye által ő Felségének ajánlatott. Várm. Jegy. Könyv.

1610. Eszt. Nagy-Luchei Dóczy András, mint fellyebb, §. 152. Ki tettik ennek Szathmári Fő-Kapitánysága azon ellent mondásból is, mellyett 1617. Eszt. a' Jászhai Konvent előtt tett Mihály Deák, más-kép Bejegyszázy Császár: hogy Tarpán lévő Udvarhelyét el foglalta.

1622. 1630. Eszt. Rosályi Kún László §. 154. ki-műk II. Ferdinánd Császár, és Király meg parantsolta: hogy Lóssy Imrét Váradai választott Püspököt jószágiban minden háborgatók ellen őltalmazza, a' mint Tüdös Keresztúry József Aloys a' Váradai Püspökség le írásában elé adgya,

1632. 1633. Eszt. Hallerkői Haller György, a' mint a' Vármegyének Jegyző Könyve, és a' Leleszi Templomban lévő sirjának reá írása mutatya; „Itten nyugszik Tekint. és Nagyságos Hallerkői Haller György, III. Ferdinánd Római Császárnak Tanácsosa, Szathmár várának, és Tiszán innét való részeknek Fő-Kapitánnya. Ki-múltt 20. April Urunk 1633. életének 39. Eszt.

1638. Eszt. Briberi Melith Péter, a' ki a' Minorita Atyák Klostromát Radon, Zemplén Vármegyébe, és a' Magyar iffiúság nevelő Házát Unghváron, a' Jesus társaságabéli atyáknak gondviselése alatt fundálta. Bárá Ghillányi Lev. Tár. 1. Kött. 46. lap.

1644. Eszt. Csepei Zóltán Józsa. Ugach Esmér. 137. lap.

1645. Eszt. Szirmay György Ösünk, Fő-Strázsa-Mester. Várm. Jegy. Könyv.

1647. Eszt. Csomaközy Böldi'sár. Várm. Jegy. Könyv. Fekete Mihály Fő-Porkoláb.

1655. Eszt. Heiszter. Várm. Jegy. Könyv.

1659.

1659. Eszt. Osgyányi Bakos Gábor, és azon Eszt. Báró Károlyi Ádám.

1661. Eszt. Báró Károlyi Ádám Fő, és Kökényesdy György Al-Kapitányok, mint fellyebb.

Azon Eszt. Szentpétery István. Várm. Jegy. Könyv.

1662. Eszt. Báró Wallis Oliver. Várm. Jegy. Könyv.

1664. Eszt. Báró Kobb Fridrik Farkas, a' ki az el fogatott Magyar nyughatatlanokat Leopold kegyes Császárnak akarattya, 's engedelmé ellen leg kinossabb halálnak nemével ki végeztette e' vilagból, a' mint Zempl. Fört. § 544. 572. 592. 598. 622. 625 meg irtuk, és Szegedy Mihály Jesavita ezen Czim alatt: *Res gestae in Ungaria ad annum 1667*, Kassán ki adta 439. lapon; ezen ki fejezéssel: „sem a' kerekek, mellyek „ által törette, sem a' vas horgok, mellyekre oldal „ osontoknak bordaira akasztatta, sem a' karók, mel- „ lyekben vonatta elegendő eszközöknek nem láttzattak „ lenni Kobb Hadi-Vezérnek a' nyughatatlanokodó Ma- „ gyaroknak meg zabolázására, mint hogy már ezek- „ hez: mindennapi büntetésekhez hozzá szoktak. A' „ leg kegyetlenebb halálnak nemét tehát ki gondolta: „ egy arasznyi vasakat a' Lakatosokkal csináltatott, „ eggyik végén ki nyiló, és két felé váló éles aczél- „ lyal, mellyeket az el-fogattnak alfelébe duggatott: „ hogy ottan a' két éles atzélós kés ki terjedvén, sem- „ mi mesterséggel ki nem huzattathatott, és így ezen „ bóldogtalanok el bocsájtatván sokáig sinlődtek még „ ezen csúf, és hoszzzas halálnak nemével ki nem vé- „ geztettek. Ezt elé hozza Nagy Leopoldnak Historiá- „ ja-is, mellyet Wagner irtt. Tudva nagyon hogy „ ama kegyes első Leopold Császár és Király parantso- „ lattyából Kobb Hadi-Vezér az illy kegyetlenkedések „ miatt a' Magyar Országi Commandót el-vesztette.

1665. Eszt. Gróf Rottal. Várm. Jegy. Könyv.

1666. Eszt. Kökényesdy György Al-Kapitány, a' ki Erdélyiekre leselkedvén, sok marháikat el hajtván, nékiek sok károkat okozott. Kazy 3. Könyv. 47. lap.

1667.

1667. Gróf Csáky István. Várm. Jegy. Könyv.

1668. Eszt. Gróf Strassoldo Károlyi. Várm. Jegy. Könyv.

1672. Eszt. Gróf Strassoldo Károlyi Császári Tanácsos, és Ezredes, és Dünwald Henrik, a' ki a város hívségéről adott bizonyság levelet. Város Lev. Tár.

1673. Eszt. Gróf Stharemburg, mint fellyebb.

1677. Eszt. Herberstein, mint fellyebb. Szodoray Mihály Al - Kapitánnya.

1680. 1681. Gróf Serényi János Károly, Császári, 's Királyi Felségnek valóságos Kamarássa, Mezei Hadi - Vezér, Szathmári, 's hozzá tartozó erősségeknek Fő - Hadi parantsolója. Ez - is bizonyság levelet adott Szathmár - Némethy várossának hívségéről. Syhm János Wilhelm élés házának Fő - gondviselője. Város Jegy. Könyv.

1682. Eszt. Scherfenberg Fridrik Ezredes, mint fellyebb.

1684. Eszt. Gróf a' Porto Julius, mint fellyebb.

1686. 1687. Eszt. Bárá Wallis György, 28. Törvény Tzik. és a' Város Jegy. Könyv. Ez czimjébe úgy nevezte magát: *Arcis famigeratissimae Zathmár Commendans, nec non praesidiorum eidem adnexorum Supremus Colonellus*. Az az: Leg hiresebb Zathmár Várának hadi parantsolója, és hozzá tartozandó erősségeknek Fő - Ezredesse. Ez - is a' város hívségéről bizonyság levelet adott.

1692. Eszt. Schweerts Reiszi Bárá. Várm. Jegy. Könyv.

1695. Eszt. Lopert Ezredes, Bornholcz János András Al - Ezredes Hadi - parantsolók. Város Jegy. Könyv.

1696. Eszt. Gugwel Pongrácz György. Várm. Jegy. Könyv.

1698. Eszt. Lesselholcz. Várm. Jegy. Könyv.

1705.

1705. Eszt. Galambos Ferencz utolsó mint fellyebb.

Nevezetes ezen város a' hajdani Templomáról,
Megyés Papi, és a' Szerzetes házokról - is,

A' Plébaniája ki vólt a' Megyés Püspöknek hatal-
mából véve, és az Esztergami Ersektül függött, a'
mint IX. Bonifácus 1404. Eszt. és II. Pius Papáknak
1464. Eszt. Költt ön petsétes leveleiben írja vagyon.
Péterffy 2. Kött. 291. lap.

Hajdani Plebanossai vóltak:

1216. Eszt. Gábor Al-Esperes, mint fellyebb.

1217. Eszt. Miklós Al-Esperes, a' mint Király-
Darócznak le irásában látni fngjuk.

1226. Eszt. Eltuman Esperes, a' mint tüzes pró-
ba Könyvben előtte folytt per mutattya 262. Tzik,
„ György Buth helységéből való, segítvén ötet Simon
„ Zent-Márton helységéből való Pap, vádolta Mikót
„ Katár faluból valót Margith leányénak el ragadtatá-
„ sáról, és azt maga - is Margith vallotta. Mikó pedig
„ mondotta ötet törvényes feleségének lenni, és hogy
„ erről közben járó Násznagygya - is vólna Dese neve-
„ zetű, a' ki midőn meg vallotta: hogy Násznaggya
„ vólt, és erről tanukat - is állított vólna, Oltumán
„ Zathmári Esperes, Echireb nevezetű Perestöldő ál-
„ tal küldötte Váradra: hogy Dese hordozza a' tüzes
„ vasát, a' hol e' képpen meg alkudtak: hogy neve-
„ zett aszszonyság adattatna vissza az attya által Mi-
„ kónak a' maga férjének, Dese eleget tenne a' Bi-
„ ráknak, György pedig a' Perestöldőnek.

1247. Eszt. Egyed V. István iffiabb Király felesé-
gének Ersébeth aszszonynak Káplánnya, a' mint Pa-
nyolai helységnek le irásában látni fogjuk. II. Rész.

1268. Eszt. János Mester Esperes V. István iffiab
Királynak Udvari Papja, mint fellyebb §. 45.

1308. Eszt. Péter mint fellyebb §. 128. kinek
neve 1512. Eszt. Költt Váda helységről Ördögnek ne-
vez

veztetett András, és György Eudus fiának Királyi adománnyában - is olvastatik. Várm. Lev. Tár.

1349. Eszt. János Némethi, és Bulchar Szathmári Plebánosok ki tettzenek a' Vármegye levél Tárában található ilyen Folyamatú levélből: „Mi János Nemphy Plebános Kristusban Tisztelendő atyának András Úrnak, Isten, és az Apostoli Szék kegyelméből Erdélyi Püspöknek, a' Mezesnek külső részéről közönséges kép viselője adgyuk tudtára ezeknek foglalttyával mint mostaniaknak, mint ez után léendőeknek. A' mi idővel történik, oda lehet, ha csak petsétes írástól nem veszen meg maradást; azért Miklós Pap Chumakeuzi Szent-Egyháznak gondviselője, és Al-Esperes, Bulchar Mester Zathmárnak, és István Karulynak Megyés Papja (*Sacerdos Parochialis*) egy részről, más részről pedig Katalin Aszszony Miklos Mesternek, András fiának azon Károlyról nevezetett Nemesnek özvegye, azonkívül Mihály, Merhárd, és László Mesterek, és ez Simonnak, említett Miklós Mester, András fia testvérének fia, előttünk személyesen meg jelenvén azon Miklós Pap Al-Esperes, és István Pap vallották önként e' képen; hogy említett Miklós Mester végső beteges ágyában fekvén, noha testében fogyatkozott, de elméjében ép lévén, a' többi rendelkezései között ő előttök, és más sok jámbor tökéletes Egyházi, és Világi, Nemes, és Nemtelen férfiak előtt, olyan végső rendelkezést tett: hogy Kata aszszonynak, említett törvényes feleségének, és Péter Mester, tulajdonképen Bástyurul nevezetett Nemes leányának hit részébe a' maga méneses kantzájit, ekés ökreit, és a' többi csordás, és nyájbéli marháit, barmait, lovait, fegyvereit, szolgálit, és szolgáló leányit, mellyeket még fel nem szabadított, egy már avitt ezüst poharat, és házában lévő minden eszközöket hagyta. Költ minden Szentek ünnepe előtt való Vasárnapon, Urunk 1349. Eszt.

Több régi Plebánossainak neveire nem akadhatunk, hanem a' Jesuvita Atyák ezen kötelességet magókra vállalván;

1709. Eszt. Ezen városnak Plébánossza volt Szilágyi Mátyás Jesuvita. Várm. Jegy. Könyv.

A' Jesoviták el oszlása után első Plebánossza volt Tumliczer Ignác, Szathmári, és Ugochai Fő-Espe-rest, mostani érdemes Plébánossza Korom Mihály Kanonok, és Borrhi Apátur, 's melette két Egyházi segéd, kiknek egyike a' Nemzeti Főbb-oskola lelki tanítója. A' Plébános esztendei jövedelme 600. Rfor: három fordulóba mindenütt 24. Posonyi mérő alá való föld. 12. boglyára való rét, 24. öll tüzi fa, meg lehető nagyságu szőlő, és gyümölsös, nevezetes Papi bér (Stóla) a' Szent Mise áldozathoz 6. Posonyi akó bor, 's a' szántó földgyeinek miveltésére Rfor. 50. Kr. 24.

1622. Eszt. Az anya templom, és a' Plebánia Bethlen Gábor Fejedelem által Helvetziai vallásbélieknek adatott, és azon vallású iffiaknak tanuló Oskolája Könyv nyomtató műhellyel itten állittatott. Kor-nides Jegy. 1. Kött. 12. Lap.

1662. Eszt. Az Ország gyűlése előtt panasz tétett: hogy Pap Daniel Báthory Sófia Aszszonynak Tiszt-tartója a' Szamos vizén forgó malomnak Szombati jövedelmét a' Szathmáron tanuló iffiuságtól el vette.

1681. Eszt. Hogy a' Római Katolikusok a' Szathmári várbā a' Templomot, az Oskolákat, és azoknak jövedelmeit el foglalták, a' Helvetziai vallásbéliek az Ország Rendgyei előtt panaszlották.

A' Reformátusok Egyházi anya könyvébe e' következő, és így bé irtt Prédikátoroknak nevei talál-tatnak:

Dévai Bíró Mátyás, Erdélyből Déva mező város-sából való, tanúlt Budán, tanítója lévén Grinæus Si-mon, elébb Mátyás Király. Könyves házának gondvi-selője, az után a' Budai anya Oskolában Oktató. 1522. Eszt. Wittebergában 1529. Eszt. Luthert, és Melanch-tont halgatta, a' kiktől betsültetett, és mint tanúlt férfit meg ditsértetett. Magyar Országba vissza jö-vén, annak sok részeit meg járta, és sokakat, 's kö-zöt.

zöttök Béliheki Drágffy Gáspárt a' Reformatióra vezette, Erdőd, és Szathmár Várossát az Evangelika vál-
lásra hozta 1535. Eszt. Erdődről Szathmári Prédiká-
tornak által tétetvén, helyébe Batizy András Erdői
Prédikátora lett.

1551. Eszt. Hevesy Mihály, a' ki elébb Balassa
Menyhártnak Udvari Papja, az után Szathmári lelki
Pásztor, 's Egyházi Fő - Igazgató vala.

1584. Eszt. Szegedy Lőrincz.

1594. Taráztló János, az után Debreczenyi Espe-
rest.

Milotai Nyilas István, egyszersmint Egyházi Fő-
igazgató. Ez vólt a' Zathmári Oskola felállításának
eszközlője.

1610. Eszt. 1633. Eszt.

Batizy János, Szepsi Mihály, Szepsy András,
Tornay Ferencz, Várady Farkas Gergely, Kárásztele-
ky János, Füsüs János, Margitay Péter, egyszersmind
Egyházi Fő - igazgató, Sághy György, Szalkal Bálint,
és Debreczenyi Póka István vóltak lelki Pásztorok.

1634. Eszt. Boros - Jeney Mihály.

1637. Eszt. Kecskeméty Mihály, és Vásárhelyi
István.

1638. Eszt. Lázár Miklós, egyszersmind Egyházi
Fő - Igazgató.

Esztendő számnak fel jegyzése nélkül; Szegedy
János, Szétsey János, Némethi Gáll János, Gönczy
Mátyás, Szántay Mihály Fő-igazgató, Beregszázy Pál,
Décsy Gáspár Esperes, B. Tanczaly Péter Esperest.

1658. Eszt. Tophæus Mihály, a' vallásbéli tudo-
mánynak Oktatója, elébb Apaffy Mihálynak Udvari
Papja, az után Prédikátor Szathmáron, és Egyházi
Fő - Igazgató.

1659. Eszt. Kapossy Pál. Ez a' Szathmári Osko-
lát jobb rendbe hozta.

1665. Eszt. G. Várallyay Lőrincz.

1669. Eszt. Pályi Mihály.

1671. Eszt. Szepsi Kőrócz András Esperest.

1672.

1672. Eszt. Várady Mihály Esperest.
 1685. Eszt. Debreczeni Kozma János.
 1691. Eszt. Körmöndy Péter Fő-Igazgató, Füsi
 Lőrincz, és Almássy Mihály.
 1693. Eszt. Várady Sámuel.
 1694. Makódy János.
 1696. Kecskeméthy Kintses István.
 1699. Váry Mihály, az után Debreczeni tanító.
 1701. Ember Pál Debreczenből ide hozatott.
 1704. Kecskeméthy István.
 1706. Duday Mihály.
 1709. Szőnyi István.
 1711. Szenezy Pál, és Gyula Szigethy István.
 1712. Visky János, Némethy Mihály.
 1713. Helmeczy István Esperes, az után Fő-Igaz-
 gató.

Esztendőök száma nélkül:

- N. Solymossy Mihály Esperes.
 H. Igó György Esperes.
 1730. P. Vécsey István.
 1738. Földessy Mihály, és Várady János.
 1744. Ecsedi Csapó István.
 1749. Kápay András.
 1753. Kevy András.
 1756. Visky Pál.
 1761. Kapolyi Gergely.
 1762. Szilágyi Sámuel Fő-Igazgató.
 1766. Szathmáry István.
 1768. Martsa Móses Isperes.
 1792. Tarczaly József.
 1795. Némethy István.
 1805. Inczédy József.
 1808. Gaty István Szathmári, Gaál Samuel Né-
 methi Prédikátorok, és ennek segédje Kelemen József.

Hogy

Hogy Szent Ferencz rendjén lévő Minorita Barátoknak is Klastromok vólt Szathmáron, az bizonyos: mert kezünk közt forgott Cháholy nemzetségnek eredeti leveléből fel-jegyeztük: hogy

1335. Eszt. „ Cháholy János Mester a' maga „ Nagy annyanak testamentomából, úgy mint 50. „ gyrákból le fizetett 12. gyrát a' Nagy hétbe, Nagy „ pénteken Zathmáron a' Bóldogságos Szüz Templo- „ mában szolgáló Minorita Barátoknak (*Fratribus Mi- „ noribus*) és ezt az említett Barátok Klastromjoknak „ pecséttyével meg erősítették. Költt elő hozott napon, „ s Eszt.

1370. Eszt. Hogy Ersébeth. I. Lajos Királynak az annya hagyományokat meg bővítette, és Sz. Ersébeth tiszteletére azon Klastromot Szentelte, azt Bell Mátyás írja.

Azon Szerzetnek Krónikája is elé adgya: 1448. Eszt. János Kárdinálnak, és a' Római Sz. Szék követtyének Dienes Kardinálhoz, és Esztergami Érsekhez bocsátott parantsolattyát: hogy a' Zathmári Sz. Ersébeth Klastromából ki hajtattott Minorita atyákat hozza vissza. 12. lap.

1477. Eszt. Zathmári Gárgyiánnak tétetik György atya. 13. Lap. De további nyoma nintsen, és az 1531. Eszt. költt Klastromok Lajstromában már nem említetik.

Hogy Némethibe 1370. Eszt. Sz. Domonkos rendjén lévő Apátza Klastrom is vólt, azt Thuróczy 148. lap. és Szentiványi a' Klastromok lajstromában, nem különben Bolognyai János Mihály Sz. Domonkos Szerzetéről Romában 1607. Eszt. ki adott Könyvében említik.

1554. Eszt. Szent Domonkos Szerzetén lévő Barátok is említetnek Anárchi Bachkay Péternek bé iktatásában e' képen: „ hogy az öszve hivatott szomszédok között jelen vóltak Nagy Mihály, és Kaza György „ Némethi várossába lakozó Polgárok, és Szerzetes „ Prédikátori barátoknak jobbágyi. A' mint Homok helységnek le írásában II. Rész. elé adgyuk.

A'

A' JÉBUS társaságabéli Papokat 1634. Eszt. az iffiúságnak oktatására a' Szathmári várba bé hozta, és fundálta Pázmány Péter Esztergami Érsek. Thuróczy 148. lap.

1647. Eszt. Azoknak jobb élelmekre való nézve III. Ferdinánd Császár Kis - faludi helységet Zemplén Vármegyébe ajándékozta. Zempl. Le irás. 177. lap.

De azon Eszt. tartatott Ország gyűlésén panasz tétetett: „hogy a' Szathmári Vár az Országnak ingyen „ való munkáival meg erősítetett, abban mind az ál- „ tal, a' melly nem a' tudományok, de *Mársnak* lak „ helye (*Martis, non artis domicilium*) a' Jesuviták „ bé hozattattak.

1683. Eszt. A' Pataki Jesuviták, azon vár Tökölyi Imrének Báró Saponara által alku mellett fel adatván; a' Szathmári várba költözködtek. Zempl. Le irás. 198. lap.

1765. Eszt. Podhorányi Gábor a' Jesuvita atyák lakó helyének szomszédságában egy házas teleket, a' mellyen hajdanában Gleszel Kristóf Farkas a' Szathmári és háznak gondviselője lakott, hozzá tartozandó kerttel, csűrrel, *Dobol* nevezetű dombal, 's alatta lévő kö - pintzével, melly az előtt püska por tartó bólt - vala, 's a' mellyeket az atya Podhorányi János Szathmári Posta Mester 1727. Eszt. a' Királyi Kamarától 300. forinton meg vett, nevezett Jesuvita atyáknak örökösön által adta: hogy a' lelkiért Bóldogságos Szűz Mária hét fájdalminak emlékezetére esztendőnkint hét Sz. Misét mondjanak. Város Lev. Tár.

Elöl járói voltak ezen Szerzetnek Szathmáron:

1695. Eszt. Göde Péter.

1703. Temérdek Ferencz.

1756. Endes János.

1738. Bojda András.

1748. Horváth Mihály.

1759. Lőcsey Márton.

1772. Eszt. A' Pápának rendeléséből el töröltet-
tek, és a' lakó helyek Első Remete Sz. Pál Szerzetének,

és ez is 1786. Eszt. el-ozslattatván, Kótyavetye által áruba bocsátatott, de a' meg vevőktől ismét viszsza vétetvén ;

1804. Eszt. A' Szathmári Püspöknek adatott.

A' Városnak érdemes Fő-Bíráji az elő hozattakon kívül, voltak ezek :

- 1547. Eszt. Fábián Albert.
- 1605. Asztalos János.
- 1608. Gyulay János.
- 1609. Nyirő János.
- 1610. Becsey György.
- 1611. Dobray György Deák.
- 1612. Keresztely Imre.
- 1614. Dobray György Deák.
- 1616. Debreczeny Mihály Deák.
- 1617. Debreczeny György Deák.
- 1620. Nagy Kádas István.
- 1621. Szücs Demeter.
- 1622. Özveggy Zabó Pál.
- 1628. Sziogyártó Tamás.
- 1633. Besniczei Nagy-Márton.
- 1635. Horváth Zabó Pál.
- 1637. Csötörtök Boldi'sár.
- 1639. Csicseri Nagy-Márton.
- 1640. Zabó Péter.
- 1641. Kálós István.
- 1646. Egri Zabó Mihály.
- 1649. Károlyi György.
- 1659. Kőszeghy István.
- 1661. Tarhos másképp Déczey Mihály.
- 1664. Csötörtök Mihály.
- 1665. Asztalos István.
- 1667. Asztalos Boldi'sár.
- 1671. Kállay István.

1678. Komáromy Márton.
 1683. Istvándy János.
 1695. Szügyény Sámuel.
 1696. Etey András.
 1697. Kőszeghy Ambrús.
 1704. Nánássy Miklós.
 1709. Visky János.
 1711. Csegöldy György.
 1732. Mihók György.
 1735. Tiszt választást ki rendeltt Biztos Bárá Bacs-
 kai Fischer Mihály a' Szepesi Kamarának Fő - Igazga-
 tója tartván, újra választatott Mihók György.
 1736. Csegöldy György.
 1744. Várady Mihály.
 1745. Ujfalussy Gergely.
 1649. Szathmáry Sámuel.
 1751. Zanathy József.
 1764. Endrédy László.
 1768. Paulkovich Leopold.
 1778. Mihalaky Mátyás.
 1785. Idősbbs Csermák Antal.
 1788. Idősbbs Jeney György.
 1789. Keresztesy András.
 1794. Várallyay István.
 1804. Somlay Mihály.
 1806. Fáy József.

A' Városnak Jegyzői voltak:

1616. Czeglédy István Deák.
 1642. Szathmáry István.
 1646. Károlyi György.
 1661. Komáromy Márton.
 1688. N. Nánássy Miklós.
 1686. Nagy - Györy János.
 1704. Visky János.

1706.

- 1706. Hadas Sámuel.
- 1708. Lossonczi Becze András.
- 1714. Várady Mihály.
- 1615. Ladányi Ferencz.
- 1720. Szathmáry Sámuel.
- 1749. Szentpétery János.
- 1751. Endrédy László.
- 1788. Apostol András.
- 1765. Rohonczy Gábor.
- 1777. Némethy József.
- 1779. Ertly János.
- 1785. Várady György.
- 1787. Goldner János.
- 1790. Várallyay István.
- 1793. Óváry Mihály.
- 1795. Iffiabb Jeney György.

1805. Iffiabb Csermák Antal, most Tanátsbéli, valóban Tudós férfiú, a' ki minket ezen munkánkban nem csak a' Város Levél Tárában ki keresett Jel és Ok-levelekkel, de ezen Becses Városnak le írásában is sokat segített, és a' kinek ezért méltó köszönettel tartozunk.

1807. Orbán Mihály.

A' Városnak mostani Tisztviselői ezek:

Fő-Bíró Fáy József.

Polgár Mester Goldner János.

Kapitány, és Tanátsbéli: Jakab Mihály.

Tanátsbéliek: Somlyay Mihály, Kiss István, Gyúróty Mihály, Papólthy József, Jeney György, Nagy Pál, Tego Ignácz, fellyebb említett Csermák Antal, Abanyi József.

Fő-Jegyző Orbán Mihály.

Al-Jegyző: Teghze Mihály.

Tiszteletbéli Iffiabb Joó Mihály.

Fő-Ügyész Esze Tamás.

Al-Ügyész Esze Gábor.

Tiszteletbéli: Békessy József.
 A' népnek szószóllója, Joó Ferencz.
 Levél Táros, Toronyay János.
 Számvévő; Laky Sándor.
 Adó - bévévő Mihalaky János.
 Pénztáros; Haulik György.
 Város Gazdája: Báthy Péter.
 Árvák - számadója: Vésmás Sámuel.
 Kvártély - Mester: Somlyay János.
 Hegy - Biró; Fejér Mihály.
 Bor - Birák: Szücs György, és Jeney Daniel.
 Malom - Birák: Probst János, és Koós Márton.
 Erdő - Birák: Szekeres János, és Idősb József Mihály.
 Vásár - Birák: Sáray György, és Fányi Filep.
 Hadnagyok: Bernád József, és Nagy György.
 Mező - Birák: Langer Ferencz, és Juhász András.
 Ispány: Serbány Péter.
 Hites - Írók: Nagy József, Keresztessy Mihály, Debretzenyi József, és Papp Péter.
 Rendes Orvos: Sándor Imre.
 Seb - Orvosok: Turner Rudolff, és Horváth Benjámin.
 Patikáros: Kovács Gábor.
 Város Bábája: Sternád Theresz Falk Jánosné.

A' régi petséttye, és Czimere ezen városnak volt: Egy hegyes-tetejű torony, bástyákkal körül véve, és mellette két oldalról két virágzó Pálma fák, a' kerületén ezen reá írással: *Communitatis de Szathmár*: az az: *A' Szathmári közönségé*. A' mióta Szabad Királyi várossá lett, meg újjíttatott, és meg nagyobbított, mint fellyebb.

Nevezetesebb épületttyei: az Katholikusoknak Székes Egyháza, a' Plébánia, az O hitűeknek, 's az Oláhoknak, és a' Reformátusoknak Szathmári, és Némethi külön templomai. Az ó hitűeknek mostani érde

demes Plébanossa Bőthe Demeter, egyszersmind a' Munkácsi Püspöknek a' lelkiekben segédje. A' Római Katolikusok 1060. az Eggyesült György hitűek 1959. lelkeket tesznek, a' többi a' Helvetika vallást követi, egynehány Augustana vallást tartó ház népen kívül, és azért a' Város öt Papi Megyékre osztatik. A' világi épületei között nevezetesebb a' Város háza, Gróf Károlyi Uraságnak szabad Udvara, 's háza, a' Kaszárnya, a' Városnak vendég fogadója kétség kívül, a' Püspöki lakó Kastéllyal, a' Káptalannal, a' Kis Pápok nevelő házával nagyra fog nem sokára nevekedni. A' Tanács Katholikusokból, és Reformatusokból áll, 's változtatva szoktak a' nevezetesebb hivatalokat folytatni. Harminczad, Sóház, Posta hivatal, és Ispitályok is vannak. A' határja jó termékenységgű, halászatyok hasznos, és jó lakást szolgáltat. Határjait fellyebb a' határ levélből, népeességét pedig §. 38. meg irtuk. A' Városi birtok ki terjedése hosszúságára való nézve a' Mikolai szélektől a' Sóssi határig téssen mint egy hat órányi járó távultságot, szélessége az Amazi határ szélitől a' Zsadányi, vagy Gyülvészi határokig mint egy három órányit. Ezen mennyiségén helybeztetnek a' Városnak öt erdei, a' Némethi részen a' Nagy, és Sárerdők, a' Szathmárin Darvas, Mocsár, és Cser erdők, mellyek töbnyire a' tölgyek nemeit termik, az utolsó cser fákkal bővelkedik, ki terjedések pedig 10000 négy szegű öleket téssen. Kaszállóik szépek, es tágasok, közönségesen lehet terméseket 4000. boglyára határozni, ezeken kívül legellő mezők, és Gulya járó földek. Szántó földgyeik három fordúlóra osztva tiz ezer Posonyi mért vetés alá valók. A' Szamos vize Pálfalvától a' határig Vetésig hasitván, sok tekerületeket téssen, mellyek Csernat-Bor-Lator-Gott-szegeknek, közöttök lévő gyümöltösök pedig Lankáknak neveztetnek, hihető az Oláh szótól Lunka, melly a' Deák Lucustúl (Ligettől) vette eredetét.

Az Erdödi, Sósi határok felé vannak a' Biknek allyaiba a' Várostól három órányira a' természetitől szép rendbe fel-osztatott szőlő hegyek, nem magosak, nem kövesek, se nem hirtelen emelkedők. A' leg magosabb Nagy hegy, nevezeteseke utánna Nagy és Kis-Lippa, Kompos, Közép, Bolhás, Morgó, Ke-

Kerek, Uj, Palatsinta, Tükör, Elöcsér hegyek, mellyek közönséges terméssel 5000. akó borokat meg teremnek, nem tökére, hanem karikára miveltetnek. A' szőlők nemei ezek: Góhér, Erösin, vagy Formint, Bakátor, Sárga, és Zöld Arдай, vagy Erdei, Járdován, Juhfark, Som, Törő, és Szeremi zöld, Hárs levelű, Rózsás, Kadárka, fekete Bodon, Porcsin, fehér rózsza, öreg, közép-törő, vagy apró boros, Nyárhejű, lelt szőlő, piros Járdován, fehér, fekete Muskatály, Naráncs, vagy arany színű, Legyes, és rongyos boros, köbéli, fekete, fehér kecske csecszű, Bogár, Török, Cser alatt termő, Tök, és Király édes szőlők. Öreg Jeney György örök emlékezetet érdemel, a' ki a' Tokai vidékről, és a' hegy közrül szervezván szőlő vesszőket a' mostani nyombélieket a' több nemekkel meg esmértette.

A' Szamos vize hasznai a' malmok forgatásába, a' hid vámba, hartsa, potyka, csuka, a' híres kecsge, és Tok halak fogásába, és annak árjai által okozott földek, rétek, gyümölcösök kövéritésébe helyhez-tetnek. Öreg Csermák Antal volt ki rendelve: hogy azt hajókázhatóvá is tehesse, ezen hasznos intézet halálával, 's idővel el enyészet.

Annak hasznait sokkal fellyül müllyák csak ezen Városra nézve is kár tételei. Tíz ezer ölekre nyúló töltéseket kéntelen két oldalról számítva oly karba tartani: hogy azt áradásakor se meg ne hágja, se meg furván ki ne nyomja, mellyeknek meg tartása négy, 's öt ezer forintba kerül. Hát mi károkat nem tesz gyakran gabonás földekbe?

A' város közönséges jövedelmei a' Korcsmázás, melly 14 különös helyeken folytattatik. A' Serfőző ház, a' hid vám, hét vizi malmok, a' makkoltatás bére, a' mészárszékeknek ki bérlese, a' piatzi jövedelem, a' törvényes büntetések, a' mag nélkül el holtaknak javai, az el adatott földek árából töke pénznek uzsorái. Orosz falu, és Réztelek helységei.

Ezen jövedelmek kútfejeihez képest a' Város szükség költségei nem kevesebbek. A' köz Tisztviselő-ség,

ség, Egyházi személyek, Szolgák, Oskolai tanítók, éjjeli vigyázók fizetései tesznek kész pénzben 22112. Rfor. 40. kr. Termésekben, Búzában 636. Zabba 24. Posonyi mérőket, Szénába 4. Szekeret, Borba 6. akót, tűzi fába 514. öleket. Hát még a' köz épületek, tölteseknek, malomi gátoknak, hidaknak, útnak fel tartása? ujjaknak építtetése? a' Katonai szállás, 's ezeknek tartásából származni szokott vesztes? melly két utolsó 12. ezer forintyába kerül többnyire esztendőnként a' Város pénz Tárának.

Közönséges élete neme a' Városiaknak a' kereskedés, mellybe az Örmények, 's Németek foglalatoskodnak. Magyaroké a' gazdálkodás, szőlő, föld mivelés, marha tartás. Vannak ezen Városba 60. kereskedő búltok Mesteremberek: Órás 1. Csizmadiák 336. Vargák 115. Kádárok, vagy Bodnárok 64. Szabók, 's Gomb-kötők 65. Guba Takácsok 137. Fazékasok 17. Sziagyártók 18. Lakatosok, 's Kovácsok 32. Kötélverők 18. Kerék jártók 58. Nyereg jártók 3. Mészárosok 37. Szita szövő 1. Szítás 1. Asztalosok 13. Kémény Seprő 1. Festő 1. Fűsű, és Csutora csinálók 19. Réz-műves 1. Sárú, 's Czipe csinálók 4. Könyvkötő 3. Szűtsők 18. Kalaposok 7. Bádogos 1. Ács-Mester 2. Kömives Mester 2. Zsemlés 1. Sütőnek 110. Üveges 1. Szapanyos 2. Takács 17. Kés csináló 1. Leg főbb jussai a' lakosoknak három hólnapokig a' honnyi boroknak szabad méretése, szabad kereskedés, vagy búltok nyitása, a' Város határán termett boraiknak, a' Város Korcsmáira határozott árren bé vétele.

§. 172. Nagy-Bánya, máskép Aszszony-Pataka Szabad Királyi Város 1142. Eszt. II. Geyza Király által Szászokkal meg népesítettett.

A' nevezetéről sok félék a' vélekedések. Aszszony-Patakának némelleyek onnét neveztetni vélik: hogy a' Magyar Királynéknak különös jövedelme, és hit része lett volna. A' Korona el idegenithetetlen jószágihoz ugyan tartozik 1514. 3. Tzik. A' Királynéknak is hogy voltak különös jószági az honnyi törvényből, és §. 11. ki tettzik. Mária II. Lajosnak felelősége a' Bánya várossokat hit részben birta, de ez különös

lönös házassági kötés mellett volt, és Aszszony-Patak a' Királynék jószágai közzé schol, még azon Orbán Pápának 1264. Eszt. Költt és iffiabb István Királyhoz írt levelében sem számlaltatik, a' hol atyai módon inti ötet: hogy a' Királynékhoz régtől fogvást, azért az annyához - is tartozandó jószágokat adná vissza. Pray 4. Könyv. 3.8. lap. Szegedy Mihály úgy vélekedik: hogy mivel Aszszonypatakan még 1667. Eszt. a' romladékjaiban látható tornáczos Királyi Palota volt, Királynék Leányai, a' szoba leányokkal az aranynek tisztításában hasznosan itten foglalatoskodtak Homolyák János Nagy-Bányai érdemes Plébános azt a' jegyzést teszi felőle: hogy midőn I. Lajos Király a' Szászok meg hódításán Erdélybe fáradozna, az hitvесе, vagy Királyné, és a' Leánya-Mária Nagy-Bányán laktanak, és onnan a' két Királyi Aszszonytól neveztetett Aszszonyok-Patakának. De még I. Lajos Király előtt I. Károly Király. 1329. Eszt. már annak nevezte. *Civitas de Rivulo Dominarum*. Végte're Kaprinay 2. Kött. 349. lapon azt állittya; hogy olyan patak mellett építettett, melyet most-is a' Magyarok Aszszonypatakának azért neveznek, mivel aranyos homokot hozván régenten a' Nagy-Bányai Aszszonyok aranyat ottan mosni szokták volt. De ezen patak a' Felő-Bányai határon folydogál, és most-is *Király Aszszony forrásának* neveztetik, a' mint maga ezen Betses város nekünk hitelesen ki adta. Akár honnét eredet, de igen régi ezen nevezete, mivel a' Honnyi törvényeinkbe *Rivulus Dominarum*, és a' régi Jellevelékbe nem csak Deákul, de Magyarosan is *Aszszony-Patakának*, úgy mint 1329. Eszt. I. Károly 1347. I. Lajos, 1384. Mária, 1409. Sigmond, 1476. Mátyás 1503. II. Ulászló, 's több Királyok leveleiben *Civitas de Rivulo Dominarum*, *Rivulus*, *Rivuli Dominarum*, *Rivulinum* - is mondatik.

Nagy-Bányai nevezete már bizonyosabb az érczes bányáknak nagyságától, és bővségétől, kivált a' városhoz közel fekvő Kereszthegyi bányáról, melly régenten *Nagy-veremnek*, az után *Nagy-Bányának* hivatott, most pedig rajta fel-emelt Keresztről *Kereszthegyi* bányának neveztetik.

Ha.

Határoztatik napkeletről Giród-Tóthfaluval, délről Kővár vidékivel, nap nyugotról az Avassal, Északról pedig Mármaros Vármegyével.

Mint az irókban, mint a' Hazai törvényben, mint a' Jel - Levelekben ez - is igen nevezetes.

Hogy már 1347. Eszt. mivellették bányái, I. Lajos Királynak e' várost gyarapító, és általunk az eredetből szóról szóra fordított e' következő szabadsági leveléből ki tetszik: „ Lajos Istennek kegyelméből „ Magyar, Dalmát, Horváth 's a' t. Országoknak Királya. Minnyájoknak értésére e' levelünkkel kívánjuk adadni: hogy mivel *Aszszony-Patakának*, és *Zazar Bányának* a' mi hiveinknek közönsége fáradhatatlan hiveséggel viseltetett mindenkor a' mi Királyi szolgálatinkhoz, mellyet hogy ékesebben közzöttök neveljük, az ő esedezésekre Fejedelmi kegyelemmel hajolván, János Plebánosok, 's a' mi különös Káplányunk, Márton Birájok, Péter Mester Jegyzőjök, és Ulrik Eskütyök, a' magok, 's minden Polgároknak, 's Aszszony-Pataki, és Zazar Bányai lakosoknak nevében a' mi Felségünknek szemllyéhez járulván, és elé adván, tudtára esett Fényességünknek: hogy az ő szabadságiknak régi pertsétes levele a' gyulladásnak, és tűznek dühösségétől meg emésztetett, szabadságoknak alább irt tzik-kelyeit általunk jóvá hagyatni alázatosan kérték. Mi tehát, a' kik velünk született Nemességnek erkölcséből alattunk valóinknak hasznára vigyázni tartozunk, e' következő, 's örökre tartandó szabadságokat, leg fenyesebb Fejedelem Aszszonynak Ersébetnek, Magyar Országi Tekintetes Királynénak, 's a' mi kedves anyánknak tettzéséből, és az Egyházi Fő- és Zászlós Uraknak tanátsából más Fő-Várossainkhoz képest a' Mi Királyi bő kegyelmünk szerint nékiek engedték, és adtuk:

„ 1. Tz. Hogy Aszszony-Patakának, és Zazur-Bányának határjai körös körül három mért földnyire legyenek, ki vévén, ha azon földön már más meg szállittatott, a' vagy Neméseknek helysége lenne.

„ 2.

„ 2. Tz. Mivel épületre, és bányáiknak fel-pótlására való vastagabb ramaszszai, és a' Templomnak építésére mész kövek határjokba nem találhatna; ollyas vastagabb fákat a' Királyi erdőkbe, a' mész követ pedig a' Nemeseknek határiba-is vágathatnak.

„ 3. Tz. Plebánost, és Birót, kiket tetszik, választathatnak.

„ 4. Tz. A' Birájoknak Vizkereszt napjától esztendőig fog tartani hivatala.

„ 5. Tz. Azon birájok minden pereiket, főben járókat-is itélni fogja, az Eskütteknek, kiket választanak, tanácsával.

„ 6. Tz. A' Polgárokat akár kinek kérésére, és panaszszára személyekben le nem tartoztathattya, ha csak elébb törvényesen meg nem ítéltetnek; a' gyilkosságban, mind az által törvény szerint hevenyében, mint egyebek, meg fogattathatnak.

„ 7. Tz. Igazságot minden késedelem nélkül a' külső lakóknak-is magok polgári ellen szolgáltatni tartoznak, külömbben a' Királyi Felség eleibe azonnal idéztetnek, 's meg büntetnek.

„ 8. Tz. Hegyi Mestert-is minden esztendőben választani fognak, a' ki a' Bányászati pereket a' Biróval, 's Esküttekkel meg itéli.

„ 9. Tz. A' bányák mivéléséből jövő Bánya bér '(Urbura) a' Királynak adatik, és ahoz értő hegymászók (scansores) választatni fognak, kik szüntelen a' hegyeket, és a' Bányákat vizgálni, 's a' Királyi hasznat elő mozditani fogják, hogy a' Királyi jövedelem meg ne csonkitassék, ha pedig hivségtelenek lesznek, hivatalyokból le tétetnek, 's meg büntetnek.

„ 10. Tz. A' régi, és szokott hegyi mérték örökre meg tartassék.

„ 11. Tz. A' Biró, és az Esküttek gondos, és értelmes arany próbást (*auri tactorum*) Kamarás Gróf-

„ Grófunk jussának sérelme nélkül válaszszanak, a'
 „ kinek próbájával mint a' közönség, mint más jöve-
 „ vények meg elégedgyenek.

„ 12. Tz. A' Polgárok, Kereskedők, és más la-
 „ kók boraikat szabadon akár kinek pénzéért árúlhas-
 „ sák, és szabad Korcsmáltatások legyen, hogy ezen
 „ Királyi - Város nevedgyen.

„ 13. Tz. Minden Kereskedők Felső - Bányára (*in-
 „ ter montem*) és Zathmárra kereskedve menvén, még
 „ a' Zathmári Kamarára jönnek, és Felső - Bányára
 „ pénzekkel viszzá térnek, a' Kamarás Grófok által
 „ ne háborgattassanak.

„ 14. Tz. Ha pedig ezek a' Zathmári Kamaráról
 „ alattomba titkos, szokatlan úton a' Kamarás Gróf-
 „ nak engedelme nélkül az arannyal, és ezüsttel utaz-
 „ nának, általunk rendelt büntetéssel meg büntet-
 „ tessenek.

„ 15. Tz. Az élet, és bor dézmának fele a' Ple-
 „ bánosé legyen, más fele a' Templomnak építtésére
 „ fordítassék.

„ 16. Tz. A' bor le-rakásnak, a' mértékeknek,
 „ az ólom fontolásnak (*stateras plumbi*) taksája ha-
 „ sonló képen a' templomnak építtésére fordítassék,
 „ még tökelletségére nem jövend, az után pedig a'
 „ közönségé örökre legyen.

„ 17. A' Bánya mivelők ki adván az értzekből a'
 „ Királyt illető részt, egyébaránt szabadok legyenek,
 „ sem a' hátra maradott részeket az Urborások (*Bá-
 „ nya vám szedők*) tőlök el ne vehessék, hanem ha
 „ vagy a' Királyt illető részt el titkolnák, vagy csa-
 „ lárdúl a' Királynak hasznára a' Bányákat művelni
 „ nem iparkodnának, vagy alattomba az érczeket ki-
 „ vinnék, az olyanok, mint Királyi Felséghez hívség-
 „ telenek másoknak példájára azonnal személyekben,
 „ és vagyonnaikban az Urborás által meg büntet-
 „ tessenek.

„ 18.

„ 18. Tz. De ha az Urborás a' törvénynek rendin
 „ kívül a' bányá mívelőkön akár erőszakot tenne, akár
 „ őket a' bányák mívelésében gátolná, vagy csalárdul
 „ a' Királyt illető részt magának tulajdonítaná, ez - is
 „ szemellyében, és vagyonyyában a' Király által meg
 „ büntetessék.

„ 19. Tz. Hasonló képpen ezen Bányabéri Tiszt
 „ a' városnak tanáttsában, ítélleteiben, 's más dolgai-
 „ ban magát ne avathassa

„ 20. Tz. Azonkívül minden eleségnek, és hús-
 „ nak (ki vévén a' szalonnát, és a' sültt kenyeret)
 „ egyszer egy hétben, 's annak második napján min-
 „ den más vámokon által bé hozattatása szabad lé-
 „ gyen, hanem csak Szaszurkőnél azoktól' vám fizet-
 „ tessén, az után ezen városnak piatzczán szabadon
 „ árultassanak,

„ 21. Tz. Ha valaki gyilkosságban esvén, el szök-
 „ ne, akkor az ő ingó, és ingatlan javait senki el
 „ foglalni ne mérészellye, hanem feleségének, gyer-
 „ mékeinek, az az, maradékinak maradjanak.

„ 22. Tz. Esztendőnként vásárt - is Sz. Gál innepe
 „ előtt lévő vasárnapon engedtünk nékiek úgy: hogy
 „ Kassa-Várossának modgyára tizenöt napokig tartson,

„ 23. Tz. Arra - is kegyelmessen reá állottunk az
 „ ő meg maradásokra: hogy nevezett Aszszony-Pataka
 „ városunk az ellenségnek bé csapásai ellen magát
 „ palánkákkal, és sántzokkal, a' mint leg jobban le-
 „ het, bé kerítse, és meg erősítse.

„ Hogy tehát ezen adományunknak rendje örökké
 „ való meg maradásnak erejét vegye, sem időnek folyta-
 „ val valaki által meg ne másoltathasson, azon hiva-
 „ inknek, és Polgárinknak ezen adományi levelünket
 „ kétszeres pecsétünkkel meg erősítve adtuk, Tisztes,
 „ és Tisztelendő férfiúnak Tatamér Mesternek Fejérvá-
 „ ri Szentegyház Prépostyának, Udvari Al-Kantzellá-
 „ runknak, kedvesünknek, 's hívünknek keze által.
 „ Urunk 1347. Eszt. Octobernek tizenkettődik Kalen-
 „ dá-

„dáján Országulásunknak hatodik Eszt. (következnek
 „az Érsekeknek, Püspököknek, és a' Zászlós Urakpak
 „nevei).

1379. Eszt. Magyarosan *Aszszony - Patakának* neveztetik azon tanúk vallatásában, melyet Simon Bánnak özvegye, és az ő fia István Aszszonypataki, és Felső - Bányai polgárok ellen tétetett, a' kik a' Magosligethi jobbágyokat meg ölték, és sokakat halálosan meg sebesítettek. Lelesz. Konv. Sőt a' városnak levél tárában lévő, 's ezen pert halasztó parantsolattyában maga 'Sigmond Király 1391. Eszt. a' várossiakat Magyarosan *Cíves de Aszszonypataka* nevezi.

1411. Eszt. Hogy 'Sigmond Király által Rácz uralkodónak által adatott, azt már §. 171. láttuk Szathmárnak le írásában.

1422. Eszt. Tamás Egri Püspök rendelte: hogy a' Nagy - Bányai Plebános Szent István Királynak tiszteletére szentelt Templomba egy meg világosodott lelki tanítót. (*unum illuminatum Praedicatorem*) és tizenegy Káplányokat tartson, a' Város Lev. Tárában; a' mellyből ezen városnak hajdani nagysága, és népesége ki tetszik. Kétség kívül ezen Káplányok a' külső várossokba épített több Kápolnákba szolgáltak, mellyeknek fenék kövei most is meg vagynak, a' város malmán túl - is az Ország úttya mellett, a' Refor-matusok mostani temetőjékbe bé nyúló erős kő fundamentom valamely régi Templomnak lételetét mutattya, és a' hozzá közel lévő kaszálló rét most is *Klastrom Mezőnek* neveztetik.

1459. Eszt. Hogy régenten vára volt, és Szilágyi Ersébethhez Hóllós Mátyás Király annyához tartozott, ki tetszik Mátyás Királynak azon adományi leveléből, melly által „Zápolya Imre Kints - Tartójának, Deák „Balás, László fia fiának a' Tokai várat, és Uradal-mat ajándékozta, 's a' többi érdemei között azt is „mondgya: hogy Aszszonypataki várnak, melly az „ő annyához tartozandó vala, Porkolábja lévén, azon „várat az ostromlóknak fel nem adta. Budán min-den Szentek ünnepe után negyedik napon, 1459.
 Eszt.

Eszt. Ez-is meg erősíti Zápolyiak eredetét, melyvet Ugócsa Vármegyének le írásában §. 99. Zápolya Miklóssal, 1461. **Eszt.** Aszszony-Pataki Kamarás Gróffal, eléadtuk; Hunnyadiaknak pedig Nagy Bányán sokáig felállott e' háza, mely az ellenség által is nagy becsben tartatott. Kétség kívül akkor építtetett, midőn ama híres Hős Hunnyady János 1445. **Eszt.** ezen Tisza mellyéki részeknek Kormányozója vala. §. 55.

1468. **Eszt.** Mátyás Király bérben adá a' bányáknak miveltetését, sőt a' pénz verést is a' lakosoknak 13,000. arany forintba. Város Lev. Tár.

1469 **Eszt.** Azon Király meg engedte: hogy mivel Aszszonypatak Várossa a' Havasalföldi Oláhoknak ki csapásai által sok károkat szenved, magát körül sántzoltathassa, köfalakkal kéri tethesse, és bástyákkal meg erősíthesse.

1472. **Eszt.** Azon Király ezen városnak engedelmet adott: hogy annak meg erősítésére, és az uttzáknak kövel való ki rakására a' héti vásárra bé jövő minden szekértől egy pénzt vehessen. Völt is erős köfalakkal, és mély sántzokkal körül véve, mellyekbe mindenkor annyi vizet lehetett bocsátani, a' mennyit a' szükség kívánt. Két fel vonó Kapui vóltak, úgy mint a' Híd, és Magyar úttzai Kapuk. Ezen erős köfalak 1672 **Eszt.** lerontattak, a' mint alább látni fogjuk.

1475. **Eszt.** Azon Király Aszszony - Pataka Várossát az Ország gyűlésre Királyi levelével meg hívta. Város Lev. Tár.

1479. **Eszt.** Azon Király az Aszszony - Pataki Szűcsöknek meg engedte: hogy magok között Czéhet állítsanak, és azon szabadsággal, és ki váltsággal, mint a' Budai Szűtsök éllyenek. Város Lev. Tár.

1490. **Eszt.** Albert Lengyel Királyi Herczeg hogy reménysége szerint Magyar Királynak nem választott, 8000. Lengyel Katonáival ezen várost meg támadta, és fel prédálta, a' bátyja II. Ulaszló Király szánakodván sorsokon.

1492.

1492. Eszt. Aszszonypataki Kamarássinak meg tiltotta: hogy a' vidéki bort, vagy sert árultatás végett oda bé ne vigyenek, de a' kortsmáltatásnak szabadsága a' városnál maradjon. Város Lev. Tár.

Azon Eszt. Báthory István Ország Birája előtt pere folyt Bélthei Drágffy Bertalannak Aszszony-Pataki Polgárok ellen, a' peres erdőknek haszon vétele eránt. A' mellyben az Országbirája azt ítélte: hogy a' Fekete erdő, melly Aszszony-Pataka; és Felső-Bánya között Aszszony-Pataka várossának, a' Kővári Várhoz tartozandó erdőknek haszon vételét engedjék meg ugyan Drágfiak a' Városnak, de folyó áron. Ezen per folyás 1503. Eszt. az Ország Tanátsa eleibe helyebb vitetvén, el végeztetett: hogy a' mennyiben a' Kővári Várhoz tartozandó erdőknek haszon vétele a' bánynaknak szükséges lenne, ez-is nékiek, és a' mész könek ásása Lajos Királytól adatott szabadsági levelek szerint három mértföldnyire meg engedtesen, és ennek véghez vitelére, 's az három mért földnyi határoknak ki jegyeztetésére Váradi Káptalan ki küldetett. Ezen levél-is Aszszonypatakián lévő Királyi Várról emlékezik. Királyi Kamara Lev. Tár.

Azon Eszt. Az Egyházi-párt fogói hatalmok eránt is perek vólt. Cháky Miklós, Benedeknek fia II Ulászló Királytól nyertt bátorságossá tévő levelet (*Asscuratorias*) hogy még akkor életben lévő Plebánosnak halálával Aszszony-Patakán Megyés Pap lehessen. Azomba, meg halálozott Filep nevezetű Város Plebánessa, a' Várossiak tehát I. Lajos Királynak szabadsági levele szerént meg vetvén Csáky Miklóst, Megyés Papjoknak Chepely Benedeket, az Egyházy törvények Jeles Tudóssát, és Hanthai Prépostot választották. Innét tehát per támadott, mellynek el ítélését Ulászló Király Péterre Kalocsai Érsekre bizta, a' ki látván I. Lajos Királynak levelét, annak ereje szerént a' ki nevező hatalmat tovább-is a' város mellet hagyta.

1508. Eszt. Nagy-Bányai pénz verésre Fel-Vigyázó vólt Thurzó János, a' mint azon Eszt. veretett aranyokon meg láttzik a' neve: N. B. J. T. az az: Nagy-Bánya. Thurzó János.

1530.

1530. Eszt. A' Mohácsi veszedelem után Zápolya Jánosnak birtokában jutott.

1551. Eszt. Mártonossi György Püspök meg ölettetvén, a' Nagy-Bányai Kastélyban tartózkodó Péter Deák, azon Kastélynak Porkolábját Parnassy Györgyöt egynehány czimborás társaival incselkedve el nyomván; Kastald Fő-Vezérnek kedveskedett a' Kamarának jövedelméből 633¹ Márk veretlen ezüstel, 12. Pisét arannyal, vertt pénzül 4536 forinttal, a' mint Túdós Engell írja. Melly tetteért Péter Deákot a' Nagy-Bányai lakosok meg támadván meg ölték, a' jószágát el foglalták, de Gelou 'Sigmond Bányászi Tisztnek közben járásával le csillapítottak, és Ferdinánd Felség hívségére hódultak, a' mint „ azon Császár, 's Király Gelou „ 'Sigmondnak Aszszony-Patakán lévő Tisztnek 1553. „ Eszt. irtt levelével tudtára adta a' maga tettését: „ hogy ezen Várost le csillapította, és hívségére hódította, 's egyszersmind meg ígérte: hogy maga ide „ jébe jószággal meg jutalmazza hívségét. Irtt Báthory András Fő-Ispánynak: hogy Aszszony-Patakának Kastélyát általma alá vegye. §. 71. Irtt az ujjonnan tett Erdélyi Vajdáknak: 's: hogy némelly ágyúkat azon Kastélynak védelmére szállítsanak. Magának is Aszszony-Patakának irtt: „ hogy hivek maradgyanak, és „ a' melly jószágot Péter Deáktól el foglaltak, azt az „ árváinak adgyák vissza, mivel senkinek rövidségét „ nem kívánja, kivált az árvákét, kikre mindenüt „ különös gondgya vala. (Be szép ki fejezés egy Országlótól!) A' mint a' Királyi Könyvből ezeket fel jegyeztük.

1553. Eszt. Midőn Gyulafalva helységnek, és Nyirjessi pusztának határjai járattak, Nagy-Bánya Várossa *Éleskö* nevezetű forduló eránt ellent mondott. Lelesz. Konv.

1560. Eszt. Nagy- és Felső-Bánya Balassa Menyhártnak Királyi adománnyal adatott, a' ki ottan Istvánffy.

1564. Eszt. Somlyai Báthory Istvánnak, Szathmárnak meg vétele után Kapukat nyitott, és feladta magát. Istv. 22. Könyv. és Torda Nap. Könyv.

1565.

1565. Eszt. Schwendi Lázár Császári Vezér vissza vette. §. 78.

Azon Eszt. Khelman András Császári parantolatból ezen városnak, mellyett *Hungarische Neustad-*nak nevez, bányáit meg járta, és az aranyat, 's ezüstet bőven termőknek találván, javasolta a' Császárnak: hogy Német Birodalomból küldgyön a' bányák műveléséhez értő embereket, a' különös birtokosoktól szedgye el a' bányákat, 's nagyobb haszonnal maga műveltesse.

1566. Eszt. Torday János Tisztartó a' Bányászi hivatalnak elé adá: hogy noha a' Kapnyiki bányák igen gazdagok, de nem műveltetheti a' kóborló latroknak félelme miatt, azért vagy örző Katonaságot kért, vagy hogy ezen bányák körül sántzoltassanak.

1567. Eszt. Fel-bomolván Császár ő Felsege, és Zápolya János 'Sigmond között a' békesség, Nagy-Bányát Zápolya ostrom alá vette. A' Város azonnal fel-adta magát, de az erősséget, mellyet Balassa épített, Schwendi jobban meg erősítette, mind addig védelmezték, még abban a' puska por történetből felgyúlván, háromszáznál több örző katonáit meg emészette. Akkor-is nagy gyűlladás esvén, noha szóval, és ígéretekkel az erősségnek fel-adására készttetek, inkább kívántak egy lábíg el vészni, mint sem a' Királyokhoz tartozó hiteket meg szegni. A' mint-is a' sokasággal körül vétetvén, igen véres győzedelmet engedtek az ellenségnek, úgy hogy János 'Sigmondnak 2000. Katonái ezen véres ostromban el estek. A' Magyar Katonák Kapitánnya volt Sávolyi Tamás, a' Németeké Gróf Leonárd. Az erősséget Zápolya földig rontatta, a' Várost Bornemisza Benedeknek kormányozására bízta. Isthv. 24. Könyv.

1571. Eszt. Findeisen András Bányászi Tiszt elé adá: hogy Aszszonypataki Bányákat nem művelheti az Oláhoknak latorsága miatt, azért bátorságos állapotban helyheztesse, 's az el hagyatott Thurzó Bánya újra műveltesék.

1572. Eszt. Ispány, máskép Czeller Kelemennek egy Nemes ülést Makszimiliánj Császár Nagy - Bányán ajándékozott.

1572. Eszt. Karácsondy Gergely Nagy - Bányára való nép ámitó a' népet fel lázitotta, de Debreczenbe feje vétetett. Isthv. és Timon 220. lap.

1575. Eszt. Székely Mihály Királyi Tanácsos fel ír á: hogy az Aszszony - Pataki, és Felső - Bányai bányák gazdagok ugyan az arany, és ezüst erekkel, de a' Bányászti Tisztvei gondatlanok, az ércz olvasztók tudatlanok, azért a' Körmöczi Bányáról kért serényebb, és tanultabb férfiakat.

1576. Eszt. Oroszy Anna Nagy - Bányán egy Nemes ülést Királyi adománnyal nyert. Lelesz Kónv.

1577. Eszt. Hasonlóképen Bagotay Balás egy Nemes ülést. Lelesz Kónv.

1580. Eszt. Báthory István Lengyel Királlyal Nagy, és Felső - Bánya a' Szathmári erősségért el-cseréltettek. §. 171.

1588. Eszt. Báthori Sigmund Erdélyi Fejedelem, Nagy - és Felső - Bányai, Kapnyiki, és Lapossi arany, és ezüst bányáit Báró Herberstein Feliciánnak esztendőnként fizettendő 33160. Tallérba három esztendőre ki bérlette úgy: „ hogy a' *Nagyverem* nevezetű bányájára különös gondgya légyen, a' veretlen aranyat, „ és ezüstöt a' Görögöknek vagy Havas alföldére el „ ne adgya, és hogy Erdély ellen valami csalárd igye- „ kezettel ne törekedgyen.

1595. Eszt. Nagy - Bányának birtokában az Erdélyi Fejedelem frigykötés szerént meg erősítettett.

1599. Eszt. Ezen Városnak szőlős hegyein bor olly bőven termett: hogy a' Város részére jövő dézma tett 6403 köből bort. Város Jegyző Kónv.

1608. Eszt. Az Ország gyűlésére Királyi levél mellett, midőn Rudolf Császár le tévén az Ország kormány-

mánnyát, azt Mátyás testvérének által adta, a' Nagy-Bányaiak meg hivattak. Kaprinay I. Kött. 293. lap.

1612. Eszt. Bányászati rendtattásaikat Báthory Gábor Erdélynek, és Havas alföldnek Fejedelme, Erdemes, és Betsületes Benedek Deáknak, 's Fő-Birónak, és a' többi hites Polgároknak, azonkívül Nemzetes Lisibóna Gellértnek Nagy- és Felső-Bánya várossaiban lévő Bányászi Fő-Tiszttyének részére, elébb ki rendelt Biztosok által meg határozva, meg erősítette. Szeben Várossában 27. Majusban 1612. Eszt. A' mint azokat Tudós Schwartzner Jel-levelű (*Diplomatica*) munkájában 391. lap. ki-adta.

Azon 1612. Eszt. Nagy-Bányát a' Császári Vezérek Magyar Országhoz foglalni akarták, de a' Török Császár nem engedte, a' mint Nigroni András a' Konstantinápolyi követségében rendesen Deákul le írja, 's általunk fordítottatott szóról szóra e' képen: „ 1612. Eszt. „ 27. Decemb. két Magyarok Nassuff Bassához Bethlen Gábertől hoztak Magyar nyelven írott levelet, melly „ által jelentette: hogy az Erdélynek széleire küldettek „ Német, és Magyar két Vezérek, a' kik Erdélyhez „ tartozandó Nagy-Bánya Várossát el foglalták. Melly „ dolog bé jelentetvén a' Török Császárnak, ez nagy „ haragra gerjedvén mondá: hát hiszen tegnapi napon „ a' Keresztény Császárnak Követtye szemtül szembe „ mondá nékem, hogy a' Béke kötés szentül meg tartatik, és ha lészen a' határokon valami villongás, „ az nem fegyverrel, de barátságos levelezéssel elvégeztetik, most pedig ezen erőszakos foglalás tudomra adatik. Hivasd mindgyárt Te Bassa a' Német Követet, tud meg az okát, és feleletét azonnal nékem „ bé jelencsed, A' mint azonnal két Csiauzok jöven „ hozzám, engem a' Dévánba idéztek. Meg jelentem „ nagy félelemmel, 's ottan szokás szerént le ülven, „ a' Nagy-Vezér, elolvasta előttem Bethlen Gábor levelét, azt vetvén hozzá: innet addig el nem megy, „ még ezen erőszakoskodásnak okát nem adod, hogy „ azonnal a' Sultánt eránta tudosithassam. Meg ré- „ múltem ezekre eleinten, de az után meg bátorodott „ szívvel e' képen feleltem: nem kel adni hitelt min- „ gyárt ezen hazugságnak, én tudom: hogy az én Fel-

P. 2

„ sé-

„ séges Kegyelmes Uram a' béke - kötéssel ellenkezőt
 „ nem cselekszik. Talán azon Város valami más Ma-
 „ gyar Urasághoz adomány vagy meg vétel által,
 „ vagy talán nem - is Erdélyhez tartozandó , azért hir-
 „ telenkedni nem kell, még hiteles tudósítást nem
 „ veszünk ez eránt. Ha az én Felséges Uram meg
 „ szegte a' béke kötést, nem ellenzem: hogy azon-
 „ nal engemet izre, porra mozsárba öszve törjete!k!
 „ Ezeket halván, szelid ortzával felele: irjál tehát a'
 „ Te Császárodnak, én magam - is küldök a' te levél
 „ hordóddal egy Csiautz; de sokáig ottan szokástok
 „ szerént ne tartóztassátok, mert te fogsz érette la-
 „ kolni! El - küldöttem tehát Dragomán társomat ő
 „ Felségéhez, és már készen vóltak a' drága nyuszt
 „ bőrök, mellyek Felséges Uramnak ajándécul készít-
 „ tetek, de Bethlen Gábor levele az el küldéseket
 „ meg gátolta, sőt Bethlen Gábornak küldettek Tö-
 „ rök segítő seregek, a' mint ez eránt költt rendelése-
 „ ket közlötte velem Habil Effendi. Soha, mondván,
 „ néktek nem engedgyük Erdély tartományát, és ha
 „ a' Magyarokat a' magok szabadságiba háborgattyá-
 „ tok, készek vagyunk a' Zitva - toroki béke kötéstül
 „ azonnal el állani. Keményen szememre hányván a'
 „ Fő - Vezér - is: mint ha Felséges Császárom a' Ma-
 „ gyarok támadásait okúl vetvén, azokat szabadságiktól
 „ meg fosztani igyekeznék, és hogy én negyven ezer
 „ aranyat hoztam volna Konstantinápolyba el osztoga-
 „ tás véget: hogy a' Magyaroknak segítségétül a'
 „ a' Fényes Portát el vonnyam. Én pedig esküvéssel
 „ fogadtam: hogy semmi sints e', dologban, és ezek
 „ Bethlen Gábornak merő költeményei.

1614. Eszt. Kiss Lukács Királyi Tanácsos, és
 Raysz János Lajstromozó elé adák: hogy *Gentzvár*
 nevezetű bánya jó állapotban van, *Nagy - Gyepel* le-
 omlásnak veszedelmébe forog, *Kis - Gyepélybe* 74.
 munkások fáradoznak, és éreztet böven ad, van mellet-
 te két kerekű új malom, Kovács műhely 15. Kovács-
 csal, ércz törő alkotmány 48. ütővel. Fekete bánya el
 hagyatott, noha igen gazdag, de Lisibona mivelteté-
 sét fel - válalta. Itten - is vannak két törő malmok, és
 Kovács műhely. Ezen fel írásra a' nevezett bányák
 Her.

Herberstein Feliciánnak három ezer forint haszon bér-
lésbe ki adattak.

1615. Eszt. Nagy - Bányának birtoka eránt az Erdélyi Fejedelemmel tartott még a' villongás. Mert Bethlen Gábor a' Nagy - Szombathi eggyezésben - is Nagy - Bányát kívánta-magának vissza adatni; de feleletül adatott: hogy Császár ő Felsége ez eránt a' maga igazságához ragaszkodik.

1624. Csak ugyan Nagy - Bánya Várossa, Felső-Bányával együtt különös Királyi adománnyal Bethlen Gábornak által adatott, és azokban törvényesen bé iktattatott. Lelesz. Konv.

Ez - is a' *Nagy-Verem* nevezetű bányát, 's a' pénz verő Házat a' Városnak bérben ki adta. Város Lev. Tár.

Azon Eszt. Felső - Bánya Várossának Somoshegyi erdő Királyi adománnyal adatott. Lelesz. Konv.

1630. Eszt. Nagy - Bánya Várossának pedig Orosz-Újfalusi helység. Lelesz. Konv.

1641. Eszt. Azon Városnak két házai fel - szabadtattak.

1645. Eszt. A' Linczi eggyezésben Nagy - és Felső-Bánya Rákóczy György Fejedelemnek, Gróf Bethlen István, és Péter magvaszakadiával által adatott, másnak igaza fent maradván.

1648. Eszt. Azoknak birtókában bé iktattatott. Lelesz. Konv.

1661. Eszt. Váradot a' Törökök meg vévén Nagy- és Felső-Bányaiak, sok esdeklés után a' Budai Szejdí Achmet Bassától tíz ezer Taléron váltották fel pusztításokat, és hogy azoknak hódoltyai lesznek, esküvessel magokat le kötelezték. Szegedy Mihály jegy. a' Város, és a' Reformáta Templom anyja Könyvében: „ Ennek emlékezetére az óltától fogva még ma - is „ min-

„ minden esztendőben Augustusnak első napja három-
 „ szori Isteni tisztelettel meg innepeltetik.

1664. Eszt. Vasvárnál kötött békeség szerint I. Leopold Császárnak ezen Városok vissza adattak.

1665. Eszt. Mikolay Boldisár Királyi jóvá hagyással Nagy - Bányán egy házát vett. Lelesz. Konv.

1669. Eszt. Nagy - Bánya Szabad Királyi Városnak részére tanú vallatás tétel: hogy *Musdály - Pataka* választja e' határát Szaszár, és Felső - Misztóthfalú helységekől. Lelesz. Konv.

1672. Eszt. A' nyughatatlan Magyarokat védelmező Erdélyi hadaknak magokat fel adták, de

1673 Eszt. rajtok menvén Spank, Spork, és Strassoldo Hadi Vezérek, 's az őrző Katonáik el szökvén, nem csak kemény veréssel őket meg büntették, de nagy hadi adóval sarczolták, és megint nem régen épült erősségét le rontották, mellynek az emlékeztét a' *Vár-úttzának* nevezetében még fent tartják. Ketteler 44. Könyv. Kazy 3. Kött. 178. lap.

1674. Eszt. Mittermayer Leopold pénzverésnek Mestere, Hartung Miklós, és Járossy István Bányászi Tisztek eléadák: hogy *Fekete* bányában viz fakadván, azt csatornyán le szivárogiattják, és hogy *Haberszak, Kis - Gapel, Göntzvár, Küsszeg, és Stomhaus* bányákat ő Felsége részére el foglalták, a' többiek pedig mivélésre nem alkalmatosak. Azért

1675. Eszt. Múltt visszszontagságokba félbe szakasztott Bányák mivélése a' Császáriak által nagy haszonnal elé vétetett. Kazy 3. kött. 178. lap N. B. be-
 tükkel bélyegezett aranyai igen szépek voltak.

1677. Eszt. Wesselényi István a' nyughatatlanok Vezére, az Erdélyi, Francia, Lengyel, és Tatár hadakkal ezen városokat megint el foglalta, az óltárokat fel forgatta, a' Bányászi Tiszteket tömlöczre hánnyatta,
 Bor-

Borsy János Katolikus Pápot ki hajtatta. Kazy 3. kött. 202. lap.

1678. Eszt. A' nyughatatlanok Bethun Francia kímlevővel, és ingerlővel a' hadnak további folytatásáról tanácsot, és gyülekezetet Nagy-Bányán tartottak. Kazy 3. kött. 211. lap.

1685. Eszt. Tökölyi Imre a' Törököktől el fogatván, I. Leopold Császárnak hívségére hódoltak.

1687. Eszt. Az Ország gyűlése előtt panasz tétet: hogy Nagy-Bányán a' Templom, a' Plébania, az Oskolák, és az Ispitály a' Reformatusoktól el foglaltatott, a' Jesuviták, és a' Barátok bé hozattattak.

1703. Eszt. II. Rákóczy Ferencz hada el foglalta. Kollinovich kéz iratt.

1710. Eszt. A' Dög halál itten nagyon uralkodott, úgy hogy a' lakósoknak nagy része ki holt.

1711. Eszt. A' törvényes Királyának meg hódolt.

1715. Eszt. 91. Törvény. Felső-Bányán Nagy-Bányához tartózkodó harminczad állttatott.

1717. Eszt. A' kirohanó Tatárokkal Bagossy László Nagy-Bányánál meg ütközött, és azért a' város mellett minden kár tétel nélkül el mentek. §. 105.
 „Mellynek hálá adással való emlékezetére minden esztendőben Augustus utolsó napjához leg közelebb esendő Vasárnapon háromszori Isteni tisztelet tartatik. Reform. Templ. Anya Könyv.

1739. Eszt Lippert Gábor volt a' pénz verésnek Császári Mestere.

1776. Eszt. A' Magyar Országi tudományok állapottya tiz kerületekre osztatván, a' Nagy-Bányai volt az egyik, melly az után a' Nagy-Váradival egyesített.

1805. 21. Julius. Nagy-Bányának volt nevezetes napja, midőn a' Magyarok felette szeretett Nádor Is-
 pán-

pánnya József örökös Császári, 's Királyi Herczeg meg látogatta. A' város határától 36. válogatott Várossi lovasokból álló sereg Maholányi István Város Al-Jegyzőjének vezérlete alatt késérte. A' Bor-Patak vizén lévő hid főnél a' Bányabéli Fő-Tiszttség, és a' Városnak ki rendeltjei köszöntötték, a' városon kívül állottak a' Bányászok Bányászi öltözetbe égő mécsekkal, és muzsika zengéssel. Utánnok a' Czéhes Mester emberek, és a' Városi polgárok két zászlóval. A' híd úttjai kapú előtt a' Város Fő-Birája Maholányi Ferencz a' Tanátsal idvezlette. Ezeket követték: a' Papság, az Eskütt közönség, 24. módosan fel-készült koszorús Szűzök, a' Tanítók, és a' tanulók. Dél után ő Herczegsége ki kocsizott Alsó-Fernezelyre, a' hol a' kohokat, 's az érczek olvasztásához tartozó alkotmányokat, Nagy-Bányán a' pénzverő Házat, az Anya Templomot, a' város Leveles-Tárját, és régi szabadság leveleit, tovább a' tömlöczöket, és a' rab házat meg szemlélte. Estve meg világosított az egész Város, a' Város házánál ilyen égő reá irással:

IOSEPHÉ!

STIRPIS TVÆ REGIÆ.

TIBI PRIMO INGREDIENTI.

VT VIVAS,

RIVVLINI PRECANTVR CIVES!

Az az:

JÓ'SEF!

KI KÖZINKBE A' KIRÁLYI

HÁZBÓL LEG-ELŐSZÖR JÖSZ,

ÉLJ!

EZT MONDJÁK NAGY-BÁNYA

LAKOSSAI.

Másod nap Felső-Bánya felé utazott.

A' Honnyi törvényeink Nagy- és Felső-Bányáról e' képen emlékeznek: Nagy-Bánya, máskép Aszszony-Pataka Bánya város a' Királynak el-idegeníthetetlen jó-

jóságához tartozik. 3. 1514. Ottan a' Királyi Kamarások új bányákat nem mivelthettek. 9. 1519. sem Királyi haszon vételeket nem gyakorolhatták 8. 1519. A' Kastéllya széjjel bányatott. 17. 1567. Az Erdélyi Fejedelmek által biratott. 1595. Béke kötés §. 2. Az ő villongás alatt lévő határjai Erdély felé rendelt Biztonság által el igazítottak. 41. 1638. A' szökevény jobbágyokat adgya viszsza 48. 1618. A' Plébánossának jövedelme meg vizsgáltatott: hogy abból hadak tartassanak. 14. 1525. Fogoly kezessei a' Szathmári hadi parantsoló által el bocsátottak. 57. 1681. Az ő Követtye Baummeister János a' Bányászati dolgokban a' hazának ki rendeltette volt. 67. 1791. Miképen ottan a' Kamarások a' bányákat mivellyék? és a' Bányászoknak az eleséget szolgáltatassák? ő Felsége Tanácsossai el rendelték. 14. Bach. 1581. Panaszsza a' pénz verő hivatal ellen el intéztetett. 30. 1751. Az ítélő hatalom felől a' Bányászati ítélő székkal való villongása meg vizsgáltatott. 40. 1765. Talérokön, és kis-pénzeken kívül Herberstein Úr másféle pénzt nem verethetett. 19. 1618. Ottan, és Felső-Bányán harminczad állitatott. 91. 1715.

Ennek - is nevezetes Temploma, és Szerzetes házaival valának, és vannak.

Az Anya Tomploma Sz. István tiszteletére szentelve, igen Felséges régi Gothussi épület vala faragott kőből, cziffra tornáczokkal.

A' lakosok úgy vélekednek fölöle: hogy ama halhatatlan emlékeztető Magyar Hős Hunnyady János építette, de omladékos maradványi sokkal régibb alkotmányra mutatnak, és az Ok-levelek is fölöle túl az Hunnyady János idején szólnak, mint fellyebb 1422. Eszt. Tamás Egri Püspöknek rendelése. I. Lajos Király alatt 1347. Eszt. épülttnek lenni láttzik, általunk elé adott adományi levelének 15. 16. Tzikkelyei szerint, a' hol némely dözma, és Bányai jövedelmek épülettyére rendeltetnek.

Hajdani Megyés Papjait, kiknek 1525. Eszt. 14. törvény szerint igen nevezetes volt a' jövedelmek, csak ezeket ki nyomozhattuk:

1347.

1347. Eszt. János, I. Lajos Királynak különös Káplánnya, a' ki a' Város szabadsági levelében fellyebb emlittetik.

1402. Eszt. Tybay Péter. Kaprinay 2. kött. 349. lap.

1429. Csápy Péter. Lelesz. Konv.

1490. Filep.

1493. Chepely Benedek, mint fellyebb.

1538. Eszt. Az Evangyelikusok által el foglaltott, a' mint a' Templom Anya Könyvében fel jegyzetett.

1619. Eszt. A' Tornya meg ujittatott. Templom Anya Könyv.

1675. Eszt. A' Katholikusoknak vissza adatott.

1677. Eszt. Plebánossa vólt Borsy János, mint fellyebb, és megint az Evangyelikusok által vissza vétetett.

1687. Eszt. A' Katholikusok vissza foglalták, mint fellyebb.

1692. Eszt. JÉSZUS Társaságabéli Szerzeteseknek által adatott e' képen: hogy még Egyházi megyás Papja nem rendeltetik, annak csak gondviselőji legyenek, a' mint alább fogjuk látni.

1705. Eszt. A' Széchényi mezőn tartatott gyűlekezetben a' Rákóczy Ferencz követői által el végeztetett: „ hogy a' Nagy Bányai Szent István Temploma „ adattassék hozzá való pertinentiajival a' Helvetika „ Confessiön lévőeknek, Szent Miklós Temploma pedig „ maradjon a' Katholikus Status kezénél, melynek „ épületére tartozik adni az ott való Magistratus 500. „ Rforintot, a' Katholikus Plébánosnak pedig méltóztatik a' Méltóságos Fejedelem fundatiót adni. Szent „ Márton Temploma pedig ugyan ottan légyen az Augustana Confessiön lévőké, a' Nagy-Bánya Város- „ sa malma, melly *Ispotály* malomnak neveztetik, és „ az ahöz való jövedelmek vétetődgyenek el a' Pater „ Je-

„ Jesuitáktól, és Minoritáktól, és resignáltassanak a'
 „ Nagy - Bányai Magistratus kezéhez pro administra-
 „ tióne, mellyből tartassanak a' szegények, kik az
 „ Ispotályba lésznek; azok pedig promiscue sine disci-
 „ mine religionis acceptáltassanak. A' dözma pedig
 „ cum Xenodochio, et beneficiis a' Helvet. Confessiön
 „ lévöké.

1712. Eszt. A' Szathmári béke kötés után ismét
 a' Szepesi Kamara által az Evangyelikusoktól el vétet-
 vén a' Jesuvita Atyák gondviselésére bízott.

1772. Eszt. ' Illyen, és utolsó gondviselő Jesuvita
 Papja volt Puchperger Mátyás.

1773. Eszt. A' Jesuvita Szerzetnek el törlésével
 Egri megyés Plebánosok ide rendeltettek. Azomban

1769. Eszt. 26. August. Nagy - Bánya - Várossának
 ezen öreg Temploma menkö ütés által Tornyával, 's
 gyönyörűséges öt harangokkal, és órával együtt el
 égvén;

1781. Eszt. 8. Febr. A' Jesuvitáknak volt Tem-
 plomát II. Jósef Császár a' városnak által adatta, a'
 Királyi Személyt viselő volt Becsky László Al - Ispán,
 a' Császárnak a' Képe az oltárnál a' Királyi széken
 felyül helyheztetve láttatott, melly mellett a' Királyi
 személyt viselő, és a' városnak megyés Papja Gy-
 roki Edelsbacher Miklós két oldalról ültek, 's a' Tem-
 plomot a' városnak által adták. A' városnak Birája pe-
 dig köszönetet tévén ö Felséginek a' mozsárok-
 durrogásai, és a' Muzsika szerszámoknak zengedezé-
 sei között *téged Isten ditsériünk* el énekeltetett. Most
 a' Szathmári Püspöki Megyéhez tartozik, Homolyák
 János érdemes Megyés Papja lévén.

Hogy a' Minoriták, az után a' Szürke - Barátok
 Klastroma - is volt 'itten, azt nem csak Szentiványi a'
 Klastromok lajstromába, de azon időbéli hiteles írók,
 úgy mint Pisai Bertalan 1383. Eszt. írott, és Gonzaga
 Ferencz Mántovai Püspök a' Szent Ferencz Szerzeté-
 nek kezdetéről Velenczén 1603. Eszt. ki adott köny-
 vei.

veikben, nem külömbben Várady Ferencz azon Szerzetnek tartománybéli igazgatója, és Péterffy Magyar Egyházi gyülekezet. 2. Részében bizonyították.

Azon Szerzetnek Krónikájában. is fel - vagyon jegyezve: hogy

1481. Eszt. Ferencz Atya a' Nagy - Bányai, Gárgyánságból tartománybéli elől járónak választatott.

1500. 1531. 1547. Eszt. Hogy a' Nagy - Bányai Anya - Klastrom volt (*Custodia*) és annak igazgatása alá vóltak vettette a' Báthori, Szöllősi, Megyesallyai, és Kusalyi Klastromok. Hanem

1554. Eszt. Nékie már el pusztultni kellett. Mivel a' fellyebb, említett Klastromok már a' Jenői, mint Anya - Klastromhoz kaptoltattak, a' Nagy - Bányai-ról pedig már további emlékezet nintsen, és hajdani kegyes hagyományya el enyészett.

A' Mostani Nagy-Bányai Minorita Klastrom onnét vette eredetét, és nevedését: hogy

1406. Eszt. Omechin János Nagy Bányai Tanátsbéli Polgár, Geród, máskép Tóth - falú nevezetű helységet meg vett 600. arany forinton. Mellyet

1408. Eszt. Általa Nagy - Bányán fundáltt Ispitálynak, 's melette épített Szent Miklós Templomának hagyta: hogy a' Városi Tanátsnak igazgatása alatt légyen.

1430. Eszt. 'Simond Király Máthé Papnak, azon Ispitály gondviselőjének esedezésére.

1556. Eszt. I. Ferdinánd Császár, és Király.

1557. Eszt.. Isabella Zápolyának özvegye.

1580. Eszt. Báthory István Lengyel Országi Király ezen kegyes hagyományt meg erősítették. De ezt

1605. Eszt. Az Evangyelikusoknak gondviselésére Bochkay István bizta.

1687.

1687. Eszt. I. Leopold Császár Biztosokat ki rendeltt Gróf Csáky István, Ország Fő-Biráját, és felső részeinek Fő-Vezérét, Gróf Barkóczy Ferenczet, Mezei Hadi-Vezért, és Báró Károlyi Lászlót Szathmári Fő-Ispányt, a' kik az Katholikusoknak hajdani Templomait ki nyomozzák, és azoknak viszsza adgyák. Nagy-Bányán tehát olyan három Templomot Sz. István, Sz. Márton, és Sz. Miklós tiszteletére épülteket viszsza vettek, és azoknak kettejét a' Jesuvita atyáknak által adták, a' harmadikra, úgy mint Szent Miklós Templomára a' Minorita Atyák jelentették magokat, és azt Geród-Tóthfaluyal, az Ispitályhoz tartozandó malommal, szőlőkkel, és rétekkal, noha a' Jesuvita Atyák élelmek ez által kevesedvén, nagyon ellenzettek, Bononiai Poeti Konstantin, született Markeznek, a' Szerzet előjárójának közbenvetése által I. Leopold Császártól adomány képen meg is nyerték, 1692. Eszt. 6. Majusba Dorich Miklós Prépost, és Egri Kanónok mint Káptalan bizonyága, és Becsky György Királyi ember által törvényesen bé iktattak, 's a' Templom Segrestyéje mellett épültt egy fa házikóba lakást vettek. De

1704. Eszt. II. Rákóczy Ferencz támadásában nem a' Hitnek gyűlölségéből (mivel a' támadásnak feje sok követőivel Katholikus volt) hanem hogy külföldiek voltak, és az Isten igéjét nem annyai nyelven a' népnek hirdették; Zurbrucken Domonkos Gárgyián, Poth Ferencz, Winter Mihály, és Nettenstrein Apollinar Atyák, sok csúfságokkal a' pajkos Kuruczok által illetetvén, onnét ki hajtattak. A' mint ez eránt Krapff Leopold János Ferencz ki hajtattott Tisztnek Posonyban 4. April. 1708. Eszt. adatott bizonyság levelét olvastuk. Azért is

1706. Eszt. Jeszenszky Benedeket,

1710. Eszt. Kelemen Didák Atyát, Magyar születű fiakat Gárgyiánoknak ide rendelvén, Báró Károlyi Sándor Fő-Ispány által előbbeni hajlékokat viszsza nyerték.

Volt

Volt ezen Kelemen Didák a' leg nevezetesebb Atyák között, a' ki akkor Nagy-Bányán uralkodó dög halálban, minden tartózkodás nélkül három eszten-deig a' népnek szolgált, még életében sok csudákkal tündöklött, és mint boldogittatnak (*Beatificatus*) most is láttatik a' Miskóltzi sir börtben rodthatatlan teste.

1711. Eszt. Azon Kelemen Didák esedezésére VI. Károly Császár-is meg erősítette kegyes hagyományokat: hogy a' magok tartásán kívül hat szegényeket - is az Ispitályban gyámolítani tartózzanak.

1749. Eszt. Jesuvita Atyák, mint a' Plébániának gondviselői nem akarták a' Minorita Atyáknak engedni az Ispitályban meg holtaknak temettetését; de

1753. Eszt. A' Megyés Püspök tovább is a' Minorita Atyák mellett hagyta.

1754. Eszt. Geród - Tótfalut minden köz adó fizetéstől menté tenni akarták, de Mária Theresia Dicső Császárné ezen terh viselést helyben hagyván, ennek ki pótolására 200. forinttal esztendőnkint hagyományokat öregbítette.

Nőttön nőtt azólta több kegyes hagyományokból, és a' Sz. Misékre ajánlott pénzekből értékek, és a' Klastromjok-is a' Szerzetnek pénzén vásároltatott helyen Brodányi Károly Gárgyiányok alatt 1791. Eszt. csinos formára fel - épültt.

Most az Atyák között az egyik a' Nemzeti, másik a' Deák nyelv tudománybéli Iskolákat tanítani tartozik.

Ezen Klastromnak előjárói vezetékek név szerint voltak: 1689. Eszt. Bohza. 1690. Raaben. 1696. Hanusovszky. 1698. Hajler. 1700. Tilicz. 1702. Zurbrucken. 1706. Jeszenszky. 1710. Kelemen. 1713. Winter. 1714. Kovács. 1716. Kelemen. 1717. 1720. 1725. Barabás. 1718. 1723. Leukes. 1728. Belleváry. 1729. 1738. Benkő. 1735. 1750. László. 1741. Ferenczy. 1743. Ádám. 1744. Hartay. 1745. Dudás. 1747. Csengery. 1748. Kompa-

parics. 1753. Kiss. 1755. 1767. Szmolnik. 1758. Szabó. 1761. Hansuth. 1762. 1777. Petro. 1763. Sziley. 1766. Szepessy. 1770. 1780. Hajduk. 1774. Miksy. 1782. Sztanya. 1783. Paál. 1791. Brodányi. 1800. Boda. 1808. Brodányi.

A' JÉSZUS Társaságabéli atyákat a' már meg nevezett Templomokra ügyelő Biztosság 1687. Eszt. Nagy-Bányára bé hozta, hanem ugyan azon Eszt. az Ország gyűlésén panasz tétetvén: „hogy Bányán a' Templom, „a' Plébánia, az Ispitály, az Iskolák, Geród Tóth-falúval, a' malommal, és a' borbéli dézmával el „foglaltattak, csak

1691. Eszt. Ezek eránt Királyi jóvá hagyó levelet I. Leopold Császártól nyerhettek, ilyen ki fejezés-sel: „hogy ő Felsége, szívére vevén az igaz Katho- „lika Hitnek ezeken a' részeken lett meg allyasodását, „tekintvén: hogy Nagy - Bányán most fent álló Tem- „plomok, régenten mind az Katholikusok által épí- „tettek, Szent István Magyarok első Királyaának, 's „Apostolának, és Szent Mártonnak tiszteletére szentel- „ve vóltak, tekintvén a' Megyés Egri Püspöknek „Fenessy Györgynek esedezését, és a' JÉSZUS Társa- „ságabéli Atyáknak búzgoldokását, kiket az igaz Hit- „nek terjesztésében, az jó erkölcsöknek, 's tudomá- „nyoknak gyarapításában mindenütt bőven gyümöl- „csözni szemlél, említett Biztosságnak az általa- „dását „jóvá hadgya, és a' nevezett Templomokat, az Isko- „lakkal, a' Prédikátorok házaival, szállókkal, malmok- „kal, dézmával, Ravasz Ferencz Atyának, mint a' „Nagy - Bányai Jesuíták elől járójának, 's általa a' „meg nevezett Szerzetnek által adgya. Bécsben 20. „Juliusb. 1691. Eszt. Lelesz. Konv. N. betű. 30. Szám alatt.

1692. Eszt. Pedig bé iktattattak. Melly iktató le- „vél mivel annyai nyelvünken iratott, és az egész tör- „ténetnek rendét foglallya magában, azt szóról szóra ide által irtuk: „1692. die 10. Mensis Julii. Kegyel- „mes Urunk ő Felsége Statutorium mandatum a mel- „lett, Szathmár Vármegyében lévő Nagy - Bánya ne- „vű Városban, mi a' Leleszi Konventbéli Pater Szath- „má-

„ mári János, et Homó Regius Komlóssy Márton, ki
 „ menvén az Nagy Bányai Residentiában lévő Pater
 „ Jesuviták instantiájára: hogy ő Felsége Donációja
 „ szerént, az ottan lévő Sz. Márton tiszteségére épít-
 „ tetett Templomban, egyszer'smind Prédikátorok,
 „ Kántorok, Mesterek házaiban, és possessiojokban,
 „ és azokhoz tartozandó, akár melly névvel nevezen-
 „ dő jókban, és gyümölcsökben, és minden névvel
 „ nevezendő pertinentiáiban örökösön statuálnok. Ezek
 „ közül nevezetesen a' Sz. Márton Templomához tarto-
 „ zó házban, mellyben némelly Bányászok laknak, ki
 „ nem régen (a' mint magok a' benne lakók oretenus
 „ meg vallották) hogy Lutherános Prédikátor lakó-
 „ helye volt; a' mint hogy statuáltuk is more con-
 „ sveto, et ordinario. Ennek felette statuáltuk egy-
 „ szer'smind jure tantum administratorio a' Szent István
 „ tiszteségére építettett Parochiale Templomban - is,
 „ és ahoz tartozó minden jóságokban, hozzá tarto-
 „ zandó possessiókban, Glenodiumokban, apparamen-
 „ tumokban, malmokban, dézmákban, rétekben, és
 „ minden névvel nevezendő hozzá tartozó, és ennek
 „ előtte eleitől fogva tartozott minden javaiban, jöve-
 „ delmeiben, hogy ezeket administrálnák bizonyos
 „ időkig. A' fellyebb pedig meg irtt Sz. István tisz-
 „ teségére építettett parochialis Ecclesiához (ut præ-
 „ tenditur) tartoznak, úgy mint a' mostani Nagy-
 „ Bánya Várossának Tanátsháza, és a' Szaszár vinzén
 „ lévő két köre forgó malomnak fele, mellyet testamen-
 „ tomban hagyott Sz. István tiszteségére építettett
 „ Templomhoz meg holt Balássy Ferencz, és Nagy-
 „ Bánya várossa határán lévő két darab Kaszálló rétet,
 „ ismét azon városnak szőlő hegyeiről való bor déz-
 „ mát, melly - is a' Sz István Templomához tartozik,
 „ ugyan azon Templomhoz tartozó Glenodiumokat,
 „ apparamentumokat, és minden névvel nevezendő,
 „ a' vagy nevezhető pertinentiákat cum literalibus in-
 „ strumentis ad prædictam Ecclesiam S. Stephani per-
 „ tinentibus, vel pertinere valentibus. Ismét ugyan
 „ azon meg nevezett Sz. István Templomához fundatio
 „ szerént tartozó Felső - alsó - közép három uj faluk-
 „ ban, és Lénárd nevű faluban némely ide alább
 „ meg irtt Személyek előtt, úgy mint coram Genero-
 „ sis Dominis Matthia Echesio S. C. R. M. metállica-
 „ rum

„ rum fodinarum Inspectore, Item coram Joanne
 „ Christiano Preysheider S. C. R. M. Domus mone-
 „ tariae Qverdien, Item Daniele Schramans S. C.
 „ R. M. montanorum Obequitatore, Item Joanne Ta-
 „ mássy S. C. R. M. Tricesimae Nagy-Bányaiensis
 „ Contrascriba, Item Michaelé Aythay, et Stephano
 „ Gyulay Nobilibus Nagy-Bányaiensibus e Comitatu
 „ Szathmáriensi. Kik előtt-is elsőbben a' pénz verő
 „ úttzában lévő Sz. Márton Ecclesiájához tartozó ház-
 „ hoz menvén, előttünk az ajtókat, és kapukat bé zár-
 „ ták, belől emberekkel muniálván semmiképen bé
 „ nem eresztettenek, az ő Felsége parantsolattyának
 „ nem engedtenek, mellyek közül Principalis lévén
 „ Proszner Mihály Augustanae Confessionis véle va-
 „ ló adjunctussival. Mind azon által azon funduson
 „ lévő némely épülethez el-érvén, azt meg fogván
 „ kezünkkel, az Nagy-Bányai Tiszt. Péter Jesoviták-
 „ nak statuáltuk, Kapuit, és ajtait bé petsételvén; ki-
 „ nek-is nem obtemperálván, az egyik petsétet az aj-
 „ tóról le szakasztván, ki,'s bé jártanak, és egyszer-
 „ smind azon statutiónak contradicáltak a' felül
 „ meg nevezet Proszner Mihály adjunctus társaival
 „ együtt, kiket mi-is tisztünk szerént, az ő Fel-ége
 „ Mandatuma tenora szerint ad Aulam Regiam evo-
 „ cáltunk: hogy ottan tizenöt nap alatt compereál-
 „ ván, Contradictiójoknak helyes ratióját kegyelmes
 „ Urunk ő Felsége személye előtt adhassák. Midőn
 „ pedig a' Sz. István Templomához tartozó házhoz
 „ (melly mostan, a' Városnak Tanátsháza) mentünk völ-
 „ na, és az Nagy-Bánya Várossa Tanáttsa-is Birái-
 „ val oda érkezvén, meg nevezett Nagy-Bányai Tiszt.
 „ Péter Jesovitákat statuáltuk solenniter, és azon há-
 „ zat a' Sz. István Templomához tartozó, minden név-
 „ vel nevezendő jókban, és jószágokban statuáltuk,
 „ specialiter pedig azon Sz. István Templomához tar-
 „ tozó klenodiumokban, litteralis instrumentumokban,
 „ a' felül megirt Felső-Közép-Alsó-Ujfalukban, és
 „ Lénard nevű faluban, Balassy Ferencztől Testamen-
 „ tomban hagyott, a' Szaszár vizén lévő két kőre for-
 „ gó malomnak felében, és azon Templomhoz tartozó
 „ borok dézmájában, úgy a' Skólához tartozó Biblio-
 „ tékában, és mind egyebekben, a' mik lehetnének
 „ pertinentiájokban, melly statutiót halván, az Nagy-
 „ Bá-

„ Bányai Tanáts, némely közüllök, a' mint azon Ta-
 „ nátsbéli emhertül hallottuk, adott másóknak olly ta-
 „ nátsot: hogy minket az Palota ablakán ki hánnának,
 „ némely pedig rút, illetlen, és mocskos szókkal illet-
 „ vén, kik közül való Töldi Miklós; ezek utánna lát-
 „ ván a' Tanáts magának respiriumot kérvén, harmad
 „ napig kényszerített minket, hogy azon házból ki men-
 „ nyünk (melly dolgot akkoron mi nem cselekedtük)
 „ hogy magok literale documentumokat meg kereshet-
 „ nék, és nekünk producálhatnák, mind az fellyebb
 „ meg nevezett jók, és jószágok felől; ezekre jó le-
 „ het fogadással is kötelezték magokat, mind azon
 „ által mind ezekben semmit nem effectuáltak, érez-
 „ vén kevés igazságokat; hanem harmad nap el jövéin
 „ (az migh minden nap azon város házában embe-
 „ rünk vólt) az város képében némely Tanátsból való
 „ személyek hozzánk jötenek, kik közül vóltanak Pen-
 „ ző György Senator primarius, Enyedy Sámuel, Vá-
 „ ros hites Notariussa, több Concivis Polgár társával
 „ contradicáltak jóllehet az ő Felsége Donációjának
 „ tenora azt tartya: hogy elsőben cum literis au-
 „ thenticis, ante tempora fortia, et violenta emanat-
 „ tis, mind a' felyül meg irt jókhoz, és jószágok-
 „ hoz lévő igazságokat előttünk meg mutassák, és
 „ addig contradicálni ne mérészellyenek; de mind
 „ az által ezeket contemnálnván contradicáltak, ki-
 „ ket mi-is az ő Felsége mandátuma tenora szerint
 „ evocáltunk: hogy ő Felsége személye előtt, 15. nap-
 „ ra személyek szerint meg jelenvén, contradictiójok-
 „ nak hathatós okát adgyák. Melly contradictio után
 „ az Város fegyveresen készen vólt, és a' tornyok-
 „ ban vigyáztatván, hogy ha ő ellenek az harmadik
 „ napon lett contradictio után valamit tentálnánk, el-
 „ lenünk állanának. Harmadszor statuáltak a' Szent
 „ István Templomában, és ahoz tartozó két darab ka-
 „ szálló rétekben, és bor dézmákban jure administra-
 „ torio nemine contradicente. Annak felette a' Szent
 „ Márton Templomában, mellyet ennek előtte az Au-
 „ gustai Confessio birt, ismét a' két Prédikátorok há-
 „ zokban, a' holot mostan a' Residentia vagyon, és
 „ ismét a' Scholában, azokhoz tartozó egész fundus-
 „ sival pure statuáltak; nemine contradicente. Le-
 „ lesz Konv.

1696.

1696. Eszt. Jesuvita Atyák ezen kegyes hagyományát nagy töke pénzrel, és ujjontan épített lakó helyekkel hővitette Mátyásovszky László Nitrai Püspök, és Királyi Udvari Magyar Kantzellár, kik itten közjónak nagy hasznával Iskolákat tanítottak. A' Tanítók között nevezetes volt néhai Kalatay Ferencz, az után Tábori fő Pap, Dicső II. József Császárnak a' Pétervári útazásában úti társa, és gyóntató atya, vég ére Nagy érdemű Váradí Püspök.

1773. Eszt. A' Jesuviták Szerzettye el töröltetvén, és a' Sz. István tiszteségére épült öreg templom menkö ütés által el égvén;

1781. Eszt. A' Szent Márton Temploma Egri Megyes Papnak által adatott, mint fellyebb.

A' Reformátusoknak a' Városon kívül, az úgy neveztetett Hid Kapú előtt egészen, fából lévő mostani Temploma mikor építettett légyen? mutattya az a' Templom közepén keresztül vonatott mester gerendán lévő írás. „Császári, 's Királyi kegyelméből Dicső „Leopold Császárnak, leg kegyelmessebb Urunknak „vagyon vallássának szabad gyakorlása Nagy - Bányai „Helvetica Confessiön lévő Ekklesiának 1692. Eszt. és „nyugszik szárnyai alatt VI. Károly Császárnak, 's „Királynak, JESUS Kristusban leg kegyelmessebb „Urunknak 1722. Eszt.

Ebbe a' Templomba van egy sodrott fekete se-lyemből Czimerével, 's arany betűkkel készült Zászló ezzel az írással: A' maga attyának emlékezetére csinál-„tatta Zombory 'Sgmond, a' Nagy - Bányai Réformá-„ta Ekklesiának 1757. Eszt.

Ezen kívül taláztatnak Czimerek ezekkel az írá-sokkal:

1. „Czimere Méltóságos Aszszonynak Báró Var-„gyassi Daniel özvegyének, néhai Hadadi Báró Wes-selényi István szülöttének, 1721. Eszt. meg hala „1775. 28. April.

Q 2

2. „Czi-

2. „ Czimere Jeles , és Méltóságos Aszszonynak ,
 „ született Római Sz. Birodalom Grófnéjának Széki
 „ Teleky Susánnának , Boros-Jenői Bárá Korda György ,
 „ ő Császári , 's Királyi Felségek Kamarássa , 's belső
 „ titkos Tanácsosa hitvessének . 9. gyermekeinek anyja
 „ volt , meg hala Sz. Csehen 1778. 13. Mart. életének
 „ 46. Eszt.

3. „ Ősi Czimere néhai idősb Méltóságos Gróf
 „ Bethleni Bethlen Gergely Úrnak , ki-is született ezen
 „ folyó századnak 18. Eszt. Mind Szent havának 14.
 „ napján , és ez árnyék világban 72. esztendőig , 8.
 „ hólnapokig , 's két napokig tartott életének véget ve-
 „ tett Kolosvárt , Sz. Iván Havának 16. napján 1791.
 „ Eszt. az Ország gyűlése alatt.

4. „ Ősi Czimere Méltóságos , 's Tekintetes Úrnak
 „ Gróf Bethlen Lajosnak , ifjúságában 14. Esztendőig
 „ serény Katonának . Született 1715. meg holt 1779.
 „ 14. Juliusb. életének 64. Eszt.

Harminczadó , Sóház , Pénz verő ház , Anya , és
 Nemzeti Oskola , és Posta - is vagyon itten . A' Lakos-
 sai Magyarok , Németek , Oláhok , és Tótok , Római-
 Katholika , Reformáta , Lutherána , Ó hitű Görög val-
 lássuak , minden felekezetnek maga tulajdon Templom-
 ma . Külömbféle kézi mesterségeken kívül , vashól , és
 atzélból készültt miveket - is készítenek , nevezetesen az
 asztali kések , mellyek igen tartók , élesek , és a' ve-
 vők előtt kedvesek . A' szőlő mívelést , és gazdasá-
 got - is jó igyekezettel folytatták , 's javaikat helyben
 könnyen el - adhatták .

A' Városnak Czimere , és petsétye ábrázol érczes
 bányát , két oldalról csákányokkal álló Bányászokkal ,
 tetején 1483. Eszt. a' kerületén : *Sigillum unitum Go-*
thussi rea írással .

Van ezen Városnak szép négy szegű tágas piát-
 tza , melyből a' négy fő úttzákra vagyon menetel . Ré-
 gi Szász lakossai , hogy a' város lapos helyen fekül-
 vén pintzéket tarthassanak , a' víz járást föld alatt lévő
 tsöveken vitték alá a' városból a' Szászár vizébe ,
 mel-

mellyet ők *Vasser-Szaknak* neveztek, utánuk pedig a' Magyarok *Vastag Zsáknak* hívják. Az ő maradványok a' városon végig menő, és még némely úttzákra is el vitetett víz árkok. A' város hid úttzai kapuja köfalait mossa szinte a' *Szassár* vize, és az ezen lévő erős épületű hidon mennek bé a' városba, mellyen két lisztelő malmai vagynak a' városnak, azon túl egy-néhány lépésnyire foly a' *Fernezey* vize, szép, tiszta, és a' leg jobb ivó víz, ezen is egy lisztelő malom van, alól az ércz törő alkotmányok, fellyebb a' hegyek közt ezen vízben pisztrangokat halásznak. Szőlő hegyeiknek nevei: Eh völgy, Konts, Tükörhegy, Bánya oldal, Virág hegy, Foghagymás, Kőallya, Vervesz, Kollátos, Kalandos, Vas-Csatora, Fendely, Détsén, Szent vér képe, Fejér-út, Bor-Patak, Jerikő, és Paprád, délre fekszenek, és jó asztali bort termenek. A' völgyekbe szép források buzzognak, nevezetesebbek: a' Szent János tsorgója, Felső-és alsó vastatornya, és az Özesi tsorgó, mellyek igen jó izű, hideg, és friss italt adnak a' nyári hévségben el landkadt munkásoknak. A' bor pataki szőlők alatt van igen jó savanyú víz, melly mind magába, mind kivált borral igen jó kedves ital, és különös orvosló haszna vagyon. Szénát termő réttyeik igen jók. A' gyümölcs termés is nagy hasznokra szolgál. Aszalt szilvájok mindenütt igen híres, melly-rész szerint pálinkának is főzöttetik. Ezek felett igen jó izű alma, körtvély, kajszin, és őszi baraczk, Cseresnye, Noszpolya, berekenye, és Barkócza bőven terem. Kivált a' Gesztenye fák a' Bérczeit nagyon kedvellik, igen magasra, és vastagra nőnek, és századokig el tartanak. Erdelyel, Marmarossal, és az Avassal határos bércei fél höld formára mennek, és tölgy, Jávör, Bikk, Szil, gyertyán, hárs, és imitt amott körös fákkal bővelkednek. Nevezetesebb hegyei a' köves bércz, Pleska, Breza, és Rozsály, mellyeknek tetején szép térséges legelők, és a' leg jobb italú források vagynak, és orvosló füvek. Találatnak benne vadak is, úgy mint Szarvasok, Őzek, vad sertések, medvék, farkasok, rókák, nyúlak, és ritkábban Nyestek. A' szárnyas állatokból: fekete, sárga, csérgő, csipegő, húros, fenyő, és vízi rigók, erdei Snepfek, Czászár madarak, foglyok, és Fajt-Tyúkok. A' Városnak vagynak négy

négy egész, és fél faluji, úgymint Felső - Fernezely, Felső- és Alsó Ujfalu, Lénard - falú, és Lapos - Bányának fele része. „ I. Károly Király 1329. Eszt. Junius negyedik Kalendáján, Gróf Carardnak, Aszszony - Pataka, és Felső - Bánya városok birájának ajándékozott egy nagy erdőt, lakók nélkül valót, és a' nevezett városok között fekvőt: hogy annak fájit ki vágván, azoknak helyén Majorokat, s paraszt házakat építhessen. Mellyek meg népesedvén helységekké lettek.

Ezen Városnak határán fekvő érczes bányáknak állapotjáról, és visszszontagságiról, azokra Fel - vigyázó Tisztségtől, és annak érdemes Fő igazgatójától Szeleczki Szeleczky János Úrtól, a' Magyar Királyi Udvari Kamarán ő Felsege Tanáttsossától jeles tudósítást vettünk, melly rövideden ebből áll:

Hogy a' Nagy - Bányai kerületben már a' leg régiebb időkben a' bányák művelése virágzott, az a' leg régiebb Jel - levelekből ki tettik.

1347. Eszt. I. Lajos Király levelét elé adtuk: hogy Aszszonypataka a' Bányák szükségére vastag ramasz fákat a' szomszéd erdőkbe vágattathasson.

1409. Eszt. Sigmond Király emlékezik Aszszony - Pataki Bánya vámszedő Grófjáról (Comes Urburiorum).

1476. Eszt. Mátyás Király ilyen Bánya vámszedő Grófjának Nemes, és Betsületes Gobel Tamást nevezí, azonkívül a' Kamarás Grófról-is emlékezetet téssen.

A' Város - is *Zazar - Bányának*, az után *Nagy - Bányának* a' Királyi Nagy - Bányától idővel neveztetett.

Fekszik tudniillik ezen Városnak északi részén *Szaszár* vízének partján 130. ölnyi magosságú hegy, a' többi hegyektől el választva, melly régenten *Szaszár - Hegynek*, az után *Nagy - Hegynek*, utóllýára a' rajta fel állítatott fezületről *Kereszt - Hegynek* neveztetett, és ez alatt vagy on a' leg régieb időktől híres Királyi *Nagy - Bánya*, melly *Nagy - Veremnek*-is hivatott.

Ab.

Abban két fő erek mennek 3. 4. és 8. lábnyi szélességre nap kelettől nap nyugot, és déltől Észak felé hanyatlók, 's közöttök mennő kisebb erecskék. Ezekben még most is a' Kalcedoni Kőből, vagy is Kvarczból, melly az arany termő tüzkövel (*pyrites aurifer*) elegyes, arany, és veres, fekete, 's hamú színű ezüst érczek ásattatnak olly bővséggel: hogy, mivel a' Bányászi mérték szerint egy *uncia* két latot téssen, az el választott ásványoknak mázsája többet száz lath (*ultra 100 semiuncias*) ezüsthél, márkja pedig (*Marca*) száz és több aranyat ad, azért nagy munkával, sok bányászok, 's ásatott al-likak által, Szaszár vizének láthatárja (*horizon*) szerint annyira miveltesik: hogy már belől a' hegynek rettenetes nagy üregje látszik. A' régiek 300. esztendőök előtt, Szaszár vizének láthatárján alól ásták, és azért 80. öles mélységű üregje ezen bányának vízzel meg töltt, vagy az ellenség által bétöltetett.

1553. Eszt. Elé adás mütattya: hogy ezen Királyi Nagy-Bányához tartoztak egy örökös: vagy is a' Királyi örökséghez tartozó all-lik (*Cuniculus haereditarius*) 674. ölnyi hosszúságú, más sok oldalaslag menő tsatornákkal, kútakkal, Istolyokkal (*Stolnae*) és al-lyukakkal, mellyek vagy a' levegőnek bé bocsátása, vagy a' vizeknek ki merítése, vagy az ásványoknak ki huzása kedvéért ásattattak, és külön külön nevekkal: *puteus novus*, *oblationis temporis*, *Cerasi*, *anserum*, *hirundinum*, *monialium*, *Stein-drut*, *Varló*, az az: Uj, idő ajánlás, Cseresnye, lúd, fecske, Apácza, Kő-szeg, varló gyermeknek nevezettek. Tartoztak ezen bányához még a' Fernezely vizén állított 14. ércz törő malmok, 206. ütökkel, és öt ércz olvasztó Kemenczék.

1566. Eszt. A' Török háborúban ezek a' mesterséges tsinálmányok mind el pusztitattak, a' bányák erőszakkal reá hajatott keresztény rabok által hol bé hanyattak, hol le rontattak, hol szántsándékkal bé bocsátott vízzel el borítottak, a' mint az akkori Bányászati hivatalnak előadása mütattya.

1571. Eszt. Vizmerítő eszközök által a' viz ezen bányából annyira ki merítettett: hogy a' Királyi örökséghez tartozó Istoly 447. ölnyire fel nyittatott, de 224. ölnyire le roskadott. Akkori időben csak a' régi sallakok (*Scoriae*) olvasztattak, egyéb mivélése pedig a' Bányáknak félbe szakadott.

1573. Eszt. Feigel Péter Vízmérő, és Királyi Biztos, módot talált a' víznek ki merítésében, és ezen bányáknak ki tisztításában, de a' munka igen költséges lévén, azt javallotta: hogy Felső Magyar Ország Kapu szám szerint két esztendő alatt ezen költséget le fizesse.

1601. Eszt. Ezen bányának mivélésére rendeltettek 81. Bányászok.

1648. Eszt. Rákóczy Györgynek Biztossai elé adák: hogy Gatti nevezetű Orvos a' Bányáknak haszon bérlelje, Nagy - verem, Kis - Gyöpel, és Gönczvár nevű bányákat ez által nagyon el rontotta: hogy csak a' régi sallaknak maradványit keresvén keresztül kasul furkálta, és a' támasztékokat fel égette. Azért Rákóczy György fej vesztés alatt meg parantsolta: hogy a' régi sallakok maradványit keresgélni, 's ki szedni senki se mérésszellye.

1669. Eszt. Ő Felsége birtokában jutván ezen bányák, a' Királyi bányászok által nem miveltettek, hanem a' kinek tettzett, minden Márk ezüstől fél tallért, minden már aranytól három aranyat le fizetvén, ásathatta, és az ásványokat magának meg tarthatta.

1669. Eszt. A' Bányák megint el pusztultak.

1676. Eszt. A' háborgó hazafiak a' Királyi örökséghez tartozó Istolyt megint bő hánták, le döntögették, 's vízzel el - borították.

1765. Eszt. Új örökös áll - lyik a' Városhoz közelebb, a' Városnak, 's más Bánya mivelőknak társaságában ásatni kezdetett, és 30. esztendeig tartó ásás, és a' vizeknek ki merítése után a' régi bánya üregek, kel

kel egyesítettett-olly nagy haszennal: hogy a' víz me-
ritő eszközök segédelmével a' régi bányáknak menése,
és házajja mindenütt mivelhetővé tétetett.

1535. Eszt. A' Bányászati 20. törvény szerint a'
Nagy-Bányai öll három Budai singet foglaltt magá-
ban, melly sing a' mostani Bécsi réfnek $\frac{2}{3}$ részét
teszi. Az aranynek, és ezüstnek mértékje volt min-
denkor Márk szerint, a' régi Magyar Királyok alatt
a' Budai Bányai márk (*Marca montana*) volt 72. arany
forint, az után az Ostriai Királyok alatt volt Kölni
(*Coloniensis*) és Prágai Márk. 1760. Eszt. Mária The-
rezia Királyné bé hozta a' Bécsi Márkot. A' Kölni
Márk nyomott 16. lótot, vagy - is 43 $\frac{1}{2}$. bors szemet,
(*grana*) a' mostani Bécsi Márk annyival nagyobb:
hogy 6. Kölni Márk 5. Bécsi Márkot tézen. Simon-
chicz 139. lap.

159r. 1660. Eszt. Ezen Bányák csak haszon bér-
lésben ki adattak. Illyen haszon bérlők voltak 1601.
Eszt Lisibona Gellérth, utánna Wagen, és Báró
Herberstein.

A' Bányák el hagyattatásának oka volt a' hábo-
rús időkön kívül, a' pénznek szűki, melly miatt a'
munkások nem fizettethettek.

A' régi pénz verő ház csak fából épült, a' mos-
tani 1734. 1739. Eszt. 20,784. for. 55. kr. költséggel
fel állíttatott, és 1782. Eszt. meg bővítettett. Ez előtt
mészárszék szabadsága volt, de 1751. 30. törvény által
el. töröltetett.

A' veretlen aranynak, és ezüstnek, midőn pénz-
re váltatott, illyen ára volt:

1566. Eszt. 1. Márk ezüst Rfor. 5. —

detto 1. vert aranyat nyomó

nehézség — — — — — Rfor. 1. den. 32.

1575. 1. Márk ezüst — — — — Rfor. 6. —

detto 1. Mark arany — — — Rfor. 71. den. 28.

1601.

1601. 1. Márk ezüst — — — Rfor. 8. —
 detto 1. Arany nyomadék — Rfor. 1. den. 50.
 1608. 1. Márk ezüst — — — Rfor. 8. den. 50.
 detto 1. Márk arany 68. vert arany.
 1614. 1. Márk ezüst $8\frac{1}{2}$ Tallér.
 detto 1. Márk arany 68. vert arany.
 1674. 1. Márk aranyból veretett Rfor. 224. kr. 25.
 detto 1. Márk ezüsből Tallérokba Rfor. 16. kr. 42.
 kisebb pénzbe Rfor. 19. kr. 30.
 detto 1. Márk arany fel váltatott 70. vert aranyért,
 mindeniket $1\frac{1}{2}$ for. számlálván.
 detto 1. Márk ezüst fizettetett 9. Talléron, minde-
 niket $1\frac{1}{2}$ for. számlálván.
 1676. 1. Márk ezüst Rfor. 14. den. 40.
 1681. Egy vertt aranyért Rfor. 3. kr. 30. 36. 40.
 adatott.
 1691. detto detto Rfor. 3. kr. 45.
 1696. 1. Márk ezüst Rfor. 14. den. 40.
 detto 1. Márk arany 68. vert aranyon a' Rfor. 4.
 den. 80. számlálván.
 1711. 1. Márk ezüst Rfor. 14. den. 40.
 1712. detto detto Rfor. 16.
 1738. 1740. detto detto Rfor. 20. kr. 30.
 detto 1. Márk arany 80. vert arany.

Régenten a' Bányászi hivatal a' Kamarás Grófok által igazgattatott, melly czimet a' haszon bérlők is tulajdonították magoknak.

1566. Eszt. Kamarás Gróf volt Nagy-Bányán Torday János, a' kihez a' perek fellyebb, és tőle a' Királyi személyneki Székhez a' végső meg határozás véget vitettek. Az után fel állittatott a' Bányászati Királyi Tanács, utóllýára a' mostani Királyi Fel-vizsgáló Tiszttség.

1748. Eszt. Leg első Fő - Fel - vigyázó volt Sta-
berhoffer Adorján.

1750. Gerstorff Ferencz.

1764. Gróf Stampffer Amadé, ki az után másod
Elöl - ülöje volt a' Magyar Országi Bányászi Fő - hiva-
tálnak.

1766. Báró Schmidlin Ferencz.

1774. Nemes Mitis Venczely.

1785. Báró Gerliczy Ferencz, most Fő - Kamarás
Gróf, és Királyi valóságos Kamarás.

1798. Fellyebb említett Szeleczy János, Császá-
ri, 's Királyi Tanácsos.

Vagynak melette nyólez Székülők, vagy - is Tábla-
Birák, kik a' Polgári, és törvényes dolgokat elő ad-
gyák.

Alája vannak vettette ezen Fő - Fel - vigyázó hi-
vatalnak:

1. A' Nagy - Bányai pénz verő ház.
2. A' Pénz-Tár.
3. A' Tisztartóságok hivatalai.
4. A' négy ércz próbáló Műhelyek.
5. A' Felső - Bányai Bányászi Tiztség.
6. A' Kapnyiki Tiztség, a' Kövári Erdélyi kerü-
lettel.
7. Az Oláh-Láposi Tiztség, Belső Szólnok Várme-
gyébe.
8. A' Fernezelyi Erdős, és Olvasztó.
9. A' Lápos - Bányai ollyas hivatalok.
10. Az Oláh-Láposi Tisztartóság.
11. A' vas hámorok, Belső Szólnok Vármegyében.

12. A' Borsai Tisztartóság Mármarosba, Felső-Bányai, Kapniki, és Borsai Al-törvény Székek.

Különös birtokosok által - is a' Nagy - Bányai határban Bánya bérbe sok bányák mivelletnek, a' Veres-vízi, Foghagymási, Borpataki, és Firizai völgyekben, mellyeknek nagy üregei azoknak régiségeket bizonyítják. Leg gazdagabbak a' Fekete - Bányai ilyen különös birtokú bányák, nap nyugot felé Nagy - Bányától négy órányira, mellyekben arannyal, és ezüsttel gazdag két derék erek mennek. A' Lápos - Bányai, Misz - Bányai, és Illobai bányák több rezet, mint aranyat, és ezüstöt adnak.

A' Felső - Bányai bányákat azon Városnak le írásában elé adgyuk.

Ezen ásványoknak kemény Kvarcz fészkei ez előtt tűz által lágyitattak, már most puska por által széjjel hányattatnak, a' víz a' meritő eszközök segedelmével szüntelen húzattatik, az után az ásványok össze töretetésére fel állitattak ércz törő - -

tetésére fel állitattak ércz törő - - - - -	Malmok	Ütővel
	Nro	Nro
Felső - Bányán - - - - -	11	211
Kapnyikon - - - - -	11	240
Oláh Lápos - Bányán - - - - -	6	90
Lápos - Bányán - - - - -	1	50
Nagy - Bányán - - - - -	1	27
	Mühe- lyek Nro	Olvasztó / Választó Kementzékkel
Fernezelybe - - - - -	2	10 / 5
Felső - Bányán - - - - -	1	2 / 1
Lápos - Bányán - - - - -	1	4 / —
Kapnyikon - - - - -	2	8 / 2
Oláh Lápos - Bányán - - - - -	1	4 / —
Borsán - - - - -	1	— / 2

Azon-

Azonkívül Oláh - Láposon 2. Vas Olvasztó Ke-
mentzék, és 4. Hámorok.

§. 173. *Felső-Bánya*. Deákul *Medius mons* (a' mint 1347. Eszt. I. Lajós, 1412. Eszt. 'Sigmond Királyok által neveztetik) régi szabadsággal, 's ki váltság-
gal bíró Királyi Bánya Város; lakossai Katholikusok, ó hitűek, és Reformátusok, fekszik Nagy - Bányához egy mért földnyire.

Minden viszzontagságokat Nagy-Bányával egy formán szenvedett, a' mint fellyebb le írtuk; csak hogy

1568. Eszt. Dobó István által birattatott.

1634. Eszt. *Kő-Kúth*, másképp *Eresztő-Mező* fordulóji, mellyek Láczfalvaiakkal villongásban voltak, Királyt ítélő Udvar által Felső - Bányaiaknak ítéltettek. Lelesz. Konv.

1690. Eszt. I. Leopold Császár 25,420. forinton vette vala meg *Tudor*, *Leves*, *Tomoz*, *Vanth* nevezetű, és egyéb bányáit, 's egyszer'smind nevezetes szabadságokat is adott a' polgároknak által, úgy mint:
„ hogy mindenféle adózásoknak, és taksáltatásoknak
„ terhétől ezentúl mentek legyenek, szabad kortsmál-
„ tatások, mészárszékjek, két lisztelő, egy ércz tö-
„ rő malmok, és különös olvasztó műhelyek legyen,
„ új bányákat a' hegyekben kereshessenek, és mivel-
„ hessenek, a' Császári bányáknak művelésére csak
„ ezen városnak lakossai fordíttassanak, és a' bérek
„ nem gabonául, de kész pénzüi fizetessen. A' Ke-
„ reskedésre bé hozandó portékáktól, csak fél harminez-
„ adót fizessenek. Költt Östria Bécs Városában
„ 21. Juniusban 1690. Eszt. Leopold. m. k. Jáklín Ba-
„ lás Tinniniai Püspök. m. k. Maholányi János. m. k.

Magától ezen Becses várostól állapottya felől il-
lyen tudósítást vettünk:

Sza-

Szabad Királyi Privilegiált *Felső-Bánya*, Bánya Várossa a' leg régiebb, és ujjabb, Privilegiumaiban Deákul *Civitas medii montis*nak neveztetik, minden bizonnyal a' Város felső végén fekvő Csúcsos magas hegytől, melly a' Város petsétjén-is szemléltetik. A' Város fekszik Szathmár Vármegyének napkeleti részén, Marmaros Vármegyével határos, az úgy nevezett Bánya hegy tövében. Határában fekvő hegyei bővelkednek arany, ezüst, rész, ón, vas, cinóber, piskólt, büdöskő, gáltkő érczekkel, találtatik Jáspis, és Kő-szén is. Nevezetesen az arany, ezüst, rész, és ón bányák a' leg régiebb privilegiumoknak út mutatások szerént már 1346. Eszt. előtt több százakkal hasznosan miveltettek a' Város, és lakossai által, és virágzó állapotban voltak e' mái napig. Melly miatt-is eleitől fogva majd minden Uralkodóktól külömb külömb féle privilegiumokat, szabadságokat, jussokat, és kedvezéseket nyert a' város. Kivált II. Lajos Király 1523. Eszt. „A' határok sovány lévén, hogy a' Bányák mivelésére, mellyből egyedül keresik élelmeket, alkalmatosságnak legyenek, minden adózásoknak, taksa fizetéseknek, és Országos segedelmeknek terheitől menté tette őket. 1690. Eszt. pedig a' város a' maga saját arany, ezüst bányáját különös, és Privilegiomá tétett eggyezés mellett ő Felsege Fiskussának örökösön által adta, nyervén (mint fellyebb) ez által a' többek között lakosaira nézve minden névvel nevezendő rend szerént, a' vagy rendkívül való adóktól, és terhektől fel-öldoztatást örökre, mellyekben a' Királyi Fiskus ötöt mindenkor meg őltalmazni, vagy az ő t r hét viselni tartozik. Leg nevezetesebbek itten ezen Királyi bányák közül *Nagy-Bánya*, az említett Csúcsos Bánya hegy alatt, az után a' Királyi Borkúthi-Bánya, melly egy részben igen széles 14. ölnyre ki terjedő, de csak ólom érczes, azonkívül arany, és ezüst ereket foglal magában, 90. ölnyi mélységre már alá ásatott, és annak nagy üregjei mutattyák az ő régiségét. Az arany, és ezüst erek itt-is a' leg keményebb Kálcedon Kvarczból ásatatnak. Azomban a' Királyi bányák mivelésén kívül a' Város, és annak Polgárjai-is dolgoztatnak bányákat, és ez az élelemnek fő ága. A' magános bírtokú bányák között való leg régiebbek, és most is nevezeteseek ezek: a' minden Szentek, és Csu-

Csúszó neven jövő város bányái, Leppen, Szent-Mihályi, Sz. Háromság, Sz. János, Ökör-Bánya, Enteres János, Terőbánya, Péter Deák, Vonti, Gezen, Pokoli-Sz Mihály, Ignátzi, Mathaei, Él-bánya, Sz. Jóbi, 's több a' féle, annyira: hogy 1800 Eszt. számláltattak 46. Bányász társaságok. A' Királyi Kints-Tár pedig a' Várostól eggyezés mellet által vett bányát mái napon is haszonnal mivel, azonkívül egy ujjabb, 's már nevezett *Borkút* nevezetű bányát is, mellynek Istollya a' másik bánya össze ütéséig, mint egy nyolcz, kilencz száz laktorra terjed, dolgoztat. Nevezetes a' Király Kints-Tári Bányáknál az *Boj* neven lévő Istoly, mellyett még régenten a' Város készítettett Emlékezetre méltók a' Kints-Tári bányánál az érczet, és vizet a' nagy mélységből kivonó nagy költségű eszközök, gépelyek, és Schachtok, ezen kívül a' Királyi vas bámor, és tízen egy ércz törő nagy üők, 's az érczet olvasztó Koh. Ezen Bányák miveltetését igazgattya egy helybéli számos tisztekből álló hivatal, és Bánya Törvény-Szék, a' Bányászatnak minden ágáinál pedig foglalatoskodnak szünetnélkül egynéhany száz emberek. Vannak a' Város határában erdők, mellyek az 1771. Eszt. itten munkálkodott hármos Királyi Biztosságuak hiteles munkája szerint 12,293,380. négy szegű öl kre terjednek. Ezekben a' főbb nemű tölgy, és birkák, mellyek egyszersmind makkolást adnak, találatnak, azokon kívül Nyár, Nyír, Juhar, Szil, Eger, Szádok, Gyertyán, Mogyoró, Som, és közben vad Cseresnye, Alma, és Körtvély-fák. Terem benne nagy bővségben Manna, Havasi-eper, Szeder, és veres Eper. A' Határban nevezetesebb Rozsály, és Fekete hegyeken pedig külömbféle nemű Orvosi füvek, mellyek a' Fűvészeknek nagy tapasztalásra szolgáltatnak alkalmas-ságot. Az erdőkben találatnak felesen Vadak, nevezetesen medvék, farkasok, őzek, rókák, nyúlak, nyestek, borzok, vad-macskák, azonkívül feles Császár, fogoly, fenyő madarak, a' Schnepfeknek több nemei, és egyéb közönséges madarak. Vannak a' város határában kevés kaszálló rétek is, feles gyümölsös kertek, mellyek különös jó nemű gyümölsőkkel bővelkednek, és azok közzül leg-nagyobb tekintetett érdemelnek a' gesztenyék, mellyekkel a' városiak meszszi-re ki terjedett kereskedést folytatnak. A' Város határában

ban

ban veszi maga eredetét a' bérczek között, a' Szászár vize, melly le folytában hajt mind a' Királyi, mind a' különös birtokos Verkességek Bányai művelésre szükséges számos Stompokat, Hámort, ércz olvasztó Kohókat, a' Városon keresztül folyván a' malmokat is, és két fűrész Malmot. Ebben, a' más kisebb folyó vizekben, és patakokban találtnak rákok, pisztrángok, és néha vidrák is. Különös említést érdemel a' Fekete hegy derekában lévő több patakokból, és forrásokból egybe nővő úgy nevezetett *Bóditó*, melly mind tágasságára, mind mélységére nézve annyi vizet foglal magában, hogy a' nagy szárazságnak idején a' Stompokat, Kohókat, és Malmokat hat hetekig elgyőzi a' szükséges vízzel, ez a' Királyi költségeken épült, és most is tartatik fenn. Vagyon a' Városnak egészes, hasznos, jó savanyú vize, friss, egészes forrásai, nevezetesen az úgy nevezetett *Király Asszonyforrása* a' bércezen, melly 1805. Eszt. Juliusnak 22. napján, az itten keresztül Marmarosba utazott Felséges Nádor-Ispány Jó'sef ö Császári, a' Királyi Fő-Herczegnek kellemetes italt nyújtott. A' városi népnek száma az utóbbi Országos összeírás szerint terjed 4272. lélekre, kik között Római-Katholikusok 1914. Reformátusok 1526. Augustana vallásuak 28. Görög egyesültek 804. és beszélnek Magyar, Német, Oláh, és Tót nyelvet. Vannak kereskedő Örmények is. A' házak száma 904. Van a' Városban Római-Katholika, Református, és a' Görög egyesültek Temploma. A' Római Katholikusok mostani érdemes Plébanossa, Linzty Ferencz Al-Esperes.

A' Városnak szintén, mint más Királyi Szabad Városoknak, vagynak különös Országos Kapúszámai, törvényes Tisztviselői, Főben járó hatalma (*jus gladii*) és hiteles petséttye. Szabadságait, és ki váltóságát nyerte I. Lajos Királytól 1347. Eszt. mellyek 1393. Eszt. Sigmondtól, és 1464. Eszt. Mátyástól erősítettek meg. Szaporítottak annak utánna, vagy jóvá hagyattak Ősi szabadságai rend szerint majd minden Uralkodtól, a' mint azoknak levelei negyven számmal a' Város Leveles Tárában mutattyák. Nevezetesen 1601. Eszt. a' Prágai Várban 24. Febr. Rudólf Császár meg erősí-

erősítette a' régi határinak birtokában. 1690. Eszt. I. Leopold (a' mint fellyebb) a' Bányák általvétele alkalmatosságával a' Város Szabadságait rend kívül tetézte, 1741. Eszt. Dicső Mária Theresia Királyné jóvá hagyta Bécsbe 12. August. és a' mostani Felséges Fejedelem által - is 1795. Eszt. meg erősítettek. A' többek között emlékezetre méltó Hunnyady János Kormányozónak 1452. Eszt. petsétes levele, a' melyben a' Város határába találtató minden arany, és ezüst bányából a' Királyi Felséget illető bért (*Urburdí*) a' Megyész Rómái Kátholika Templomnak örökre ajándékozta bizonyos Orgonájért, mellyett itten létében a' Templomban meg szeretvén, el vitetett Zsolyom Várossába, és a' melly ottan ennek előtte nem sok esztendőkkel el - égett. Ezen ajándék után a' Templomnak csak ugyan szép jövedelmei, és tőke pénze van. Nevezetes Hóllós Mátyásnak - is tulajdon keze írása, 's gyűrűi petséttye alatt 1482. Eszt. költt óltalmazó levele. Vagyon a' Város határában *Kis-Bánya* nevezetű helység - is, mellyet a' Város különös engedelem mellett épített, és Fejedelmi adománnyal bír. Tudniillik: 1579. Eszt. Paczoth János, a' Szepesi Kamarának igazgatója a' többi Tanátsossaiyal Felső - Bánya Várossának meg engedte: hogy Szent János Pataka mellett különös falút építhessen, és oda népeket, másnak sérelme, és rövidsége nélkül öszve gyűjthessen, melly az után *Kis-Bányának* neveztetett, Kassán 19. August. 1612. Eszt. Gábor Erdélynek, Oláh Országnak, és Havas - alföldnek Fejedelme új adománnyal meg erősítette ezen Kis - Bányai birtókokat. Szebenbe 20. Novemb. Ezen helységnek lakósi a' Bánya miveltetésnél foglalatoskodnak. Azoknak száma az utóbbi öszve írásnak mutatásánál fogva 445. mind Görög egyesült vallásuak. Találtatik pedig a' helységben 86. ház: ki adta Cziglányi János Szabad Királyi Privilegiált Bánya Felső - Bánya - Várossának hűtös Fő - Jegyzője. m. k.

II. R É S Z.

Foglalni fogja magában a' Vármegyének négy járásokra való fel-osztását, minden Helységnek leírását, a' régi, 's mostani Várait, Kastélyait, Templomjait, Klastromjait, Apátárságokat, Pusztákat, azoknak viszszonegait, azokról költt adományi, és Határ-Leveleket, a' régi, 's mostani birtokossait, a' Nemessi Nemzetségek eredetét, ágazattait, és nevezetes férfait. 's a' t.

SZATHMÁR VÁRMEGYE

FEKVÉSE, TÖRTÉNETEI, ÉS POLGÁRI
E S M É R E T E.

ÍRTA, ÉS KIADTA

SZIRMAI SZIRMAY ANTAL,

CSÁSZÁRI, 'S KIRÁLYI APOSTOLI FELSÉG
UDVARI TANÁTSOSSA, TÖBB VÁRMEGYÉK TÖRVÉNY-
SZÉKBÉLI BIRÁJA, ÉS A' KÖLTÉSSEN, 'S VERS
SZERZÉSEN KOSZORÚS.

II. R É S Z.

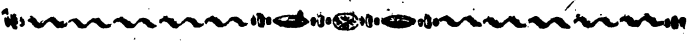
B U D Á N,
A' MAGYAR KIRÁLYI UNIVERSITÁS' BETÜIVEL.

1 8 1 0.

* * *

E' második Rész - is legyen
Néked, Hazám! szentelve,
Jel - Levelű munkám végén
Dísz, Téged' medtisztelve!

Az Író, és Ki - Adó.

ELŐ-BESZÉD.

Elő-adván az Első Részben Szathmár Vármegyének közönségesen, és az abban fekvő Szabad Királyi Városoknak különössön fekvését, történeteit, és Polgári esméretét; hátra vólt tett ígértünk szerént, azon Vármegyében helyheztetett helységeknek, a' régi, és mostani Várainak, Kastélyainak, Templomjainak, Klastromjainak, Apátúrságinak, Pusztáinak, azok vízszontagságinak leírása, azokról költt adományi, és határ leveleknek, a' régi, és mostani bírtokosoknak, a' Nemesi Nemzetségek eredetének, ágazatának, és nevezetes férjfiainak előadása, mellyet tellyesíteni kívánván, úgy vél-

A 2

lyük

lyük: hogy legjobb rendet fogunk tartani, ha azokat, a' négy járások szerint, az érdeemes Olvasók elejébe terjesztjük.

Arról pedig bocsánatot kérünk: hogy az előhozandó érdeemes bírtokos Urakat valahányszor említettük, annyiszor a' Czimjeket, és Elő-Neveiket elő nem hozhatjuk. Mert ezen munkánk, noha eleget rövidíteni kívántuk, akarattunk ellen is nagyra szaporodott. Elégségesnek tehát véltük: hogy kinek kinek Czimjét, és Elő-Nevét imitt amott csak egyszer előhozuk. Tudya van az egész Haza előtt: hogy Nagy-Károlyi Károlyi, Széki Teleky, Göncz-Ruszkai Kornis, Buzini Keglevich, Szalai Barkóczy, Lossonczy Bánffy, Csik-Szent-Királyi Andrássy, Kéthelyi Hunnyady, Kis-Rhédei Rhédey, Schönborni Schönborn, Nagy-Szalontai Thóldy, és más Grófok. Hajnácskői és Wécsei Vécsey, Hadadi Vesselényi, Szalai Barkóczy, Lossonczy Bánffy, Wajai Way, Szalai Sztojka, Perényi Perényi, Toroczkai Toroczky, és más Bárók. Hiripi és Ivácskoi Szuhányi, Vásáros-Naményi Eötvös, Szenyitzei Gáspár, Mikolai Mikolay,

kolay, Darvai Darvay, Domahidi Doma-
hidy, Urai Uray, Bagóssi Bagossy, Ve-
tési Vetéssy, Kis-Kereki Kerekes, Kü-
gyi Virág, Somlyai Szilágyi, Guttorföldi
Matay, Rápolthi Nagy, Klobusiczi Klo-
busiczky, Leksei Sulyok, Irinyi Irinyi,
Tisza-Ujhelyi Ujhelyi, Boros-Jenői Kor-
da, Ludányi Bay, Wajai Vay, Ibrányi,
és Vajai Ibrányi, Nagy-Kálloi Kállay,
Komoróczi Komoróczy, Udvarhelyi Link-
ner, Tasnád - Szántói Becsky, Witkai
Vitkay, Mándi Mándy, Szirmai Szirmay,
Reszegei Jásztrábszky, Benedekfalvi Lu-
by, Péch-Újfalusi Péchy, Császi Császy,
Gúthi Gúthy, Bégányi Bégányi, Telegdi
Csanády, Maroth-Egyházi Marothy, Me-
ző-Madarassi Madarassy, Nagy-Váradi
Ajtay, Illósvai Illósvay, Kölchei Kölcsey,
és Kende, Kölchei Tatay, Gulácsi Gu-
lácsy, Bulyi Jékey, Homoród-Szent-Páli
Szent-Pály, Szeleczki Szeleczky, Nozti-
czy Thurzó, Bilkei Lipcsey, Lövei Lö-
vey, Adorjáni Ráthonyi, Tunyoghi Szüts,
Vágási Bottka, Csicséri Örmös, Egri
Egry, Szent-Miklóssi és Óvári Pongrácz,
Kis-Dobronyi Isáak, Bölsei Buday, Szó-
dori Szodoray, Járdánházi Kovács, Nagy-
Ló-

Lónyai Lónyay, Ozoróczi Ottlik, Kelemessi Melczer, Kürthi Csabay, Szent-Katólnai Cseh, Magosligethi Hagara, Iklódi Iklódy, Gidófalvi Szabó, Felegyházi Jákó, Marsovszki Marsovszky, Draskóczy Krasznetz, Mindszenti Peley, Sámelyi Same, Vadai Vaday, Okolitsnai Okolicsányi, Lászlófalvi Eördögh, Csebi Pogány, Szaplenczai Szaplenczay, Erdőteleki Szentmáriay, Tatárfalvi Tatár, és más sok Fő-Nemes bírtokossai ezen Megyének, kiket hosszas volna előszámlálni, és a' kik helyenként úgy-is előkerülnek.

§. 1. Szathmár Vármegye' természetes fekvése, és vizeinek folyásai szerint négy, úgymint: Kraszna-Közi, Nagy-Bányai, Szamosközi, és Nyiri járásokra osztatik, mellyeknek mindegyike a' Szolgabiráknak lakásához képest ismét három kerületekre szakasztatik, és annyi Szolgabirák által kormányoztatik.

§. 2. A' Nyírségnek a' benne termő sok Nyírfáknak bővségétől olly régi nevezete: hogy már a' Magyarok bėjöveletekor a' Béla Király Levelesse a' 21. 22. Részb. és hogy a' *Hismaelitáknak* lakó földgye vólt, a' Váradi tüzes próba Könyv is több helyen arról emlékezetet téssen. Thuróczy pedig a' 2. Részb. Szent László Királyt a' Nyiri föld Fejedelmének, és az 1358 Eszt. Tákosy Miklósnak Paposról adatott Királyi adományi Levél is azt a' *Nyiri Kerületnek* nevezi. A' Vármegyének lerajzoltatásában is, mellyet Mező Czerjék, és Zanathy Antal Földmérők jelesen kiadtak, első helyet foglal; annál fogva Mi is a' leírását ezen Megyének azon kezdjük.

I. A' Nyiri Járás. Az hol a' Vármegyének gyűléseire nézve első helyet érdemel.

§. 3. Nagy - Károly Mezőváros, Ura a' Gróf Károlyi Nemzetség, hanem a' Vaday, és Tömpe Nemesek is bírnak egy ülést benne Sík mezőbe fekszik, lakossai Katolikusok, Reformátusok, Lútheránusok, Oroszok, Oláhok, és Zsidók, kiknek mind nagy tekintetű Ternplomaik, és imadságos házaik vannak, ki vévén a' Lutheránusokat, kik még csak egy alacsonyabb

nyabb épületben teszik az Isteni szolgálatot. A' Katolikus Plebániának kiszolgáltatói az Ájtatos rendén lévő Szerzetesek, kiknek Temploma főbb tekintetét érdemel. Építette Gróf Károlyi Antal Fő-Ispány, mely is öszve vagyon kaptsolva a' fent írt Szerzetnek lakhelyével. Ezen Szerzetes Társaságnak mostani Igazgatója Mészáros Ferencz. A' Vármegye-is itten tartya a' maga öszveüléseit, tágas udvarhelyen épültt Palotában, a' rajta lévő épületek olly bővségesek: hogy azokban a' Vármegyebéli Tisztseg a' Maga nyugodalmát feltalállya. A' Gróf Károlyi Nemzetségnek lakhelye két emeletre építettvén, és négy szégeletet foglalván magába; a' Városban igen kies, és szélesen kiterjedett helyen fekszik. Régentén vár formára vólt építve. 1590. Eszt. Első Károlyi Mihály kezdette, a' melyet osztán második Báró Károlyi Mihály, Ádám, László folytattak, Gróf Károlyi Sándor elvégezte, de Gróf Károlyi József a' sántzait bétöltette, a' régi várat elhányatta, és annak helyére a' mostani tsinos Kastélyt építette. A' homlokán láttatik a' Grófi Nemzetségnek Czimere, ilyen felírással:

„ Nagy Károlyi Gróf Károlyi József, az Eleinek „ a' régiségől hanyatló lakhelyeit ezen hajlékká változtatta. 1794. Eszt. “

Az épületnek nap nyugoti oldalán Anglus ízlésre épített gyönyörűséges Kert vagyon. Déli oldala rész szerént a' vásár hely, rész szerént a' nagy roppant Uradalmi majorság épületek.

A' Károlyi határ fekete föld, és egyenes lévén a' jó szántó vető Gazdának elegendő mindenféle gabonát ad, a' kaszálói pedig legjobb nemű szénát teremnek. Erdeje éppen a' város tövébe vagyon tölgyfából álló, széles útakkal szakaszszonként megkülömböztetve, ennek a' közepén két különös nagy kiterjedésű spalléros, és gyümölcstűfakkal beültetett Kert vagyon, az erdőből az ültetett fák közt a' szőlőbe lehet menni, és ezen út JESUS útyának neveztetik. A' szőlő egy kevésbé fentebb helyen vagyon, és mivel kövér a' földgye, igen bőven terem jó, és egészséges nyári bort, melyet lehűz-

lehúzva három esztendőig ellehet tartani. Ezen *Somos* nevezetű erdőnek szomszédságában más erdeje is, vagyon *Nyíres* nevezet alatt, mellyben ugyan egy nyirfa sem taláztatik, hanem tölgy, és nyárfából áll, és egyéb aprólékos gazallya fából. Ehez nem meszszi *Fekete* nevezetű erdeje, hasonló fából álló, 's mind tilalmas. A' határán *Szarvas - Kert* nevű erdőske is, vagyon, mellyben ez előtt Szarvasok neveltettek; de van egy Fátzányos Kert-is, mellyben most is a' Fátzányok szaporítatnak. Szélesen elterjedett határának szomszédi: Kaplony, Domahida, Nagy- és Kis-Majtény, Szent-Miklós, Gencs, Mezőterem, Vezend, Mező-Petri, Szanisló, Csomaköz, Fény, Csanáros, és Kálmánd helységek. A' Gencsre járó útfélén egy igen kies dombon, melly valaha *tábori Strázsa halom* volt, a' Sz. Háromság dütsőségére Kápolna vagyon építve, mellyben a' Sz. Háromság Vasárnapján Isteni tisztelet tartatik; itten a' régi időkbe Remeték laktak, most a' környéke gyümölcsös Kert, mivel pedig ezen rész legfentebb való helye a' Károlyi határnak, ezen Kápolnához közel néhai Gróf Károlyi József 400. ölnyire téglából kirakott pintzét kezdett építeni, de azt csak 100. ölnyire vihette, mivel a' kifakadó források tovább vinni meg nem engedték, hanem mivel most azon fakadéknak kibotsátására egy tsatorna készítették, az által tökéletességre fóg hozattatni. Ezen Mező-Városban mindenféle Czéhes Mesteremberek, Bóltósok, és Kereskedők elegendő számmal taláztatnak. Itten lakik selyem tenyészető-is, ki az szedres kertből a' Vármegyének felvigyázása alatt ezerenként osztogattya a' növény szederfákat. A' Városból Kaplony felé, a' szőlő, és Mező-Petri felé kimenő utak sorjában ültetett fák között készítették.

Ezen Városról neveztetett Károlyi Grófoknak, mint ama nevezetes *Kaplonyi* nemből származott, 's a' Márs mezején híres tsemetéknak eredetét *Kaplornynak* leírásában látni fogjuk

Már 1346. Eszt. Káruly Andrásnak, és Simon fiának emlékezete vagyon *Szárdobágy* helység alatt; a' Nemes érdemeikről híres férjfiait pedig ezen Jeles Nemzetségnek helyenként, kivált az I. Részben, eléadtuk.

1350. János Prépóst, és a' Váradí hegy fokán lévő Sz. István első Mátyr Monostorának Konventtyo előtt, Nemes Katalin Aszszony Marouth Mesternek, Cyre Péter fiának, testvére Káruy Miklósnak, *Urdungnak* neveztetett András fiának özvegye a' maga hit részét elengedte Marhárd Mesternek, említett András fiának, és az ő rokoninak Mihálynak, és Istvánnak olly módal: hogy ő nékie hólta napjáig; minden szükséges élelmet szolgáltatassanak.

1360. Gróf Bubek István Ország Fő-Birája Karuay László Mesternek, Simon fiának, Witkay István, és László ellen, a' megsebesíttetés jeránt indított perét Sz. Mihály Arkangyálnak nyóltzadjára halasztotta Wissegrádon.

1387. Zsigmond Király, Károly Lászlónak, és Andrásnak Marhárd fiainak szabad Ispányságot, és főben járó hatalmat adott, a' mint a' Vármogye Levél tárában-is találatik e'képpen: „ Mi Sigmond Isten kegyelméből Brandeburgiai Fejedelem, és a' Római szentséges Birodalomnak Fő - Kamarássa, Magyar Országnak Ura, 's Elöljárója, adgyuk emlékezetül: hogy a' Magyar Ország Fő - Zászlóssainak, és Nemesseinek esedezésekre, és kérésekre, 's megfontolván hiv szolgálait Nemes férjfiaknak Károlyi Marhárd fiainak, Lászlónak, és Andrásnak, mellyeket ezen táborozásunkba tettek, és ezentúl temni fognak, kívánván őket, az ő maradékát valami jutalommal megvigasztalni, ezen kegyelmet tettük velek, és kedvezést nékiek, mellyel ők, 's az ő maradéki, és maradványoknak ivadéki, mint kegyelmünk adományával díszeskedhessenek: hogy akár hol, 's akár melly helységjeikbe, és azoknak hozzátartozandóiba a' gonosztévöket, tudniillik a' lopókat, tolvajokat, és latrokat, gyújtogatókat, bűbájosokat, és boszorkányokat, a' hamis pénzverőket, all - petsét metszőket tartóztathassák, és tulajdon hatalmokkal fogságba tehessék, 's a' karót, 's az akasztófát felemelvén azon gonosztévöket az Országnak bevett szokása szerint, vétkeiknek minéműségéhez képest, kínok által faggattatni, felakasztatni, levágtatni, karóba vonat-
„ tatni,

„tatni, 's egyéb halálnak nemével kivégeztetni szabad
 „hatalmok legyen, ellentmondása akár melly Ispá-
 „nyoknak, és akár melly Vármegye Szolgabírájainak
 „ellent nem áthatván. Azonkívül soha semmi Ispány
 „nevezett Lászlót, és Andrást hozzájuk tartozandói-
 „val ne ítélhesse, se ne idézhesse, vagy akár melly
 „panaszra meg ne háboríthassa, hanem ha valamely
 „panaszolkodó azon Lászlót, és Andrást, vagy az ő
 „maradékjokat valamely tettekért perben fogni kíván-
 „ná, akkor tsupán a' Királyi Uávarban kirendelendő
 „Bírák által ítélthessenek meg, kivéven az Egyházi
 „Törvényszéket illető eseteket. Ezent pedig adomá-
 „nyi levélünknek formájára kiadattyuk az ő nagyobb
 „óvásokra, midőn nekünk maga mivoltában vissza
 „hozattatik. Adatott Dombón Gyertya - Szentelő Böl-
 „dog Aszszony napján, Urunk 1387. Eszt. “

Mig akkor Zsigmond nem vólt koronázott Király;
 ezen Jel levélből tehát kitetszik: mitsoda tizmezéssel
 ruháztatott fel a' Magyarok által koronáztatása előtt?

Azon hív szolgálatok pedig, mellyeket Károliak-
 nak eleji tettek, Dalmátziában tétettek, midőn fogság-
 ra vitétt Mária Királynénak, 's hitvessének vissza-
 adattására az Auránai Perjelt kinszerítették.

1390. Károly László Marhárdnak fia tanú valla-
 tást tétetett: hogy Zénás Péter, és Zarvadi István
 Lászlónak fia 100. sertésseit Károly helységéből elhaj-
 tatták.

1396. Károlyiaknak, Bagossy, Vetéssy, és Cso-
 maközy, mind egy *Kaplonyi* törsőkből származott rő-
 konival lett osztályát Kaplornynak leírásában előad-
 gyuk.

1410. Károly helységét a' Károlyiak egészen
 bírták.

1419. Károly Bertalan, László, András, János, és
 Jakab a' Károlyi Uradalomba új Királyi adománnyal
 megerősítettek, melly akkor Károly, Kaplony, Bo-
 báld,

báld, Vezend, Petri, Chomaköz, Fény, Embel, Vada, Csanáros, és Olsova helységekből állott.

1423. Mind ezeknek birtókéban voltak.

Azon Eszt. említettik különös más *Karuli* pusztá, melyet Nábrády János, és Banky László bírtak, de Nagy - Perichey István elfoglalta.

1426. *Karuli*, és *Gdthi* pusztákat Nábrádi, és Perichey Nemesek magok között határ jelekkel megkülömböztették.

1428. Károlyiak birtoka már *Nagy-Károlynak* nevezetik, és külömbb volt a' *Karuli* pusztától, melyet Károlyi Lancz, Bertalan, Jakab, János, és Demeter, Báthory Istvántól, Tamástól, Jánostól, és Bertalantól, Jánosnak Péter fiának fiaitól, Istvántól Zanizlónak fiaitól, Báthory Barlától, és Györgytől elfoglalták.

1436. Pálóczy Mátyás Nádor Ispány Genchy Tamásnak Károly Jakab, és az ő Domonkos fia ellen indított per folyását Sz. Mihály Arkangyalnak nyolctzadjára halasztotta.

1482. Nevezetes azon Levél, melyet I. Mátyás Király Károlyi Lanczhoz írt, és a' Vármegye Levél Tárában találtatik e'keppen: „ Mátyás Isten kegyelméből Magyar, és Cseh Országoknak Királya, a' maga hívének Nemes Károlyi Lancznak egészséget, és kegyelmet. Nints eltitkolva hívségtek előtt: mitsoda háborúkba, és visszzálkodáskoba keveredtünk „ Mí már régen Országunk-jussainak óltalmára a' Birodalombéli Felséggel? és mitsoda táborozásban „ foglalalaskodunk most maga a' Császár ellen? mely „ Császárral noha minden kedvünk ellen, és tsupán „ kényszerítve keveredtünk illyes háborúskodásba, és „ mindenkor inkább békességet, mint sem háborút, „ és ellenségeskedést ohajtottunk, a' mint azon békekötés erránt közöttünk, és ő közöttte sokféle alkudozások tétetődven, Mí kezdettől fogvást egész mostanig nékie barátságunkat minden betsületes, és igaz „ ságos

„ ságos módok alatt ajánlottuk, ő mind az által a'
 „ maga keménységétől indítván, semmi igazságos
 „ feltételeket elfogadni nem akart, 's most sem akar,
 „ sőt a' Birodalomnak Méltóságos Fejedelmeit elle-
 „ nünk adandó segítségre bizgatván, azok minden
 „ Isteni igazság ellen hadakat gyűjtenek Mí ellenünk;
 „ de még ezzel sem elégedvén még, tulajdon Orszá-
 „ gunkba ellenünk támadást gerjeszteni meg nem szü-
 „ nik, és ellenünk a' maga tartományainak lakóit-is
 „ felindította, kiknek Mí Istennek segedelmével az
 „ igazságos ügyben reményük, hogy ellent állunk, 's
 „ mint eddig, úgy ez után-is nem engedgyük magun-
 „ kat a' tábori helyeztetésünkből kimozdítatni. De
 „ mivel hosszú táborozásinkban lehetetlen a' hadaink-
 „ nak lassanként el nem fogyni; azért nagyobb bátor-
 „ ságunknak kedvéért, és hogy Istennek segedelmével
 „ azon Császárnak illendő erővel ellent állhassunk, tet-
 „ szett Mí nekünk, a' mint más híveinknek, kik a' Ki-
 „ rályoknak, 's Hazájoknak hasznát, és dítöségét
 „ szívekben viselik, úgy a' Te segedelmedet is kíván-
 „ ni: hogy hadainknak héjánosságát, a' Te, 's hozzád
 „ hasonlóknak segítségével kipótolhassuk, vagy in-
 „ kább: hogy azon hadainkat az Országunk hasznára
 „ intézett bizonyosabb tőzálal megszaporíthassuk. Te-
 „ hát ezen bizódalmunkban, melyet a' Te hívséged-
 „ be helyeztetünk, hívségedet kérjük, egyszer'smind
 „ parantsoljuk-is: hogy ezent vévén, azonnal tizen-
 „ két lovas, 's jól felfegyverkezett vitézekkel ezen tá-
 „ borozásunkba személyesen hozzánk indúlni, és siet-
 „ ni tartozzál, 's velek egygyütt csak egy hólnapig,
 „ azon időtől, melyben Felségünkhez eljövendsz, ve-
 „ lünk táborozzál. Bizonyossá tévén hívségedet: hogy
 „ egy hólnapnál tovább tégedet tartóztatni nem fogunk,
 „ azonkívül azon kegyelmünk kívül, mellyel a' Te
 „ szolgálatodat mindenkor megesmérni kívánjuk, a'
 „ költségedet-is, mellyet ezen népre téendesz, megté-
 „ ríttyük. Külömbben tehát Hívséged ne tselekedgyen,
 „ ha a' Mí, 's Hazájának hasznát, 's dítöségét elő-
 „ mozdítani kívánnya. Költt a' hadainknak táborában
 „ *Hamburg* Várossának ostroma alatt, Kis-Aszszszony
 „ ünnepe után harmadik napon, Urunk 1482. Eszt. “

1511. Károly Sófiának Csobay János feleségének, és Kasuhy Borbálának Károly Mátyás hitvessének Károlyban hit rész adatott.

1518. Báthory György, István, es András, Károlyi Istvánnak maradék, nélkül kiholt Papnak részét felkérték; de életben lévő osztályos atyafiai miatt birtokába nem léphettek.

1540. Károlyi Péter birtokában új Királyi adomány mellett megerősített.

1546. Hogy *Tarcsi-Halma* nevezetű, és Bobáldi útra forduló szántó földek a' Károlyi határba legyenek, ítéltetett.

1594. Károlyi Mihály megint új Királyi adománnyal az egész Nagy-Károlyi Uradalomba béiktattatott.

1618. Prosna Péternek Nagy-Károly Mező Városába hív szolgálatiért egy telek Károlyiak által örökösönn lekötetett.

1619. Károly Várossába kezdette Eszterházy Miklós Bethlen Gáborral a' kötést, melly az után Miklóss Várába elvégeződött; a' mint ez kitetszik Ferdinánd Tsászárnak Leveléből, melly által Eszterházy Miklóst Gróffá tette.

1630. 1662. Károly Várossa panaszolkodott: az oda szállított Katonaságnak zaklatása ellen. Vármegye Lev. Tár.

1681. A' Károlyi Várat a' Tiszán túl lévő részeknek megtartására vég várnak felépítenni, kívánta az Ország. 6. Törv. Tzik.

1715. Itten Harmintzad állítatott. 91. Törv. Tzik.

1780. Első rendbeli Nemzeti Oskola Unghvárból ide által hozattatott. Csernák Antal Szathmári Tanácsnak tagja, és azon Oskolának Igazgatója mozsaraknak durrogási, és Musikának zengedezései között azon Oskolát

kolát Károlyba békelyhez tette olly előmenetellel : hogy azon Eszt. Szathmár, és szomszéd Vármegyéből 250. Tanítványok számláltatnának benne.

Nevezetesíti e' Várost az Ájtatos Renden lévő Szerzeteseknek társaságos Házok, jeles Oskolájok, Könyvnyomtató Műhelyek, kiket itten Gróf Károlyi Sándor fundált, és a' kik a' Hazának nagy hasznával számos iffiakat tanítanak a' szelídebb Tudományokra.

Nem kevés díszére szolgál ez is: hogy 1589. Eszt. élt, és Witebergába tanultt, nem ugyan a' Grófi nemből, de a' városi szüléktől Károlyi Gáspár innét származott, a' ki a' Sz. Írást legelsőben fordította Magyarra; melly kiadatott 1604. Kaszszelbe, 1608. Han-noviába, 1612. Oppenheimba, 1704. Norimbergába, a' mint Lampe Egyházi Tört. és a' Koporsó kövének reá írása is bizonyította: 1592. Eszt.

*Patria Karolium, hospitium Witeberga, Cathedra,
Et tumulus Magno Göncia terra viro est.*

Az az:

Károlyi Gáspárnak Károly volt Hazája,
Witteberga e' Nagy ember Oskolája.
Fordítá Szent Írást Magyarok nyelvére,
Gönczön prédikála, 's ott ére végére.

Vagy pedig:

nekí hazát károly, Witeberga tanítva nevet, 's hírt,
göntz papí székbe VIVén Vég teMetőt - is adott.

§. 4. Károlynak határával egyesülnek puszták:
Nagy - Fenék, melly mindenkör a' Károlyi Ura-
dalomhoz, és annak Uraihoz tartozandó vala.

§. 5. Bobáld pusztá Nagy - Karolyhoz közel egész-
szen Gróf Károlyi Uraságé.

1419. Népes helység volt, és Károlyi Bertalannak,
Lászlónak, Andrásnak, és Jakabnak Királyi adomá-
nyal adatott.

1423. Károlyiak bírták

1431.

1431. Határjai Károlyi Jánosnak, László fiának részére *Genes* felől járattak, de Genchy Orbán, Mihály, és Tamás vissza üzéssel élvén, meg nem engedték.

1518. Báthory György, István, és András, II. Lajos Királytól felkérték, de a' Károlyiak ellent álván, birtokába nem léphettek.

1572. Vetéssy Mártonnak, Péternek, és Lászlónak benne rész adatott.

Bell Mátyás kézi íratyába elő adgya : hogy itten *Bobart* nevezetű föld vár volt, és még Attilának Hunnussai építették, 's hogy arra folyt régenten a' Kraszna vize, hanem a' Báthoriak az Ecsedi Várat megerősíteni akarván, más felé szivárogtatták. Még maga Bell Mátyás a' régi árkát szemlélte, 's megjárta.

§. 6. *Fény*, Németül *Finna*, régenten *Fyn*, Sváb falú, Gróf Károlyi ház öröksége, lakossai Katolikusok, főbb igyekezetű földművelő emberek, Templomok magossan felépült szép tekintetű, úgy a' Megyés Papi ház is minden alkalmatossággal vagyon építve; mostani Megyés Papjok Malatin Mihály, határja egyenes, fekete, részszerént homokos föld, mindenféle gabonát terem, szőlője is vagyon két szakaszba, erdeje szükségéhez képest a' Gazdák között felvagon osztva telek szám után, Kaszállója jó nemű fűvet terem, melyen jó lovakat nevel, határoztatik az Ömbölyi, és a' Vadai pusztákkal.

A' Magyarok Pannoniába lett utolsó bėjövetelétől fogvást mindenkor a' Kaplonyi Nemhez, és abból eredt Károlyi, 's vele atyafiságos nemzetségekhez tartozott; hanem

1518. Báthory György, István, és András felkérték volt, de birtokába nem léphettek. Mert

1523. Károlyi ház bírta.

1576.

1576. Bognár Pálnak, és feleségének Rezegey Annának benne rész adatott.

§. 7. *Embel*, most *Ömböly* pusztá, egészszen a' Gróf Károlyi házá.

1390. Kaplonyi nemből eredett Vaday nemzetségnek birtokába vala.

1396. Bagossy Péter, Vetéssy Lőrincz, és Miklós, Chomaközy János, Károlyi László, András, és Jabab, úgy mint Kaplonyi nemből eredett Nemesek, az ő rokonoknak Vaday Andrásnak, Feketének neveztetett, György fiának magva szakadtával Embeli helységgel osztozkodtak.

1423. Károlyiak bírták egészszen:

1476. Tanú vallatás tétetett: hogy *Téglást* pusztának határa mellett helyheztetett *Czakó - Káposztája*, és *Galambos parlaga* az Embeli helységhez tartozandók; mellyből kitettség: hogy már akkor a' Magyaroknál a' *Kaposzta* esméretes, és Embel népes helység volt.

1511. Károlyi Sófiának, Csobay János hitvesének, és Kasuhy Borbálának, Károlyi Mátyás feleségének benne rész adatott.

1518. Báthory István, György, és András felkérték volt, de birtokában nem léphettek.

§. 8. *Téglás* pusztá 1476. Embel helység mellett fellyebb említettik.

1418. Ez is Báthoriaknak Királyi adománnyal adattott, Károlyi István Papnak magva szakadtával, de a' Károlyiak ellent állottak.

§. 9. *Vada* régenten népes helység, most pusztá, hasonlóképpen Gróf Károlyi házá, hanem a' néhai Csomaközy leány ágon maradot vérségnek; úgy mint Báró Mészáros János Hadivezér özvegyének Diószeghy Máriának, úgy a' Tömpe, és Vaday nemzetségeknél is az erdeibe bizonyos részek vagyon. A' tisztás része fekete föld lévén, mindenféle magot bőven terem.

B

Már

Már 1280. Eszt. Illyés, Györgynek fia, és Péter az ő fia Kaplonyi nemből valók, Vada nevezetű örökös földgyöket, *Nogvoda* földnek szomszédságában Zothmár Vármegyében Péternek, és Eudusnak, Gróf Urdung Simon fiainak, azon Kaplonyi nemből lévőknek örök árron, 25. Gyráért a' Váradí Káptalan előtt eladták. Szent Margith napja után való Szombaton, Antal Úr Prépostya, István Felolvasója, János Éneklője, Márton Kintstartója azon Sz. Egyháznak Mesterei lévén. Várm. Lev. Tár.

1312. Eszt. I. Károly Királynak adományi Levelében, melly által Vada földgyét Péternek, Péter fiainak, és Urdungnak nevezetett Andrásnak, nem külömben Györgynek Eudus fiának adá, a' béiktató bizonyosságának olvastatik Péter Zothmári Plebános. Vármegye Lev. Tár.

1355. Balás Prépost, és a' Leleszi Konvent előtt Vaday Miklós Péternek, és más Miklós Leukusnak, Vada fiának fia, azonkívül Miklós, Egyednek fia, Vada helységet, ottan épített Templomnak pártfogói hatalmával, és ismét

1396. Bagossy Péter, Wethéssy Lőrincz, és Miklós, Chomaközy János, Károlyi László, András, és Jakab, Kaplonyi nemből eredett Nemesek, néhai András rokonoknak, Feketének neveztetett Vadai György fiának magva szakadtával, egész Vadai helységet magok között felosztották. Leleszi Konvent.

1417. Egész helységet Wethéssy László, és István bírták.

1515. Báthory György, István, és András felkérték, de birtokába nem léphettek.

1552. Zennyessy Lukácsnak benne rész adatott.

1572. Wethéssy János, Márton, Péter, és László birtokában új Királyi adomány mellett meyerősítettek.

1614. Pyxendorffi Rueber György Hadivezér egy részébe Királyi adomány mellett béiktattatott.

1623.

1625 Wethéssy Kökényesdy Péter benne részt nyert.

1642. Bárb Károlyi Ádámnak új Királyi adománnyal adatott.

§. 10. *Lúgos* falu. Szomszédi: keletről a' Filep, és Szennyesi puszták; éjszokról Penyészlek, és Békék, nyugotról Miháldi Szabócs Vármegyébe, délről Sámson Bihar Vármegyébe. Lakossai Oroszok, Templomjok fából épültt, Papjuk is vagyon. A' földje tsupán homok, roszánál, 's tengerinél egyebet nem terem, hanem erdeje elegendő. Piatza Debreczen. Földes Ura a' Gróf Károlyi ház.

1393. Lugassy György bírta, hanem ennek megvaszakadtával a' Báthoriak az Ecsedi Várhoz tsatolták.

1430. Báthory Berecznek, Miklós fiának részét a' többi Báthory atyafiak felkérték.

1589. Kis-Várdai Zokolyi Miklósnak egész helység Királyi adománnyal adatott, a' hol Lúgos Zathmár, és Zabócs Vármegyékbe helyheztesetik.

1590. Nagy-Mihályi Ersébetnek, és Bély Pál férjének hasonlóképpen Zathmár, és Zabócs Vármegyébe fekvő egész Lúgos helység.

1617. Pethőfalvi Pethő Istvánnak is ugyan azon egész helység Királyi adományi levéllel ajándékozott.

1627. 1633. Iktári Bethlen István, és Péter egész helységbe, mint hajdanában az Ecsedi Várhoz tartozottba, béiktattattak; a' mint Ecsednek leírásában előadjuk. Azután Ecseddel egy földes Urat esmért.

§. 11. *Szenyessi* pusztá. Ez Lúgos helységének határjával vétetett körül. Itten ló ménés, és marha gulya szaporítása a' főbb tziel. Földes Ura a' Baji Pátay nemzetség. Régenten népes helység volt, és a' Zennyessy nemzetség bírta.

1393. Zennyessy Elek, Zennyessy Margith Lugas-
sy György felesége, és Skolastika, Parlaghy István
hitvesse új Királyi adomány mellett részekbe megerő-
sítettek.

● 1550. Tanú vallatás tétetett: hogy Soós réth, és
Füz tőke mezeje földek, a' Zennyessy határban hely-
heztetnek.

1655. Vasa Mártonnak egész helység,
1727. Lövey Samuelnek egész Szennyessi pusztá,
1765. Baji Patay Samuelnek azon pusztá Királyi
adománnyal adatott.

A' fellyebb írt Parlaghy István Zennyessy Sko-
lastika feleségétől Ferencz, és János fiakat, 's jeles
maradékokat nemzett:

1457. Parlaghy György unokája Borsódi Fő-Is-
pány,

1463. Mátyás Királynak vezérleése alatt Jajcza Vá-
rának megvétele jelen volt Kállay Jánossal, és Pállal
együtt. Mivel magok költségén katonáskodtak, Má-
tyás Király a' Kamarának nyereségét, melly Szathmár
Vármegyébe béjött, 1464. Esztendőre nékiek engedte.

1459. Parlaghy Pál, Diós - Györy Kapitány, Par-
laghy László Budai Királyi Udvarnak Tisztartója, és
Kúnok Birája.

1505. Parlaghy Menyhárt Szabolcs Vármegyei Kö-
vet a' Rákos mezei Ország gyűlésén.

1536. Parlaghy Ferencz I. Ferdinánd Királynak
nagy hive volt, kit Zápolya János Szathmáron elfogat-
ván, Váradon fejét vétette. Ennek csak egy *Ró'sa*
nevezetű leánya maradt, és hajadon korába megholt.

1551. Pál, György, és Miklós unokájok fiaiba
fiú ágon kifogytak.

Leány

Leány ivadéki ezek voltak:

1488. Lucza Paksy Lajosné, Illona Kállay Jánosné, Kristina Enningi - Török Imréné testvérek, és György Borsodi Fő-Ispának leányi:

1551. Katalin Zeleméry Jánosnak, Anna Kapy Jánosnak, azután Chápy Lászlónak.

1564. Ersébeth Kékedy Jánosnak.

1580. Anna Dengelegy Jánosnak, Frusina Ábrahámfi Jánosnak,

1590. Borbála Pataky Sámuelnek, azután Ecsefy Csapó Ferencznek, Ersébeth, Csókás Andrásnak, feleségei valának.

§. 12. *Penészek* falu, szomszédja keletről Mihályfalva Szabolcs Vármegyébe, éjszokról Szaniszló és Fény, nyugotról Bélték, délről Lúgos. Lakossai Oroszok, Templomjok téglából most újjontan épültt, Papjok-is vagyon. A' földgye tsupa sivatag homok, rozsnál, kevés tengerinél, és dinyénél egyebet nem terem. A' határja elég nagy kiterjedésű, szénája kevés, és rossz. Piattza Nagy-Károly. Erdeje nagy, mellyben rókák, nyulak, farkasok laknak, és a' lakósnak tetemes károkat tesznek. Főbb birtokosok a' Rhédey nemzetség, azután a' Pócsi Basiliták, Bernáth Gedeon, Irinyi Antalné, Gróf Keglevich, és Winkler János.

1327. Peliznének íratott, és Pelizneky László Miklósnak fia bírta, a' mint Vezendnek leírásában kitetszeni fog.

1422. Álmosdy Chire János, és László Péternek fiai Királyi adománnyal birtokában léptek.

1431. Határját a' Téglási pusztától Nemes Károlyi Lancz megkülömböztetni akarta, de az Álmosdi Chire Nemesek nem engedték, a' hol *Pelizneuknak* íratik.

1455.

1455. Malomvízi Kendrys Jánosnak, és Kende Lászlónak.

1585. Lónyay Istvánnak benne rész Királyi adománnyal adatott.

1607. Rákóczy Sigmund Fejedeleme Rhédey Ferencznek ajándékozta.

1647. A' Vármegye előtt a' lakossai azon panaszkodtak: hogy a' Törökök feldúlván a' helységet, annak biráját rabul elvitték. Várm. jegyző Könyv.

1725. Kis-Rhédei Rhédey Lászlónak, és Ádámnak ezen helységnek fele Királyi adománnyal ajándékoztatott.

Felleyebb írtt Almódi Chyre nemzetség még a' Magyarok béjövetele előtt Bihar Várába lakott *Marouth* Vezértől vette eredetét; a' mint gyanítani lehet a' Gróf Zichyek Levél tárában található adományi levélből, a' hol

1261. V. István Király Cyrill Grófot, *Marouth* nemből való Almusnak fiát, *Almusd* földgyének régi birtokában Bihar Vármegyébe megerősítette, mint hogy a' siralmas Tatar pusztításban a' levelei elraboltattak.

Almosd Bihar Vármegyei helység felleyebb nevezett *Almostól*, *Chyre* Cyrilltől vehette nevezetét, a' mint Lászlót is akkor *Lancznak* nevezték.

1350. *Marouth* Mester *Chyre* Péternek fia, és ennek Katalin testvére Karuly Miklósnak özvegye, Károlynak leírásában említetnek.

1422. Élt Chyre Jánosnak, Barnabás fiában fiágon elfogyott ezen nemzetség, a' ki csak Ersébeth leányt nemzván, ez Chápy Akácshoz ment férjhez, ennek Ferencz unoka fiának leánya volt Chápy Krisztina, Melith Pál felesége, kitől leány ágon származnak a' Gróf Zichiek, és a' sok Melith ivadékok.

§. 13. *Bánháza* ez előtt falu, most puszta, Gróf Keglevich Károly Uraságé, Nyír-Báthornak szomszéd-ságában, Szabolcs Vármegye szélénél a' Penyészleki határnál fekszik igen kies helyen, legszebb Nyíri er-dejével két magas homok dombok között lévő völgy-ben, mellynek végén vagyon a' földes Uraságnak ma-jor háza, a' dombon épült szép Kápolna. Terem ro-zsót, tengerit, dinyét, és sok szénát, mellyen számos szarvas marha, és ménes lovak nagyobb csoportokban neveltetnek.

1354. Kállay László, és Demeter, Ivánnak, Egyed fiának fiai, Bánháza helységét leány negyedben által adták Zudar Péternek, Bulchui Istvánnak, és Mihály-nak, Domonkos, Dienes fia fiainak, úgy mint nagy anyyokról Kállay Katalinról való rokoninak, I. Lajos Királynak jóvá hagyásával.

1499. Tanú vallatás tétetett: hogy *akasztó-hegy* nevezetű forduló, és *Bense-rét* Bánháza faluhoz tar-tozók.

1523. Barilevich Miklósnak,

1524. Bánházy Pálnak, Andrásnak, Benedeknek, Imrének, Sofiának, Annának, Jusztinának Zeleméry Mihály özvegyének, egész Bánháza helysége,

1717. Jó'sa Istvánnak, és Mihálynak puszta Bán-háza Királyi adománnyal adatott.

Gróf Keglevichre szállott Sághy Mihály néhai ítélő Mester leánya hitvessi örökösödéséből.

§. 14. *Bellak* puszta Bánháza mellett fekszik.

1524. Ez is Bánházy Pálnak, Andrásnak, Bene-deknek, és Imrének Királyi adománnyal adatott.

§. 15. *Körtvélyes* falu, szomszédja keletről Gálos-Petri, és Vasad Bihar Vármegyében, éjszokról Piskólt, és Rezege, nyugotról Szaniszló, délről Mihályfalva Szabolcs Vármegyébe. Lakossai Magyarok, Reformá-tusok, és Görög hiten lévők, helyben Papjok, és tég-lából

lából épült Templomjok. Az határja kétféle minőségű, egy része homok, másik része pedig a' leg jobb fekete föld. Terem szép tiszta búzát, rozsot, tengerit, zabot, dohányt, dinnyét. Kiterjedett kő erdője szép nyvendék fákkal ékes. Az határján mulatságos vadászatok esnek, mivel vaddal, bővelkedik. Piattza Nagy - Károly. Földes Urai: Gúthy Gáspár, és Menyhárt, Szláv György, Kengyel Gábor, és Mihály, Terjényi Mihály, Bük Ferencz, Irinyi, Csorba, és több Nemesek.

Régenten a' Kállay Nemzetség bírta; hanem

1554. Kállay László, és Demeter, Ivánnak, Egyed fiának fiai Királyi helyben hagyással leány negyedben áltak, az egész helységet Zudar Péternek, Istvánnak, és Mihálynak, Domonkos Bulchui Dienes fia fiainak, kik az attyokról testvér Kállay Katalintól születtek.

1510. Petri Dersy Kelemennek,

1548. Beke Jánosnak,

1628. Vadászy Mihálynak, és feleségének Török Katalinnak benne rész,

1753. Telegdy Csanády Jánosnak, és Vásáros-Náményi Eötvös Sándornak benne egy, és fél Nemesi udvarhely, és 15. telek Királyi adománnyal adatott, a' hol ezen helység *Nyír - Körtvéhesnek* nevezetik.

§. 16. *Bere* Magyar falu, majd egészen Nemességből áll, főbb birtokossai Berey, Baróthy, Gelért, Bartha, Varga nemzetségek. Ejszakról Fénnyel, délre, keletre, nyugotra Csomaközzel határoztatik, lakossai Reformátusok, Templomjok, Papjok helyben. Vásáros helyei Károly, Szathmár, Debreczen. Szántó földgyei kevesek, réttyek nintsen, szőlője vagyon.

1291. Gróf Rosali Kún a' Váradi Káptalan előtt magát kötelezte: hogy *Bere* nevezetű földgyét, melyet a' Kaplonyi nemből származott Nemesektől, úgy mint Venczeltől, Gergelytől, és Jánostól, Illésnek fia-

flaitól örök árron megvett, senkinek másnak el - nem adgya, hanem tsak Gróf Péternek, és Andrásnak, Urdungnak neveztetett Gróf Simon fiainak, és más Andrásnak, és Gróf Mykének az ő rokoniknak. Költt Pünkösöd ünnepe előtt negyedik napon. De ezen egygyezés nem használván,

1325. Ezen helység Berey, és Darahy nemzetsegeké vólt, kiktől

1412. Bélteki Drágffy Sándri, Drágh Vajdának fia erőszakossan elfoglalta; de

1416. Berey Jánds, és Óváry János törvényesen abba vissza helyheztek.

1449. Samelházi Lászlónak, és Sarollyány Jánosnak benne rész jószág

1544. Bácsmegyei Benedeknek hasonló képpen rész jószág Királyi adománnyal adatott.

1616. Csöghy Pál, és János benne részt bírtak.

1750. A' Berey Nemeseeknek egész helység új adományi levéllel adatott.

§. 17. *Csomaköz* Magyar falu, régenten Nagy- és Kis- Csomaközre osztatott, földes Urai: Diószeghy Maria, Báró Mészáros János Hadi Vezér özvegye, Szegedy Mária Nagy- Mihályné, Pogány Lajos, Pál, és Miklós, Mészáros Sándor maradéki, és Csigy nemzetseg. Szomszédgya keletre Nagy-Károly, délre Szanisló, Éjszakra Fény, és Bere. Lakossai Magyarok, Oláhok, és Svábok, Reformátusok, Katolikusok, és Ó Hitűek. A' Reformátusoknak, és Oláhoknak helyben Papjok, Templomok, a' Katolikus Svábok Zaniszlói Templomhoz járúlnak, élelmeknek módgyok: dohány termesztés, szántás, vetés, marha, juh tartás, erdőjek nints, piattzok Nagy, Károly, Szathmár, Debretzen.

A' régi Csomaközy nemzemzetségtől vette nevezetét, melly a' Gróf Károlyi házzal, Vetéssy, és Bagossy nemzetsegekkel *Kaplonyi* egy törsoökből származott,

zott, a' mint Kaplonyak leírásában előadgyuk. Fiú ágon 1768. Csomaközy 'Sigmondban magva szakadt.

1407. Károlyi László a' Nagy - Csomaközi rész jószágát Báthory Istvánnak, Zaniszló fiának, 300. arany forintba lekötözte, és midőn le nem fizethette, fizetést késleltető parantsolatot hozott a' Királytól.

1414. A' Csomaközy nemzetség birta.

1423. A' Károlyiak is benne részt vettek.

1464. A' *Gyermek - Erdő* mint Kis - Csomaközkhöz tartozandó Vethéssy Miklósnak oda íteltetett.

1518. Báthory György, István, és András felkérték, de birtokába nem léphettek.

1544. Bácsmegyey Benedek részt nyert benne.

1614. Pyxendorffi Rueber György Hadi Vezér egy részét Királyi adománnyal felkérte.

§. 18. *Szaniszló* falu, szomszédgyai: éjszakról Csomaköz, délről Petri, és Reszege, nap keletről Puszta - Kide, nyugatról az Ömbölyi pusztá. Vallása Katolika, Oláh egygyesültt, és Reformáta. Mind a' háromnak Papja, 's Temploma. Mostani Katolikus Plébánus Vitkó József. Lokossai Magyarok, Oláhok, Svábok. Földes Ura a' Gróf Károlyi ház, de a' Czég-lédy Nemes Nemzetség is bir egynéhány telket. Piacza Nagy - Károly, Szathmár, és Debreczen. Élelmeknek módgya: dohány termesztés, búza, zab, tengeri, gabona vetés, marha, jűh tartás.

1374. Báthory Lászlónak *Zaniszló* fiától építtetett, és vette nevezetét a' mint

1414. Az István, László fiai között lett osztály Levél bizonyíttya, a' Lelesz. Konv.

A' maradéki is *Zaniszlóffy* Báthoriaknak neveztetek, a' mint Ecsednek leírásában előadgyuk.

1415. A' Károlyi, és Bagossy Nemesek a' határát megbolygatták.

1420.

1420. 1426. 1431. Zanislóffy Báthoriaknak ága birta.

1423. Báthory István, Benedek, Tamás, Mihály, és Bertalan Királyi adomány által birtokába megerősítettek.

1499. Hogy *Pálffy János Erdeje* a' Zanislói határhoz tartozandó, iránta tanú vallatás tétetett.

1609. Kiss Mártonnak benne egy Nemes ülés adott, Báthory Istvánnak végső rendelkezéséből.

Azután az Ecsedy Várhoz tsatoltatván, azzal egy Urat esmért.

§. 19. *Reszege* falú, ez előtt *Mexeo - Rezeoge*, szomszédja keletről Mező - Petri, éjszokról, nyugatról Zanisló, délről Piskólt Bihar Vármegyébe. Lakossai Oláhok, fából épült Templomjok, Papjok helyben. A' földgye kétféle minéműségű, homok, és fekete nyirok, búzát, rozsot, és tengerit, kaszálói jó szénát teremnek. Piattza Nagy-Károly. Két homok dombja nem régen szőlő vesszővel beültetett. Földes Urai *Reszegei Jásztrábszky Antal, Lajos, és Ferencz.*

1330. I. Károly Király *Rechage* nevezetű helységet, Zathmár Vármegyébe, a' Várhoz tartozandót, melly Péter, és János, Domonkosnak fiai, és Zathmári Várnak jobbagyi által birattatott, azoknak magva szakadtával, *Nog - Semijeni* Istvánnak, István fiának, a' maga kedves, és Udvari hívének, és az ő atyafiainak, Chengery Miklósnak, és Jánosnak, Péter fiainak, a' Zathmári Várnak hatalmából kivéven ajándékozta. Wissegrádon Kis-Karátsony után való hatodik napon, Urunk 1330.1

Azért fele része Kállaiak által, kik *Bolok Simian* Magyar nemből vették eredeteket, (a' mint Kérnek leírásában látni fogjuk) más hason fele Chengeriek által, kik *Rezegeieknek* nevezték magokat, birattatott már 1327. Ezt.

1375.

1375. Rezegey Balás Eleknok fia fele részét bírta, kinek jobbágyit Csomaközy György, és Miklós, és Károlyi Mihály megverték, ötnök a' szakállát ki tépték, és 100. kalangya szénájokat elégették.

1381. Cháholy Sebestyén, és János, Nagynak nevezettek János Mesternek fiai, Abaháza pusztá helységet Rechegei rész jószágért eltserélték Kállay Istvánnal, Istvánnak fiával, a' mint Abaházának leírásában is előhozzuk, a' hol Rezege helysége, máskép *Radolphnak* nevezetik.

1420. Mindszenty Ambrus, és Zarvady Jakab egy részét,

1422. Rezegey György, Balásnak fia más részét birták.

1423. Rezegei pusztát, Vámosgyörki Pohárnok András, és Kidey nemzetség magok között felosztották.

1465. Rezegey Balásnak magvaszakadtával egy része Botka Andrásnak, Királyi adománnyal adatott.

1641. Zóltán Jó'sa,

1720. Jásztrábszky János egész Reszegei pusztába Királyi adomány mellett béiktatattak, a' kinek maradéki újra megnépesítették, és ezen helységtől veszik elé neveket.

§. 20. *Mező-Petri* falú, szomszédja keletről Iriny, Vezend, Károly, éjszokról hasonlóul Károly, nyugatról Szaniszló, Reszege, délről Dengeleg, 's Piskólt Bihar Vármegyébe. Lakossai Svábok, Római Katolikusok, Templomok téglából épültt, mostani Megyész Papjok Breszty Jakab. A' lakósok szorgalmatos fáradságok után mindennel bővelkednek. Földgyek fekete, és termékeny, szénát a' szomszéd helységnek határjain szereznek. Piattzok Nagy-Károly tsak egy mértföldnyire. Van két erdeje, az egyike az Uraságé, a' másik a' helységé, és ennek a' végibe az helységnek szép termő szőlős kertye. Van itt a' Vármegyének

nek Katonái szállásnak épített háza. Első birtokos benne Gróf Károlyi nemzetség, utánna Mészáros János Hadi Vezér özvegye, Mészáros Sándor, Pogány Lajos maradéki, Bagossy, Irinyi Nemések.

Régenten a' Kaplonyi nemből eredett Vaday nemzetség birta.

1396. Bagossy Péter, Vethéssy Lőrincz, és Miklós, Chomaközy János, Károlyi László, András, és Jakab, mint Kaplonyi nemből eredett Nemések, Vaday Andrásnak, Feketének neveztetett András fiának magva szakadtával Petri helységet magok között felosztották.

1420. 1422. 1426. Vetéssy nemzetség birta, a' hol már Mező-Petrinek neveztetik.

1518. Báthory György, István, és András, Károlyi István Papnak magva szakadtával felkérték, de birtokában nem léphettek.

1552. Zennyessy Lukácsnak egy rész benne adatott.

1572. Vetéssy János, Márton, Péter, és László birtokában új Királyi adomány mellett megerősítettek.

1576. Rezegey Annának Bognár Pál feleségének egy része,

1642. Báró Károlyi Adámnak-is rész jószág benne új Királyi adománnyal adatott.

§. 21. *Szent - János* pusztája Mező-Petrivel határos, a' hol Gróf Károlyi Uraságnak majorsága van.

§. 22. A' *Kidei* pusztája is itten helyheztesik, régenten népes helység, és *Kidiy* nemzetségé vala, melytől vette nevezetét.

1327. Kydiy Jakab, Bertalánnak fia, és Kydey Tyba, Jánosnak fia birták, a' mint Vezendnek leírásába láthatjuk.

1443. Vámosgyörki Pohárnok András benne Kidey Nemesekkel osztozkodott.

1466. Pilissy Bertalan benne részt nyert.

1549. Hogy a' *Ravaszlik* hely, mellett fekvő, és a' *Kéreszt* útnál *Nyiressi* erdőre véggel járó szántó földek a' *Kidei* határban legyenek, ítéltetett.

1588. Zentmiklóssi Pongrácz Fridriknek,

1591. Szabó Danielnek benne rész jószág adatott.

1612. Még népes helység volt, mert Báthory Gábor Erdélyi Fejedelem parantsolta: hogy *Bodzsástelek*, és *Dóghalma* fordulók, 's a' *Csere* erdő a' *Kidei* lakosoktól elvétetessenek, és a' Zanizlói lakosoknak adattassanak.

1719. Gróf Károlyi Sándornak egész *Kidei* puszta Királyi adománnyal ajándékoztatott, kinek maradéki által birattatik.

§. 23. *Endréd*, Oláhul *Andriá*. Elegyes Magyar, és Oláh falú; birtokossai Geöts Ferencz Királyi Tanácsos, Bokor Susánna Bottka Menyhártné, Domahidy László, Okolicsányi Jánosné, Iklódy László, Gencsy Miklós, Domokos Jakab, Uray, Irinyi, Fényes, és egyéb Nemesek. Lakossai Reformátusok, Eggyesült Oláhok, és Katolikusok. A' Reformátusok Temploma téglából, az Oláhoké pedig fából épült. Papjok helybéli, de a' Római Katolikusok Mező-Petri Papi Megyéhez járúlnak. Földgye fekete, mindenféle életet, és jó szénát terem, az eleséget Károlyba, és a' marháikat híres Margitai Vásárba szokták eladni. Élelmeknek módgya szekerezés-is; mert szűret után az *Ermellyéki* borokat széjjel hordják. Az *Er* pataka a' falu mellett foly-el, a' melly Gencsnél szakadván ki, az *Ermellyé*hek nevet ad. Két erdője vagyon.

A' Jeles *Endrédi* nemzetségtől vette nevezetét, melly régi *Zovard* Magyar nemből származott. Mert:

1398. *Endréd* Tamásnak *Zovárd* fiának fia egészen birta, kinek több mint ezer hólndnyi szántó földjeit Dengelegy Bertalan felszántatta.

1507.

1507. Nátafalussi Csontos Jánosnak, Beregszázi Me-
gyés Papnak, és az ő testvéreinek Ferencznek, és Si-
mennak benne egész rész jószág,

1642. Báró Károlyi Ádámnak is benne rész Ki-
rályi adománnyal adatott.

§. 24. *Dengeleg*, Oláhul *Dingyülak*, Magyar, és
Oláh falú, birtokossai: Irinyi nemzetség, Décsey Fe-
rencz, Bük László, Darvay Ferencz, és Imre, Osváth
Miklós, Solymossy Anna, Veres János, Gentsy Mik-
lós, Fényes, és más feles Nemesség. Szomszédja ke-
letről Pér Erdélybe, nyugotról Reszege, délről En-
dréd, éjszokról Iriny, és Pórtelek. Lakossai Refor-
mátusok, és Oláhok, Papjok, Templomok helyben,
a' Reformátusoké téglából, régi Katolikusok Templo-
mából megújítva, az Oláhoké fából. A' földgye fe-
kete; három nyomásbéli minden féle gabonát terem,
rétye kétszer kaszálható hasznos füvet hoz; legellője
elegendő, mind az Uraságnak, mind a' helységnek
különös erdője, azért tűzre, és épületre való fája,
makkoltatása, szőlőjek egy mértföldnyire, a' hol jó
börök teremnek; a' községnek közönséges rétye 22.
kaszás alá való; száraz malma három, vízi pedig ket-
tő helyben, a' falú alatt az Ér pataka foly, a' hol
itatója.

Régentén a' Dengelegy Jeles nemzetség bírta,
mellytől vette nevezetét, és most is az Ér pataka alatt
a' falú végén régi Kastélyának romladékjai látszatnak.

Már 1327. Dengelegy Pongrácznak fia említettik
Vezendnek leírásában.

1510. Petri Dersy Kelemennek benne rész jószág
adatott.

1597. Dengelegy Miklós bírta, a' ki az Élés Ha-
di Tárnak Fő gondviselője volt. 25. Törv. Tzik.

1604. Az Ország határjai igazításában kirendeltt
biztos vala. 15. Törv. Tzik,

1639.

1632. Még Dengelegy Miklós bírta, hanem Detlegegy Annának is Byk Sigmond feleségének benne rész adatott.

1746. Gróf Károlyi Ferencz egy részét Királyi adománnyal felkérte.

§. 25. *Iriny*, Magyar, és Oláh falú, az most-is virágzó régi Irinyi Nemes nemzetség bírja egészszen, mellytől vette nevezetét, lakossai leginkább Reformátusok, és egyesült Ó hitűek, kevés Katolikusok. A' Reformátusoknak, és Katolikusok téglából, az Oláhoknak fából épült Templomok, és a' Reformátusoknak helyben Papjok, de az Oláhok Pórtelekről, a' Katolikusok Mező-Petriből hordanak Papot az Isteni tiszteletnek végben vitelére. Földgye fekete, búzát, tengerit, és zabot terem, és a' termésit a' Nagy-Károlyi piattzon árulják el, az élelmek módgya, szántás, vetés, és marhákkal való kereskedés, mellyeket a' szomszéd híres Tasnádi vásárba szokták eladni, jó szénát termő kaszáló réttyei, és két erdője.

1278. Eszt. Az Irinyi Jeles nemzetségnek levél tárában még most-is eredetben szemlélhető adományi Levél bizonyította: „Hogy midőn IV. László Magyar Király a' Csehek roppant hadi táborá ellen *Stilurit* várára körül *Morawa* vize mellett hartzolna, bámulva tudálta a' Király: miként *Vid Ventsel*, és *László* két egy testvér atyafiak földre terítvén, az ellenség Királyt *Ottakert*, annak *Marcellinus* fiát elevenen megfogva lánczon kézbe szolgáltaták, melly remek vitézségeknek minémű megjutalmaztatására (*redhostimentum*) *Irinnnek* nevezetett földet, Zathmár Vármegyében nékiek ajándékozta. „Mellynél fogva *Irinyi Irinyiéknek* hivattatnak az óta. A' Czimerek is az: hol az iffjú Királyi Herczeg a' maga fényes köntössében, a' melyén tsillag villogván, és lántzon lábánál lévén egy veres bársony párna Királyi koronával, és páltzával láttatik.

1430. Irinyi Tamás egészszen bírta, hanem

1460. Pilissy Böldisárnak, és Jánosnak benne rész adatott.

1544.

1544. Hogy *Ménes-Tava* nevű rét; és *Nagy-erdő* az Irinyi határhoz tartozandó ítéltetett.

§. 26. *Portelek* falú. Szomszédgya keletről *Tas-hád* Erdélybe, és *Iriny*, nyugatról *Szaniszló*, délről *Endréd*, éjszokról *Károly*. Lakossai *Oláhok*, fából épült *Templomok*, *Papjok* helyben. Földgye fekete, terem bűzát; tengerit, és zabot. *Piattza Nagy-Károly*. Kaszáló réttye kevés, de jó szénát ad. Földes Urai: az *Irinyi* nemzetség, *Geötz Ferencz Királyi Tanácsos*, *Zimány Ferencz*, *Okolicsány Jónás*, 's más többek.

Régenten a' *Portelek* nemzetség bírta. Mert:

1385. Tanú vallatás tétetett: miképpen *Portelek* *Jakab*, *János*, *László*, és *Pál*, az ellenek vallott *Irinyi Jánosnak*, *László fiának* *Prókátorát* megölték?

1420. *Portelek* *László*, és *Miklós*, *Pálnak* *fai* egész helységet bírták.

1422. *Ersébetnek* *Jánossi Kántor Domonkos*, és *Ahnának* *Rezegey György* feleségeinek benne rész adatott.

1548. Tanú vallatás tétetett: hogy azon szántó földek, mellyek a' *Bárdok Kúttya* felett fekszenek, a' *Porteleki* határhoz tartoznak, és azért talán a' *Barátok*-is; kik alább *Vezend helység* alatt említetnek, azon kúthoz közel lakhattak.

1747. *Egész helység* *Eötvös Józsefnek* *Királyi adománnyal* adatott.

§. 27. *Mező-Terem* falú. Szomszédgya keletről *Gencs*; nyugatról *Gsömaköz*, délről *Portelek*, és *Iriny*; éjszokról *Nagy-Károly*, és *Kaplony*. Lakossai eggyészült *Oláhok*, és kevés számból álló *Római Katolikusok*, mind a' két renden lévőknek téglából épült *Templomok*, az *Oláhok Papot*-is tartanak, a' *Római Katolikusok* *Templomába* a' *Nagy-Károlyi ájtatos* renden lévők közzül egyik szokta ünnep napokon az *Isteni szolgálatot* véghez vinni. Földgye fekete, bűzát,

G

ten-

tengerit, és zabot terem. Rétyeik jók. Piattzók Nagy-Károly. Földes Ura Gróf Károlyi ház, melynek az határjába derék, és nagy kiterjedésű kerített fátzányos kertye vagyon, mulatságos sétálások esnek benne rendre ültetett fák között, helyenként a' pihenésre tsinált ülő helyek levén készítve. Vagyon tava - is, és ennek közepén egy szigetetske festet korlátokkal körül véve, nem meszsze hozzá alkalmas fürdő hely. Ezen tő egy malmot - is hajt, melyben a' legapróbb liszt láng készítették. A' tő, és a' vízi malom között két sorjába magos jegenye fák vannak ültetve.

Vagyon a' Nagy-Károlyi határhoz tsatolva egy *Pusztá - Terem* nevű pusztá-is. Ez-is a' Gróf Károlyi házé. Mind a' kettőről ilyen Jel- és Ok - Levelekre akadtunk:

1418, 1420. Vetéssy Jakab bírta.

1420. Csáky István tanú vallatást tétetett Vetéssy Jakab ellen: hogy a' maga Teremi jobbágyait a' fogházból kiszabadította.

1423. Csáky György Zathmár Vármegyei Fő-Is-pány Terem helységét elpusztította, a' jobbágyokat vagyonnyaiktól megfosztotta, és megsebesítette; azért Királyi parantsolat mellett ezen hatalmaskodás Király, embere által vizsgáltatott.

1428. Károlyiak - is bírtókában voltak.

1430. Báthory nemzetség egy részét felkérte:

1552. Zennyessy Lukácsnak egy rész Mező - Terembe Királyi adománnyal adatott.

1572. Vetéssy János, Márton, Péter, és László egész helységnek bírtókában új Királyi adománnyal megerősítettek, kiknek maradéki *Mező - Terem* Vetéssieknek nevezték magokat.

1601. Mező - Szent - Miklóssy János Mező - Terembe részt Királyi adománnyal nyert.

1697.

1697. Köpösdi Tolvaj Gábornak, és azon Esztend. Báró Károlyi Istvánnak, és Sándornak egész Mező-Terem helysége Királyi adománnyal adatott.

Emlékezetünkre Károlyiak engedelmeből Rácز Demeter bírta, kinek magva szakadtával ismét Gróf Károlyi házra szállott.

§. 28. *Vezend* falú, szomszédgya keletről Iriny, nyugatról Mező-Petri, éjszokról Hatvan Erdélybe, délről Dengeleg. Lakossai Oláhok, téglából épült Templomok, Papok helyben. A' földgye fekete, mindenféle életet megterem, Kaszálló réttyei jók, erdője vagyon. Piattza Nagy-Károly. Nagyobb része a' Gróf Károlyi házé, hanem a' Csomaközy ivadékoknak is van benne kevés része.

Régenten a' Kaplonyi nem, és a' *Keresztes* rend tulajdonának lenni állítatott. Mert:

1327. „ Gróf Sándor, I. Károly Királynak Udvari Birája Gewri Kapitány, és Vas Vármegyei Főispán eleibe Eury István Mester a' Királyi Udvarnak jegyzője, és az ő testvére Pál idézték Györgyöt, Eudusnak fiát, és Zongának neveztetett Pétert a' *Kaplóni* nemből valókat *Vezend* helysége eránt. Melly per folyás harmadik törvénykezésnek idejére a' Király Úrnak parantsolattýából halasztatván, a' nevezett Eury István Mester, és Pál eloadák, hogy nékiek a' Királyi Úr a' *Vezend* helységet ajándékozta, mellyben való béiktatásoknak először a' *Szent János Jerusdlemi Keresztes rendjének Mestere*, azon rendnek jussa eránt ellene mondván, azon ellent mondasról lemondott, és a' Királyi adományt helybe hagyván, a' *Vezend* helységét a' Fel-pereseknek birtokában hagyta; az után fél esztendő múlva említett György, és más rokoni *Kaplon* nemből való, Filep Nádor. Ispán Úr által Zathmár Vármegyében tartatott közönséges gyűlésben a' béiktatásoknak ellent mondottak, és as ellent mondasnak okát kérő perben Péter Pap, és András Úgy védőik által delegendő Prókátori levéllel megjelenvén, a' nevezett

C 2

„ Ka-

„ *Kaplonyi* nemből eredett Nemesek ellent mondások:
 „ nak azon okát adák: hogy a' *Vezend* helysége az
 „ ő örökségek. A' per folyás tehát folytattatván, mi-
 „ dőn a' nevezett Királyi Udvarnak Birája három íz-
 „ ben a' személyesen jelen lévő István Mestertől, és
 „ az ő testvérétől Páltól Prókátora által megtudakozta
 „ volna: ha ezen per folyást bajvivással - é? vagy a'
 „ hitnek letételével elvégeztetni kívánnák? és ezek a'
 „ hit letétel által léendő elítéltetését választanák, ak-
 „ kor az Ország Fő-Zászlósaival, és Nemesseivel a'
 „ nevezett Királyi Udvarnak Birája széket ülven, ítél-
 „ tetett: hogy a' *Koplonyi* nemből eredett Nemesek,
 „ ki ki közzülők magával ötöd Nemesekkel a' Váradi
 „ Káptalan előtt, Minden - Szentek ünnepének nyolc-
 „ tadján esküdgyön meg. A' mint a' határ nap el-
 „ jövéen; említett, György *Dengelegy* Pongrácz fiával,
 „ *Kydy* Jakabbal, Bertalannak fiával, és más két Ne-
 „ mesekkel, utánna Dean, Eudusnak fia, Chepánnal,
 „ Illyésnek fiával, Jakabbal, Domonkos fiával, és más
 „ két Nemesekkel, az után Zongának neveztetett Pé-
 „ ter *Mezeo Rezeogei Egyeddel*, Lászlónak fiával,
 „ Sándorral; ugyan tsak Sándornakfiával, és más két
 „ Nemesekkel, azonkívül Márton Péternek fia Lőrinc-
 „ zel *Kaasy* Iwánka fiával, *Kydey* Tybával, János-
 „ nak fiával, és más két Nemesekkel, Miklós, András-
 „ nak fia *Rezeogei* Pállal, Olywernak fiával, *Mind-*
 „ *szenty* Kis Péterrel, 's más két Nemesekkel. Simoni
 „ Andrásnak fia Miklóssal *Zennesy* Abba fiával, 's
 „ más három Nemesekkel, Mihály, Andrásnak fia *Pe-*
 „ *liznek* Lászlóval, Miklósnak fiával; és más három
 „ Nemesekkel, utóllýára Merhárd Andrásnak fia *Piri-*
 „ *chey* Miklóssal, Márknak fiával, és más három Ne-
 „ mesekkel megesküdtek: hogy azon *Vezend* helysége
 „ az ő valóságos örökségek légyen. Ezen hit leté-
 „ telnek folyamattya az után azon Minden Szentek ün-
 „ nepének tizenötödjén a' Királyi Udvar Birájának elő-
 „ adatván, ő, a' ki az Isteni kegyelemnek ingerléséből,
 „ 's a' Királyi Úrnak akarattýából a' Magyar Or-
 „ zági köz társaság Biróságának fő póltzát rend sze-
 „ rént azért nyerte - el: hogy kinek kinek, a' mi az
 „ övé, felválaltt hivatallyának, 's hatalmának tisztyéből
 „ megadni tartozzon; az Ország Fő-Zászlósaival, 's
 „ Nemes-

„ Nemesseivel öszve ülvén, sokszor nevezett *Vezend*-
 „ helységet minden haszonvételeivel, 's hozzá tarto-
 „ zandóival a' *Koplonyi* nemből eredett Nemeseknek
 „ oda ítélte, és megadta maradékról maradékra örö-
 „ kösön bíratandót. Költt Magyar Ó-Váron, Minden-
 „ Szenek ünnepének tizenötödjé után való tizedik na-
 „ pon, Urunk' 1327. Eszt. “

Mivel pedig a' Szent János Jérusalemi Keresztes
 rendje Mestere-is *Vezend* helységet a' szerzete tulaj-
 donának lenni állította, ezen Szerzetnek Monostora-is
 közel lehetett.

1012. Eszt. kezdődött ezen Szerzet, minekutánna
 a' Saracenusok Jérusálem Várossát elfoglalták. Tem-
 plomok Sz. János tiszteletére vólt építve, a' Szarán-
 dok Keresztényeknek szállást adtak, és azért szállást-
 adó (*Hospitalarii*) alamisnás Sz. János Szerzetessei-
 nek neveztetetnek.

1099. A' Szent föld a' Keresztények által vissza-
 vétetven, nem tsak szállást adó, de a' Pogányok ellen
 harczoló Vitézi-Rendde-is lett.

1308. A' Törökök által szorongattatván a' Rhódus
 Szigettyét elfoglalták, és *Rhódussi* Vitézeknek nevez-
 tettek. Még

1522. Vitéz ellent állás után onnét a' Törökök ál-
 tal kiszoritatván.

1530. A' Maltha Szigettyébe menedék helyet ke-
 restek, és *Malthai* Vitézeknek mondattak, de a' mi
 időnkbe Napoleon mostani Frantzia Tsászár, az után
 az Angolyok által onnét-is kiforgattattak.

1160. II. Geyza Király által Magyar Országba
 béhozattattak, elterjedvén, sok Monostorokat bírtak,
 Fő-Kormányozójok az *Auranai* Perjel lévén. A' *Ve-*
res Barátoknak eltörlésével (*Templarii*) azoknak Klas-
 tromjaik ezeknek adattak.

Szath-

Szathmár Vármegyébe, vagy ahhoz közel Monostorok lehetnek: *Várad* mellett, *Telegden* Bihar Vármegyébe, mely az előtt a' *Vereš* Barátoké volt, *Lelei* a' Szilágyságon, *Ükür*, most vagy *Ökör-Tó* Kézép-Szólnok, *Ökörítő* Szathmár Vármegyébe, a' mint Pray az Aurantai Perjelségről, Fuxhoffer a' Monostorokról, és Keresztúry a' Várad Püspökségről írjak, és a' Szathmári Ökörítőnak leírásában - is még IV. Béla Király idejében volt *Klastrom* említettik.

1396. Vadai Andrásnak, Feketének neveztetett György fiának magva szakadtával Bagossy Péter, Vétessy Lőrincz, és Miklós, Chomaközy János, Károlyi László, András, és Jakab, mint Kaplonyi nemből eredett Nemesek, Vezend helységét - is magok között felosztották.

1419. Károlyi Bertalan, László, András, János, és Jakab birtokában Királyi adomány mellett megerősítettek.

1423. Károlyiak bírták.

1518. Báthory György, István, és András felkérték Károlyi István Papnak magva szakadtával, de birtokába nem léphettek.

Ezt is emlékezetünkre Rácz Demeter, jeles erkölcsű, 's tudós férjfiú bírta, a' ki a' Gróf Károlyi ház jószágának Fő meghatalmozattya lévén, Gróf Csáky Rósalíát, Gróf Károlyi Ferencz feleségének Kristinának testvérjét hites társul vette, 's ezen helységgel éltéig Gróf Károlyi Ferencz Sógorától megajándékoztatott, Ez Görög hiten lévén építette itten a' lakosok számára a' Templomot - is. De semmi maradéka nem maradván, ezen helység ismét a' Gróf Károlyi házra szállott.

§. 29. *Genes* Magyar, és Oláh falú, birtokossai: Way Mária, Laskay Sámuel, Iklódy László, Szekeres Antal, Csomay, Sántha, Szováthi, Erdélyi, és több számos Nemesség. Többnyire Nemes emberek lakják, lakóssai Reformátusok, és Ó hitűek, ezeknek Templomok fából épültt, és Papjok mind a' két renden léc.

lévőknek, a' Reformátusoknak kö Templomok vagyon. A' Földgye fekete, mindenféle gabonát terem; terméseit a' Károlyi piatzon közel eladgyák, nevezetes kasszáló réttyei, mellyek a' legjobb szénával kedveskednek, élelmek módgya: szántás, vetés, kasszalás. Az úgy nevezett *Ér pataka* a' falú alatt foly - el tavaszi, és esős időkbe. Az határja nagy térségű, minden erdő nélkül, azért az agarazás itten nagy betsben vagyon.

Régenten a' Gencsy nemzetség bírta, mellytől vette nevezetét; hanem

1407. Báthory Istvánnak benne rész jószág adatott.

1420. 1428. A' Gencsy, és Báthory nemzetségeknek birtokában volt.

1428. Nemes Gencsy, és Báthory birtokosok határiját járatták, Mayhéntől, és *Káta-Zent-Miklós* helységétől megkülömböztették.

1431. Határiját Bobáld felől Károly János, Lászlónak fia járadni akarta, de Gencsy Orbán, Jánosnak fia, Mihály Pálnak, Tamás, más Tamásnak fiai meg nem engedték, és e' miatt a' Királyi ítélő Udvarban meghívtattak.

1436. Ezen per folyás Genchy Tamás részére, Károlyi Jakab, és az ő Damonkos fia ellen, Pálóczy Mátyás Nádor - Ispán által Sz. Mihály Arkangyal ünnepeinek nyóltzadjára halasztatott.

1458. Tanú vallatás tétetett Genchy Tamás, és Sarollyány Mihály részére: hogy a' Gencsi Nemes udvarhelyekre István Endrédy Zowárdnak fia, Egry Imre, Péternek fia, Mikolay Tamás, Lászlónak fia fegyveres kézzel reá rohantak, onnét ingó jószágait elvitték, Gencsi jobbágyikat minden vagyonektól, és ruháiktól megfosztották.

1514: A' Gencsi Nemesek a' Kereszes pártos parasztokhoz állottak, és azért a' jószágok Báthory Andrásnak adatott. I. Rész §. 58.

1545.

1546. Gosztonyi Miklósnak,
 1551. Farkas Gergelynek, Gencsy Jánosnak, és
 Hatvany Jánosnak,

1587. Balásházy Andrásnak, Ferencznek, és Már-
 tonnak, Sarollyány Lászlónak, és Györgynek, Dabó-
 czy Imrének, és Tamásnak, Erdélyi Ambrusnak, Ke-
 reky Balásnak, Nobis Mihálynak, Sándorházy László-
 nak, Gáspár Jánosnak, Gálffy Ferencznek,

1588. Fodor Jánosnak, és Györgynek, Gencsy
 Vinczének Csúry Miklósnak,

1589. Rakamazy Jánosnak,

1611. Gencsy Istvánnak rész jószág.

1747. Báró Lossonczy Bánffy Farkasnak, Way
 Lászlónak, és Mihálynak, Hatvany Istvánnak, Sarka-
 dy Mihálynak. és Péternek ezen Nemes ülésű (*Cu-
 rialis*) egész helység, hol Királyi, hol Nádor-Ispá-
 nyi adománnyal adattak; nem tsuda hát: hogy ennyi
 Nemesség bírja.

§. 30. *Esztró*, Oláh falú, birtokossai: Pogány
 Sigmond, Linkner Mihály, Szabó, és Bódy nemzetsé-
 gek. Lakossai Ó-Hitűek, határbéli földgye két nyo-
 másbéli, melly őszi, és tavaszi veteményt terem, rét-
 tye marhának alkalmas szénát hoz, Nagy-Károly pia-
 ttozása.

1489. Egy negyed része Csáky Benedektől, Fe-
 rencznek fiától Drágffy Bertalan részére elítéltetett.

§. 31. *Szent - Miklós* falu. Szomszédi keletről
Esztró, és Király-Darócz, nyugotról Gencs, délről
 Mind - Szent Erdélybe, éjszokról Mezöterem. Lakossai
 Oláhok, Templomok fából épültt, Papjok helyben. A
 földgye fekete, mindenféle gabonát terem, nevezetesen
 pedig jó dohánnya által híres. Piattza Nagy - Károly,
 réttyei jók, földes Ura Gróf Károlyi nemzetség.

Régenten a^z Zent - Miklóssy nemzetség bírta, de
 annak magva szakadtával,

1417.

1417. Báthory Istvánnak, és Benedeknek Királyi adománnyal adatott.

1455. Malomvízi Kendrys Jánosnak, és Kende Lászlónak is rész,

1511. Károly Sófiának Csobay János feleségének, és Kasuhy Borbálának, Károlyi Mátyás hitvessének hasonlóképpen benne rész adatott.

§. 32. *Na - Majtény* nevezetes Mező-Város a' Kraszna partján. Ez előtt Református Magyarok lakták, minek előtte Montecuculi Hadi-Vezér, és a' Török hadak elpusztították volna, most tsupa Katolikus Svábok lakják, kiket Gróf Károlyi Sándor ide béhozott, 's ezen elpusztultt Mező-Várost velel megnépesítette. Szép tornyos Templomok nem régen épültt, Megyés Papjok Dubinszky Mihály Al-Esperes. Határoztatik éjszakra Kis-Majténnyal, délre Király-Darócza, és Esztróval, keletre Gilvácsal, nyugotra Nagy-Károlyal. Földes Ura a' Gróf Károlyi ház. Vízi malma a' Krasznán, szép gyümölcösse, gazdag búza termő földgye, kaszálója, jó bort termő dombja. Lakossai tehetős gazdák, nem a' jobbágyi rend szabás, de a' Gróf Károlyi Sándorral tett alkú szerint dolgoznak, és adóznak. Hajdan a' Kraszna partján szép Kastélya vala, mellynek fenék kövei még látszatnak.

1360. Miklós, és Petten Zánthoui Tomay fiai bírták.

1417. Báthory Istvánnak, és Benedeknek Nagy- és Kis-Majtény Királyi adománnyal adattak.

1428. Gencs helységétől a' határai megkülömböztettek a' Báthory, és Gencsy Nemesek részére.

1430. Báthoriak egészszen bírták.

1467. Báthory András, és Domanhidy András *Kereszt-Allya* szántó földeket Domanhida, és Kis-Majtény között határ hányásokkal elmesgyélték.

1545. Gosztonyi Miklósnak,
 1551. Farkas Gergelynek, Gencsy Jánosnak, és
 Hatvany Jánosnak,

1587. Balásházy Andrásnak, Ferencznek, és Már-
 tónak, Sarollyány Lászlónak, és Györgynek, Dabó-
 czy Imrének, és Tamásnak, Erdélyi Ambruśnak, Ke-
 reky Balásnak, Nobis Mihálynak, Sándorházy László-
 nak, Gáspár Jánosnak, Gálffy Ferencznek,

1588. Fodor Jánosnak, és Györfynek, Gencsy
 Vinczének Csúry Miklósnak,

1589. Rakamaz Jánosnak,

1611. Gencsy Istvánnak rész jószág,

1747. Báró Lossonczy Bánffy Farkasnak, Way
 Lászlónak, és Mihálynak, Hatvany Istvánnak, Sarka-
 dy Mihálynak. és Péternek ezen Nemes ülésű (*Cu-
 rialis*) egész helység, hol Királyi, hol Nádor-Ispá-
 nyi adománnyal adattak; nem tsuda hát: hogy ennyi
 Nemesség bírja.

§. 30. *Esztró*, Oláh falú, birtokossai: Pogány
 Sigmund, Linkner Mihály, Szabó, és Bódy nemzetsé-
 gek. Lakossai Ó-Hitűek, határbéli földgye két nyo-
 másbéli, melly őszi, és tavaszi veteményt terem, rét-
 tye marhának alkalmas szénát hoz, Nagy-Károly pia-
 ttozása.

1489. Egy negyed része Csáky Benedektől, Fe-
 rencznek fiától Drágffy Bertalan részére elítéltetett.

§. 31. *Szent - Miklós* falu. Szomszédi keletről
Esztró, és Király - Daróc, nyugotról Gencs, délről
 Mind - Szent Erdélybe, éjszokról Mezőterem. Lakossai
 Oláhok, Templomok fából épültt, Papjok helyben. A
 földgye fekete, mindenféle gabonát terem, nevezetesen
 pedig jó dohánnya által híres. Piattza Nagy - Károly,
 réttyei jók, földes Ura Gróf Károlyi nemzetség.

Régenten a^z Zent - Miklóssy nemzetség bírta, de
 annak magva szakadtával,

1417. Báthory Istvánnak, és Benedeknek Királyi adománnyal adatott.

1455. Malomvízi Kendrys Jánosnak, és Kende Lászlónak-is rész,

1511. Károly Sófiának Csobay János feleségének, és Kasuhy Borbálának, Károlyi Mátyás hitvessének hasonlóképpen benne rész adatott.

§. 32. *Na - Majtény* nevezetes Mező-Város a' Kraszna partyán. Ez előtt Református Magyarok lakták, minek előtte Montecuculi Hadi-Vezér, és a' Török hadak elpusztították volna, most tsupa Katolikus Svábok lakják, kiket Gróf Károlyi Sándor ide béhozott, 's ezen elpusztúlt Mező-Várost velek megnépesítette. Szép tornyos Templomok nem régen épültt, Megyés Papjok Dubinszky Mihály Al-Esperes. Határoztatik éjszakra Kis-Majténnyal, délre Király-Darócza, és Esztróval, keletre Gilvácsal, nyugotra Nagy-Károlyal. Földes Ura a' Gróf Károlyi ház. Vízi malma a' Krasznán, szép gyümölcösse, gazdag búza termő földgye, kaszálója, jó bort termő dombja. Lakossai tehetős gazdák, nem a' jobbágyi rend szabás, de a' Gróf Károlyi Sándorral tett alkú szerint dolgoznak, és adóznak. Hajdan a' Kraszna partyán szép Kastélya vala, mellynek fenék kövei még látszatnak.

1360. Miklós, és Petten Zánthoui Tomay fia bírták.

1417. Báthory Istvánnak, és Benedeknek Nagy- és Kis-Majtény Királyi adománnyal adattak.

1428. Gencs helységétől a' határjai megkülömböztettek a' Báthory, és Gencsy Nemesek részére.

1430. Báthoriak egészszen bírták.

1467. Báthory András, és Domanhidy András *Kereszt-Allya* szántó földeket Domanhida, és Kis-Majtény között határ hányásokkal elmesgyélték.

1519. Majtény Uradalomnak (*Dominiüm*) mondatik, és abban Báthoriak fiú ágon léendő magvok szakadtával Rozgonyi Istvánt, iffiabb Jánosnak fiát Lajos Királynak helyben hagyásával testvéreknek örökbe fogadták.

1609. Bokor Mártonnak, és Gergelynek egy Nemes ülés, Érsek Gergelynek, Chyorvász Kiss Mártonnak, Kerekes Péternek, Benedeknek, és Györgynek egy egy ház hely Majthénba, Báthory Istvánnak végső rendelése szerint adatott.

1614. Majthény Márton-is azon végső rendelésből egy Nemes Udvar helyet nyertt.

1638. Majthén Mező-Város különös kiváltságot tulajdonítván magának, a' Vármegye hatalma alá vetetett. 67. Törv. Tzík.

1647. A' Vármegye részére taksáltatott. 30. Törv. Tzik.

Azután az Ecsedy Uradalomhoz tartozott, 's vele egy földes Urat esmért.

1661. Montecucculi Hadi-Vezer Kemény Jánosnak segítségére küldetvén Nagy Majténynál össze tsatolta vele húsz ezer Katonából álló táborát.

1662. Hol Német, hol Török hadaktól szorongatván, égettetvén, Majtény egészszzen elpusztúlt.

1711. Nevezetes lett a' Szathmári béke kötéstől, melly a' Rákóczy pártján itten táborozott Magyar hadaktól az alatt a' hegy alatt, melly most szőlővel van béültetve, elfogadtatott. Bell Mátyás kéz íratyában így írja le: „Károlyi Sándor a' többi össze szövetség, kezett Magyarok részéről is 27. Apri. Pálffy János, sal a' békességet megkötvén, megakartá mutatni: „mitsoda készséggel fogadnák azt a' Vezérlésétől függő Magyarok? azokból tizenkét ezernél többet a' „Maj-

„Majthényi mezőn hadi rendjeikbe állított. A' hová
 „midőn Gróf Pálffy János a' maga késérőjével elér-
 „kezett volna, eleibe terjesztette Gróf Károlynak
 „általa tett ígéreteinek bétellyessítését. A' ki azonnal
 „parantsolá a' táborozó Magyaroknak: hogy a' sze-
 „renrentsésen megköttetett békességnek örvendező je-
 „léül háromszor egy más után sütnék ki a' puskájo-
 „kat. Mellyet megtszelekedvén, parantsola: hogy a'
 „Zászlóikat földbe ütven, azok mellé rakásonként hán-
 „nyák le a' fegyvereiket. Ezt is megtszelekedték,
 „előbb 160. Zászlóikat a' földbe szegezvén, mellyeket
 „tüstént a' Gróf Pálffy Jánost késérő Német katona-
 „ság elfoglala. Akkor Gróf Károlyi Sándor újra meg
 „szóllítá őket: hogy a' kinek tetszik, hadi szolgálatot
 „a' Tsászár ő Felsége hadánál vállalhat, a' kinek pe-
 „dig tetszik, haza mehet, és ezzel a' hadat elbo-
 „csátá. “

§. 33. *Kis-Majtény* falu a' Kraszna partyán. Ha-
 tárja éjszakra a' *Tagyi* pusztá, és Domahida, délre,
 és nyugotra Nagy-Majtény, keletre Dob, és Gilvács.
 Itten kezdődik a' *Kasodi* úgy nevezetett tsinált út,
 mellyet az I. Rész. §. 36. leírtuk. Földes Ura a' Gróf
 Károlyi ház, lakossai Református Magyarok, egygye-
 sültt Oláhok, Templokjok, Papjok. Halászó vize a'
 Kraszna, tsikászó helye a' Láp, földgye fekete, bú-
 zát, árpát, zabot, tengerit bőven terem. Vásáros he-
 lye Károly, Szathmár. Nagy-Majténnyal egy forma
 viszonsagságot szenvedet, 's vele egy földes Urat es-
 mért.

§. 34. *Domahida*, régenten *Domdnhida*, Ma-
 gyar falú, nem régen épültt a' Kraszna partyán, mert
 a' régi Domahida túl a' Krasznán feküdt. Éjszokról
 Bagossal, délről, és Keletről Nagy- és Kis-Majténnyal,
 nyugotról Nagy-Károlylyal határos. Földes Urai: Do-
 mahidy József, László, Sigmond, Gábor, Dániel The-
 resia Buday Józsefné, Eötvös Ersébet Kállay Leóné,
 Gróf Károlyi ház, Gróf Teleky Ferencz, Majtényi,
 Kaposy, és Sipos Nemes nemzetségek. A' múlt szá-
 zadokban a' régi Domahidába a' Vármegyének szok-
 szor gyűlései tartattak I. Rész. §. 40. Lakossai Refor-
 má-

mátusok, és egygyesült Oláhok, mind a két vallásnak helyben Temploma, 's Papja. Földgye fekete, jó búzát termő, kaszálói igen nevezeteseek, és hasznosok, mind a gyepen, mind a lápon, mert az Ecsedi láp Domahida alatt kezdődik. Vásáros helye Nagy-Károly, és Szathmár.

A régi, és most-is virágzó Domahidy nemzetségtől vette nevezetét, melly már 1369. 1415. 1417. 1420. 1424. Eszt. bírta egészen. *Domán* volt a törökje, (*Danianus*) de hídát a Krasznán állítván; *Dománhídnak* neveztetett.

1394. Illsway Lewköa. Nádor Ispány Domahidy Miklósnak, Miklós fiának, Chaholy Sebestyén, István fia ellen indított per folyását a Királyi ítéletnek tizenötödik napjára halasztotta.

1413. Báthory Jánosnak a Dománhídi határban vám-szedő szabadság adatott, de azt a Domahidy nemzetség elfoglalta.

1414. Ezen vám-bér Báthoriak részére egy harmad részben megállapítatott Pálóczy Mátyús Nádor Ispán által, mint hogy a kérdésben lévő vámos hídát, még néhai *Domán*, *Dománhídiaknak* Őse építette.

1423. Báthory Istvánnak, és Andrásnak benne rész jószág Királyi adománnyal adatott.

1430. Dománhídy György, és László 150. új forintot a Dománhídi vám bérnek kiváltására Almossy Lászlónak, és Jánosnak, a Leleszi Konvent Segrestyéjébe letették.

1449. Dománhídy Györgynek birtoka új Királyi adományi Levéllel megerősítetett.

1453. Domahídy Mihály, András, Gergely, 'Sigmund, és Miklós, Györgynek fiai benne osztozkodtak.

1467. Dománhidy András, és Báthory András, *Kereszt - Allya* földeket, Dománhida, és Majtén között határ jelekkel elmesgyélték.

- 1515. Ungai Hajas Tamásnak,
- 1517. Gúthy Ferencznek, és Imrének,
- 1558. Borsovai Oláh Andrásnak,
- 1562. Suhó Ferencznek, és Sukáán Jánosnak,
- 1581. Majthyényi Kutron Miklósnak,
- 1590. Monos - Béli Bély Pálnak.
- 1602. Pethő Istvánnak,

1750. Nagy Sándornak, és Györgynek benne rész jóság Királyi, és Nádor Ispányi adománnyal adatott.

§. 35. *Kaplyon* falú, nagyobb részét a' Gróf Károlyi ház, 's Bagossy Jeles nemzetség bírja, hanem Dombrády, és Horánszky Nemeséknak-is van kevés birtokok benne. Lakossai Németek Katolikusok, Magyarok Reformátusok, Oláhok egygyesültt Ó-Hitűek; mind a' háromnak helyben Temploma, a' Katolikus Plébánosnak kötelességét teszik az itten fundáltt Sz. Ferencznek szorosabb szabású Szerzetes fiai, vagy-is Magyarúl: Szürke Barátok (*Franciskánusok*) a' Reformátusoknak helybe lakó Prédikátorjok szolgál, az Ó-Hitűek a' Nagy Károlyi Papjokhoz járúlnak Sik-ságon helyhezttetetik ezen helység, éjszak felé Kraszna vizéből kiszivárgó tavai, határja három nyomásbéli, mindenféle veteményt jól terem, plattza Nagy-Károly tsak egy órányira.

Nevét vette a' Magyaroknak Pannóniába lett utólsó bėjöveletekor, vitézkdő, 's édes Hazánkat vérrel foglaló egygyik Magyar nemből, mely *Kupulonnak* neveztetett, és itten vára - is vólt.

Már 1212. Eszt. a' tüzes próba Könyvben van emlékezete 379. Tzik. „Bubus a' Zothmári várnak „jobbágya perben fogta *Kupulon* Némnek jobbá- „gyát, tudni illik *Krachint* a' lopásért, kiket *Bank* „Nádor - Ispány megítélvén, *Luger* nevezetű Perest- „óldó által küldötte Váradra a' *praudára*, a' hol „*Krachin* hordozván a' tüzes vasat, igaznak találta- „tott. “

Prau-

Prauda Tót szó, igazságot téssen, az az: küldötte Váradra: hogy igazságot szolgáltatassanak nékiek.

1234. A' Gróf Károlyiak Levél-Tárában-is említetik e' következő Jel Levélben: „András Isten kegyelméből Magyar Országának Királlya, Krisztus minden híveinek, kik ezen Levelet látandgyák üdvösséget az Úr Jesus Krisztusban. Minnyájoknak, mind a' mostaniaknak, mind az utánnunk következőknek tudtára ezen Levelünk' erejével kívánnjuk adatni: hogy Mi bizonyos földet *Galian* nevezetűt, Zothmár Vármegyébe, melyet Mi néhai jó emlékezetű *Ypoche* Grótnak sokféle szolgálatiért örökös igazsággal adtuk, és a' melly földet maga azon Gróf e' világból ki mulván, a' maga leányának *Kathai* nemből eredett István Gróf feleségének hagyott, azon Aszszonytól száz Gyrán megvettük, melly földét a' nevezett Aszszony eladott a' *Koplon* nemből eredett *Gohé* fiától Pétertől sokféle képpen boszszontatván. A' melly földnek az árrában adtuk bizonyos földünket *Zounuk* Vármegyében, az *Erdőkön*-túl lévő kegyületen fekvőt, azon Vármegyének hatalmából kivévén *Scilovas* nevezetűt 50. Gyra pénzekben, és azon földnek birtokában nevezett Aszszonyságot a' Mi hívünk Péter Ákos fia által bé-is vezettük, a' hátra lévő 50. Gyrát pedig ezüstben megfizettük. Hogy tehát a' nevezett *Scilvas* földet Mi utánnunk következő vissza ne vehesse, vagy valamelly patvaros elperelni ne próbálja, de mindenkor épen, és megmozdíthatatlanul maradgyon, mind a' nevezett Aszszonyságnál, mind az ő maradékinál, ezen Levelünket adtuk kétszeres petsétünkkel örökre megerősítve. Költt Urunk születésének 1234. Országlásunknak 30. Eszt. “

A' Vármegye Levél-Tárában-is ilyen régi Jel-Levél találtatik felőle:

1267. „Illyés, és Péter, *Kaplóni* nemből valók, *Vada* nevezetű örökös földgyeket eladták Péternek, és Eudusnak, Gróf *Eurdungh* Simon fiainak. “

Vada

Vada puszta (mint fellyebb) Ömböly mellett fekszik, és most-is a *Kaplonyi* nemnek öröksége.

1278. Andrásnak, Jakó fiának, *Kaploni* nemből lévőnek, rettenetes, és vakmerő tselekedetét, midőn Hazánknak törvényes, és felkenetett Királya buzogánnyal megütögette, azon IV. László Királynak leveléből *Aranyas-Megyesnek* leírásában előadgyuk, melly miatt *Megyes* mellett épített *Jákó Várát*, és Uradalmát elvesztette.

1298. Miklós Deák Szállást-adó Ház (*Domus Hospitaliorum*) Mesterének, és Keresztes Papok Sz. István Király Esztergami Szentegyháza Konventyének Levelében említettik Nemes férjfiú, Gróf Jakab, Sándornak, *Kaplion* nemből valónak fia: hogy *Mur* helységét, Gróf Péternek, *Heuzed* fiának öb. Gyrájért egy esztendőre elzálogosította.

1342. Gróf Pál, Ország Fő-Bírája nyugtató Levelet adott öt Gyrákról Simonnak, Miklósnak, Mihálynak, és Merhárdnak, *Urdungnak* nevezetett András fiának, mellyeket Zongának nevezetett Péterrel, Péternek fiával, és *Kaplonnak* nevezetett Pállal, és Miklóssal eszközlött megbékéllésért nékie fizettek. Wissegrádon [a' Viz-Keresztnek nyöltzadjan.

Ezen nemből több jeles Magyar nemzetségek származtak, a' mint mutattya a' Leleszi Konventben lévő Osztály - Levél, 18. Kött. melly szerint

1396. Nemes Bagossy Péter Wethéssy Lőrincz, és Miklós, Chomakeozy János, Károly László, András, és Jakab, *Kaploni* nemből eredett Nemesek, magva szakadt attyok bátya fiának (*fratris patruelis*) néhai *Vaday* Andrásnak, *Feketének* nevezetett *Vaday* György fiának jószágát, *Vada*, *Vezend*, *Petri*, egész helységekben, *Kaplioni*, és Embeli rész jószágokban magok között felosztották.

A' Királyi Itélő Udvar által helybe hagyott ágazattyok, kár: hogy az esztendők számának jegyzése nélkül! e'képpen vagyon: Tör.

Törsöknek tétetik *Kapuloni* Nem; és ebből efedett *Kaplyon* János, ennek fia Simon, egygyik unokája András, a' ki *Eurdunghnak* neveztetett, és ettől eredtek *Károlyiak*, úgy mint *Eurdungh* Andrásnak két fiai valának: *Eudus*, az az: Medárd, és *Kaplonyi* Eurdung Simon; Eudusnak három fiai, Mihály Miklós, András, de ezeknek László, György, és Lőrincz fiaiba, hasonlóppen Lászlónak, *Eurdungh* Simon fiának Gábor, és György unokáiba fiú ágon magvok szakadott; hanem már *Károlynak* neveztetett Mihálynak, *Eördungh* Simon fiának *Bechky* Anna feleségétől ága szaporodott, úgy mint *Lancznak* neveztetett László fiától lett László fia, ennek fiai: Dienes, Sigmond, László, és János. Sigmondtól ismét László (a' többiekét, kiknek fiú ágon magvok szakadott, elhagyván) ettől Ferencz, László, Kristóf, Katalin Bethlen István, Susánna Bethlen Gábor feleségei. Mihálynak második fiától Bertalantól származnak a' mostani Gróf Károlyiak e'képpen: Bertalannak fia volt János, kitől László, ettől Péter, a' ki Wethéssy Margith feleségétől Mihályt, és ez Perényi Ersébeth hitvessétől Bárá Károlyi Mihályt, ez Zsegnyey Borbálától Bárá Károlyi Lászlót, és ez Bárá Sennyey Ersébettől Gróf Sándort, a' ki a' Gróf Barkóczy Kristinától Gróf Ferenczet, a' ki Gróf Csáky Kristinától Gróf Antalt; és ez Bárá Harukker Jósefától Gróf Károlyi Jósefet nemzették.

Kaplonyi Jánosnak Simon fiától második unokája volt Péter, kinek *Zongának* neveztetett Péter fiától születettek Lőrincz, és Pál fiai, kik *Vethéssieknek* neveztettek ezen külömbséggel: hogy a' Lőrincznek maradéki *Mező-Teremről*, Pálnak maradéki pedig tsak *Vetésről* írták elő-neveiket (*praedicatum*):

Harmadik unokája volt *Kaplony* Jánosnak *Eudus*; kitől nem régen fiú ágon elfogyott *Chmaköziek* származtak.

Kaplyon Simonnak testvér öttse volt még Péter; a' kinek Péter fiától *Bögossiak* erednek. Jelen tetteit mind a' négy ágnak helyenként elédagyük.

1399.

1399. Kaplony helységet Károlyi László, és András, Marhárdnak fiai egészszén bírták.

1419. Károlyi Bertalan, László, András, János, és Jakab benne új Királyi adomány mellett megerősítettek, és 1423. bírtokában voltak.

1518. Báthory György, István, és András ezt is az egész Károlyi jószággal felkérték, de bírtokába nem léphettek.

1572. Vetéssy Jánosnak, Mártonnak, Péternek, és Lászlónak,

1625. Vetéssy Kökényesdy Péternek benne rész jószág adatott.

Hogy itten már 1267. Eszt. Monostor volt; a' Vármegye Levél. Tárában Dienes Nádor Ispánnak Levelében, és alább-is a' *Kozárdi* pusztá alatt 1325. Eszt. *Kaplony Monostura* úgy 1370. Esztendőben-is említetik; de melyik Szerzeté lehetett? nints kitéve.

Egy régi kéz írat, mellyett Péterffy a' Magyar Egyházy gyülekezet. II. Rész. 282. lapon elő hoz: hogy a' Mária-Thali Klastromban régtől fogvást tartatott, azt jegyzette felöle: hogy elpusztúlván Lukács Váradi Püspök 1398. megújította, és első Kemete Sz. Pálról neveztetett *Paulinus* Barátoknak által adta, alatta vólak Szilágyi Nagyfalu mellett, és más Váradhoz közel lévő Fügy Nemesek által Sz. Jeromos tiszteletére 1355. állított, és Ia' Kalodvai B. Sz. Szűz tiszteletére Arad Vármegyébe felállítatott Klastromok.

A' temploma igen régi, úgy mint 1080. Eszt. épült, és 1740. Eszt. Gróf Károlyi Sándor által megújított, a' mint a' báltozatott tartó négy Gothussí munkájú oszlopok, és ezen reá írás bizonyítja:

A' Templom hajóján:

qVoD ante bls terCentos, atqVe pLene
seXaginta eXstlterIM probat
annos, et testatVr Llitera.

D

Ast

ast qVis annVs fLoreM rVrsVs
e Deserto retVLlt? Ista strophá,
sine nota, sensV pLeno pertVLlt.

Az az:

hogy Már VaLék ezer nyóLtzvan esztenDő fVtásában,
Így Van ÍrVa tanV - LeVéL bizonyltó pontJában.
Az hányaDik esztenDőben épÜLék - feL a' porból?
KI téVe Van Itt; VigyázVa hVzD - ki c' két Vers
sorbóL.

A' Szentség tartó részén fél hóld formára:

VnVs ALeXanDer károLJI e seMÍne kapLJon
perbene seLeglt slbl sorte faVentibVs astrls.

Az az:

Ezt nyVgoVó sírnak VáLasztá károLyI sánDor,
kapLonyl Vér Léven: Maga Vgy Végzette az ég - Is.

1370. László Opoliai Herczeg, Nádor Ispán, és
Kúnok Bírāja előtt Szathmár Várossa mellett Keresz-
telő Sz. János ünnepének tizenötödjén tartatott Zath-
már, és Ugotha Vármegyéknek közönséges gyűlésében
Karuly Lászlónak, Simon fiának kérésére, a' Fel - Is-
pány, Szolga, és Eskütt bírák azon hitre, mellyel az
Istennek, és hívségre, mellyel a' Király Úrnak, és a'
Szent Koronának tartóznak, meghiteltetvén vallották:
hogy a' *Zopay* helység Zathmár Vármegyében volt,
és légyen a' *Kaplony Monostorhoz* minden jussal tar-
tozandó. Várm. Lev. Tár.

A' mostani Templom, valamint a' Szerzetes Atyák
Klastroma Kisztus Urunk születésére szenteltetett, há-
rom oltárja vagyon, nagyobb a' született Krisztusnak
dítsőségére, két oldalon Seraf. Ferencz, és Pádúai
Antal Szenteknek tiszteletére.

Déli részen van Kápolnája, mellybe öt grádíttsal van
léptső, és ottan B. Sz. Szűznek Öltára, alatta pedig
temető

temető helye a' Gróf Károlyi nemzetségnek, vasas ajtóval elrekesztve, a' hová legelsőbbben temetettetett veres részből mesterségesen készült Koporsóban Gróf Károlyi Sándor ezen Klastromnak alkotója, utánna Ferencz fia, Antal unokája, és József, az unokájának fia, Koporsójoknak reá írásit 1. Részb. neveik alatt eléadták. Hanem nyugosznak még itten Ersébetnek Gróf Károlyi József leánykájának tetemei - is ilyen reá írással: „ Gróf Waldstein Ersébettől született Gróf Károlyi Ersébeth, Gróf Nagy-Károlyi Károlyi Józsefnek, 's szüléinek kedvelt leánya, született 15. Novemb. 1791. megholt 22. April. 1795. “

Vagyon más halotti báltozat-is a' Templomnak hajója alatt, a' melybe a' Jeles Károlyi nemzetség régi eleinek hamvai fekszenek. Tsak kettőnek a' Koporsó köveinek reá írásit émlitti Bokatz János, melyeket ő versekben foglalt;

1587. Károlyi Lászlónak, a' ki 1575. BéCESSY Gáspárral szerentsétlenül hadakozott Erdélyben, Báthory István Vajda ellen;

Ossa Ladislai sunt hoc sita pulvere terrae
Károlyii; coeli spiritus astra tenet.

Az az:

Károlyi Lászlónak e' föld pora zárja
Csontyait: de lelke a' Menynek polgárja.

Vagy pedig Idő-számos versben:

Károlyi Lászlónak Vagyon elhűlt teste Lezárva
a' por alá; Menyben JVst VeVe LeLke feLÜL.

1599. Károlyi Istvánnak, a' ki Báthory István Lengyel Király táborába ezer Gyalog Magyarok Kapitánya lévén, azokkal igen vitézül forgatta magát Vielkoluki megvételeben 1580. Eszt. és János nevű Attyával, és Ferencz testvérével egy sírba temettetett:

D :

Ecce

Ecce sub hoc uno post ultima fata sepulchro
 Károlidum placide corpora trina jacent.
 Cum genitore duo nati; virtutibus orbem
 Hungariae implerunt. Urna sat una tribus.
 Jane Pater, Stephane, et Francisce, O! Nobile fra-
 trum
 Par; Vos olim suscitet alma Trias.

Az az:

ez egy bVs kö Lezár két, 's egy testet; ennek;
 A Latta károLyi hÜLtt tagok plhennek.
 AttyáVaL két fiJa: híréVeL e' Vérnek
 BétöLtt hazánk; 's hárMan egy sírba béférnek,
 János Atya, István, Ferentz, e' nyVgtotok
 heLyéböL Vr lsten köLtse-feL porotok.

A' mostani Klastromot építette Gróf Károlyi Sándor, a' régi Monostornak omladékjaiból, Telekessy István Egri Püspöktől 1713. Eszt. elhanyattatására engedelmet nyervén.

Már 1711. Eszt. a' Rákóczy támadását közben járásával letsilapítván, hogy a' Tiszán túl való kerületben terjeszsze jobban a' közönséges Római Hitet, a' mint Csanálos, Majtén, Bétek, Erdőd, úgy Kaplyon helységeit-is nagy részint külföldi Katolikusokkal megszállította, úgy azon Hitnek nagyobb gyarapítására hogy Kaplyonba a' Franciskánus Atyákat béhozni szándékozik, a' Szerzetnek jelentette.

1712. Gyülekezetet tartván Galgócson a' tartománybéli előjárójok Nagy János Atya, a' helyet elfogadta, és hogy a' Klastrom épülettyének előmozdítója legyen, Debrödy Benedek Atyát Kaplyonba elküldötte. Melly

1719. Elkészülvén, Gróf Károlyi Sándor újjabb levele által folyamodott a' Szerzethez, melly anyai nyelvünkre fordítva e'képpen vagyon: „Tisztelendő meghatározó gyülekezet! (Definitorium) Friss em-
 „lékezetébe lehet: miképpen elmúlt 1711. Eszt. je-
 „lentett

„ lentett szándékomat elfogadta legyen? melly ajánlások-
 „ hoz tartván magamat, azonkívül különös buzgó szere-
 „ tettel viseltetvén ezen Sz. Szerzethez, a' Kaplonyi Klas-
 „ tromnak építéséhez fogtam, és Istenünk segedelmé-
 „ vel annyira vittem már: hogy jövő Karátsony nap-
 „ jára abban kirendelendő Szerzetes Atyák bėjőhetnek.
 „ Azért tehát a' mint ezen szándékommal tsupán Iste-
 „ nünk Szent Nevének dítsoítására, és a' közönséges
 „ Anya Sz. Egyháznak gyarapítására tzelezom; úgy
 „ ezen kegyes hagyományról költt, és hitves társom
 „ által is megerősített Levelemet ide rekesztve Atya-
 „ ságtoknak által küldöm, elvárván jóvá hagyásokat,
 „ 's viszonyos lekötelezéseiket, és tartandó Kari ének-
 „ lésekről (*Chorus*) 's egyéb Istenes szolgálattyról
 „ kiszabandó szertartásaikat, fiúi buzgósággal marad-
 „ ván rendeléseiknek véghez vitelére engedelmes Szer-
 „ zeti társok (*Confrater*). Nagy - Károlyban 28. Má-
 „ jusban 1719. Eszt. Gróf Károlyi Sándor. t. k.

A' kegyes hagyományról szőlő Levél Magyar nyel-
 ven írva e'képpen vala: „ En Nagy - Károlyi Gróf
 „ Károlyi Sándor, Felséges Római Tsászár, 's koros-
 „ nás Király kegyelmes Urunk Ő Felsége Consilia-
 „ riussa, Feld-Marschal Lajdinontya, 's Nemes Szath-
 „ már Vármegye Fő - Ispánnya, adom tudtára minde-
 „ neknek, a' kiknek illik, ez Levelemnek rendiben:
 „ hogy megemlékezvén az én bődögül kimúlt édes
 „ eleimnek az néhai *Kaplonyi* nemzetségből való ere-
 „ detéről, már alkalmas esztendőkkel ez előtt elvégez-
 „ tem vala magamban, Nemes Szathmár Vármegyében,
 „ *Kaplony* nevű falóban lévő megromladozott, és el-
 „ pusztúlt Sz. Egyháznak megújítását, és hajdani
 „ *Monasteriumnak* fel építését; de mivel az időnek
 „ mostohasága mind eddig abban akadályt vetett,
 „ mostan már Isten Ő Sz. Felsége közelebb folyt há-
 „ borúkat letsendesítvén, és egész hazánknek kevés
 „ pihenést engedvén, tovább semmiképpen nem szen-
 „ vedhetem, hanem hogy ne tsak romlásából építtessék
 „ fel, de Istennek nagyobb dítsoiségére, 's az hivek lel-
 „ keinek is következendő épületire, úgy az keresztény
 „ Hjitnek ezen a' földön nagyobb terjedésére, és gya-
 „ rapodására lehessen, a' *Monasterium-is restabiliál*

„ tas-

„ *tassék*, mely ámbár bizonyosan ne tudassék - is:
 „ mitsoda Szerzetbélieké lett légyen hajdon? mind az
 „ által mind magam, 's mind feleségem Tekintetes,
 „ és Nagyságos Szalai Barkóczy Kristina, az nevezett
 „ Sz. Egyház mellé, a' *Salvator Provincia*-béli *Sera-*
 „ *phicus* Sz. Ferencz Szerzetén lévő *Pater Francis-*
 „ *canusokhoz* viseltetett szeretetünkből ő kegyelmek
 „ számára egész Klastromnak-is felállítását resolváltuk,
 „ és elvégeztük, úgy hogy azon Klastromra (melly
 „ már Isten kegyelméből nagy részint fel-is állítta-
 „ tott) mint magunk, mint Isten kegyelméből fenn
 „ maradandó maradékink, és *successorink* mostani
 „ tett *fundatióink* szerint esztendőnként 1000. Rforin-
 „ tokat kész pénzből, vagy *naturalékból* folyó áron
 „ tartozni fogunk, és maradékunk, úgy *successorink*-
 „ is fognak tartozni *exolválni*, kivévén véletlen hábo-
 „ rúknak ideit; kit ha elmúlatnánk, vagy *praescri-*
 „ *ptusink* elmúlatnának, *praesentibus* adják *facultas*,
 „ és *plenipotentia* nevezett Klastrombéli akkori *Syn-*
 „ *dicus Confraterének desumptiójára*, hogy *vigore*
 „ *harum* az *denotált fundationalis* summát, úgy mint
 „ ezer Rforintokat az Erdődi *Dominiumnak proven-*
 „ *tussából desummálhassa*, és a' Klastrom szükség-
 „ gére fordíthassa. Ezenfelül noha tartozásképpen e-
 „ gyébbel nem fogunk tartozni, de egyéb *natura-*
 „ *lékből* - is kívánunk alamisnául *succurrálni*, és arra
 „ a' maradékink is intetn-ek, még bizonyos kaszázó ré-
 „ tet-is fogunk *excindáltatni*, tűzi fáról-is providé-
 „ áltatni. (Következnek rövideden a' Szerzetes Atyák-
 „ nak kötelességei) hogy az Gvárdiánság felállítván,
 „ a' *Chorus continuáltassék*, holott pedig a' *Chorus*
 „ *cessalna*, a' *fundationalis* summának felével *con-*
 „ *tentáltassanak*. Mint hogy a' Sz. Egyház Krisztus
 „ Urunk születésére *dedicáltatott*, a' Sz. Pápától *in-*
 „ *dulgentiákat* nyervén azon Sz. ünnepekben eszten-
 „ dőnként az egész Magyar nemzetünk egyességéért,
 „ 's lelki testi tsendességéért *solennis devotiók* tar-
 „ tassanak, úgy Sz. Márton ünnepe napján-is, mint
 „ hogy a' régi levelekből *constál*: hogy a' régi *Mo-*
 „ *nasterium* Sz. Márton Püspök tisztességére volt ál-
 „ litva. Minden héten két két Misét mondani tartoz-
 „ zanak, egyíket a' *Kaplani* nemzetből származott,

„ 's

„ 's bódogúl kimúltt híveknek lelkekért; a' másikat
 „ azon nemzetből álló igazságnak úttján lévőeknek gya-
 „ rapodásáért, és vakságban, 's tévelygésben lévők-
 „ nek Isten kegyelméből való megtérésekért. Károly-
 „ ban Káplányúl egy betsületes *Patert*-is adni tartoz-
 „ nak, és midőn *publica devotiók* szoktanak lenni,
 „ annyin, a' mennyin lehetséges, Károlyban Keresz-
 „ tel jelen lenni. Datum Károly die 27. Maji, Anno
 „ 1719. Gróf Károlyi Sándor. p. h. Barkóczy Kristi-
 „ na. p. h.

Mivel pedig ezen kegyes hagyományúl rendeltt ezer forint a' Szerzetesek élettiek módgyával meg nem egygezett: hogy szükséges eleséget magoknak kész pénzül bévásárolhassanak, újra a' Károlyi Grófi Házzal megegyeztek: hogy tsak 300. forint fizettesen nékiük ruházattyokra, a' többi hagyomány pedig borúl, gabonául, szalonnában, olajban, vajban, főzelékben adattassék ki.

Azon Eszt. Ezen kegyes hagyomány VI. Károly Tsászárnak helyben hagyásával is megerősítetett, a' mellyben ezen Szerzetnek az Anya Sz. Egyházhoz, és a' Hazához mutatott sok érdemei e' képpen elő számláltatnak: „ Mi tehát az említett Grófnak, és a' Szerzetes Atyáknak alázatos esedezéseket fellyebb írtt módon kegyelmesen kihalgatván, és azoknak engedvén, mint azért, mint pedig ájtatos, 's Felségünkkel született buzgóságtól, 's ezen Sz. Szerzetnek szerzőjéhez Seraf. Sz. Ferenczhez lévő tisztelettől indítván, azon kívül azon Szerzetnek sok érdemeit tekintvén: midőn azok még a' Törökök igája alatt hosszas időkben nyögvén, a' Keresztényi lelkeknek szüntelen való gondoskodását szíveiken viselték, az Istennek ígését számtalan üldözések, zaklatások, kegyetlen verések, tömlötözések, kínzások, öldöklések között hirdették, és ezeket békeséges türéssel az Istenért, és a' lelkeknek üdvösségéért szenvedték, a' felyebb írtt kegyes hagyományt helyben hagytuk. 's a' t. Költt Östriali Bécs Városunkban 30. Octob. 1719. Eszt. Károly. t. k. Gróf Illésházy Miklós. t. k. (P. H.)

1722. Galgócson tartatott Szerzetes gyülekezetben a' Kaplyonyi Klastrom annak rendi szerént való Szerzetes gyülekezetnek (*Conventus*) megesmértetett, és oda Gvárgyiánnak Borich Gábor rendeltetett.

1724. És következő három Eszt. a' böltselkedő, a' józan, és a' vallásbéli tudományok itten tanitattak Spányi Mihály, és Pap Lőrincz Tanító Atyák által.

Építettetett pedig ezen Klastrom négy szegelet formára, két omeletre, 18. Papi hajlékot, egy ebédlő nagyobb szobát foglalván magában. Az udvara, és a' kertye tágas, konyhára való zöldségekkel, 's mindenféle veteményekkel bővelkedő.

A' Klastromnak Elöljárói ezek voltak :

Eszt.

1719. Móra Balás.

1720. Rolly Péter, egyszer'smind Tartománybéli Elöljáró.

1721. Snyava Narciss.

1722. Borich Gábor első Gvárgyián.

1724. Sebestyény Márton.

1725. Sükösd Joakim.

1726. Csiszer Máthé.

1727. Terenyey Kapistrán.

1728. Györy Ferencz.

1729. Föczén Szerencsés. (*Fortunatus*).

1730. Csiszer Máthé.

1731. Terenyey Kapistrán.

1733. Olasz Remig.

1734. Terenyey Kapistrán.

1735. Pap Lőrincz.

1736. Terenyey Kapistrán.

1737. Ladislaides Pál.

1741. Kovács Orbán.

1742. Mándly Miklós.

1743. Szent-Királyi Imre.

1744. Ró'sa Jaczint.

1745. Csapó Florentin.

1746. Kmoll Modest.

1748. Ledl Ágoston.

1749.

1749. Palicsovich Sigmund.
 1751. Kriston Filep.
 1752. Geskovich Péter.
 1753. Budiács Máthé.
 1755. Hoszúmezey Demeter.
 1756. Taródfay Tamás.
 1757. Benyó József.
 1758. Badzey Sándor.
 1759. Hihalmi Athanás.
 1760. Sárváry János.
 1763. Chifáry Miklós.
 1764. Farkas Jakab, nevezetes férjfiú. 1757. Károlyi Levas Seregének Tábori Papja, és Gróf Károlyi József Fő-Ispánynak neve-lője vala. I. Rész. §. 161.
 1765. Dudás Máthé.
 1766. Muharay Ferencz.
 1769. Kanyó Jakab.
 1770. Langa Márton.
 1772. Nyers Miklós.
 1773. Ally Sámuel.
 1775. Tek György.
 1776. Kosztolányi Sándor.
 1777. Gáspár Ferencz.
 1780. Tek György.
 1783. Kovács Adám.
 1784. Kosztolányi Sándor.
 1785. Gyurtsánszky Bálint.
 1792. Ráb Leopold.
 1797. Volpath Jeremiás.
 1800. Sinczky Ferencz.
 1802. Likler Modest.
 1805. Királyi Ferencz.
 1806. Csimány Didák, a' ki most - is az.

§. 36. *Kozárdi* puszta, régenten *Kozarnak*, a' Kazaraktól neveztetett.

1335. Népes helység volt, *Kaplon Monosturnak*, Károly, Bobald, és Tubul - teleke helységeknek határi között feküdt, a' Váradi Káptalan előtt Péter, Sámsoni Mihálynak fia felét zálogban vetette Miklósnak, Simonnak, Mihálynak, Marhárdnak, Urdungnak nevez-

neveztetett András fiainak, Györgynek, és Demeternek Eudus fiainak, és Mártonnak Péter fiának 20. kisebb Gyrákért, mindeniket 50. garassával, és négy pénzes Gyrákért, mindeniket tíz pénzével számlálván három esztendőre olyan kötéssel: hogy ha a' kiszabott időre ki nem váltaná, azonnal két annyiban marasztaltasson. Költt Sz. Márton Hit-valló nyolczadján.

§. 37. *Kálmand*, régenten *Kamyn*, *Kamond*, Sváb falú, földes Ura Gróf Károlyi Uraság, lakóssai Katolikusok, szorgalmatos gazdák, még az aszsszonyi nem is minden mezei munkát, még a' kaszálást is a' férjfiával egyenlően viszi; Templomok, és Megyés Papi házak a' helység közepin, mostani Megyés Papjok Rendlsteiner József; határja fekete föld, mindennemű termést bőven ad, jó dohányt-is terem, éppen a' Nagy-Láp oldalán fekszik, és ez okon szénája elég van, jó lóvakat, és teheneket tartanak, erdeje minden gazdának, és az Uraságnak-is különös, midőn a' Kraszna vize kiönt, ár vizet-is szenved, de a' szántó mezejét nem éri, szőlője-is vagyon lapos sík földön, azért a' bora savanyú, nádot bővségesen vághat a' lápon, és csíkot, halat foghat, határoztatik a' Kaplonyi, Károlyi, Csánálósi, és Börvelyi határokkal.

1392. *Kamynnak* neveztetett, és az Erdődi kerülethez Balk, és Dragh Mármárossi Fő-Ispányok elfoglalták.

1413. Rosályi Miklós, és Jakab, Kúnnak neveztetett Lukácsnak fiai,

1424. 1428. Báthory nemzetségek bírták, a' hol sok károkat tettek nékie, Lancz, Bertalan, Jakab, Demeter, és János Károlyról neveztetett Nemesek.

1427. Gachály Lászlónak Eleus fiának része Kusal Jakab Mihálytól, és Lászlótól, Jakab Istvánnak faitól. Gachály Tamásnak, Tamás fiának oda ítélte-tett, és az erdeje megbetsültetett.

1462. Báthory Andrásnak, Istvánnak, Lászlónak, Pálnak, és Miklósnak benne rész jószág -

1614. Az Ecsedi Uradalom midőn a' Királyi Fiskus részére elfoglaltatott, Báthory Istvánnak végső rendelkezéséből, Zabó Jánosnak itten egy telek, és Kovách Mártonnak-is egy telek a' Királyi Biztosok által —

1634. Czéglédy Istvánnak, és Jánosnak benne 8. telek Királyi adománnyal adatott.

Az után az Ecsedi Várhoz Bethlenek, és Rákócziak által bíratott, míg-nem pártos II. Rákóczy Ferencznek hívségtelensége által Királyi adománnyal Gróf Károlyi házra szállott; a' mint Ecsednek leírásában előadgyuk.

§. 38. *Börvely*, régenten *Berve*, *Bervej*, Reformatus lakosokkal bőven megrakatott Magyar falú, szélesen elterjedett lágja vagyon, a' hol nádat kívánsága szerint vághat, szénát elegendőt tsinálhat, termékeit Károlyba közel jó pénzen eladhattya, tsíkot, halat foghat, mivel a' Kraszna vize a' lágját majd minden esztendőben megmossa. Ez előtt, szarvasok, özek, és vad sertések laktak benne, a' szántó földgye igen termékeny, szép Temploma vagyon a' helység közepén, a' határnak fekvése egyenes, és fekete föld, erdeje-is vagyon tsupa vad körtvély fákból álló, egészszen Gróf Károlyi ház bírja, mellynek vad sertéses kerített erdőből álló kertyében több számú vad sertések fajzanak, és neveltetnek; a' lakosok minnyájan lovakat tartanak.

Hajdanába vólt *Guth - Keled* nemzetsége, mellytől származottak bírták, úgy mint: 1372. Buttkay Péter, Pálnak fia.

1417. Felosztották magok között Buttkay, Báthory, és Bervej, mint egy törökből, *Guth - Keledtől* származott ágak,

Azon

Azon Eszt. Buttkay Mihály, és Péter magok részeket Báthory Andrásnak örökösön eladták.

1420. Károlyi András, Jakab, és László ottan vámot állítottak, ellent mondván Jánossy Bálint, a' ki *Kántornak* nevezetett.

1421. Márky nemzetség is bírt benne rész jószágot, melly Buttkával egy törökből származott.

1423. Egész Bervei helységet magok között felosztották, Pál Mester, Buttkay Miklósnak fia, János Istvának, más János, és Loránd Buttkai Widnek fiai.

Azon Eszt. határja *Vossian*, és *Gdva* helységektől megkülömböztetett.

1430. A' Nádor-Ispánnak ítélete mellett, Ráskay Istvánnak, László Vid fia fiának, a' ki Buttkával egy nemből származott, rész jószága törvényesen elfoglaltatott. Geugler Jánosnak Kassai Polgárnak részére az ő megvéreztetéséért, úgy mint 35. jobbágyi telek, köből épített Anya Templommal, toronnyal, és temető helyvel, szántó földekkel, egy mértföldnyire hosszú, és széles, *Eger*, *Nyaras*, *Csókás*, *Thókerék*, *Agerdó*, *Merkyoehere*, *Zepenrezeve* nevezetű, és a' falú végén lévő *Diósberék* erdőekkel, *Karacnya* szigettel, a' hol régenten *Ziget* vár volt, halas tavakkal 3000. tanyára, rétekkal, és a' Bervei vámmal; hogy a' ki váltásig nevezett Kassai Polgár törvényes birságban, és Gara Miklós Nádor Ispán birságos részében birják. A' melly foglaló Levélből kitettzik: hogy hajdanában a' Börvelyi szig. tben vár volt, mellyről Bell Mátyás is kéz íratyában emlékezik, és *Börvelyt* még a' Hunnuszok által épített Földvárnak nevezi.

1461. Petri Dersy Gergely, Ágoston, és Péter,

1465. Bottka András Bervei rész jószágban Királyi adomány mellett béiktattak.

1480. Ráskay Jánosnak, és Balásnak rész jószág benne,

1489.

1489. Báthory Andrásnak,

1517. Báthory Györgynek egész helység új Királyi adománnyal adatott.

1609. Berzy Lőrincznek, Csókás, másképp Illosvay Barbély Péternek, és Pribék Pálnak 30. darab szántó-föld hív szolgálattyaokért Gróf Báthory István által hagyatott, és

1614. Ezen rendelkezést az Ecsedi Uradalomnak Királyi részre lett elfoglalásnak alkalmatosságával a' Királyi Biztosok-is megerősítették.

Az után Börvelynek azon birtokossái voltak, a' kik az Ecsedi Uradalomnak, úgy mint Bethlen, Rákóczy, és Gróf Károlyiak.

§. 39. *Csanados* a' Vadai pusztának szomszédságában Svábi kerületből kivándorlott Katolikus Német főbb igyekezetű, és szorgalmatos szántó vető lakosokkal megszállított népes falú, Gróf Károlyi háznak öröke, a' földgyek mivel fekete, munkájok után mindenféle gabonát, és termést ad, szénája-is igen jó terem, mellytől a' lovai frissek, a' teheneik pedig igen tejesek, homok földgye-is vagyon, de ez-is elegendő rozst ad; a' Templomjok szép, a' Megyész Papi házok-is tsinos, mostani Megyész Papjok Kramer Mihály, erdeje minden gazdának külön van, de azt pusztítani nem szabad; ha valamellyik a' lakók közül kárba esett, az olly' szerentsétlent a' többiek egyenlő erővel felsegítik. Szőlőjek is vagyon, de mivel lapos helyen fekszik, ámbátor bőven terem, a' borok savanyú, és inkább válagatott gyümölcsökkel kedveskednek szőlős kertyeik. Határoztatik Kálmandal, Károllyal, Vadával, Váajjal, Börvellyel, és a' Pórházi pusztával.

1423. Már Károlyiak bírták.

1518. Báthory György, István, és András felkérték volt, de birtokába nem léphettek.

1576. Bognár Pálnak, és feleségének Rezegey Annának benne rész jészag adatott.

§. 40.

§. 40. Van *Csanálossi* pusta-is, melly

1720. Vékony János Kapitánynak VI. Károly Tsászár által ajándékoztattott, kinek érdemeit Zemplén Vármegyének leírásában előadtuk.

1725. Csanálossi, és Ónádi puszták Kis-Rhédei Rhédey Lászlónak, és Adámnak Királyi adománnyal újra adattak.

§. 41. *Vállaj* Posta, homokon építettett helység; lakóssai Római Katolikus Svábok, jó rendet tartók, szép Templomok, Megyés Papjok Spanrafft Pál, földes Ura a' Gróf Károlyi ház, mellynek itt majorsága, udvar, ser, és pálinka főző háza. Nagyobb része a' határjának homok, de a' gazdáknak serénységek által termékeny, szénájok elegendő, minden gazdának teleke után szakasz erdeje, és szőleje van a' homok dombokon, határoztatik Puszta-Teremmel.

Régenten Eleus Mester, az után Kusalyi Jakch bírta.

1423. Vállaj helységnek egy része Báthory Istvánnak, Benedeknek, Tamásnak, Mihálynak, és Bertalannak Királyi adománnyal adatott.

1427. Elítéltetett egy részben Mihálytól, és Lászlótól, Kusalyi Jakch István fiaiól, és oda ítéltetett Tamásnak, Gachály Tamás fiának, mint néhai Lászlónak Elleus fiának öröksége, és erdeji-is határ hányásokkal megkülömböztettek.

1428. Báthoriak magok részeit birták.

1430. Báthory Miklósnak, Berecz fiának részét az ő rokonai új Királyi adománnyal felkérték.

1462. Báthory András, István, László, Pál, és Miklós Valaji részekkel osztzkodtak.

1614. Sipos Györgynek benne egy Nemes ülés Királyi helybe hagyással adatott,

§. 42.

§. 42. *Mérk* elegyes falú. Határja éjszakra Fábiánháza, délre Válah, keletre az Ecsedi láp, nyugotra Puszta-Terem, melyről §. 27. emlékeztünk, Magyar lakossái Reformátusok, kiknek Templomjok, és Papjok van, a' Svábok Római Katolikusok a' Váhlaji Megyész Paphoz tartoznak, az Oroszoknak van ugyan Templomok, de Fábiánházára járnak. A' mint mindenkor az Ecsedi Uradalomhoz tartozott, 's vele egy Urat esmért, úgy most is Ecsednek földes Ura a' Gróf Károlyi ház birja. Földgye homok, jó búzát, és rozsot terem, szép, és hasznos erdeje, Nyíri szőlője, kaszálója elég. Vásáros helye Károly, Báthor, és Szathmár.

§. 43. *Szalmad* falú. Szomszédja keletről Encsens, éjszokról, 's nyugotról Gelse, délről Miháldi Szabolcs Vármegyébe. Lakossai egyesültt Görög Hitűek, Templomjok, Papjok nintsen, földgye sívatag homok, rozsnál tengerinél egyebet nem terem, kaszálója nints, azért a' lakosok szegények. Piatzozása Debreczen. Birtokossai: Zsiday Pál, Molnár György, Kulin Ádám, és Pál, Gróf Kállai János, Hetey Mihály, és Miklósné.

Régenten a' Gelsey nemzetség bírta.

1499. Mághy Pálnak benne rész jószág Királyi adománnyal adatott.

§. 44. *Encsens, Pars-Encsensnek* mondatik: hogy a' Szabolcsától megkülömböztessék, mivel egy része azon Vármegyébe fekszik. Magyar falú, a' Szathmári részt Zánathy Mihály özvegye bírja. Lakossai Reformátusok, és Ó-Hitűek, mind a' két rendbélieknek Templomok fából épültt, és Papjok helyben, határja homok dombokból, 's közöttök Zsombékos helyekből áll, rozsnál, és kevés tengerinél egyebet nem terem. Erdeje meglehetősen kiterjedésű, de fája csak tűzre való.

1415. 1428. Báthory nemzetség bírta.

1430. Báthory Miklósnak, Berecz fiának magva szakadtával a' része János, András, és Lewkes attyafiara szállott.

1614.

1614. Vetéssy Lászlónak,
 1638. Király Daróczy Debreczeni Tamásnak.
 1656. Ghiczey Gábornak.
 1696. Ramochaházy Györgynek, benne rész jó-
 szág,
 1697. Báró Károlyi Istvánnak, és Sándornak e-
 gész helység Királyi adománnyal adatott.

§. 45. *Nyír-Vasvári*, a' Nagy-Károlyból Kas-
 sára, Tokajba, és Egerbe vezető Ország-út mentibe
 épültt Orosz falú. Határoztatik Nyír-Báthorral, és
 Pusztá-Teremmel. Lakossai Katolikusok, és Oroszok.
 Ezeknek régi Templomjok, 's Papjok helyben, ama-
 zoknak új Templomot Luby Károly Királyi Tanácsos
 épített, melly Vallajnak filiája. Birtokossai nevezett
 Luby Károlynak özvegye, és Péchy Antal. Van szép
 erdeje, szőlős kertye, Bátor, Szalka, Bákta, Károly
 Vásáros helye.

1371. Perényi Pál, Miklósnak Miklós fiának fia
 azt állította: hogy az ő eleji *Zepse* földgyét Vasvári
 hely-égért *Kántornak* nevezetett Berecz el-jével, úgy
 miní Kárászy Miklóssal, és Sándorral eltszerélték volna.

1430. Egy részét Báthory nemzetség,

1450. Más részét Hódaszi Kántor Lucza Királyi
 adománnyal felkérték, a' hol Vasvári *Réth* pusztának
 neveztetik.

1455. Vethéssy Miklósnak,

1519. Zéthényi Fodor Imrének rész adatott benne.

1554. Perényi Mihály Vasvárinak harmad részét
 Kákonyi Jánosnak, és feleségének Sárközy Borbálának
 örökösön eladta a' Jászai Konvent előtt.

1582. Almássy Ádám egy Nemes ülést, és négy
 telket, és Vitkay Szikszay János,

1609. Poßay Sigmond,

1627. Debreczeni Tamás, és felesége Tarjányi
 Margit benne részt,

1633. Badaloi Bálintffy Waszily ezen helységnek
 felét,

1635.

1635. Barkóczy László a' többi részét Királyi adománnyal nyerték.

§. 46. *Baromlak* pusztá mellett, mellyét

1431. Báthori István Vasvárihoz foglaltt, a' Bagossiak pedig, Károlyiak, és Vetéssiek magokénak lenni állították.

1499. Mághy Pálnak Királyi adománnyal adatott.

§. 47. *Fábiánháza*, elegyes Magyar Orosz falú, földes Ura a' Gróf Károlyi Uraság; lakossai Református Magyarok, és egyesültt Oroszok, mind a' kettőnek Temploma, Papja, földgye homok, dombos, bő gabonát, kendert, réttye néhol sovány fűvet terem. Nyíri szőlője most nevededik, tűzi fája, vízi malma, Vásáros helye Nagy - Károly, Máthé Szalka, és Báthor.

Hajdanában *Fábián* nemzetsége volt, melytől vette nevezetét, de eñnek magva szakadván,

1422. Báthory István, Jánosnak fia, és más István, Zaniszlónak fia felkérték, és az Ecsedi Uradalomhoz tsatolták, azóttá azon földes Urakat esmérte, kik az Ecsedi várat bírták.

1427. Határjai Gebetűl, Csáholytól megkülömböztettek, a' nevezett Báthoriak, és Gháholy János, és László Istvánnak fiai között.

1430. Báthory Miklósnak, Berécz fiának maradéka nem lévén, annak része a' fiú ágon lévő atyafiainak adatott.

§. 48. *Ecsed, Nagy-Ecsed Mező-Város*, a' lapnak szélén, nagyobb része a' Gróf Károlyi házá; hanem a' Domrády, Katona, Irinyi, Vitkay, Beleznay, Csánády, Sághy, Verebélyi, Császy, Csomay, Kell-sy, és Bötvös Nemzetségeknek is van benne egy-egy Nemes ülések. Határoztatik: Sz. Mártonnal, Börvellyel, Tyukóddal, Porcsalmával, Kocsordal, Gháholy, és Kis - Ecsedi pusztákkal, hánt, és hordott földre van építve

h

építve a' lápon nagy munkával, melly onnét is kiteszik: hogy a' midőn most nem régibe a' tartománynak fundamentomát letették, a' mélységben színnel a' láppal azon ép Zsombékokat találtak. Noha igen szoros helyre szorítottatott, de nagyon népes, és felette sürrűek benne a' házak. Népeiségének főbb oka az: hogy 1490. Eszt. Báthory Andrástól adatott szabadsági levelek szerint, az Uraságnak semmi egyéb szolgálatot nem tettek, csak egy Vonás forintot fizetnek fejenként, melly 51. krajczárt téssen. E' mellett a' tűzi rendtartásra vigyázni, a' vár körül lévő folyásokon a' jeget vágni, a' midőn a' külső Fejedelmeknek Követtyei a' várnak látogatására jöttek, a' város kapuja előtt fegyveres kézzel állá i tartoztak. Mert ez előtt köfalakkal kerített város volt, zárós kapuval, melly előtt széles-sén kiterjedett folyás, előtte az első erősségek, strázsa házak, és vigyázatra tsinált dombok valának, és oda-is csak a' hidon lehetett menni. Lakossai nagyobb részint Reformátusok, kevesen Katolikusok, a' határa tsupán csak lápból áll, és a' midőn a' Szamos, és Kraszna vizek kiöntenek, a' víznél egyebet látni nem lehet. Nádja, hala, tsikja, és szénája bőven vagyon, és a' lápon egy nagy kerek tó, mellyből a' víz soha ki nem apad, de mindenkor egyenlő mértékben talál-tatik, benne vad madarak, úgy halak, és tsíkok nagy sokasággal laknak. Vannak a' lápnak Éger-fás, fűz, és rekettyés helyei is, mellyeket csak akkor lehet használni, midőn a' láp keményen megfagy, különben itten járni nem lehet. Ennek előtte vad sertéseknek, és őzeknek lak helye volt, de már azok igen ritkán talál-tatnak, mivel ennek a' lápnak próbált leszivárogtatása után, az láp a' földhez ragadott, és a' reá jönni szokott víz azt, mint elébb, fel nem emelheti, mellyen-is úgy lehetett járni, mint a' hajló deszkán, minden leszakadás félelme nélkül.

Ama nevezetes vára pedig, mellyről Hazánk történeteinek írói mint megvehetetlenről emlékeznek, a' Kraszna vízének szigettyébe építettett, a' mint látszik, négy szegeleltre, sántizai termés kövekkel, és téglákkal voltak megerősítve. Ecséd felől való oldalán, és az első kapuja előtt egy nagy meszszi-re látó domb volt

volt tsinálva, a' melly most-is a' maga valóságában fent áll, a' várból nagy kimenő-sántz volt, onnét a' második kapura kimenetel, mellynek most-is fen álló falai kemény erősséget mutatnak. Ezen kapu előtt szélessen elterjedett mindenkori víz folyás volt, és ezezhid állott, mellynek lábai nem régen kiásatván, a' régiségnek miatta igen feketévé váltak, és felette megkeményedtek, azért is belölök az ahcz értő mester emberek szép munkákat tettek. Ezen tón által jöven a' a' város felé, egy szigetben állott a' Templom, melly most is fenn vagyon, és az előtt sántz lévén, a' város felől hídon kellett abba járni, a' hajdani várnak pedig tsak némelly leomladozott falai látszatnak, minden sántzai, és azokban volt épületek lelévén döntve, tsak szomorú omladékokat mutatnak.

Hogy az Ecsedi lápon már a' Magyarok bejövetelével erősség állott fenn, és *Saruvárnak* neveztetett, arról Béla Királynak lewslesse bizonyosságot téssen 21. Tz. és a' helyét is az utóbbi várhoz közel I. Rész. §. 27. megírtuk.

Istvánffy 22. Könyv. az utóbbi várat úgy írja le: „ hogy az tomérdek szélességű, és mélységű tavak „ között fekszik, hév vizekkel úgy körül vétéstve: „ hogy azok akár melly télnék, és hidegnek kemény- „ ségével meg nem fagyaltatnak. “

1217. *Eched* helységnek már a' tüzes próba Könyvben emlékezete vagyon, a' mint Szathmár Várossa leírásában a' Várbéli Kapitányok között I. Rész. §. 171. előadtuk.

1325. I. Károly Király Jánosnak, Andrásnak, Lőrincznek, Miklósnak, és Lewkesnek, Bátor Berecz, *Guthkeled* nemből származott András fia fiainak, *Eched* helységét Királyi adománnyal ajándékozta, és megengedte azon *Guthkeled* nemből származott Nemesseknek: „ hogy az Ecsedi réteken, vagy is tavak „ között várat építhessenek, melly az ő Királyhoz, és „ Sz. Koronához mutatott szeplőtelen hívségektől *Hwy- „ seegh* várának nevezessék. “ De ezen nevezetét a'

E 2

közel

közel fekvő *Ecsed* helysége miatt elvesztette, és csak *Ecsedi* várnak neveztetett. I. Rész. §. 27.

1423. 1425. Sárvár - Monostorával, és Sz. Mártonnal Báthoriak birták, és már akkor Ecseden vár említettik.

1427. Ecsednek határi, melyet akkor Báthory István Jánosnak, és más István Zaniszlónak fiai birtak, megkülömböztettek Gebétől, és Cháholytól, melyeknek Cháholy János, és László, Istvánnak fiai birtokában voltak.

1430. A' magva szakadt Báthory Miklósnak, Berecz fiának részét Báthory atyafiak felkérték.

1492. Micsoda nagy költséggel erősítette meg? és messze terjedő pinczékkal bővítette az Ecsedi várat Báthory András? micsoda felül írást hagyott emlékezetül? I. Rész. §. 145. megírtuk.

1519. Báthoriak, fiú ágon léendő magvok szakadtával, II. Lajos Királynak reá állásával Rozgonyi Istvánt az Ecsedi Uradalomba örökösöknek fogadták. I. Rész. §. 147.

1530. Zápolya János a' várat hatalmába vette, mert Nádasdy Tamásnak ezeket írta: „Leveledet vet-
 „tük, a' melybe írod: hogy a' Németek Bóldogkeő
 „várának ostromától elszaladtak, örömeoseb érteztük
 „vólna: ha őket tovább kergették vólna, de mivel
 „az akaratunkat tovább érteni kívánod, a' mi akara-
 „ratunk az: hogy Nagy Gáspárt az *Ecsedi* várnak
 „örizetére száz válogatott lovasokkal hagyván, Te
 „minden hadaiddal a' Mi Felségünkhez éjjel, nappal
 „siess, ottan bővebb rendelést fogsz venni, mit kel-
 „lessék tselekednied? külömben ne tselekedjél. Költt
 „Budán Sz. László Király napján, 1530. Eszt. János
 „Király. t. k.

Volt-is Zápolya Jánosnak, és fiának hatalmában mind addig, még

1561.

1561. Azon várnak örökösét, és birtokosságát Báthory Miklóst a' bátyja Bandi (*Bonaventura*) a' várral együtt vissza húzta, a' Ferdinánd Király hűségére.

1562. Egy hiteles kézi írott írja: hogy (midőn a' Törökök Szathmár Vármegyét tűzzel, vassal pusztították, akkor az Ecsedi várnak Mikes Mihály Kapitánya vala, - kinek testvérét elfogván, a' Törökök azzal fenyegették Mikes Mihály Kapitányt, hogy ha a' várat fel nem adgya, ők a' legkínosabb halálnak nemével ez életből kivégzik az ő testvérét. Hogy tehát a' Törökök előtt mentsége lehessen, és azoknak dühösségétől a' testvére ment legyen, a' várbeli Kapitányság elvételét tőle, és

Azon Eszt. Székely Antal Ecsednél 5000. Katonáival táborozott, midőn a' Törökök Zápolya hadaival Szathmár várát keményen ostromlatták, és nem csak elegendő puska port vitt a' várat őrző katonáknak, de az ostromtól - is szerentsésen megmentette. Istvánffy 21. Könyv.

1561. Hogy Szirmay Lajos összeinknek rokona volt az Ecsedi várnak Kapitánnya holtáiglan, az több leveleinkből ki tetazik, kivált a' hol azon Szirmay Lajost Ecsedi vár Kapitánnyát az ostrom alatt mutatott hősieségéért 1567. Eszt. Báthory Miklós Ország Fő-Bírája Száraz-Bereki jószággal Szathmár Vármegyébe megajándékozta.

1564. Maga Zápolya János 'Sigmund 16. ezerből álló táborával Ecsedet megszállotta, de Báthory Miklós Ferdinánd Királynak híve fenyegetését minden félelem, és tartózkodás nélkül megvetette annyira: hogy lakadalmi mulatságában, melyet katonái között vala-kinek tartott, sem magát, sem a' vendégeket az ostrom nem akadályoztatta, és ebből-is a' várnak erőssége ki tetszik. Ezek Istvánffynak 22. Könyv. szavai; de ezen lakadalmaskodó vitéz Szirmay Lajos akkor - is a' várnak Kapitánnya vala, a' mint ezt a' Szárazberki jószágról költt levelének hátára felírta ilyen képpen:
„Lagzi-

„Lagzimát tartottam akkor Body Borka aszonial, né-
 „hai Chianadi Pewspeog, és Beregzazi Pelebanos hu-
 „gaval, kemennien ittunk, mint a' Pereeny Teoreo-
 „kek, es tanzoltunk, Kegielmes Uram mindenkor biz-
 „tatvan engemet; *Zyrmay Lajos eleul jar, Erdeely*
 „*had viljon bar*, melire en is egizereebe feleleek:
 „*Magiar Magiart rontia kar, baar teobb esze volna*
 „*mar*, es ez Kegielmes Uramnak felette meg tetzveen,
 „Janos Kirali fianak meg izeneç, es neekem meg ada
 „ezen jozagamat. “

1565. Ezen ostromot nem sokára követte a' bé-
 kesség, melynek kötésebe I. Ferdinánd Király olly
 nagyra betsülte Ecsed várát: hogy János Sigmondnak
 felső Magyar Országba mindeneket által engedvén,
 tsak Ecsedet kívánta kikötni, és hogy a' Királyi neve-
 zetről lemondana.

1607. Ecsed várába a' gonosz lélek maga szem-
 fényvesztéseit tette, kövekkel hajigálván az embereket,
 és az ételeket eltserélvén. Závodszy Nappaló-
 Könyv.

1608. Midőn az Országnak erősségeit Naprágy De-
 meter Püspök a' Német birodalmi rendek előtt elő szám-
 lalta, Ecsedet első karba helyeztette, melly az Or-
 szág által is nagyon megerössített. 15. Törv. Tzik.

1613. 8. Törv. Tzik. Báthory Gábor Fejedelem
 jószáginak ingyen való munkáji az ő Ecsedi várához
 fordítottak.

1614. Gróf Báthory Istvánnak hagyományossai:
 Csoknay Benedek, Possay Sigmond, Macskásy Mi-
 hály, Csorvászy Tamás, Vetéssy László, Apáthy Mi-
 hály, Chomaközy Péter, Ankreyter Mihály hív szol-
 gája, Hagymássy István, Kiss Lőrincz, Kovács Már-
 ton, Kerekes Benedek, László Boldisár, Vitkay Mi-
 hály, és Zénássy Mihály, a' Királyi biztosoknak hely-
 ben hagyásával egy egy Nemes ülést Ecseden nyer-
 tek, a' vár pedig a' Király részére elfoglaltatott.

1618.

1618. 25. Törv. Tzik. Báthory András, Nádasdy Katalin, Drugeth György felesége, és Wárday Katalin hozzá just tartottak, azért annak megvizsgálására Nádor Ispány rendeltetett.

1621. Az Országnak Szentseges Koronája Bethlen Gábor által Ecsed várába hirtzoltatott, és ottan őriztetett.

1624. Bethlen Gábornak Királyi adománnyal az Ecsedi vár, és Uradalom adatott.

1627. 1633. Iktári Bethlen István, és Péter benne béiktattak.

Az Ecsedi Uradalomhoz akkor ezek tartoztak: Az Ecsedi vár, Kis Ecsed, Fábiánháza, Ecsed Szent-Márton, Merk, Vallaj, Szoldobágy, Bervej, Kálmand, Terem, Vasvári, Majtén, Gilvác, Tagy - Nemessi Udvarhellyel, Töke - Terebes, Szent - Miklós, Dob, Nagy - Sadány, Ombod, Amacz, Krassó, Tarpa, Penige, Matócz, Nabrád, Geberjén, Oroszi, Kis-Námén, Kölcsé, Cseke, Ricse, Udvari, Gyügye, Csáhócz, Nagy - Szekeres, Sikárló, Iloba, Sebespatak, Bucsák, Bartfalva, Apa, Monostor, Alsó - Misztótfalú, Zaniszló, Kenéz, Madaráz, Gyarmath mező város, Sárköz, Lápos - Bánya, Görbed, Berencze, Jósefháza, Lipó, Borhida egész helységek. Encsencs, Domahtda, Ökörítő, Forcsalma, Kis-Ar, Abrámfalva, másképp Abrám rész jószágok. Aranyas - Megyes mező városnak fele Szathmár Vá megyébe. Báthor mező város, egy részint Szathmárba, más részint Zabólc Vármegyébe fekvő. Pócs, Bakta, Lorántháza, Gyulaj, Lugas, Téth, Királytelke, Venesellő, Timár, Bód, Kis-Falud, Nagy - Létha, Pród, Tedej, Levelek egész helységek, Bö-zörmény mező város, Nyir - Egyháza, Nyir - Fejértó, Rakomaz, Szent Mihály, Nyir-Adony rész jószágok Szabóles Vármegyébe, Csetfalván rész jószág Bergebe, Gyöngyös mező város Hevesbe, Szikszon négy szőlő Abaújba, Aszalón szőlő Bersódba, mind az Ecsedi várnak részei.

1633.

1633. Badalai Bálintffy Vaszilynek hív szolgálattyaért Ecseden egy Nemes ülést Bethlen István, és Péter vallották.

1645. III. Ferdinánd Császár, és I. Rákóczy György között kötöttett Linczi egygyezésben, Ecsed vára, és Uradalom, a' hozzá tartozandókkal, Gróf Bethlen Istvánnak, a' ki tsak ugyan Ecseden meghalálozott, és Péternek, magva szakadtával, nevezett Rákóczy György Fejedelemnek, 's mind a' két ágon léendő maradékinak által adattak, és ezen által adás

1648. Királyi adománnyi Levéllel megerősített. Rákóczy György Fejedelem is az Ecsedi várba gyakran mulatozott, a' várat még jobban megerősítette.

1657. II. Rákóczy György a' Lengyel Országi Koronát erő hatalommal keresvén, 's onnét megszasztatván, midőn a' Lengyelek Szathmári, és Bereghi jószágit tüzzel, vassal pusztítának, Ecseden kereste menedék helyét, a' hol a' feleségét, 's magzattyát mint bátorságos helyen hagyta vala.

1662. Ecsedi Prédikátor volt Várallyai Lőrincz, hanem Báthori Sónia Fejedelem Aszszony által onnét ki hajtatott. Várm. Lev. Tár.

Azon Eszt. Az Ország Gyűlése előtt panasz tétett: hogy Báthory Sónia, a' fiával Rákóczy Ferenczel az Ecsedi Prédikátorságnak két faluit, mellyeket Bethlen István annak örökösön bévallott, és Bátor mezővárosnak határából járó dézma részt, azonkívül a' Matóczy malmokból jövő Szembati jövedelmet, mellyeket Báthory, és Bethlen földes Urak az Ecsedi Prédikátorságnak örökre által adták, az Katolikusoknak részére elfoglalta, és a' Vármegyének több megintéseire 1647. 13. 14. törvény ellen vissza adni nem akarta.

1664. A' Törökkel kötöttett béke kötésbe Ecsed vára Leopold Tsászárnak által adatott, és Német katonák tétettek belé őrizetre az Országnek panaszszával, Kazy 3. Kött. 37. lap.

1671.

1671. I. Rákóczy Ferencz a' Vesselényi támadásába belé keveredvén, minek utánna fejének, és jószágának váltságáért az annya Báthory Sónia nagy summa pénzt fizetett vólt I. Leopold Tsászárnak, ezen sumában az Ecsedi Uradalmat az Annyának leköttette. Zempl. Tört. 223. lap.

1681. 1687. Az Ország Gyűlésén panasz tétetett: hogy az Ecsedi Református Templom, és a' Prédikátori jövedelem a' Katolikusok részére elfoglaltatott.

1695. A' Reformátusok vissza vették, és Prédikátornak tétetett Sárhegyi Mátyás. Várm. Lev. Tár.

1701. II. Rákóczy Ferencz elszökése után erőssége lerontatott, a' mint Cserey kéziratban feljegyzette.

1705. Rákócziak újra megerősíteni próbálták, a' mint Szathmár Várossának leírásában eléadtuk.

1712. Az Ecsedi Uradalmat II. Rákóczy Ferencz párt útése miatt, mint Ura veszet jószágot, VI. Károly Tsászár Gróf Károlyi Sándornak ajándékozta.

1777. Gróf Károlyi Antal az Ecsedi Uradalmat, azon Szathmár Vármegyei helységekkel, mellyek Bethlen István, és Péter adományi levelében fellyebb nevezettek, új Királyi adománnyal, részszerént Rákóczy hívségtelenség neve által, részszerént Gróf Aspremonthnak örök vallása után Királyi megegygyezéssel felkérte, és béiktattatott.

1779. Újváros mező-várossát-is, sok helységekkel együtt, úgy mint régenten az Ecsedi vártól elszakasztatott ragasztékokat nevezett Gróf Károlyi Antal új Királyi adománnyal nyerte, 's ezekben-is béiktattatott.

1805. Tsászári, 's Királyi Fő-Hertzeg József Nádor-Ispányunk az Ecsedi várnak romladékjait megözemléltte, annak minden szegeleteit, a' Templomnak helyét feljáván, a' Dobolóra, a' Strázsa dombra felmenvén, mint egy egy óráig ottan mulatozott.

Mivel

Mivel a' Jeleš Báthory nemzetségnek egy ága Ecsedtől neveztetett, Bethlenék adományi, és több oklevelek szerint is Báthornak egy része Szathmárhoz tartozott, ezen nemzetségnek ágazattya is nevezetes férjfiaival előadgyuk, kik által viselt fő hivatalokról Hazánk törvényei is emlékeznek.

1042. Báthoriak származtak *Guthkeled* nemből, melly a' Svábi kerületből Péter Királlyal jött, midőn Henrik Tsászárnál menedék helyet keresett.

1076. Ezen nemzetség Salamon, László, és Geyza Királyok alatt nagyon felemeltetett, kivált *Wyd*, a' ki Salamon Királynak belső, és fortélyos Tanácsosa vala. Thúrócz. Kron. II. Resz. 12. 16. Tzik.

1270. Legelső András V. István Király alatt, mivel igen *Bátor-szívű* Vitéz, és, a' mint a' Kolos-Monostori Konventbe a' Báthory nemzet sorába írva vagyon: „Mikor Otaker Magyar Orzagoth rablana, „egi nagi Chiehhel bajt vett, es meg eszte volt, *Bá-tornak* neveztetett, és a' Királyt is Rapcha yizénél „Ottakerrel tartatott ütközetbe így bátorította: *ne fély Király Uram! Bátor András bátorította szivedet!*“ Ezen ütközetet Katona Hazánk fia, 1271. Eszt. teszi. Ennek két fia Benedek, és György kihalván.

1310. A' középső fia Berecz, Mihály, és Vid rokonival osztozkodott, és már Báthorinak neveztetett. Vólt egy leánya Klára, Batiz, Unghi Jakou fia felesége, és öt fiai János, András, Lőrincz, Miklós, és Lewkes, kiknek

1325. Károly Király Ecsedet ajándékozta, mint fellyebb.

1351. Báthory László Szabolcsi Fő-Ispány Annát, Moroczhidai, és Megyész-Allyai Vajda Miklós fiának Móricznak leányát vette házas társul, melly Pók nemből eredett, 's általa a' Somlyai Uradalom reá szállott, és a' maradéki *Somlyai* Báthoriaknak mondat-tak.

tak. Vólt Ersébeth leánya Debreczeny György felesége, és három fia György, László, és Zaniszló.

1329. 1345. II. András Berecznek fia, elébb Ó-Budai Prépost, az után Várad Püspök, Szent Klára, rendjén való Apáczákat Velenczén fundálta.

1366. István Várad Kanonok, Humruki Esperes, János Mesternek, Báthory Berecz fiának fia nevezetik a' Várad Káptalannak levelében.

Péter Lewkesnek fia az Ecsedi Várat osztályba nyerte, és ennek ága *Ecsedi* Báthoriaknak mondatott.

1400. János Katalin feleségétől, Jánosnak, Zánthoi Pethő fiának leányától Orsolya leányt Gyulaffy István feleségét, és hat fiakat nemzett, de két fia Péter 1408. Szathmári Fő-Ispány, és Bertalan, a' Huszszitákkal lett ütközetben elestek, más három fiai pedig férjfi maradék nélkül kihaltak, és csak egy István fia maradt.

1435. 1440. Ez Sigmond, Albert, I. Ulászló Királyok alatt fényes tisztségeket viselt, Zathmári Fő-Ispány, Fő-Asztalnok Mester, Ország Birája lett, Bujáki Uradalommal megajándékoztatott, és a' Várnai ütközetbe, a' hol az Ország dandárját vitte, elesett, felesége vólt Orsolya Kis-Tapolchay György leánya. Tamas testvérének Margit leánya Kállay János hitvesse lett.

1470. Báthory Lászlót Zathmári, és Zarándi Fő-Ispányt,

1477. Báthory Istvánt, Ország Fő-Biráját, Erdélyi Vajdát,

1494. Báthory Andrást,

1514. Báthory Györgyöt Fő-Lovász Mestert.

1519. Báthory Andrást,

1553. Báthory Bonaventurát, másképp Bandit,

1567. Báthory Miklóst,

1585. Báthory Istvánt Ország Fő-Biráját, utólsót az *Ecsedi* ágából, a' Szathmári Fő-Ispányok között érdemeikkel I. Rész. eléadtuk.

1526.

1526. Legnevezetesebb volt VII. Báthory István Temessi Bánból Országnak Nádor - Ispánnya, a' ki a' Mohácsi veszedelemből nehezen kiverődven, II. Lajos Királynak eleste után minden erővel azon, volt: hogy a' Felséges Ostriai Háznak országglását hazánkba megállapítsa. Zápolya János által minden jószágától megfosztatván, a' Divényi Uradalmat nyerte jutalomúl, a' hol 1535. Eszt. meghalálozott. Sófia feleségétől Massoviai Herdzeg leányától tsak egy leányt Klárát nemzett, de ez - is Münsterbergi Károly Fejedelemlnek eljegyeztetvén, házassági öszve párosodása előtt megholt. Az özvegye pedig Pekry Lajoshoz Fő-Asztalnok Mesterhez férjhez ment. Ezeken kívül még éltek:

1474. Miklós, Szeremi Püspökből Váczi Püspök, ki 1492. a' törvénynek alá írtt. Galeot Martius Mátyás Király Könyv Házának őrzője nagy dűsérettel emlékezik felőle.

1461. Margith Szilágyi Mihálynak, az után Bánffy Pálnak, Katalin Marczaly Györgynek, Borbála Perényi Imrének, 's Nádor - Ispánnak, Ersébeth Thelegdy Jánosnak hites társai. Ezek mind az Ecsedi ágából. Hanem még IV. Báthory Andrásnak

1584. volt egy gyalázatos Klára leánya, először Homonnay Drugeth István, az után Lossonczy Antal derék férjfiaknak, harmadszor Békessy Jánosnak, utóliára Benkő, másképp Palay Kovács Bálint alá való inassainak felesége, és hogy a' második férjét latorczinkossa által megölette volna, akkor élt Forgách Ferencz írja, és a' Leleszi Levél-Tár-is bizonyította.

Utolsó Ecsedi Báthory Istvánnak testvér húga volt Ersébeth, 1618. Nádasdy Ferencznek házas társa, kitől, és testvéreitől származnak: Eszterházy, Nádasdy, Zichy, Forgách, Cziráky, Van-Dernath, Csáky, Berchény, Orsich Grófok, Bárá Révaiak, Zayak, és sok Nemes nemzetségek. Testvéreit alább elé számlállyuk.

1351. Báthory Lászlónak Zaniszló fiától Báthoriaknak egy ága.

1390.

1390. *Zaniszlóffy* Báthoriaknak neveztetett.

1422. 1462. *Zaniszlónak* fiai István Erdélyi Al-Vajda, László Királyi Fő-Asztalnok,

1498. Domokos unokája Praemenstratensis Szerzetes rendnek Jászai Prépostya vala.

1520. *Zaniszlóffy* István, László, János, és Péter, néhai Megyessi Morócz Istvánnak jószágá felett sokáig az Ecsedy Báthory ággal perlekedvén, megalkudtak I. Rész. §. 146. de mind ezek

1590. Férjfi maradékokba kifogytak, utolsó volt Ferencz, felesége Strauz Susánna, és tsak leány magzatokat hagytak: Annát elébb Nagy-Mihályi Dienesnek, az után Agárdy Lászlónak, Margithot Sempsei Lászlónak, Magdolnát Tunyoghy Imrének, Borbálát Irinyi Ferencznek, Sófiát Tegzes Antalnak, Veronikát Zokolyi Miklósnak, Potyinkát Kállai Lőrincznek, Advigát Kenderes Lászlónak, Katalint Lónyay Istvánnak feleségeit, és egyebeket, kiknek maradéki most a' Tiszántúl való kerületbéli Táblán ama nevezetes *Zaniszlóffy* perben állanak.

A' Somlyai Báthory ág legtovább virágzott.

1529. István Erdélyi Vajda élete fogytáig Zápolya Jánosnak részét követte, felesége volt Thelegdy Kata.

1571. István, elébb Erdélyi Vajda, azután

1576. Legnevezetesebb Lengyel Országi Király, hanem a' Lengyelek által még is gunyoltatott azért: hogy tsupán Országolni való kívánásból életét megvesztegette, Annát a' Jagelloi Királyi vérből utólsót, és 50. esztendő leányt feleségül vévén, a' mint kezünknel lévő akkori gunyoló Lengyel Kép bizonyította, mellyen Báthory Király vén Banyáját egy kezével illetvén, más kezével a' Lengyel Koronára mutat: *per hanc, ad illum.*

1576. Báthory Kristóf, első felesége Bochkay Ersébeth, második Lengyel Radzivill Anna.

1588. Báthory 'Sigmond, a' ki

1594.

1594. Boldisár rokonát megölette. Sigmundnak felesége volt Kristierna, felséges Ostriai házból; Boldisárnak Kendy Mária.

1599. Báthory András Kardinál, és Warmay Püspök.

1608. Báthory Gábor, felesége Palochay Anna, mind Erdélyi Fejedelmek.

1626. A' mint első volt Bátor András, úgy utolsó - is volt fiú ágon VIII. András, kiről 1618. 25dik Törv. Tzik. emlékezik, ennek Zakreska Anna Lengyel feleségétől két leánya, született. Adviga, Lupstovszky Lengyel férje meghalálózván, Sz. Benedek rendjén Sztanguska Klastromba Apáttzává lett; Sósia Rákóczy György Erdélyi Fejedelemhez, méne férjhez,

Ezen Báthory nemzetségnek eredete, és származása Magyarúl van megírva Erdélybe a' Kolos-Monostori Konventbe 1669. Eszt. de helyesebben a' Királyi ítélő Udvar előtt folyt perekben, a' hol még ezek tálattnak.

1605. Báthory Istvánnak első hűgától Ersébettől Nádasdy Ferencznétől Nádasdy Pál fián kívül született Katalin leánya Homonnay Györgyné, kinek fia János Ország Birája, kitől György Kassai Hadi-Kormányozó, kinek fiai: Bálint, Sigmund, János, leánya Kristina Forgáchné.

Második hűga volt Báthory Istvánnak Klára, Wárday Miklós felesége, kinek leánya Katalin, Nyáry Pál hitvesse, ennek leánya Nyáry Katalin, először Thurzó Imrének felesége, kinek leánya Ersébeth Eszterházy Istvánné, kitől Eszterházy Orsolya, Eszterházy Pálnak házas társa. Az után Nyáry Katalin Eszterházy Miklós Nádor - Ispányhoz ment férjhez, kivel nemzette Eszterházy Lászlót, Pált, Ferenczet, Anna Juliát Nádasdinét, Máriát Homonnainét.

Harmadik hűga volt nevezett Istvánnak Báthori Sósia, Fígedy András felesége, kitől származott Fígedy

dy István; és Borbála leánya, Cseby Pogány György-
nek felesége.

Báthoriak Czimere volt Sárkány, a' farkát szájjá-
ba tartván, 's annak belső kerületén három sár-
kány fog. Az az köz vélekedés felőle: hogy első
Bátor András az Ecsedi tóba lakó kártékony sárkányt,
melly talán Krokodil, vagy különös nagyságú Kígyó
lehetett, megöltt volna.

Az I. Részben 102. lap. említett Bonaventura, máskép
Báthory András Zathmári Fő - Ispánnak temető helye,
a' Mária - Tháli Klastromban Bethlen Gábor alatt há-
borgó hazafiak által fenekestől felforgattatott, kik ot-
tan tetemeivel sok kintset eltemetve lenni gyanítottak,
de a' temető helyének Deák reá írását azon Klastrom-
nak anyja Könyvéből már az I. Résznek kiadása után
vévén, ez is általunk szóról szóra Magyarra fordítva
ide béíratik eképen: „ Állj meg utazó! Itt nyugszik
„ Második Báthory András, Ország Fő-Bírája, Erdé-
„ lyi Wajda, Zathmári, Zabolchi, Somogyi Fő-Ispán,
„ a' ki mint Második Antal a) ülve, Istene, Királya,
„ Hazája mellett mindenkor állott. Körül hordoztatván
„ a' karos, és halotti székébe, mint az ágyon, itthon,
„ a' háborúba, és mindenütt szerentsét hordozott ma-
„ gával. A' lábain nem járhatván, a' legjobb Vezér-
„ nek tisztségébe, hol parantsolva, hol tanátsolva
„ el járt. Mindég beteges által futotta Magyar Orszá-
„ got ép elméjével; mindenütt jelen, mert mindenütt
„ Tanátszó. Megindíthatatlan a' székébe háborúkat in-
„ dított. A' népnek felzendülését tsendes székéből le-
„ tsendesítette. Maga megmozdíthatatlan látott maga
„ körül mindeneket mozgásba lenni. A' lábait elvivén
„ a' köszvény: hogy rútúl el ne szaladgyon, vissza
„ adta a' fejének: hogy okosan fussa pálya futását.
„ A' Magyar badak Fő-Vezérjévé a' Tsászártól tétetvén
„ Schwendi Fő-Hadi Vezérnek társul adatott: hogy
„ azt tanátsával, és serénységével vezérellye, és a'
„ győ-

a) Kétség kívül csak reá írásból vette Istvánffy 23. Könyv.
ezen szavakat: *instar Antonii Levae sella gestabatur.*

„győzedelemnek új nemét mutatván a' fegyvernek ki
 „vonása nélkül ejtsen sebeket, szemeivel szállja meg
 „a' várakat, és megvegye. Ne viaskodjon, és dítsd-
 „ségesen győzzön, sőt a' hadakozó Schwendit tegye
 „győzedelmessé. Parantsoljon parantsolattyal a' ka-
 „tonáknak győzedelmeskedni, kik az benne nem egy-
 „szer tapasztalták: hogy a' Fő, és nem a' láb parantsol,
 „és hogy nem csak a' Rómaiak győztek ülve. Ezen
 „gondokkal terhelte Hőst a' táborban nyilván megtá-
 „madni nem mervén a' halál, semmi mesterséggel
 „meg nem győzhető házi belső áskálódással ölte meg,
 „parantsolván: hogy szálljon le az űr álló székeről,
 „s memmen az örökké tartandó nyugalomra. A'
 „mint-is mint egy Királyi székebe ülve elfogadta a'
 „halálnak ezen végső ítéletét. Nyugodjon békével!

§. 49. A' *Kis - Ecsedi* pusztát szomszédságban
 béreltik a' Nagy - Ecsedi lakosok Gróf Károlyi háztól,
 mellynek öröksége. Ennek határja részszé-ént fekete,
 részszé-ént homok föld, mindenféle gabonát, és szénát
 bőven termő. Erdőtskéje is vagyon. Határostatják Nagy-
 Ecseddel, Fábianházával, a' Cháholyi, és Sz. Mártó-
 ni pusztákkal.

§. 50. *Cebe* Oroszúl *Cebu*, elegyes Magyar, és
 Orosz falú, birtokossai: Gróf Teleky Józsefné, Bay
 György, Péchy Antal, idősebb Irinyi Lászlóné, Czer-
 jék Lázár Özvegye, Csanády József, Bölényi Gáspár,
 Vitkay József, Csomay Pál, Varga, Szarka, Pap, Kel-
 lessy, és több Nemesség. Lakóssai Reformátusok, és
 egyesült Oroszok, Templomja, és Papja mind a'
 kettőnek, határja térséges, és homokos, három nyo-
 mátbéli, rozsot, kukurúzát, kendert, lent, és görög
 dinnyét leginkább terem, fája nem sok, szőlője kevés,
 szénából-is szükölködik, piattza Bátor, Szálka, Bakta,
 Károly.

1427. Cháholy János, és László, Istvánnak fiaí
 birták, és határát Bátortól, és Császáritól megkülöm-
 böztették.

1497. Butkay Péternek, és Mihálynak,

1546. Peökry Pálnak benné rész jószág adatott.

1547.

1547. Cháholy Imrének leányi, Anna Melith Györgyné, Katalin Petrichevich Miklósné, fiú ággá tétetvén egész helységet felkérték.

1659. Kapy Katalin,

1727. Bencze, másképp Zathmáry Sámuel benne részt Királyi adománnyal nyertek.

§. 51. *Császári*, Oroszúl *Oszari* - *Császáriu*, Orosz Tótfalú, Gróf Hallerék öröksége a' Baktai Uradalomhoz, de most Péchy Antal birja. Lakossai egyesültt Oroszok, Templomjok, Papjok helyben, élelmek szántás, vetés, vásáros helye Nyír-Báthor, földgye három nyomásbéli, mellyben kevés búza, de rozs bővebben terem, réttyei kevesek, de jó fűvet termők, legellője kevés, fája, nádja sinsen, éjszakról Ders, délről, és nyugotról Nyír-Báthor, keletről Gebe szomszédi.

Régenten *Chazáro*k építették I. Rész. §. 4. a' kiiktől eredett Nemes Chazary nemzetség, nevezetesen

1330. Chazary Péter, Mihálynak fia birta.

1468. Mághy Demeternek benne rész jóság a' datott.

1550. Chyazary Ferencz végső rendelése által György fiának Báthory Andrást gyám attyának rendelte.

1580. Komoróczy János benne részt vett.

A' Császary nemből nevezetes férfiu vala

1408. Chachary György Felispány I. Rész. §. 51. és ez volt a' Cháholczi határ járásában is 1425. a' Király embere.

§. 52. *Ders*, Oroszúl *Derzsü*, Orosz falú, birtokossai: Eördögh György, Szartóry Nathanael, Imre, és Jósef, Way Jósef, és László, Ibrányi Mihály, Szakadáty Miklós, Szabó Sigmund, Szegedy Ferencz. Éjszakról Iklód, és Jánossy, délről Császary, és Nyír-Báthor, keletre Hódász, nyugotra Gyulaj szomszédi. Lakossai Ó-Hitűek, templomok, Papjok helyben, Vásáros helye Nyír-Báthor, Nyiri erdeje is vagyon, földgyének

F

gyének egy nyomása, jó tiszta búzát, a' többi tsak rozstot terem, réttyei ligetes helyeken sövényak, száraz malmak helyben.

Régenten a' Petri Derszy nemzetség birta, mellytől vette nevezetét.

1381. Ersébeth Királyné Ders Mesternek, az anyja udvarnokjának, és a' maga Udvari hív katonájának Ungh Vármegyei Fő-Ispányságnak hivatallyát adta O-Budán. Várm. Lev. Tár.

1450. Hodaszi Kántor Lutzának Dersen rész jószág,

1458. Way Balásnak hasonlóképpen,

1460. Sásváry Miklósnak - is rész jószág benne Királyi adománnyal adatott.

1461. Petri Dersy Gergely, Ágoston, és Péter, új Királyi adományi levéllel benne megerősítettek.

1478. Petneházy János, és Miklós - is benne részt vettek.

1481. Báthory Andrásnak,

1492. Báthory Miklósnak,

1500. Rohody Péternek benne rész jószág adatott.

1505. Cháholy Bertalan egész helységbe béiktattott.

1507. Zéthény Makó Adviga benne részt nyert.

1517. Ibrányi István, és Miklós,

1519. Zéthényi Fodor Imre,

1539. Jánossy Ádám, Kántor János, és Mihály,

1541. Mághy Demeter.

1564. Kántor Dorottya, és Anna, Erdélyi György felesége, és Zoltán János,

1579. Ibrányi László, és Pál a' Dersi rész jószágnak, és hozzá tartozó *Ruszká - Táblás - Teleke, Réth - Vasvári, Kupán - Teleke, Balog-Jánossi pusztáknak* birtokában Királyi adomány mellett behelyeztettek.

1590.

1590. Balásházy Andrásnak,

1593. Tatai Istvánnak-is benne rész jószág ad-
tott.

A' Dersy Jeles nemzetség *Geur* régi Magyar
nemből vette eredetét:

1243. Légelső említetik Saul, *Dersnek* fia, *Geur*
nemből való, IV. Béla Királynak Zerdahelyi jószágról ada-
tott adományi levelében: „hogy a' Tatárok által meg-
„győzetett Királyt Dalmát Országba késérvén; ottan
„hív, és kedvellett szolgálatokat tett légyen nékie.”

1310. Említetik Zerdahelyi második *Ders*, ennek
két fiai Miklós, és Péter.

1336: 1356. Két ágakra szakadtak; Miklósnak ma-
radéki *Dersfiaknak*, Péternek fiai pedig *Petri-Ders-*
eyeknek, sőt

1376. *Imre* rokonoknak maradéki *Imrefieknek* ne-
veztek magokat:

A' *Dersfik* ágokból igen nevezetes férjfiaik vól-
tak Magyar hazáinknak:

1336. Dersy Miklós az első Remete Sz. Pál rend-
jén való Barátok Klostromát Zerdahely, és Thermoeh
közt fundálta.

1405. György Királyi Fő-Asztaltok,

1421. Zaniszló 'Sigmond Királynak minden hada-
kozásiban késérője völt, s általa a' Sztrecseni Ura-
dalommal megajándékoztatott.

1558. István Kassai Fő-Hadi parantsoló:

1594. Ferencz Királyi Fő-Pohárnok; és Sárossi Fő-
Ispány.

1597. A' Pápai várnak megvételeén jelen völt:

1606. A' Bécsi szerződés emlékezik felőle.

1619. Miklós Honthi Fő-Ispány Katalin leányt ha-
gyott, Wesselényi István feleségét; és Wesselényi
Ferencz Nádor-Ispánnak annyát. Ferencznek-is Császár
Orsolya házas társától tsak egy Orsolya leánya mara-
dott, melly először Magóchy Ferenczhez, az után Gróf
Eszterházy Miklóshoz Nádor Ispányhoz férjhez men-
vén, a' Dítső Eszterházy Hertzegi, és Gróf nemnek
annyá lett.

F 2

Dersy

'Dersy Péternek maradéki a' Szabolcsi *Petri*, és Szathmáry *Dersi* jószágokba letelepedtek, Kapos várát is birták, de

1554. azt a' Törökök Dersy Farkastól elvették, ennek fia István Szathmár Vármegyébe bujdosván, és a' Dersy Péter eleje rokonának, kinek már akkor fiú ágon magva szakadott, jószágát haszontalan perlekedéssel vissza venni kívánván, Anárchi-Tegzes Antalnak Borbála leányától csak egy Anna leányt nemzett, Dengelegy Bernárd feleségét.

1588. Dersy Margith volt először Móré János, az után Zekell Benedek, utóllýára Réway István Tokay Kapitánynak felesége, a' mint Szathmár várossának, és Madarász helységnek leírásában láthatni, ennek mostan élő maradéki Trebosztoi Révay ágon származott Lajos, Dienes, Ferencz, és Pál Réway Nemesek.

1407. Említetik Petri Dersy László: hogy Misi-chei Kuthur Sándri leányától született. Ennek fiai:

1422. Péter, Benedek, Gergely, Ágoston, Márk, és

1456. Lutz leánya, Kis-Tárkányi Boda Oswald felesége.

1489. László öt fiának maradéki, Péter, Tamás, Balás, és István unokáiban fiú ágon mind kifogytak, és tsupán Istvánnak Anna, és Sónia két leányi marad-

ván, nem tudatik hová lettek? Lutz leányától

1485. Kis-Tárkányi Boda László unokája lett. Ennek

1513. Sónia leánya Rosályi Kún László felesége. Ennek László fiától, 's megint László unokájától

1602. Magdolna unoka leánya Wajai Ibrányi Ferencz felesége, ennek

1626. fia Ibrányi László, felesége Dóczy Anna Nagy-Udvari jószágát vissza szerzette. Kinek

1643.

1643. fia Ibrányi Ferencz, ennek

1660. fia Ibrányi János, és Anna Way Ábrahám felesége, kitől származnak a' mostan élő Wayak, és Ibrányiak, a' mint a' Királyi Itélő Udvar előtt folyt perből kiírtuk.

A' Dersy nemzetségnek Czimere vólt: a' Magyar Koronán fenn álló koronás oroszlány, egyenessen álló koronás paizson.

§. 53. *Hodasz Magyar, és Orosz falú, földes Urai:* Báró Way László, Way József, Kiszely György, Eördögh György, Ibrányi Mihály, Kabos, Császy, Karancsy, Irinyi, Komoróczy, Szűcs, 's több Nemeség; lakóssai Ó-Hitűek, és Reformátusok, mind a' két vallásnak helyben Temploma, és Papja, a' Zsidóknak is Sinagogájok van, három nyomásbéli földgyei leginkább rozsot, kukuritzát termenek, erdeje a' Nyirhez képest igen szép, kevés szőleje, vásáros helyei: Máthé-Szalka, Bakta, Nyír-Báthor.

1416. Hodaszi Kántor Bálint határit *Balog*, más-kép *Kis János*tól megakarta járátni, de az Iklódy Nemes nemzetség ellent állot, a' hol Hodasz, más-kép *Hetennek* neveztetik.

1417. Kántor Jánossi Kántor nemzetség bírta.

1419. Kántornak neveztetett István, Jánossy Miklósnak fia, a' maga testvéreinek hamis vádolásokból az Erdélyi Püspöknek Kép viselője által Egyházi átok alá vettetett, és a' miatt Hodasz helységnek felét elzálagosítani kényszerítettett, de ártatlanságát megmutatván, a' nékie okozott kárért a' testvérei 400. arany forintba marasztaltattak.

1450. Hodási Kántor Lutzának benne rész jószág *Hetenyi* pusztával adatott.

1458. Way Balásnak,

1460. Sásváry Miklósnak,

1461. Petri Dersy Gergelynek, Ágostonnak, és Péternek,

1478.

1478. Pétneházy Miklósnak,
 1481. Báthory Andrásnak,
 1487. Orosz Jánosnak, és Mihálynak,
 1492. Báthory Miklósnak,
 1500. Rohody Péternek,
 1505. Cháholy Bertalannak,
 1507. Zethényi Makó Advigának,
 1517. Ibrányi Istvánnak, és Miklósnak,
 1519. Ze hényi Fodor Imrének, benne rész jószág
 Királyi adománnyal ajándékozottak.

1525. Határi Jánossi helységtől, *Georges, és Rusz-*
ka pusztáktól megkülömböztettek.

1539. Jánossy Ádám, Kántor János, és Mihály
 birtokokban új Királyi adomány mellett megerősítettek,

1541. Mághy Demeter,
 1564. Zóltán János, és felesége Kántor Anna, Er-
 délyi György, és felesége Kántor Dorottya,
 1579. Ibrányi László, és Pál,
 1590. Balásházy András,
 1593. Tatay István benne rész jószágot Királyi
 adománnyal nyertek.

§. 54. *Iklód* Magyar falú, földes Urai az most-is
 fent álló *Iklód* Nemes nemzetség, melytől vette ne-
 vezetét, Elek, Böszörményi, Kakas, Jeszenszky, és
 más Nemesek. Lakóssai Reformátusok, határja két
 nyomásbéli, és mint hogy homokos, leginkább rozsdot
 terem, erdője kevés, vásáros helyei Bakta, Báthor,
 Nagy-Károly, és Máthé-Szálla.

• 1423. Iklód István, Barla, György, Mihály,
 Bertalan egészen bírták, és határát Kántor-Jánossi-
 tól megkülömböztették.

1456. Rohody Andrásnak, és Antalnak egész hely-
 ség Királyi adománnyal adatott, a' hol *Kis-Jánossi-*
nak, másképp *Iklódnak* nevezetik.

1459. Gúthy Illyés, Kahady Antal, és Petnehá-
 zy Benedek némelly részébe, és Piroska Olchváry Ta-
 más felesége bizonyos szántó földekbe béiktattattak.

Azon

Azon Eszt. hogy *Nagynarasztója* rétek, és szántó földek egész a' *Kútfő esvén* nevezetű útig Iklódhhoz tartoznak, elítéltetett.

Iklódy nemzetségből több Jeles Prókátorok voltak, mellyeket az I. Rész. §. 169. eléadtuk.

1639. Nevezetes volt Iklódy István, a' ki a' Helvetzia vallásból az Katolika Hitre állott, és a' Radi Minoriták Klastromába Baráttá lett. Ezt; midőn alamisnát köldulna, a' Kis - Géressi Zemplén Vármegyei erdőben (a' mint a' Minorita atyák eléadák) meglesvén két atyafiai, a' Katolika Hitnek eltagadására kényszerítették, de midőn abban állandóan megmaradna, egy fához kötözték, a' fején karddal keresztet vágtak, és torkát megmetszették. Simándy Erdélyi Püspök, és a' Leleszi Prépost a' Leleszi Sz. Kereszt Kápolnájába temettette, és már a' mi időnkbe 1773. Eszt. azon Szerzemből lévő XIV. Kelemen Pápa, és a' Kardinálok gyülekezete előtt ügye fent forgott: hogy mint Mártyr a' Szentek közzé számláltasson, hanem az úgy nevezett *Római kerek ördögének* (*Diabolus rotae*) ellen vetésére elegendő bizonyságok nem lévén arra: hogy a' hitnek gyűlölségéből megöletett, csak bóldogúlnak ítéltetett, a' mint ezen perfolysát az Imregi Barátok Klastromába Kovács Szerzetes atya velünk közlőtte. Minden eléadás (*allegatio*) így kezdődik: „*si verum fuit, et est*, ha igaz volt, és most - is az: „hogy keresztet vágtak a' fejére, a' mint szemmel látott tanú Simándy Püspök bizonyította, tehát az „eretnekek hitnek gyűlölségéből tselekedték bizonyosan.“ A' kerek ördögének felelete: „Ha igaz volt, és most, is az: hogy karddal keresztbe való vágás „nem mindenkor a' Hitnek gyűlölségéből, de történetből - is megeshetik, és ha igaz volt, és most - is az: hogy ezen latorságot nem csak az eretnekek, de „egyéb kóborló tolvajok, és pártos katonák nem a' hitnek gyűlölségéből, de a' köldulónál össze gyűjtött „predát gyanítván, és remélvén tselekedhették, tehát a' kereszt vágás más bizonyásznak nem léte mellett a' Mátyróságnak megbizonyítására nem elegendőnek találhatik.“

§. 55.

§. 55. *Kántor-Jánosi*, népes Magyar falú, földes Urai: Way József Udvari Tanácsos, Ibrányi Mihály, és László, Komoróczy Lajos, Szakadáty Miklós, Eördögh György, Bakay Ádám, és László, Becsey, Kosztolányi, és több Nemesség. Lakóssai Reformátusok, és egyesültt Oroszok, mind a' kettőnek Temploma, Papja, földgye fekete homok, jó búzát, rozsott terem, erdeje, és Nyíri szőlője szép; vásáros helye Bakta, Báthor, Károly, és Máté-Szalka.

1323. Pusztá - Darócnak leírásában említendő *János*, Tamásnak Lázár fiának fia bírta ezen földet, kitől *Jánossinak* neveztetett.

1349. Jakabnak, *János* fiának, a' Váradi Sz. Egyház *Kántorjának*, az az: éneklőjének osztályba jutott, kitől *Kántor-Jánossinak* mondatott, és az atyafiai-ra - is ezen elő-név reá ragadott.

1408. Jánossi Kántor Péter, és Bálint 'Sigmond a' Király ellen támadást indítottak, és azért ezen helység Báthory Péternek, és Chazáry Györgynek a' Király által adatott, kik az ártatlan Kántor Lászlónak részét - is elfoglalták; de 'Sigmond Király nem 'tsak vissza nem adatta, hanem Péter, és Bálint testvérjei is kegyelmet vettek. I. Rész. §. 51. és ezen helységet egészszen

1417. Kántor Jánossi nemzetség bírta.

1423. Kántornak neveztetett Péter, László, Bálint, és Barla, Jánossihoz tartozandó darab földért Iklódy Istvánnal, Barlával, és Bertalannal perlekedtek, és azt barátságos! alku szerint Iklódhoz tsatoltatni engedték.

1450. Hodaszi Kántor Lutza, Jánossi helységbe, és Balog Jánosi pusztájába részt nyert.

1458. Way Balásnak,

1460. Sasváry Miklósnak,

1461. Petri Dersi Gergelynek, Ágostonnak, és Péternek,

1478.

1478. Petneházy Jánosnak, és Miklósnak,
 1481. Báthory Andrásnak,
 1500. Rohody Péternek,
 1505. Cháholy Bertalannak,
 1517. Ibrányi Istvánnak, és Miklósnak,
 1519. Zetényi Fodor Imrének benne rész jószág,
 a' *Boglás* fordulóval egygyütt Királyi adománnyal
 adatott.

1525. Határjai Hodásztól, Eörtlől, *Georges*, és
Ruszka pusztáktól elválasztattak.

1539. Jánossy Ádám, Kántor János, és Mihály
 bírtokjokban új Királyi adomány mellett megerősít-
 tettek.

1541. Mághy Demeter,

1547. Cháholyi Imrének leányi hasonlóképpen Ki-
 rályi adománnyal részt nyertek.

1560. Wékey Ferencz Jánossiba bíratott részét
 Debrethei Telekessy Imrének hív szolgálattyaért örö-
 kösön által adta.

1564. Zoltán Jánosnak, és Kántor Annának Er-
 délyi György feleségének,

1579. Ibrányi Lászlónak, és Pálnak,

1582. Ibrányi Ferencznek,

1593. Tatay Istvánnak,

1630. Barkóczy Lászlónak benne rész jószág aján-
 dékoztatott.

Jánossy Gáspár jó Magyar Vitéz volt Mátyás Ki-
 rály idejében.

1469. Ez fogta el György Cseh Országi Király-
 nak Viktorin nevezetű fiát.

1552. Jánossy Miklós Egri várban vitézkedett, a'
 a' honnan kitsapván, a' Törökök elfogták, és igen kí-
 nos halállal kivégezték.

Jánossy Pál Fülek várának Kapitánnya, melly az
 ő vigyázatlansága által jutott Török kézre, Balog vá-
 rába szaladván, bújában kevés napok múlva meghalt.

§. 56. Eör Magyar falú, földes Urai: Way László, Krasznay József, Dózsa Imre, Czövek János, Kömüves László, és Sándor, Szabó, és több feles Nemeség. Lakóssai Reformátusok, Templomjok, Papjok; vásáros helyei Máthé-Szalka, Báthor, és Mada, élleme a' szántás vetés, Nyíri szőlő hegye is van; híres a' len termesztésről.

1345. Vajának, és Eörnek határjai megkülömböztettek. Vaját birta akkor István Mester a' Királynak különös levelesse (*specialis Notarius Regius*) Eörnek birtokossai voltak a' Laskadi Nemesek.

1405. Bessenyei Saár Jánosnak fele Királyi adománnyal adatott.

1417. László, és Péter Jánossy Kántornak fiai, a' Sigmond Király ellen lett támadásban Ólnodi Zudar Benedeknek két jobbágyit Eörbe felégették.

1419. Az Eörtheleki, és Jubán földje peres földek eránt volt villongás Vaja, és Eör helységek között eligazítottatott.

1431. Vajától, és Papostól határi újra megjárattak.

1498. Rohody Péternek, és feleségének Eüry Ersebethnek benne rész, jószág adatott.

1503. Rohody Péter abban Királyi adománnyal megerősítettett.

1665. Wass Márton egy részébe béiktattatott.

1720. Baranyi Mihály egész helységet Királyi adománnyal felkérte.

§. 57. A' Gothárdi pusztának emlékezete vagyon: hogy

1450. abban Kántor Lutzának rész adatott.

1519. Zétényi Fodor Imre Királyi adománnyal felkérte, a' mint abból kitetszik, Jánossi, Hodasz, és Ders között helyheztetik.

§. 58. Rohod Magyar falú, Református lakósból áll; Temploma kies homok dombon, és a' helységnek

nek egy része is fentebb való helyen fekszik, más része alacsonyabb fekvésű, melyet a' tövében való tő mindenkor nedvesít, 's a' kertyeiket is előnti. Ezen tóban nevezetes nagyságu tsikokat, tzigány halakat, kárászokat, és ketsegeket lehet fogni, vízi vad madarak-is itten bőv mértékben találhatunk. A' határja ámbátor homok dombokból, és völgyekből áll, de bőv mértékben ad mindeféle gabonát, szénája kevés terem, úgy erdeje-is kitsiny. Több számu földes Urak bírják. Nevezetesebbek Way Ádám, és József Udvari Tanácsos, Gróf Fay Ágoston Ugócsai Fő-lispán, Ujlaky, Irinyi, Becsky, Hetey, Gelyvássy, Papp, 's több Urak. Szőlő hegye-is vagyon, melly nem régen plantatott. Szomszédi Mada, a' Sigei pusztá, Bakta, és Vaja.

1377. Rohody András, Jánosnak fia, Péter, János, Jakab, és Miklós, Rohody Lászlónak fiai magok között egész helységet felosztották.

1418. Még a' Rohody nemzetség egész helységnek birtokában volt.

1424. Rohody István birtokában új Királyi adomány mellett megerősítettetett.

1429. Már Way János, és Gergely Tamásnak fiai bírták némelly részét.

1450. Határjai Cháholtól megkülömböztettek a' Rohody, és Way Nemesek részére.

1492. Rohody Fodor Péternek rész jószág,

1551. Muchey Pálnak, és Ujlaky Tamásnak egész helység Rohodiak magva szakadtával adatott.

1587. Makray Anna, Kérchy Istvánnak, és Borbála Petneházy Péternek feleségei benne részt nyertek.

1609. Lugassy János,

1652. Way Péter némelly részébe Királyi adomány mellett beiktattattak.

§. 59. Sige, most pusztá, hajdan falú volt, ez homok dombos, és völgyes helyen feküdvén, a' határja rész szerént szántó, rész szerént ligetes erdőből áll. Földes Urai a' Rohody, Petneházy birtokosok. Szomszédjai: Rohod, Petneháza, Kárász, és Mada.

Ez is

Ez-is régenten a' Rohody nemzetségé volt, de annak magva szakadtával

1652. Way Péternek Királyi adománnyal adatott.

§. 60. *Kis-Mada* Magyar falu. Ez Nagy-Madával, melly Szabolcs Vármegyébe helyheztetik össze lévén kaptsolva, tsupán tsak a' belső telekbéli birtok van megkülömböztetve, a' külső pedig mind a' két Vármegye részéről elegyesen. Kevés lakószokat foglal magában; határja dombos, homokos, de termékeny, kaszálója kevés. Földes Urai: Ludányi Bay Sándor, és István, Baji Patay, Péchy, Jármy, Illosvay, Hunyady, Korda, Csebi Pogány Urak. Lakóssai Reformátusok, kiknek nagy kö Templomjok, és Prédikátorok vagyon, és rész szerént Oroszok.

Régenten Nagy-Madával egygyütt a' Maday nemzetség bírta, melly Witkának leírásában említettik, és ennek magva szakadtával.

1564. Abrámffy Istvánnak, Melith Györgynek, Gyalui Vass Györgynek, és Ibrányi Ferentznek Királyi adománnyal adatott.

1571. Megyery Miklós, és Pazonyi Cséres György benné részt nyertek.

Felgyebb írtt Abrámffy István igen régi Magyar nemből származottt, a' mint az Ítéő Királyi Udvar által helyben hagyott ágazattya mutattya. Törsökének 1264. Esztendejében írtatik Gerla, ennek 1312. fia Dienes, 1350. Abrám Mester unokája, kitől Abrámfiak. Fiú ágon kifogytak, leány ágon pedig maradéki: Nadányiak, Pyber, Teleky, Bethlen, Sigray Grófok, Báró Ghillányi, Kendeffy, Barcsay, Thöldy, Beöthy, Somossy. 1432. Abrámffy Tamás Kaproncza várát építette. 1533. János volt Váradi Káptalannak Felső-olvasója.

§. 61. *Póka-Teleke*, és *Teukes* puszták, Kis-Mada mellett.

1564.

1564. Abrámfy Istvánnak, Melith, Vas Györgynek, és Ibrányi Ferencznek Királyi adománnyal adattak.

§. 62. *Illk* Magyar falú, nagyobb részét a' Gróf Károlyi ház bírja, egyébb birtokossai: Eördögh György, Lónyay László özvegye, és János, Kendeffy Sándorné, Eötvös, Töldy, Szabadszállássy, és a' Királyi Kamara. Lakóssai Reformátusok, határja homok, dombos, és völgyes, de bőv mértékben adgya rozs keresztek, úgy a' tengerit, krumpért, a' lapos földgye pedig mivel trágyáztatik, búzát, zabot, árpát, és jó féle kendert, úgy kölest-is terem, kaszálója kevés, mivel a' határnak nagyobb része homok, ligetes erdejé meglehetősen, piattza Munkács.

1411. Butkay, Ráskay, Márky egy törökből eredt nemzetségek bírták.

1426. Málczay nemzetségnek-is, mint osztályos atyáfnak benne rész adatott.

1497. Buttkay Péter, és Mihály benne új Királyi adománnyal megerősítettek.

1584. Lónyay Istvánnak benne rész jószág,

1696. Absolon Dánielnek, és feleségének Zauner Karicskának (*Charitas*) egy rész Város-Naményi Kastélyához Királyi adománnyal adatott.

Itten neveztetett Absolon Dániel Késmárki fi, Tökölyi Imrének nevendék korában nevelője, az után levelesse, és meghitt baráttya,

1674. Warsavi Lengyel Országi gyűlésre Tökölyi Imre által küldetett, a' hol Sobiesky János Lengyel Országi Királynak választatott; ottan Lilienbergnek változtatván a' nevét, Tökölyi Imrének, és az ötet követő nyughatatlankodó Magyaroknak részére mind az új Királyt, mind a' Frantzia Országi Követet Marsigial Püspököt meghódítani sikeretlenül próbálta, és már Erdélybe viszsza menni szándékozott, midőn Mar-
kéz

kéz Bethunra Frantzia Királynak rendkívül való Követségére akadt, kinek kedvét intselkedései által annyira megnyerte: hogy ez a' Lengyel Országi Királynénál előbb, azután Frantzia Országba vissza térvén XIV. Lajos Királynál véghez vitte a' nyughatatlankodó Magyaroknak pártfogását, és ezen válaszszal

1677. Eszt. a' Fogarassi tartománybéli gyűlésre Erdélybe Absolon vígan vissza tért, és onnét Párisba XIV. Lajos Királyhoz Apaffy Mihály Fejedelemnek titkos levelével küldetett, az után Tökölyinek minden táborozásaiba hív követője vala.

1687. Tökölyi Imre már a' Törökök birodalmába takarodván, midőn a' felesége Zriny Illona Munkácsi várába a' Császári hadak által keményen ostromoltatna, az ő tanátsából a' várat feladta, és vele egygyütt Bécsbe vitetett, a' hol a' Tsászári belő Tanácsosoknak, kivált pedig Kollonich Kárdinálnak, és Bécsi Érseknek annyira kedvében esett: hogy a' Svétzia Országi Királyhoz küldetett Követségi Titoknoknak, és onnét a' Tsászári Udvar nagy meglegedésével vissza jöven, az Erdélyi hadak Fő Hadi Bisztossának tétetett, és azon Magyarok, kik Karaffa Hadi Vezér által Eperjessen felmészároltattak, ártatlanságáról bizonyosságot tett. Evangélika vallását holtig megtartotta, noha Kollonich Kárdinál megtérítettésén eleget iparkodott.

1712. Illk helységnek nagyobb része Gróf Károlyi Sándornak,

1757. Absolon része pedig Bötvös Sándornak Beregh Vármegyei Fel-Ispánnak Miklósnak, és Lászlónak, a' Vásáros Naményi Kastélyhoz ajándékoztattott.

§. 63. Bacsó pusztának emlékezete vagyon:

1417. Hogy azt, mint Illk helységhez tartozandót Buttkay Péter, és János magok között felosztották.

1426. Falú volt, és Maday, Buttkay, Márky, Málczay, egy törsoökből származott nemzetségek által bíratattott.

§. 64.

§. 64. *Gyüre* Magyar falú, nagyobb része Szabolcs Vármegyébe fekszik, a' Tiszához közel, azért a' kaszálói gyakran ár vizet szenvednek; birtokossai: Eördögh György nagyobb részébe, a' többibe: Gróf Gyulay, Nagy László, Udvarhelyi József, és László, Josa Miklós, Moré Ferencz. Térseges határja, egy része homokos, a' más része fekete föld, de mind a' két rész jó termő, legellője tágas, halászó tava, és erdeje vagyon.

1332. Miklós, András, és László, Buttkay Andrásnak fiai ezen egész helységet örökre ajándékozták Gróf Pettennek, és az ő testvéreinek Jánosnak, és Istvánnak.

1366. Ó-Vossántól, és Új-Vossántól (melly most *Varsány*) határjai különböztettek, Cháholy Sebestyénnek, és Buttkay Pálnak, Miklós fiának részére, a' hol említetik a' vele határos *Ligeth* erdő.

1369. Rosályi Kún Györgynek, Gergely fiának fia elfoglalta volt, de Cháholy Sebestyén vissza foglalta.

1420. Breda asszony, Attyay Tybának leánya bírta: de tőle Kúnnak neveztetett Rosály Miklós, és Jakab, Lukácsnak fiai elfoglalták.

1489. Advigának, Malomvízi Kenderes László özvegyének benne rész adatott.

1573. Dálnoki Zekell Gáspár, és Bóldisár, Mághy Sónia. Zekell Antal felesége benne rész jószágot Királyi adománnyal nyertek.

§. 65. *Vitka* Magyar falú, a' Tisza vízének mentébe, mellynek árjai a' gyümölcsös kertyeit, és a' kaszálóit gyakorta megmossák. Lakóssai Római Katolikusok, Ó-Hitűek, és Reformátusok. A' határának főbb része agyagos, és feketés földből áll, melly mindenféle termést bőven ad, homokja-is van, mellyben tengeri, rozs, krumpér bőven terem. Szénája elegendő, és ligetes erdeje van. Örökös földes Ura a' Winkay nem-

nemzetség. melly ezen helységtől veszi előnevét; de nagy részét bírják: a' Gróf Károlyi ház, Way László, Lentsés Miklós özvegye, Makó, és Bégányi Urak. A' Reformátusoknak szép Temploma, a' Katolikusoké romladozó félben vagyon, Megyés Papjok Némethy Imre.

1366. A' *Ligeth* nevű erdeje Naménytől, Kápolnától, Karostól, Gemzétől elmesgyéltetett.

1378. Thaby Jánosnak, és Miklósnak,

1412. Witkay Lászlónak, és Péternek egész helység Királyi adománnyal adatott.

1415. Witkay Andrásnak erdejét Maday László, Bertalan, és János elpusztították.

1429. A' Witkay földeket a' Maday Nemesek elfoglalták.

Azon Eszt. Witkay 'Sigmund, Péter Deák, György, és Balás az egész helységet bírták. Szőlők is voltak, mert a' Witkai jobbágyok Maday Lászlónak szőlejét elpusztították.

1498. Bakthay Máté benne részt nyert.

1500. Mikai Bereghy Lászlónak részére egy darab Witkay föld Mikajhoz ítéltetett, Witkáról a' Csáhollyba vezető útnak mentébe.

1503. Bakthay Máthé a' maga részében Királyi helyben hagyással megerősítettet.

1542. Szent Demeteri Bessenyő Mártonnak,

1543. Vajai Way Péternek, és Tamásnak, Petry Tamásnak, és Zennyessy Imrének,

1544. Way Demeternek, Antalnak, és Péternek benne rész jószág Királyi adománnyal adatott.

1545. Witkay Imre,

1551. Witkay Ambrus részekbe új Királyi adománnyal megerősítettek.

1550. Kákonyi Péternek is rész adatott.

1554.

1554. Perényi Mihály Vitkai helységnek harmad részét Kákonyi Jánosnak, és feleségének Sárközy Borbálának örökösön eladta, a' Jászai Konvent előtt.

1560. Illósvay Mihály, Uray Albert, és Tamo nyay Nagy Demeter ezen helységnek fele részébe békeltattak.

1573. Mághy Sófiának, Dálnoki Zekell Antal feleségének, Zekell Gáspárnak, és Böldi'sárnak benne rész jószág,

1575. Witkay Margitnak, Csápy János házas társának másfél telek,

1582. Witkai Zikszay Jánosnak,

1590. Nagy Jánosnak,

1604. Kérchy Jánosnak,

1609. Lugassy Jánosnak.

1622. Kákonyi Ersébetnek,

1630. Osgyányi Bakos Istvánnak, és Lónyay 'Sigmondnak,

1643. Witkay Györgynek rész jószág,

1658. Nagy Tóbiásnak négy telek,

1662. Verébélyi Ferencznek egy rész benne hol Királyi, hol Nádor-Ispányi adománnyal ajándékoztattak.

§. 66. *Kápolna* most pusztá, Witka helység mellett, de mint falú említetik: hogy

1412. Witkay Lászlónak, és Péternek,

1414. Maday Lászlónak, Jánosnak, és Bertalanak rész jószág,

1458. Bessenyődy Istvánnak hat telek,

1498. Baktay Máténak-is rész jószág benne adott.

1542. Már pusztának neveztetik, és Sz. Demeteri Bessenyei Mártonnak,

1544. Kápolna teleknek mondatott, és Way Demeternek, Antalnak, és Péternek,

1545. Witkay Imrének,

G

1550.

1550. Kákonyi Péternek, benne rész jószág Királyi adománnyal ajándékozott.

1554. Perényi Mihály-is maga részét Kákonyi Jánosnak eladta.

1560. Illósvay Mihály, Uray Albert, Tamonyai Nagy Demeter fele részébe,

1564. Melith, Abrámffy, és Vass György,

1582. Witkai Zikszay János,

1630. Osgyányi Bakos István benne Királyi adománnyal részt nyertek.

Volt ezen Bakos István Osgyányi Bakos Pál maradványa, a' ki 1457. Eszt. Tokay várnak Kapitánnya, felesége Orsolya, Lorándffy Jánosnak, Derenchény Borbálától való leánya vala. Ettől két fiai maradtak, úgy mint: Bakos János, és Pál, János Dersffy Borbálát vette el.

1643. Witkay György,

1662. Verebélyi Ferencz részeibe béiktattattak.

§ 67. *Ólchva - Apáthi*, ez régenten *Olswádnak* mondatott, hanem Apátúrság az határán épülvén, *Olswa - Apáthinak* neveztetett. Hogy a' Praemonstratensis Szerzetnek Apátúrsága volt itten, arról Stivagi Húgó Károly Lajos, azon Szerzet történeteinek hiteles írója II. Kött. 391. l. bizonyosságot tészén, hanem *Ocranak* nevezi, Sz. István Váradi hegy fokának Prépostságához, és Egri Püspöki Megyéhez tartozottnak teszi. Hogy *Olsva* helyet *Ocrádnak* nevezte, az nem tsuda; mert külföldi ember lévén, a' Magyar neveket elváltóztatta, a' mint Szala Vármegyében lévő *Türje* Prépostságot is hol *Thuriének*, hol *Thyrlének*, sőt *Jur-lének*-is írták ezen külföldiek. De hogy a' Praemonstratensiseknek a' Váradi Prépostsághoz tartozandó Apátúrsága volt ezen *Olsván*, azt Layrtiels Ser'vatus Lotharingiában Mussinpontai Apátúr, Wagner Károly, Mallyó József, azon Szerzetnek tudós férjfia, és Fuxhoffer Demjén a' Monostorokról írt munkájában bizonyítják.

nyítták, és *Olsának* nevezik; de onnét is világos: hogy *Olehva* mint Egyházi jószág Bereghszázon fundált Sz. Ferencz, és Sz. Domokos Szerzetesseinek osztán adatott által, a' mint alább ki fog tetszeni. Hogy pedig az Egri Püspöki Megyéhez tartozónak tették, noha Szathmár Vármegye régenten az Erdélyi Püspöknek Egyházi hatalmához tartozott; az onnét eredett: hogy nevezett Húgó Apátúr, 's a' többiek magok munkáikat Pázmány Péter Érseknek jegyzéseiből írták, a' midőn már Szathmár Vármegye Egri Püspökséghez tartozandó vala, a' mint az azon Püspökségnek újabb lajstromai is az *Okrai* Prépostságot Egri Megyébe helyheztesik. De hogy ezen *Olehvai* Apátúrság nem sokáig virágzott, hanem, a' mint VI. Kelemen Pápa-nak leveléből gyanítani lehet, a' Tatár járáskor több Monostorokkal egygyütt elpusztult; kiteszik a' Vármegyébe Levél Tárában található foglaló levélből, melly szerént

1312. Eszt. midőn Kopoz Nádor-Ispánnak parantsolattyára Sisciai Ábrahám annak embere, a' Váradí Káptalannak bizonyosságával László éneklő Pappal *Olehva* helységet, a' négy Szolgabíráknak ítéllete szerént, Zungának neveztetett Péternek, Urdungh Andrásnak, és Györgynek, Eudus fiának részére elfoglalni akarták, akkor Zumizegi Beke Mesternek Tisztyei ellent állván, őket bé nem bocsátották.

1325. A' Váradí Káptalan előtt Nemes férjfiak, Urdunghnak neveztetett András, Miklós, és Simon fiaival, György, Eudusnak fia, Zungának neveztetett Péter, 's az ő rokonok János osztzkodván *Olehva* helység *Mike Thalamus* földgyével jutott Urdunghnak neveztetett Andrásnak, és az ő fiainak. De a' Leleszi Konventben található

1363. Ok-Levélben is *Olehva* birtokosságának *Oleh-vay* László Simonnak fia, mellette lévő *Apáthy* birtokosságainak pedig Nemze, Miklós, és Mihály István-nak fiai tételnek.

1408. Károlyi László Marhárdnak fia *Olchvát*, mint örökségét a' Vármegyének Törvény-Széke előtt perrel megnyerte.

1421. Károlyi András, Marhárdnak fia, és István az ő fia, azonkívül János, tanú vallatást tettek Lengyelnek nevezetett Rezegey János, Pelseuczy Nagy János, és Ólnodi Zudar Jakab ellen, a' kik *Károly-Apáthi* helységeiket felgyújtották, lakóssait rabságra vitték, és ez által a' Károlyi Nemesseknek 2000. arany forintára kárt tettek.

1472. Vetéssy Istvánnak Apáthinak fele.

1513. Katalinnak Lónyai Menyhárt feleségének *Apáthiban*, és *Olchován* rész jószág adatott, a' melyből ez-is kitetszik: hogy Olchva és Apáthi akkor külön helységeknek tartattak.

1550. Nagy-Kállai Leukes János Panyolai helység birtokossa egy részről, más részről *Apáthi*, és *Olchva* Károlyi Nemesseknek helységei között, a' mak termő erdőknek határjai igazítottak.

1561. Eszt. Sigler Mihály Erdélyi Szeben Városának Jegyzője, 's üdö Számoló (Chronologus) Olczovát Mező-Városnak írta, és hogy annak megerősített Kastélyát a' hol a' Szamos vize a' Tiszába foly, Ferdinánd Tsászárnak a' Katonái megszállották, és Januarius Hólnapnak másodikán megvették; feljegyzette (*Sigleri Chronolog. Edit. Poson. pag. 84.*) Mivel pedig a' Ferdinánd hadai között Zekell Antal, Gáspár, és Boldi'sár három testvérek legserényebben viaskodtak, az Olchvai Uradalom nékik jutalomúl adatott.

1572. Azon Királyi adomány Levélben, mely szerint Zekell Gáspárnak, 's Boldi'sárnak két Klastromok, egygyik Sz. Ferentz, másik Sz. Domokos Szerzetébéli Beregszázon *Olchva* helységgel adattak, az mondatik: hogy *Olchva* Szathmár Vármegyében régenten említett két Klastromhoz tartozott. Leleszi Konvent.

1573.

1573. Mághy Sófának, Dálnokt Zekell Antal hitvessének *Olehva - Apáthiba*, melly már akkor egyesült falú volt, ezen Királyi adományból rész adatott.

Ezen Zekell nemzetségnek eleje

1380. Zekell Péter Mossony Vármegyébe Óvári Kereskedő volt. Eljárt Austriába is hivatala üzésére, és ott némelly lakosok néki tetemes károkat tettek; azért 'Sigmond Király néki szabadságot adott arra: hogy ha Bécsi, vagy Óstiai Kereskedőket talál, azokat letartóztassa, egyszer'smind meg Nemesítette őket, Kereskedői vas matskát adván Czimerül ő nékie.

1448. Zekell János a' Nagy Hunnyady Jánosnak nemzetségébe házassodott, a' kivel elment a' Törökök ellen a' Rigó mezei ütközetre, és ott el - is esett.

1480 Zekell Jakab Jánosnak fia vette - el Fridrik Tsászártól Pettau, és Rakelsburg várait, ostromlotta Németh - Újhelyt, és Stájer Ország igazgatójává lett.

1489. Zekell Tamás Auránai Perjel volt.

1543. Zekell Lukács Kevendi, és Órmosdi Báró, Jakab fia ostromlotta Csáktornyt, és

1549. Zrinyi Miklós Bánnal egygyütt verte - meg a' Törököket.

1572. Ennek fiai voltak fellyebb nevezett Zekell Antal, Gáspár, és Böldi'sár, kik jó szolgálatokat tettek Ferdinánd Királynak Telekessy Imre vezérsége alatt, kivált Antal a' Nagy-Szöllőssi Kastélyt vitézül őltalmazta.

1558. Kaza falúnál Szíkszóhoz nem messze a' Törököket,

1561. a' pártos Moldvaiakat keményen megverte.

1562. Ecsednél véres tsatát tartott a' Törökökkel, és Szathmárt az ostromtól megszabadította.

1563.

1408. Károlyi László Marhárdnak fia *Olchvát*, mint örökségét a' Vármegyének Törvény - Széke előtt perrel megnyerte.

1421. Károlyi András, Marhárdnak fia, és István az ő fia, azonkívül János, tanú vallatást tétettek Lengyelnek neveztetett Rezegey János, Pelseuczy Nagy János, és Ólnodi Zudar Jakab ellen, a' kik *Károly-Apáthi* helységjeiket felgyújtották, lakóssait rabságra vitték, és ez által a' Károlyi Nemesseknek 2000. arany forintára kárt tettek.

1472. Vetéssy Istvánnak Apáthinak fele,

1513. Katalinnak Lónyai Menyhárt feleségének *Apáthiban*, és *Olchován* rész jószág adatott, a' melyből ez-is kitetszik: hogy Olchva és Apáthi akkor külön helységeknek tartattak.

1550. Nagy-Kállai Leukes János Panyolai helység birtokossa egy részről, más részről *Apáthi*, és *Olchva* Károlyi Nemesseknek helységei között, a' maltermő erdőknek határjai igazítottak.

1561. Eszt. Sigler Mihály Erdélyi Szeben Városának Jegyzője, 's üdö Számoló (Chronologus) Olczovát Mező-Városnak írta, és hogy annak megerősített Kastélyát a' hol a' Szamos vize a' Tiszába foly, Ferdinánd Tsászárnak a' Katonái megszállották, és Januarius Hónapnak másodikán megvették; feljegyzette (*Sigleri Chronolog. Edit. Poson. pag. 84.*) Mivel pedig a' Ferdinánd hadai között Zekell Antal, Gáspár, és Boldi'sár három testvérek legserényebben viaskodtak, az Olchvai Uradalom nékiek jutalomul adatott.

1572. Azon Királyi adomány Levélben, mely szerint Zekell Gáspárnak, 's Boldi'sárnak két Klastromok, egygyik Sz. Ferentz, másik Sz. Domokos Szerzetebéli Beregszázoni *Olchva* helységgel adattak, az mondatik: hogy *Olchva* Szathmár Vármegyében régenten említett két Klastromhoz tartozott. Leleszi Konvent.

1573.

1573. Mághy Sófának, Dálnokt Zekell Antal hitvessének *Olehva - Apáthiba*, mely már akkor egyesült falú volt, ezen Királyi adományból rész adatott.

Ezen Zekell nemzetségnek eleje

1380. Zekell Péter Mossony Vármegyébe Óvári Kereskedő volt. Eljárt Austriába is hivatala üzésére, és ott némelly lakosok néki tetemes károkat tettek; azért 'Sigmond Király néki szabadságot adott arra: hogy ha Bécsi, vagy Óstriai Kereskedőket talál, azokat letartóztassa, egyszer'smind meg Nemesítette őket, Kereskedői vas matskát adván Czimerül ő nékie.

1448. Zekell János a' Nagy Hunnyady Jánosnak nemzetségébe házassodott, a' kívül elment a' Törökök ellen a' Rigó mezei ütközetre, és ott el - is esett.

1480 Zekell Jakab Jánosnak fia vette - el Fridrik Tsászártól Pettau, és Rakelsburg várait, ostromlotta Németh - Újhelyt, és Stájer Ország igazgatójává lett.

1489. Zekell Tamás Auránai Perjel volt.

1543. Zekell Lukács Kevendi, és Órmosdi Bátor, Jakab fia ostromlotta Csáktornyát, és

1549. Zrinyi Miklós Bánnal egygyütt verte - meg a' Törököket.

1572. Ennek fiai voltak fellyebb nevezett Zekell Antal, Gáspár, és Böldi'sár, kik jó szolgálatokat tettek Ferdinánd Királynak Telekessy Imre vezérsége alatt, kivált Antal a' Nagy-Szöllőssi Kastélyt vitézül őltalmazta.

1558. Kaza falúnál Szíkszóhoz nem messze a' Törököket,

1561. a' pártos Moldvaiakat keményen megverte.

1562. Ecsednél véres tsatát tartott a' Törökökkel, és Szathmárt az ostromtól megszabadította.

1563.

1563. Az Oszág-Gyűlésén a' Tisza melyéki Vármegyék panaszt tettek ellene, de ő abból kitisztította magát azt adván elő mentségére: hogy az akkor törént, mikor azon Vármegyébéli Nemesek Zápolya János 'Sigmondhoz állottak.

1575. Ezen már megöszülte nagy vitézre tulajdon felesége Mághy Sónia gyilkosokat küldvén, megölette.

1598. Zekell György fia Ormódsdi Bárá Kállai Fő-Kapitány volt.

Mostanában Olchva-Apáthit egészen a' Gróf Károlyi ház bírja, a' hol Kastéllya-is volt, de Gróf Károlyi Antal széjjel hányatta. Olchva a' Kraszna vizének nap nyugotti oldalán, Apáthi pedig a' Szamos vizének nap keletről való oldalán fekszik, melly két víz itten egygyé válván, csak közel a' Tisza vizével egyesítetik, fél mértföldnyire-is kitetszik folyások, a' Szamos vize zavaros, a' Tisza pedig tiszta lévén. Magyar falú, lakossai Reformátusok, mind a' két helységbe Templomjuk vagyon, hanem egy Prédikátor végzi a' kötelességet. Szántó földgyei három nyomásbéliek, mindenféle gabonát termők, réttyei kétszer kaszálhatók, a' marháknak hizlalására való szénát hoznak, legellője ámbár nem nagy, de mindenféle marhának alkalmas; fája elég van. *Bajos* nevezetű erdőn makkoltatása, hasznos gyümölcös kertyeik, jóféle halakat foghatnak, malmok közel.

§. 68. *Papos*, homok dombok között épült falú, lapos, és sáros helyen, mivel a' föld árja vizét semmiféle nem lehet leereszteni, lakossai Katolikusok, kiknek helyben Templomok van, de a' Witkai Plébániához járúlnak, Reformátusok, 's ezeknek-is helyben Templomok, és Oroszok. A' határja homok, dombos, és völgyes, de jó gabonát termő, kaszálója, úgy mondván, semmi sint, ligetes erdeje is tsékély. Birtokossai: Simonyi Mihály, Kendy Mihály, Szombathy György özvegye, és Sándor, Papp János, 's egyéb Nemesek.

1377. Takussy Elek, Gergelynek fia határát járatta,

1388. Takossy Miklós, Gergelynek fia Papossi birtokában, a' *Nyíri kerületben*, új Királyi adománnyal megerősített,

1398. Mikay Sebestyén, Lőrincznek fia hatalmaskodásért marasztaltatván, Veronikának, Barlabássy Mihály, Iván fia özvegyének a' Papossy rész jószágát zálogban vetette.

1409. Lutza, Papussy Ördögh Istvánnak, Illona Chernavoday Györgynek feleségei, néhai Thakussy Lászlónak leányi, Scepossy János Királyi adomány mellett a' Thakussy fiú ágnak magva szakadtával, a' Papossi rész jószágba béiktattattak.

1410. Haraszthy Erasmusnak-is rész jószág adatott benne, Barlabássy Andrásnak, Eruee fiának hívségtelensége által, mivel ezen Vármegyébe támadást gerjesztett 'Sigmond Király ellen.

1412. A' Charnavoday nemzetség bírta nagyobb részét.

1413. Haraszty Erasmus, és György Baranya Vármegyébe valók Barlabássy Andrásnak felkért részét Perényi Péternek a' Székelyek Ispánnyának örökösön eladták.

1416. Margitnak, és Katalinnak, néhai Thakussy Sándor leányinak, mellyek Egyed, és János nevű nemtelenekhez mentek férjhez, a' leányi negyed Paposról kiszabott.

1468. Hethey Gábornak Paposnak fele, Királyi adománnyal ajándékozott.

1544. Makray Danielnek,

1587. Makray Annának, Kérchy István feleségének, és Borbálának, Petneházy Péter hitvessének rész adatott benne.

§. 69. *Parasznya*. Ez - is homokon épültt Magyar falú, lakóssai Reformátusok, Oroszok, és Római Katolikusok. A' határja homok dombos, és völgyes, búzát keveset, rozst, és tengerit meglehetősen terem. Kevés nevendék erdeje tölgy, nyír, és nyárfákból áll, szénának való fűvet-is keveset kaszálhatnak a' homokon. A' Reformátusoknak, és Oroszoknak Templom-jok vagyon. Földes Urai: Császy István, és József Fő-Szolgabíró, Pogány Sigmund, Csarnovszkiné, Gróf Teleky József, Sulyok István, Jármy József, Bay István, Irinyi, és Witkay Urak.

1415. Jakab, és László Fel-Cseby Mihálynak fiai egész helységet bírták.

1419. Cháholy János, és László, Sebestyénnek fiai perben idézték néhai Miklósnak Leleszi Prépostnak, és Udvari Al-Kantzellárnak *Orosz* nevezetű atyáfiat ez eránt: hogy ők Klára testvéreknek, Kis-Zudar nevezetű Péter özvegyének a' Parasznai rész jószágot leány negyedben csak élteig adták, még-is annak képzeltt hívségtelensége által nevezett Miklós Prépost az atyafjainak részére a' Királytól felkérte.

1426. Birtokossai voltak: Charnaveday Krizogon, Tasnádi Esperest, és az Erdélyi Püspöknek a' lelkiekben helytartója, Dorottya, és Anna Zepessy Jánosnak leányi, Anna Tákossy Gergelynek leánya, Papossy Ördögh László, Posaházy István, kiket Cháholy János, és László a' birtokokban háborgattak.

1429. Cháholyi János, és László egész helységbe béiktattattak.

1497. Buttkay Péter, és Mihály henne részt nyertek.

1547. Cháholy Imrénék leányi Anna Melith Györgyné, Katalin Petrichevich Miklósné fiú ággá tétetvén, és Magdolna, Cháholy Miklósnak özvegye Királyi adománnyal részekbe megerősítettek.

1659. Kapy Katalinnak,

1727. Bencze, máskép Szathmáry Sámuelnek - is benne rész adatott.

§. 70. *Jármí* Magyar falú, földes Urai: Kulin István maga rokonival, Tatay Lajos, Gacsály János, Kőmives, és több feles Nemesség, mivel majd nem egészen ezekből álló ezen helység. Lakóssai Reformátusok, kevés egygyesült Oroszok, és Zsidók-is találtatnak. Temploma téglából építettett. A' mezeje ámbátor homok, de még-is mindenféle gabonát termő, szénát ugyan keveset tsinálhat kevés kaszálói lévén, erdeje tilalmas, de ez-is igen kitsiny. Nemes Kulin Istvánnak szőleje-is vagyon egy kies homok dombon, meg lehetős bort termő, piattza Debreczen.

1329. A' *Jármí* nemzetség bírta, mellytől *Jármí-Telekének* neveztetett.

1401. Jármí Mihály, Miklósnak fia rokonival tanúvallatást tétetett: hogy Jánossi Kántor Péter Jármí helységnek erdejét levágatta.

1414. A' Jármí nemzetségnek bírtokában vőlte egészen.

1429. Cháholy János, és László Királyi adomány mellett benne béiktattattak.

1481. Cháholy Pálnak ezen helységnek fele,

1516. Jármí Balásnak benne egy Nemes Udvarhely új Királyi adománnyal,

1546. Csili Peökry Pálnak rész jószág

1547. Már másutt említett Cháholy Imrének loányi fiú ággá tétetvén nékiek-is rész jószág,

1551. Apáthfalvy Andrásnak magva szakadtt Jármí Barnabás része,

1590. Balásházy Andrásnak benne egy Nemes ülés Királyi adománnyal adattak.

§. 71. *Nyir-Megyes*, Magyar falú, a' Bereg Vármegyéből Debreczen felé menő Ország út mellett. Lakóssai

kóssai Reformátusok, kiknek van Templomjok, Papjok, kevés egygyesültt Oroszok, és Zsidók. Földes Urai: Irinyi Antal özvegye, Újhelyi Antal, Korda Ferencz, Bay György, Gróf Teleky József, Sulyok János, Varga, Kovács, 's több számos Nemesség. Földgye jó féle, lapály, homokos, búzát, rozstot terem, szép haszonvehető erdeje. Vásáros helyei: Nagy-Károly, Maté-Szalka, Báthor, és Debreczen.

1300. Eszt. Tozokus nevezetű,

1383. Tövised lakab, Istvánnak fia bírta, (melly nemzetségnek magva szakadtával

1429. Cháholy János, és László egész helységbe Királyi adomány mellett béiktattattak, a' hol két olyan nevezetű falú, egy más mellett, úgy mint: *Tozokus-Megyes*, és más *Megyes* emlittetik Monostoros Cháholyinak szomszédságában.

1448. Wajai Way Pálnak Megyesnek fele,

1546. Peökry Pálnak rész, jószág benne, Királyi adománnyal adatott.

1547. Már másutt nevezett Cháholyi Imrének leányi, ebben-is fiú ággá tétetvén, béiktattattak.

1640. Anárchy György Nagylaky Györgyöt törvényesen meg-intette: hogy a' Nyir-Megyessi rész jószágát botsássa ki.

1659. Kapy Katalinnak,

1727. Szathmáry, másképp Bencze Sámuelnek-is benne rész adatott.

§. 72. *Cháholy*, Nyir - Cháholy, most pusztá, ez előtt nevezetes helység, Magyar, Oláh, Középső, és Monostoros-Csáholyra vólt felosztva, mostani birtokossai: Gróf Teleky József, és Gróf Károlyi ház, Újhelyi Antal, Irinyi, Way, Patay, Bay, Pogány, Korda, Sulyok, Nemes Nemzetségek, régi Templomának egy dombon, a' lapján pedig halas, és békás tavaknak helyei látszatnak, mellyek mesterséggel készíttetek

tek, határja szélessen elterjedett, homok dombos, és völgyes, ligetes erdőkből, szántó földekből, és kaszálókból áll, kevés búzát, de rozsot igen bőven, úgy tengerit, és szénát-is, a' lópája pedig igen szép nádat bővséggel terem.

Régenten a' Jeles Cháholyi nemzetségnek, és Uradalmának fő helye volt, mellynek ékes Kastélyával díszeskedett. A' Cháholyi Uradalomhoz sok helységek tartóztak, mellyeknek neveik alább 1429. Eszt. ki fognak tetszeni.

1377. Eszt. Cháholyiak származtak *Kátha* Magyar nemből Béla Királynak levelesse emlékezik, és Csenger mező várossának leírásában-is láthatni, hogy *Ponith* Grófnak eleje volt, ez pedig a' következő Ok-Levéiben így említetik: „ Gróf Gotthárd, és az ő felesége, 's azoknak veje *Abrám Ponithnak* fia, 's az ő felesége, említett Gotthárddnak leánya végső rendelést tettek, Wyda kiküldetett Váradí Kanonok elött, a' mellybe sok szolgálkat, és szolgáló leányikat egymásnak hagygyák, és sokakat halálok után arany szabadsággal megajándékozzák, (*aureae donarunt libertati*). Az ingatlan jószágiról nevezett *Abrám* így szól: hogy ha felesége előtt meghalna, nékie hit részében, és hozományában hadgya helységeit, úgy mint: *Chaholt*, *Scekét*, *Arutlonhydat*, vámjával, *Kenemet* hozzá tartozandóival, ha az anyja előtt meghalna, *Kuchurdhydai* vámot nékie hadgya. “

1281. Hogy *Abrámnak* fia *Péter* volt, kitetszik ezen Királyi adományi Levélből: „ *Mí László* Istennek kegyelméből Magyar Országnak Királya adgyuk emlékezetül mindeneknek, a' kiknek illik: hogy *Nemes Aszszonyság Abrám* Mesternek, *Ponith* fiának özvegye a' maga kisedet *Péterrel* személyünkhez járulván, előnkbe nyújtotta a' mí legkedvesebb boldog emlékezetű atyáknak *István* Király Úrnak ki nyílt Levelét, kérvén minket esedezéssel: hogy azon Levelét helyben hagyni, a' mí kinyíltt Levelünkkel megerősíteni méltóztatnánk, a' melly Levélnek főly-

lyamottya ilyen: Mí István Istennek kegyelméből
 „ Magyar Országnak Királya, adgyuk tudtára min-
 „ deneknek, a' kiknek illik, ezen Levelünknek rendé-
 „ ben: hogy *Abrám*, *Ponith* Grófnak fia, *Receh*, és
 „ *Kostatun* nevezetű földeket Zathmár Vármegyében
 „ lévőket magának általunk adatni kívánta, de mivel
 „ azon földeknek állapotjáról tudósításunk nem volt,
 „ a' mí híveinknek a' Váradi Káptalannak parantso-
 „ latban adtuk: hogy azon földeknek állapotjáról,
 „ nagyságáról, és környül állásairól, ha Ura veszett jó-
 „ szág é? és tartoznak-e a' mí adományunkra, vagy
 „ nem? nékünk bizonyos tudósítást tegyenek; a' kik
 „ vévén parantsolatunkat, e'képpen írtak nékünk visz-
 „ sza: hogy az említett földekben a' mí emberünk
 „ *Luka*, *Kaamnak* fia, az ő bizonyságok előtt, min-
 „ den határosoknak, és szomszédoknak jelenlétében,
 „ és senki ellene nem mondván, előhozott Abrámot bé
 „ iktatta. Azért Mí azon földeket azon Abrámnál örö-
 „ rökre akarjuk hagyni, más jussának sérelme nélkül.
 „ Adatott Cittnán Sz. Mihály Arkangyal nyóltzadján,
 „ Urunk 1271. Eszt. Mí pedig mivel az említett Le-
 „ velet kitörülve, vagy valamelly részébe meghamisít-
 „ va nem találtuk, szóról szóra bététetvén helyben
 „ hagyni eltökélttük, petsétünknek bélyegével meg-
 „ erősítvén. Adatott Zoloch mellett Sz. Mihály Ark-
 „ angyal nyóltzadján, Urunk' 1281. Eszt. “

1296. Miklós Oliwernek fia, Királyi Fő-Pohárnok
 Mester, hasonlóképpen Cháholyak eleje Szathmár Vár-
 megyének Fő-Ispányi hivatalát melly dítséretesen vi-
 selte? I. Rész. §. 127. 163. eléadtuk.

1336. Hogy pedig nevezett Péternek fia Cháholyi
 János volt, kitetszik abból: „ hogy Mihály, Thunu-
 „ ghi Gergelynek fia, Thunughi helységnek felét,
 „ mellyet Bagych, Illona, és Bagur Nemes Aszszo-
 „ nyoknak hit részben, és leányi negyedben által a-
 „ dott volt, de per folyás által tőlök vissza vette, ál-
 „ tal adta Cháholyi János Mesternek, Péter fiának,
 „ mint közelebről való atyafiának Károly Király előtt
 „ Wissegrádon Minden Szentek ünnepe előtt való na-
 „ pon. 1335. Eszt. “

1381.

1381. Hogy Cháholyi Jánosnak két fiai voltak világos azon tsere Levélből, melly szerint: „ Cháholy „ Sebestyén, és János, Nagynak neveztetett Cháholy „ Jánosnak fiai, Istvánnak, Györgynek, és Dienesnek „ Sebestyén fiainak nevével is Abaházát *Radolphért*, „ melly most Rehegének neveztetik, Kállay István- „ nak fiával el tserélték. “

Azon Eszt. Cháholynak határjai Abaházától, Megyestől, és Radolphtól megkülömböztettek.

1427. Cháholyt Cháholyi János, és László, Istvánnak fiai bírták, és határjait újra megjáratták, Ecsed, Fábíánháza, Vasvári, és Báthor felől.

1429. „ Sigmund Király Cháholyi Jánosnak, István fiának, a' maga Udvari hívének, és Cháholyi „ Lászlónak azon szolgálattokért: hogy a' Királlyal „ Bosnyák Országban katonáskodván, a' Törökök ke- „ gyetlen rabságába estek, minden jószágaitak új Ki- „ rályi adománnyal megerősítette. A' jószágok ezek: „ Panyth, Felsew-Chahol, Orothlan-Chahol, Keene, „ Magyar-Chahol, Bayon, Sewliche, Kopazwara, Eul- „ lywmezew, Marawara, Chyzer, Monostor-Chahol, „ Zent-Miklós, Gere, Bechk, Thuzokus, Tharkan, „ Megyer, Megyes, Jarmi, Parazna, Thoreztelke, „ Wassan, Thyk, Bochar, Ders, Remetezeg, Zalka, „ Erdew-Zada, Elek, Sandor, Remethzek, Hydas Ko- „ chord, Nagy-Kochord, Thwnyogh, Geergtelke, Ba- „ dorfelde, Saly, Angialos, Izgeyb, Chenger-Jánosy, „ Thybateke, Koztoton, Cheger, Senye, Lukos, Re- „ chege, Hozwtelek, Chegyes, másképp Sonkad, Kom- „ lowd, Doubos, Zarazbereg, Both-Palagya, Sonkad, „ és Magyar-Ligeth, Zatmár, és Közép-Zólnok Vár- „ megyékben. “

1431. Cháholynak Királyi mérték szerint három ekényi peres földgye megjárattott Dobos, Papos, Eür, és Waja, másképp *Kustosvég* között.

1436. A' Cháholyi régi per folyásnak elhalasztását eredeti Ok-Levélből e'képpen szórúl szóra fordítottuk:

tuk: „ Mí Pálóczy Mátyús Magyar Országának Ná-
 „ dor-Ispánnya, és Kúnoknak Bírāja, adgyuk emléke-
 „ zetül: hogy azon per folyást, melyet Cháholy Já-
 „ nos, és László, a' kikért Nabiadi Antal Leleszi Kon-
 „ ventnek Levele mellett meghatalmazott Prókátor ál-
 „ lott Maday László ellen, kinek nevében Phylpessy
 „ Bálint Deák Váradi Káptalannak Levele mellett meg-
 „ jelent, néhai Gáray Miklós Úrnak idézésére, és a'
 „ melly per folyást Kis-Karátson ünnepének nyóltzad-
 „ jára már halasztottuk, azon ünnepnek nyóltzadján
 „ említett László megkettőztetvén négy gyrából álló
 „ bírságunknak két részét, és egy harmadát a' F. l.
 „ pereseknek; megint a' Prókátoroknak megegygyezé-
 „ séből közelebb jöendő Sz György ünnepének nyólt-
 „ tzadjára halasztottuk e'képpen: hogy említett Lász-
 „ ló a' mí bírságunkat ismét megkettőztesse. Költt
 „ Budán a' határ napnak negyven hetedikén, 1486.
 „ Eszt. “

1450. Rohod helységnek határit Rohodi, és Wa-
 jai Nemesség Csáholytól megkülömböztette.

1497. Cháholy Veronikának Dobó Domokos özve-
 gyének rész jószág Csáholyba adatott.

1500. Cháholyi Gáspár Jászai, Prépost volt, a'
 ki, a' mint azon Konventnek Levél tárja mutattya
 1502. Eszt. ottan meghalálozott.

1505. Bertalan a' Vármegyének Követtye volt az
 Ország Gyűlésére. I. Rész. §. 57.

1514. Cháholyi Ferentz Chanádi Püspök alá írta
 nevét a' Haza Törvényének.

1526. A' Mohácsi veszedelembe elesett. I. Rész.
 §. 64.

1545. Cháholyi Anna hajadonnak, és Tardý Mi-
 hálnak Cháholyi Uradalomnak része Királyi adomán-
 nyal adatott, úgy mint: Cháholy, Gebe, Megyes,
 Szálka, Parazna, Sándor, Remeteszeg, Tunyogh, Er-
 dő.

d6. Szada, Nagy-Kis-Kocsord, Györgyteleke, Jánossí, Sály, Angyalos, Újfalú, Csenger, Nagy-Kis-Both-Palád, Sonkád, Magyar-Oláh-Középső-Csáholy, Pányit, Költse.

1547. Cháholyi Imrének leányi, Anna Briberi Melith György, Katalin, Radnóczi Petrichevich Miklós feleségei Királyi jóva hagyás mellett a' Cháholyi Uradalomba fiú ágga tétettek, és béiktattattak.

1549. Nádasdy Kristófnak, Cháholy János, és Miklós minden jószági Királyi adománnyal adattak.

1562. Illósvay Péter, ki először Debreczenbe, az után Wittenbergába tanúlt, az Isteni előre való elrendelésről (*prædestinatio*) mélyebb gondolkodása miatt magát Cháholyban felakasztotta, a' mint Verántz Antal Püspök Egerből Forgách Ferenczhez 25. Aug. írta, mint Püspöki Megyében történt dolgot, azért Szathmár Vármegye már akkor Egri Püspökséghez tartozott.

1568. Melith Györgynek Cháholyi Annától született fiai Melith István, Pál, és Péter a' fellyebb írt Cháholyi, és Csengeri Uradalmokban új Királyi adomány mellett megerősítettek.

1569. Prépostváry Bálintnak, Tardy Istvánnak, Dorottyának, és Sulyok Katalinnak rész ezen jószágban megint fiutás mellett adatott.

1574. Láz, mak termő erdő, máskép *Kocsordi Mésző-Szél* kogy Cháholyi határban légyen, íteltetett.

1727. Szathmáry, máskép Beneze Sámuelnek,

1747. Gróf Teleky Adámnak benne rész jószág adatott.

A' Cháholyi Nemzet sora-is meg vagyon nálunk, mellyet a' Királyi Itélő Udvar Levél Tárából írtunk-le. Törsöknek tétetik Cháholy Péter Chahul-Monostráról neveztetett, ennek 1343. fia János, 1379. unokája Sebestyén.

bestyén. 1410. Dienes, és István. 1429. János, és László, kinek felesége Kállay Klára. 1454. János, István, Mihály, László, Bertalan felesége Lossonczy Bánffy Anna, Miklós. 1486. Péter. 1498. Margith Buttkay András özvegye. 1450. Mátyás, Pál, György, Sebestyén, András. 1484. Ilona Malomvizi Kenderes Jánosnak felesége. 1517. János, Lukács, Péter, Miklós felesége Zóltán Magdolna. 1502. Gáspár Jászai Prépost. 1517. Ferencz Csanádi Püspök, más Ferencz felesége Fánchy Ersébeth, Imre Felesége Pálóczy Katalin, Borbála, Perényi Miklós, Lutza Mariássy István, Katalin Tunyogy Imre házassági társai. 1499. Gáspár, a' ki Raguzába elvándorlott, ottan Mililla feleséget vett, és József, Jakab fiakat, Marilla, Vita leányokat nemzén, most-is maradéki fent lenni mondatnak. 1527. Imre Ráskay Kristinától született leányai, Katalin Petrichovich Horváth Miklós, Anna Melith György Feleségei, és Péternek hasonlóképen leánya Anna, először 1549. Tardy Máthé Deák, az után 1552. Sulyok Ferencz házassági társa, mint fellyebb, fiú ággá tétettek, és leányágon Melith, és Sulyok maradékokba fent vannak.

Cháholyi Imre, kinek leányi meg fiúsítottak, volt I. Ferdinánd Királynak nagy híve. Mert a' mint a' Királyi adomány Levél, és a' Leleszi Konventben található tanút vallatása bizonyította, 1545. Eszt. Zápolyiak által minden Zathmári jószágától megfosztatott, és az anyjával Pálóczy Katalinnal a' Czékei Kastélyba Zemplén Vármegyébe vette lakását, ottan-is Perényi Gábor által ostromoltatott, de Csernáchónál táborozó katonái Perényinek hadait elszélesztették.

Fiú ágon utólsó volt Ferencz, nevezett Imrének fia, a' ki Károlyi Frusina feleségével gyümöltstelen házassági életet élván 1569. véget vetett a' Cháholyiak jeles nevének.

A' Cháholyi Kastélynak pedig felforgatása, és a' helységnek elpusztítása történt 1605. Basta György hadi Vezér által, a' mint az ellene tétetett panasz bizonyította.

§. 73. *Abaháza* régenten falú, most pusztá.

1381.

1381. Cháholyi Sebestyén, és János Kállay István-
nal eltseréliék *Radalph*. (most *Rechege*) helységért a'
Leleszi Konvent előtt Sz. Lőrincz virradóján.

Azon Eszt. határjai megjárattak Cháholy, Megyes,
és Radalph felől.

§. 74. *Máté-Szalka* Mező-város, lakóssai Magya-
rok, főbb részént Reformátusok, de Római és egy-
gyesült Katolikusok is találhatnák itten, Zsidók pedig
sokan laknak. Temploma elég tágas, tornya régi épí-
tés téglából lévén a' teteje hegyessen felépítve, mely-
ben óra is vagyon, a' Zsidóknak is különös Könyörgő
házok vagyon. Földes Urai: a' Gróf Károlyi ház, Way
József Királyi Udvari Tanácsos, Patay András, Eördögh
György, Jeszenitzky János, Irinyi, Witkay, Mándy,
Géressy, Fogarassy, Kovács, Sulyok, Pogány, Mé-
száros, Bakay, Rókász Urak. Szántó mezeje nagyobb
részt homok dombokból, és völgyesebb helyekből áll,
búzát, rozsot, tengerit bőven terem, kaszáló réttyeik
jók, erdeje két szakaszban, tölgy, nyír, nyár fákat
termő, szőlejek is némelyeknek a' homoki dombokon jó
nyári bort teremnek.

1260. A' Tatár járás után Máthé, Zalka Grófnak
fia, V. István Királynak Udvari híve megnépesítette,
a' kitől nevezetét vette. Ennek unokája

1369. *Magyarnak* neveztetett Zalka Pál Konch
Istvánnak örökösön ajándékozta a' Leleszi Konvent előtt.
A' ki megint

1391. Margithnak Debreöy Péter feleségének zá-
logban adta. Ennek fia

1403. Debrewi István pártuszkodása által elvesztet-
te, és Miklós Leleszi Prépost Királyi Udvari Al-Kan-
tzellár *Oroszoknak* neveztetett atyafiai részekre felkér-
te. De

1419. Cháholyi János, és László Sebestyénnek fiai
ellent állottak, azt feleselvén: hogy Péter özvegyének
csak élte napjáig a' leányi negyedben zálogban adatoit.

1421. Orosz László még ezen Zalkai rész jószágot bírta, azért is Cháholyi László, és János minden gyümöls fáját kivágatták.

1489. Adviganak Malomvizi Kenderes László özvegyének rész adatott itten.

1514. Zalkay László Váczi, az után Egri Püspök, 's nem sokára Esztergami Érsek, a' ki a' Mohácsi veszedelembe elesett, ezen mező városba való fi volt, szégyen születtől, a' mint alább ki fog tetszeni, születén, tanulása, 's tudománya által Magyar Országi legfőbb Papi méltóságra emeltetett. Nevelője, és ápolgatója vala Bakacs Tamás Kárdinál és Esztergami Érsek, a' mint Erdődön Szathmár Vármegyébe született Bakacs Tamásnak anuya után, talán rokona is lehetett.

Viseltt dölgaít több híteles írók megírták:

1524. 6. Májusban Esztergami Érseké lett, VII. Kelemen Pápa megküldyén nékie az Érseki Palástot arra serkengette: hogy a' Cseh Országba bétsúszott Luther újjításait vagy szép móddal megtérítés által, vagy II. Lajos Királynak fegyverével fojtsa el. A' mint e' végre Prágába el-is ment. De mivel hazájába azon újjítás terjedni kezdett, haza hivattatott. Írja Oláh Miklós.

Magyar Országba és Erdélybe, kivált Nagy-Szebenbe, és Brassón a' Luther követőt Egyházi átok alá vetette, de azon Pásztori Levelét a' Szebeni Esperes, és Plébános tartván a' Luther követőinek sokaságától ki nem hirtette, azért a' Nagy-Szebeni lakósoknak nagyobb része a' Reformációt bevette. Írja Bzenszky Rudolf Jesuvita jegyzéseibe.

A' Királyi Udvarba, Gróf Frangepán Kristóffal össze veszté, a' kinek midőn a' szakállát megtepté volna, ez Zalkay László Érseket Katonáson pofon vágta, és keményen meg is öklözte. Írja Istvánffy 8. Könyv.

A'

A' Hatvani zenebonás gyülekezeten a' Királynak hatalmát fent tartotta, és hogy a' Király azon gyülekezeti végeztéseinek alá írjon, nem engedte. Istvánffy 8. Könyv.

Ott ötöt a' zenebonáskodó rendek, mint *Vargának* fiát méltatlannak kiáltották az Érseki méltóságra, és az Ország Kintsei pazárlojának nevezték. A' mint ott feljegyeztetett.

1525. Ő volt azon Törvénynek eszközlője: hogy a' Lutheránusok égettessenek meg.

1526. A' Mohácsi ütközetbe a' Király oldalánál állott, és ottan vitézül elesett. Isthv. 8. Könyv.

Az ütközet után Solymán Török Tsászár midőn eleibe hozattattak az elesett két Érseknek, és őt Püspököknek vérengező fejei, neveiket tudakozván, „a' többieket nevetéssel megtsufolta, Zalkay László fejét pedig megutállással elvetette, mondván: ez volt az a' rút fősvény, a' ki a' maga Királyt, midőn olly nagy hadi szükségbe tőle pénzt költsön kért, nem segítette, noha az arany, és ezüst nagy mértékben a' Kintsei között taláztatnak. Írja Jövi Pál 28. Könyv. “

Két testvérjei maradtak.

1527. Szalkay Márton hűségesen őltalmazta Eger várát Bodó Ferencz ellen, a' ki azt Zápolya János számára akarta elfoglalni.

1552. Szalkay Balás Szarvaskői Kapitány vala.

Szalkay Nemesek most is ezen Megyébe Garbóc helységbe laknak.

1546. Tanú vallatás tétetett: hogy *Bagoháza* nevezetű földek a' Zalkai határban helyeztetnek.

1547. Cháholy Imrének leányi fiú ággá tétetvén Zalka helységébe is béiktattattak.

1650. Zován erdő, Keesete, és Radna földek Má-
té-Szalka, és Pályi között elmezsgyéltek.

1680. Erős Gáspár feleségének Nagy Mihályi An-
nának egy telket végső rendelkezésbe hagyott.

1602. Baloghi Szabó Péternek egy Nemes ülés,

1727. Bencze, másképp Szathmáry Sámuelnek rész
jóság,

1747. Gróf Teleky Ádámnak is,

1748. Gróf Károlyi Ferencznek-is rész jóság ben-
ne Királyi adománnyal adatott.

§. 75. Sándor falú a' közelebb múltt századnak
elein pusztultt-el, melly-is a' Kraszna vizének két öl-
dalan lévén építve, a' gyakori ár vizeket ki nem ál-
hatván a' lakosok a' helységet oda hagyták, és ezen
puszta már most rész szerént szántással, rész szerént
kaszálással használtatik, mint nádat, mint szénát jót
ád. Ezen pusztának a' határán végeződik a' láp, melly
kezdődik a' Domahídi határon, és a' mellynek mint
egy öt mértföldnyire terjed a' hossza, a' szélessége
pedig hol egy, hol két mértföld. Birtokossai: Irinyi,
Way, Patay, Eördögh, Sulyok, Pogány, Császy, Je-
szenszky, Mándy, Szabó, és több Uraságok.

Ez-is a' Cháholyi Uradalomhoz tartozott régenten.

1547. Cháholyi Imrének leányi megfiúsítván ezen
helységbe-is bé iktattattak.

1550. Tanú, vallatás tétetett: hogy Kisa nevezetű
tő Sándor helységhez tartozik.

1592. Szent-Miklóssy Pongrácz Gáspárnak,

1727. Szathmári-Bencze Sámuelnek-is rész ada-
tott benne.

§. 76. Koosord az Esedi lápnak egymástól való
megszakadásában épültt Magyar falú, régenten Nagy-
és Kis-Koosordra osztatott, most a' Kraszna vize mel-
lett posványos helyen lévén, sok hídakkal, és töltések-
kel tartatik. Nagyobb része lápból, és rétből álló,
a'

a' Szamos, és Kraszna vízteiől sokat szenved. Nádja, szénája elegendő, egy kis erdőtskéje, a' határja rész szerént fekete nyirok, rész szerént homokos mindenféle gabonát bőven termő, csíkot, halat elegendőt foghat, ez előtt vidrákat-is. Lakóssai Reformátusok. Templomjok téglából épültt régi munka, mellyben-is azon időben, midőn a' Kocsordiak Törököknek hódoltyai voltak, a' Prédikátor prédikálván, és tanításában az Apostolok tselekedeteiből Cappadóciát, Pontust, Pamiátiát, és Efezust emlegetvén, a' Török, a' ki ezeket halgatta, ezt mondotta: *hallod-é! mind ezeknek hadj békét, mert azok a' mi hatalmas Császáruk, é, elégedj-meg Te Kis- és Nagy-Kocsordal, többet ne kívádj!* Ezen helységnek földes Urai: Gróf Telekiek, Sulyok, Ujhelyi, Korda, Irinyi, Patay, 's több feles Nemesek.

1272. „Henrik Chizar fia atyafiságos szeretetből a' maga atyafiának Abrámnak, *Ponith* Gróf fiának *Kuchurd* nevezetű örökös földgyéből ajándékozott egy ház helyet, és egy Nemesi ülést, *Kuchurd* vízből eredő halas tóval egygyütt, a' Váradí Káptalan előtt, Batur Úr Prépostya, Iván Éneklője, Egyed Kints-Tartója azon Káptalannak lévén. “

1277. Már a' Kochordi hidaktól vám szedetett, a' mint Cháholyinak leírásában láthatni.

Az után a' Cháholyi nemzetség bírta, kinek *Kátha* Magyar nemből eredett *Ponyith* Gróf eleje vala.

1399. Mácha helységnek elpusztításával megnépesítetett, a' mint Mácsának leírásában látni fogjuk.

1466. Báthory Andrásnak, és Istvánnak egész helység Királyi adománnyal adatott, de birtokában nem léphettek Cháholiaknak ellent mondása miatt.

1547. Cháholyi Imrének leányi fiú ággá tétetvén itten-is béiktattattak.

1638. Melith György itten Kastélyt épített, és azt Melith Péter ötszének hagyta végső rendelkezésében.

1569. Kapy Katalinnak

1727.

1727. Szathmári Bencze Sámuelnek-is rész adatott benne.

§. 77. *Porháza* régi pusztá Csanálosnak szomszédságában, mellyet

1431. Báthory István elfoglalván, Vetéssy, és Károlyi Nemesek tanú vallatást eránta tétettek.

§. 78. *Szent-Márton* most pusztá, hajdan falú, az Ecsedi láp mellyékén, erdőből, kaszálóból, és szántó foldból áll, inkább homok, mint fekete föld, mellybe az erdő szaporítás véget az Uraság tölgy makkot vettetett. Az fel álló erdeje nyír, tölgy, nyár, és cserfákból áll, és más mindenféle réti, és gazallya fák találatnak itten elég sűrűséggel. Filalomba lévén, őz k, farkasok, rókák, nyulak, fajtók, és foglyok lakják, a' láp oldalai mind nemző, mind menedék helyet adván nékik. Ez is a' Gróf Károlyi háznak öröksége.

Régenten Sz. Márton tisztességére fundáltt Klasmagistromhoz, vagy Apátúrsághoz tartozott, melly *Sárvár Monostornak* neveztetett, de mellyik Szerzeté lehetett? nem tudatik.

Kétség kívül ez-is a' Tatár járásban elpusztulván, világi kézre jutott.

1322. *Elleus* hírtokossa *Guthkeled* nemből való Szathmári Alispány, ezen Monostortól *Szent-Egyház Mesterének* mondatott. I. Rész. §. 132.

1400. Csak ugyan *Guthkeled* nemből származott Báthoriak a' Sárvári Monostorral egygyütt birták, a' hol *Szent Márton* népes helységnek, *Sárvár-Monostor* pusztának íratik, 's *Eger* erdeje említetik.

1415. Lossonezy 'Sigmond elfoglalta azért: hogy ő véle Báthory László, és István a' Törökök ellen nem mentek; de még azon Eszt. Ersébeth Királyné nékik vissza adadni parantsolta,

1423. Báthory István, Benedek Tamás, Mihály, és Bertalan új Királyi adománnyal birtokában meg-erősítettek.

1427. Gachály Tamásnak, Tamás fiának azon rész oda ítéltetett, melly néhai Lászlóé *Elleus* fiáé vala, és Mihály, és László Kusalyi Jakch István fiai által bírattatott.

Az után az Ecsedi várhoz kaptsolttván, vele azon egy Urat esmért, a' mint Ecsednek leírásában látni lehet.

II. A' Kraszná - Közi járásban.

§. 79. *Tunyogh*, Magyar falú, földes Urai: Gróf Károlyi ház, Korda, Illósvay, Szűcs, és több Nemesek, lakóssai Reformátusok, kiknek kö Templomok, és Prédikátorok van. Fekszik a' Szamos parton, földgyei bőven termők, sok réttyei vagynak, erdejek nints, nád-dal pótollyák - ki ezen szükségeket.

1335. Thunyoghy Gergelynek fia Mihály Thunyogh helységnek felét, mellyett Illona, Bagich, és Bagur Nemes Aszszonyoknak hit részben, és leányi negyedben által adott volt, de per folyás által tőlök vissza vette, által adta Cháholyi János Mesternek, Péter fiának, mint közelebről való attyafiának Károly Király előtt Wissegrádon.

1378. Daróczy Zük Márknak, Andrásnak, és Imrének ezen helységnek fele Királyi adománnyal adatott.

1380. Határjai járattak minden határozás nélkül.

1419. Cháholyi János, és László az ítélő Királyi Udvar eleibe idézték néhai Orosz Miklós Leleszi Prépostnak, és Királyi Al-Kantzellárnak. attyafiait: hogy Tunyoghi rész jószágokat Klára Testvéreknek, Kis-Zudarnak neveztetett Péter özvegyének képzelt hívségtelensége által igazságtalanul a' Királytól felkérte.

1421. Ugyan azok Tunyogon Orosz nemzetségnek minden gyümöls termő fajt levágatták.

1547. Cháholyi Imrének leányi meg fiúsítván ezen helységbe is béiktattattak.

1592. Nagy Kállai Leökös Lőrincz,

1630. Kozák, máskép Rác János,

1717. Korda Mihály benne részt egy malommal Királyi adománnyal nyertek.

1725. Géressy János, és felesége Tunyoghy Ersé-
beth egész helységet,

1758. Szücs Mihály, János, Márton, Miklós, és
Ferencz egy Nemes Udvarhelyet, és 16. telket benne
Nádor Ispányi adománnyal felkérték.

§. 80. *Győr-Telek*, régenten *György-Telek*,
Magyar falú a Szamos parton, birtokossai: Gróf Ká-
rolyi ház, Gróf Teleky Jósefné, Illósvay, Irinyi, Pa-
tay, Uray, Filep, Radványi, Kubinyi, Gersenyi, Dom-
brády, és mások. Lakóssai Reformátusok, fa Tem-
plomok, Papjok van. Határja két nyomásbéli, őszi,
tavaszi vetést meglehetősen, réftyei elég szénát terem-
nek. Határán jön le a Szamos vizébe ama nagy köl-
tséggel készültt árok, melyet Gróf Károlyi Antal ké-
szíttetett a végre: hogy a lápról a Szamosba szivá-
rogjanak a vizek. Piattza Szathmár.

1335. Cháholyi Sebestyén György fiának adta:
hogy abba ártatlanul tölthesse mezei életét, és azt
Gerg-Telekének nevezte. Lelész. Konv.

1380. Még Cháholyi György bírta, a mikor már
népes helység volt.

1349. *Mácha* helységnek elpusztításával jobban
megnépessítetett, a mint Mácsának leírásában látni
fogjuk.

1546. Peökry Pálnak,

1659. Kapy Klárának is rész jószág adatott benne.

§. 81. *Ökörítő* Magyar falú, birtokossai: Szuhá-
nyi János Fel-Ispány, Lukácsi Ferencz, Báró Barkó-
cziné,

eziné, özvegy Wiskay Lászlóné, Kállay Antal, Illósvay, Kormos, Szaploneczay, Becsky, Rapolti Nagy, Szentmariay, Máty, Gulácsi Nemzetségek, földgye igen termékeny, sok szénája van a' lapokon, lakossai leginkább R formátusok, kiknek derék kő Templomok, 's Papjok helyben.

1352. Midőn Nemes férfiak János, Jakab, András, Mihály, és Miklós Mesterek, Kulchey Dienesnek fiai, *Ukuritov*, és *Ukuritov-Etety-Kudya* helységeket, és *Macha* helységnek felét Domanhidy Miklósnak, Miklós fiának megölettetéséért, az ő fiainak, és testvéreinek által adták, Tykudy Péternek Amade fiának, mint Király emberének, és Tisztes Miklós Papnak, Váradi Sz. Egyház Karja, és Szent Üdveztők Oltárja igazgatójának jelen létében, akkor bemutatták néhai IV. Béla Király idejében azon helységek-ről költt határ levelét, melly e'képpen vala: „1238. „Eszet. Tykudi pusztának határja *Penty*, és *Saul* „helységekkel, onnét a' *Bolkani* úton, és a' *Bolkannak* szegletein, déli részről egyenesen *Hapuriassa*, onnét *Eger* réttyére, onnét *Nyny Egerhez* „*Ana* halas tó körül, melly egészszen a' *Klastromhoz* tartozik, onnét *Kerekteonek* a' közepén, és az „*Aruknak* végén egészszen a' *Zomusig*, a' hol határjok végződik.“ Költtt Sz. Jakab Apostolnak nyolctaoján, 1052. Eszt. Tisztes férfiak Filep, Prépost, Benedek Fel Olvatója, László Éneklője, Gergely Kints-Tartója Kanonokjai, és Mesterei a' Váradi Sz. Egyháznak üdvösségesen lévén.

1395 Dománhidy nemzetség bírta.

1399. Cháholyi Dienes, és István Miklósnak fiai felét elfoglalták mind a' két Ökörítónak, az az *Ukuritov-Etetykudyanak* is.

1423. Báthory Istvánnak, és Andrásnak benne rész,

1448. Lónyay Andrásnak is benne rész Hunnyady János Ország Fő-Kormányozójának adományyával adatott. Vólt ez Beregh Vármegyei Követ 1447. a' Budai

Budai Ország gyűlésére, midőn Hunnyady Jánosnak Buda várát gondviselésére bízták.

1449. Dománhidy György birtokában új Királyi adomány mellett megerősítettett.

1453. Dománhidy Mihály, András, Gergely, 'Sigmond, Györgynek fiai benne osztozkodtak.

1515. Ungai Hajas Tamás,

1517. Gúthy Ferencz, és Imre,

1562. Suhó Ferencz, és Sukán János,

1624. Kürthi Pogrányi György,

1630. Chapy Sófia, és Mosdossy Imre,

1642. Laskay János.

1659. Jékey András,

1717. Viszocsányi Sándor,

1729. Jékey Sándor,

1750. Nagy Sándor, és György benne részt Királyi adománnyal nyertek.

§. 82. *Mácsa* fellyebb írt helység, most pusztá Ökörítő mellett.

1352. Kölchey nemzetség által Dománhidiaknak Tej váltságba fele által adatott, mint fellyebb.

1399. De azt Cháholyi Dienes, és István elfoglalták, és a' lakóit akkor megnépesített *Kochord*, és *György-Teleke* helységekbe szállították.

1414. 1417. Felét Kölchey nemzetség bírta.

1428. Már pusztá volt, Báthory Istvánnak, és Andrásnak benne rész Királyi adománnyal adatott.

1431. Határit jártni a' Báthoriak nem engedték.

1448. Lónyay András,

1750. Nagy Sándor, és György egy rézébe béiktattattak.

§. 83. *Rápolth* Magyar falú, Reformátusok lakják, kiknek Templomok, Papjok van, földes Urai: *Rápolthi* nagy nemzetség, *Potsok*, *Kormos*, *Kanisay*, *Erdé-*

Erdélyi, Szabó, Kászonyi, Gersényi, Sándorházy, és több Nemesek, a' Szamos vize partján fekszik, határja búzát, tengerit, árpát, zabot, szénát jól terem. Piattza Károly, Szathmár, és Tisza-Ujlak.

Régenten a' Rápolthi nemzetség bírta.

1430. Dománhidy György, és László elfoglalták volt, de Rápolthi Andrásnak, László fiának 'Sigmund Király vissza adatta.

1590. Rápolthi Nagy Mátyásnak,

1602. Ezen Vármegye Fel-Ispánnyanak,

1665. Thúry Sófának, Várallyai Horváth István feleségének, Máriának Kende János hitvessének, Thúry Susánnának, és férjének Sándorházy Ferencznek benne rész jószág Királyi adománnyal adatott.

1711. Rápolthi Nagy Pál is ezen Vármegyének Fel Ispánnya vala.

§. 84. *Porcsalma*, Magyar, Oláh, és Orosz falu, földes Urai: Szaploneczay Antal, ki főbb részét bírja, többi birtokossai: Szuhányi János Fel Ispány, Gróf Károlyi ház, Kállay Antal, Marsovszky Sámuel, Súly, Ványi, Lázár, Kovács, Galgóczy, Bajnay, Szentmaria, Czibere, és Balla nemzetségek, lakóssai többen Reformátusok, és Ő Hitűek, határja nagy és sík mező, kiterjed az Ecsedi nagy lápig, búzát, tengerit, zabot, árpát, szénát jól terem, erdeje nints, de nádgya elég, Szathmár piattza.

1397. Drágh, és Bálk Vajdák bírták.

1399. Cháholyi Dienes, és István Miklósnak fiai Eke-Tyukodja helységét elfoglalván, annak lakóssait Porcsalmára szállították.

1423. Báthory Istvánnak, és Andrásnak,

1449. Domahidy Györgynek benne rész Királyi, adománnyal adatott.

1453. Domahidy Mihály, András, Gergely, 'Sigmund, Miklós, Györgynek fiai benne osztzkodtak.

1515.

1515. Ungai Hajas Tamás,
 1517. Gúthy Ferencz, és Imre,
 1562. Suhó Ferencz, és Sukán János,
 1612. Kapy Sándor, és András,
 1624. Nemes-Kürthi Pogrányi György,
 1630. Csápy Sófia, és Mosdossy Imre,
 1659. Jászay Mihály,
 1687. Rápolthi Nagy Pál,
 1729. Jékey Sándor, és Maria Radich 'Sigmond
 felesége.

1750. Nagy Sándor, és György benne rész jó-
 szágot Királyi adománnyal nyertek.

§. 85. *Sályi* Magyar falu, Reformátusok lakják,
 kiknek kö Templomok, és Prédikátorok van, birtokos-
 sai: Domahidy László, Sulyok, Majos, Biró, Kolláth,
 Marsovszky, Uray, Balla, Horváth, Gerzsényi, Aj-
 tay, Maróthy, Rápolthi Nagy, és Eötvös Imréné.
 Földgye fekete, jó termékenységű, erdeje nints, ha-
 nem a' Szamos vize mellett szép gyümölcsös kertyei,
 piattza Szathmár, és Károly.

1350. András, és Dessen, Imbregi Dienesnek fiai
Sály helységet Péterrel, Abrám fiával, *Katha* nemből
 valóval, Cháholyi nemzetségnek elejével Vassian hely-
 ségért eltserélték, kik által a' Csáholyi Uradalomhoz
 tsatoltatott.

1541. Peökry Pálnak benne rész jószág Királyi
 adománnyal adatott.

1547. Cháholyi Imrénének leányi megfiúsítván ben-
 ne béiktattattak.

1558. Soós János,
 1561. Karansebessi Nagy Mátyás,
 1640. Laskay János,
 1642. Bárá Károlyi Ádám benne részt,
 1663. Vass Márton egy Nemes ülést Királyi ado-
 mánnal nyertek.

§. 86.

§. 86. *Pátyod* Tót falú, birják Eötvös Imréné, Domahidy László, és 'Sigmond, Geötz Ferentz Királyi Tanácsos, Majos Jósefné, özvegy Kovács Jósefné, Galgóczy Imre, és Simonyi István. Lakóssai Katolikusok, és Evangelikusok; határja két nyomásbéli, búzát, tengerit, árpát szénát jól terem, piattza Szathmár, és Károly.

1396. Pátyody Balás, és Ambrus bírták.

1498. Rohody Péternek, és feleségének Eury Ersebethnek,

1501. Zoltán Jánosnak,

1504. Zoltán Istvánnak, és Ferencznek.

1549. Báthory Andrásnak benne rész Királyi adománnyal adatott.

1580. Nemes Egry Anna egész rész jószágát Pátyodon Balog Istvánnak, és Jánosnak 104. forintba elzálogosította.

1667. Gróf Lónyai Margit, Gróf Csáky István házastársa Szinyér-Várallyai némely jobbágyságait Mikolaj Bölcsisárral Pátyodi jobbágyságokért eltserélte.

1663. Wass Márton egy Nemes Udvarhelybe,

1724. Bagossy László az egész Pátyodi pusztába béiktattatott, melly az után népesített meg Tót lakókkal.

§. 87. *Angyalos* Magyar falú, birtokossai: Diószeghy, Kerekes, Domahidy, Szintay, Gróf Teleky Jósefné, Bárány Barkócziné, Szuhányi János, és más Nemesek. Lakóssai Reformátusok, Templomok, Papjok vagyon; fekszik a Szamos vize mellett Csengerhez közel, határja három nyomásbéli, tiszta, és kétszeres búzát terem, malma helyben, réttyei jó szénát teremnek, erdeje nint, piattza Szathmár.

Régenten a' Cháholyi Uradalomhoz tartozott.

1381. Balk Vajda Cháholyi Sebestyénnek lovait, azokon vitetett sóját Angyaloson elvitte.

1545.

1545. Bornemisza Boldi'sár, Cháholyi Anna hajadon leány, és Tardy Mihály Királyi adomány mellett Angyaloson béiktattattak.

1547. Cháholyi Imrének leányi,

1568. Melith István, Pál, és György, mint Cháholyi Annának fiai,

1569. Tardy Dorottya, Sulyok István, és Katalin,

1592. Szentmiklóssi Pongrácz Gáspár hasonlóképen.

§. 88. *Tyukod* Magyar falú, két fordulója van, őszi, tavaszi vetést jól terem, kaszálója a' lápon sásas, a' mezőn jó, vizes határa lévén, a' lap szélén egy nagy vájás tsináltatott ez előtt 67. esztendővel egyenesen azon árokba, melly Ecsedtől a' Györtelesi határon egész a' Szamosba vitetett, mellyen az árvizek a' haszon hozó földekről tsak hamar leszaladnak, lakóssai Reformátusok, téglából épült templomok vanon. Földes Urai: Rápolthi Nagy, Uray, Szalay, Gyene, azonkívül sok Nemesség lakja.

Régenten két különös helység volt: *Tyukod* mostani *Tyukod*, és *Egyed - Kúttya*, mellyet a' régi tudatlan írók *Etyety - Kudyjának*, az után *Eke - Tyukodnak* nevezték.

Etyety - Kúdy hogy régenten Kulchei nemzetséggé volt, és

1352. Dománhidyi nemzetségnek fej váltságban által adatott, azt Ökörítőnek leírásában láttuk, a' hol Tyukody Péter, Amadénak fia említettik.

1380. Tyukodot Tyukody László, Jakab, és azoknak rokoni István, és András bírták, és annak birtokában új Királyi adomány mellett megerősítettek.

1389. Ersebeth, és Anna testvérjekkel osztózkodtak.

1395. Eke-Tyukod Dománhidyi Miklósnak birtokában volt.

1399.

1399. Domahidy Miklós Miklósnak fia perben fogta Cháholyi Dienest: hogy *Eke-Tyukodja*^s helységét elfoglalták, és a' lakóinak egy részét akkor megnépesített Porcsalma helységbe szállították.

Azon Eszt. az Erdélyi Fejérvári Káptalan bizonyító Levelet adott: hogy Tyukody András Pálnak fia, és Tyukody Amadé Istvánnak fia, Nemes Tyukody Margith asszszonynak 60. arany forintba a' leányi negyedet kifizették.

1406. Eöry Ambrusnak, és Bálintnak benne rész,

1424. Kazai Kakas Miklósnak, és Kazoni Pogány Domokosnak három telek,

1448. Domahidi Györgynek Tyukodon, Lónyay Andrásnak Ethet-Tyukodján,

1449. Jármy Lászlónak, Ramocsaházy Tamásnak, Sadányi Tamásnak, és Santhus Miklósnak Tyukodon rész Királyi adománnyal adatott.

1476. A' Tyukodi, és Urai Nemesek megalkudtak a' villongásban volt szántó földgyeik eránt.

1514. A' Tyukody Nemesek a' pártos *Keresztes* parasztokhoz állottak, és azért a' jószágok Báthory Andrásnak adatott. I. Rész. §. 58.

1544. Peőkry Pál-is Királyi adománnyal részt nyert. Vólt ez azon Pekry Lajosnak Báthory Ersébet-től született fia, a' ki mivel Ferdinánd Királyt illetlenül tsúfolta, Gréczenben, és Insprukban hét esztendeig fogságban tartatott.

1550. Hogy *Chenger út* mellett való, *Chenger útra* menő, *Mihály Jakab réttye* táján lévő földek, *Halászó-Tó* táján lévő mező, és *Varadiostó* halas tó a' Tyukodi határhoz tartozandók elítéltetett.

1665. Sófia, Várallyai Horváth Istvánnak, Mária Kende Jánosnak, és Thúry Susánna, Sándorházy Ferencznek feleségei Tyukodnak részeibe,

1750. Nagy Sándor, és György *Eke-Tyukod* egész helységbe béiktattattak.

§. 89. *Bürgezd* puszta Tyukod mellett, azért Tyukodnak éjszak felől való sor úttzája *Bürgezdnek* nevezetik.

1546. Még népes helység volt, *Bylgezdnek* íratott, és benne két Nemes Udvarhely Pekry Pálnak Királyi adománnyal adatott.

§. 90. *Ura* falú, ez előtt bellyebb feküdt a' *Krasza* na felé, de azon víznek árja láppá tévén határát, elpusztultt, a' régi Templomának fenék kövei most is jól kitetszenek, az után mint puszta úgy használtatott, megint a' láp szélén helységgé vált; gyülevész Oláhokból áll, kiknek Templomok nints, szomszéd helységben járnak, határja termékeny, mindenféle veteményt, és sok sásas szénát terem a' láp mentében, nádja, és csikászó helyei, mellyekből télnék idején a' vidéket is részeltetik. Birja most is a' fiú ágon virágzó Uray nemzetség, melly innét veszi nevezetét, és sok érdemes Al-Ispányokat, és Szolgabírákat adott ezen Vármegyének. I. Rész. §. 163, 165.

1414. Egészszén Uray nemzetség bírta.

1476. Tyukod, és Ura között a' villongásban lévő határok eligazítattak a' Tyukodi, és Urai Nemesek között.

1551. Hogy *Kis-Balkán* hát forduló az Urai határhoz tartozandó, elítéltetett.

1642. Báró Károlyi Ádámnak benne rész jóság Királyi adománnyal adatott.

§. 91. *Cseenger Magyar* mező városa, régebben meg erősített Kastélya vala, mellynek helyét most is *Kastély dombnak* nevezik, népessége 350. gazda, éjszakaról a' Szamos vize keríti, a' mellyen a' Vármegye nagy költséggel álló hidat tart. Közötte és Pátyod között fekszik *Pusztá-Jánossi*, igen jó földgye van, mellynek,

nek, és Csengernek földes Urai: Gróf Teleky, és Károlyi házak, Bárány Barkóczy Ferencz özvegye, Kölchei Kende Pál maradéki, Eötvös Lajos, és Klobusiczky Tizzele Eötvös Imre özvegyei, Kállay Leo, és József, Rápolthi Nagy Ferencz özvegye, Szuhányi János, Fogarassy László, Jékey István, Uray 'Sigmond, és Ferencz, Ujhely Antal, Korda Ferencz, Becsky János, Matay, Riskó, Osváth, Hadady, Belényessy, 's több Nemes nemzetségek. Lakóssai Katolikusok, és Reformátusok, mind a' két rendbélinek Temploma, a' Katolikusok mostani Papja Jávorszky Sándor Sz. Ferencz Reudén való; három nyomásbéli szántó földgyei, és réttyei termékenyek, piattzozása Szathmáron, és Károlyban, malma helyben, dohány termesztésről híres.

1217. Eszt. már vagyon róla emlékezet I. Rész.
§. 122.

1239. Még a' Zathmári Királyi Várhoz tartozott; mert a' Királyi Kamará Levél-Tárjában van bizonyító Levél: „Hogy Dienes Nádor Ispány, és Zounuki Fő-
„Ispány előtt pereltek Gróf *Ponyth Kathai* nemből
„való Mátyás, és Miklós *Chengueri* helységből való
„Zathmári várnak jobbágyival két ekényi föld eránt,
„és úgy megalkudtak: hogy *Ponyth* azon földeket
„Mátyásnak, és Miklósnak engedte, ők visszzont *Ponythnak*
„*Chenguerbe* adtak egy Nemes ülésnek való
„helyet, és egy malom helyet a' *Zernus* vizének össz-
„ve folyásán. 1239. Eszt. “

Ezen *Ponyth* Grófnak Jakab fia, 1286. Eszt. mindőn Pál nevű Tárnok Mester *Chehi* nevű falút el-akarta tőle foglalni, a' Tárnok Mesternek fejét vette.

1322. András Erdélyi Püspök a' Csengerieknek különös Kápolnát építeni engedett; „Mí András Isten-

„nek, és az Apostoli Széknek kegyelméből Erdélyi
„Püspök adgyuk emlékezetül, kiknek illik: hogy Mí
„gondolóra vévén a' Chengeri népnek ájtatosságát,
„és az ő lelki hasznokra vigyázván János Mester, Iva-
„nissy Péter fiának alázatos kérésére, és ájtatos ese-
I
„dezé-

„ dezésére különös kegyelmünkből megengedtük, hogy
 „ Chenger helységben lából Kápolnát az Isteni tiszte-
 „ letnek nevedezésére, Sz. Margith tiszteletére épít-
 „ tetett anya Templomnak sérelme nélkül építhessen,
 „ úgy: hogy Sz. Margith Templomának Papja az em-
 „ litett Kápolnának Tisztyét viselvén, mindenkor azon
 „ Kápolna említett Sz. Margith Templomához, mint
 „ anyához tartozzon, a' mint régtől fogvást maga
 „ Chenger helysége-is azon Templomhoz tartozandó
 „ volt, azt hozzá téven: hogy ha említett János Mes-
 „ ter, vagy az ő maradéki, avagy attyafiai más Pa-
 „ pot azon Kápolnában rendelnének, azon jussokat,
 „ mellyet a' Kápolnához tartottak, azonnal elveszítették.
 „ Költt Fejérváron Sz. Katalin ünnepének viradóján. “

1330. F. Károly Király Rezegéről adatott adomá-
 nyi levelében *Chengery* Miklósról, és Jánosról, Pé-
 ternek fiairól emlékezik, a' mint Reszegének leírásában
 eléadtuk.

1404. 'Sigmund Király Csengernek mezőségén gyű-
 lést tartott. 1. Rész. §. 49.

1414. 1420. Már a' Cháholyi nemzetség bírta, a'
 mint Cháholynak leírásában látni.

1429. Cháholyi János, és László új Királyi ado-
 mánnyal benne megerősítettek, a' hol Csenger már
 mező városnak nevezetik.

1445. Cháholyi Annának, Péter leányának,

1446. Magdolnának Cháholyi Miklós özvegyének,
 benne rész,

1470. Pottyinkának (*Potent'anae*) Cháholyi Já-
 nos özvegyének a' Csengeri vámnak fele oda ítéltetett.

1497. Cháholyi Veronikának Dobó Domokos özve-
 gyének-is benne rész adatott.

1530. Cháholyi Imre birtokossa Ferdinánd Király-
 nak híve lévén, Zápolya János Csenger várossát Pe-
 kri Miklóknak ajándékozta.

Volt.

Volt ez Pekry Jánosnak Testvére, a' kik a' Törökök 1521. Eszt. elfogtak, Török vallásra kényszerítették, de a' Mohácsi veszedelem előtt vagy két nappal által szökött a' Magyarok táborába, és az ütközet elején elesett. De

1552. Pekry Miklós-is Perényi Péterrel össze szűrvén a' levét, midőn Solymán Török Császárnak tiszteletére mentek, és ez őket intselkedve letartoztatni akarta, védelmére kardot rántván, minek utánna maga előtt egynéhány Jantsárt a' más világra küldött volna, össze kentzeltatott. Istvánffy.

1545. 1547. 1551. Cháholyi Imre leányi fiú ággátétetvén, a' Csengeri Uradalmat-is magokévé tették.

1547. Patoházi Horváth Györgynek három telek,

1549. Báthory Andrásnak rész jószág,

1565. Weszprémi Szabó Bálintnak egy. Nemesi Udvarhely Királyi adománnyal adatott.

1568. 1579. István, Pál, Péter, Melith Györgynek, Cháholyi Annától, Imrének leányától született fiai a' Csengeri jószágban új Királyi adomány mellett megerősítettek.

1575. Cseuke Kelemennek egy telek,

1576. Nagy - Szántói Bognár Pálnak egy Nemesi telek,

1577. Zudroi Beszprémy Bálintnak egy telek,

1653. Csenger várossa polgárinak minden dézma, Királyi adománnyal,

1659. Kapy Klárának rész,

1672. Divényi Ferencznek azon rész, melyet Péchy Anna Melith 'Sigmond özvegye bírt.

1739. Gróf Teleky Mihálynak-is rész adatott benne.

§. 94. Csenger - Ujfalu az előbbeni városnak szomszédságában, lakossai. Ó. Hitűek, és Reformátusok, kiknek helyben Papjok, Templomok, határja hasonló a' Csengerihez, és igen jó, hanem az árvíz járja,

azért nádja elég van. Régi birtokossai azok voltak, kik Csenger várossának, mint hogy ahoz tartozott, hanem

1547. a' Cháholyi leányok fiú ággá tétetvén, ezen helységbe-is béiktattattak.

1747. Gróf Teleky Ádámnak rész jószág Királyi adománnyal adatott benne.

Mostani földes Urai: Gróf Teleky József özvegye, Gróf Degenfeld Maximilián, Jékey István, Osváth Gergelyné, Uray Györgyné, Zsák Gáspár, Vályi Györgyné, Ujhelyi Antal, Szuhányi János, Korda Ferencz, és Koroknay.

§ 93. *Bagos*, Magyar és Oláh falú, bírja Bagossy János, kinek lakó helye itt vagyon; lakóssai Orosz egyesültt Katolikusok, kiknek fából épült Templomok, és Reformátusok, kiknek kő tornyok és Templomok van; szántó földgyei három nyomásban termékenyek, legellője és rétje sok.

A' régi 's most is virágzó *Bagossy* nemzetségtől vette nevezetét, melly a' Gróf Károlyi házzal, Vetéssy, és Csomaközy nemzetségekkel a' *Kaplonyi* törösből származott, mellynek régiségét, 's attól származását Kaplony helységnek leírásában eléadtuk. A' mint a' Vármegye Levél Tárában kitetszik, már

1554. Eszt. Budán Sz. Máthé Apostol napján I. Lajos Király Nemes férjfiaknak, Pál, Miklós, és Lőrincz Mestereknek Vetéssy Zonga Péter fiának, és Bagossy Simonnak, János fiának, és azok maradékinak adott olyan szabadság levelet: hogy a' gonosz tévöket magok helységjeikben, és jószágaikban magok, vagy Tisztjeik által megítélhessék, magok pedig minden Egyházi. és Világi bírának, Vármegyebélieknek tudni illik, és Városbélieknek, azok Ispánnyaiknak, és Szolgabirájainak ítélő hatalmából kivéve légyenek, és tsupán tsak a' Királyi Ítélő Udvar eleibe idéztethessenek, 's ottan ítéltethessenek. Melly szabadságikat

1395. Maga hívének Bagossy Máthénak, Péter, Simon fia, János fia fiának, és az ő atyjának nevezett Péternek, azonkívül Mihálynak, Lászlónak, és más Péternek, az ő rokoniknak, Miklósnak, és Lőrincznek, Vetéssy Zonga Péter fiainak, és osztályos atyafiainak részére, és

1409. Nemes, és Serény férjfiúnak Ambrusnak, Vetéssy Lőrincz fiának részére Sigmund Király két függő petsétyeivel megerősítette.

1405. Bagoson Kállay János-is bírt egy részt.

1424. Bagossy Péternek, Péter fiának, Bagossy jobbhagyó Béltneki Drágh György, és Sándri kegyetlenül megverték.

1429. *Faltá*, és *Hozzyu-Telek* puszták, Bagos helységhez, és a' Bagossy nemzetséghez tartozandóknak fiainak.

1435. Hogy nevezett *Hozssú-Telek*, és *Csalkonya* pusztákat, *Foltá* földgyét, és a' *Kraszna*i rétet, melyek Bagos helységhez tartozandók, a' Csengeriek, és Újfalussiak hatalmasúl elfoglalták.

1513. Hogy *Kraszna-réte*, *Geche-réte*, *Asztalmi-rét*, *Közép-rét*, és *Tóháti-rét* a' Bagossi határon helyezetnek, tanú vallatás tétetett.

1505. A' Rákos mezőn tartatott Ország gyűlésén Bagossy Mihály a' Királyi Táblának Bírái között téteték.

1540. Bagossy István, és Sebestyén Bagossi jószágokba új Királyi adomány mellett megerősítettek.

A' többi nevezetes férjfiain ezen Jeles nemzetségnek I. Rész. §. 105. 163. 165. eléadtuk.

§. 94. *Óvári* föld a' Szamos partján, lakossai Magyarok Reformáta vallást tartók, és egygyesült Oláhok, mind a' két felekezetnek Temploma vagyon, népessége 120. gazda határa egyenes, és termékeny,
föli-

földes Urai: Szilágyi, Matay, Pogány, Peley, és Rápolthi Nagy Urak.

1338. Drágh, és Balk Marmarossy Fő-Ispányok perben idézték Cháholyi Istvánt, Dienest, és Györgyöt, Sebestyénnek fiait: hogy három Óvári jobbágyaikat megsehessítették.

1408. György, és Sándri Bélthei Drágh Vajdának fiai birtokokban új Királyi adománnyal megerősítették.

1412. Sándri, Bélthei Drágh Vajdának fia Darahy Jánosnak Óvári rész jószágát hogy igazságtalanul elfoglalta, tanú vallatást tétetett.

1418. Drágffy nemzetség bírta.

1426. Darahy György, és János, Bélthei Drágh Györgyel, és Sándrival ezen helységet magok közt felosztották.

1463. *Lukus-Teleke* pusztá, Csenger és Óvári közt határ hányásokkal elmesgyéltetett.

1470. Csatóházi Csató Gergelynek benne rész jószág.

1483. Zakoly Jánosnak Chanádi Püspöknek, Albert és András, testvérjeinek egész helység Királyi adománnyal adatott.

1579 Báthory Miklós egész helységbe, és Báthory Istvánnak az Ecsedi ághól utolsóinak fiú ágon magva szakadván,

1609. Mezöteremi Vethéssy László is egész helységbe,

1746 Ráthonyi Sigmund egy részébe Királyi adomány mellett béiktattatott.

§. 95. *Vetés a' Szamos partján népes helység,* lakóssai Református Magyarok, és egygyesültt Oláhok, mind a' két felekezetűeknek Papja, és köből épült Templomai. A' Reformátusoké igen régi, melyet 1460. Eszt,

Wethéssy Albert Weszprémi Püspök épített. Jó határa, földgye egyenes, és termékeny, a' Balkány vize délről keresztül folya határát. Földes Urai: Vethéssy Ambrus, Darvay Gábor, Szerdahelyi "Sigmund, Ferencz, és László, Horváth Györgyné, Szilágyi Erősbeth, Markotsán Péter, Korda István, Kerekes Gáspárné, Muray Miklós és Lajos, Szent László István, és Ferenczné, Gróf Teleky Ferencz, Bakay Ádám, Kállay Leo, Bottka Lajos, Várady Sándor, Uray Antal, Kengyel Gábor, Patay Mihály, és Matay Urak.

Hajdanában ezen helység Gróf Kristófnak, György fiának hagyományából a' Váradi Szent Egyházhhoz tartozott; de

1241. Eszt. a' siralmas Tatár járásban elpusztultán;

1265. Eszt. V. István Király, Gróf Simonnak, András fiának, most-is fiú ágon virágzó Jeles Vethéssy nemzetség eleinek ajándékozta ezen adományi levéllel: „Mí István, Istennek kegyelméből Magyar „Országának iffiabb Királya, Erdélynek Fejedelme, „Kúnoknak Urá, adgyuk tudtára mindeneknek a' kiknek illik: hogy mink Váradi Sz. István Szent Egyháznak földgyét, *Vetys* nevezetűt, mellyen épült „Sz. Miklós Templá, és a' melly Gróf Kristófnak, „György fiának hagyományából említett Szent-Egyházza szállott, hanem most pusztá, és minden lakók „nélkül való, annak minden haszon vételeivel, és „és hozzá tartozandóival Gróf Simonnak, András fiának adtuk örökösön bírattandót, igérvén azon földért említett Szent Egyháznak, midőn tetszeni fog „azon Sz. Egyház Papjainak, akár pénzt, hogy érlette „tőlünk vissza vegyenek, akár hogy annak tserébe „más földet adándunk. Adatott *Beltuk* helységbe „Minden Szentek Ünnepeinek virradóján, Urunk 1265. „Eszt. (p. h.)

1312. Kopoz Nádor Ispáynak parantsolattyára László a' Váradi Káptalan éneklő Karjának Papja, és Sz. László Király Öltárának a' Székes Egyházban Káplánnya, mint bizonyság, és Sisci Abrahám a' Nádor Ispány

Ispány emhere, Péter Mestert, Péternek fiát, és Urdungnak neveztetett Andrást, azonkívül Györgyöt, Eudusnak fiát, úgy mint közélről való rokonit Andrásnak, *Myke* fiának *Vetys* helységnek birtokában úgy behelyhezttették: hogy nevezett *Myke*, és András özvegyeinek hit részét kifizessék 50. gyrákban, akár pénzül, akár jószágban illendő bets szerént, Péternek Zothmári Plébánosnak, és négy Szolgabíráknak ítéllete mellett, két meghatározott napra, és akkor az özvegyek az Ok-Leveleiket kiadni tartozzanak; ha pedig a' határ napra le nem fizetnék, két annyiba marasztaltassanak, és az özvegyek holtok napjáig *Vetés* helységet bírassák.

1325. A' Váradi Káptalan előtt osztózkodtak Nemes férjfiak: Urdungnak neveztetett András, Miklós, és Simon fiaival, György Eudusnak fia, Zungának neveztetett Péter, és Simon Jánosnak fia, a' hol *Wetys* helység jutott Eudus fiainak, ottan épített Templomnak pártfogói hatalmával.

1354. I. Lajos Király mitsoda szabadságot adott Wethéssy Pál, Miklós, és Lőrincz Mestereknek, Zongának neveztetett Péter fiainak, és maradjoknak?

1395. 1409 Ezen szabadságaikat 'Sigmund Király miképpen erősítette meg? azt *Bagosnak* leírásában eléadtuk.

1366. Wethéssy Lőrincz, Péternek fia, *Gelényes* földgyének nagy részét *Vetés*hez elfoglalta.

1407. 'Sigmund Király, Tamás Váradi Káptalan Prépostjának kérésére, azon Káptalannak Aszaló mező városát ajándékozta. Hogy ezen Tamás Wethéssy nemből való volt, kitetszik: mert

1416. 1420. egész *Vetés* helységet Wethéssy Jakab, és Tamás Váradi Prépost bírták, és a' Királyi Ítéltő Udvar által is helybe hagyott Wethéssy nemzetség ágazattyában ezen Tamás Váradi Prépostnak, 's nevezett Jakab testvérének tétetik,

1420.

1420. Csáky István tanú vallatást tétetett: hogy Vetéssy Jakab maga Vetéssy jobbágyit erőszakosan a' a' fogházból kiszabadította.

1459. Vetéssy Miklósnak Királyi Levél által engedelem adatott: hogy Zamos vizén Vetés mellett hidast állitson, és rév bért szedhessen.

Azon Eszt. Wethéssy Albert Weszprémi Püspök lett.

1460. Ötet küldötte I. Mátyás Király Olmutzba Követségbe: hogy ott a' Cseh Király köz hírosága alatt a' Fridrik Tsászár Követeivel békességet kössön.

1473. Azon Király ismét ötet küldötte Nissa városába: hogy ott a' Pápa Követe közbenjárására a' Lengyelekkel megbékéllyen.

1486. Meg hólt.

1515. A' Báthoryak ezen helységet Károlyi István Papnak magva szakadtával felkérték; de Vetéssiek a' Károlyiaknak rokoni ellent álván, bírtokába nem léphettek.

1526. Vetéssy Mihály II. Lajos Király Udvarában lakott, a' Mohácsi veszedelem előtt ő küldetett véres pallossal, és paláстал, Szathmár, Bereg, Kraszna, Szólnok, Ugocha, és Mármaros Vármegyékhez: hogy a' katonákat menél hamarább küldgyék a' Törökök ellen. Úti költségül 25. forintot kapott. I. Rész. §. 64.

1549. Hogy Iváncs erdeje a' Vetéssi határhoz tartozandó, elítéltetett.

1552. Zennyessy Lukácsnak benne rész adatott.

1572. Mezőteremi Vetéssy János, Márton, Péter, és László ezen helységnek bírtokában új Királyi adomány mellett megerősítettek.

1612. Kaszás Bálint egy részt a' malommal,

1616. Pethő István-is egy malmot a' Szamos vizén,

1625. Kökényesdy Péter-is rész jószágot benne, *Háború* nevezetű egész pusztával, Királyi adománnyal nyertek, ellent mondván a' Vetéssy fiú maradékok.

1632. Azon Kökényesdy Péter tanú vallatást tetetett: hogy *Tóvis* nevezetű föld nem a' Szathmári, de a' Vetéssi határhoz tartozandó.

1650. Kökényesdy Susánna, és Borbála, Péternek, Pál fiának Vetéssy Pottyinkától, Jánosnak leányától született leányok, Szilágyi Ferencznek, és Dolhay Pálnak házas társai, Gróf Pálffy Pál Nádor Ispány parantso-lattya mellett kényszerítették a' Vetéssi fiú ágot az osztályra, a' hol Vetés mellett fekvő *Vetés-Kékes*, más-kép *Háború* nevezetű puszta-is említettik.

1651. Ellent mondván ezen osztálynak - is a' Vetéssi fiú ág.

1734. Vethéssy László egy Magyar gyalog Regementnek tulajdonossa, nevezetes Hadi Vezér volt, és VI. Károly Császár által Bárói méltóságra emeltetett, de nőtelen életet élván, maradékot nem hagyott.

A' többi nevezetes férjfiait ezen régi Jeles Vetéssy nemzetségnek I. Rész. §. 119. 163. 165. úgy Gróf Károlyiakkal egy törsoökből, ama híres *Kaplóni* nemből való származását, nem külömbben *Zongának* neveztetett Péternek fiaiban, Lőrinczben, és Pálban, Mezőteremi, és Vetéssi ágakra lett szakadását, *Kaplónynak* leírásában már elé adtuk.

§. 96. *Gyűlvész* ez előtt falú, most puszta, Vetéshez tartozandó.

1515. Báthory György, István, és András, a' Vetéssiek közt megeseit vérség fertőztetése miatt, melly akkor hívségtelenség neme vala, felkérték.

1552. Zennyessy Lukácsnak benne rész jószág adatott.

1572. Vetéssy János, Márton, és Péter birtokában új Királyi adomány mellett megerősítettek.

1601. Mező Szentmiklóssy Jánosnak.

1612. Kaszás Bálintnak,

1625. Kökényesdy Péternek - is rész ajándékozott benne.

§. 97. *Gelényes* régenten falú, az után pusztá, a' mint az Ok-Levelekből kitetszik, Vetés, és Szathmár Várossá közt.

1341. Drugeth Willermes Nádor Ispány *Gelenyus* mellett ezen Vármegyének közönséges gyűlését tartotta. I. Rész. §. 48.

1366. Vetéssy Lőrincz, Péternek fia *Gelényes* földgyének nagy részét Vetéshez elfoglalta.

1367. *Gelényes* helységet Nagy Mihályi nemzetség bírta, és Domokosnak Zathmári polgárnak zálogba vetette.

1466. Már pusztá, és a' Vetéssy nemzetség birtokában volt.

1609. Határjai Szathmártól megkülömböztettek.

§. 98. *Dob Magyar* és Oláh falú, a' Balkány parta mellett, azért régenten *Balkun - Dobnak* nevezetett. Birtokossa Geótz Ferencz, Császári, 's Királyi Tanácsos. Lakóssai Ó - Hitűek, és Reformátusok, mind a' két vallásnak kö Templomá, és Papja van. Szántó földgyei három nyomásbéliek, mellyeknek két harmad része nintsen a' víz áradások alá vetve, 's mindenféle veteményt megterem trágázás nélkül - is, réttyei tágasok, 's jó füvet teremnek; kiterjedt nagy erdeje, legellője elég. Nagy Károly, és Szathmár piatizozá.

Régenten Bessenyeiek (*Bisseni*) lakták, kiknek eredetét Stilling Bosnyak Országból teszi, Pray hazánkfia pedig a' Kúnokkal, és Patzinatzitákkal egy nemzetnek mondgya. De ezek

1241. kétség kívül a' Tatár járásban kivágattak.
Mert

1261. V. István iffjabb Király, Zothmár Vármegyébe *Balkun-Dob* földgyét, melly ez előtt Bessesyeké vala (*terra Bissenorum*) maga hívének *Apor* Grófnak ajándékozta.

Ezen *Apor* nemzetségből valók voltak:

1307. Laczk Erdélyi Vajda, a' ki Qttó Királytól a' koronát elvette.

1348. I. Lajos Királlyal Olasz Országba oda járt: hogy ott az András haláláért bosszút álljon.

1349. 1351. Laczk András Szathmári Fő-Ispány, és Székelyek Ispánnya volt. I. Rész. §. 134. 135. Ez is Lajos Királlyal oda járt Olasz Országba, a' Tatárokat Erdély szélén elszélyesztette, *Atlamos* vezérjeket megölte. Testvéreje volt Petten, a' ki *Zantouinak* nevezetett.

1379. János, és István Zanthoui Petten fiai ezen helységet bírták.

1398. Katalin Aszszony, néhai Jánosnak Zantoui Petten fiának leánya, és Báthory János Mesternek, Péter fiának felesége, Báthory Jánossal Györgynek fiával, és Istvánnal Zaniszló fiával, nevezett Györgynek rokonával, az ő *Thagh* nevű helységjeknek Dob, és Gilvach helységeknek léendő elhatározások eránt megalkudtak.

1417. Báthory István, és Benedek egész Dob helységébe Királyi adomány mellett béiktattattak.

1595. Lőrinczfy Gáspárnak egy Nemes ülés benne Báthory István által béíratott.

1609. Szénássy Mihálynak benne rész jószág, más-kép *Tagyszeg* nevezetű,

1614. Csoknay Benedeknek, Possay 'Sigmondnak, Macskássy Mihálynak, Csorvász Tamásnak, Vetéssy László-

Lászlónak, Apáthy Mihálynak, Csomaközy Péternek, Ankreyter Mihály szolgának, Báthory Pál törvénytelen fiának, Béczy Lőrincznek, Kerekes Benedeknek, és Györgynek, László Boldisárnak, Barbély Péternek Hagymássy Istvánnak, Kiss Lőrincznek, Kovács Mártonnak, Vitkay Mihálynak benne rész jószág hív szolgálatyokért Gróf Báthory Istvánnak végső rendelkezéséből kihasított, melly az Ecsedy Uradalomnak által vételekor a' Királyi biztosok által jóvá hagyatott.

Ezen itten nevezett Ankreyter Mihály volt azon Német eredetű szolga, a' ki által Gróf Báthory István II. Rudolf Tsászárnak vissza küldötte a' Királyi petsétet, midőn Bocskay hadához állott. I. Rész. §. 150.

1626. Bedeghi Nyári Benedeknek benne rész jószág adatott. Az után Ecseddel egy földes Urat esmért, és

1777. Gróf Károlyi Antal-is, úgy mint Ecsed várhoz tartozandót új Királyi adomány mellett felkérte.

§. 99. *Tagy* helységet, melly most a' Dob, és Domahída határai közt puszta,

1385. Báthory Zaniszló Lászlónak fia,

1402. Báthory István Zaniszlónak fia bírták.

1609. Tedy Bálintnak benne egy telek Báthory István hagyományából adatott.

§. 100. *Zsádány* falú, lakóssai Ó-Hitűek, 100. gazda, Templomjok, Papjok helyben, birtokossai Bárá Thoroczky Rosália Gróf Teleky Ferencz özvegye, Bárá Szalai-Sztojka 'Sigmond, Daniel Theresia Buday Józsefné, Kállay Leo, és Domahídi Urak. A' határja jó búzát, tengerit, zabot terem, az Homorod patakja keresztül foly a' helységen, erdeje kitsiny, piattza Szathmár.

1379. János, és István Zanthoui Petten fiai bírták.

1417. Báthory István, és Benedek Királyi adomány mellett Nagy - Sadányba béiktattak.

1423.

1423. Nagy- és Kis-Sadányt, Sadányi Tamás bírta, kinek Kis-Sadány határon termett szénáját Báthory Tamás, és Mihály felégették.

1425. Nagy-Sadánynak, és Hodosnak határi választott bírák által megkülönböztettek Pálfalvay István, Nagy Sadányi Tamás, és Piskárkossy György között.

1431. Söfiának Kis-Tárkányi Miklós Mátyus fia hitvessének, és nevetlen aszszonynak Vetéssy István feleségének rész adatott benne.

1449. Sadányi Tamás új Királyi adomány mellett birtokában megerősítettet.

1544. Pálfalvai Buryan Lászlónak, és

1548. Remetey Lőrincznek, és Lászlónak Kis-Sadányba,

1609. Macskássy Mihálynak Nagy-Sadányba,

1632. Némethy Jánosnak-is Nagy-Sadányba részjóság Királyi adománnyal adatott.

Azért ezen helység régenten Nagy- és Kis-Sadányra osztatott.

§. 101. *Madarász* falú, régenten széjjel szórva, most egyenes három úttzára épült 200. telkes, Ó-Hitű, és Sváb gazdák lakják, helyben Papjok, Templomok az Oláhoknak, a' Svábok Erdőre járnak Templomba, a' Gróf Károlyi ház bírja; határja sovány, víz állásos, oserjés, most tisztítatik, *Kömöző* nevezetű patak foly rajta, melly az Erdődi határon veszt eredetét, és a' Homorodba mégyen. Piattza Erdőd, és Szathmár.

1492. Móre György bírta, a' ki két Török fejekkel rakott szekerekkel jött Budára a' Királyhoz, mellyért Szörényi Bán lett, a' mint Iathvánffy írja.

1503. Belgrádi Bán volt, és a' Rákos mezei híres végezésnek alá írta a' nevét. Maradéki nagy Urakká lettek,

lettek, a' Csulai, Körös-Bányai, Palotai, és Vöröskői Uradalmakat bírták.

1526. Móré Filep Pécsi Püspök volt, és a' Mohácsi veszedelembé elesett.

1549. Madarászt még Móré János bírta, a' ki Balassa Menyhártal tolvaj módon zsákmányolta a' Bánya városokat, az Ország rendelkezéséből Gróf Salmi Miklós ellenek küldetett, a' ki Móré Jánost Léva várában elfogván sokáig rabságban tartatott.

1588. Ennek hívségtelensége által, és magva szakadtával Rudolf Császár, és Király Madarász helységét Révay Istvánnak, és feleségének Dersy Margitnak ajándékozta.

1616. Révay Ersébeth Petróczy Mártonnak hitvese ezen egész helységet Nagy-Luchei Dóczy Andrásnak, és feleségének Paczóth Juditnak 6000. forinton elzálogosította.

§. 102. *Tőke-Terebes* Oláh, és Sváb falú, földes Ura a' Gróf Károlyi ház, lakóssai Katolikusok, és Ó-Hitűek, mind a' két felekezetnek Temploma, Papja van, határja jó búzát, rozsot, tengerit, zabot terem, szép fiatal erdeje vagyon az Uraságnak; piattza Szathmár, és-Károly.

1407. Báthory Jánosnak benne rész jóság Királyi adománnyal adatott.

1412. A' többi részét Darahy János bírta, de a' Sigmond Király ellen gerjesztett párt ütésbe keveredvén, azt Sándri, Béltheki Balk Vajdának fia a' Király részére elfoglalta.

1417. Báthory István, Benedek, Tamás, Mihály, és Bertalan az egész helységet Királyi adománnyal felkérték, és az Ecsedi Uradalomhoz tsatolták.

1615. Spán György Ecsedi Tisztartó erdejének határit Gílvácstól megkülömböztette.

Az

Az után az Ecsedi Báthory ágnak magva szakadtával Bethlenekre, Rákócziakra, és Gróf Károlyiakra Királyi adománnyal szállott.

§. 103. *Gilvács* Sváb falú tér helyen, a' Kraszna vize partján, földes Ura Gróf Károlyi nemzetség, lakossai Katolikusok, határát szorgalmatosságok által mindenféle őszi, 's tavaszi mag termésre alkalmasossá tették, az erdő telek számra köztök felszítva lévén, azaz kémélve bánnak, szép szarvas marhákat, és jó lovakat tenyésztenek, piattzok Nagy-Károly.

Régenten Miklós, és Petten Zántoui Tomay fia bírták. Mert

1398. Katalin néhai Jánosnak, Zanthoui Petten fiának leánya, és János Mesternek, Báthory Péter fiának felesége *Tagh* helységtől határát elválasztatta.

1417. Báthory István, és Benedek benne Királyi adomány mellett béiktattattak.

1609. Ecsedi Báthory ágnak magva szakadtával egész helység Tedy Bálintnak Királyi adománnyal adatott.

1615. Tanú vallatás tétel az Ecsedy Tisztartónak Spán Györgynek részére: hogy Tedy Bálint nem Gilvácshoz, de a' Majtényhoz tartozandó erdőt elfoglalta, és a' Kraszna vizének folyását a' Gilvácsi malom kedvéért másfelé fordította.

Az után megint az Ecsedi Uradalom hírtokossaira, és azokról Gróf Károlyi házra szállott.

§. 104. *Piskárkos* Oláh falú, földes Ura a' Gróf Károlyi ház, lakossai Ó-Hittlek, Templomjok, 'a Papjok van, földgye búzát, tengerit, árpát, zabot terem, szép tilalmas erdeje is van, piattza Szathmár, és Károly.

1370. Piskárkossy János Györgynek fia bírta.

1449.

1449. Sadányi Tamásnak benne rész Királyi adománnyal adatott.

1489. Egy negyed része Csáky Benedektől Ferencz fiától elítélteett, és Drágffy Bertalannak adatott.

1551. Annának Drágffy Gáspár feleségének egész helység.

1660. Zodoray Mihálynak benne rész jószág Királyi adománnyal ajándékozott.

§. 105. *Kirdly Darócz* Mező város, egy része Szathmárhoz, más része Szólnok Vármegyéhez tartozik, nagyobb részét Gróf Károlyi ház bírja, a' többiben birtokosok Szilágyi József, Veres Ádám, és János, Fekete, Kiss, Kengyel, és több számos Nemeség, lakossai leginkább Reformátusok, és Ó-Hitűek; földgyei mindenféle gabonát bőven teremnek, réttye szénát eleget, és hasznosat ad; Szathmár, és Károly piattozása, legellője tágas, elegendő fajása, káposztát bőven természetnek, szőlős kertyeik tágassok, malmok helyben a' Kraszna vize végig folyván.

1217. Eszt. *Solyomosnak* nevezetett, mivel Királyi *Sólyom* madarakkal bánó Vadászok lakták a' Tatár járás előtt, a' mint kitetszik a' Váradai tüzes próba Könyvből 255. Tzik. „Pál a' Vadászoknak Ispánnya, „vádolta Feherát *Solumusi* major házból valót a' bo- „szorkánysággal, Birája lévén Miklós a' Zothmári Al- „Esperes, Perest öldő János. Fehera a' tüzes vasát „hordózáván Váradon, ártatlannak találtatott.

Már ezen ítéletből azt ki lehet hozni: hogy mivel ezen Vadászok a' Szathmári Esperes által ítéltettek, a' Szathmári Esperességhez voltak tartozandók a' *Solyomsi* májorból, a' hol a' Király számára *Sólyom* madarakat neveltek, és tanítgattak. Ezen *Solyomsi* major pedig akkor ott feküdt, a' hol most Király-Darócz mező város fekszik. Mert a' Tatár járás után

1262. Eszt. V. István ifjabb Király midőn Aladár Grófnak, *Eurs* nemből eredett Mihály fiának *Solumus* K föld-

földgyét Zothmár Vármegyébe ajándékozta, azt mond
 gya: „hogy ez lakók nélkül való, de ez előtt Királyi
 „Solymosoké volt (*tertia Draucariorum Regionum*)
Drauch szó du Fresne Magyarázattya szerint *Sólyom*
 madarat, tészen, de ez nehéz kimondású lévén a' la-
 kósoknál, az Oláhok *Draucznak*, a' Tótok *Dravecz-*
nek, a' Magyarok *Darócnak* nevezték, mely mai
 napiglan is elő nevét a' Királytól megtartya, és *Ki-*
rály - Darócnak mondatik, sőt a' Hit szegők-is tö-
 lök Deákul *Aucariusoknak*, Magyarul a' Madarakról
Lúdasoknak neveztettek, a' mint a' Magyar példa be-
 szédekben (*Hungaria in parabolis*) 94. lapon meg-
 mutattuk.

Ezen Gróf *Aladár* maradékinak egy ága *Daró-*
cziahnak, más ága *Váradiahnak* nevezte magát,
 's ezektől származott a' Jeles *Kisvárday* nemzetség is,
 a' mint Kis - Várda-is ez előtt Deákul *minus Varadi-*
num, Magyarul *Kis - Váradának* mondatott.

1369. Simon, Horváth és Dalmát Országi Bán
 volt.

1382. Daróczy, és Váraday nemzetségek bírták
 egészszen Király - Daróczot. Leleszi Konv. Hanem

1385. Daróczy Tibóld, és Kis - Váraday Domokos
 Csáky Istvánnak örökössön eladták, és

1414. Már Csáky Miklós és György, Istvánnak
 fiai bírták.

1449. Szepessy Péternek, és Istvánnak benne rész
 jószág adatott.

1489. Csáky Benedektől Király - Darócnak egy ne-
 gyed része a' malommal egygyütt Drágffy Bertalan
 részére elítéltetett, a' hol Király - Darócz már Mező
 városnak neveztetik.

1551. Annának, Drágffy Gáspár feleségének egy
 Nemes ülés adatott benne.

1580. Szent - Mártonyi Farkas Pál egy Nemes Ud-
 varhelyben, és két telekben béiktattatott; a' hol *Nagy-*
Darócnak mondatik ezen város.

1585.

1585. Vörös Jánosnak, és Lukácsnak egy Nemesülés új Királyi adománnyal adatott, mivel a' Tatár rablásban leveleiket elvesztették. I. Rész. §. 78.

1638. Debreczeny Tamás elő nevét (*praedicatum*) Király-Daróczi-ról írta, mellynek birtokossa vala.

A' fellyebb említett Daróczy, és Kis-Váraday nemzetségek, a' mint fellyebb láttuk, régi Magyar *Kurs* nemből vették eredeteket.

1385. Daróczy Tibóld Király, Daróczi-ról elszakadván Borsod Vármegyében vette lakását azon helységbe, melly most-is tőle *Tibóld-Daróczinak* nevezetik, a' mint a' fiú, és leány ágak közt a' Királyi Tábla előtt folyt per mutattya. Völt pedig fia ugyan tsak Tibóldnak, a' ki Aladárnak, ez Mihálynak *Kurs* nemből származottnak fia vala. Mostani fiú ágon lévő maradéki *Tibóldoknak* nevezik magokat, leány ágon lévő ivadéki pedig az említett per folyásban tétettek: Daesó Anna Blaskovich József felesége, Kesselőkői Majthényi Károly, Imre, János, Gábor, és Péter, Zsádányi, és Török Széntmiklóssi Almássy János, Kellemessy Melczér György, és Fáji Fáy László számos maradéki.

Tibóldnak rokonai *Fülep*, és *Lázár* tsak ugyan Szathmárba letelepedtek, kiktől nevezeteket veszik más két helységek: *Fülpös*, és *Lázár*, most *Pusztá-Daróczi*, a' mint azoknak leírásában látni fogjuk.

1550. Élt Daróczy Szerafin, kinek első leánya Sófia Albessi Zsólyomi Miklós felesége, ennek fia Zsólyomi Dávid, ennek leánya Kristina Perényi Gábor felesége, ennek Mária Báro Barkóczy Sándor, ennek megint Juliánna Báro Sennyey Pongrácz, ennek ismét Borbála leányi Báro Wécsey László feleségei, kitől származott Báro Wécsey István Hadi Vezér, és ennek Festetich Judith feleségétől született Báro Wécsey Miklós mostani nagy érdemű Fő-Ispány.

Második leánya volt Katalin Kubinyi Lászlóné, leánya Borbála Galambos Lászlóné, ennek ismét Sári leánya Nagy-Lónyai Lónyay Ferencz felesége, ennek Gábor fia, János unokája, a' ki csak ugyan Lónyay Florentina feleségétől nemzette Lónyay Gábort, Császári, 's Királyi Kamarást, Sz. István Jels Rendjének Vitézzét, és Zemplén Vármegyének mostani Felispánnját.

A' Kis-Várdai ágból Jakab, és II. Aladár legelőször említetnek.

1311. Azon Egri Káptalan levelében, a' melly szerint Kassa várossának kezességül által adattak addig, még Amade Nádor Ispánnak fiai, és Kassa várossa I. Károly Királlyal egygyességre léphetnek.

1357. Emlittetik János, a' ki a' Kis-Várdai várat építette, és Margittól, Marthonusi Zochud fiának leányától született, és ennek két fiai Miklós, és Domokos, a' ki

1380. A' Szathmár Vármegyei jószág eránt Báthoriakkal pereltt. Ennek négy fiai voltak: 'Sigmond, kinek leánya Katalin Albessi Zsólyomi Tamásnak felesége, Miklós, Pelbárt, és Mihály. Ez 'Sigmond Királynak úti társa volt a' Német, Frantzia, és más Europai tartományokban, és

1471. Adviga leányt Agárdy Péter feleségét, és László, András, János fiakat hagyott.

1455. Miklós Királyi Kintstartó, és Zabólczi Fő-Ispány.

1459. III. Aladár Királyi Fő-Pohárnok, és Zabólczi Fő-Ispány, kinek Perényi Katalintól született egyetlen egy leánya Frusina Csebi Pogány 'Sigmond felesége volt.

1524. Lászlónak leányi említetnek: Judith Kállay Jánosnak, Klára Verebélyi Jánosnak, Katalin Csábrági Erdődy Bálintnak hitvessei.

1454.

1454. Várdai István Erdélyi Prépostá,
 1457. Kalotsai Érsekké,
 1468. Kárdinállá lett.
 1481. Péter hasonlóképen Kalotsai Érsekké, és
 Udvari Fő-Kantzellárrá, de Hollós Mátyás Király ellen
 szabadabban, a' mint illet, beszélvén;
 1486. fogságra tétetett. Incze Pápa közben vetette
 magát, de Mátyás el-nem álván boszszú álló haragjá-
 tól, tsak
 1491. II. Ulászló alatt szabadúlhatott-ki fogságá-
 ból, és a' Kalotsai Érsekségbe viszsza helyheztetett.
 1501. Meg halálozott.
 1486. Mátyás Bosnyáki Püspök,
 1501. Pál Esztergami Kanonok, és Földvári Apá-
 tur,
 1509. Máthé Temessi Gróf,
 1510. Ferencz Királyi Kintstartó, Váczi, az után
 Erdélyi Püspök,
 1521. Pál Budai Prépostból Wessprémi Püspökké,
 és Királyi Kintstartóvá,
 1524. Egri Püspökké,
 1526. Esztergami Érsekké,
 1543. Királyi helytartóvá lett. I. Ferdinánd Ki-
 rály nagy bethben tartotta.
 1526. Imre a' Mohácsi veszedelemben elesett.
 1544. Ambrusnak Bánffy Petruska feleségétől Klá-
 ra leánya Serédy István házas társának íratik.
 1545. Tamás Egri Kanonok,
 1547. Más Tamás a' törvényes dolgokban Királyi
 helytartó,
 1579 Mihály Királyi Fő Pohárnok, felesége Dobó
 Kristina, leánya Anna, Zokolyi Miklós házas társa,
 1580. Miklós a' Kis-Várdai nemből fiú ágon utól-
 só volt.
 §. 106. *Géres* Magyar helység, fekszik Farkas-Órra
 nevű hegy alatt; földes Urai: a' Gróf Károlyi ház, Köl-
 csey Bálintné, Rácz Farkas, Ottlik Károly, és Balogh
 nem-

nemzettség; határbéli szántó földgyeik három nyomásbéliek, mellyek búzát, kukuritzát, zabot jól teremnek, piattzozása Szathmáron, és Károlyba.

1489. Negyed része Csáky Benedektől Drágffy Bertalan részére elítéltetett.

1628. Csepei Zoltán Jánosnak benne rész jószág adatott. Vólt ez Zóltán Jósefnek unokája, a' kinek nagy Apja Lossonczy Istvánnal egygyütt óltalmazta Temesvárt, és ott 1552. Eszt. a' Prajkó Kapú előtt levágták a' Törökök.

§. 107. *Gyöngy*, Oláhúl *Gyüngyes*, Oláh falú, egészszen a' Gróf Károlyi házé; lakóssai O - Hitűek, fekszik a' Kraszna vizéhez közel, szántó földgyei három nyomásbéliek, de soványak, azért tsekélyen termik a' búzát, zabot, és tengerit, piattza Bétek, és Károly.

Csáky Benedek bírta. vólt; de

1489. töle Drágffy Bertalan részére elítéltetett.

§. 108. *Bóldád* - Alsó- és Felső, régenten *Bodvaj*, egészszen Gróf Károlyi Uraságé, Oláh falúk, lakóssai egygyesültt Görög Katolikusok, Templomok fából, Papjok helyben, a' *Bóldádi* patak végig foly az úttzáin, mellyről vették nevezeteket, eredeti ennek a' Kis-Szokondi határban vagyon, piattzozások Erdődön, és Szathmáron, nem régeiben szőlő hegyet-is kezdettek építeni, határbéli földgyei, réttyei soványok, legellőjök tágas, fájok mind a' kétféle van.

1511. Károlyi Sófiának Csobay János feleségének, és Kasuhy Borbálának Károlyi Mátyás hites társának Királyi adománnyal adatott.

1518. Puszta vólt, és Báthory György, István, és András felkérték, de a' Károlyiak ellent álván, hitokába nem léphettek.

§. 109.

§. 109. *Dobra* Magyar falú, lakóssai Reformátusok, egészen a' Gróf Károlyi házá, a' határa három fordulóra használtatik, búzát, zabot, és tengerit terem, mellynek egy részét a' Kraszna vize kiáradása gyakorta elborította, vannak szép szőlő hegyei, és erdeje.

A' mint a' Bélteki Uradalomhoz tartozott mindenkor, úgy a' Bélteki földes Urak is bírták; hanem

1561. Karansebessy Nagy Mátyásnak határjában egy szőlő,

1636. Prépostváry 'Sigmondnak, és feleségének Széchy Katalinnak egész helység Királyi adománnyal adatott. Völt ez Prépostváry Bálintnak fia, kiről Bélteknek leírásában lessz emlékezet.

1778. Gróf Károlyi Antal a' Bélteki Uradalommal felkérte.

§. 110. *Rákos - Terebes*, Oláhul *Rákova*, falú, 109. házból áll, lakóssai Ó-Hitűek, helyben Papjok, és kőből épült Templomok, a' Gróf Károlyi ház bírja, a' határa hegyes, völgyes, sovány, *Bikacza* pataka a' határán, 's *Bogdány* a' falún végig folynak, mellyek hó olvadással, sebes essőzéssel megtelven, nagyon rontják mezeit, sőt a' házaikból is kihajtyák, most más rendbe szedi lakó helyeiket az Uraság; erdeje cserfás, és musdaj, de ritkás, mivel sok hamúzsirt főztek benne. Piattza Béltek, és Tasnád, a' Bélteki Uradalomhoz való.

1393. Megyessy Simon Bánnak fiai bírták.

1646. Kemény Jánosnak, és feleségének Kállay Susánnának Királyi adománnyal adatott:

§. 111. *Alsó - Szopor* falú, a' lakosok Ó-Hitűek, 150. gazda a' Szathmári részen, mivel más 60. gazdából álló része Szólnok Vármegyéhez tartozandó, kő Templomok, Papjok helybe; Birtokossai a' Szathmári rész.

résznek: a' Királyi Kints-Tár, Gróf Andrássy Károly, Gróf Károlyi ház, Sándorházy János, István, József, Gúthy János maradéki, Gróf Teleky Imre. A' határja sovány búzát, zabot, tengerit keveset terem, és azért napszámmal a' szőlő hegyeken, és az üveg tsináló műhelyben keresik élelmeket. Piattzok Tasnád Szólnok Vármegyében.

§ 112. *Felső-Szopor* falú, a' Kraszna vize mellett, a' Szathmári részen 100. házzal bíró gazdák lakják, Ó-Hitűek, Templomok fából, Papjok helyben, birtokossai a' Királyi Kints-Tár, Gróf Andrássy Károly, Gróf Károlyi ház, Bökényi Ferencz, a' határja sovány, többnyire napszámmal keresik élelmeket, erdeje cserfás pusztult félben, a' réttyeiben a' Kraszna áradási sok kárt tesznek, piattza Tasnád.

Régenten ezen két helységet Szopory, az után Felső-Szoport Szily nemzetség bírta.

§ 113. *Illósva* Oláh falú, mellynek tsak egy résztskéje van Szathmár Vármegyében, nagyobb része pedig Kraszna Vármegyében. Földes Urai: Gencsy József, és Sándor, Kéttzery István, Szikszay Ferencz, lakóssai Ó-Hitűek, határja hegyes, völgyes, agyagos, fája, szőlője elegendő, piattza, és Papja Somlyón van.

1489. Mándy Ambrus Kraszna Vármegyének Felsőispánnya egy részét bírta.

§ 114. *Kegye* Oláh falú, földes Ura a' Gróf Károlyi ház, lakóssai Ó-Hitűek, Templomok fából épültt, és Papjok helyben, az határja hegyes, völgyes nagy kiterjedésű, földgye fekete, terem búzát, rozsot, és tengerit, a' terméseit Tasnádon, és Károlyba szokták eladni. Kaszáló réttyei jó szénát adnak, van nagy kiterjedésű három, és a' Papjoknak tartására különös, *Bajas* nevezetű erdeje, szőlő hegye, kő vágó bányája, hamú zsirt főző háza, és az Uraságnak tsinos kertye. Mellybe szép Udvar ház, istálló építettett, keresztül foly a' hegyekből a' legegészebb, és kimeríthetetlen

len víz forrás, és az Erdélyiekkel vetekedő szép lovak nevednek benne.

1410. A' Báthory nemzetség bírta.

1417. Három helységre, Magyar-Várallya, és Oláh-Kegyére osztatott, Szólnok Vármegyéhez tartozott, de Báthory Istvánnak, és Benedeknek kérésére Királyi rendelő végzés jmellett Szathmár Vármegyébe által tétetett, kik benne új Királyi adomány mellett megerősítettek.

1421. Szakácsy János Dengelegy 'Sigmondnak jobbagya lefizetvén a' földes Urának a' föld váltságot, által akart menni lakni Kegyére Báthoriak helységébe, de említett Dengelegy elvitte 2. asztag élettyét, 9. ökreit, 4. méh kassát, és 60. sertéssét.

1423. Ugyan Kegyén Majady György a' Báthoriak jobbagyát megölte.

1629. Bethlen Istvánnak, és feleségének Széchy Máriának Alsó- 's Felső-Kegye Királyi adománnyal adatott.

1633. Nyáry Bernárdnak Alsó-Kegye falú, és Felső Kegye pusztá Királyi adománnyal ajándékozott, az után Rákócziak bírták, kiknek hívségtelensége által,

1719. Gróf Károlyi Sándor Alsó-Felső-Kegyét mint régenten az Eesedi várhoz tartozottat felkérte.

1777. Gróf Károlyi Antal benne új Királyi adomány mellett, és Gróf Aspremonthnak örökös bévallása által megerősített.

§. 115. *Nantû*, Oláhul. *Hurecz* falú, a' lakosok Római, és Görög Katolikusok, 115. gazda, az Ó-Hitű bélieknek fa Templomok, és Papjok helyben van, a' Római Katolikusok pedig a' Bélteki Plébánushoz járúlnak. Határja sovány, trágyázással élék, kétszeres, etc. tet, zabot, kevés tengerit, földi almát terem. szőlő-hegyek

hegyek szép fekvésű. *Korond*, *Rakond*, *Nánd*a patakjai folynak a' határokon, Közép-Szolnok Vármegyében veszik eredeteket, és a' Kraszna vizébe folynak-bé. Erdeje szép tser, és musdaj fás, özek, nyúlak lakják, kivált a' kártévő sasoktól sok károkat szenvednek apró marháikban, mellyek a' Báró Wesselényiek *Volusa* nevezetű roppant erdejekbe tenyésznek Piattza Béltek, és Tasnád. Földes Ura a' Gróf Károlyi ház.

1646. Kemény Jánosnak, és feleségének Kállay Susánnának Királyi adománnyal adatott.

§. 116. *Lophágy* falú, a' lakósok Ó-Hitűek, 47. gazda, fa Templomok van, de a' Nagy Szokondi Pap szolgál benne. Földes Ura a' Gróf Károlyi ház, határjának földgye sovány, tengerit, zabot, rozsot terem, erdejek igen nagy bikk, és musdaj fákból álló. Nap számmal a' Szathmári, és Erdői hegyen keresik élelmeket. A' Bélteki Uradalomhoz tartozandó.

§. 117. *Nagy - Szokond* falú, lakóssai Svábok, Katolikusok, 51. házból álló gazdák, Templomok helyben, de a' Sándorfalusi Papi Megyéhez tartoznak, kevés számból álló Ó-Hitűek-is lakják, kiknek Templomok fából, és Papjok helyben, Gróf Károlyi Uraság bírja, határja sovány, vetnek búzát, zabot, és kevés tengerit. Szőlő hegyek szép fekvésű, jó borok terem, erdejek tölgyes, cserés, piattzok Erdőd, Béltek, és Szathmár.

§. 118. *Kis - Szokond*, Oláhul *Szokonezel*, falú, lakóssai Ó-Hitűek, Papjok helybe, fa Templomok, 39. gazda, Gróf Károlyi ház bírja, földgye középszerű, tengerit, zabot, rozsot terem, erdeje bikkes, musdajos, mellyben özek, nyúlak találtatnak, piattza Erdőd, és Szathmár, a' hol napszámjaikkal keresik élelmeket.

Ezen két helység - is a' Bélteki Uradalomhoz tartozandó.

§. 119.

§. 119. *Szoldobágy*, Oláhul *Szolduba*, falú, lakossai Ó. Hitűek, 40. gazda, fából készült ótskás Templomok, Medessi Pap jár hozzájuk, a' határjok terméketlen, sovány, köves, de tölgyes, bikkes, cserjés, erdejek igen szép, mellyben őzek, nyúlak találatnak. *Peruhy* nevezetű patak foly keresztül a' helységeken, melly a' Bik tetőről veszi eredetét, a' hol egy régi puszta várnak omladékjai látszatnak, melly árokkal körül vólt véve, alatta *Dedemes* nevezetű helység lévén. A' lakósok a' Szathmári, és Erdődi hegyeken kapálással keresik élelmeket.

1346. A' Váradi Káptalan előtt Machyáti Miklós, Albertnek fia, *Dedemes* helységét *Zaldubog* árka mellett Karuly Simonnak, András fiának 8. gyrában addig birtokában hagyta, még azon helységnek haszna vételéből magának eleget tehet. Várm. Lev. Tár.

Az után Szoldobágy helységgel egygyé lett, és most a' Gróf Károlyi ház által az Erdődi Uradalomhoz bíráttatik.

§. 120. *Oldh - Hodos* Oláh falú, Gróf Teleky Imre, Szeleccki Szeleccky János Királyi Tanácsos, és Dobos János bírák, Ó. Hitűek lakják, mint egy 50. házból álló gazdák, Templomok fából, Papjok helybe, határja, s földgye sovány, a' *Hodos* pataka, melly a' bokről veszi eredetét, folydogálván az úttájokon a' Kraszna-ba veszi folyását, erdeje cserés vólt, de már pusztuló félben van, szőlő hegyet-is nem régen kezdetek építeni, élelmek módgya kevés szántás, és marha tartás, de kivált napszámmal való kereset a' Szathmári, és Erdődi hegyeken, mindenkor a' Bélteki Uradalomhoz tartozott.

§. 121. *Béltek*, Oláhul *Beltuk* Mező város, földes Ura Gróf Károlyi Uraság, lakossai Katolikusok, helybe Templomok, Megyész Papjok Török János, szántó földgyei mind a' három nyoinásban termékenyek, réttyei jók, piatkozása Szathmáron, mind épületre, mind tűzre fájok van, szőlő hegyei, és pintzéji igen jók, a' hamú - zsir ház-is csak egy órányira van.

A'

A' nevének eredetét az Eleiknek előadásából a' lakósok onnét hozzák ki: hogy midőn 1086. Eszt. Sallamon Király a' Kúnokat segítségre híván, azok ellen ezeken a' részeken Szent László Király hartzolna, ezen a' vidéken, a' hol most *Béltek* fekszik, nagyon megszomjúhozott, a' katonái tehát borral megtöltött *tököt* hozának nékie, a' mellyből édesdeden iván, be édes *Bélü-tök* ez! tréfából így felele, a' hol az után helység épülvén ezen Sz. Királynak emlékezetére *Bél-töknek* neveztetett, 's a' régi, 's a' mostani Templomais a' Béltekieknek ezen Sz. Királynak tiszteletére szenteltetett.

1216. Már van róla emlékezet a' Váradi tüzes próba Könyvben 243. Tzik. „Pál *Béltuk* helységből való perben fogta az egész *Batári* helységnek *Flandriai* lakóssit Benedek testvérének megölettetéséért, mellyet midőn az említett *Flandriaiak* nem tagadták, de hogy úgy mint latrot ölték volna meg, állítanak; Esau Hugósi Fő-Ispány a' Királynak parancsoltattyából megítélvén őket, Márton nevezetű Pest-öldő által küldötte Váradra a' tüzes próbának ítélletére, a' hol Pál hordozván a' tüzes vasat, igaznak találta. „

A' *Flandriaiak* voltak *Flandriából* származott *Batári* lakósok, kiket Thúróczy Kron. II. Rész. 22. Tzik. Rajna mellyékieknek nevez. Esau Fő-Ispányt Ugocsa Várm. esmérétében lásd.

1301. Zudarnak neveztetett Domokosnak Királyi adománnyal adatott, mellyben

1342. az ő fiai Péter, István, Simon, Mihály, György, János, és Imre új adomány mellett megerősítettek.

1354. Kállay László, és Demeter, Ivánnak, Egyedfiának fiai, nevezett Zudar Péternek, Istvánnak, Mihálynak, és a' többieknek, úgy mint Domokos, *Bukchui* Dienes fia Kállay Katalintól született fiainak *Béltek* helységét leányi negyedben által adták, és ezen által adás Királyi jóvá hagyással meg-is erősítetett.

1395.

1395. *Bolchui* Zudár Péter Bánnak fiai tanúkat vallattak Károlyi András Marhárdnak fia ellen: hogy a' Béltekhez tartozó erdejeket vágatta.

1398. Ugyan ők tanú vallatást tétettek Csomaközy János ellen: hogy az ő Béliheki jobbágyokat le nem fizetvén a' föld válttságát (*terragium*) Csomaközre elvitte.

1399. Ugyan ők perben idézték Báthory Györgyöt: hogy hat réf Cseh Országi posztót az ő Béliheki jobbágyaiktól elvitt.

1401. Ugyan ők már Ólnodi Zudariaknak irattak, és perben idézték Ólnodi Zudar Simont, Péter Bánnak fiát azon hatalmaskodásért, melyet a' többi attyafiai-nak Béliheki jobbágyin elkövetett.

1410. Bélteket még Ólnodi Zudar nemzetség bírta, hanem 'Sigmond Királyhoz hívségtelenek lévén, a' mint I. Rész. §. 51. megírtuk.

1412. A' Béliheki jószágok Sándrinak, és Györgynek Drágh fiainak adatott, a' kik ezentúl Béliheki Drághfiaknak nevezték magokat. Kállay nemzetség ezen Királyi adománynak ellent mondván.

1424. Bélteket Drágffy Sándri, és György Királyi parantsolat mellett elfoglalták.

1426. A' Kállay nemzetség Királyi ítélő Udvarba meg hívta őket Béliheki birtokok eránt.

1427. „Sigmond Rómaiak, Magyar, Cseh, Dalmát, és Horváth Országoknak Királya tekintvén érdemeit, és Vitézi tetteit Kállay Jánosnak, Miklósnak Leukes fia fiának, kivált hogy Marodi János Meszternek, Machoviai Bánnak Zászlója alatt katonáskodván Havas alföldön a' Törökök, és hívségtelen Radul Vajda ellen ötszösesen harczolt, Béliheki helységét Zathmár Vármegyébe új adományi levéllel ajándékozta: Költt Hozzi mezyn Havas alföld-
„ gyén,

„gyén, Fekete Vásárnapon 1427. Eszt. „ De ezen Királyi adomány mellett sem bődöglőhatván Kállaiak;

1431. Zudariakat Bélteknek bírtokába ismét bé-
hozták; mert midőn Nemes Károlyi Lancz Téglási
pusztájának határit Béltek felé járatta, és igazította
vólna, Ólnodi Zudariak ellent mondtak. Hanem csak
ugyan Drágfiak léptek újra Bélteknek bírtokába, és

1444. Budán a' Várnaí ütközet előtt tartatott Or-
szág gyűlése végeztéseinek, melyről I. Rész. §. 54. em-
lékeztünk alá írt Bélthekey Miklós, és Drágh Miklós-
nak fia.

1470. Drágffy Bertalan Bélthekey Mihálynak Haza-
sértésnek vétke miatt minden jószágát Királyi adomán-
nyal felkérte. Azt mondgya Mátyás Király ezen ado-
mány levelében: „hogy Bélteki Drágffy Mihály maga
„ törvényes feleségét meg ölte, és egy Nemes szolgál-
„ já, egy aszszony miatt, mellyel paráznául élt, min-
„ den vétke nélkül keserves halállal kivégezte e' vi-
„ lágból. Birták-is Drágfiak Bélteket,

1555. Esztendeig, mellyben utolsó Drágffy György-
nek magva szakadott.

1556. Béltek Királyi jószág volt, és Mező város-
nak szabadságival ruháztatott fel.

1569. Annak lakóssait minden Királyi adózásoktól
Makszimilián Császár, és Király hat esztendőkre men-
té tette azon sanyargattatásért, mellyet az Erdődi e-
rőzségnek megvételekor, a' Törököktől szenvedtek.

1597. A' Bélteki Templomba temettetett Pré-
postváry Bálint Királyi Tanácsos,

1561. Székely Antallal ment Moldvába Heraklides
Jakabnak a' Vajdaságba való beállítására 24. esztendő
korában, ott-is maradott, de az Oláhoknak támadásai
miatt onnét kiszökött.

1574.

1574. A' Kassai várban hadnagykodott, és a' Szikszai vásárba a' Törököket Rákóczy 'Sigmunddal megverte.

1575. Kállai Kapitány volt, és vitézzeivel Békessy Gáspárt Erdélybe békiserte Báthory István ellen.

1588. Makszimilián Herczeget Lengyel Országba követő Magyaroknak ő volt a' vezérjek.

1594. Egri Kapitány,

1595. Kassai Kapitány volt, felesége Csáky Anna.
A' Koporsójának felyül írása ez:

Anna Valentino locat haec monumenta marito,
Non leve *Csákiadum* sanguinis ante decus.
Ossa quibus tantum, gelidosque recondidit artus,
Caetera namque viri non potuere tegi.
Aethereos ultra servatur spiritus orbes,
Nomen, honosque super, qua patet orbis, erunt.
Praestitit officium vivus patriaeque, Deoque,
Consiliis patriae, Religione Deo.
Cum petiisset opem duris Ecclesia rebus,
Quam potuit, semper ferre paratus erat.
Publica res operam moto si forte duello
Posceret, auspiciis induit arma bonis.
Pax foret, ipsa viri quoque mox Respublica gratae
Usa ministeriis tempore pacis erat.
Testis *Kállóvia* est, testis *Cassovia*, testis
Agria, quas ductu rexerat ille suo.
Strenuus, et prudens, fortis, pius, acer, ubique
Ille dabat Magni munia fida Ducis.
Et nisi morborum quassatus mole fuisset,
Inferior nullo milite miles erat.
Non tamen est animus tenuato corpore fractus,
Quippe fuit cunctis altior ille malis.
Dotibus his titulos, magnos et adeptus honores
Pars Procerum turbae conspicienda fuit.
Nec fuit opprobrio gradui virtute parato,
Vix magis hoc quisquam dignus honore fuit.
Praestiterat multis generis splendore superbis,
Virtus quippe genus vincere clara solet.
Virtutem ergo cole, O! qui vis clarescere! virtus
Nomen, opes, genus, et Regna, Polumque dabit.

As

Az, az :

Anna, a' ki létét *Csáky* vérből vette,
Bálint hív férjének e' sírkövet tette;
 De tette tsak tsontja, 's több fagyos tagjára,
 Mert többet e' Férjből ez alá nem zára.
Lelke a' levegön túl van más világban,
 Neve, 's betsi meszsze terjedt az Országban.
 Míg élt, eleget tett Hazának, 's Istennek,
 Amannak tanáttsal, szent hitével ennek.
 Midőn a' Szentegyház bajban vólt, készséget
 Mutatott ahoz-is, nyújtván segítséget.
 Ha a' Nemzet, hadja támadván, őt' kérte,
 Ez jó szerentsével fogott fegyvert értte.
 Ha békesség vala, annak folyásával
 Az egész közönség élt szolgálatjával.
Kálló, *Kassa*, *Eger* ennek bizonyága,
 Mellyeket vezérlett éles okossága.
Jámbor, serény, erős, okos, kegyességgel,
 Nagy Vezéri - Tisztet folytatott hívséggel.
 'S ha őt' meg nem törte vólna betegsége,
 Nem lett vólna nagyobb senki vitézsége.
 De lelke, bár teste türt, nem gyengélkedett,
 Mert minden bajokon győzedelmeskedett.
 Illy érdemmel nyere Tisztet, 's czímet neve,
 Hozzánk Nagyjai közt fényes taggá leve.
 Jól állt azon helyen, mellyet így érdemlett,
 Arra senki méltóbb ő nálánál nem lett:
 Soknál, kit kevélyit törökje, vólt felsőbb,
 Mert a' virtus minden nemzetségnél elsőbb.
 Kövess Virtust, Te ki Nagy kívánsz maradni,
 Hírt, pénzt, Nemet, Tisztet, 's Mennyet fog adni.

1633. Béltéki Kastély; Uradalom, és Mező város
 Lokácsi. Prépostváry 'Sigmondnak, nevezett Bálint fiá-
 nak Királyi adománnyal adatott, mellyhez tartozandó
 egész helységek vóltak: Szákos, Sándorfalva, Bécs,
 Pethé, Rente - Közép - Felső - Homorod, és Dobra, Esz-
 trón, és Göngyön rész jószágok.

1681. 6. Törv. Tzik. Bélték várát a' Tizsántól
 való részeknek megtartására vég várnak felépíteni ki-
 vánták.

1778. Gróf Károlyi Antalnak Bélteki Kastély, Mező város, és Uradalom, Sándorfalva, Szakasz, Felső-Közép-Alsó vagy is Rente - Homorod, és Dobra helységekkel Királyi adománnyal adatott.

Két nevezetes magva szakadt Nemzetségeknek Zudariaknak, és Drágfiaknak lakó helye, és birtoka volt.

Zudar, ez előtt *Bulchu* igen régi Magyar. Mert már Béla Királynak nevetlen Író Deákja *Bulchu* nemről emlékezik, Thüroczy pedig Kron. II. Rész. *Bulchu* Zoltán Fejedelem katonáját legdítsőségesebbnek, és Szent István Királyunkal atyafiságosnak nevezi.

1228. *Bulchu* Győri Püspök, és II. András Király Kantzellárja,

1230. Chanádi Püspök,

1264. *Bulchu* Dienes V. István Király alatt nevezetes volt. A' fia

1301. *Bulchui* Domokos minekutánna I. Károly Király mellett fegyvert fogott, és minden vagyonától, és ruhájától az ellenkező rész által megfosztatván, a' Király elejébe: *mivel csudar lenne*, nem akart járulni, *Zudarnak*, neveztetett.

1342. Voltak hét fiai Kállay Katalintól, kinek leány negyedébe Balkány, és Gúth Szabolcsba, Bétek, Bánháza, Körtvélyes Szathmárba, Dersik Kraszna Vármegyébe Királyi jóva hagyással adattak.

1370. Ezen hét fiúk Mykch Bán maradékitól Újvár várát Sáros Vármegyében a' Zágrábi jószágokért isere képen megszerzették.

1358. Péter nevezetes férjfiú volt, I. Lajos Királynak minden hadakezésiben társa. Először Sárossi Főispány, és a' Diós-Győri várnak Kapitánya, az után Királyi Fő-Pohárnok Mester,

1360. Egész Horváth Országban Bánja, végére Galicz, és Lodomér Országoknak Vajdája, igen sokáig élt,

éltt, az Ónodi várat jutalomúl nyerte, a' mellynek *Ládi* pusztáján

1387. György testvérével az Első Remete Sz. Pál Szerzetesseit fundálta.

1378. István Királyi Fő-Ajtónálló Mester a' Makoviczai Uradalmat szerezte.

1376. Mihály, ez-is Királyi Fő-Ajtónálló Mester maradék nélkül meghala. Az özvegye a' Pataki Klastromba Apáztává lett.

1370. Simonnak már nints emlékezete, azért ifjúságában megholt.

1373. György Sárossi Fő-Ispány, és a' várának Kapitánnya, az után Királyi Fő-Udvarnok, 's nem sokára Fő-Pohárnok,

1382. Az Orosz Tartománynak (*Russia*) Fő-Vajdája volt.

János Olasz Országban vándorlott, a' hol a' tudományokban elő menvén. Székes-Fejérvári Prépost volt.

1396. Megholt.

Imre-is a' tudományok mellett jó erköltsel tündökölvén Kalotsai Prépostból Egri Püspökké lett, 's inét az Imolai Püspökségre Olasz Országba V. Orbán Pápa által vitte.

1422. Fellyebb nevezett Péternek három fiai: Péter, Simon, és Jakab maradtak. Péter, és Simon Sigmund Király eránt hívségtelenek lévén a' Béltheki jószágait elvesztették. Péternek, és Simonnak magva szakadott, Jakabnak pedig Katalin feleségétől vóltak megint Simon, és Jakab fiai.

Simon I. Ulászló, és után lett László (*posthumus*) Királyok alatt Fő-Pohárnok,

Jakab

Jakab Hollós Mátyás alatt Fő - Udvarnok,
1460. Királyi Fő-Ajtónálló, 's ezen Királynak nagy-
baráttya volt, kihez tulajdon kezével írott leveleit ösz-
ve szedte Wagnér a' maga gyűjteményeiben. De ennek
1470. Mind a' két nemen magva szakadott.

A' Zudarok Czimere volt egy ró'sa, egy kerék-
nek a' közepébe, felette kereszt, a' mint Zudar Simon-
nak petsétyéből feljegyeztük. Körül írás: *Stgillum
Simonis Zudar de Ólnod*.

Drágffiaknak eleji Oláh Országi *Dragomer* névű
Bojeroktól származtak, a' mint Balknak, és Drághnak
testvére János 1381. Eszt. *Oláhnak* is (mint Tisza-
Becs alatt) neveztetett.

1367. *Drágomér Oláh* Miklós I. Lajos Király alatt
Erdélyi Vajda volt, a' mint írja Thúróczy III. Rész.
Havas - Alföldén a' pártos Vajda ellen hartzolván ha-
lálával petsételte Királlyához való hívségét, és Kővár
várát Zólnok Vármegyébe nyerte jutalomul. Három
fiat hagyott Balk, Drágh, és Jánost.

1381. Balk Zárazberegéről írta magát, és Márma-
rossi Fő - Ispány volt.

1387. Drágh Erdélyi Vajda, és Zathmári Fő - Is-
pány három fiat: Imrét, Sándrit, és Györgyöt nem-
zett, kik Béltheki Drágffiaknak nevezték magokat.

1470. Sándrinak fia Mihály látó élete miatt min-
den jószágát elvesztette.

1436. Györgynek fia Kállay Ágotha feleségétől
Miklós volt. Ennek Juliánna leánya Zekolyi Miklós-
hoz férjhez menvén, Ferencz, György, és Péter fiai
pedig kihalván, csak Bertalan maradéka maradt. Ez
a' legnevezetesebb Magyar férjfiak közül való volt;
Hollós Mátyás Királynak nem csak Fő-Pohárnok Mes-
tere, de minden hadakozásaiban társa. Jelen volt
Bécsnek megvételén, és abba Mátyás Királynak győ-
zedel.

zedelmes bémenetelén. II. Ulászló Király alatt Fő-Kamarássa,

1493. Erdélyi Vajdává, és pártos Ujlaky Lő. rincz ellen, kit a' Királynak engedelmességre hajtott. Fő-Vezérré tétetett, az

1495. hozatott törvényeket, mint Erdélyi Vajda alá írta.

1498. 22. Tzik. Ország Fő-Zászlós Urai közé tétik, a' hadat tartott jobbágyinak száma szerint. Két fiat hagyott Györgyöt, és Jánost. György nőtelen korába meghólt.

1511. János Fő-Pohárnok, az után Fő Asztalnok, a' keresztes parasztok támadásába

1514. vitézül óltalmazta hazáját, és a' Törvénynek alá írta magát.

1518. Fő-Tárnok Mesteré, Közép-Zólnoki, és Krasznai Fő-Ispány, az után Ország Fő-Bírájává lett.

1526. A' Mohácsi ütközetbe az Ország dandárját vitte, és ottan végezte életét. Sófia leánya Perényi Jánoshoz férjhez ment. Gáspár fia pedig

1545. Zólnoki, és Krasznai Fő-Ispány a' Katolika hittől elálván a' Reformáta vallásnak Tisza melléki részekben legfőbb terjesztője, és védelmezője volt. Ennek Somlyai Báthory Anna feleségétől született

1555. György fia nevendék korában minden maradék nélkül meghalálozott.

A' Drágffiak Czimere volt fen álló vas macska, koszorúval körül vétéve, óldalt két tsillag, a' mint Drágffy Bertalannak petsettyéről 1497. feljegyeztük, a' tetején B. D. W. T. az az: *Bartholom. Drágffy Wajvoda Transylv.* temető helyek volt Erdőd, a' mint annak leírásába láttyuk.

§. 122.

§. 122. *Sándorfalva*, Oláhúl *Sandra*, 1387. Drágffy *Sándritól* neveztetett, a' ki megnépestitette, Földes Ura Gróf Károlyi Nemzetség, lakóssai Katolikusok, Svábok, helyben Templomok, mostani Plébánusok Kálos István, határja három fordúlóra hegyes, sovány; szőlő hegye sok bort terem, de csak esztendeig lehet tartani, szép erdejek van, piattza Szathmár, és Károly, nagy szükségét szenvednek a' víz nem létében, nyárba a' szomszéd falúból hordják hordókkal.

§. 123. *Medes*, Oláhúl *Medisa*, falú, lakóssai Ó-Hitűek, 30. házból álló gazdak, Papjok helyben, Templomok fából, a' Gróf Károlyi ház bírja, a' falún keresztül foly *Medes* patakja, melly itten veszi eredetét, és a' falú tőle nevezetét. Ez előtt hamú zsirt főztek határjában, de már az erdők elfogytak. Piattzok Szathmár, a' hol, és az Erdödi hegyeken nap számmal keresik élelmeket, mert a' határjok sovány, Mindenkor az Erdödi Uradalomhoz tartozott.

§. 124. *Gyűrűs*, Oláhúl *Gyűrűssa* falú, lakóssai Ó-Hitűek, fa Templomok, 's helybe Papjok, 56. házból áll, *Bancsa* nevű patak határjokból veszi eredetét, melly-is a' bokról essőzéssel megtelvéen sokszor elhordgya a' széna rendjeket, földgye selejtes, mivel hegyes, völgyes, kukuritzánál, és zabnál nem terem egyebet, cserfás erdeje van, nap számaikkal keresik élelmeket az Erdödi, és Szathmári hegyeken. A' mint az Erdödi Uradalomhoz mindenkor tartozott, úgy annak Urai Gróf Károlyiak bírják most-is.

§. 125. *Szakasz*, Oláhúl *Retyesz*, Német, és Oláh falú, földes Urai Gróf Károlyi ház, és a' Vankay nemzetség, lakóssai Katolikusok, és Ó-Hitűek, fekszik Sándorfalvához nem messze, mellynek filiája, határja három fordúlóra van esztva, melly búzát, zabot középszerűen terem, szőlő hegye, erdeje meglehető, piattza Szathmár, és Károly.

1424. Drágffy nemzetség bírta.

§. 126.

§. 126. *Soós puszta, Oláhul Szlatyina*, melyen Gróf Károlyi Uraságnak nagy majorsága vagyon, az Erdődi Uradalomhoz mindenkor tartozandó.

§. 127. *Erdőd* mező város, földes Ura Gróf Károlyi Uraság, lakóssai Római Katolikusok, kiknek Meggyés Papjok Laurenszik Kerestely, szántó földgyei három nyomásbéliek, mellyek trágyázással mindenféle veteményt, rétyei jó szénát teremnek, két Órszágos vasár esik benne esztendőnkint, legellője elegendő, fája tűzre, és épületre, szőlő hegyei jó bort termesztnek, a' legmagosabb szőlő hegyen Sz. Donát tiszteletére Kápolna építtetett, a' mellyhez Sz. Gergely, és Sz. Donát napján bútsú járások tartatnak.

Régente vára volt, de annak helyére a' hegy végére a' Gróf Károlyi ház tsinos Kastélyt építtetett, a' négy szegletén tornyokkal igen kies helyen fekszik, 36. szobákból áll, nap keletről szép békerítet, és Dám vadakkal meg rakott erdőtskét, délről Erdőd várossát, és a' Bik allya hegy oldalaiába lévő helységeket, nyugotról az Erdődi nagy erdőt, és ezen keresztül vágatott utakat, éjszakeről a' szép szántó földeket, Madarász helységét, és Szathmár várossát szemlélhetmi. Itten tartja a' Károlyi Uradalom a' gonosz tévőket, ítélő székeit, itt van nyóltz rekeszekre felosztott fogháza kőfal kerítés között. A' Kastélyból a' pintzöbe lehet a' hegy alá lemenni, melly hét ágakra oszlik, hol köhöl kivágva, hol bébóltozva, 500. hordó bor könnyen elfér benne. A' mint az ebédlő szobájának reá írása mutatja: „ 1730. Eszt. Első Nagy Károlyi Gróf Károlyi Sándor. Istennek segítségével felépíttette. “ Alatta a' Drágffy, és Károlyi Czimerek,

1216. Már emlékezete vagyon a' tüzes próba Könyvben 173. Tzik. „ István *Terepessi* helységből „ való, perben fogta azon falúsi asszonyt Deduha nevezetűt, és az ő leányát Penát, és a' fiát Pousát a' boszorkánysáért, Bírái lévén Abel, *Hardeudi* Eszperes, és Gróf Joob bíró társa, Perest eldó *Hardeudi* Tamás. Deduha, Pena, és Pousa a' tüzes vasat hardozván ártatlanoknak találtattak.

1264. Woch Ugochai, és *Herdeudl* Ispány Szathmár várossának adományi levelében,

1323. Péter *Erdewdi* Gróf említettetik I. Károly Királynak oda ítélő levelében *Lázár*, vagy most *Pusztá-Darócznak* leírásában.

1392. *Erdewd* vidéke kerületnek neveztetett, és Balk, és Drágh *Erdewdi* Grófoknak írták magokat.

1427. György, és Sándri Drágh fiai, László Oláh Jánosnak fia, és János Sándrinak Balk fiának fia bírták.

1436. Közvegy Jusztina, és Balk János bírtokosai említetnek.

1481. A' régi várának reá írása ez volt, a' mint Gróf Károlyi Sándor annak régi homlok kövérül leíratá: „Szent György napjának nyóltzadján Drágffy Bertalan kezdette tsináltatni ezen Erdewd várat, a' kőfalaknak magosságát hatvan singnyire, szélességét harmintzra, a' tornyok magosságát nyóltzvanra, a' kapú szélességét négy singnyire rendelvén el. “

1482. Az Erdödi Templomnak reáírása ez: „Drágffy Bertalan Erdélyi Vajda, a' hatalmas Mátyás Király idejében Nagy Bóldog Aszszony nyóltzadjára, Istennek ditsőségére, és a' Nagy-Aszszonynak tiszteletére, végezte - el ezen Nagy-Erdeudi Szent-Egyházat. “

1501. Ugyan azon Templomban reá írás: „Nagy emlékezetű Drágffy Bertalan Erdélyi Vajda, Szent Demeter napján, 54. esztendő korában ez világból Istenesen kimúlt.

1545. Drágffy Gáspár ezen Sz. Egyházat a' Helvetika valláson lévőknek által adta.

1736. Gróf Károlyi Sándor a' Reformátusoktól viszsza vette.

1763.

1763. Gróf Károlyi Antal újjítani kezdette.
1777. Elvégezte.

1555. Drágffy Gáspárnak nevendék György fiában fiú ágon magva szakadván, az Erdödi vár, és Uradalom, mint Ura vészett jószág, a' Királyi Fiskust illette; de Báthory György Drágffy Gáspárnak özvegyét Somlyai Báthory Annát feleségül vévén, hogy az Erdödi jószágot magáévá tehesse, Ferdinánd Királynak hűségétől elállott, és az Erdödi várat Izabellának, Zápolya János özvegyének, és fiának hatalma alá vetette. Tehát

1565. Schwendi Lázár, és Báthory András Szathmári Fő-Ispány Tsászári Vezérek nagy táborral Erdőd várát körül szállották; éppen akkor Báthory György a' vártól nem meszsze lévő vadas kertyébe mulatozott, és kevésbe múltt: hogy az előre küldött Magyar szágúldozó Húszárok által el nem fogtatott, de serény paripáján elszaladván, noha ezen erősségbe az ostromot sokáig kiálhatta volna, mind az által Báthory András bátyjának közbenjárásába bízván, a' várat ilyen alkú mellett feladta: hogy a' vár, és az Erdödi Uradalom minden benne lévő értékével Makszimilián Király részére elfogaltasson; a' mint a' sok ruházatokon, fegyveren, boron, szemes élelen, szarvas marhákon kívül, csak kész pénz 15. ezer vertt tallér találtatott benne, a' vadas kerteknek paláncjai pedig feltüzeltetvén, a' vadak a' katonaság élelmére fordítottak; maga Báthory György elpártolásaért veszítte el a' Bujáki várat, és egyéb Uradalmait, az után Királyi kegyelmet nyervén, Csicsva várával Zemplén Vármegyébe elégedgyen meg, a' hová ment lakni, és ott bújában meg is halálozott. András bátyja nagyon esedezett mellé Schwendi Lázárnál: hogy ezen kemény feltételeket lágyítaná meg, de ez haragra gerjedvén, még Báthory Andrásnak jószágát is táborával pusztította, azért ezen derék Magyar Vezér is elkeseredvén, a' katonaságról egy ideig lemondott, és Kecsredre Miklós ötszéhez vette lakását, még a' Tsászár által felélesztvén, a' Magyar katonának Vezérségét újra felvállalta, és jövő 1566. Eszt, a' táborozásban meghalálozott.

Az

Az után Erdőd vára megerősítetvén, abban Lavenberg Német, és Jónyi János Magyar Ezerekesek hadi parantsolóknak tétettek. Történt akkor: hogy Schwendi Lázár a' Templomba menvén, ottan két Német katonát a' Drágffiak temető helyeinek felfeszegetésein, és prédálásán találta, azonnal az egygyiket hegyes törével ágyon szúrta, a' másik pedig megsebesítetvén, szökéssel megmentette életét. Isthvánffy 22. Könyv.

De ugyan azon Eszt. maga Zápolya János 'Sigmond, 25. ezer katonáival, és Hassan Temesvári Begler-Bég, a' Budai, és egyéb Törököket, 15. ezerig hozzája tsatolván, ezen Erdödi várat megszállották, minek előtte az őrző seregnek segítségére Bay Ferenczet, és Zeleméry Miklóst, két vitéz Kapitányokat 50. lovasokkal, és 200. gyalogokkal Schwendi Vezér előre küldött vala. Negyven napig faltörő ágyúkkal keményen lőtte a' várat az ellenség, nyílások esvén a' köfalakon sokszor reá rohanással megvenni próbálta, de mindég viszsza verettetett, még mind a' két hadi rendtartó Lavenberg, és Jónyi, nem külömbben a' Törökök részéről Kurta nevezetű Bassa, Hassan Begler-Bégnek atyafia vitézül elesvén, és a' Német őrző sereg pártot ütven, és a' Magyar katonáktól elállván, a' Törökökkel alkudni kezdett; látván Hassan Begler-Bég a' meghasonlást, nagy sikóltással egész seregével a' várra ütött, és azt véres ostrommal meg is vette, az egész őrző sereget megöletvén, hogy ez által Kurta Bassa atyafiának, kinek elestét tíz Erdödi várnál (a' mint mondotta) fellyebb betsülte, áldozatot tégyen. Kévesen a' szomszéd erdőkbe szaladhattak-el, Bay Ferencz, és Zeleméry Miklós megsebesített vitéz Kapitányokat is. János 'Sigmond dühösségektől nagy nehezen menthette meg, az Erdödi várat pedig Hassan Begler-Bég bosszúságába földig rontotta mely az óta fel sem épült. Isthv. 22. Könyv.

A' mostani Erdödi Kastélynak ebédlő szobájában is ezek olvastatnak: „ 1565. Eszt. János 'Sigmond Király ezen Erdőd várat egygyütt a' Törökökkel megszálván, negyven napi ostromlások után *Capitala* „ *tio*

„tő ellen a' népet fegyverre hánta, és rabságra vitte, te, a' várat földig rontotta.“

Azon Eszt. Zápolya Vajda, és a' Király között kevés időre a' békeség Erdődnél megkötetett. I. Rész. §. 78.

1569. Makszimilián Tsászár, és Király Erdőd helységnek inségén, és sanyarúságán, melyet az ostrom alatt szenvedett, szánakodván, annak lakóssait minden adózástól, és köz terheknek viselésétől hat esztendőre menté tette.

1578. Uray Miklósnak, Sándrinak, és Györgynek, 1639. Czeger Istvánnak szőlejek az Erdői hegyen felszabadítatott.

1629. 1632. Zsegnyey Borbálának, Báró Károlyi Mihály özvegyének az Erdői Uradalom Királyi adománnyal adatott vigasztalásúl: hogy a' férje a' Törökök által megöletett. I. Rész. §. 153.

1663. Báró Károlyi László benne új Királyi adomány levéllel megerősítettett.

Erdőd várossa arról-is nevezetes: hogy ama híres Erdői Bakacs Tamás Kardinál, és Esztergami Érsek, Kerékjártó atyától ottan születvén, tanulása, és jeles erköltsé által hazánkba legfőbb Papi méltóságra emeltetett.

Ezen születését maga sem tagadta, *Erdődről* írván magát, végső rendelkezésében-is a' Tudós Kollárnak jegyzése szerint azt megvallani nem szégyenlette, sok hiteles íróink azt megerősítik, úgymint: Tubero, az után az Esztergami Érseknek előadása 93. lap. az Egri Püspökök leírása 44. lap. Bell 66. lap. Bodzás János (*Sambucus*) 1569. Eszt. írt jegyzésébe azt jegyzette felöle: „Bakach Tamás Kardinálnak az attya Zetmár Erdődön Kerékjártó volt, a' kinek a' felesége Tamás fiával viselős lévén, hogy nem sokára lebetegendő, feleségének enyhülésére téli időben tüzi fát hozzon,

az

„ az erdőre kiment, méglen pedig fát váгна, egy szar-
 „ vas a' szekerének kerekjébe szarvainál úgy belé bo-
 „ nyolódott: hogy kerekét-is öszve törvén, onnét sem-
 „ miképpen ki nem szabadíthatta magát, még Kerekes
 „ Bakach Tamásnak az attya elő jöven, a' szarvast
 „ megölté, és a' rakás fára tévén, Tamás fiának éppen
 „ kereszttségére haza vitte. Innét eredett a' Bakacsiak-
 „ nak Czimere egy törött kereken álló szarvas. “

Bell Mátyás írja: hogy látta, és olvasta Hollós Mátyásnak azon Czimeres levelét, melly szerint: „ Szab-
 „ már Erdődön született Bakach Tamást, Miklóst, Já-
 „ nos, Bálint testvérjeivel nemtelen állapotból Nemes-
 „ si rendben helyezettette, és születésének jeléül a' fel-
 „ lyebb írtt Nemcsi Czimerral megékesítette. “ A' kezükknél lévő nemzetségének ágazattya - is nevezett testvérjeit mutatgya.

Bika (*Taurinus*) István-is egy időben Bakach Tamással élvén, midőn ez Rómába készűne, jeles verseibe elé hozza alacsony születését:

Nusquam
 Tam cito, quam Romae (modo sint virtutis amantes)
Obscuris geniti natalibus alta bicornis
 Pallade, et obsequio transcendunt culmina mitrae.

As es:

Sehol előbb, mint Rómában Nagy emberré nem lesz-
 nek

Azok, a' kik szegény sorsú házból származást
 vesznek,

Ha tanulnak, ha engedők, 's minden virtust szeret-
 nek,

Püspökségből legfőbb Papi méltóságra mehetnek.

Most-is vagyon az Erdődi hegyeken egy *Bakocz* nevezetű szőlő, melly hajdanában *Bakocz* Tamás Kardínál attyáé vala.

Már az ő viselt dolgait Hazánk íróji e'képpen ír-
 ják-le: Bécsben elvégezvén a' böltsekedést, és az
 Isteni

Isteni tudományt, az Egri Püspök Rangoni Gábor udvarába író Deák, az után Tétuli Prépostá, Zágrábi, Györi, Egri Püspökké,

1497. Esztergami Érsekké lett.

1498. Érseki megyéjébe Egyházi gyülekezetet tartott.

1500. II. Ulászló Király, és a' Venetziabéliek között a' Törökök ellen frigyot kötött, és azok ellen hadakozó Magyar katonaságnak 20. ezer aranyakat adakozott. Mellynek megjutalmazására VI. Sándor Pápa Kardinálnak, és Konstantinápolyi Pátriárkának nevezte.

Azon Eszt. Esztergomba a' Magyarok Nagy - Aszszonyának tiszteletére fekete márványból Kápolnát épített, melly most-is látható ezen reá írással: „ Erdő. di Bakocz Tamás Kardinál Esztergami Érsek a' Böl. „ dogságos Szüz Mária Isten Annyának építette: “

1504. Bosnyák Országba a' Törökök bényomulván testvéreinek fiaival nagy hadi segedelmet adott.

1508. II. Lajos Királyt koronázta.

1512. A' Lateranumi Egyházi gyülekezeten, és a' Pápának választásán Rómába jelen volt, maga-is ezen Fő Papi méltóságot reménlette, melly végre nagy költséget tett, Magyar levassaival a' Római úttzákon ezüst lö patkókat hullattatott, de X. Leó választatott. Onét keresztes. bútsúkat hozott, mellyeket jó szándékkal kihirdetvén,

1514. Véletlenül nagy támadásra adott okot a' parasztoknak.

1515. Mária Ostriai Fő - Hertzeget II. Lajos Királynak, és annak Anna testvérét I. Ferdinánd Fő Hertzegnek Bécsbe Sz. István Templomába házastársul eljegyzette.

1516.

1516. II. Ulászló Királyt Székes Fejérváron eltemette, nevendék fiát gondviselése alá ajánlotta X. Leo Pápa.

1520. Végső rendelést tett, sok kintset, és nagy jószágot hagyván Fő rendű méltósággal Péter, Pál, János, Bálint, István, Tóbiás: Farkas testvéreitől való unokáinak, azon kívül sok iffiakat nevelt. Ő nevelte Zathmáry György, Zalkay László, és Wárday Pál utánna következett Érsekeket.

1521. Meghalálozott, és az Esztergami Fő-Székes-Egyházban temettetett-el.]

Testvéreinek egy ágazattya tsak ugyan Bakacsoknak neveztetett.

1511. Bakach János Zágrábi Püspök,

1526. Bakach Sándor a' Mohácsi veszedelemben volt, a' holott a' maga lovát Bánffy János alá adván, Török fogságba esett, de Bánffy kiváltotta őtet.

1619. II. Sándor volt Keszthelyi Kapitány, ennek ismét Sándor fia, Lukács, és Benedek unokái, Lukácsnak leánya Orsolya Szent-Györgyi Horváth Lászlóhoz, Benedeknek leányi Theresia Tállian Józsefhez, Viktória Desseüffy Ferenczhez mentek férjhez.

§. 128. *Felső-Homoród* Oláh falú, lakóssai Ó-Hitűek, 35. házzal bíró gazdák, Templomok elavúltt fa épület, a' közép Homoródi Pap jár hozzájuk, határjok terméketlen, erdejek jó, cseres, bikkes, *Homoród* nevű patak foly el a' falú derekán, mellytől veszi nevezetét, kevés marha tartással, és kapálással a' Szathmári, és Erdődi hegyeken keresik élelmeket.

§. 129. *Közép-Homoród*, ez-is Oláh helység, 50. házzal bíró, Ó-Hitű gazdák lakják, erdeje szép vagon, cserfás, és bikkes, mellybe nyúlak, és őzek tállatnak, *Homoród* patakja ezen-is keresztül foly, Papja, és fa Temploma helybe van, földgye sovány, a' Szathmári hegyi munkával keresik élelmeket. Határjába

jába van hamú zsírt főző ház a' közel lévő üveg hutának fentartására.

§. 130. *Alsó-Homoród*, ez előtt *Rente-Homoród*-nak nevezetett, és Oláhok lakták, de 20. esztendőök előtt Gróf Károlyi Antal Svábokkal megszállította, 80. telkes gazdákból állanak, Katolikusok, Megyés Papjok Paar Fridrik Sz. Ferencz Rendgyén való, új Templomok téglából most építtetik, a' határjának egy része, soványabb, más része termékenyebb, erdeje tölgyes, és bikkes, özek, nyúlak találtnak benne, Bányáról Kis-Sikárlónál a' Szamoson keresztül, jövőknek Ország útyába esik, a' piattza Szathmár, Várallya, Bánya, és Erdőd, élelmeket szántással, kevés marha tartással, és nem régen kezdett szőlőknek művelésével keresik, kivált pedig krumpér tenyésztéssel eltáplálják magokat.

1418. Drágffy nemzetség az Erdödi Uradalomhoz
1633. Prépostváry 'Sigmond a' Bélttekihez bírtak
Most Gróf Károlyiak megint Erdődhez bírák.

§. 131. *Páczafalú*, régenten *Apáczafalú*, Ó-Hitű Oláhok lakják 40. telkes gazda, Papjok helybe, és fából épített Templomok, határa sovány, bikkes erdeje szép, vaddal bővölködik, új hegyi szőlők is van, *Brán* pataka a' bik tetejéről vévén eredetét foly keresztül falujokon, és a' *Homoród* patakába mégyen.

1370. A' Szathmári Apátság bírtokába vólt, kiktől vette nevezetét.

1668. Gróf Csáky Istvánnak Királyi adománnyal adatott, az után Báró Wesselényiek bírták, most egészen a' Gróf Károlyi házé.

§. 132. *Mogyorós* falú, a' Gróf Károlyi ház bírja, lakóssai Ó-Hitűek Templomjok, Papjok, határa sovány, tölgyes, bikkes erdeje, a' helységen keresztül *Mogyorós* patakja foly, mellytől vette nevezetét, 50. gazdából áll, piattza Szathmár, Várallya, és Nagy-Bánya, szántásból, vetésből, marha tartásból élnek. Mindenkor az Erdödi Uradalomhoz tartozott.

§. 133

§ 133. *Ó-Huta*, Oláhul *Egeristye*, a' bikk erdeje közt szerzte szíjjel fekvő falú, lakóssai Oláhok, népessége 60. gazda, földes Ura, Gróf Károlyi Uraság, földgye trágyázva terem, nagy tölgyes, és bikkes erdeje, régi hutának, vagy üveg műhelynek helye.

§. 134. *Új-Huta*, Oláhul *Glód*, *Szelistye* nevezetű pusztán épült új Üveg-Műhely, a' népessége 15. ház, Csehek lakják, kik az üveg tsináláshoz értenek, semmi szántó, és kaszáló földgye nints, tsak nagy tölgyes, és bikkes erdeje, földes Ura a' Gróf Károlyi ház.

1272. *Stylitebuknak* neveztetett, talán a' külföldi frónak tudatlansága miatt. A' Tatár járás előtt Dienesnek fiai bírták, az után Mikolának Gróf Fylpy fiának V. István Király által ajándékozott, a' mint Fülöpnek leírásában láthatni.

Hajdanában föld vára-is vólt a' dombok között köfállal megerössítve, mellynek most tsak pusztá helye látszatik.

1392. Az Erdődi Uradalomhoz tsatoltatott, és annak Urai által bírattatott.

§. 135. *Oláh-Tótfalú*, Oláhul *Szirb*, lakóssai Oláhok, népessége 90. gazda, Temploma vagyon, földes Ura Gróf Károlyi ház, határja szük, és sovány, tölgyes erdeje van.

§. 136. *Oláh-Újfalú*, Oláhul *Buzesty*, lakóssai Oláhok, 65. gazda, Templomok helyben, földes Ura Gróf Károlyi, határa szük, és sovány, ennek is tölgyes erdeje.

Ezen két falú a' Megyessi Uradalomhoz tartozott.
1492. Megyesallyai Morócz István, Margith feleségével mind a' két, ágra felkérte.

§. 137.

§. 137. *Farkas-Aszó*, Oláhul *Farkasé*, Oláh falú, lakossai egygyesültt Katolikusok, helyben Templomok, népessége 115. gazda, dombon fekszik a' Szamos mellett, szántó földgyei jók, termékenyek, legellője elég, és jó, fája épületre, és tűzre elegendő, belső gyümölcös kertyei.

1392. *Asszinaghnak* hivattatott, Balk, és Drágh Mármrossy Fő - Ispányoknak.

1641. Kállay Györgynek, Pálnak, és Istvánnak Királyi adománnyal adatott.

Mostani földes Urai: Szaploneczay Miklós, Kállay Antal, Ferencz, György, és László maradéki, Noszticzi Thurzó György, Krassay Mihály, és özvegy Irinyi Lászlóné.

§. 138. *Pap-Bikó*, Oláhul *Bgyiko din Padure*, Oláh falú, Temploma vagyon, magos dombon fekszik, népessége 30. gazda, földes Ura a' Gróf Károlyi ház, földgye sovány, tölgyes, bikkes erdeje.

§. 139. *Czikó*, máskép *Czikló*, Magyar és Oláh falú, két mértföldnyi távolságra bent dél felé a' Közép Szólnok Vármegyei helységek között dombon fekszik a' Szamos partján, a' hol hét igen magos hegyek között omlik ki a' Szamos vize Erdélyből Magyar Országára, melly völgyet kies vóltáért *Szép-Szerosnak* nevezik, lakossai Reformátusok, és Ó-Hitűek, mind a' két résznek Temploma, népessége 55. gazda, egy nyomású szántó földgyei jó termékenységűek a' Szamos vize mellyékén, a' dombjai soványok a' hol szőlőt természetnek, réttyei meglehetősen szénát teremnek, fája tűzre, épületre elegendő, földes Ura Gróf Thöldy Sigmund.

1431. *Csikud* falú, említetik: hogy Vetéssy nemzetség bírta.

§. 140. *Tomány*, Oláhul *Tomaje*, falú a' Szamos partján, lakossai Oláhok, 120. gazda, Templomok, határ.

határjának nagyobb része túl a Szamoson vagyon, földgye kövér, és termékeny, Földes Ura Kétheli Gróf Hunnyady József, erdeje nintsen.

1461. Thomonyának neveztetett, és Bélthekey Mihálynak benne rész Királyi adománnyal adatott.

1629. Segnyey Borbála Báró Károlyi Mihály özvegye,

1784. Gróf Haller Ersébet, Báró Hunnyady János felesége Királyi adomány mellett ezen helységbe békeltattatott.

§. 141. *Erdő - Szada*, régenten *Erdőd - Szada*, Mező város egy magas dombon, földes Ura Gróf Hunnyady József, lakóssai egygyesültt Katolikusok, 200. gazda, kőből épült Templomok, a Szamos mellyékén igen jó termékeny földgye, szőlő hegye is vagyon, erdeje a legszálassabb tölgy fákat neveli, osztendőnként négy vásárok tartatnak benne, éjszokról a Szamos vize foly, mellyen az Uraságnak malma, és hídassa, a domb tetetején Kastélya vagyon, mellyről az egész vidékre bélátni.

1352. Szudusnak neveztetett, és Mihálynak Tyba fiának fia, Péter, és Tamás Mestereknek Tyba fiainak, s rokoninak 200. gyrájért, mindeniket négy forintyával számlálván zálogba vetette a Váradi Káptalan előtt.

Az után a Cháholyi nemzetsége volt, és a Cháholyi Uradalomhoz tartozott.

1466. Csatóházi Csató Gergely benne vám, és révbéli bérnek a szedéséről Fejedelmi engedelmet nyertt.

1547. Pusztá volt, és Cháholyi Iszre aszír fellyebb nevezett leányinak,

1629. Segnyey Borbálának Báró Károlyi Mihály özvegyének,

M

1784.

1784. Gróf Haller Ersébethnek, Báró Hunnyády János feleségének Királyi adománnyal adatott.

§. 142. *Aranyos*, Oláhul *Aries*, közel az arany bányákhoz lévén, tölök vette nevezetét, Orosz, és Oláh falú, lakóssai O. Hitűek, 50. gazda, Templomok van, birtokossa Gróf Kornis Uraság, szántó földgyei közepszerű termékenységgel bírnak, de harmad részét alkalmasint elönti az árvíz, réttyei jók, vagyonyait Misztótfaluban, 's Bányán közel eladhattya, nyugotról a' Szamos, éjszokról a' Lapos vizei keritik.

1573. Dálnoki Zekell Gáspárnak, és Böldi'sárnak benne rész jóság,

1643. Perecsényi Ersébethnek, Lisibona János özvegyének egész helység Oláh - Kékes falúért tserében öt ezer forintban a' Királyi Kamara által béíratott.

§. 143. *Valaszút*, Oláhul *Valaszuta*, magas dombon fekvő falú, lakóssai Oláhok, népessége 50. gazda, Temploma vagyon, földes Ura Gróf Károlyi ház, földgyeit trágyával használlják, szép erdeje, Oláhul *Mora Borsinak*-is hívják, melly Magyarul *Bormalma*, mivel hogy a' *Borpatakn* malma vagyon, az Erdődi Uradalomhoz tartozik.

§. 144. *Barlafalú*, Oláhul *Barlest*.

§. 145. *Szakállas - Bikó*.

§. 146. *Mező-Bikó*, három régi rendetlen falúból, most szép sorjába öszve húzatott helység, lakóssai Oláhok, Oroszból egygyesültek, és Katolikus Svábok, népessége 150. gazda, az Oláhoknak két fa Templomok, a' Sváboknak egy, de köből épült vagyon, Papjok Géczy József Sz. Ferencz Rendén való, földes Ura Gróf Károlyi Uraság, szántó földgyei soványak, de trágyázva használlják, szőlő Hegye, és tölgyes erdeje szép, réttyei elegendők, Nagy - Bányán termésit jól eladhattya, legellője elég.

Régenten *Barla - Teleknek* neveztetett.

1446.

1446. Pusztá volt, és Bekényi Miklósnak, és feleségének Bachkay Agnesnek, és Diénus sógorának,

1495. Ujlaky Jánosnak, és Antálnak Királyi adománnyal adatott.

§. 147. *Balotafalú*, Oláhul *Acsova*, Oláh falú, a Szamoshoz közel, lakossai Ó-Hittű egygyestűlt Katolikusok, 50. gazda, Templomok vagyon, földgyei termékenyek, de felét gyakorta nagy vizek juttatják, és ilyenkor a legellője is szoros, halas tava, és fűzesse vagyon.

1637. Ruszkai Kornis Sigmundnak Királyi adománnyal adatott.

Mostani földes Urai Mindszenti Peley Sigmund, Miske Sámuel, Thöldy Miklós.

§. 148. *Remete mező*, Oláhul *Póm*, falú, közel a Szamoshoz, lakossai Oláhok, Templomok vagyon, népessége 200. gazda Nemesséivel egygyütt, földes Urai: Thöldy Miklós, Rókász János, Miske Sámuel, Cserényi Dániel, Horváth György, és Peley Urak, búza, tengeri, zab termő földgye, egyenes, és lapályos, a dombos helyein vagyon tölgyes cseréje, éjszakra a Szamos vize.

Régente *Első Remete Szent Pál Szerzetessége* Veresmarthi Klastromhoz tartozott, és azért *Remete mezőnek* neveztetett.

1637. Ruszkai Kornis Sigmundnak egész helység Királyi adománnyal adatott.

§. 149. *Veresmarth* falú, magas földön fekszik a Szamos partján, veres földgye, melyül neveztetik, messzire látszik, lakossai Oláhok, népessége 140. gazda, Temploma vagyon, Földes Urai: Bánc Wágány Miklós, Urai Gáspár, Pál, és István, Cséh Ferencz, Papólczy József, Vesmás Sámuel, földgye igen sovány.

zabnál egyebet nem terem, de a' Szamos perondgyain jó tengeriek van, tölgyes, és cserés erdeje.

Bégenten Alsó- és Felső - Veresmarthra osztatott.

1302. Hogy *Chabanka*, most-is virágzó Jeles *Rhédey* nemzetség eleinek rokona, úgy mint Péter, a' János fiaival Sámuellel, és Dáviddal itten fundálta volna Keresztelő Sz. János tiszteletére első Remete Szent Pál fiainak Klastromát, Szentiványi a' Klastromok lajstromába feljegyzette. 1. Rész. §. 121.

1409. Csáky György Királyi adománnyal felkérte, de bírtókába nem léphetett; mert

1412. Veresmarthy János, Sándrinak fia bírta.

1492. Megyesallyai Morócz Istvánnak, és Margith feleségének, mind a' két ágra Királyi adománnyal adatott.

1588. Hagymássy György Felső Veresmarton négy telekbe,

1595. Thardy Vörös Sóna hajadon, az után Szirmay Györgynek felesége Felső - Veresmarthi rész jószágban,

1749. Gáspár Sándor egy részében Királyi adomány mellett beiktattattak.

§. 150. *Borhtd* Oláh falú, földes Urai: Eötvös Sándor, Károlyi, és Teleky Grófok, Bárá Wesselényi József, Gáspár, Pál, a' Szamos vize partján fekszik, népeisége 120 gazda, egyesült Katolikusok, Templomok vagyon, neveztetik a' Bor patakától, melly a' falát végig folya, *hid* van rajta, és malmot hajt, szántó földgyei soványok, a' árvíz-is járja, gyümöltse, tengerije jól terem, rétjeik gazdagok, legelőjük jó, Nyok tűzre elég.

1399. Megyesaty Bán fia bírták.

1309.

1409. Csáky Györgynek Királyi adománnyal adott.

1492. Megyesallyai Morócz István Margith Feleségével benne béiktattott.

1699. Skotka Mihálynak, és feleségének Boros Máriának,

1749. Gáspár Sándornak benne rész Királyi adománnyal adott.

§. 151. *Lippó* a' Szamos partján fekvő falú, lakossai Oláhok, fa Templomok vagyon, népessége 129, gazda, földes Urai a' Csomaközy nemzetségnek elágozott maradéki, mostani zálogos birtokossai Sztán István, és András özvegyei, földgye fejez agyag, és sovány, de trágyázva jó búzát terem, tengeri jelek, és gyümölcsösök a' Szamos porondgyain, tölgyes erdeje.

Ezt is a' Megyessi Simon Bánnak fiaj bírták.

1409. Csáky György Királyi adománnyal felkérte, de birtokába nem lépett, mert

1492. Megyesallyai Morócz István Margith feleségével új Királyi adomány mellett benne béiktattott.

§. 152. *Szinfalú*, Oláhul *Szin*, Gróf Károlyi ház bírja, Svábok lakják, 63. gazda, 26. esztendeje hogy megszállották ezen helységet, ez előtt Oláhok lakták, bikkes, tölgyes erdeje, mellyben özek, nyúlak találtatnak, piattzok Szathmár, a' határja igen sovány, mindekor az Erdődi Uradalomhoz tartozott.

§. 153. *Réntelek*, Oláhul *Tatares*, Oláh falú, birtokossai Szathmár Városaa, és a' Gróf Károlyi ház, lakossai egygyesültt O Hitűek, fekszik a' Szathmári hegyek között, határja két nyomásbéli, tér helyen fejez agyagos földgye terem, kevés búzát, tengerit, és zabot, mak termő erdeje meglehetőse, piattza Szathmár.

1411. Szathmár Városával, Sigmond Királyt által Wuchovich György Rácz Uralkodónak által adatott. 172 Rész. §. 171.

§. 154. *Ivicskó, Oláhul: Nyikopoj, Oláh falu,* földes Urai Hiripi, és Ivácskói Szuhányi János, mostanf Fel-Iszpany, Kallay Antal, Zsanathy Mihályné, lakossai O-Hitűek, 35. házból álló gazdák, fából épült Templomok, Papjok helyben, határja sovány, háromnyolcmérfé, kevés kétszerez búzát, leginkább tengerit, és zabot terem középszerűen, van tölgyes erdeje, piattza Szathmár, élelmének módgya kevés marhatartás, és a Szathmári hegyre napszámmokra való járát, *Homorót* patakja, melly a tők tetőről veszi eredetét, foly a tatta.

Regentia Ivicskófaluódnak nevezetett, és 1631. Király Daróczi Daróczy Istvánnak.

1732. Bösörményi Sámuelnek, és Komáromi Andrásnak egész helység,

1765. Szuhányi Antalnak, és Lászlónak fele Királyi adománnyal adatott.

§. 155. *Oroszfalu, Oláhul Russ,* nagyobb része Szathmár városké, hanem Nemes Dunka Jánosnak is van benne három telke. Lakossai Görög, Katolikusok, 66. gazda, 14. Templomok, helyben Papjok, határát a Szamos vizének áradási járják, de a búzát, tengerit, zabot megtermi, *Homorót* pataka is, melly a tők tetőről veszi eredetét, foly a határán, piattza Szathmár, és Erdőd, mellyeknek hegyein napszámmal keresik élelmeket.

1673. A Váradí Török Basák bírták, a mint kiteszik mostis a Szathmár városának Levél Tárában lévő levélből: „En Derviz Iszajja Hatatmas Török
„Császár Váradí várában az Zafin Urak, és Iszajjak
„6 Nagyságok, és 6 Kegyelmek egygyik Fő-Zászlótartó.
„ja, Isten akaratyából Földes Uratok. Szathmár
„Vármegyében lévő Oroszfalússi jobbágyim, hallom,
„hogy

„ hogy elszállýedtetek, azért ezen Úri levelünk látván,
 „ mindjárt haza szállýatok, az adótok, úgy mint a'
 „ summátok, a' mint a' Madarasziaktól ízentétek, hat-
 „ van forint, egy fejős tehén légyen, a' Császár adó-
 „ ját-is, a' miben lehet, azon leszek, hogy leszállít-
 „ sunk benne. Mí pedig fogadjuk Úri Török hitünk-
 „ re, hogy innét a' mi Török pártunkról minden há-
 „ borgatók ellen mególtalmazunk, ha haza szállótok,
 „ a' mellynek elhitelére, 's erősségére küldöm hozzá-
 „ tok ezen Úri petsétemmel megerősített Úri hit le-
 „ velemet, azért egy hét alatt magatok hozzánk bé-
 „ jöjjetek, a' summátokból a' mit meghozhattok, meg-
 „ hozzatok, 's velünk szembe legyetek; ha pedig egy
 „ hét alatt bé nem jöttök, elhídigyétek, megkeresünk,
 „ jól tudgyuk, hol vagytok, ha onnét máshova men-
 „ nétek-is, felkeresünk, ha az ökor szarvában, avagy
 „ a' nyakában rejtettek-is, eleget vártunk eddig, ha
 „ azon hit levelemre bé nem jöttök, valami rajtatok
 „ esik, magatok légyetek oka, mind Isten, 's mind
 „ ez világ előtt, Isten mindnyájunkal. Datum in Vá-
 „ rad, die Mensis 22. Maji 1673. Jó akaró Uratok, ha
 „ veszitek, Kupra. p. h.

§. 156. *Hirip*, Magyar és Oláh falú, bírtokossai nagyobb részében Hirippi Szuhányi János, a' többiben Kállay Antal, lakóssai egygyesültt Katolikusok, kiknek fa Templomok, és Reformátusok, kiknek kőből épültt Templomok, népessége 130. gazda, határja lapályos, búzát, tengerit, zabot bőven, és igen sok vares hagymát terem, mellyekből pénzt szereznek a' lakósok, szép tölgyes erdeje vagyon, piattza Szathmár, a' Balkány vize a' falú végén, és a' határ közepén foly.

1393. A' Drágffy nemzetség bírta, hanem István Megyessi Bánnak fia 260. sertést elhajtattott onnét, és az egész helységet elpusztította.

1406. 'Sigmond Királynak parantsolattyára, és Witkay Lászlónak, András fiának, Jakabnak, László, és Jánosnak István fiainak esedezésére Kis-Kólcsh helységnek határit Hirip helységnek határától össze híván a'

a' szomszédokat, és a' határosokat Sz. Zaniszló Mátyr ünnepe után hatodik napon megkülömböztették Kápolnay Balás Király embere, és Jakab Deák Leleszi Sz. Egyház Karjának Papja, és azon Konventnek bizonyosága: „elkezdvén a' déli, és napnyugotti részek között *Folyó Balkan* vizének árka mellett, mely máskép *Ilydas - Balkannak* is neveztetik, ottan régi két föld hányásra akadtak, mellyeknek egygyike *Nagy Kóloh*, a' másika *Kis - Kóloh* helységeknek határit elhasíttya, a' honnét nevezett *Folyó-Balkan-nak* árka mellett nagy darabon napnyugot felé menvén, azon folyónak partján új határ hányást állítottak-fel, onnét éjszak felé fordulván, és ottan *Tamás László fia réthe* mellett keresztel megjegyzett tölgy fának éjszaki részén más föld határ hányást, és megint más kereszties tölgy fa alatt harmadik, 's ismét két oldaláról kereszt jegyekre bévágott tölgy fa alatt *Hangya - Kastély* nevezetű helyen megint közben fekvő határ hányásokat földből halmaztak fel, 's azon túl egy kereszties tölgy fát hagytak határ jelnek, 's annak helyét *Vayot heulynek* nevezték. Utóllýára éjszakfelé nevezett Tamás László fia rétye mellett mendegelvén mindég, jutottak *Zdras balkan* nevezetű helyre, a' hol egy tölgy fa alatt hasonlóképpen új határ-jelt föld hányásból állítottak, és ottan nevezett *Kis - Kóloh*, és *Hyríp* helységek határinak eljelölését elvégezvén, úgy megkülömböztetett *Kis Kóloh* nevezetű helységben, 's annak mindennemű tartozandójában említett Witkay Lászlót, Jakabot, és Jánost, az őket illető jussal béiktatták. “

1420. Tanú vallatás tétetett Drágffy nemzetség részére: hogy ezen helységből egy aszazonyságot Miklós Jánosnak, Simon Megyessi Bán fiának fia erőszakosan elragadott.

1470. Csató Gergelynek benne rész jószág,

1579. Zeleméry Kamarás Miklósnak egy Nemes Udvarhely ezen helységbe Királyi adománnyal adatott.

Itten neveztetetett Zeleméry onnét mondatott *Kamardsnak*: hogy

1419.

1419. Zeleméry László volt a' Királyi Sónak *Kamarása* Debreczenbe, ennek

1459. Kamarás Benedek fia, kinek Ujlaki Margittól

1515. Kamarás János fia született. Ez Ruszkai Dobó Anna feleségétől.

1579. Eléhozott Zeleméry Kamarás Miklóst nemzette, ez ismét Henyey Margittól Zeleméry Borbálát Lorántffy Mihály hitvessét, kitől Lorántffy Susánna I. Rákóczy György felesége, ettől II. Rákóczy György, kitől, és hitves társától Báthory Sófiától I. Ferencz, ennek Zrinyi Ilona feleségétől II. Rákóczy Ferencz, és Juliánna Gróf Aspremonthé származtak.

1631. Király Daróczy Daróczy Istvánnak egész helység,

1732. Böszörményi Nagy Sámuelnek, és Komáromy Andrásnak hansonlóképpen egész helység,

1765. Szuhányi Antalnak, és Lászlónak ezen helységnek fele Királyi adománnyal adattak.

§. 157. *Krasó* falú, a' régi Szamos hagyás partján, mellynek árjától nagy töltésekkel óltalmaztatik, lakóssai Magyar Reformátusok, és egyesült Oláhok, mind a' két rendbélieknek Templomjok, és még a' Zsidóknak is Sinagógájok vagyon. Népeisége 150 gazda Nemessel együtt. Földes Urai: Gróf Teleky, Wécsy, és Wesselényi Bárok, Darvay, Gáspár, Tárcsy, Egry, Solymosy, és Mándy Urak, hatara bőv, földgye termékeny, és három lányira alacsonyabb a' helység fekvésénél, jó búzát, sok gyümölcsöt, és tengeterem, a' *Balkány* vize a' határán kezdődik, és a' *Szár* pataka is ezen helység, és a' Lippai határok közt jön le a' birkól a' Szamosba, mellyek a' legellő mezeit gyakran nedvesítik.

1382. János, Simon Bánnak fia tanú-vallatást tettett: hogy az ő Krassou nevezetű helységét Zarabkerki Balk Vajda felégette.

1409. Csáky György egész helységet Királyi adománnyal felkérte, de birtokában nem léphetett, mert

1420. Miklós Jánosnak Megyessi Simon Bán fiának fia bírta.

1492. Megyesallyai Mordcz István Margith feleségével új Királyi adománnyal mind a' két ágra a' várnál egygyütt felkérte, és beiktattatott.

1498. Hogy Zaldobószeg erdő, és horgas tó kösiretek a' Krassói határhoz tartozandók elíteltetott.

1632. Bagossy Pálnak ezen helységnek fele,

1637. Ugyan neki ismét más fele Királyi adománnyal adatott.

§. 158. Nagy-Kölch falú, földes Urai: Bagossy János, Vass Pál, és Schuller Leopöld Hadi-Vezér özvegyei, Báró Sztojka 'Sigmond, Darvay Gábor, és Miklós, Diószeghy Sámuelné, Pál Simon, és Péter, Szamos vize a' határját mossa, sött némellykor házaikból is a' lakókat kihajtya, népessége 60. gazda, gyümölcsösse, és tölgyes erdeje bőven vágyon, földgye lapályos de termékeny, Szathmár piattozása, lakóssai Reformátusok, és Ó-Hitűek, mind a' két felekezetnek fa Templomok van.

§. 159. Kis-Kölch falú, birtokossai: Gróf Teleky Imre, és Ferencz, Bagossy János, Báró Wesselényi Farkas, Darvay Gábor, Szeleczky János, Végh 'Sigmond, Marecz István, Bakó László, és Déosey Nemese, a' Szamos vize a' határán foly, melly három nyomáshéli, búzát, kukuriczát, zabot, szénát terem, sőt a' földgye, erdeje tsak tövisből áll, lakóssai Magyarok, és Oláhok, de tsak a' Reformátusoknak van fa Templomok, népessége 60. gazda.

1267. Mind a' két helységet a' Szamos vizén épült malommal *Kóch* Simon, Móricznak fia, György és Péter, *Kóch* Martonnak fiai bírták.

1278. *Kóch* nemből eredett Nemeseknek írtathak, és *Tussay* Nemesekkel egy törsokből származtak; mivel osztály leveleikben *Tussa*, és Újfalu helységeket is Zemplén Vármegyében magok között felszámolták.

Régei Kis-Köles *Egyházas*-Kolchiának, az után *Myke*-Kolchiának, Nagy-Köles *Illie*-Kolchiának, az után *Paplan*-Kolchiának neveztetett.

Kétség kívül ezen nevezetek: *Myke*, az az: Miklós, és *Illie*, az az: Illés birtokosságtól, *Egyházas* kisdied voltától, *Paplan* pedig a' Menyegzői ajándéktól reájok ragadtak, a' mint kitetszik ezen Ok-Levelekből:

1512. „A Váradi Sz. Egyháznak Káptalannya
„Kopoz Nádor Ispánnak parantsolattyára kikülvén
„Lászlót, éneklő karjának Papját, bizonyosságul Siaciai
„Abrahámmal a' Nádor Ispány emberével: hogy Zoth-
„már Vármegyébe fekvő *Kuloh* helységet Péter Mes-
„ternek, Péter fiának adnak által, ha a' Nádor Is-
„pány által rendeltt határ napra *Myke*, és András
„*Illés* fia özvegyeknek a' hit részt lefizeti, kik *Illie*-
„*Kolchiára*, a' hol az Andrásnak özvegye, és *Egy-*
„*házas*-*Kolchiára*, a' hol *Mikének* az özvegye la-
„kott, az elrendeltt határ napra eljövén, midőn a'
„nevezett Péter az említett özvegyeknek hit részét, és
„*Paplannak* neveztetett menyegzői ajándékát, Péter-
„nek Zothmári Plébánosnak levele szerint 50. nehéz
„gyrákban le nem fizethette volna, (*de dote, et re-*
„*bus párafernalibus, jegi ruha; et Paplani reez di-*
„*ctis satisfacere non potuisset*) két annyiban a'
„nevezett Pétert marasztalták, és hogy a' nevezett
„özvegyek holtok napjáig az *Illie*-*Kolchia* helységet
„bírhassák, meghagyták. „

Már ebből méltán gyanítani lehet: hogy a' *Paplan* takaró igen régi nevezet a' Magyaránál, és Deakul *Para*.

Paraphernumot téssen; a' nevezetét pedig attól vehette: hogy a' leány az eljegyzés után *Pap lednyának* nevezetett, kinek a' szüléi, vagy a' jegyesse *Pap ledny* ajándékban jegy ruhát, kivált pedig egy takarót adni tartóztak, melly *Paplanynak* neveztetett.

1321. Fellyebb nevezett *Kóch* nemből való Péter, Péternek fia, a' ki *Petindának* is hivatott, mikor I. Károly Király Dó'sát, az Erdélyi Vajdát egy Moys nevű pártos ellen küldötte volna, Zathmár Várnegyébe sok embereket szedett maga mellé, és azokkal egygyütt a' pártos Móses mellett hadakozott a' Király népeellen, melly hívségtelensége által a' jószágát elvesztvén, *Kóch* helysége Csomaközieknak, és Witkainak adatott.

1325. A' Chumaköziek osztályába *Myke-Kulchia*, és *Elia-Kulchia* helységek, mellyek ez előtt Péteré valának, *Mudus* fiainak jutottak. Várm. Lev. Tár.

1352. *Paplan - Kolchi*t Chumaközy Márton, *Myka - Kolchi*t pedig Witkay András, István, és László, Istvánnak fiai bírták, és a' villongásban lévő határ: eránt a' Váradi Káptalan előtt eképpen alkudtak meg, hogy minekutánna Nagyságos Miklós Úr Nádor Ispány, és Kúnok bírása előtt addig törvénykeztek volna, miglen mind a' két résznek bajvívás ítéltetett, akkor osztán a' nevezett Nádor Ispány Úr engedelmeből a' jó lelkű férjfiaknak közben vetésére megalkudván, a' kérdésben lévő földet határ hányásokkal eképpen jelölték el: hogy éjszokról kezdvén, és a' *Zumus* vizétől egyenesen menvén bizonyos térségnek, melly *Zumus - Mezeonek* nevezetik, jobb oldalon lévő szélére, ottan egy vad alma fát kereszt vágással megjegyeztek, attól dél felé gyümöltstermő fák között mendegelvén, jutottak bizonyos körtvély fához, és azt is kereszt vágással megjelölték, megint által menvén egy berken, melly *Kesekunberegnek* mondatik, ottan is egy tölgy fára kereszt jegyet tettek, és ottan egy nagy út a' határt hasította, mellyre mind a' két részről egy egy férjfiú a' Nádor Ispány embere előtt megesküdött: hogy ezen
„ jelek

„ jelek igaz határi legyenek az egygyik Kólch, és a'
 „ másik Kólch helységeknek, és úgy a' villongásban
 „ lévő földnek napkeleti része a' nevezett *Nagy-úton*
 „ túl maradott Chumakuzy Mártonnak, és az ő mara-
 „ dékinak, a' napnyugotti része pedig Witkay István
 „ fiainak örökre bírattandó. Mellyett ha valamellyik
 „ fél még nem állana, azonnal a' bajvivásban ügye
 „ veszetnek) *succubitus duelli*) büntetését szenved-
 „ gye. A' bírákat pedig mind a' két rész egy formán
 „ kielégítse. Költt Sz. Tamás Apostol Ünnepe előtt
 „ harmadik napon, 1352. Éazt. „

1438. Nagy-Kolchnak egy darab erdejét mikép-
 pen Móricz Simonnak, néhai Megyesi Bán fiának fia
Georbed helységéhez foglalta? Görbednek leírásában
 eléadgyuk.

1406. Kis-Kölcsnak határi *Hirip* fölől mikép já-
 rattak? Hiripnek leírásában eléadtuk.

1498. 1503. Bakthay Máthénak,

1543. Petri Tamásnak, Zennyessy Imrének, Way
 Péternek,

1544. Way Demeternek, és Antálnak,

1545. Witkay Imrének,

1550. Kákonyi Péternek Kis-Kölcsön rész Királyi
 adománnyal adatott.

1554. Perényi Mihály Kis-Kólchnak harmad ré-
 szét Kákonyi Jánosnak, és feleségének Sárközy Borbá-
 lának örökösön eladta a' Jászai Konvent előtt.

1560. Illósvay Mihály, Uray Albert, és Tamonyai
 Nagy Demeter Kis-Kölcsnak felső részébe,

1561. Fekete, máskép Baronyay Kelemenffy János,

1582. Witkai Zikszay János,

1637. Perényi Gábor, Palóczy Horváth György,
 Bornemisza Ersebeth Lónyai Menyhárt özvegye Kis-
 Kölcsnak részeibe Királyi adomány mellett beiktattat-
 tak.

1727. Bencze, máskép Szathmár Sámuelnek Nagy-Kölcsön rész jószág ajándékozott.

§. 160. Szamos-Korogy falú, közel a Szamoshoz, lakóssai Magyarok, és Oláhok, 85. gazda Nemesséivel egygyütt, csak a Reformátusoknak, vagyon fa Templomok, birtokossai: Özveggy Péchy Mihályné, Csabay Antal, Marecz Istváné, Végh Sigmund maradéki, Dobsa Ferencz özveggye, Cseh Ferencz, Rétsy Sándor, és József Urak, határja szűk, lapos, ágyagos, egyéb aránt termékeny, hasznos gyümölcsössei, egyéb fája galagonya tövisnél nincs.

Régente Korognak hivattatott, és a Korogy régi Magyar nemzetség öle nevezte magát, melly bizonyos abból: hogy több olyan nevezetű helység Magyar hazánkban nem is találtak, és még bizonyosabbban alább Korogy István bevallásából ki fog tetszeni.

1046. Eszt. Korogiaiak voltak, a kik Sz. Gellértet Vátának bizgatására megölték. kiknek (a mint h. zánk történeteinek írói írják) a volt az Isteni büntetések: hogy ha valaki ezen nemből abba a Templomba bé ment, melly a Sz. Gellért hegye alatt azon Szentnek tiszteletére épült, azon mindenkori az a gyalázot esett: hogy hasát nem tartóztathatván, magát öszve mbskolta.

1387. Korogy István Sigmund Király idejében nagy vitéz, és Hadi Vezér, katonai szolgálati által ezen nemzetséget nagyra emelte, sokat fáradozott Mária Király Asszonyinak a Pálsnay János kezéből va ő ki szabadításában, a pártosokat Valkó Vármegyében széljel verte, és közülök sokakat fogva hozott Sigmundhoz. Azért a Sigmund Király ötet Matsói Bánná, Ország Naggyává tette. Harsányi, s más nagy jószágokkal, mellyeket, a pártosoktól elvett, megajándékozta.

1389. Ezen Korogy István Matsói Báu kezeset ügyelvén a Szathmár Vármegyei kevés birtókára, Korog helységét a Zomus vize mellett Darahy Péternek, Berta-

Bertalan Mester fiának, 50. Báni gyrákért (*marcis Banalibus*) örökösön bevallotta a' Váradí Káptalan előtt, mivel lakásától távol esett, és mivel attyafiát feleségül vévén, a' Pápa engedelméért sokat kényszerítetett fizetni.

1452. Korogy János -is Matsói Bán volt, Fridrik Császár ellen a' Szövetség levélnek ő is alá írta a' maga nevét.

1456. A' mikor Hunyady János Belgrád alól nagy dítőséggel elverte a' Törököket, ő-is egy jó csoport katonasággal segítségére ment.

1526. Korogy Péter II. Lajos Királlyal elesett a' Mohátsi veszedelemben, mindent megemésztő erős gyomrú ember volt, az eleven egereket, az úttzákon heverő megférgesedett ebeknek húsát, minden tömör, és undorodás nélkül megehetette, a' mint Istvánffy írja, kiben a' Korogy nemzetségnek fiú ágon magva szakadt.

A' mi a' Korogi helységet illeti; azt

1410. a' Darab nemzetség bírta.

1419. Petneházy Jakabnak, és Miklósnak egy negyed része Királyi adománnyal adatott.

1480. Tanú vallatás tétetett: hogy *Garabó* nevezetű földek a' *Kórogi* határhoz tartóznak, mellyeket Egry Imre Egry Miklóstól hatalmasul elfoglalt volt.

1516. Hogy *Kedmenzegh* nevezetű rétek a' *Korogi* határban helyheztenek, elítéltetett.

1520. Bazani Dobay Demeter egy részében Királyi adomány mellett béiktattatott.

1539. Egry Péter, Dobay Jó Demetert egy jobbagy teleknek, és Berendy Jánost egy almás kertnek kibotsátása felől törvényesen megintette.

1544.

1544. Muchey Pálnak, Nagyváthy Jánosnak, és Rácz Miklósnak,

1550. Pettyeni Jó Györgynek, Mihálynak, és Wilhelmnek Jó Demeter fiainak, Anna, és Katalin leányinak benne rész jószág Királyi adománnyal adatott.

1549. Tanú vallatás tétetett: hogy *Grabó* nevezetű erdő, és abban *Pap palója* forduló a' Korogi határhoz tartoznak.

1559. Horváthy György,

1561. Fekete Balog János, máskép Kelemenffy benne Királyi adománnyal részt nyertek.

1583. Egry Kelemen a' Török rabságból való szabadulása végett Korogon egész rész jószágát Salgay Bálintnak 600. forinton örökösön eladta.

1592. Ezen Salgay Bálint Királyi jóvá hagyással ezen rész jószágba béiktattatott, kinek Salgay Kata leányát Perényi Gábor feleségül vette, és minden jószágának örökösse lett.

1594. Pethő Istvánnak, Tamásnak, és Pálnak egy Nemes Udvarhely itten Királyi adománnyal ajándékozott.

§. 161. *Dobrács - Apáthi*. Ez régenten különös két falú volt. *Dobrách* azon nevezetű nemzetsége, mellette való *Apáthi* Ólehvai Apátúrságé, melly az Apátúrság elvesztével idővel össze tsatoltatott. Nem sokáig bírták a' Prémonstráti Kanonokok. Mert

1367. Ezen Apáthi Pottené, Petri Miklós fiájé.

1410. *Dobrách* pedig *Dobráchy* nemzetsége vala, mellynek egy ága *Pálfalva*inaknak neveztetett, a' mint *Pálfalvának* leírásában eléadgyuk.

1563. Zabó Tamás *Dobrácsnak* egy részét, mellette lévő *Apáthit* pedig

1609.

1609. Farkas István, és Dengelegy Miklós Királyi adománnyal nyerték.

1632. Vetéssi Kökényesdy Péter a' Tökéssi határokat Dobrács felé megújította.

1667. Barkóczy Jánosnak Apáthi a' mellette lévő Dobrács puszttával Királyi adománnyal adatott.

Most Szent Kátolnai Cseh Ferencz nagyobb részét, a' többit Csabay Antal, és Virág József bírják. Lakóssai Magyarok, Reformátusok, és egyesült Oláhok, 50. gazda, mind a' két felekezetnek fa Templomaik, fekszik a' Szamos vize mellett, szántó földgyei kemény agyag, és lapályosok, egyéb eránt közép termékenységgűek, nagyobb része réttyeinek kétszer kaszáltatik, fája tűzre, és épületre, almás kertyei.

§. 162. *Pettyén*, régi neve szerént *Bazland*, *Bazand*, népes falú, ez előtt pusztá volt, most megint népes helység a' Szamos partján, lakóssai Református Magyarok, 40. gazda; fából épült Templomok, határja igen szűk, a' Szamos árja rontya, egyéb eránt termékeny, földes Urai: Szeleczy János Királyi Tanácsos, Büszörményi Sándor, és Lajos, Virág József, és Péter, Décsey László, és Ferencz, Szentkirályi Ferencz.

1417. Báthory István, és Benedek benne Királyi adomány mellett béiktattattak, a' hol *Baziannak* nevezetik.

1550. Jó Györgynek, Mihálynak, és Wilhelmnék, *Pettyényi* Demeter fiainak benne rész jószág Királyi adománnyal adatott, kiknek birtokától a' nevezete *Pettyényre* által változott.

1563. Zabó Tamás benne részt nyertt, a' hol más *Pettyénnek*, máskép *Bazándnak* mondatik.

1601. Mező Szentmiklóssy János *Pettyény*, máskép *Bazánd* helységnek részébe,

N

1667.

1667. *Bazándi*, másképp *Pettyényi* egész pusztába
Barkóczy János,

1726. Nagy, másképp Böszörményi Sámuelnek *Pettyénnek* részébe Királyi adomány mellett béiktattattak.

§. 163. *Ombod* falú a' Szamos partyán, lakóssai mind Református Magyarok, 80. gazda, fából épült Templomok, földgye egyenes, és termékeny, hasznos gyümöltsőssei, 's tölgyes erdeji, földes Urai: Gróf Teleky Imre, és Szeleczy János Királyi Tanácsos.

1405. Egész helységet Báthory István bírta, kinek a' Szamos vizén épített malmát Miklós, és Simón, Jánosnak, néhai Megyessi Simon Bán fiának fiai levágtatták.

1417. Báthory István, és Benedek új Királyi adomány mellett ezen helységbe béiktattattak.

1420. Azoknak Ombodi jobbágyi Nemes Mindszenti Ambrust megsebesítették.

1610. Kákonyi Istvánnak rész,

1625. Király Daróczi Debreczenyi Tamásnak is rész benne,

1758. Vasáros Naményi Eötvös Sándornak, és Lászlónak egész helység Királyi adománnyal ádatott.

§. 164. *Amacz*, elegyes Magyar falú, 80. telkes gazdából álló, lakóssai Ó-Hitűek, és Reformátusok, kiknek helyben Papjok, és Templomok vagyon, szántó földgyei termékenyek, réttye elegendő, itató helyei, tűzre való fája, hasznos káposztás, és gyümöltsős kertyei. Jobb része Gróf Teleky Imréjé, a' többiben özvegy Szügyényi Jósefné, és Szeleczy János birtokosok. A' Szamos vizének véletlen áradásinak kivagyon téve, a' határokon széjjel foly a' *Homoród* pataka.

1417. Báthory István, és Benedek benne Királyi adomány mellett béiktattattak.

1609.

1609. Szilágyi Jánosnak Királyi adománnyal által adatott.

1625. Király - Daróczi Debreczeni Tamás ,

1758. Eötvös Sándor, és László Királyi adománnyal nyerték.

§. 163. *Pálfalva* régenten népes falú, azután pusztá, most megint megnépesített, a' Szamos partján fekszik, népessége 22. gazda, lakóssai Magyarok, és Oláhok, földgye egyenes, és termékeny, iölgyes erdeje, nagyobb része Gróf Teleky Imréjé, a' többi Szeleczy János, Szügyényi, és Eötvös Uraké.

Régenten *Kis - Szent - Máridnak* nevezetett.

1379. 1384. Dobráchy Sándor, István, és Miklós birták, 's tanúkat vallattak azon hatalmaskodások eránt, a' melyeket János, Simon Bánnak fia ezen helységben elkövetett.

1399. *Pál*, Dobráchy Miklósnak fia testvéreivel felosztzkodván, 's nékie egész helység jútván, azt kereszt nevéről *Pálfalvának*, 's magát *Pálfalhaynak* nevezte.

1423. Ezen Pálnak fiai, István, és Mihály egész helységet bírták, és Pálfalvai *Burjánoknak* nevezték magokat, mivel hajdanában *Burján* nemből eredtek.

1431. Darahy Jánosnak, és Lászlónak egész helység.,

1627. Király Daróczi Debreczeni Tamásnak, és feleségének Tarjányi Margitnak rész,

1749. Eötvös Lászlónak, Sándornak, és Imrének egy Nemes Udvarhely benne Királyi adománnyal adatott.

III. A' Szamos-Közi járásban.

§. 166. *Lázári* Magyar falú, nevét vette *Lázár-tól*, kiről Puszta-Darócznak leírásában lesz emlékezet, bő, és termő határja, 's kaszáloi, két szakasz erdeje, lakóssai nagyobb részént Reformátusok, kiknek kö Templomjok; földes Urai: Eötvös Lászlóné, Nagy 'Sigmond, Gábor, és András, Daróczy 'Sigmond, Szerdahelyi 'Sigmond, és a' Becsky nemzetség.

1245. *Lázár* nevezetű megnépesítette, és bírta.

1449. Scepessy Péternek, és Istvánnak benne részjóság,

1462. Nádasdy Ungor Jánosnak, és Drágffy Miklósnak ezen helységnek fele Királyi adománnyal adott.

1493. Charnavoday Egyed a' maga részét Matuzinay Miklósnak 400. arany forintba elzálogosította.

1526. Derenchény Pálnak, Péternek, és Tárkányi Miklósnak egy része, de a' Derenchényiek hívségtelensége által

1545. az ő részek Anarchy Péter Kapitánynak Királyi adománnyal ajándékozott. Hanem ez a' Derenchényiekkel megalkudván,

1553. Derenchényi István azoknak kiváltását Radák György vejének engedte.

Ennek fia Radák László Zápolya János 'Sigmondnek hűséges vezére volt.

1562. Ötet küldötte a' feltámadt székelyek ellen,

1563. a' Moldvai Jakab Vajda ellen.

1575. Békessy Gáspár mellett szerentsétlenül hadakozván Báthory István ellen, Magyar Országgra kiszökött, de három esztendő múlva Báthoritól kegyelmet nyert.

1597.

1597. Felső-Pulyai Bük Farkas benne részt,
 1602. Ruszkai Kornis Gáspár, és az ő fiai, 'Sigmond, és Böldi'sár egész helységet Királyi adománnyal nyerték.

1630. Határi Szathmár - Németitől megkülömböztettek.

1640. Torday János, és Göde Judith, Anárchy György felesége egy részébe,

1651. Csalay László, Kállay Klára, Susánna, és Katalin, Perényi György özvegye egész helységbe,

1652. Lónyay 'Sigmond Bereg Vármegyei Fő - Ispány - is

1687. Báró Károlyi László-is,

1717. Viszocsányi Sándor-is egy részébe Királyi adomány mellett béiktattattak.

§. 167. *Pusztá - Daróc*, régenten *Lázár-Daróc*, Magyar falú, birtokossai Gróf Barkóczy Ferencz, Kanisay Ádám, Ferencz, és József, Nagy Gábor, Patáy Mihály, Becsky Uraság, 's több Nemesség. A' határa nem nagy; de jó, hanem a' Szamos árvizei járják, kaszálója elegendő, és jó szénát ad, van szép erdeje, lakóssai Magyar Reformátusok, kiknek fából épült Templomok, öt Oláh-is lakik közöttök.

Lázár elő nevét vette *Lázártól*, a' ki a' Tatár járás után 1245. Eszt. körül első birtokossa lehetett, a' mint alább I. Károly Királynak oda ítéltő leveléből 1323. Eszt. fogjuk látni. Ennek maradéki hogy *Bábonyi*, és *Halmi* vári, Ugócha Vármegyében fekvő helységnek, és várnak birtokosaival egy nemből eredtek, azon levélben kitett *Bábonyt*, és *Várallyai*, másképp *Halmi* birtokjokból világos.

Hogy *Bábonyi*, és *Várallyai* birtokosok, az után *Darócziaknak*, *Chernavodaiaknak*, és *Surányiaknak* neveztettek, az Ugócha Vármegyének leírásából

157. 158. lapon kitetszik. Mivel tehát mostani *Pusztá-Daróczot* Darócziaknak ága bírta, azt *Lázár* elejétől *Lázár-Darócznak* nevezte. *Pusztá* elő nevét pedig, csak az elpusztulása után ruházták reá a lakosok, a' mint alább fogjuk látni.

1349. *Babunt*, és *Várallyát* felosztó atyafiak között Ugócsa Vármegyének leírásában 158. lapon említetik *Fülep* rokonok-is, a' ki mivel *Daróczy* ágából származott, megint az harmadik *Darócz* tőle *Fülpös-Darócznak* mondatott.

1323. I. Károly Királynak eléhozott oda ítélő levele pedig következőképpen: „ Károly Istennek „ kegyelméből Magyar, Dalmat, Horváth, Ráma, „ Rác, Galicz, Ladomer, Kún, Bolgár Országoknak „ Királya, Salernitani Herczeg, és Sz. Angyal hegye „ Tisztességének Ura, 's a' t. hogy János, Tamásnak, „ *Lázár* fiának fia Királyi Nagyságunknak járúlván „ személyéhez, panaszolkodott Felségünknek eképpen: „ hogy Péter *Erdewdi* Gróf némelly örökös helységeit, „ *Lazaar-Darouchot* Zathmár Vármegyében, *Bala-* „ *seit* Bereg Vármegyében, *Keech-Babunt* a' várá- „ nak a' hegyével egygyütt Ugucha Vármegyében Ki- „ rályi földeknek neve alatt elfoglalta, és mi azon Já- „ nosnak panaszszára törvényes bizonyság által tudó- „ sítatni kívánván, a' mi hiveinknek a' Váradi, és Egri „ Sz. Egyházak Káptalannyainak, és Sz. István hegy „ fokán lévő Váradi Konventnek megparantsoltuk: hogy „ küldenék hiteles bizonyságait, kiknek jelenlétében „ Zathmári Gaál, vagy Uguchai Tamás, Pálnak fia, „ a' Váradi Káptalan, Máthé, Péternek fia az Egri „ Káptalan, Nabráthi János a' nevezett Konventnek „ bizonyságival, mint kirendeltt embereink tudnák meg „ azon igazságnak valóságát: hogy ha az említett hely- „ ségek Jánosnak örökei-é? és nekünk megírnák, a' „ mint valóságát találandják. Melly Káptalannak, és „ Konvent, úgy mint a' Váradi Mester Kanonokját, „ az Egri Miklós Mester olvasóját, a' nevezett Kon- „ vent pedig Lewkeos Grófot, 's Tisztyét nevezett „ embereinkkel kiküldvén, úgy adák elé: hogy elő- „ ször Tamás Mestertől, Dienes fiától, és Uguchai „ Fő-

„ Fő - Ispánytól, az után a' Nempthi, és Zothnári
 „ polgároktól, megint a' Nemesektől, Pétertől Gyba
 „ fiától, Istvántól *Tatár* nevezetűtől, Chaaktól, és
 „ Pétertől, Mihálynak Barah fiának fiától, Tikuthi Ist-
 „ vántól, Urai Miklóstól, és Jánostól, az után Ugu-
 „ cha Varmegyében Ordón, Cheed, Kelemenitől, és Be-
 „ recztől, 's más sok polgároktól, 's ugyan azon Várme-
 „ gyében Zaazi lakósoktól, és négy szolga bírājítól azon
 „ Varmegyének, Guba Pétertől, és Mathétól azon Gubá-
 „ nak testvérétől, Péter Mestertől, Saásváry György-
 „ től, Tamástól Tuke nevezetűtől, Chamafalvai Bekeé-
 „ től, Okly Jakabtól, Dobouchi Domokostól, és Ma-
 „ thétól, és a' Luprechházi polgároktól, 's minden
 „ renden lévő emberektől szorgalmasan tudakozván,
 „ találták: hogy az említett helységek Jánosnak vól-
 „ tak és lennének örökjei, 's ötet illetnék. Azért mi
 „ itten meg adgya azokat Jánosnak). Költt 1323. Eszt.
 „ Juniusnak 14. Kalendáján. “

1462. Nádasdi Ungor Jánosnak, Drágffy Miklós-
 nak, és Zállási Erdélyi Péternek Lázár - Daróczi fiú ág
 magva szakadtával, Lázár-Darócznak fele Királyi ado-
 mánnyal adatott.

1469. Lázár - Daróczi határnak nagy részét, úgy
 mint *Horgastóhát, Adomazrihát, Began tava me-
 zeje, Homokos - Ligeth, Barthava mezeje* fordulókat,
 egész *Zyd. most Zigeth* pusztái, a' *Pethet* pusztát,
 és a' *Tatár* erdejét Csernavoday Egyed, és Domokos
 a' mellékes örökösödés jussán elfoglalták.

1493. Charnavoday Egyed *Lázár-Daróczi*, 's hoz-
 zá tartozandó rész jószágát Matuzinay Miklósnak 400.
 arany forintba elzálogosította.

1516 Derenchény Péternek, és Pálnak, Tárká-
 nyi Miklósnak, Lászlónak, és Ferencznek, Örmös Im-
 rének, Tegzes Lászlónak, és Simonnak, Sófiának Ve-
 thessy Mártonnak özvegyének benne rész adatott.

1545. Anarchy Péter Derenchényi részt felkérte
 azon hívségtelenség miatt: hogy Derenchényiek Zápo-
 lyának

lyának pártjára állottak, de veleik megalkudott: hogy 50. aranyat fizessenek, és addig a' részeket zálog képen bírhasssa.

Derenchényi nemzet Jeles a' Magyaroknál; mert
 1493. Derenchény Imre a' Tatai, és Komáromi várak Kapitánnya, Tárnok Mester, utóllýára Horváth Országi Bán volt, a' ki Dubitzánál egy lábíg a' szágúldozó Törököket levágatta, nyughatatlankodó Gróf Frangepán Bernárdot Ulászló Királynak hívségére kényszerítette, Jakup Török Bassával keményen hartzolván, egygyetlen egy fiát, és testvérét azon ütközetbe elvesztette, és maga is elfogatván Jakup Bassa vatsorákor a' fia' fejét ő eleibe az asztalra feltétette, az után a' Konstantinápolyi hét tornyú rabságban meghalálozott. Felesége volt Zápolya Orsolya, István Nádor Ispánnak testvér húga, kitől Borbála nevű leánya maradt életben Lorántffy Jánosnak felesége.

1518. Derenchény György II. Lajos Királynak belső Tanácsossá tétetett 39. Törv. Tzik.

1548. Az Ország szabadságáról való leveket a' Szepessy várból kiragadta, és Katzianer Hadi-Vezérnek által adta, ez megint Gróf Salmis Hadi-Vezérnek eladta, 71. Törv. Tzik. és ennek rokoní voltak nevezett Derenchény Péter, Pál, és Miklós Ferdinánd Királyhoz hívségtelenek, kik a' Bánya várossokat prédálták, és sok károkat tettek a' Ferdinánd követőinek. Anarchy Péter pedig azon Királyi lovas Magyar Hadainak nevezetes Kapitánnya vala.

1549. Határjai Szathmár-Németi részéről megjártak.

1553. Derenchény István maga részét Radák György vejének által engedte.

1597. Pusztá Darócznak neveztetett, és a' Czigányok lakó helye volt. Mert Felső-Pulyai Bük Farkasnak benne rész jószág adatván, „pusztá másképp „Czigány Darócznak mondatik, mely ez előtt Lá-
 „sár

„zár Darócznak neveztetett. „ Ezek a' Királyi adományi levélnek szavai.

1630. Határjai Szathmár - Németi felé ismét igazítottak

1640. Göde Juditnak, Anárchy György feleségének, és Torday Jánosnak benne rész jószág,

1651. Kállay Katalinnak Perényi György özvegyének, Kállay Klárának, Susánnának, és Csalay Lászlónak egész helység,

1652. Lónyay Sigmondnak Bereg Vármegyei Főispánnak rész jószág,

1687. Báró Károlyi Lászlónak-is rész jószág benne Királyi adománnyal adatott, 's mindennütt már *Pusztá - Darócznak* nevezetik.

§. 168. *Nagy - Peleske* derék helység, földes Urai a' Nemes Tasnád - Szántói Becsky virágzó nemzetség. mellynek itten szép lakó helye, 's kiterjedett Kuriája, jó határja vagyon, minden őszi, tavaszi magot bőven terem, kaszálói száraz időben terméketlenebbek, mint hogy árvíz nem járja, három szakasz erdeje: *Tatár, Gáborna, és Csarnahó* nevezetűek. Lakóssai Magyarok, többnyire Ó - Hitűek, kiknek helyben Templomjok, és Papjok. Van az Uraság Kuriáján kőből épült Római Katolikus Templom-is, és alatta a' Becsky nemzetségnek temető bolyta, mellyet néhai Becsky György a' mostani birtokos Uraknak édes attyok építettett.

§. 169. *Kis - Peleske* falú, 43. házból áll a' Sárpartján. Ezt-is a' Nemes Becsky Nemzetség bírja fiú ágon, mellynek két szép Kuriája, 's lakhelye Becsky Ferenczné Bölsei Buday Rosalia Aszszonyságnak, és Becsky Antal Úrnak. Szántó mezeje jó, terem mindenféle őszi, és tavaszi magokat, kaszálója-is hasznos, minden esztendőben a' Szamos árja megfuttja. Van különös erdeje-is, lakóssai Reformáta vallást tartó Magyarok,

gyarok, kőből épültt régi Templomok kerekdék formára. Szathmár a' piattza.

Ezen helységek régenten *Pylyskének* neveztettek, és Arnóld Gróf birta.

Bolognyai János Mihály Szent Domokos Szerzetéről Rómában 1607. Eszt. kiadott. Könyvében említi: Peleskén Sz. Margith tiszteletére Arnóld Gróf által 1234. Eszt. állatott Klastromot, és Péterffy a' Magyar Egyházi gyülekezet II. Rész. nem külömben Szentiványi a' régi Klastromok lajstromában erősítik, és Arnóld Grófot az Alsó - Lindvai Bánfiak elejének állítják. De ez kétség kívül

1242. a' Tatár járásban elpusztúltt.

1423. Peleskey István, Istvánnak fia birta.

1439. Charnavoday Miklósnak a' felesége, és Ersébeth leánya egy részébe Királyi adomány mellett béiktattatott.

1602. Rosáli Kún Gáspár, és László Bechky Györgyel megegygyeztek: hogy mind a' két félnek a' jobbagyi Rosályi, és Peleskei vámon ne fizessenek.

1746. Nagy - Peleske Mező várossá tétetett. Várm. jegy. Könyv.

§. 170. *Méhtelek* falú, a' határának földgye, a' melly magossabb sovány, a' melly lápos helyen fekszik, a' Szamos vizének kiöntésétől elborítottatik. Vagyon erdeje, melly *Eszterepnek* neveztetik, lakóssai Magyarok, Reformáta vallást követők, kőből épített régi Templomok, földes Urai: Gróf Teleky, Becsky, Lónyay, Maróthi, Szentpály, és Ujhelyi Urak.

1344. Elleus Mester, Miklósnak, Guth - Keled nemből valónak fia, és György Gergelynek Elleus testvérének fia bírták, és határit járatták, a' mint Garbócz helységnek leírásában eléadgyuk.

1524.

1524. Béltheki Drágffy János egész helységbe Királyi adomány mellett béiktattatott.

1620. Bethlen Gábor Erdélyi Fejedelem Szentpály 'Sigmondnak Ezredes Kapitányának ajándékozta.

§. 170. *Zajta* falú, mellette foly - le a' Sár vize, szántó földgye, 's kaszálója kevés. Régenten más helyen feküdt, de ezt-is Rosállyal egygyütt a' hadak elpusztították még 1767. Eszt. Sváb lakósokkal megnépesítettet, 40. házból áll. A' régi helységnek helyén a' mostanitol 130. lépésnyire éjszakfelé van igen régi formájú kőből épült Temploma, mellyet romladékjaiból a' mostani Katolikus lakósok megújítottak, Megyész Papjok Győry József. Bírják nagyobb részébe Maróthy, az után Morvay József maradéki, Osváth László özvegye, Pongrácz László Kapitány, és a' Becsky Nemes nemzetség.

A' mint a' Rosályi Uradalomhoz mindenkor tartozandó volt, úgy annak földes Urai által bírattatott, és

1674. Rosállyal egygyütt Gróf Strassoldo Károly Hadi - Vezér által elpusztítottatott.

§. 172. *Atya Magyar* falú, lakóssai Reformátusok, kiknek kőből épült Templomok, földgyei bőven teremnek, réttyei meglehetősek, némelly helyen kétszer kaszáltatnak, legellője elegendő, fája mind tűzre, mind épületre elég, makja a' határban.

Régenten az *Atyay* nemzetségé vala, de ez fiú ágon elfogyván;

1445. Bornemisza Böldi'sárra, és Kusalyi Jakchy Mihályra szállott, és Jakchinak ismét magva szakadtával;

1524. Drágffy János benne Királyi adomány mellett béiktattatott.

1550.

1550. Kún Lászlónak, és testvéréinek Királyi adománnyal adatott, a' mint Rosálynak leírásában megláttuk.

Most bírják: Zimány Antal Way részen, Kovács, Illéssy, Tóth, Becsky, és több Nemesség.

§. 173. *Pete* falú, 30. házból áll, lakóssai Oláhok, kiknek Papjok helyben, 's fából épült Templomok, piattzok Szathmár, földes Urak Gróf Károlyi ház, hártárjok igen kitsiny, de jó, jól - is mivelik a' lakósok, a' kaszálojokat a' Szamos árja minden esztendőben megfuttya, van egy kis erdeje-is az Uraságnak.

1409. Csáky Györgynek fele,

1470. Csathó Gergelynek egy része Királyi adománnyal adatott.

§. 174. *Darah* Magyar falú, birtokossai: a' Báró Toroczkaý Ágnes maradéki, Kállay Jósefné, és Leóné Budai Jósefné, és Eötvös János, lakóssai Katolikusok, és Reformátusok, a' Katolikusoknak mostani Papja Galambos Demjén, Sz. Ferencz Szerzetén lévő, fekszik a' Szamos vize mellett, szántó földgyei három nyomásbéliek, mindenféle veteményt termenek, réttyei kétszer kaszáltatnak, piattozása közel Szathmáron, elegendő legelője, épületre, tűzre fájok, makkoltatások, *Kis - Berek*, és *Visoly* erdőkbe, a' Szamoson két vízi malma, külső, belső gyümölcös kertyei tágasok.

Régenten 1300. 1393. 1414. 1420. 1424. Eszt. a' *Darahy* nemzetség bírta, mellytől vette nevezetét.

1373. Pylyskey Istvánnak határán egy malom,

1483. Zákolyi Jánosnak Csanádi Püspöknek, és testvéréinek Albertnek, és Andrásnak,

1608. Petőfalvai Pethő Istvánnak egész helység,

1633. Pethő Magdolnának Ujlaky György feleségének benne rész jószág Királyi adománnyal,

1633.

1633. Sóvágó Gergelynek, és Jánosnak egész helység Nádor Ispányi adománnyal adatott; ellentmondván: Pethő István özvegye, Melith Péter, és Vetéssi Kökényesdy Péter.

1630. Zathmár-Némethinek határjai tőle megkülömböztettek.

2687. Serédy Gáspár egész helységet felkérte.

A' fellyebb említett *Zákolyi*, vagy-is *Zokolyi* nemzetség eredetét vette *Guth-Keled* nemből, *Báthoriakkal* egy törökből, még 1300. Eszt. felosztván jószágokat, egy ága Báthortól, más ága Zokoltól Zabólcis Vármegyében lévő helységekől neveztetett, de Szathmárba-is birtokos volt. Legelső

1300. Eszt. Zákolyi Hudus, és Lőrincz fia, 's ennek fiai Illyés, Domokos, és László.

1338. Eszt. a'. Báthory Berecz fiaival Szathmár Vármegyei jószágok felett hosszasson perlekedtek, 's végre megalkudtak.

1394. Említetik István Illyésnek fia: és ennek fiai: György, Imre, és Lőrincz.

1479. Berecz, János, Tamás, és Bálint Imrének fiai. Jánosnak felesége Báthory Susánna, ennek fia Péter egy a' legnevezetesebb férjfiak között, Zilágyi Mihály alatt katonáskodott, és hadainak Vezére volt.

1462. Halibeg Török Bassát a' Száva vizénél megverte, sok ezer Keresztény rabokat megszabadítván. Hollós Mátyás Király alatt volt Machoviai Bán, az után Temessy Gróf, kiről Bonfin. 3. Tized. 9. Könyv. nagy dicsérettel emlékezik, felesége Kis-Várday Potyinka, és ettől négy fiai:

1483. János fellyebb említett Chanádi Püspök, a' ki megvetvén az Egyházi méltóságokat első Remete Sz. Pál szerzetébe állott, és a' Diósgyőri Klostomba igen szent.

szent életet éltt: erőszakkal kiakarták venni a' Klastromból az Egyházi Fő-Rendek, és a' Kalotsai Érsekséggel-is a' Király által kínáltatott, de szerzetessi tén-
dességébe tántoríthatatlanul megmaradt, a' mint eze-
ket leírja Eggerer a' szerzetnek történeteiben 2. Könyv.
32. Tzik.

1486. András Szeremi Bán a' törvényt alá írta,
felesége volt Dóczy Ersébeth.

1495. Albert. Nándorfejérvári Bán, a' mint kitet-
szik II. Ulászló Királynak számadó Könyvéből, a' Zász-
lós Urak közzé számláltatott 1498. 22. Tzik felesége
Ryll Katalin, mellytől három fiát nemzett.

1520. Ferencz Órodi Prépost, János, kinek Pod-
maniczky Margith feleségétől volt István fia, a' ki

1595. III. 'Sigmond Lengyel Országi Királyhoz
az Ország által Követségbe küldetett segedelem kérés
végett a' Törökök ellen, és a' Királynak Verseket a-
jánlott, a' mint Bell Magyar Tört. készülétebe I. Tí-
zed. X. Tzik. feljegyezte, felesége Thelegdy Katalin,
és tsak egy Ersébeth leánya Melith Péternek hitvesse.

1526. Miklósnak első felesége volt Telegdy Klára,
második Drágffy Juliánna, az elsőől Borbála leánya,
először Báthory János, azután Gerendy Péter ház-
társa, a' második házasságból György, Péter, Ferencz,
és László fiai, kikről

1568. a' Leleszi Konvent, és

1578. a' 37. törvény emlékezik.

1609. Péter nem tudatik: mi okból? rabságba té-
tetett, esedeztek mellette az Ország Rendgyei 60. Tör-
vény Tzik. Ennek Basó Sára feleségétől maradtak két
leányi Sára Lónyay Gergely, és Klára Ispány Ferencz
feleségei.

1618. Györgyről 15. törvény emlékezik, ennek-is
tsak Borbála leánya Kállay Lőrincznek ház-
társa.

Czi-

Czimere vólt a' Zokolyi nemzetségnek fen álló país, ennek közepette fél hóld a' Törökök meggyőzésének diadalma, felette koronás sisak, és abból felálló három kótsag toll, a' mint 1598. petsétyéből feljegyeztük.

§. 175. *Visoly* pusztá, ez előtt népes helység. most Darahnak határához tartozandó.

1483. Zakolyi Jánosnak Csanádi Püspöknek, és az ő testvéreinek Albertnek, és Andrásnak,

1608. Pethő Istvánnak,

1633. Sóvágó Gergelynek, és Jánosnak Királyi adománnyal ajándékozott.

§. 176. *Nagy - Gécz* Magyar falú, 50. házból álló, földes Urai: Becsky Antal, Ibrányi Farkas, Luby Károlyné, Nozdroviczky Antal, és Péchy József Urak, lakóssai leginkább Reformátusok, kiknek köből épült Templomok, szántó földgyei három nyomásbéliek, melyeket a' Szamos vize kövérítvén, búzát, tengerit, zabot, szénát bővséggel terem, erdeje szép, piattza Szathmár.

1430. A' Darahy nemzetség bírta, és

1431. Abban Darahy János, és László új Királyi adománnyal megerősítettek.

1439. Chernavoday Miklósnak, és Ersébeth leányának benne rész adatott.

1497. Hogy a' *Zalath* földgye Nagy - Géczi határhoz tartozandó, tanú vallatás tétetett.

§. 177. *Kis - Gécz*, Nagy - Géczhez éjszakra esik, most pusztá, és a' Nagy - Géczi földes Urak, és a' Rosályi Uradalom bírják.

§. 178.

§. 178. *Sima* falú, a' határja nem nagy, de jó, szántó földgyei, és kaszáló réttyei, fekete földgye bőven terem őszi, tavaszi veteményt, közepibe vagyon egy mély tó, melly halakkal bővelkedik. Van erdejé is, de csak tüzelésre alkalmas. Lakóssai Református vallást tartó Magyarok, kő Templomok éppen a' tó parton, földes Urai: Mikolay, Korda, Szodoray, Gáspár, Mándy, és Szirmay Nemestek.

1237. *Syma* helységének, és az abban lévő Templomnak emlékezete vagyon *Mycholaynak Zothmár* Gróf fiának azon végső rendelkezésében, mellyet I. Rész §. 4. elé adtunk.

1331. Zarázberky László, és Mihály Istvánnak fiai, *Syma* helységet Dienessel, és Mihállyal Dessewnek fiaival Symay Nemessekkel két felé felosztván, ezeket öt gyra finom ezüsttel tartoztak kifizetni az Egri Káptalan előtt.

1339. Azon nevezetes perfolrásban, mellyet Zarázberky Lászlónak hamis pénzeknek verése miatt lett megégettetése fölül Zarázberky helységnek leírásában eléadunk, *Syma* helységnek fele része hagyatott Mihálynak Desseü fiának, kit örökös jussal illetett, más hasonló pedig, a' melly Zarázberky István fiait illette, felosztatott négy részre, mellynek három része hagyatott Zarázberky István fiainak, Mihálynak Jánosnak, és Jakabnak, egy része pedig, melly Zarázberky Lászlójé hamis pénz verőjé vala, Tamás Erdélyi Vajdának adatott. Wyssegrádon az újjonti béiktatás után tizedik napon 1339. Eszt.

1362. Zarázberky Mihály, Dessewnek fia egy részről, más részről Mikulay László, és Tamás maradék nélkül kiholt János rekonoknak részét *Syma* helységbe magok között felosztották.

1578. A' Mikolai Nemese, úgyminő Gróf *Zothmárnak* maradéki *Syma* helységnek egy részében újra osztzkodtak.

1393.

1393. Zárazberki Kemény Dienesnek - is rész adatott.

1406. Mikolay Miklós, és Benedek, Tamásnak fiai, Balk, és Drágh Mármárossi Vajdákat a' Királyi Ítéld Udvar elejébe idézték: hogy a' Symai rész jószágokat elfoglalták.

1499. Perényi Gábornak rész benne Királyi adománnyal adatott.

1500. Juliánna, Báthory Andrásnak özvegye, és az ő fiai viszszaadták Mikolay Gergelynek, és Jánosnak Symai rész jószágát, melyet az attyok elfoglalt volt.

1563. Ferdinánd Tsászár, és Király Mykolay 'Sigmondot, és Miklóst Syma helységnek birtokában új Királyi adománnyal megerősítette.

1650. Gerő-Monostori Kemény Jánosnak, mint néhai Kemény Dienes maradékának rész adatott benne.

1664. Mikolay Boldi'sár birtokában I. Leopóld Tsászár, 's Király által megerősítettett.

§. 179. *Komlód-Tótfalú*, néhai Becsky László érdemes Fel. Ispány lakhelye volt, most is egészen Tasnád-Szántói Becsky János bírja, a' napnyugotti oldalán a' Szamos vize foly, mellyen a' Vármegye tart hidat, mivel nagy Ország úttya. Nagyobb részin Reformátusok lakják, kiknek Templomok, és Papjok. A' határja kevés szántó földből, és kaszálóból áll, azokat is a' Szamos vize árja sokszor elborította, mindenféle vetemény magot közepszerűen terem, nagy gyümölcsössei, a' falú alatt kies erdeje, az *Erge* vizébe halászatya, Szathmár másfél mértföldnyire piattza.

Régente *Komlód*nak neveztetett,

1367. *Komlód* Miklós, Veres hajú Péternek (*Rufus*) fia bírta.

Szokásba völt az Eleinknél a' veres hajúkat (*Rufus*) a' kopaszokat (*Calvus*) elnevezni.

1439. Chernavoday Miklósnak, és Ersébeth leányának egész helység,

1465. Zánthói Bechky Péternek hasonlóképen egész helység Királyi adománnyal adatott.

1466. Ersébeth özvegyének hit rész adatott belőle.

1511. Kis-Várday György egész helységbe,

1610. Csiery Mihály egy Nemes ülésbe,

1620. Szőke Mátyás egy részébe Királyi adomány mellett béiktattattak.

§. 180. *Szamos - Bees* Magyar falú, földes Ura a' Gróf Károlyi ház, lakóssai Reformátusok, kiknek köből épült Templomok, Papjok van, határbéli földgye termékeny, a' napnyugotti oldalába a' Szamos vize foly, melly mellett szép gyümölcstössei vannak. Vagyon egy *Erge* nevezetű vize is, ennek partyán szép tölgyes erdeje.

Ezen helységről össze szedett Okleveleket *Tiszá - Bees* alatt előadgyuk §. 222.

§. 181. *Tatárfalva* falú a' Szamos vize partyán, Illósvay József maradéki nagyobb részint, azután Décsy Ferencz, Pogány László, Menyészáros Sándor, és Diószeghy Urak birják. A' lakóssai mind Reformátusok, kiknek kö Templomok, és Papjok van. A' határját a' Szamos vize járja, mindenféle vetemény magot középszerűen terem, sok gyümölcstössei, gazos erdeje, és egy *Régó* nevű szigettye, sok Mogyoró fák at abróns száloknak nevel.

Régenten a' Tatár nemzetség bírta, kitől vette nevezetét. Még 1132. Eszt. midőn némely Kúnok II. István Király alatt az Országba békjettek, egy *Tatár* nevezetű völt a' Vezérjek, de 1241. Esztendőbe is (a' mint

mint Pető Gergely (írja) a' Tatárokból sokan itt maradtak, jószágos emberekké lettek, kétség kívül ezen Nemzetségnak eleje is Tatár lehetett, a' mint Pusztadarocznak leírásában a' tanú bizonyságok között is 1523. Eszt. egy *Tatár* nevezetű István említetik, Hanem

1406. Eöry Ambrusnak, és Bálintnak benne rész adatott.

1411. A' többi részét Tatárfalvi Tatár Ambrus, és az ő fia János bírták.

1424. Pathiud Bálintnak, és Lörintznek megint egy rész,

1456. Katalinnak Chamafalvy Benedek özvegyének, Farkasfalvy Gálnak, Kis - Perichey Jánosnak, és Jakabnak benne rész,

1466. Csathó Gergelynek ismét rész,

1499. Mikolay Ferencznek egész helység,

1505. Chomafalvy, Sarollyányi, Farkasfalvy, Perichey Nemeseknek két telek,

1519. Zeuleus Jakabnak rész jószág,

1571. Wathay Gáspárnak egész helység,

1640. Göde Judithnak, Anárcsy György feleségének, és Torday Jánosnak rész jószág,

1754. Csomaközy Sigmundnak, Kristinának, Szegedy Ferencz feleségének, Susánnának, Diószeghy Sámuel hitvessének egész helység, hol Királyi, hol Nádor Ispányi adománnyal adatott.

§. 182. *Csegöld* elegyes Magyar, és Oláh falú, földes Ura Bárány Wécsy Miklós mostani Fő Ispány, lakóssai egygyesült Katolikusok, kiknek helyben Papi-jok, Templomok, szántó földgyei kövérek, rétjei jók, legelő.

legellője elég, itatója alkalmas, szép erdeje a' határban, malma helyben, kendert áztató vize, piatkozása Szathmáron, a' Szamos szigettyébe szép gyümölcstészei, de számtó földgyeit, 's réttyeit is a' víz járja, melly sokszor elborítván, sok károkat tész.

1417. Bélthekey Sándri Balknak fia, Drágffy György, és Sándri Drághnak fiai egész helységet bírták, mellyhez tartozandó *Vedresi* fordulót Chernavoday István elfoglalta.

§. 183. *Császló* Magyar falú, birtokossai Rápolthi Nagy Ferencz özvegye, Mátay, és Tólnay nemzetség, Gencsy Sigmund, Vetéssy Ambrus, és Jármy Ferencz Urak, lakóssai Reformátusok, Papjok, és köből épültt új Templomok, határbéli földgye három nyomásbéli, melly tiszta búzát, és rozsot bőven terem, réttye pedig jó szénát, tűzre, épületre való fájak elegendő, és makkoltatások, víz áradásokban nemelley része földgyeinek elöntetik, legellője kevés.

1449. Szepessy Péternek, és Istvánnak, János fiainak,

1552. Zennyessy Lukácsnak, és Mátyás fiának,
1642. Kámondy Tamásnak,

1660. Zinyér várallyai Horváth Istvánnak benne rész jószág Királyi adománnyal adatott.

A' fellyebb nevezett Szepessy nemzetségből:

1447. László ott volt a' Budai Ország gyűlésén, mikor Hunnyady Jánosnak által adódott Buda vára.

1505. János Szathmár Vármegye küldöttje volt a' Rákos mezeli Ország gyűlésére.

1556. Zennyessy Mátyás pedig Telekessy Imre alatt vitézkedett, kívül - is

1558. megverte a' Törököket Kaza nevű falunál.

1562. Zay Ferenczel vette meg Hadadot.

§. 184.

§. 184. *Jánk* elegyes mező város, földes Ura Gróf Barkóczy Uraság, mellynek itten szép kastélya, esztendőnként kétszer vásár esik benne, a' *Gegő* pataka kereasztül foly rajta, lakóssai Katolikusok, kiknek Megyész Papjok Moldava József, és Ó-Hitűek, kiknek hasonlóképpen Templomok, 's Papjok van, határja három nyomásbéli fekete agyagos, jó búzát, tengerit, dohányt, és zabot terem, erdeje szép tölgyes négy szakaszokba, kaszálója bővséges, gyümöltsöt termő fákkal bővelkedik, piattza Szathmár.

A' Jánki nemzetségtől vette nevezetét.

1374. 1383. Jánky László, Miklósnak fia bírta, és határit megkülömböztette Zekeressy Istvánnak, László fiának, és Ferencznek Tamás fiának helységeitől. Azonkívül tanú vallatást tétetett: hogy az említett Zekeressy Nemesek az ő Jánki helységébe lévő halastóba halászó jobbágyalt, és gazdáját megverték, szénáját a' Jánki határról elhordatták.

1387. Ezen Jánky László zenebonáskodott Temesvár környékén Dán Lászlóval, és Mihállyal, de Garay Miklós az ő gyűlevész táborokat 'Sigmond Királynak parantsolattyára széllyel verte, 's a' jószága elfoglaltatott, Garay Miklósnak adatott, a' ki a' lelkének üdvösségéért azt a' Váradi Káptalannak bévallotta.

1405. A' Váradi Káptalan Darahy Jánosnak, és Tamásnak elzálogosította, de Lukács Váradi Püspök viszsza foglalta, mivel ő ártatlan lévén László bátyjának hívségtelensége miatt a' maga részét el nem vesztette. Azért ezen Püspök Jánky nemzetségből való volt. Ez fundálta I. Remete Sz. Pál Szerzetesseit Kápolnán 1398. Eszt. kik az után Villyére Ungh Várme gyébe 1400. által vitettek.

1421. Csáky Györgynek birtokában volt.

1476. Jánk mellett lévő *Sopsa-Teleke* pusztát a' Rosály Kún, és Majtisy Nemesek magok között felosztották.

1525.

1525. Drágffy János Királyi adománnyal egy részeit felkérte.

1548. Báthory Annának Drágffy Gáspár feleségének, és Homonnay Drugeth Antálnak benne rész,

1611. Melith Péternek, és feleségének Zokolyi Ersébethnek, Várday Katalinnak Nyáry Pál özvegyének, és Telegdy Annának egész helység Királyi adománnyal adatott, a' hol már mező városnak nevezetik.

§. 185. *Hermánszeg* Magyar falú, a' Szamos parton fekszik, a' hol szép gyümölcsössei, és által járó révje van, egészen Gróf Barkóczy Ferenczé, és Jánosossé, lakóssai Reformátusok, kiknek helyben Prédikátorok, és köből épült Templomok. Kevés szántó földgyei két nyomásbéliek, gyümöltse gyakran terem, piattza Szathmár.

1611. Melith Péternek, és feleségének Zokolyi Ersébethnek Királyi adománnyal adatott, kinek fia volt Melith György, és ennek Beesky Susánnától Melith Susanna leánya Bárány Barkóczy Sigmund Hadí Vezérnek, a' ki a' Török rabságba meghala, felesége.

§. 186. *Majtis* falú, szép fiatalas erdeje az helységet körül fogja, a' szántó földgyeit, és kaszálóit a' Szamos árja szokta járni, mind azonáltal tisztá búzát, árpát, zabot, tengerit alkalmasan megtermenek, csak egy uttzából áll, a' lakósok Református Magyarok, Papjok van, 's egy kis fából épült Templomok. Nagyobb részét a' Gróf Barkóczy ház bírja, az után Beleznay Lajos, Büdesküty, Kondor, Ajtay, Eröss, és más Nemesek. A' *Gegő* pataka keresztül foly a' határán.

1415. 1421. Majtisy Mihály, Péternek fia, és az ő fiai Majtisy László, Péter, és Pál bírták.

1424. *Samelházától, és Malonthától* határi megkülömböztettek.

1449. Samuelházy Lászlónak benne rész adatott.

1476. A' Rosályi Kún, és Majtissi Nemések *Sopsateleki* pusztát magok között felosztották.

1548. Muthnoky Mihálynak, és Levenházi Mórícز Péternek egész helység a' *Sopsateleki* pusztával,

1588. Zentmiklóssi Pongrácz Fridriknek rész jószág,

1590. Berey Mihálynak, és Zikszay Ambrusnak egy Nemes Udvarhely, Tyukody Lászlónak egy rész,

1591. Salamon Miklósnak-is egy Nemes ülés,

1629. Szenthey Péternek, és Tar Mihálynak egész Majtis helysége,

1720. Wajai Way Lászlónak-is egész helység,

1754. Beleznay Györgynek ezen helységnek fele Királyi adománnyal adatott.

A' fellyebb nevezett *Sopsateleki* puszta, a' mint az 1476. Eszt. levél mondgya, Darnó, Majtis, és Jánk között fekszik.

§. 187. *Malontha* helységét 1421. Sámelházy Gergely, Márknak fia bírta.

1424. Határi Majtys helységtől megkülömböztettek Sámelházy Balásnak, János fiának részére.

1446. Bekényi Miklósnak, és feleségének Bacskay Ágnesnek egész Malonthai puszta, máskép *Gergely Tamás teleke*.

1495. Ujlaky Jánosnak, és Antalnak hasonlóképpen egész Malonthai puszta Királyi adománnyal adatott.

§. 188. *Szamos-Ujlak*, a' Szamos parton *Vármege* nevezetű pusztával (a' mint alább fogjuk látni) egy-

egygyesültt falú, alatta szép tölgyes erdő vagyon, lakóssai Magyarok, Reformáta vallást tartók, köbül épülti Templomok, a' határjának egy részét a' Szamos árja rontya, a' dombosabb szántó földgyei buzát, kétszerest, zabot, árpát, lenesét, borsót, teagerit teremnek, a' Szamos hátán szép gyümölcösse van. Két harmad részét Nagy - Váradi Ajtay Nemes nemzetség, egy harmad részét Maróthy Ferencz özvegye bírja, a' Szamoson által járó révje vagyon.

Régenten *Zombok - Ujlaknak* hivattatott, és *Zombok* nemzetség bírta. Mert

1411. Tanú vallatás tétetett: hogy a' Zsarollyányi Nemesek Ersébethnek, és Dorottyának Ujlaki *Zombok* János leányinak Ujlaki szántó földgyeit felszántották.

1446. Bekényi Miklósnak, és feleségének Bachkay Ágnesnek, úgy Bacsakay Dienesnek rész jószág Királyi adománnyal adatott *Zombok - Ujlakba*, és a' mellette lévő *Vármegye* nevezetű pusztába.

1450. Határi a' Szomszéd helységekkel igazítottak, Sarollyányi Imre, Pál fia, és János, Gál fia, úgy Sarollyányi Zekeres András között egy részről Ujlaki Ny. y Dienes, a' hol *Vármegye* nevű pusztá Ujlakhoz íteltetett.

1463. Gerezdý István benne részt nyert.

1495. Ujlaky János, és Antal egész helységbe, és *Vármegye* nevezetű pusztába Királyi adomány mellett beiktattatott.

1558. Soós Jánosnak benne rész adatott, a' hol már *Szamos - Ujlaknak* nevezetik.

1592. Szentmiklóssi Pongrácz Gáspárnak egész helység,

1650. Wajai Way Péternek,

1691. és több Wayaknak-is rész jószág benne

1726.

1726: Gróf Teleky Jánosnak egész helység Királyi adománnyal ajándékozott.

§ 189 Gyügye Magyar falú, Gróf Barkóczy, Kál-
lay, Szuhányi, Kondor Urak, és más Nemesek bírják,
Lukóssai Reformátusok, helyben Papjok, Tempomok,
Rápolttól a' Szamos vize hasíttya, határja agyagys,
három nyomás béli, búzát, tengerit, zabot megtehe-
tősen terem, kevés gyümölcsössei vannak, piattza
Szathmár, és Tisza-Ujlak.

1378. Gyügyey János Mihálynak fia bírta, és ha-
tárát járatta.

1405. Gyügyey János, Jakabnak fia az egész hely-
séget, a' Boldogságos Szűz tiszteletére épített Tem-
plommal, 's annak pártfogói hatalmával, és a' Szamos
vizén lévő malommal, lelkének üdvösségeért vegső ren-
delésében ajándékozta, és által adta Lukács Váradi
Püspöknek, és a Káptalan Templomának, melly Na-
gyobb Mária Váradi vár Szentegyházának nevezetik.

1406. Báthory Jánosnak ezen helységnek fele, és

Azon Eszt Eöry Ambrusnak, és Bálintnak egész
helység Királyi adománnyal adatott. De

1407. A' Váradi Káptalannak Garay Miklós Nádor
Ispány által oda ítéltetett. Foglaló, és béiktató bíró
völt, és a' Nádor Ispány képe Hrassányi György Me-
ter a' Királyi ítélő Udvar hites jegyzője.

1488. Ujlaky Antalnak, és Ferencznek megint e-
gész helység,

1611. Melith Péternek, és feleségének Zokolyi Er-
sébethnek, Várdy Katalinnak Nyáry Pál özvegyének,
és Telegdy Annának ismét egész helység,

1729. Jékey Lászlónak benne rész jószág Királyi
adománnyal ajándékozott.

§. 190.

§. 190. *Zsarollyán* Magyar falú, az egész helységet Nemesek bírják, kik között nevezetesebbek: Jenyey, Sámé, Veres, Márton, Szerdahelyi, Mészáros, Váry, Cséke, Pathó, és Ujlaky. Az egész határja tiszta, szép kaszáló réttyei, búza termő földgyei, tavaszi veteményeket - is középszerűen torkennek. Mind Reformáta vallásúak lakják, kiknek helyben Papjok, és köből épült Templomok.

Régenten a' Sarollyányi, és Zekeres nemzetségek bírták.

1377. Zekeres István, Miklósnak attya, és az ő szolgája, az Ujlaki, Tyukodi, és Rápolthi Nemesek által megöletett.

1389. Sarollyányi János, Györgynek, és Péter Miklósnak flai tanú vallatást tétettek: hogy a' Zsarollyánt illető leveleik a' Zathmári házoknál elégték.

1431. Söldos Jánosnak ezen helységbe rész adatott.

1487. Zekeres, és Sarollyán helységeknek vilongásban lévő határi eligazítottak Sarollyányi Söldos Balás, Benedek, Bálint, Söldos Margith Arry Bálint felesége, Gálffy Sebestyén, Mihály, és Benedek, Perichey Barnabás, Bábay Bálint, Márton Péter, Erdélyi Márton, és Mátyás, Chekey Mihály, István, János, és Miklós, Zubor Tamás, Kamonnyay Pál, és Gálly Balás részekre, kik akkor Sarollyánt bírták.

1507. Báthory Istvánnak rész jószág adatott benne, és a' mellette lévő *Sámely* pusztába.

1587. Sarollyányi László még bírt benne.

1590. Csányi Albert, Almássy Gáspár, Márton Tamás, Fodor György, Cseke Pál, Zubor István, Petry György, Söldos Bálint, és Miklós, Nagy Gáspár, Soós, János, és Demeter, Sámé Gáspár, és Menyhért, Nyiry Miklós, Sarollyányi Ferencz, és Töke Boldi'sár
Sa-

Sarollyán helységnek, és a' *Sámely* pusztának birto-
kában új Királyi adomány mellett megerősítettek.

1632. A' Sarollyányi Nemesség tanú vallatást té-
tetett a' Nagy-Zekeres, és Sarollyán között fekvő peres
erdők eránt.

1717. A' Tatárok felprédálták, és akkor egy Szi-
lágyi nevű Nemes embert elvittek magokkal, a' ki az
után idővel haza kerülven hóltig *Tatar Szilágyinak*
neveztetett.

1754. Klobusiczky László rész jószágot Királyi a-
dománnyal nyert benne.

§. 191. *Sámely* pusztát-is ezen helységhez a' Sa-
rollyányi Nemesség bírja, melly ez előtt *Samelházi*-
nak neveztetett.

Régenten népes helység vólt, és a' most - is fent
lévő *Sámé* nemzetség egészszen bírta, és

1411. perben idézte Dománhidý, Mándý, és Ist-
vándý három Györgyöt, és Sámelházi Kónya Lászlót
azon hatalmaskodásért, mellyet a' Samelházi határon
elkövettek.

1421. Samelházy Gergely Sámé Márknak fia több
rokonival bírta.

1424. Samelházy Balás, Jánosnak, és más Balás
azonról (*de eadem*) Márknak fiai a' Samelházi, és
Malonthai határt Majtis határától megkülömböztették.

1428. Samelházy Gergely, és Balás magok Nemes
üléseikbe új Királyi adománnyal megerősítettek.

1448. Határit újra megjáratták Samelházy László,
Sarollyányi János Gálnak fia, és Pátyody László, Be-
nedeknek fia.

1507.

1507. Már elpusztultt, és Báthory Istvánnak rész benne mint fellyebb

1548. Mutnoky Mihálynak egész pusztá Királyi adománnyal adatott.

1549. Hatari újra járattak Sarollyányi Erdélyi Tamás, Gáll Florián, Fodor János, Rápolthi Balás, és Máthé részére.

1590. Több Nemesek (mint fellyebb) új Királyi adománnyal felkérték.

1750. Nagy Sándor, és György Nádor Ispányi

1754. Klobusiczky László Királyi adománnyal részt nyertek benne.

A' Jeles Klobusiczky Nemzetség Klobusiczról Trencsén Vármegyéből eredett.

Ennek egy török fia Ferencz Zemplén Vármegyébe szakadott.

1682. Fel - Ispánnya lett.

1683. A' Nemességet Bécs alá vezette, midőn azt a' Törökök ostromlották.

1686. Zéthényi, Bési, és Abarai Uradalmakkal megajándékoztatott, és Karaffa vérengező Hadi - Vezérnek, csak hogy a' Zemplénieket ne bántsa, a' Nemesség által ajánlatott 400. vert aranyat, és 24. antalag aszszú szőlő bort ajándékozott. Zemplén Várm. Történet.

1688. Rákóczy Ferencz, és Julianna a' Munkácsi várból Bécsbe által vitetvén, az egész Rákóczy jószág Fő - gondviselőjének I. Leopold Tsászár által tettett.

1695.

1695. Bárói méltóságra emeltetett, Királyi Személyes, és Arad Vármegyei Fő-Ispány lett.

1700. Az Egyházi Testamentumok eránt úgy nevezetett Kollonichi szegődést (*Conventio Kollonichiana*) a' Királyi Udvar részéről aláírta.

1702. Sáros Vármegyei Fő-Ispányi hivatal helytartójává-is tétetett.

1747. Ferencz fia Kalotsai Érsekké, Antal fia Zemplény Vármegyei Fő-Ispánnya,

1756. Gróffá lett.

1808. Fent vagyon egy érdemes unokájában Zéthényi Gróf Klobusiczky Vinczében, Császári, s Királyi Kamarásban.

Klobusiczkiaknak más törsök fiak

1693. Klobusiczky György Szathmár Vármegyébe szakadott, ottan Fő-Jegyzővé,

1698. Fel-Ispánnya tétetett, sok Követségeket a' Vármegye részéről viseltt.

1754. A' fia László Fő-Szolgabíró vólt, a' mint az I. Rész. §. 119. 163. 165. 156. megírtuk. Ennek valóban jeles fiai nevelkedtek hazánknak díszére:

1770. Klobusiczky Antal először a' Királyi Helytartó Tanátsnál, az után az Udvari Magyar Kántzellárán Titoknok, végtére a' Szepessi 16. Városoknak Kormányozója.

1784. Klobusiczky Péter Várad Olaszi Plébános, a' ki ékes Magyar szóllású prédikátzióji, ájtatossága, és mély tudománnya által elhíresedvén a' Kalotsai Érsekség Káptalannyának Fel-Olvasója, és Kánonokja lett, és most Szathmári Püspök.

1803.

1803. Klobusiczky György Szepessi Káptalannak Éneklője, és Kánonokja, a' Váradi Nemessi Nevelő Háznak Igazgatója, most Monostori Apátúr.

1808. Nagy Méltóságú Klobusiczky József, Fiumei, és az egész Magyar tengeri rév partoknak,

1808. Klobusiczky Ignác a' Gróf Károlyi ház Uradalminak Fő-Kormányozója.

§. 192. *Danyád*, régenten *Danya*, *Danyaj*, *Danyán*, Czégéntől tsak az útza hasíttya, Magyar falú, birtokossai: Budaházy Péter, Illósvay Imre, Losonczy Gábor, Gyene Sámuelnek, és Maróthy Ferencznek özvegyei, Lipcsey József, Borbély Mihály, lakóssai Katolikusok, többen Reformátusok, kiknek helyben Papjok, és köből épült Templomok. Szántó földgyei mindenféle veteményt bőven teremnek, réttyei a' málhának alkalmas szénát hoznak, piattzozása Szathmáron, belső gyümölcös kertyeik, malmok helyben vagyon.

1416. A' Domahidy nemzetség bírta.

1423. Domahidy László, és István, Miklósnak fiain, ellen, fő, és jószág vesztő ítélet hozatván, annak részekét Báthory István, és András felkérték, de megalkudván eránta Danyád helységnek két részét Külcsey Jakabnak, és Györgynek által adták, egy harmad része Domahidy György rokonjoknak maradván.

1515. Ungai Hajas Tamásnak benne rész,

1517. Gúthy Ferencznek, és Imrének,

1543. Sófának Nyékey András feleségének, és Ifjú Mártonnak,

1558. Borsovai Oláh Andrásnak,

1583. Danyay Istvánnak, és Kölcsei Kende Vitnak,

1630. Mosdossy Imrének,

1638. Zuhay Annának, Beesky László özvegyének, az után Bilkei Lipcsey Gergely feleségének, Zuchay Gás-

Gáspárnak, és Mátyásnak benne rész jószág Királyi adománnyal adatott.

Ezen itten neveztetett Szuhay Mátyás annyiban nevezetetes: hogy

1662. Midőn az Evangelikusok sérelmeiknek orvoslását az Ország gyűlésén más fontosabb tárgyak miatt meg nem nyerhették volna, ő volt legnagyobb lázzítója; hogy az akkori Ország gyűléséből minnyájan az Evangelikusok haza mentek, és tsupán csak Katolikusokra hagyták a' Törvény hozást. Azután ő volt az: a' ki azon Ország gyűlésén hozatott törvény tikkelyeket, mint tökéletleneket, mivel az Evangelikusok által meg nem erősítettek, a' 13 Vármegyéknek nevével Leopold Császárnak Bécsben viszsza vitte, Portia Udvari Tanátsostól olly utasítást vévén: „ hogy mivel ő csak némelly lázzítóknak szószóllója, „ men-yen haza a' maga ortzátlan kérésével, máskép „ mint Felség bántóval fognak vele bánni.

1670. Ő volt az, a' ki a' Tokay várát a' Wesselenyi támadásába tsalárdsággal megakarta venni, a' kinek

1672. fejére, ha megölettetik, ezer tallér, ha elevenen elfogattatik, két annyi jutalom ígertetett.

1665. Thúry Máriának, Kende János feleségének, Susánna testvérének, Sándorházy Ferencz, és Söfiának, Zinyérvárallyai Horváth István hitvesseiknek,

1729. Jékey Lászlónak,

1750. Nagy Sándornak, és Györgynek rész jószág hol Királyi, hol Nádor Ispányi adománnyal Danyádon adatott.

§. 193. Czégény Magyar falú, a' Kölcsi Uradalomhoz tartozó, birtokossai: Kölchei Kende László, Dózsa Imre, Bihary János, Illyés Mihály, szántó földgyei mindenféle gabonát termenek, réttyei alkalmatosak,

sak, legelője hasznos, ambár saját erdeje nints, de a' Kölchei Uradalom ad mind tűzre, mint épületre fát.

Régenten valami Szerzetes Rendnek hajléka, és Monostora volt, a' melyet ezen szókkal: Czegényi Monostornak fokát (*promonthorium Monasterii Czegény*) Kölchey nemzetségnek 1344. Eszt. I. Lajos Király által adott.

1368. 1376. Kulchey András Dienesnek, és János Jakabnak fiai bírták, és határit megjáratták.

1417. A' Matuznay nemzetségnek - is birtoka volt benne. Ezen nemzetségből.

1521. Matuznay Tamás Bosnyák Országban a' Zre-berniki, Tesseni, és Szokolyi várak Kapitánya volt, de mind ezeket maga vigyázatlansága miatt elvesztette, és a' Törökök kezébe ejtette. Ezért Lajos Király Tamást számkivetette, és jószágait elfoglalta.

1552. Matuznay Sebestyén Teuffel Mátyás Hadi Vezérrel elindúlt volt a' Palásti mezőre, de mivel őtet a' Bánya városokra küldötte volt Teuffel ágyúkért, míg ő oda járt, a' vásár megesett, és ő életben maradt.

1422. Megint kitetszik Kölcheiek birtoka.

1460. Károlyi János, András, Mihály, és László benne részt Királyi adománnyal nyertek.

1481. Margitnak, Kömerey Mihály feleségének, és Kristina, 's Ágotha leányinak.

1496. Ujhelyi Lászlónak, és Ágothának Szepessy László hitvessének,

1503. Makray Gergelynek rész jószág adatott benne.

1510. Kölchei Kende Lőrincz, és Péter bírták, és határit járatták.

1518.

1518. Werbewczy István Királyi Személyes a' Czégényi rész jószágát-is Perényi István Királyi Fő-Asztalnokkal a' Dobronyai Uradalomért eltserélte.

1520. Báthory András, Országk Ferenzt, és Imre egy részét II. Lajos Királytól felkérték.

1524. Bélteki Drágffy János-is egy részébe béiktattatott. Ellent mondván a' Kölchey, és Kende nemzetségek.

1559. Horváth Györgynek,

1561. Kelemenffy, másképp Fekete Jánosnak,

1729. Jékay Sándornak benne rész jószág adatott.

§. 194. *Fülpös*, régenten *Filp*, *Filpes*, Magyar falú, birtokossai: Illósvay László maradéki, Domahidy József, Gyene Antal, Nagy Mihály, Szabó Dániel, és Ferencz, Váry Ferencz, Tólnay, és Lossonczy Urak, a' lakossai mind Refermátus Magyarok, helyben Templomok, és Prédikátorok, határa szűk, a' Szamos ár-vize járja, de mindenféle vetemény magot megterem.

1272. *Filp*, vagy-is *Fylpy* Gróftól vette nevezetét, a' ki a' most-is virágzó Mikolaiakkal egy nemzet volt, és *Zothmár* nemből származott, I. Rész. §. 4. maradéki *Fylpessieknek*, és *Darócziaknak* Fülpös-Darócztól írtak. A' helységnek-is ez előtt más neve lehetett, a' mint kitetszik ezen béiktató levélből: „ Nagy „ Méltóságú Uraknak Istvánnak, Isten kegyelméből „ Magyar Ország iffiabb Királynának, Erdélyi Fejedele „ nemnek, Kúnok Urának, Váradi Sz. Egyháznak Káptalan „ talannya imádságot, épséget az Urban szüntelenül. „ Vévén Nagyságodnak levelét: hogy emberével Mik „ lóssal Kelemen fiával. Zothmár Vármegyébe lévő *Farnas*, és *Stylitebuk* nevezetű földekben, mellyeket „ Dienesnek fiai hajdanában bírtak, és *Zomordok* nevezetű földben, melly *Mychedejé* vala, *Mykola* Grófot, *Fylpy* fiát béiktassuk, küldöttük Pált Kalathai „ Papot, a' mi emberünket hiteles bizonyosságul, a' ki „ viszsza térvén, nekünk elé adá: hogy az említett föld „ dekben, más igazának sérelme, és minden ellenmondás

P

dás

„dás nélkül, jelen lévén minden határosok, *Mykola*
 „Grófot, *Fylpy* fiát béiktatták, és azon *Mykola* Gróf
 „földgyében egy határ hányást megrontva találták,
 „mellyet *Gerewiznek* fiai, *Mykolának* jobbágyi szán-
 „tás által felbontották, a' melytől eltiltattak. Urunk
 „megtestesülésének 1272. Eszt. *Red trás*, Uroknak,
 „Istvánnak, Isten kegyelméből Magyar Ország Királ-
 „lyának. “

1352. Bírta egészszen a' Fülpessy nemzetség.

1419. Nagy-Kállói Lewkes Klárának benne hit
rész adatott.

1421. Erdélyi Bálintnak benne rész jószág, és a'
Szamos vizén egy malom,

1427. Báthory Istvánnak, Tamásnak, Mihálynak,
és Bertalannak is rész jószág benne Királyi adomán-
nyal adatott.

1431. Egészszen a' Fylpessy nemzetség bírta, és
midőn Kántornak neveztetett László, Dersy Benedek-
nek fia a' Szamos vizén lévő malmot magának tulajdo-
nítani akarná, ellent állott.

1444. Fylpessy Mihály, a' Budán tartatott Ország
gyűlésének végzéseit a' Varnai ütközet előtt alá írta
Zathmár Vármegye részéről. I. Rész. §. 54.

1489. Advigának, Malomvízi Kenderes László öz-
vegyének benne rész kiszabatott.

1525. Philpessy Máthé, Gergely, és Ambrus,
Philpessen lévő *Chyehlyezeg* nevezetű gyümölcösös ker-
tyeiket 52. finom aranyba iffiabban Báchy Tamásnak zá-
logba vetették. Várm. Lev. Tár.

1575. Fylpessy Ferencz bírtokába új Királyi ado-
mánnyal megerössítetett.

1590. Thardi Vörös Orbán, Magyar lovasság Ve-
zére, azon rész jószágban Királyi helybe hagyással
meg-

megerőssített, mellyet nékie Fülpessy Ferencz örökbe vallott.

1650. Puszta volt, és Gyerő - Monostori Kemény Jánosnak,

1662. Székely Lászlónak benne rész jószág adatott.

§. 195. *Fülpös - Darócz* Magyar falú, birtokossai: nagyobb részében Illósvay László maradéki, Gulácsy Gábor, Móldvay Benyám, és Mihály, Tatay István, Varga György, és János, határbéli szántó földgyei három nyomásbéliek, mellyek mindenféle gabonát bőven termenek, réttyei középszerűek, Szathmár piatkozása, legelője elegendő, és hasznos, fája tűzre, belső gyümölcsös, káposztás, szőlős, és veteményes kertyeik jók, sok Dió fajok, lakossai Reformátusok, kiknek helyben Papjok, Templomok, réve - is vagyon a Szamoson.

A' mint *Lázár - Daróczriak* leírásában megmutattuk, *Daróczy Füleptől* vette nevezetét, kinek maradéki *Phylpessicknek* is neveztettek.

1384. Phylpessy István Machovai Bán volt, és a' Honnyi törvényt aláírta. De már

1379. 1383. 1404. Keölchey Diehes, János, és István, és Zekeressy Ferencz Tamásnak, Miklós Istvának fiai bírták.

1417. A' Kölchey, és Zekeressy nemzetségek között két felé osztatott.

1422. Domahidy György, és László elfoglalták.

1575. Fylpessy Ferencznek benne rész jószág adatott, mellyet

1590. Thardi Vörös Orbánnak Magyar lovasság Vezérének örökös vallással által adott, és ezen bé vallás Királyi megegygyezéssel jóvá hagyatott.

§. 196. *Géberjén* Magyar falú, Búlyi Jékey Imre a' Varmegyének mostani Fő-Jegyzője bírja egészszen, lakóssai Reformátusok, helyben Papjok, és kőből épült Templomok, fekszik a' Szamos vize partyán, melly déli oldalan foly, és könnyen járó hidas vagy rajta, halakkal-is kedveskedik lakóssainak, szántó földgyei két nyomásbéliek, mind őszi, mind tavaszi vetést bőven teremnek, a' Szamos körül szép gyümölcsössei, piattza Szathmár.

Régenten *Gáborjén*- *Szegnek* neveztetett.

1417. A' Fülpossy, Báthory, Matuznay, és Rosályi Kún nemzetségek bírták.

1462. Pusztá volt, és Báthory András, István, László, Pál, és Miklós egy részét új Királyi adománnyal felkérték.

1581. Rétey Péternek egész helység,

1583. Chápy Sófának Réthey Péter feleségének benne rész egy Nemes Udvarhellyel, és malommal,

Azon Eszt. Ráthoti Gyulaffy Andrásnak egy Nemes ülés Királyi adománnyal adatott. Ezen nemzetség

948. Eszt. Gyula Magyar Vezértől vette eredetét.

1507. Gyulaffy István Királyi Tábla eskütt bírása volt. Annak fia

1549. Gyulaffy László 100. lovasokkal vett részt azon győzedelemben, mellyet Telekessy Imre a' Fejérvári Bassán vett.

1551. Ő volt a' Nádasdy Tamás seregében egygyik Hadnagya Lippa megvételekor.

1562. Hegyesd várát a' Törököktől vissza vette.

1563. Makszimilián koronázásán 25. lovasokkal megjelent, ki-is ötöt arany sarkantyús Vitézzé tette,
és

és ott ebéd után Túry Györgyvel bajvívásra kiállott, de az öreg Ferdinánd Király nem engedte.

1566. Tihányi Kapitány volt, és 200. lovassaival, kiket maga költségén tartott, 1000. Törököt Győr alatt vagy elfogott, vagy levágott.

1575. Erdélybe Báthory István mellett Békesay Gáspár ellen hadakozott.

1628. 1632. Gyulaffy Miklós Szathmár Vármegyének Fel-Ispánnya volt. I. Rész.

1630. Chápy Sónia Mosdosy Imrének második férjével egész helységbe, és annak határán a' Szamos vizén lévő két malomba új Királyi adomány mellett béiktattatott.

1650. Egész helységet Mosdosy Imre bírta. Vármegy. jegyző Könyv.

Ez szegény legény volt, de tanulása, 's iparkodása által a' Szepessi Kamarának Fő - Igazgatójává lett.

1648. Ő volt a' Királyi Bízto, midőn Rákóczy Györgynek halála után Ugócha, Bereg, Zemplén, Borsod, és Abaúj Vármegyék Tokaji, Diósgyőri, és Ónadi várak törvényes Királyának részére 1647. 20. Törvény Tzik. szerint vissza vétettek.

1647. 39. Tzik. 1655. 82. Tzik. Honnyi törvényünkbe-is mint nevezetes ember említették, és hogy jobban boldogúlyon Chápy Sóniát, már 1583. Eszt. Réthey Péter feleségét, 1630. legalább 67. esztendősen menyetskét pénzéért, mint ótska kotsit vasáért (Magyar példa beszéd szerint) feleségül vette. De mit nyert vele? életét unalommal elvesztegetvén, magva szakadott, és

1659. Ezen egész helység Jékoy Ferencznek Királyi adománnyal adatott.

§. 197. *Matólcz* mező város, a' határa szűk, és azt-is Tisza, és Szamos árvizei járják, a' földgye három

rom féle, egy része fekete, más része fővényes, harmadik sárga, sovány, agyagos, búzával, kétszeressel, tengerivel, kevés zabbal, és árpával szokták vetni, kevés kaszáló helyei, almás, szilvás kertyei, 141. ház van benne, Szür Szabók, Csapó, és Guba Takácsok, és szövők lakják, és ez leginkább az élelmeknek módgya, mivel ezen műszereket a' körül esni szokott vásárookra hordgyák, 29. Nemes közöttök, minnyájan Református vallást tartó Magyarok, új tsinos téglából készült Templomok, Prédikátorok Osváth János. Nagyobb részét 19. telken kívül a' Gróf Károlyi ház bírja, a' többet Morvay József özvegye, Bárány Perényi Antal, Illéssy István, Váry Ferencz, Kállay Ersébeth, Schuller Leopóld Hadi Vezér özvegye, Ferenczy, Örmös, Isák Nemesek.

A' mint alább láthatni Simon Megyessi Bán bírtá régenten.

1419. Báthory Istvánnak, és Benedeknek rész jószág Királyi adománnyal adatott benne.

1420. Báthory István, Tamás, János, és Bertalan bírták, 's tanúkat vallattak Kállay Miklós Lewkesnek fia, és János, Lőrincz Miklósnak fiai ellen: hogy a' már haldokló Megyessy Sigmondnak házára rohantak, 's onnét Matóca helységet illető Jel- és Ok-Leveleket elvitték.

1436. 1462. Báthory András, István, László, Pál, és Miklós bírtokokban új Királyi adománnyal megerősítettek.

1524. Béltheki Drágffy János egész részébe Királyi adomány mellett béiktattatott.

1587. Magyar Benedeknek egy Nemes ülés,

1600. Báthory Istvánnak Matólcson a' Szamos, és Tisza vizén rév bér,

1633. Bethlen Istvánnak, és Péternek a' Báthory rész Királyi adománnyal adatott, kik az Ecsedi Uradal-

dálmhoz kaptolták. Ezeknek magva szakadtával Rákócziakra, és ezeknek hívségtelensége által a' Gróf Károlyiakra szállott.

§. 198. *Nábrád* falú, a' határa a' Szamos körül homokos, egyebütt fekete nyirok, búzával, árpával, zabbal szokták vetni, kaszálója, legellője kivált a' *Gyúton* elegendő, azért szép szarvas marhákat, és zömök lovakat szoktak nevelni, noha a' határát a' Szamos, és Tisza árjai járják, 68. telkes gazda lakja, Magyar, és Reformáta vallást tartó, régi téglából épült Templomok, az Ekklesiának különös kis erdeje, Prédikátorok Rozgonyi Ferencz, piattza Debreczen, és Nagy-Károly. Legtöbbet bír a' helységbe Rhédey Ferencz, és itten lakik Bottka Lajos, még bírnak Móricz György, Nábrády Sámuel árvája Ersébeth, Szunyogh Farkas, Füséry István, Olchváry Pál.

Régenten a' Nábrády nemzetsége vólt, és
1429. Nábrády János Deák, és más János bírta.
1457. Kezy Lászlónak benne rész,

1515. Fylpessy Ferencznek, Bernárdnak, Albertnek, Gergelynek, Mátyásnak, és Ambrusnak ezen helységnek fele,

1580. Császári Komoróczy Jánosnak,
1583. Ráthoti Gyulaffy Andrásnak,
1630. Nyáry Istvánnak,

1656. Way Péternek, és feleségének Zoltán Annának benne rész jószág Királyi adománnyal adatott.

§. 199. *Fejér-Gyarmat*, népes Magyar mező város, földes Ura nagyobb részébe a' Gróf Károlyi ház, de bírnak még benne: Kállay Ersébeth Schuller Leopóld Hadi Vezér özvegye, Gulácsy Gábor, Tatay István, Dózsa Imre, Illósvay, Mándy, Bakó, Kardos, Kajdy, Fábíán, Kézy, Bartha, Korponay, Becsky, Ajtay, Csoknyay, Kiszely, és egyéb számos Nemeség, 315. házból áll a' Város, és 254. Nemes ház van benne, földgye fekete, agyagos, őszi magot bővségesen,

sen, tavaszt közepszerű természettel ad, kaszáló mezeje bővebben, kivált pedig a' dohány termesztés divatjába vagon, a' honnan nevezetes, és híres szokott lenni a' Fejér-Gyarmathi dohány, és egy része élelmek módgyának, sokan a' mezei gazdálkodás, és szerességből élnek, de a' Határát a' Tiszáról Szamosról, és Túr vizeiről kiönteni szokott áradások járják, a' lakósnak nagyobb része Reformáta vallást tartó, téglából rakott régi Templomok, melly most megnagyobbított, és tornyok, mostani Prédikátorok Domján György, Katolikus gazdák csak az. de azoknak is tiszta anyai Templomok most épül, Megyész Papok Dósa Antal, tíz Zsidó is lakik itten, Vargáknak, és Csizmadiáknak egygyesültt Czéhjek, piattozások Debreczen, és Nagy-Károly. A' határa között helyhezteszik Gyűtő nevezetű hely, melly Nábrád, Nagy-Kis-Ár, és Penyigé helységekkel közös, és tágas legelő mezőt szolgáltat a' barmoknak.

Gyarmat a' régi Magyaroknál annyit tett, mint *Szállás*, *le telepedés* (Colonia) *járat* utazást, *gyárat* mesterséggel való alkotást tészen, és onnét van *Kötél-gyártó*, *Kerék-gyártó*, és gyapjút is *gyártani* szokták, azért is mivel újjontan megszálított hely *járáttal*, és *gyáráttal* történt, *Gyarmatnak* nevezték. *Fejér* elő nevével pedig vehette azon első Magyaroktól, kik a' *Volga* vizétől szakadván Prókopus által *Fejéreknek* mondatk, mivel *Volga* Tatar nyelven *Etel fehér*et tészen, és attól Átila is *Etelének* neveztetett.

Régenten a' *Massel* nemzetség bírta, a' melly Gyarmtaról íratott. Úgy tartják: hogy Olasz Országból a' *Massa-Kararai* Markiók házából szakadott volna Magyar Országára.

1363. I. Lajos Király *Masselnek* neveztetett János, Gyarmathy János fiának minden jószágát ajándékozta Jánosnak Tárnok Mesterének, Lászlónak Wessprémi Püspöknek, Domokosnak Honthi Andrásnak Neográdi Főispányoknak, néhai *Gillet* Miklós Nádor Ispány fiainak, Leleszi Konv.

1380. Gyarmathy Lőrincz,
 1410. Bathory István, és Benedek,
 1410. 1420. 1436. Báthory, Matuznay, és Rosályi
 Kún nemzetségek bírták.

1519. Báthory István Nádor Ispány, és Temessy
 Gróf, Bathory András Zathmári Fő-Ispány, és Nándor
 Fejérvári Bán, Báthory György Fő-Lovász Mester fiú
 ágon léendő magvok szakadtával Rozgonyi Istvánt a'
 Gyarmathi Uradalomban-is örökösöknek fogadták.

1520. Rosályi Kún János, Péter, és Pál birtokok-
 ban új Királyi adománnyal megerősítettek.

1524. Drágffy János-is rész jószágába Királyi ado-
 mány mellett béiktattatott.

1609. Gyarmathy Pálnak egy Nemes Udvarhely,
 1610. Tóth Pálnak-is egy Nemes ülés,
 1612. Kákonyi Istvánnak rész jószág,

1624. Nemes-Kürthi Pogrányi Györgynek egy Ne-
 mes Udvarhely,

1628. Jó'sa Mihálynak egy telek,
 1629. Gyarmathy Tamásnak egy Telek,
 1633. Bethlen Istvánnak, és Péternek rész jószág
 benne Királyi adománnyal adatott.

1681. Panasz tétetett az Ország gyűlésén: hogy
 a' Templomot, Prédikátori házat, és az Oskolát a'
 Reformátusoktól a' Katolikusok elfoglalták.

§. 200. *Penyige* falú, földes Urai: Lövey Nemes
 Nemzetség, Kállay Leo, Jármy, Bessenyei, és Törös
 Urak, határja szántó földekből szük, a' Tisza, és Túr
 vize árja járja, mikor ez el nem rontya, mindenféle
 vetemény magot terem, jó kaszálói vagynak, és a' fa-
 lú alatt szép erdeje közel Mándig tart, Kömörő, és
 Gyarmath felől sok cserékből, és gazokból áll, *Szenke*
 nevezetű halászó vize, mellyet a' Tisza vize nevel, la-
 kóssai Magyarok, Reformáta vallásúak, kiknek köből
 épült

épült Templomok, és helyben Prédikátorok, piattza Gyarmath.

1383. Dománhidy János, Lászlónak fia,

1410. Dománhidy György, és László bírták, hanem

1423. Dománhidy László, és István, Miklósnak fiai fejeiknek, és minden jószágaiknak elvesztésére ítéltetvén, Keulchey Dienesnek, és az ő rokoninak Pennyigének két harmad részét örökösön által adták, egy harmad része az ő ártatlan testvérjeknek Domahidy Györgynek birtokában maradván.

Azon Eszt. Báthory István, és András Dománhidy Lászlónak, és Istvánnak részét Királyi adománnyal felkérték.

1427. Dománhidy György, és László részeit Csáky Istvánnak elzálogosították.

1453. Domahidy Mihály, András, Gergely, Sigmund, és Miklós, Györgynek fiai részeikkel felosztózkodtak.

1465. Ujlaky Dienesnek,

1515. Ungai Hajas Tamásnak,

1517. Gúthy Ferencznek, és Imrének,

1543. Sófának Nyikey András feleségének, és Ifjú Mártonnak,

1581. Kórodi Ispán Istvánnak,

1583. Danyay Istvánnak, és Kende Vidnak benne rész jószág,

1630. Mosdossy Imrének,

1638. Zuhay Gáspárnak, és Mátyásnak, Zuhay Annának, ez előtt Becsky László, akkor Lipcsey Gergely feleségének egész helység Királyi adománnyal adatott.

1681.

1681. Az Ország gyűlése előtt panasz tétetett: hogy Penyigén a' Katolikusek a' Reformátusok Templomát, Plébániájakat, és Oskolájokat elfoglalták.

§ 201. *Nagy - Ar*, Magyar falú, a' Túr vize mellett, melly itten a' Tiszába szakad, határja a' Tisza felől homokos, a' más része fekete nyírok, melly őszi, tavaszi magot, kaszáló helyei pedig sással egyvelges szénát teremnek, hasznos almás, szilvás gyümölcstössei a' Tisza szegekben, tilalmas erdeje, 65. adó fizető, 13 Nemes gazdák lakják, kik két Orosz lakóson kívül Református vallást tartó Magyarok, Templomjuk régi, téglából épült, mostani Prédikátorjuk Szabó Mihály. Földes Urai: nagyobb részébe Rhédey Ferencz, a' többibe Pongrácz László, Domahidy József, Fogarassy Imréné Csicséri Örmös Borbála, Kis-Dobronyi Isák Sámuel, Kállay Ersébeth Schuller Leopold özvegye, Urai Sigmond, és mások.

§. 202. *Kis - Ar* falú, a' Tisza parton, a' határjának földgye agyagos, őszi vetést a' Tisza árja miatt nem mernek tenni, feles almás, szilvás gyümölcstössei, sásas kaszálóji, tágas legellője. Református vallású Magyarok lakják, 110. külön kenyeres gazdák, kik közül 18. Nemes emberek, téglából épült tsinos tornyos új Templomok, mostani Prédikátorjuk Széles András. Két külsős Egyházi erdejek, *Sárhány*, és *Valagazza* nevezetű. Földes Urai: a' Gróf Károlyi ház, Szarka nemzetség, Pongrácz László, Bay György, Bárány Perényi, Csatáry maradékok, Isák Gáspár, és több Nemesség.

Ezen két helységről e' következő levelekre akadunk:

1410. Nagy - Ar Báthory János, Péternek fia által bíratott, kinek jobbágysait Dománhid György, és László Miklósnak fia nyilakkal öszve lövöldezték, és sebesítették.

1419. Báthory Istvánnak, és Benedeknek Nagy- és Kis-Arba rész jóság,

1436.

1436. Ugyan Báthory Istvánnak Nagy-Ari révnek vámja.

1520. Rosáli Kún Péternek, Pálnak, és Jánosnak Nagy- és Kis-Arba,

1524. Drágffy Jánosnak Nagy- és Kis-Ari rész jószág adatott.

1565. Kis - Arnál Schwendi Lázár Hadi Vezér haszon nélkül táborozott, midőn a' Törökök Erdődöd ostrommal, és az Erdélyiek Nagy - Bányát feladással megvették. Onnét küldötte Eperjes várossához azon levelét: hogy Erdődnek ostroma alatt a' Törökök által elfogattatott Kövesdy Albert vitéz katonájoknak kiszabadítására 280. forintot fizessenek. Hassan Bassa is vele által ellenébe ide helyeztette táborát, de Schwendi Lázár az ütközetet elkerülte, hanem csak a' Magyar katonáknak a' Törökökkel sok véres csatái voltak, a' melyekben Baghys Török Bassa-is elesett, a' mint Katona, és Wagner Károly hazánk fiai leírták.

1595. Thardy Vörös Sónia hajadonnak, az után Szirmay György feleségének Nagy - Arba rész jószág,

1633. Bethlen Istvánnak, és Péternek Nagy- és Kis - Arba,

1662. Székely Lászlónak Kis - Arba,

1663. Vass Mártonnak Kis-Arba rész jószág,

1777. Nagy - Ar Gróf Károlyi Antalnak Királyi adománnyal adattak.

§. 203. *Tarpa* Mező város túl esvén a' Tiszán, Bereg Vármegyei helységekkel minden felől körül vétezik. A' határja rész szerént agyagos, rész szerént fekete föld, azért sem szárazságot, sem sok esőt nem kíván, 's csak mértékletes időbe alkalmas a' termésre, kaszálói hasznos szénát teremnek, a' Tisza mentébe szép gyümölcösséi, a' Városnak magának vagyon erdeje, melly *Nagy - Erdődnek* neveztetik, azon erdőbe vagyon egy köves hegy, szőlő vesszőkkel, és cseresnye

nye fákkal bé ültetve, mellynek a' tövébe foly a' Borsából kiszakadt *Szipa* vize. Birja az egész várost a' Gróf Károlyi Uraság. Ennek-is van két erdeje, úgy mint *Téb* erdő, és *Körös* erdő. A' lakások mind Magyarok, és vallásokra nézve Reformátusok, Templomjuk régi épület köből, a' mellyet a' Báthoriak építettek, mint hogy a' Czimerek - is dél felől való ajtón még látszatik, a' Torony újjonnan épültt, mostani Papjuk Kömley 'Sigmund, a' Bereghi vidéknek Esperestye, 350. külön kenyeres gazdák lakják, 8. Nemes ember közöttök. Piattzok Debreezen, Károly, Bereghszáz.

Régenten a' Tarpay nemzetség bírta, hanem Tarpay Márton a' Nyírségen, és a' Szamos - Közön nagy zenebonát indítván, a' városokba, falukba vérrel festett kardokat küldött, azokat úgy hívta meg: hogy ő melléje állyanak, a' kik hozzája nem adták magokat, azokat felprédálta, de megölettetvén, a' követői pedig elszélesztetvén, annak hívségtelensége által

1437. Báthory Istvánnak, és Bertalannak ezen helységnek fele Királyi adománnyal adatott.

1480. Charnavoday Egyed tanú vallatást tétetett Báthory Andrásnak Tarpai jobbágyi ellen, kik a' Charnawodai jobbágyinak négy ökreit elvették.

1484. Tarpának határi a' szomszéd helységektől megkülömböztettek.

1609. Chomaközy Péter ezen helységnek más hason felében Királyi adomány mellett béiktattott.

1617. Beregzázi Cházár Mihály Deák ellenző jelentést beadott a' Jászai Konventbe: hogy Tarpán az ő Nemessi Udvarhelyét Dóczy András Szathmári Főkapitány elfoglalta.

1628. Bálintffy Vaszilynak egy Nemes ülés Báthory István végső rendelkezébül Királyi jóvá hagyással adatott.

1642.

1642. *Hegy erdeje* nevezetű peres erdőnek határi Tarpa, és Bodaló között a' tanúknak vallása szerint elintéztettek.

1681. Az Ország gyűlése előtt az Evangelikusok által panasz tétetett: hogy a' Tarpai Templomot, Plébániát, és az Oskolát a' Katolikusok elfoglalták, a' hol már Tarpa mező városnak iratik.

1702. Esze Tamás Tarpai lakos a' népet Rákóczy Ferencz pártjára alattomba lázzította. Katona Histor. 2004. lapon.

§. 204. *Cseke* a' Kölcsei Uradalomhoz tartozó Magyar falú, éjszakról a' Tisza vize Bereg Vármegyétől hasítottá, a' határa többnyire sárga agyagos, de a' Tiszához közel homokos, melly mindenféle őszi, tavaszi vetést megterem, kaszálója sikeres, és hasznos szénát terem, tűzi, és épületre való fája bőségesen, jó legelője, hanem a' határját gyakran árvizek járják. Legtöbbet bírnak benne Kölchei Kende Pál maradéki, a' ki a' Vármegyének érdemes Felispánnya, a' kinek lakó helye vala; vagynak több földes Uraik is Kölchei Kende László, Jármay Sára Kölcsény Balintné, Gróf Rhédey Lajos Királyi Kamarás, Pongrácz László Kapitány, Isaák Gáspár, és Gulácsy Gábor Urak. 180. házból áll ezen helység, a' Reformátusoknak téglából épültt régi Templomok, Prédikátorok Szarvady László, piattzozások Károlyba, Debretzenbe, Szathmáron, és Beregszászba, szép almás, szilvás gyümölcösseik vagynak, mellyeknek terméseit a' Tiszán máshová hordanak, vagy sőt vivő csajkákhöz kormányosságra állanak, szép szarvas marhákat is nevelnek.

1344. A' Kölchei nemzetség I. Lajos Királynak a' dománnya mellett bírta.

1415. Darahy János, Tamás, Demjén, Lukács, Jakabnak fiai, és Gergely, László, Máthénak fiai a' határát járatták.

1429. Csekének fele a' Darahy nemzetségnek ítéltetett, ellent mondván Vethéssy Tamás Váradi Prépost, és az ő atyafiai.

1435. Császlóczy Mihály Csekei rész jószágba békittattatott.

1481. Margitnak, Kömörey Mihály feleségének, és az ő leányinak Ágothának, és Kristinának benne rész jószág adatott.

1496. Ujhelyi Lászlónak, és Ágothának Szepessy László feleségének,

1507. Buttkay Istvánnak, és Báthory Istvánnak,

1515. Czégényi Kende Péternek,

1516. Báthory Andrásnak benne rész jószágok Királyi adományai adattak.

1518. Werbőczy István Királyi Személyes Csekei rész jószágát - Perényi István Fő-Asztalnokkal, és feleségével Frangepán Isothával a' Dobranivai Uradalomért eltserélte.

1520. Báthory Andrásnak, Ország Ferencznek, és Imrének,

1544. Mucsey Pálnak, Nagyváthi Jánosnak, és Rácz Miklósnak.

1559. Horváth Györgynek,

1561. Fekete Balogh, másképp Baronyai Kelemenffy Jánosnak,

1577. Kubínyi Lászlónak, és Pongrácz 'Sigmundnak,

1592. Thardi Vörös Orbánnak a' Magyar Lovasok Vezérének,

1564.

1594. Wukityevich Istvánnak,
1642. Kölchey Péternek, és 'Sigmondnak benne
rész jószág adatott.

§. 205. *Istvándi Magyar falú, földes Urai:* jobb részébe Kis-Rhédei Gróf Rhédey Lajos, egyéb részébe: Kende Pál, és László, Kölcsey Bálint özvegye, Jármay, Domokos, és Töldy Miklós Urak, 51. házból áll az helység, mellyek között 13. Nemessi ház van, egyen, a' lakosok többnyire Reformátusok, csak egy Orosz, egy Katolikus, és négy Zsidó találkozik közöttük. Templomjok a' Reformátusoknak téglából, mostani Prédikátorok Gyarmathi Mihály, a' határának három nyomáshéli szántó földgye, dombosabb része homokos, a' laposabb fekete agyagos, tiszta búzát, ketszerest, tengerit, zabot, széna termő helye sással egyvelges szénát terem. Napkelet felől való végénél foly a' Túr vize, és nap nyugot felé a' helységet körül kerüli, melly halakkal, rákokkal kedveskedik, de az árjai a' határát gyakran elborították, és soványították, rajta libegnek két székes malmok, a' hová a' Nyírből is járnak örölni, van *Eszenyő* nevezetű erdeje is a' közönségnek gondviselése alatt, tölgy, gyertyán, szilfából, és Mogyorosból álló, piattza Debreczen, Tisza-Ujlak, és Károly.

1418. A' Kölchey nemzetség bírta egészszen.

1481. Margithnak, Kömörey Mihály feleségének, Kristina, és Ágotha leányinak benne rész jószág adatott.

1496. Ujhelyi László, és Ágotha Scepossy László felesége,

1515. Czégéni Kende Péter benne részt nyertek.

1516. Hogy *Tapolnokháti* szántó földek Istvándi határhoz tartoznak, ítéltetett.

1518. Werbewczy István Királyi Személyes Istvándiba lévő részét is Dobronyai Uradalomért Perényi Istvánnal eltszerélte.

1520. Báthory Andrásnak, Gúthi Ország Ferencznek, és Imrének,

1544. Muchey Pálnak, Nagyváty Jánosnak, Rácz Miklósnak,

1547. Perényi Jánosnak,

1559. Horváth Györgynek,

1561. Fekete Balogh, másképp Kelemenffy Jánosnak,

1633. Némethy Jánosnak benne rész Királyi adománnyal ajándékoztatott.

§. 206. Kömörő falú, szántó földgye nints elegendő, földgyének egy része fekete, más része sárga agyag, búzával, kétszeressel, zabbal, tengerivel vetik, kaszálója kevés, és ez is sással egyvelges, de még is szép szarvas marhákat nevelnek, keresztül a' határán foly a' Túr vize, melly halat, rákot bőven ad, de a' mezejét árjával elborította, 56. házból áll a' helység, Reformáta vallást tartó Magyarok lakják, 12. Nemes közöttök, újjonnan téglából épültt tsinos Templomok, Prédikátorok Várady János, piattzok Nagy-Károly, nagyobb részét bírja Gróf Rhédey Lajos, azonkívül Kende László, Czerjékné, és Illósvay László maradéki, Szűcs nemzetség.

Régenten a' Kömerey nemzetség bírta.

1481. Margithnak, Kömerey Mihály feleségének, Kristina, és Ágotha leányinak,

1496. Ujhelyi Lászlónak, és Ágothának Scepesty László feleségének benne rész jószág Királyi adománnyal adatott.

1518. Werbewczy István, Királyi Személyes a' Kömörei részét-is a' Dobronyi Uradalomért Perényi Istvánnal elterelte.

1544. Muchey Pál, Nagyváthy János, és Rácz Miklós,

Q

1561.

1551. Fekete, másképp Kelemenffy János,

1658. Zuchay Gáspár, Máthé, és Anna Becský László özvegye, és Mosdosy Imre benne részt Túr vi-
zén épített malommal Királyi adománnyal nyertek.

1655. Kállay Klára Perényi 'Sigmond felesége is
egy részébe békltatott.

§. 207. *Mánd* falú, mind Nemesek lakják, és bír-
ják, nevezetesebb fiú ágon a' törökös Mándy nemzet-
ség, és a' leány ágon Márton, Csepey, Tyukody, Ko-
vács, Fábian, Virág, Vitéz, Nagy, Kanisay, és egyéb
Nemesek, határja szűk, de mindenféle veteményt meg-
terem, erdeje, kaszálója is kevés, Reformáta vallást
tartó Magyarok lakják, az holott Templomok, és Pré-
dikátorok. Vagyon egy lápos tó is a' határán, mel-
lyet *Vidráknak* neveznek azon okból: hogy ez előtt
vidrák laktak benne.

886. Eszt. Midőn a' Magyarok Pannoniát elfoglal-
nák, egy vén Magyar katonától, kit a' Magyarok a'
meg aggodságáról *Ag-Mándnak*, *Apának* is nevez-
tek, mind ezen helység, mint a' Jeles *Mándy* nemzet-
ség vette nevezetét. Béla Királynak nevetlen író Deak-
ja 25. Réz. erről így ír: „ *Tuhotom* pedig igen
„ okos férfiú lévén, elküldött egy fortélyos embert,
„ az *Apaforkos* attyát *Ag-Mándot*: hogy kémelve jár-
„ kálván nézellené ki a' *Szilágyon* túl lévő földnek
„ termékenységét, és minéműek vólnának annak lakós-
„ sai? hogy ha lehetne é ha lat indítani azok ellen?
„ mivel *Tuhotom* magának hírt, nevet, és földet a-
„ kart szerezni, a' mint a' m' tréfassaink mondgyák:
„ *Minnydjan* *ők* *heleket* *keresseenek*, és *magoknak*
„ *hírt*, *nevet* *szeressenek*. Továbbá midőn *Og-Mánd*
„ *Apa* a' *Tuhotom* kéme körül, belől róka módgyá-
„ a' föld jóságát, és termékenységét, 's lakóssait is,
„ mennyire emberi látás elhathat, meg nézellené, ki
„ mondhatatlanul megszerette, és nyargalvást Urához
„ visszá tért.

1379. Mándy Tamás, Istvánnak fia, és az ő ma-
radéki egészszzen bírták; még

1582.

1582. II. Rudolf Császár, és Király Nemes Almássy Ádámnak, Mándy Ambrusnak, Benedek fia, más Benedek, öregebb Ferencz fia fiának, Mándy Bernárdnak, Györgynek, és Jánosnak, azonkívül Márton Gergelynek, és Albertnek, Mándi Chyány István-nak, Czympáz Györgynek, Mándy, máskép Zabó Péternek, Uray Simonnak, és Cheke Andrásnak azt új Királyi adománnyal ajándékozta, kik

1583. Senki ellent nem mondván, béiktattattak.

1755. Mándy János, Márton Miklós, és István, Csepely Miklós, János, Mihály, Ferencz, László, Albert, és Balla István birtokában újra megerősítettek.

§. 208. Pusztá *Mánd*-is említetik a' régi levelekben Kis-Szekeres, Darnó, Borzova, és Oroszi helységek között.

1449. Samelházy Lászlónak, és Sarollyány Jánosnak benne rész,

1548. Levenházi Móriéz Péternek fele Királyi adománnyal adatott.

1576. A' Rosáli Kún Nemesek a' Majtissi Nemesekkel Pusztá-Mándott magok között felosztották.

§. 209. *Borzova* Magyar falú, mind Nemes emberek lakják, nevezetesen: Kálos, Erdélyi, Pápay, Mándy Nemes nemzetségek; lakóssai Reformátusok, köből épült új Templomok, Papjok helyben, határja jó, trágyázás után mindenféle gabonát terem, legellője hasznos, és elegendő, fája mind a' két szükségekre, pia-ttozása közel, de határját az árvíz elönti.

Régenten a' Borzovay nemzetsége volt.

1436. Borzovay László, Dienesnek fia bírta, de felét Kulchey Jakab, Farkasnak fia elfoglalta.

1476. Határjai megjárattak Pusztá-Mánd felől.

1592. Bakú Miklósnak, Júdy Tamásnak, Hegedűs Istvánnak, Kálos Istvánnak, Nagy Istvánnak, Róka Jánosnak, Söldös Bálintnak, Tarczaly Jánosnak, és Téglás Istvánnak egész helység Királyi adománnyal adatott.

§. 210. Nagy-Szekeres falú, Gégő pataka, vagyis tó két mélyékén, melly hallal, és rákkal bővelkedik, és a' Szamos árjával újjítatik, jó széna termő hely, szántó földgyei-is tiszta búzát, zabot, árpát, és jó dohányt termenek. Van egy kis tiszta körös-fából álló erdeje, a' lakóssai négy házon kívül Református Magyarok, a' falú közepén Templomok, melly a' fellyebb nevezett tóval körül vétének, bírtokossai Gróf Barkócziak, Isaák, Czáró-Fogarassy, Morvay, Mándy, Domahidy nemzetségek. Borzova felé van egy lábalhatatlan kerek lápja is a' szántó földek között, a' közepe tiszta, hajókon járnak oda, és fürdenek, a' víze köszvény ellen használni mondatik.

§. 211. Kis-Szekeres falú, földes Urai: Domahidy József, Pongrácz László, Morvay József, és Fogarassy Imre özvegyei, Isaák Gáspár, és Sámuel, Ajtay Károly, Osváth Pál, és Mándiak, jó kövér földgye, de a' határa nagy részint gazos, kaszálója sem igen bő, erdeje meglehetősen, lakóssai mind Reformátusok, Papjok helyben, kö Templomok.

Ezen két helységről e' következő levelekre akadtunk:

Régenten a' Zekeressy nemzetség bírta.

1359. Zekeressy Tamás, István, László, és Lukács, Lászlónak fiai határát megkülömböztették *Kermehétől*, mellyet Gyarmathy János, Jánosnak fia bírt.

1376. Keulchey János is bírt benne.

1379. Zekeressy Ferencz Tamásnak, és Miklós Istvánnak fiai,

1383. 1404. Keulchey János, István, és Dienes bírtokossai említetnek.

1422.

1422. Dománhidy György, és László elfoglalták.

1438. Fülpeßy Mihálynak,

1460. Károlyi Jánosnak, Andrásnak, Mihálynak, és Lászlónak,

1481. Margithnak, Kömerey Mihály feleségének, Kristina, és Ágotha leányinak benne rész, Királyi adománnyal adatott.

1487. Zekeres, és 'Sarollyán helységeknek villongásban lévő határi eligazítottak Kölchey Farkas, Tamás, Bornemisza Bódi'sár, Kölchey Jakab, és testvére, Margith aszszony, Kömerey Mihály özvegye, és Czégényi Bálint részére, kik akkor Zekerest bírták.

1496. Ujhelyi László, Ágotha Scepeßy László felesége Nagy - Szekeresen,

1507. Zóltán János Nagy - Szekeresen,

1515. Czégényi Kende Péter Kis - Szekeresen,

1516. Báthory András Nagy - Zekeresen, kiki egy részbe Királyi adomány mellett béiktatattak.

1518. Werbewczy István Királyi Személyes Nagy - Zekeresen a' maga részét Perényi Istvánnal, és feleségével Frangepán Isothával a' Dobronyi Uradalomért eltserélte a' Jászai Konvent előtt.

1520. Báthory András, Ország Ferencz, és Imre Nagy - Zekeresen Királyi adománnyal részt nyertek.

1524. Bélthekei Drágffy János Nagy- és Kis - Zekerest, Királyi adománnyal a' Rosályi Uradalomhoz tsatolta.

1544. Muchey Pálnak, Nagyváty Jánosnak, és Rács Miklósnak Nagy - Zekeresen,

1561. Fekete Balog Jánosnak, máskép Kelemenfi-nek Nagy - Zekeresen Királyi adomány mellett rész adatott.

1555.

1555. Kún László, Imre, Miklós, János, Domokos, és Péter a' Rosályi Uradalomhoz Nagy- és Kis-Szekerest felkérték, a' kiknek az itt való Templomba volt a' temető bőljok, mellynek az homlokán nagyon most-is a' Kún nemzetség Czimere.

1576. A' Rosályi Kún Nemesek, a' Majtissi Nemesekkel Kis-Zekeres mellett fekvő *Mándi* pusztát magok között felosztották.

1577. Pongrácz 'Sigmondnak, és Kubinyi Lászlónak,

1578. Kórodi Ispán Istvánnak,

1630. Mosdossy Imrének Nagy-Zekeresen rész Királyi adománnyal adatott.

1632. Tanú vallatás tétetett a' Sarollyán, és Nagy-Szekeres között fekvő peres erdők eránt.

1638. Mosdossy Imre, Zuhay Mátyás, Gáspár, és Anna, ez előtt Becsky László, akkor pedig Bilkei Lipcsey Gergely felesége Nagy-Zekeresnek felébe Királyi adomány mellett béiktattattak.

1642. Kölchey Péter, és 'Sigmond Nagy-Zekeresi birtokokba új Királyi adomány mellett megerősítettek.

Az után Nagy-Zekeresnek egy részét Kende Gábor bírta, de azt

1672. hívségtelensége által elvesztvén, Gróf Zinzendorff Hadi Vezérnek adatott, a' ki a' *Gégő* patakának partyán egy tsinos kastélyt épített, erről Báró de Járdirra szállott, a' kastély elpusztulván, most már csak a' helye látszatik.

1717. Ezen helység-is a' Tatárok által feldúlattott, a' mint a' Templomnak ezen reá írása mutatya:
 „ Romlást, veszedelmet, égetést, rablást, ez helyben,
 „ és az Isten Házában szörnyű égetést tűzzel a' Pogány Tatárság elkövetett, kik által Isten az ő harag-
 „ ját

„járt elhozta az ő népére az 1717. Ezst. Augustusnak:
 „utolsó hetiben, melyet is jövődő maradékaiknak.
 „emlékezetekre feljegyzett az akkori időben Istent
 „Isten népével szolgáló Nemes Nagy - Szekeresi, és
 „Nemes Zsarollyányi Ekklesiának Prédikátora Gödeley,
 „is van, a' ki-is kívánja: légyen békessége c' Ház-
 „nak, és az Isten népének mind örökké. Amen.

§. 212. *Darnó*, mivel régenten Szászok lakták, *Szakszának*, most *Szaksza - Darnónak* nevezetik, Magyar falú, földes Urai. Isaák Gáspár, kinek itt lakó háza, és Sámuel, Pongrácz László, Morvay József, Czáró - Fogarassy Imréné, Osváth László, Székely István, és József, határbéli földgyei három nyomásra, ha trágyáztatnak, mindenféle gabonát teremnek, de a' Szamos vizeinek árja sokszor elborította, belső gyümölcsös kertjei, *Szilás* nevezetű tilalmas erdje, lakóssai Reformátusok, Templomjuk fából készült, mostani Prédikátorok Nánássy Mihály, 29. házból áll, 9. Nemes ember-is lakik itten, piatzozása Szathmár, és Károly.

1453. Ujhelyi Péternek ezen helységnek fele Királyi adománnyal adatott.

1476. A' Rosáli Kún, és Majtissy nemzetségek *Darnó* mellett fekvő *Sopsateleke* pusztát magok között felosztották.

1524. Bélthei Drágffy János egész helységbe Királyi adomány mellett béiktattatott.

1569. Messer Andrásnak, és Salgay Bálintnak benne rész jószág adatott.

§. 213. *Kis - Namány* Magyar falú, a' határjának egy része gazos, a' tisztája jó búzát, árpát, zabot, tengerit, kivált lencsét, és borsót terem, kaszálóit jók, van tölgyes derék erdje, melyet nagy vidék szokott használni. Van pusztája is, melyet *Riosénok* neveznek. A' lakóok Reformáta valláson lévők, helyben Prédikátorok, és köből épült Templomok. Bir-
 tokos.

tokossai : Ajtay , Domahidy , Beesky , Kölchey , és más Nemesek.

1425. Határi Csáholcztól , és Ricsétől megkülömböztettek , Rosáli Kún Miklós , és Mathuchynay Domokos bírták.

1436. 1462. Báthory Andrásnak , Istvánnak , Lászlónak , Pálnak , és Miklósnak benne rész jószág ,

1524. Bélthei Drágffy Jánosnak a' Rosályi Uradalommal egész helység ,

1527. Dorcsányi Péternek öt telek ,

1585. Lónyay Istvánnak rész jószág ,

1614. Macskássy Mihálynak egy része ,

1640. Némethy Pálnak három telek ,

1744. Gróf Teleky Mihálynak benne rész Királyi adománnyal adatott.

§. 214. *Vámos-Oroszi* falú , *Vámos* elő nevéronnét vette: hogy a' helységnek észak felől való végén egy *Tapolnak* nevezetű pataka vágyon , melly a' Túr vizétől szokott megáradni , ezen patakon felállított hídtól régenten *vám* szedetett , és azért a' helység-is *Vámos-Oroszinak* neveztetett.

A' határjának nagyobb része fekete vályog , kevés része sárga homokos nehéz munkájú , többnyire tiszta búzával szokták vetni , de megtermi a' zabot , és tengerit-is , jó széna termő kaszálóji , a' Tisza , Szamos , és Túr vizeiről kiönteni szokott árvizek ollykor kárt tesznek a' lakósnak , hanem tüzi fájok bőven vágyon. Az Uraság erdejét *Jó bereknek* , a' nevendéket *Köz erdőnek* , a' régibbet *Bagaj* erdőnek nevezik. A' lakosok Magyarok , Reformáta vallást tartók , régi téglából épült templomok , a' Prédikátor Kábay Ferencz a' Szahmári vidéknek Esperestye , 12. Nemes ember , és 44. telkes gazda lakik ezen helységhe.

A'

A' Földes Urak közzül itt laknak Thólnay Ferencz, és Lajos, külső földes Urak, Domahidy József, Szenyiczai Gáspár, István, Gulácsy Gábor, Isaák Gáspár, Mándy, és Apáthy 'Sigmónd. Piattzok Szathmár, és Károly.

Régenten az Orozy nemzetség bírta, mellyből sok Jeles Királyi emberek olvastatnak a' régi béiktató levelekben. Hanem

1419. Ezen helységnek egy része Báthory István-
nak, és Benedeknek Királyi adománnyal adatott.

1425. Határjai Csáholcztól megkülömböztettek.

1436. Báthory István,

1462. Báthory András, László, Pál, és Miklós
részeiknek bírtokában új Királyi adomány mellett meg
erössítettek.

1471. Egy részét Kusalyi Jakch István bírta, ki-
nek a' sertéseit Hellele, Pán Andrásnak Tiszttye Vá-
riba elhajtatta.

1524. Drágffy János ezen helységbe Királyi ado-
mány mellett béiktattatott.

1609. Macskássy Mihálynak,

1632. Némethy Jánosnak is benne rész adatott.

1633. Bethlen István, és Péter egész helységbe
béiktattattak.

§. 215. *Csáholcz* Magyar falú, földes Urai: Dar-
vay, Morvay Gáspár, Domahidy, Ajtay, Kállay, Végh,
Radnóczy, Dávid Urak, lakóssai Reformátusok, kiknek
Papjok, és kőből épült Templomok, fekszik Túr vi-
zéhez közel, szántó földgyei három nyomásra vannak
felosztva, mellyek trágyázással mindenféle gabonát bő-
ven, réttyei hasznos szénát termenek, fája épületre,
és tüzelésre, makkolása, legellője.

1419.

1419. Báthory István, és Benedek Királyi adomány mellett benne rész jószágot nyertek.

1425. Határjai Ricse, és Namény felé 'Sigmond Királynak parantsolattya mellett megjárattak. Földes Urai voltak akkor, Báthory István, Rosáli Kún Miklós, és Jakab, Mathuchynay Domokos, és Miklós. Király emberei: Nagynak neveztetett Tyukody András, Rápolthi András, és Gergely, Nábrády János, Fylpysy Miklós, Mykolay János, Zele Mihály, Cházary György, Nagynak neveztetett Dersy György, kik között Tyukody Nagy András a' Leleszi Konventnek bizonyosságával Benedek Pappal, azon Konvent Egyháza Éneklője Karjának Igazgatójával, Olajba fölt Sz. János napján kezdvén, határosoknak jelenlétekbe Chahólcznak határit *Ryche* Váradi Püspökségnek helységétől e'képpen külömböztették meg: „hogy dél felől kezdvén a' szántó
 „földek között *Gymssomoga* erdő mellett föld hányás-
 „ból fő határ jelt állítottak, az után éjszak felé keve-
 „set menvén az Ország úttya mellett *Esztergeut* er-
 „dőt elhaladván a' szántó földeknek dombos részén
 „régí határ jelre akadván mellék fekvő hányást, és
 „megint tovább éjszak felé szántó földek között bal-
 „lagván, azoknak végén *Kerekrahattya* helyen új-
 „jabb határ hányást földből, 's egy darabon kereng-
 „vén, *Kalna - Bokor* mellett egy tölgy fa alatt ismét
 „határ jelelést, végezetre kevés menést tévén, *For-*
 „*nagyrakra* nevezetű hely mellett két régi határ jel-
 „re akadván, melléjek megint két derék határ jeleket
 „hányattak, és ottan *Chahólc* helységnek határit
 „*Nomyn* helységnek határa érdeklette. Tovább *Na-*
 „*myniól* úgy mesgyélték - el: hogy nap kelettől kezd-
 „vén a' rakottyas hely mellett, melly *Formasrakat-*
 „*tyának* neveztetik, ottan megint fő határ jelet föld
 „hányásból felemelték, az után nap keletre menvén,
 „és *Kakthon* nevezetű erdőt elhagyván, *Domankus*
 „földe nevezetű helyen közben fekvő határ jelet föld-
 „ből, és megint éjszak felé fordulván a' földeknek
 „dombos részén határ hányást, végre nap kelet felé
 „mendegelvén, az ottan lévő erdőbe egy tölgy fát ke-
 „reszt formára meggyezték, de még tovább indulván,
 „*Bogár - Pataka* forrásra akadtak, 's mellette megint
 „föld

„ föld hányást, és tovább az erdőbe keveset kereng-
 „ vén, az út mellett gyepes határ jelet tettek, 's tovább
 „ *Maythpathaka*, erdőhez járultak, a' hol hasonlókép-
 „ pen gyepes hányást, utólyára azon erdőbe nap kelet
 „ felé iparkodván jöttek a' *Sárvyze* folyóhoz, és ot-
 „ tan fő határ hányást állítottak fel, és így elvégezvén
 „ a' határ jarást, a' felül írt határ jelelések, és meg
 „ különböztetések szerint fellyebb írt *Nomyn*, és *Cha-*
 „ *hólcx* helységeit említett Báthory István, Rosáli Kún
 „ László, és Jakab, azon kívül Domokos, és Miklós,
 „ Mathuchynay Miklós fiainak, az őket illető jussal
 „ által adták, és béiktatták őket örökre, senki ellent
 „ nem mondván. Költt azon béiktatásnak 25. napján,
 „ 1425. Eszt. “

1436. Báthory István maga birtokába új Királyi
 adomány mellett megerössítettett.

1462. Ezen Királyi adomány Báthory Andrásra,
 Lászlóra, Pálra, és Miklóssra kiterjesztetett.

1524. Drágffy János ezen helységbe béiktattatott.

1583. Kún György, és felesége Ziny Borbála ré-
 szeiket új Királyi adománnyal felkérték.

1652. Kún István birtokát, és a' Thúr vizén épí-
 tett malmát megint új Királyi adomány levéllel meg
 erősítette.

A' fellyebb írt határ járó, 's több más Ok-Leve-
 lekben gyakran elé fordul *Nagynak* nevezete, melyet
 a' Magyar eleink ném tsak azokra ruházták, kik külö-
 nös termettel a' többieket felül haladták, de a' kik vi-
 téz tetteikkel, 's a' Hazának egyéb szolgálattyában - is
 megkülömböztették magokat.

§. 216. *Ricse* Magyar falú, Gróf Barkóczy Ferencz,
 és János birják, mind Reformátusok lakják, kiknek
 helyben Papjok, Templomok, környös körül gazos, re-
 ketyés, és mak termő erdőkkel van körül véve, sok
 posványos helyei, kevés tiszta kaszálói, és szántó föld-
 gyei

gyei vannak, mellyek mindenféle vetemény magot közepszerűen teremnek.

1271. *Recehnek* neveztetett, és V. István Király Abrámnak, Ponith Gróf fiának, Cháholiak elejének ajándékozta.

1281. László Király Abrámnak fiát Pétert birtokában megerősítette, a' mint Cháholynak leírásában eléadtuk.

1425. A' Váradi Püspökségnek Szent Egyházához tartozott, és határi Naménytől, és Chahólcztól megkülönböztettek.

1560. Radák Andrásnak benne rész,

1611. Melith Péternek, és feleségének Zokolyi Erősbethnek, Várdy Katalinnak, Nyáry Pál özvegyének, és Thelegdy Annának egész helység Királyi adománnyal adatott.

§. 217. *Fülesd* Magyar falú, birtokossai nagyobb részébe Kölcséy Bálint, György, és Kölcséi Kende Pál maradéki, mint hogy a' Kölcséi Uradalomhoz tartozandó, bírnak azomba benne: Gróf Barkóczy Ferencz, és János, Nagyiday József, Baka Mihály, és Imre, Luby Károly özvegye, Mándy, Tarpay, és több Nemesség, a' határának nap nyugot felől való része agyagos, a' nap kelet felől való része homokos, tiszta búzát, kétszerest, zabot, és tengerit terem, kaszálói bővességgel hasznos szénát adnak, a' napnyugotti részét a' Túr, Tisza, és Szamosból ki jönni szokott árvizek elszokták lepni, a' lakósok Reformátusok, Templomjok fából épült, mostani Prédikátorok Balajty Mihály, vannak tilalmas erdeik: *Kálnok*, *Patak-Köz*, *Gdbornak*, és *Darvas* nevezetűek, azért tűz, és épületekre való fajok, piattza Debreczen, Szathmár, Károly.

A' mint a' Kölchei Uradalomhoz, úgy Kölchey nemzetséghez tartozott régenten egészszön; hanem

1481.

1481. Margithnak, Kömerey Mihály feleségének, és az ő leányinak Kristinának, és Ágothának,

1496. Ujhelyi Lászlónak, és Ágothának, Szepes-
sy László feleségének,

1507. Zóltán Jánosnak benne rész jószág Királyi adománnyal adatott.

1518. Werbeuczy István Királyi Személyes, maga részét Perényi Istvánnal a' Dobronyai jószágért el-
tserélte.

1520. Báthory András, Gúthi Ország Ferencz, és Imre némely részét Királyi adománnyal felkérték.

1544. Muchey Pálnak, Nagyváthy Jánosnak, Rácz Miklósnak benne rész adatott.

1561. Fekete Balog Jánosnak, máskép Boronyai Kelemenfinek,

1577. Kubinyi Lászlónak, és Pongrácz 'Sigmund-
nak,

1594. Wukityevich Istvánnak hasonlóképpen,

1642. Kölchey Péter, 's 'Sigmund benne új Kirá-
lyi adománnyal megerősítettek.

§. 218. *Kölcs*e falú, szigeth formára, mivel a' *Túr* folyó vize, és abból ki-szakadó *Essteró* körül folyak, a' Kölchei Uradalomnak fő helye. A' határa elég tá-
gas, nagyobb része sárga agyagos, kevés része homo-
kos, búzát, kétszerest, tengerit, zabot jól terem.
Réttyei sással, 's vadabb fűvekkel elegyes szénát ad-
nak, mivel azokat az árvizek ellepik, mind tüzi, mind
épületre való fája bőven van. Erdeje *Nagy-Szeg* ne-
vezetű, makkot termő tölgy fát nevel. Van az Ura-
ságnak is különös tilalmas erdeje, van a' helységnek
egy székes malma is három pár köre, az Urasággal
közös. Az *Essteró* vizén épített hídakon vám szedetik.
Földes Urai: Kölcsy Lajos, Kölcsi György maradé-
ki.

ki, Csicseri Örmös Péter, Gábor, és Ábrám, Nagy-
iday József, Egry György, Uketyevich József a' hely-
ségben laknak. Kint lakó földes Urai: Kölcsei Kende
Pál, Illósvay László, Kölcsey Péter, Csoba maradé-
kok, és Lukácsy Ferencz, 10. Nemes. ember, 60. tel-
kes gazda lakik a' helységbe. Lakóssai Magyarok,
többszöre Református vallást tartók, Templomok téglá-
ból, és termés kőből épült, melyben ez a' reá írás
található: „1646. Eszt. 28. Septemb. felépítette Nem-
„ zetes, és Jeles Ráthy Judith Aszszony, Nemzetes,
„ és Jeles Kölcsey György ájtatos, és hiv társa. Után-
na van írva Sz. Pál Korinth. írt leveléből 6. Rész. 16.
vers. Alatta: *per me Michaellem Heródszegium*,
a' ki kétség kívül akkori Prédikátor vala. Mostani
Prédikátorok Törös Bálint. Tíz Lutherana vallást tar-
tó főt gazda-is van a' helységbe, kik Nagy Károlyba
áldozni, egyébkör a' Református Templomba járnak.
Azon kívül három Római Katolikus, és három Zsidó.
Piaztza Tisza-Ujlak, Szathmár, és Károly.

Régenten *Kulchnak* neveztetett, és még a' Magya-
rok Pannoniába lett utolsó bėjövetelétől mostanig virág-
zó *Kulchey* nemzetség bírta. Származik ez édes ha-
zánkat elfoglaló Ónód Vezértől, az *Ete* atyától, ki-
től (a' mint Béla Királynak nevetlen Író Deákja 6. Rész-
ben írja) jön-le a' *Kulchey* nemzetség.

1352. Midőn Nemes Kulchey János, Jakab, An-
drás, Mihály, és Miklós *Mesterek*, Kulchey Dienes-
nek fiai azon hatalmaskodásért: hogy Dománhidy Mik-
lóst, Miklósnak fiát meg ölték, *Ukurytov*, és *Etery-
kudja* egész helységeiket, és *Macha* helységnek felét
meg öletett Dománhidy Miklós fiainak, és rokoninak
örökösön által adták, már ezekről, és *Kulch* helysé-
gekről adatott Béla Király adományi levelének emléke-
zete vagyon, a' mint *Ökörítónak* leírásában láttuk.

1376. Kulchey András, Dienesnek, és János Ja-
kabnak fiai Királyi parantsolat mellett határit járatták.

1382. Mária Királyné parantsolta: hogy *Kulchey*
István, és György, Jánosnak Dienes fiának fiai; és
Kul-

Kulchéy János, Jakabnak fia azon ellentmondásoknak okát adgyák, melyet Baktay Barnabás, Péter fiának Baktai helységben, Bereg Vármegyében lévőben lett béiktatásának alkalmatosságával tettek.

Nevezetés ezen parantsolatban: hogy Kulcheiek Fő-Nemeseknek (*Praenobiles*) a' Királyné nagyobb petséttye pedig Felségesnek (*Majestaticum*) neveztetik.

1438. Fylpessy Mihálynak Kölcsén rész adatott.

Azon Eszt. Tanú vallatás tétetett: hogy *Kulch-Zegh* nevezetű forduló *Zanius* vize mellett Kulchei helységhez tartozik.

1481. Margithnak, Kömerey Mihály feleségének, Kristina, 's Agotha leányinak,

1496. Ujhelyi Lászlónak, és Ágothának Scepsy László hitvessének rész Kölcsén adatott.

1515. Czégényi Kende Péter egy részébe,

1516. Báthory András más részébe Királyi adomány mellett békiattatott. Ellenne mondván a' Kölchéy nemzetség,

1518. Werbeuczy István Mester Királyi Személyes a' maga Kölchei részét Perényi Istvánnal, és feleségével Frangepán Isotával a' Dobronyay Uradalomért eltserélte.

1520. Báthory Andrásnak, Gúthi Ország Ferencznek, és Imrének benne Királyi adománnyal rész jószág adatott.

1526. Itten neveztetett Ország Ferencz II. Lajos Királynak Fő-Kamarássa vele egygyütt Mohácsnál elesett. Imre pedig Ferdinánd Királynak Fő-Ajánállója volt.

1554. Phylpessy Mihálynak Kulchey András Kulchén lévő rész jószágát 70. finom aranyba elzálogosította a' Váradí Káptalan előtt.

1561. Fekete Balog János,

1571. Zalai, másképp Sárkány Simon, és felesége Kölchey Borbála,

1577. Pongrácz 'Sigmond, és Kubinyi László benne részt Királyi adománnyal nyertek.

1590. Thardi Vörös Orbán a' Magyar lovasságnak Kapitánnya, nékie Gróf Báthory István által bevallott, egy Nemes ülésbe, 8. telekbe, és a' vám részbe Királyi jóvá hagyással béiktattatott; Az iktató levél e'képpen vagyon Magyarúl: „ 1591. Executio facta est 8. „ die Augusti. Ego Petrus Szegedy Presbyter Conventus Ecclesiae S. Crucis de Lelesz, homoque Regius Franciscus Darahy de eadem Darah, mentünk mi Keölchében, ki Zathmár Vármegyieben vagyon, „ az melly jószágot Báthory István Urunk eö Nagysága adott vólt Vörös Orbán Uramnak, eö Feölsége „ meg confirmálta fiúról fiúra, leányról leányra, „ és úgy jámbor zolgállattyáért, és az levélben „ írtt 1600. flor. vallotta. Az eö Feölséghe Consensus „ sa mellet iktattuk -bé Keölchei Udvarházába, és „ jobbagyinak birodalmába. Vicini Nobiles Franciscus „ Kölchey, Petrus Kendé de Cheke, alias de Köliche. „ 's a' t.

1633. Némethy Jánosnak rész benne Királyi adománnyal adatott.

1642. Kölchey Péter, és 'Sigmond' bírtokokban új Királyi adomány mellett megerősítettek.

A' Kölchey nemzetség valóban egy régi nem Magyar Országba. Eredetét veszi Onud Vezérnek maradékától Kuch Ábrahámától, a' ki IV. Béla Király idejében igen nevezetes ember vólt.

1352.

1352. Maradéki *Mestereknek* neveztetnek, mely Czim abban az időben Nagy embereké volt.

1382. Mária Királyné-is (mint fellyebb) őket *Fő-Nemeseknek* nevezi.

A' *Kende Nemzetség* is, a' mely a' *Kölcheivel* egy eredetű, ezen helységről Czimeztetik, sok jeles férfiakat adott a' Hazának, és ezen Megyének, kiket az Al-Ispányok, és a' Követek Lajstromában I. Rész. elészámláltunk. De még ezekre akadtunk:

1505. Kende Miklós volt Szabáchi Bán. Práy IV. Rész. 313. lap.

1605. Kende Tamás volt a' Magyar Lovasságnak Vezére. A' Vármegye Levél Tárában találattik Zaluzovszky Péternek Skolai Hadi Rendtartónak hozzája (*Thomae Kindy de Kocae*) írott levele, mely által közli vele a' Lengyel Tanátsnak, és III. 'Sigmond Királynak parantsolattját: „ hogy a' Lengyel, és Kozák katonák-
„ nak a' Császári Tábornál szolgálatot felvállalni nem
„ szabad. “

1675. Kende Gábor elpártolt ugyan a' törvényes Királynának hívségétől, de helyre hozta. Mert a' Vármegye Levél Tárában vagyon Kollonich Leopóld Püspöknek Németül írott Levele Gróf Strassoldó Fő-Strázsa Mesterhez: „ hogy Ő Felsége három Kendéjék élet-
„ tyének megkegyelmezett, és a' jószágaitak vissza
„ adgya, hogy őket azon vallásban, melyet követni
„ akarnak, meg nem háborította, hogy Szathmár vá-
„ rossának külső Várossán nékiek lakást enged, és a'
„ párt ütőknek minden üldözései ellen őket a' nevezett
„ Fő-Stszágza - Mester védelmezni köteles. “

1681. Kende Ádám Szathmár Vármegyei Fel - Ispány volt az Országnek bízossa az Erdélyi határok felé 23. Törv. Tzik.

1745. Kende János Tartománybéli Biztos a' Tiszán túl való kerületben,

R

1800.

1800. Kende László Váradi Kanonok, és Zeer-Monostori Apátúr. Ez építette a' Fejér-Gyarmathi Templomot.

§ 219. *Tisza-Kórod* falú, éjszokról a' Tisza vize választja Beregh Vármegyétől. Határának a' földgye egy részint sárga agyagos, más részint homokos, búzát, kétszerest, zabot, tengerit terem, de a' Túr, és Tisza vizének árjai járják, kaszáló helye bővebben van, kertyeikben szép alma, és szilva gyümölcsesei, melyeket a' Tiszán széjjel hordanak, és pénzért is szoktak kórmányosságot gyakorolni. Piattzok Tisza-Ujlak, és Károly, 112. telkes gazda, közöttük 36. Nemes lakik, két Római Katolikuson kívül a' többi Református vallást tartó Magyar, régi Templomok, 's tornyok köből épült, Prédikátorok Csengery Pál. Legtöbbet bírnak benne Kölcsei Kende Pál maradéki, azonkívül Gróf Rhédey Lajos, Kende László, Bay György, Bessenyey Lajos, Jármay Sára Kölcsey Bálintné, Kende János, Uketyevich József, Csiszár, bent lakók Urak: Santa Antal, Nyeviczkey László, és Thólnay Ferencz.

Régenten a' Rosályi Uradalomhoz tartozott, a' mint kitetszik azon jegyzésből, mely Rosálynak leírásában elé fog adatni, 's mely szerint

1445. Kusalyi Jakchy Mihály annak birtokában lépett, 's a' hol Kórod helysége-is neveztetik.

1550. A' Rosályi Uradalom egészszen a' Rosályi Kúnokra szállott. Kún Annát Barkóczy László házas társul vette; annak fia volt Barkóczy János, 'Sigmund unokája, ennek leánya Barkóczy Mária, Kende Mihály felesége, és ez után nagyobb részét Kende Urak bírák.

§. 220. *Csedese* Magyar falú, földes Ura nagyobb részében Kölcsei Kende Uraság, a' többiben: Császay József, Gróf Barkóczy János, Dózsa Imre, Horváth József, Mezászky István, és Kis nemzetség. Határának egy része sárga agyag, a' Tisza mellett homokos, búzát, gabonát közép szerűen megterem, kaszálója szűk,
de

de hasznos szénát ad, erdeje nints, hanem a' Kölcsei Uradalomhoz tartozván, fája onnét adatik, 32. házból álló Református lakóssainak fából készült Templomjok, mostani Prédikátorok Székely János, a' házi kerteken, és mezőben almás, szilvás gyümölcsösseik jó hasznokra vannak, Tisza-Ujlakon, Váriba, és Beregszázon piaztozások, a' Tisza partján lévén fizetésért kormányosoknak szoktak járni.

1481. Margithnak Kömerey Mihály feleségének,

1496. Ujhelyi Lászlónak, és Ágothának Szepessy László hitvessének,

1507. Zóltán Jánosnak,

1516. Báthory Andrásnak benne rész jószág Királyi adománnyal adatott.

1518. Werbőczy István Királyi Személyes, és az ő fiai Ferencz, Péter, Janos, és Imre Csécsei rész jószágokat Perényi István Fő-Asztalnokkal, és az ő feleségével Isothával, Segniai Gróf Frangepán Bernárd leányával Dobronya vári Uradalomért több jószággal eltserélték a' Jászai Konvent előtt.

1520. Báthory Andrásnak, Gúthi Ország Imrének, és Ferencznek,

1544. Muchey Pálnak, Nagyváthi Jánosnak, és Rácz Miklósnak,

1571. Zalay, máskép Sárkány Simonnak, és feleségének Kölchey Borbálának,

1592. Thardi Vörös Orbánnak Magyar lovaság Vezérének benne rész jószág adatott.

1583. Határai Tisza-Kórod felé járattak.

1642. Kölchey Péternek, és Sigmondnak Királyi adománnyal adatott.

§. 221. Milota falú, a' határának nagyobb része fekete nyirok, nehéz szántású, némely része a' Tisza felől

R a

felől homokos, búzát, tengerit, zabott, kaszálója kevés, de jó szénát terem. A' Tisza mellett vannak almás, szilvás gyümölcsössei, de a' Tisza árja gyakran a' határát elönti, 100. helyes gazda lakik benne, Magyar, és Reformáta vallást tartó, két Oroszon kívül, 18. Nemes közöttök, téglából, és termés köből újjonnan épült Templomok, piattza Tisza-Ujlak, és Szathmár. Kölchey Gáspár, és László laknak benne, bírnak még: Gróf Barkóczy Ferencz, és János, Gróf Rhédey Lajos, Jármy Sára, Kölchey Bálintné, Báró Perényi Antal, Lipcsey József, Ormos Péter, Uketyevich József, Sánta, Nagyiday József, Vásárhelyi Sigmond, és József, Pap, Bartha Nemesek.

Régenten a' Kölchey nemzetség bírta egészszen, hanem idővel Királyi adománnyal többen részenként felkérték, úgy mint:

1481. Margith Kömerey Mihály: felesége.

1496. Ágotha Scepossy László hitvesse, és Ujhelyi László.

1507. Zoltán János,

1515. Czégényi Kende Péter.

1516. Báthory András, ellene mondván a' Kölchey nemzetség.

1518. Werbewczy István itten-is részét Perényi Istvánnal a' Dobronyi Uradalomért eltserélte.

1520. Báthory András, Gúthi Ország Ferencz, és Imre,

1544. Muchey Pál, Nagyváty János, és Rácz Miklós,

1561. Fekete Balogh János, másképp Kelemenffy,

1577. Kubinyi László, és Pongrácz Sigmond,

1592.

1592. Thardi Vörös Orbán részeibe béiktattattak.

1642. Kölchey Péter, és 'Sigmond birtokokban új Királyi adománnyal megerősítettek.

§. 222. *Tisza - Becs*, Magyar falú, birtokossai: Borbély György, Morvay József özvegye, Lövey Gábor, Pál, György, Bay György, Buttkay Mihály, Gróf Károlyi ház, Ujhelyi József, Gróf Teleky László, Gróf Schönborn, Way József, Fogarassy Imréné Örmös Borbála, és több számos Nemesség, lakóssai 3. Orosz, 8 Zsidó, 100. ház Református, ezeknek termés köből épült régi Templomok, mostani Prédikátorok Buzinkay Ferencz, közöttök 53. Nemes ember, határbéli földgye mindent megterem, piattza Tisza-Ujlakon közel, legellője tágas, itatója alkalmas, fája mind a' kétféle elég, makja - is, réttyeinek egy része nagyon jó, más része pedig kákás szénát terem, négy malma helyben, mellyek gátak nélkül forognak, *Batár* folyó vize Ugócsa Vármegyétől hasíttya, Csajkásoknak Tisza - Ujlakon szoktak beállani, és gyümölcseiket - is hordani a' Tisza vizén, melly, a' napkeleti végén Batár vizét elnyeli.

Mivel *Szamos Becs* is vagyon ezen Vármegyében §. 180. a' mellyet a' régi Levelek meg nem különböztetnek, ezen két helységről ilyen Ok-Leveleket öszveszedtünk:

1381. Balk Vajda, és Drágh az ő testvére Mármarossi, és Zathmári Ispányok, és *Oláh* János, hasonlóképpen az ő testvérek, tanúkat vallattak: hogy *Bolchui* János, és László, Jakabnak fiai *Becs* helységnek határán az ő réttyeket elfoglalták.

1409. Csáky Györgynek Becs helységnek fele Királyi adománnyal adatott.

1416. Becs helységet János, Demeter, és György Pányi Ferencznek fiai bírták.

1427. Becsi rész jószág Kusalyi Jakch Mihálytól, és Lászlótól, Istvánnak fiaitól elítéltetett Gachályi Tamásnak, Tamás fainak részére.

1470.

1470. Chathó Gergely a' Becsi rész jószágban béiktattatott.

1475. Katalinnak, Berzeviczy Zaniszló feleségének Becs helységben rész jószág,

1504. Kún Jánosnak hasonlóképpen

1519. A' Diós - Győri Klastromba lakó Paulinus fejér Barátoknak egy Nemes Udvarhely adatott.

1559. Tisza-Becs a' Rosályi Uradalomhoz Kún nemzetség által biratott.

1633. Szamos - Bècs a' Bélteki Uradalomhoz tartozott, és Prépostváry 'Sigmondnak,

1739. Gróf Teleky Mihálynak egész Szamos-Becs helysége Királyi adománnyal adattak.

§. 223. *Uzka* falú, a' földgye sárga agyagos, kevés része homokos, búzával, kétszeressel vetik, kaszálója kevés, de jó szénát terem, a' *Batár* vize választja Ugócsa Vármegyétől, és a' szántó földgyeit árjával ellepi. Van kevés tilalmas erdeje, azért tűzi fával más határokból élnek, 50. ház helyes Magyar gazda lakja, Református vallású, 38. között Nemes, téglából rakott új Templomok, Prédikátorok Beregszásy András, piattza Szathmár, és Tisza - Ujlak, de Debreczenbe is hordanak fa műszereket. Birtokossai: Forray József, Márton László, Longer József, Szentpétery 'Sigmond, Szabó, és több számos Nemesség.

1429. A' Bökényi nemzetség bírta.

1473. Kirvai Tatol Mihálynak, és Dolhay Györgynek rész, Batár vizén lévő malommal Királyi adománnyal adatott benne.

1524. Drágffy János egész helységbe, mint a' Rosályi Uradalomhoz tartozandóba béiktattatott.

1548.

1548. Határi Bökénytől megkülömböztettek.

1559. Rosáli Kún László, Gergely, és István, Lászlónak, más László fiának, a' ki Jakabnak fia vala, fiai, Bessenyei Lampertnek, Gergelynek, és Miklósnak, István János fia fiainak, úgy mint Kún Ilonától, nevezett Kún Jakab leányától született ivadékoknak Uszka helységét leány negyedben örökösön által adták, fogadván azt-is: hogy a' Tisza-Becsi réven, és a' Rosályi hídon Uszkai jobbágyaikat minden vámfizetés nélkül fogják botsátani.

§. 224. *Magos-Ligeth* falú, a' határának egy része sárga agyagos, más része homokos, búzát, tengerit, árpát, és zabot terem, kaszálója elegendő, és jó tiszta szénát ad, szép makkos erdei, úgy mint: *Cserkőz*, *Karátson Égre*, vagy *Felső Erdő*. Éjszaki oldalába foly a' *Batár* vize, melly a' Tisza vizének árjával az egész határt ellepi, 20. ház helyből áll, Református vallást tartó Magyarok lakják, Templomjok fából, Prédikátorok Gáthy Gedeon, piattza Tisza-Ujlak, és Szathmár. Birja egészszén, és itten lakik Magosligethi Hagara László Kapitány.

Régenten Megyessi Simon Bán birta, kinek

1373. az özvegye, István fiának nevével is tanúvallatást tétetett az Aszszony-Pataki, és Felső-Bányai polgárok ellen: hogy Magos-Ligethi jobbágyit némelyeket halálra sebessítették, egygyet pedig meg öltek.

1429. Cháholyi Jánosnak, István fiának 'Sigmond Király ajándékozta, a' hol *Magyar-Ligethnek* nevezetik, Pathó-Házának megkülömböztetésére. melly akkor *Magos-Ligethnek*, és *Magos-Martnak* nevezetett.

1455. Gödényházy Istvánnak Magos-Ligethnek fele,

1463. Chathó Gergelynek benne egy rész Királyi adománnyal adatott.

1547.

1547. Fellyebb többször nevezett Cháholyi leányok megfiútatván, ezen helységbe béiktattattak.

1720. Pelsöczy Györgynek Ugócsa Vármegye Fő-Jegyzőjének Királyi adománnyal adatott, kinek származását, és élete szerentsétlen kimenetelét Ugócsa Vármegyének leírásában az 55dik lapon eléadtuk.

1752. Gróf Teleky László, és annak felesége Ráday Eszther az egész helységet felkérték.

1765. Hagara Pálnak, Királyi Tanátosnak, és Ugócsa Vármegye Fel-Ispánnyának, és Pál fiának Dítsó Mária Theresia Királyné adománnyával adatott: hogy elő-neveiket is *Magos-Ligetről* czimezhessék.

§. 225. *Sonkád* falú a' Túr vize mellett, szántó földgye sárga vályogos tiszta búzával szokták vetni, kaszáló helye bővebben vagyon, de szénája vad füvekkel elegyes. Három darab erdeje különös, úgy mint: *Túr, Gorond, és Éger* nevezetű erdők, mak termő tölgy fákat nevelnek, a' negyedik erdő *Cserkőz* a' szomszéd helységekkel közös. A' Túron négy pár köre épült székes malma van a' Gróf Teleky Uraságnak. A' lakosok Magyarok, Reformáta vallást tartók, régi kő Templomok, mostani Prédikátorok Katsó Lajos. Földes Urai: Gróf Teleky László, Kállay Péter, Sulyok Ferencz, Way Ádám, Kerekes Mihály, Kürthy György, Eötvös, Makay, 's több Nemesek, piattza, Tisza - Uj-lak, Szathmár, Károly.

1426. Cháholyi János birta, és határát járatta.

1429. *Chegyesnek*-is neveztetett, a' mint Cháholy-nak leírásában látni lehet.

1463. Chathó Gergelynek,

1479. Malomvízi Kenderés Jánosnak benne rész Királyi adománnyal adatott.

1547. Cháholyi Imrének leányi Anna, és Katalin,

1568.

1568. Melith István, Pál, és György, Cháholyi Annától született fiúk,

1569. Sulyok István-is, mint más Cháholyi Annától, Péternek leányától született fiú, meg fiússító Királyi adomány mellett ezen helységbe béiktattattak.

Ezen Sulyok nemzetség-is jeles hazafiakat adott a' Szathmári Megyének, kik között az I. Részb. sokakat elé számláltunk; de még ezen jeles férfiakat-is el nem mellőzhettük:

1447. Sulyok György volt a' Budai Ország gyűlésére Követ, a' hol Hunnyady Jánosnak Buda Vára által adódott.

1521. Sulyok Balás, és István a' Szabácsi Várat a' Törököknek feladták, és azért számkivettettek, de az alól felszabadítottak. Balásnak három leányi után három nevezetes vejei voltak, úgy mint a' híres Dobó István, Balassa János, és Bocskay György.

Azon Sulyok Balás Nándor - Fejérváron - is támadást indított: hogy annak védelmére Báthory Andrást bé ne botsássák, a' mint az I. Részb. §. 147. megírtuk. Még-is II. Lajos Király szabad menet Levelet adott nékie: „hogy még Cseh Országból eljövendő, ad- „ dig büntetlen legyen, az után pedig törvényesen „ megítéltessen. Budán Sz. Péter, és Pál Ünnepeinek „ napja előtt 1522. Eszt. „

1528. Sulyok György volt Pécsi Püspök.

1552. Sulyok István Temesvárt egygyütt őltalmazta Lossonczy Istvánnal, és ott a' Törökökre való első kiütéskor elesett.

1552. Sulyok Ferencz vette Cháholyi Annát házas társúl.

1560. Sulyok György a' Jakchy Böldi'sár özvegyét vette feleségül Ferdinánd Király mellett hartzolván 1564. a' Halmi Kastélyban elesett.

1575.

1575. Sulyok István Békessy Gáspár hadával Erdélybe ment Báthory István ellen.

1575. Sulyok Imre volt Erdélyi Kantzellár. Ezt küldötte Báthory István Bécsbe Makszimilián Királyhoz, és a' Varsói Lengyel Országi gyűlésre, hogy ott a' Lengyel Koronát az ő számára sűrgesse.

Utánnok a' Leleszi Konventben ezeknek emlékezete tállatitak:

1607 Sulyok Balás, iffiabb István, János, és Sándri, idősebb Istvánnak, néhai Ferencz fiának fiai. Prot. 50. lap. 24.

1634. Sulyok Sándor, János, és Ferencz, Istvánnak fiai. Péter, néhai iffiabb Istvánnak, néhai idősebb István fiának fia. Prot. 68. lap. 115.

1660. Sulyok Mária, Báró Barkóczy 'Sigmondnak felesége. Nro 41.

1659. Sulyok Katalin, és Kristina Kún jószágból részt nyertek. 117. Törv. Tzik.

Fellyebb nevezett Kendrys János-is, 1455. Cháholyi Illonát, Lászlónak leányát feleségül vette, kitől lett fia Kenderes Péter, annak fia Kenderes János, a' ki Mághy Lutza feleségétől nemzette Kenderes Annát Berendy János hitvessét, ennek leánya volt Berendy Magdolna, Kún Domokos felesége, ettől született Kún Sófia, a' ki Segnyey Jánoshoz méne férjhez, ennek Ferencz György, Miklós fiai, Borbála, Anna, Magdolna leányi.

§. 226. *Bot-Palád* falú, a' határa néhol sárga agyagos, néhol homokos, búzát, rozsot terem, kaszálója bővebb, de sásas szénát ad, van *Cserkös*, és *Eger oldal* erdeje, a' Tisza, és Túr vizének árjai sokszor ellepik az határját, 50. ház helyből áll, Református vallást tartó Magyarok lakják, 34. Nemes közötték, régi, termés köből épült Templomjok, Prédikátorok Végh

Végh Benjámín, piattza Tisza-Ujlak, és Szathmár. Földes Urai: Gróf Barkóczy Ferencz, és János, Gróf Teleky László, Kállay Antal, Fülep, Pinkóczy, Tasnády, Kozák, és több Nemesek.

§. 227. *Kis-Palád* falú, határának földgye sárga agyagos, kemény munkájú, tiszta búzát, és kevés rozsot, tengerit, és zabot terem, kaszálója bőven van, de sásos. Gróf Teleky Uraságnak a' Túr vizén van két pár köre jó keresetű székes malma. Vagyon *Eger* nevezetű erdeje az helységnek, azért tűzi, és épületre való fája bőven, 50. ház helyből áll, közöttök 12. Nemes ember, Magyarok lakják, és Reformátusok, piattzok Szathmár, és Tisza-Ujlak. Bírnak a' helységbe: Gróf Barkóczy Ferencz, és János, Gróf Teleky László, a' Gróf Károlyi ház, Kállay Antal, Szerdahelyi László, Longer József, Taikly Miklós özvegye, Becsky, Török, Angyalossy, 's több Nemesek.

§. 228. *Nagy-Palád* falú, a' földgye egy részről veres homokos, más részről fekete agyagos, búzát, rozsot, tengerit, zabot terem. Kaszálói elegendők, de egy része sásos, erdeje egy néhány, úgy mint *Fekete víz* közüli, vagy *Vár* erdeje, *Palád-Hát* közüli erdő, és *Túr* erdeje. Túr vizén három pár köre Szilágyi György Úrnak, Batár vizén-is három pár köre Ujhelyi József Úrnak malmai vannak. A' Tisza, Túr, Batár vizének árai a' határát járják. Piattza Szathmár, és Tisza-Ujlak, 92. ház helyes gazda, közöttök 30. Nemes Református Magyarok lakják, kiknek téglából, és termés kőből épült régi Templomok, csak kettő Római Katolika hiten lévő. Birtokossai: Gróf Barkóczy Ferencz, és János, Gróf Teleky László, Bárány Toroczky maradványok, Lipcsey József, Matay Ferencz, Pongrácz László Kapitány, Szakadát László, Longer József, Deák János, Kereskenyi János, Nagy 'Sigmond, és Bornemisza.

Ezen három helységnek vidéke *Palágyáságnak*-is nevezetik, melyekről ily' Ok-Levelekre akadtunk:

Régenten a' *Cháholyi* Uradalomhoz tartozott, a' mint Cháholynak leírásában látni lehet.

1410. Cháholyi Dienes, Sebestyénnek fia bírta,
a' ki

1426. határit járatta.

1453. Kis-Paládnak fele Ujhelyi Péternek,

1455. Gödényházy Istvánnak fele,

1463. Cható Gergelynek Nagy-Paládból egy rész,

1479. Kenderes Jánosnak, Bot-Nagy- és Kis-Paládon hasonlóképpen rész Királyi adománnyal adatott.

1545. 1547. 1568. 1569. Cháholyi leányok fiú ággtétetvén §. 72. ezen három helységbe is béiktattak.

1569. Gachályi Horváth István is Nagy-Paládon Királyi helyben hagyással részt nyert.

§. 229. *Tisza-Berek* falú, földes Ura Kis Rhédei Rhédey Ferencz, szántó mezeje dombos, homokos, kaszálója bőven vagyon, nevezetes tölgyes erdeje, és Égrés, a' hol 8. 9. öles Eger fák nőnek, és a' Tiszán láboknak széjjel hordatnak, lakóssai Reformáta vallást tartó Magyarok, kiknek kőből épült Templomok, Papjok van.

Régenten *Tisza-Bereknek* neveztetett.

1352. István Mihálynak, Tyba fiának fia Tyza-Berek helységét Zathmár Vármegyébe Péter, és Tamás Mestereknek, Tyba fiainak, 's rokoninak 200. gyrájért, mindeniket négy forintyával számlálván zálogba vetette a' Váradi Káptalan előtt.

1393. Balk Vajda, és az ő testvére Drágh ezen helység eránt Istvánnal, Megyessi Simon Bán fiával pereltek.

1470. Cható Gergelynek rész jószág benne Királyi adománnyal adatott.

1486. Első Remete Sz. Pál Szerzetébéli Remetéknek volt itten Klastroma, kiknek Drágffy Bertalan Kis-Hódos helységét ajándékozta.

§. 230.

§. 230. *Gacsály* Magyar falú, birtokossai: Madarassy, Szilágyi, Pap, Egry, Lövey, Sepsy, Lipscey, Osváth Lászlóné, és az Ujhelyi Nemzetség, lakóssai Reformátusok, köből épített Templomok, a' fedele-is tsupán köből van felrakva, mázos tserépes tornya, 85. házból áll, szépen kiterjedtt határja, három nyomásra, tiszta búzát, tengerit, zabot, és híres lenészt terem bővséggel, erdeje, kaszálója jó, piattza Szathmár.

Régenten a' *Gachályi* nemzetséghez tartozott, mellytől vette nevezetét Törsökje volt *Gachal*, *Eleus Guth Keleed* nemből való, a' mint *Garbólcz* helységnek leírásában fog bizonyíthatni.

1421. Csáky György Székelyek Ispánnya bírta.

1427. Kusali Jakch Mihálytól, és Lászlótól, Istvánnak fiától elítéltetett, és *Gachály* Tamásnak, Tamás fiának, mint néhai *Gachaly* László, *Eleus* fia maradvékának oda ítéltetett.

1504. Rosáli Kún Jánosnak,

1569. Messer Andrásnak, Salgay Bálintnak rész jószág,

1659. Gacsáli Horváth Istvánnak benne egy *Nemes* Udvarhely adatott.

1505. *Gachály* György Szathmár Vármegye Küldöttje volt a' Rákos Mezei Ország gyűlésére.

1507. Ugyan ő a' Királyi Tábla esküdt Bírāja lett.

§. 231. *Rosály* falú, régenten Nagy- és Kis-Rosályra osztatott, napkelet, és éjszak felől hosszasz apró homokos dombok, dél felől sík mező, és a' szép rétek mindenfelől kiessítik, két felé szakasztya a' *Sár* vize, melly a' falún végig foly, most népetlen, és lakóssi kevesen vagynak, mint egy 36 gazda, a' kik Magyarok, Oroszok, és Tótok, határa termékeny, rétye

tye elégséges, erdeje bővön a' tüzelésre, de az építésre kevés. A' Sár vize az éjszak felől való részén tsinál egy nagy posványos lápot, melly a' Szamosnak kiáradása idején halakkal, egyébkor csíkokkal bővelkedik, a' közepén van egy kereken földből tsinált hánys, mint egy 30. lépésnyi szélességű, melly az ellenséget kémlelő hely lehetett. A' helységnek szinte derekán épült volt hajdan az azt bíró Uraságnak ékes lakó helye, négy szegeleltre, régi vár formára, két emeletre, nagyobb részint meszsziről hordatott termés kövekből, az Udvara, a' mint most-is látszik, nem igen nagy volt, az épület nagysága azt elfoglalván, mellynek most már csak romladékjait láthatni. Kétség kívül a' Rosályi Kúnok építették, mivel, a' mint alább fogjuk látni, 1445. Eszt. előtt már fen állott. Körül volt véve mély sántzokkal, mellyekben körül folyt a' Sár vize, éjszak felől egy kert volt, és ez-is sántzokkal körül véterett, napkelet felől-is más kert volt, és ezt a' Sár vize körül folyta, az Udvar négy szegeletein állottak négy bástyák, mellyekből kettő most-is látható, a' többit pedig a' háborúk leapasztották. A' Sárnak éjszak felől jövő ágának partyán voltak hosszú kő épületek, mellyek az Udvarba tartozó Tisztek, és tselédek számára voltak épülve. Az Udvarban való bégjárás volt dél felől, a' holott mint egy 12. ölnyi hídon kellett bémenni, kifelé menvén pedig a' hídon bal kéz felől állott fen egy Templom, mellynek kövei innen felszedettek idővel, és a' helység közepére ugyan csak Templom építettett belőlek, melly most-is áll, ezen Templomnak tornyában máig-is zengenek az utolsó férjfi mag nélkül meg holt Kún István által tsináltatott két harangok ezen felírással: *Kún István tsináltatta.* Az Uradalomnak feje volt, melly mitsoda jószágokból állott? alább megláttuk. Hogy a' határán a' Törökökkel, Tatárokkal, és Kurutzokkal kemény tsatázások estek, világos jelei a' dél felől való sík mezőn található puska, és ágyú vas golyobisok. Találtattak a' határán Diokletianus Császár, és más Római, 's Lengyel pénzek-is, mellyek az emlékezetre nézve máig-is megtartattak. Most a' Kún leány ágon lévő ivadékok bírják, úgy mint nagyobb részét Maroth-egy-házi Marothy Ferencz özvegye, Károly, és Pál a' Várba laknak, a' többit: Lónyay

nyay Gábor, Surányi István, Becsky, Ujhelyi, Pogány, és Rhédey jeles nemzetségek.

Legrégibb időktől a' Kúnoknak neveztetett Rosályi nemzetség bírta. Már

1291. Rosáli Kún Grófnak *Bére* helységnek leírásában.

1394. Kúnnak neveztetett Rosályi Lukács *Mesternek* emlékezete vagyon azon Ország gyűlésének végzéseiben, melyet a' Magyarok Nikopolynál a' Törökökkel tartatott szerentsétlen ütközet előtt Budán tartottak, és a' melly által a' segedelem pénznek beszédése Ungh, Bereg, és Ugócha Vármegyékben ezen Rosályi kún Lukácsra bízott. Ugócha Vármegye leírásában 13. lap.

1425. Rosályi Kún Miklós, és Jakab Cháhólcznak, és Kis-Náménynak leírásában említetnek.

Az Ország Nagygyjai közzé számláltattak, mert az Ország gyűlésének 1394. Eszt. Levele Lukácsot *Mesternek* nevezi, Istvánffy-is 21. Könyv. a' Kúnokat Ország Nagygyainak írja. De mitsoda útakon nem tudatik.

1445. A' Rosályi Uradalom hason felének bírtokában Kusalyi Jakchy Mihály lépett. A' Leleszi Konventben tsak olyan jegyzés találtatik felőle: „ Hozzá tartozandóji a' Rosályi Kastélynak, mellynek fele „ 1445. Eszt. Kusalyi Jakchy Mihálynak által adatott, „ úgymint: a' Rosályi Kastélynak fele, és hozzá tartozandó Nagy - Kis - Rosály, Méltelek, Garbócz, Tisza - Becs, Gachal, Koród, Milota, Nagy - Kis - Ar, „ Fülesd, Kölche, Atya, Kis - Gécz, Sár, Darnó, „ Nagy - Kis - Zekeres, Gyarmat, Matóch, Czégén, „ Zajta, Nagy - Hódos, Beszterecz, Megyes, Illk, „ Nagy - Bot - Kis - Pálád, Sonkád, Magos Liget, Cháholy, Zalka, Gemse, Paraznya, Jármí, Jánossi, Hódasz, Gebe, Nagy - Kis - Kochord, Sándor, Remete. „ zegh, Tunyog, Györteleke, Angyalos, Csenger, Tyu- „ kó,

„kod, Ura, Ujfalú, Zathmár,] és Zabólc Várme-
gyékbe lévő rész jószágok.“ De annak fiú ágon
lett magva szakadtával

1524. Bélthei Drágffy János ezen Rosályi Urada-
lomnak felét Királyi adománnyal felkérte, melly ak-
kor már kevesebb jószágból állott, úgy mint: a' Ro-
sályi Kastélyból, 's hozzá tartozandó Nagy - Kis - Ro-
sály, Mételek, Atya, Zajta, Kis - Gécz, Uszka, Nagy-
Kis - Zekeres, Darnó, Gyarmath, Nagy - Kis - Ar, Ma-
tócs, Kis-Namény, Orozi, Chahólcz, Czégén, Lázár-
Darócz, és Homok rész jószágokból.

1550. A' Drágffy nemzetségnek utolsó tsemetije
még a' nőtelen életet viselő Drágffy Györgybe fent lé-
vén, 'annak fiú ágon történhető magva szakadtával,
Kún László, Imre, Miklós, János, Domokos, és Pé-
ter ezen Uradalmat, mint régi eleinknek birtokát újra
Királyi adománnyal felkérték. A' mint

1555. Drágffy György maradék nélkül meghaláloz-
ván, ezen Uradalomba minden ellent mondás nélkül
békittattak.

1562. Midőn a' Törökök Zathmár várát vínák, a' lakó-
soknak nagy sokasága feleségeikkel, gyermekeikkel, és
drágább értékeikkel a' Rosályi Kastélyba bátrabb mene-
dék helyet keresett, mellyet megértvén a' Budai Bassa,
1000. válogatott lovasokat, és annyi gyalogokat annak el
foglalására, 's felpredálására küldött, de már ez előtt a'
bézarattaknak nagy szerentséjére Kátay Ferencz, és Gé-
messy Ferencz erős Hadi Tisztek 160. lovasokkal Eger
várából Rosályba jövének azon véggel: hogy a' Szath-
mári táborból szágúldozó Törököket tsipdeshessék. A'
Törökök ezt nem tudván, 's bátran rohanván az erős-
ségre, az Egri katonák a' bent lévőkkel szokott vitéz-
ségekkel azokat viszsza verték, de midőn a' Török lo-
vasok lovaikról leszálván, a' gyalogsággal egy formán
a' sántizokra felháltak, 's annak erősségeit bárdokkal,
és fejszékkel lerontani próbálták volna, nagy vesze-
delembe forgott a' Rosályi erősség, hanem Kátay, és
Gémessy Hadi Tisztek a' titkos kapun egy csoport gy-
alogságot

öter, a' Rosályi Kastélyt a' helységgel egygyütt felgyújtotta, 's földig rontotta; Gyulaffy László pedig Erdélybe menedék helyet keresvén, jutalom rá a' ki meg öli ezer, a' ki elevenen elfogja két ezer taller Spandkau Paria Kassai Hadi parantsoló által ítéelt. Zempl. Várm. Lev. Tár.

A' fellyebb nevezett Kusali Jakch nemzetség is egynéhány jeles férjfiakat nemzett a' Magyar Hazának. Származását vette Ivankától Codun fiától. Mert

1345. Iwach Mester Péternek, Durug fiának fia egy részről, más részről pedig Lewkus, és Jakch Ivánkának, Codun fiának fiai, Jakch helység eránt megalkudtak egy mással: hogy nevezett Lewkesnek, és Jakchnak birtokában örökre maradjon. A' Váradí Káptalan előtt.

1400. György Kusali Jakchnak fia Királyi Fő Tárnok Mester,

1414. Mihály Kusali Jakchnak fia Erdélyi Vajda,

1430. Jakch Dienes Váradí Püspök, János, és Mihály Székelyek Ispánnyi, László Szathmári Felispány volt.

1444. Kusali Jakch László, és Péter a' Varnai ütközet előtt tett Ország végezéseit Szathmár Vármegyének részéről alá írták, a' hol Jakch Mihály Erdélyi Vajda is említetik. 1. Rész. §. 54.

1471. Oroszi helységet Szathmárba Jakch István bírta, a' mint leírásában láthatni.

1509. Kusali Jakchy Andrásnak minden jószági Elewculgyi János Nádor Ispányi Ítéző Mesternek, és Mathuchinay Györgynek,

1524 Kusali Jakchy Mihály jószágának pedig egy része Drágffy Jánosnak, más része Bekényi Benedek Királyi Személyes Ítéző Mesternek Királyi adománnyal adattak.

A'

A' mi a' Kún nemzetséget illeti, a' fellyebb nevezettekén kívül,

1504. Kún Lukács Lászlónak, Jakab fiának fia feleségül vette Sófiát, Kölehey András leányát. Ennek fia volt

1528. Kún Kotsárd (*Gothárd*) Zápolya Jánosnak hűséges Vezére, a' ki

1536. Szathmár várának ostromába elesett, és

1551. Kún Jakab, a' ki Dorottyát, Chernavoday Jakab leányát házas társúl vette, mellytől három fiakat Lászlót, Kristófot, és Jakabot nemzé, de az utolsóinak Miklós fiába magva szakadott. Lászlónak pedig

1576. László fia, a' kinek Kis-Tárkányi Boda Sófiától megint László fia, és ennek Károlyi Annától

1629. Ismét László Szathmári Fő-Ispány, Domokos, Péter, György, és István fiai. A' három utolsó minden maradék nélkül kiholt, a' két elsőnek is csak leányi maradtak, úgy mint László Fő-Ispáynak Borbála Ujlaky Ferenczné, az után Mándiné, és Anna Melith Vidné, Domokosnak Sófia, Segnyey Jónásné.

1545. Kristófnak fiai voltak: Imre, felesége Henzelöczy Katalin, és Lukács, felesége Szepessy Sófia. De Imrének is Gáspár fia Pelényi Anna hitvességétől csak egy Anna leányt nemzé, először Barkóczy Lászlónak, az után Tárkányi Istvánnak házas társát. Kún Lukácsnak is Péter unokájától csak egy Anna leánya Sulyok Istvánné maradt, kitől született Sulyok Péter, és Katalin, Ujhelyi Jánosnak felesége.

1613. Kún Annától, Barkóczy László feleségétől származnak a' Báró Barkócziak, Sennyeiek, Ghilányiak, Wécseiek, és Gróf Sennyey Antonia, Gróf Majláth Józsefnek hitvesse.

A' többi ivadékok 1659. 117. Törv. Tzik. elészám-
laltatnak.

§. 232. Nagy- és Kis - Hódos, két Magyar faluk,
a' Hódos vizétől, melly keresztül foly, és a' partyán
egy régi halastó látszik, neveztettek.

Nagy - Hódosnak földes Urai: Becsky, Rhédey,
Maróthy, Lipcsey, és Szilágyi Urak.

Kis - Hódosnak birtokossai Becsky nemzetség, öz-
vegy Irinyi Lászlóné, Báró Perényi Antal, és Eötvös
János Urak.

Lakóssai Reformátusok, kiknek Kis-Hódoson fából,
Nagy - Hódoson kőből épült Templomjok, de tsak egy
Papot tartanak. Szántó földgyeik: Nagy-Hódosnak há-
rom nyomásbéliek, mivel laposak, vad vizesek, a' Túr,
és Hódos vizeinek árja járja, nem sok veteményt ter-
menek, makkos erdeje, malma, Hódos vize hallal,
rákkal, Kis-Hódosnak földgye két nyomásbéli, fával,
és kövér sertésekkel bővelkedik.

Ezen két helysékegről ilyen Jel- és Ok-Levelekre
akadtunk:

1470. Cható Gergelynek Magyar - Hódoson rész
jóság adatott.

1486. Béltheki Drágffy Bertalan lelkének üdvössé-
géért Kis-Hódost Tisza - Bereki Klastromban Istennek
szolgáló, és Sz. Ágoston szabását követő Remetéknak
ajándékozta, 's ezen kegyes hagyományt I. Mátyás Ki-
rály helybe hagyván, határit a' szomszéd helységektől
megkülömböztette.

1548. Pálfalvai Buryán László, és Remethey Lő-
rincz Hódoson részt nyertek.

1592. Károlyi Mihálynak Kis-Hódos egész helysége.
1601. Mező-Szentmiklóssy Jánosnak Magyar-Hódo-
son rész jóság Királyi adománnyal adatott.

§. 255.

§. 233. *Garbólcz* Magyar falú, földes Urai: Becs-
ky, Nagy, Horváth, Várady, Szalkay, Szőke Urak,
lakóssai Reformátusok, fából épített Templomok,
Papjok van, határbéli szántó földgyei három nyomás-
béliek, földgye sovány, melly középszerűen terem, er-
deje kevés, piattza Szathmár.

1544. A' *Guthkeled* nemből eredett *Elleus* nem-
zetség bírta, a' mint kitetszik ezen határát megkülöm-
böztető Ok - Levélből: „ A' Váradi Szent Egyháznak
„ Káptalannya, Krisztus minden híveinek, mostaniak-
„ nak, és léendőknek, a' kik ezent látandják, üdvös-
„ séget az Úrban. Mindeneknek tudtára ezeknek ren-
„ dével adatni kívánnjuk: hogy Nemes férjfiak, és
„ Mesterek, *Elleus* Miklósnak, *Guthkeled* nemből va-
„ lónak fia magájért személyessen, Borch, János, és
„ László fiaiért pedig a' Leleszi Konvent Prókátori
„ levelével egy részről, más részről pedig György, tsak
„ ugyan Györgynek, említett *Elleus* testvérének fia
„ előnkbe jöven élő szavaikkal egy formán eléadák,
„ és vallák: hogy az ő tetszésekből, és egyenlő aka-
„ rattyokból, némely alább irtt helységeiket, úgy mint
„ *Melteleket*, és *Gorbolchot* olyan határ jeleléssel meg-
„ különböztették: hogy első határ jel, a' mint, elé-
„ adák, kezdődik *Pyliske* helységnek határ hányásától
„ *Zomoga* pataka mellett, melly *Sihyroh-Zomogá-*
„ *nak* - is neveztetik, és, ottan föld hányásból két ha-
„ tár jel, egy részről egy, más részről más, és azon
„ pataknak mentébe alább éjszaki rész felé a' fákra vá-
„ gott több határ jelek között mendegélvén bizonyos
„ útra, melly *Rozálból* Garbólczra lefelé vezet, azon
„ *Zomoga* mellett megint közben fekvő földből hánt
„ két határ jelek, egygyik partyán egy, másik par-
„ tyán más, és tsak ugyan azon *Zomogának* lefoly-
„ tában alól, a' hol az *Eger* vizében befolydogál, me-
„ gint földből tsinált két határ hányások, közben a' fá-
„ kon több jelelések lévén felállítottak, 's azokon men-
„ degélvén bécsnek a' *Sár* vizébe, és ottan az *Eger*
„ folyóját két részre hasítyák, a' mellynek fele *Mél-*
„ *teleknek*, más hason fele Garbólcz helységének ma-
„ rad, és úgy az *Eger* vizének közepén megyen a'
„ határ azon helyre, melly *Gorbolch-fokának* nevez-
„ tetik,

„tetik, a' hol éri határit Péternek, és Tamásnak Ty-
 „ba fiainak, és ottan mondattak a' határozások elvé-
 „geztetni, 's mind a' két résznek esedezésére, hogy
 „ezen határozásnak jelelése örökre megtartandó állan-
 „dóságot vegyen, a' fellyebb eléadatiakról ezen Jel-
 „Levelünket adánk függő petsétünkkel megerősítve,
 „és betűknek rendével által vágva. Költt Fekete Va-
 „sárnapon 1344. Eszt. Bethránd Kardinál Úr süveges
 „Nagy - Prépost, és Tisztes férfiak, és Mesterek,
 „László Fel-Olvadója, Filep Éneklője, Gergely Kints-
 „Tartója, 's Kanonokjai Sz. Egyházunknak üdvössé-
 „gesen lévén. (f. p. h.) “

Ezen határbéli Levélben nevezetes Bethránd Kar-
 dinál Prépost, a' ki a' Római Pápanak atyafia volt.

Nevezetes a' betűknek által vágása, melly e'kép-
 pen történt: hogy által ellenbe egy hártya bőrön (*Per-
 gamena*) egy Ok-Levél kétszer leíratott, mind a' ket-
 tő lefelé, közben vetettek a' rend szerint való betűk
 nagyobb formába, és kétfelé vágattatván, egygyik fele
 a' folyamadónak kiadatott, másik fele a' köz hitelességű
 helyekben megtartatott a' végre: hogy ha valaki más-
 félét kóholna, a' betűknek által metszése a' Káptalan
 mássával meg nem egyezne. Ezen betűknek által met-
 szése a' mostani *Bankó* Czéduláknak alsó végein szem-
 lélhető, mellyet azoknak találója ezen példájából vett.

1427. Ezen helység Kusali Jakch Mihálytól, és
 Lászlótól, Istvánnak fiaitól elítéltetett, és Gachályi Ta-
 másnak, Tamás fiának, mint néhai Gachály László
Elleus fia maradékának oda ítéltetett.

1429. A' Matuznay, és Rosáli Kún nemzetségek
 bírták.

1504. Kún János bírtokában új Királyi adomán-
 nyal megerősítettetett.

1569. Messéry Andrásnak, 1564. Zathmár várának
 Kapitányja vala, és Salgay Bálintnak,

1659.

1659. Gacsáli Horváth Istvánnak benne rész jószág adótott.

1643. Kún László Fő - Ispány a' Gacsályi telkét a' Garbóczy telekért Zalkay Janossal, Gyöngynek fiával elcserélte.

§. 234. *Száraz - Berek* falú, felemelkedet helyen fekszik földes Urai: a' Mikolay nemzetség, Szodoray, Peley, Boros, Uray, Nagy, Wándy, és többek, 81 házhól a' határa a 38. hold földből áll, földgye agyagos, homokos, m-héz művelésű, de az árvíz nem járja, k záló a a' Ligeten, és Égreken, van erdeje, és a' Mikolay Uraknak szőlös kertek, lakóssai Magyarok, Refrmitári vallást tartók, és Oláhok, mind a' két feltek zetnek Temploma, Papja, Mestere.

1327. 'A' Mikolay nemzetség bírta, melly kitetszik ezen le élől: „Mí Chwaky István, Istvánnak fia „aogyuk eu lékezettül zennel: hogy Nemes Sérirfiú My- „kolay János a' maga Záraz-Berki jószágát 29. forint „pénzben kibotsájtatni tőlünk kérte, és azon pénzt „nékünk egész-szen lefizette, melly meg lévén, mí „azon Mikolay Jánosnak, és az ő Domokos attyának „adak patséiünk alatt nyugtató levelünket. Kölit „Pylykén sz Oswald Kírály Ünnepe előtt való szom- „baion 1327 Eszt. “

1339. Hoszszas per folyt Pál nevű Ország Bírāja előtt, mellynek rövid foglalattya ez: „*Zothmárnak* „neveztetett *Nicholay* és *Brichkó* Kírályi Kamarának „Grófjai azt állítván: hogy Zárazberky László, Ist- „vánnak fia hamis pénzeket Károly Kírálynak neve a- „latt tsináltt volna, azt elfogták, és elevenen meg „égett ttek, ennek mint hívségtelennek Szárazberki, „és Syma helységeit Tamás Erdélyi Vajda, és Zou- „nuki Ispány a' Kírálytól felkérte; de a' megégette- „tett László ak özvegye, és a' fia János, úgy László- „lónak testvérjei Zárazberky Mihály, Jakab, és János, Istvánnak fiai Tamás Vajda béiktatásának elle- „ne mondván, a' Zárazberki, és Symai jószágnak bír- „tokába nem botsájtották, a' törvény előtt a'z felesel- „vén,

„ vén, hogy László testvérek említett Kamarás Gró-
 „ fok által minden törvény szolgáltatás nélkül igaz-
 „ ságtalanul kegyetlen halállal végeztetett volna ki e' vi-
 „ lágból, a' ki nem-is vólt hamis pénz verő, mivel a-
 „ hoz szükséges eszközök nem találtattak nálla, vagy
 „ pedig házándl, hanem tsak haragból, mivel egy lo-
 „ vat a' Kamarás Grófoknak eladni nem akart, czim-
 „ borás társaikkal fegyveres kézzel megfogták, és mi-
 „ dőn kezeikből kiszabadúlt, és a' *Szent Domonkos*
 „ *Nempti Klastromába* szökött volna, annak-is a'jtát
 „ feltörvén nevezett Lászlót kihúzták, az után keserves
 „ kínzásokkal foggatván őtet, midőn azokat ki nem ál-
 „ hatta, magát vétkesnek vallotta lenni, azért az ő
 „ jószága nem-is a' Királyi adomány alá való lenne.
 „ De a' Zarázberek, és Syma helységet nem-is bírta
 „ egészen, hanem tsak felének negyed részét, mivel
 „ négy testvérek lévén, annak felével felosztzkodtak,
 „ más fele pedig Mihályt, *Dessewnek* fiát, a' ki *Ni-*
 „ *cholainak* testvére vala illetvén. Melly elő adásikat
 „ hogy húszad nap alatt megbizonyítsák a' feleselő ré-
 „ szeknek meghagyatott. De eljövén a' határ nap, és
 „ az állításikat meg nem bizonyíthatván, Gyűgyey Ja-
 „ kab Király embere, és János Pap a' Váradí Kápta-
 „ lanból kiküldettek: hogy másnak igaza fent marad-
 „ ván, Tamás Erdélyi Vajdát újra béiktassák az őtet
 „ illető részbe, a' kik Zarázberek, és Syma helysé-
 „ geinek felét Mihálynak *Desew* fiának, a' más felé-
 „ nek pedig három részét Zarázberky Mihálynak, Já-
 „ nosnak, és Jakabnak meghagyván, annak egy ne-
 „ gyed részének birtokába Tamás Vajdát béhelyhez-
 „ tették, kinek képeben az ő szolgája Tamás, Pálnak
 „ fia jelen vólt nem a' Prokátort vallott levéllel, de
 „ a' per folyást kezeiben tartván, és akkor mind a'
 „ két helységnek határit-is megjárták. Zarázbereknek
 „ határi e' képpen tétettek: hogy a' *Nog-Egertől* két
 „ határ hányástól kezdvén, sűrűn rakták a' határ je-
 „ leket, mellyek *Pyliske* helységét eljelellyék, és mikor
 „ *Gorbóloch* helységnek szomszédságában jöttek volna,
 „ akkor *Elleus* Mester, Miklósnak fia egész a' *Twr* vízé-
 „ jig, a' hol a' *Hodus* pataka kiszakad belőle, ellent állott,
 „ és a' határ hányást nem engedte. Onnét *Mykola*
 „ helységnek határi felé fordulván, két új határ jelt,
 „ és

„ és a' Nagy-Erdőn keresztül a' fákat kereszt jegyek-
 „ kel jelelvén, a' *Vermesághoz* jutottak, ottan is föld
 „ hányásokat tévén, az után *Zélesberek* mellett, a'
 „ *Lygethen* keresztül *Kendera* tóhoz, és onnét *Nog-*
 „ *Teluk* helyhez határ hányásokat hányván, és a' fá-
 „ kat jelelvén, a' *Kis-Eger* vize mellé, a' hol a' *Nog-*
 „ *Egerbe* befoly jutottak, és ottan a' határ járás el-
 „ végződött. “

1562. Zárazberuky Mihály, *Dessewnek* fia egy
 részről, más részről *Mykulay* László, Mihálynak, és
 Tamas, Jánosnak fiai, az maradék nélkül kiholt János-
 nak, attyok bátyja, László fiának részét, és a' Tem-
 plom pártfogói hatalmat Zárazberuk helységbe magok
 között két felé osztották a' Váradi Káptalan előtt.

1378. A' Mykolay nemzetség, úgy mint Gróf *Zoth-*
márnak maradéki a' Zárazberki jószágban újra osztoz-
 koztak.

1393. Zárazberki *Kemény Dienesnek*, ezen hely-
 ségben rész adatott. Ettől származik a' Mikolaival
 attyafiságos Erdélyi *Kemény* nemzetség, melyből va-
 ló volt Kemény János Erdélyi Fejedelem-is.

1402. Pelseuchi Bubek Detre Nádor Ispány pa-
 rantsolattya mellett a' Mikolai nemzetség egész hely-
 ségbe béiktattatott.

1424. Csáky István egész helységet bírta zálogban.

1441. Fylpessy Mihálynak, Thétý Berecznek, és
 Vetéssy Istvánnak benne rész,

1454. Dabouczy Lászlónak egész helység Királyi
 adománnyal adatott.

1500. Juliánna Aszszony, idős'bb Báthory András-
 nak özvegye, és az ő fiai Báthory György, István és
 András Ulászló Király előtt viszá adták Mikolay Ger-
 gelynek, Györgynek, Jánosnak a' Zárazberki rész jó-
 szágát, melytett nevezett idős'bb Báthory András el-
 foglalt volt.

1535.

1535. Ezen által adást Báthory Bonaventúra András is helyben hagyta, hanem az annyat nem Julianának, de Rozgonyi Katalinnak nevezi.

1545. Muchey Pál benne Királyi adománnyal részt nyert.

1547. Sokszor említett Cháholyi Imrének leányi fiú ágga tétetvén, a' Szárazberki rész jószágban-is bé iktattattak.

1563. Ferdinánd Császár, és Király Mykolay 'Sigmondot, és Miklóst Szárazberek helységben új Királyi adománnyal megerősítette.

1567. Báthory Miklós Ország Fő-Bírája „ Szirmay „ Lajosnak, Ecsed vára Kapitánnyának hív szolgálat-
 „ tyáért, kivált a' nevezett vár ostroma alatt műta-
 „ tott hív serényiségeért azon Szárazberki rész jószágát
 „ örökösön ajándékozta, mellyett Sasváry Katalintól,
 „ ez előtt Nagyváthy János, az után Zerdhelyi Euz
 „ János feleségétől fejének váltságában örök áron szer-
 „ zett vala.

1625. Vethéssi Kökényesdy Péternek,

1627. Zentmártonyi Farkas Andrásnak benne rész a' Túr vizén épült malommal Királyi adománnyal adatott.

1664. Mikolay Boldi'sár birtokában I. Leopóld Császár, 's Király által megerősítettett.

1665. Horváth István egy telekbe, és egy malomba,

1667. Gróf Csáky István egész helységbe,

1730. Eötvös József egy részébe Királyi adomány mellett béiktattattak, de ellent mondván a' Mikolay nemzetség, a' Királyi Udvar előtt lefolytt perbe ennek ítéltetett.

§. 35.

§. 235. *Saár* egy kis falú a' *Saár* partyán, szántó földgye kevés, réttye bővebben van, majd az egész határját az árvíz megfuttya, a' Homokkal közös erdején kívül, két kis különös erdeje vagyon, a' *Sár* vizében halat, csíkot, és tekenős békát fognak, 22. házból áll, egészszen *Járdánházi Kovács* nemzetséget illeti, *Szathmár*hoz egy mértföldnyire fekszik, lakóssai *Oroszok*, köből épült tsinos Templomok, de *Papjok* nints, a' *Szárazberki Templomba* járnak.

Régenten a' *Sári* nemzetség bírta, hanem

1449. *Scepossy Péternek*, és *Istvánnak* benne rész jószág Királyi adománnyal adatott.

1490. *Saáry Jánosnak*, és *Barnabásnak* részére ilyen 61 almazó parantsolatot adott *Beátriaks Királyné*:
 „ *Beátriaks*, *Isten* kegyelméből *Magyar*, és *Cseh Or-*
 „ szágnak *Királynéja*, és *Östria*i *Herczegné*. *Tí* nek-
 „ tek minnyájakoknak, és különössen is a' *Hadak Ka-*
 „ pitánnnyinak, és *Hadnagyinak*, vagy azok helytartói-
 „ nak, és más akár melly renden lévő embereknek,
 „ a' kik ezent látandják, egészséget, és kegyelmet. *Mi-*
 „ vel mí *Tekintetes Lossonczy László Úrnak* kérésére,
 „ és esdeklő esedezésére minden *Nemessi birtokait* *Nemes*
 „ *Ínarchy Miklós Deáknak*, *Saáry Jánosnak*, és *Bar-*
 „ *nabásnak*, és azoknak embereit, javait, jószágait, akár
 „ hol lévőket a' mí különös védelmünk, és óltalmunk alá
 „ vettük, és azokat kívánnjuk minden törvénytelen há-
 „ borgatók ellen az igazságig védelmezni. Azért néktek
 „ minnyájakoknak, és különössen mind egygyiknek pa-
 „ rantsollyuk: hogy ezent látandván, a' nevezett *Nemes-*
 „ *messeket*, azoknak birtokit, jószágit, javait, 's em-
 „ bereit, se személyekben, sem javaikban, semmiben
 „ ne háborgassátok, és ne is mérészellyetek a' *Mí ke-*
 „ gyelmünknek elvesztése alatt háborgatni, de inkább
 „ azokat, és hozzájuk tartózkodókat óltalmazni, és vé-
 „ delmezni kötelesek legyetek. Ezent az elolvasás után
 „ nékiek vissza adván. Költt *Budán Sz. Margith ün-*
 „ nepén 1490. Eszt. *Beátriaks Királyné* (p. h.)

1493. *Charnawoday Egyed Sári* rész jószágát *Matuzinay Miklósnak* zálogba vetette.

1547.

1547. Chomaközy Lőrincznek egész helység Királyi adománnyal adatott Sáry Andrásnak költött magvaszakadtával, a' kit a' Fejérvári Bég Arsztan erővel vitt el magával, de ő akkor még élt, mert

1552. Egernek ostromlásakor ő tőle küldött-bé a' várba levelet, mellyben azt felkérte.

1651. Kállay Katalin, Perényi György özvegye, Kállay Klára, és Susánna testvéreivel, azon kívül Csallay László Királyi adomány mellett egész helységben béiktattak.

§. 236. *Homok Magyar* falú, földes Urai: Járdánházi Kovács, Boros, Daróczy, Kanisay, Nagy, Udvarhelyi, Szijártó Nemesek, lakóssai leginkább Reformátusok, kö Templomok, és Papjok helyben; az Oroszok a' Szárazberki, a' Katolikusok pedig a' Szathmári Plébániához tartoznak, a' honnan egy mértföldnyire esik, 55. házból áll, szántó földgyei három nyomásbéliek, mindenféle veteményt jól teremnek, van tölgyes erdeje Szathmár felé, *Eger*, és *Saár* vizei körül fogják, de veteménnyébe kárt nem tesznek, piattza Szathmár.

1406. 'Sigmund Királynak parantsolattya mellett határjai Kis - Nemptitől megkülömböztettek, a' hol *Homokosnak*-is nevezetik, és *Homoky* Nemesek bírták.

1449. Szepessy Péternek, és Istvánnak benne részjóság,

1462. Nádasdi Ungor Jánosnak, és Drágffy Miklósnak ezen helységnek fele Királyi adománnyal adatott.

1493. Charnawoday Egyed maga részét Matuzinay Miklósnak 400. arany forintba elzálogosította.

1526. Derenchény Péter, Pál, Tárkányi Miklós, Ferencz, László, Tegzes László, Simon, Sófia, Vétessy Márton özvegye, és Ormos Imre, benne Királyi adomány mellett béiktattattak. De

1545.

1545. A' Derenchényi rész, azoknak hívségtelensége által Anarchy Péternek adatott.

1640. Torday János, és Göde Judith Anarchy Györgynek felesége benne rész jószágot,

1651. Csalay László, Kállay Katalin, Perényi György özvegye, Perényi Gábor, Kállay Klára, és Susánna egész helységet,

1652. Lónyay 'Sigmund Beregh Vármegye Fő-Ispány,

1687. Károlyi László benne rész jószágot Királyi adománnyal nyertek.

1717. A' Tatár futás alkalmatosságával a' Tatárok noha a' körül való helységekben mindenütt pusztítottak, ide nem jöttek, hihető hogy a' határát körül vevő motsáros helyektől félték.

§. 237. *Szigeth* régenten falú, az után puszta, Lázár, és Homok között, melly helyen most a' Lázár-riak erdeje van a' Sár parton, 's máig is *Szigethfőnek* nevezik.

1406. Határi Kis-Nemphtytől, és Homoktól megkülönböztettek.

1449. Scepossy Péter, és István benne részt nyertek.

1493. Charnavoday Egyed Matuzinay Miklósnak egy részét elzálogosította.

1526. Derenchényi Pál, Péter, és egyebek, kik Homok alatt neveztettek, benne bé iktattattak.

1545. Anarchy Péter a' Derenchényiek részét felkérte, de velek pénzbe megalkudott.

1553. Derenchényi István Anarchy Péternél lévő részét Radák György vejének kiváltani engedte.

1554.

1554. Bachkay Péternek egész puszta, a' Mikolára, és Homokra vezető két út között lévő, és *Ugotha* nevezetű szántó földekkel, és *Homok-Sár* erdejével

1651. Kállay Klárának, Susánnának, Chalay László hitvessének, és Katalinnak, Perényi György özvegyének megint egész puszta,

1652. Lónyay 'Sigmondnak, Beregh Vármegyei Fő-Ispánnak rész jószág benne Királyi adománnyal adatott.

§. 338. *Mikola* derék Magyar falú a' *Túr* hátán felemelkedett földön, őt nevezetesebb Udvar ház, és 90. egész telek van benne, a' lakosok többnyire Reformátusok, régi kő Templomok, Papjok, és Oskola Mesterek, a' Templomot, a' mint a' bolt hajtáson lévő írásból kitetszik, 1667. Eszt. Mikolay Böldi'sár, és felesége Lizibon Ersébeth, 1705. Eszt. Mikolay György, és felesége, Witkay Ersébeth ismét megújították. Ezen régi nemzetségnek Czimere-is, melly fen álló szarvas, ezen bolt hajtáson ki vagy on festve. Nagy harangját 1710. Eszt. Mikolay András Eperjesen öntette, a' mint a' reá írás mutatja. A' külső határa a' kertekkel egygyütt 5277. hold földet, úgy mint: 772. hold szántó földet, 1565. rétet, és 78. kertet tesznek. Szántó földgyei három fordúlóra vannak felosztva, a' földgye agyagos, és homokos lévén, búzát, tengerit, rozsot, tengerit, zabot, dinyét terem, az árvíz nem járja, kaszálója elegendő, erdeje a' Szárazberek felé való, melly alsó, és *Curidlis* erdőnek neveztetik 1584. a' Terebes felől való felső közös erdő 1276. holdnyi, nagy szállú tölgy, szil, és körös fákkal bővölködik, őzeket, farkasokat, rókát, fajtyúkot, Császár madarat, nyestet, mókust mindég tart magába. Égreibe, és a' *Piskáros* vizébe sok csíkok úszkálnak, határa szélén folyó *Túr* vizébe sok halat, és rákokat fognak, melly egy köz malmot is hajt. A' Némethi erdő felé van híres forrás fördője, timsós, és püdös köves, köszvény, és szem gyógyító, Szathmári piattza közel. Bírják fiú ágon két tanuló fiaival Mihállyal, és Györgyel még fen lévő
Myko-

Mikolay György, és a' leány ágon Szodoray, Mándy, Csanáldy, Szirmay, Boros, Szarvady, Császy, Budány, Kövér, Nagy, Pap, és több Nemesek.

A' még most is flú ágon virágzó Mikolay, valóban egy régi Jeles Nemes nemzetség Hazánkban

1216. II. András Király Mikola helységét adta Merc Grófnak hűséges szolgálattyaért, az adományi Levél az eredetiből fordítván e'képpen vagyon: „A' Szentséges Szent Háromságnak, és oszlohatalan egy Istenségnek nevében; András Istennek kegyelméből Magyar, Dalmát, Horváth, Ráma, Rác, Galicz, és Ladomér Országoknak Királya örökre. A' Királyi adakozásnak szokása azokat a' többiek felett Királyi adományokkal megtetézi, kiket ajánl az igazság és a' kikért közben járul az ő hosszszas szolgálattoknak hívsége, hogy az ő ivadékok örvendzenek hívségesebben, a' kik elejének betsülete, és munkássága ezekre útat nyitott. Tekintvén tehát sok, és igen sok szolgálatit, a' mellyeket Merc Gróf, a' Zaphmárba lakó Németek helységéből nekünk fáradszhatatlanul tett, az ő érdemiért bizonyos *Nichola* nevezetű földet ő nékie, és ő általa az ő maradéknak örökös jussal adtuk bírattandót, melly földet tudni illik bizonyos aszszonysággal, néhai *Saul* Gróf felségével eltseréltük más földért, mellyet a' *Chanddi* várnak hatalmából kivévén a' nevezett özvegynek által adtuk; és ő a' mi reá állásunkból a' *Zenthai* Klastromnak ajtatosan ajándékozta, felől adván még 40. gyra (*Mark*) ezüstet, a' mellyet az eléhozott Merc a' többször említett aszszonyságnak fizetett a' maga értékéből Váradon sokak előtt. Azon földnek bírtókában tehát a' nevezett Merc Grófot, a' mi Perest öldönk *Jobe Erdowdi* Gróf által törvényesen bévezettettük, a' ki azon földet határ jelekkel el-is határozta. Az első határ jel kezdődik napkeletről azon folyó víztől, melly *Túrnek* nevezetik, *Raphael* Gróf malma mellett, a' hol két nagy tölgyfák megjeleltettek, és ottan *Kristóf* Grófnak határait érvén jön egy tóhoz, melly *Pi-charusnak* nevezetik, és annak a' közepén mégyen *Nog Egre* felé, a' hol

„ hol össze ütközik *Pothena* földgyével, és onnét *Re-*
 „ *hezil* végén a' *Vasváre* határral, onnét dél felé men-
 „ degelvén össze ütközik a' *Németek* helységének ha-
 „ tárral a' régi híd mellett, a' honnét viszen *Egre*
 „ mellett a' *Rafael* Grófnak földgyéhez, a' hol az út
 „ mentibe egy nagy tölgy fa mellett két határ hányás
 „ hányatott. Onnét *Berche* felé tövisses bokrok kö-
 „ zött ballagván, megint *Rafael* Grófnak földgyével
 „ határoztatik, és ottan az *Egre Nicholai* helységnek
 „ marad, a' honnét nap nyugotra fordulván, szom-
 „ szédztatik *Kozma* földgyével, éjszak felé pedig men-
 „ vén *Berchétől* a' *Terebes* felé vivő útnak mentébe
 „ *Tuberonak* határral, a' még a' *Hodus* vizén által
 „ menvén a' *Túr* vizéhez viszen, a' hol tétetett határ
 „ hányás *Craldos* fa alatt, és onnét vissza fordul nap
 „ keletre a' nevezett *Túr* vizén, mellynek fele *Nicho-*
 „ *la* helységhez, más fele *Bothar* helységhez tarto-
 „ zandó, és úgy az első határ jellel egygyesül. Hogy
 „ pedig ezen törvényesen tétetett adományunk, és meg
 „ vételnek bétellyesedése örökös erőt vegyen, és meg
 „ állyon sérthetetlenül, ezen Levelet a' mi képünk-
 „ nek petsétyével megerősítve többször említett *Merc-*
 „ *nek* adánk bizonyságul. Adatott Tamás Mesternek
 „ Fejérvári Prépostnak, és a' Mi Királyi Udvari Kan-
 „ tzellárunknak keze által, Urunk megtestesülésétől
 „ 1216. Eszt. Tiszteletre méltó János Esztergami, Tisz-
 „ telendő Berthold Kalocsai Érsekek, Kalán Péchi,
 „ Katapán Egri, Simon Váradi, Deső (*Desider*) Cha-
 „ nádi, Wilhelm Erdélyi, Péter Györi, Robert Wess-
 „ prémi, Jakab Váczi, István Zágrábi, Szentegyhá-
 „ zokat szerentsésen kormányozván, Julia Nádor Is-
 „ pány, Kousa Bán, Ypoche Vajda, Dienes Tárnok
 „ Mester, és Ujvári Fő-ispány lévén, Országlásunk-
 „ nak tizenkettődik Esztendejében. (p. h.).“

A' fellyebb írt határ jelek most-is többnyire meg
 vannak: *Túr* vize, *Piskáros* tava, *Nog-Egre* Nagy-
 Éger, *Vasváre* Vasvári, *Németek* helysége *Kis-Nem-*
thi most a' *Némethi* határba, *Berche* Szárazberek,
Hodos vize, *Bothar* Bathár helysége. Gróf *Rafael*, *Pe-*
thina, *Tuberon*, az akkori bírtosoknak nevei lehettek,
 kik közzül nevezetes *Petina Kólch* helységben leírta-
 „ tatik.

tatik. *Craldos* fa nem egyéb, hanem vagy *Corylus* Mogyoró, vagy *Cornus* Som., vagy *Carpinus* tolgys fa, a' honnét a' Hodos vizén által menvén a' határ járás Batárhoz vezetett, de ez időnek jártával megszorított, és már Mikola *Hodosson* által menvén Batarral nem határoztatik.

1237. Ezen Merc, Gróf *Zothmárnak* - is nevezte magát, fiaí voltak *Micholay*, kinek végső rendelését I. Rész. §. 4. eléadtuk, és ez is *Zarazbereknek* leírásában *Zathmárnak* neveztetik, az után *Dezmér*, vagy is *Desew*, (*Desiderius*) és *Fylpy*, az az *Filep*.

1246. *Mikolay Dezmérnek* fia vitézül viselte magát IV. Béla Király idejében a' *Lejta* vizénél *Friderik* *Óstriai* *Herczeggel* esett verekedésben, a' mint *Hazánk* *Krónikája* feljegyzette.

1272. *Mikola* Grófot, *Fylpinek* fiát *Fülpösnek* leírásában eléadtuk.

1325. *Filep* *Nádor* *Ispány* *Mikoláról* ilyen ítéletet hozott: „ *Mi* *Filep* *Nádor* *Ispány*, *Kúnok* bírása, „ *Zepusi*, és *Wjwvári* *Fő* *Ispán* adgyuk emlékeztetül: hogy *Sz. Lukács* ünnepe után másod napon, „ *Wethesen* tartatott közönséges gyűlésünkbe, *Zoth-* „ *már* *Vármegyébe*, *Máthé*; *Akusnak* fia minnyájok „ közzül fel álván, által adá nekünk a' *Várad* *Káptal-* „ *lannak* *Levelét*: hogy *János*, *Mihálynak* *Dienes* fiá- „ *nak* fia maga személyében, és *Merch*, és *László* „ *testvérjeinek* nevében, *Mykola* nevezetű, és *Zothmár* „ *Vármegyébe* lévő helységének negyed részét tíz gy- „ ra finom ezüstért (*fini argenti*) nékik zálogban kő- „ tötte, olyan kölest tévén: hogy ha *Urunk* szül. ése „ ünnepe után léendő 15. nappal 1325. Észtek ki nem „ váltandgya, tehát azon tíz gyráknak két annyi kö- „ vetségébe megmarasztasson (*remancet*). Melly „ határ nap eljövén, azon *János* nevezett föld részé- „ nek kiváltásáról nem gondoskodott, tehát két annyi- „ ban a' nevezett summáig ő ellene *Máthé* ellen ma- „ rasztaltatott, a' mint a' nevezett *Káptalannak* más „ levelében írva találtatott. Azért elvégezve rendel-

T

„ tük:

„ tük: hogy nevezett János elé hozott helységének ré-
 „ szét, a' maga tíz gyrából álló adósságának. annyi
 „ követségével, az az: 20. gyra finom / ezüsttel neve-
 „ zett Máthétól tartozik kiváltani alább írandó határ
 „ napokon Wysken mi előttünk, úgy mint a' Vízkereszt-
 „ nek nyóltzadján hét gyrán, a' Nagy böjt közepe
 „ után léendő nyóltzadon hét gyrán, és a' Pünkösöd
 „ után léendő nyóltzadon hat gyrán, olly móddal: hogy
 „ ha az első határ napot meg nem állya, akkor új bír-
 „ ságot követő pert, a' másik határ nap után ismét
 „ új követséget, az utolsó határ napnak meg nem állá-
 „ sa után pedig megint két annyi bírságot fog szen-
 „ vedni a' fizetésben. Költt a' nevezett helyen, és
 „ napon 1325. Eszt. “

1326. A' Mykolaiak közzül valamellyik Sz. György
 társaságának Vitéze lehetett; mivel azon társaságnak
 1326. Eszt. költt, az Esztergami Érsek, sok Püspö-
 kök, Apátúrok, Papok, Szerzetesek, 's maga I. Ká-
 roly Király által helyben hagyatott rend szabási (*Ka-
 landos militum S. Georgii*) ezen Jeles nemzetségnek
 Levél Tárában eredetben találtatnak. *Kalandos* társa-
 ságot, *Kalandostárs* Deákul *Collegát* térszen. Ez ugyan
 olly különös Levél: hogy az Országnak levél tárában
 méltán helyet érdemlène; de mivel Szathmár Várme-
 gyének esmérétéhez nem tartozik, közre bocsájtását
 elmellőztük.

1339. Mikolának határi Vasváritól megkülömböz-
 tettek.

1404. Mikolay Ferencz Kolos-Monostori Apátúr
 vólt.

1406. Mikolának határi Kis-Nemphtitől, és Ho-
 mokostól elválasztattak 'Sigmond Királynak parantso-
 lattya mellett. „ Bizonyosság volt Tisztes Kelemen Zá-
 „ grábi Fő Esperes, és Királyi Udvari Al-Kantzellár,
 „ Király embere Ravasz Mihály Mester a' nagyobb Ki-
 „ rályi Kantzelláriának különös Jegyzője, a' kik néhai
 „ Pethen Zathmári Fő-Ispán, és négy Zolgabírák Le-
 „ veleinek út mutatása szerint, vezetvén őket András
 „ Zath-

„ Zathmár - Nempthy Királyi Várossának bírása, az
 „ első határ hányásoktól kezdván Mikola helységnek
 „ végére mentek, a' hol nevezett András Bíró egy ré-
 „ gi hídat, és mellette határ hányás hogy lett volna
 „ állította, és onnét nap kelet felé menvén két régi
 „ hányásokat *Nádasd* vize az *Éger* erdeje mellett mű-
 „ tatott, a' mellyek *Kis Nempthi* földgyét *Mikolai* Ne-
 „ mesek helységétől elválasztanak, a' hol Nemes Mi-
 „ kolay Domokos, Lászlónak fia, maga, és osztályos
 „ atyafiainak személyében, a' három első derék, és
 „ más két közben fekvő határ hányásokkal megeléged-
 „ vén, a' nevezett helyen, a' hol említett András Bí-
 „ ró a' régi hídat, és nevezett határ hányást állította,
 „ ellent mondással ellent állot, mondván: hogy az elé-
 „ hozott régi híd, nem a' Mikolai helységnek végén,
 „ de *Nádasd* vizén, az *Éger* erdőbe volt régenten; a'
 „ melly állításának megbizonyítására néhai Nagy Mál-
 „ tóságú Fejedelemnek, boldog emlékezetű András
 „ Király Úrnak 1216. Eszt. költt Jel-Levelét elé ma-
 „ tatta, azért az Országnek szokása szerint, a' neve-
 „ zett bizonyság, és Király embere által nékie itél-
 „ tetvén a' hit letétel, őt Nemesekkel egygyütt az el-
 „ ső derék határ hányásnak egygyikére mezt láb ál-
 „ ván, 's az övet lekötvén, és egy maroknyi hantot
 „ feje felett tartván meg esküdött: hogy a' nevezett
 „ határ hányástól kezdván, *Éger* erdeje, és *Nádasd*
 „ folyója András Királynak Levelé szerint hasítaná, és
 „ elmesgyélné az ő örökös Mikola nevezetű földgyét.
 „ Azért azon erdőt minden haszon vételével fellyebb
 „ írtt Kelemen Úr, és Mihály Mester többször neve-
 „ zett Domokosnak, és az ő osztályos atyafiainak
 „ örökre bírni meg hadgyák. “

1420. Mikolay Jakab Szeremi Püspök volt.

1427. Egész helységet Mikolay Miklós, Benedek,
 Lőrincz, Domokos, János, és Balás bírták.

1456. „ Után lett László Király Nemes Miko-
 „ lay Györgynek, és Lászlónak. tekintvén az ő sok
 „ féle szolgálatoknak érdemeit, kivált pedig: hogy a'
 „ dühös Törökök ellen a' Keresztény Hitnek óltalmá-

T 2

„ ért,

„ ért, 's Magyar Hazájokért vitézül, és ditsőségesen
 „ hartzoltak, Nemessi Czimert ajándékozott, mely
 „ egy pai'son ezüst mezőn álló szarvas, zöld ágát a'
 „ szájába tartván. Költt Bécs Várossába, Sarlós Ból.
 „ dog Aszszony Ünnepe után nyóltzadik napon, 1456.
 „ Országlásának 17. Eszt. Tulajdon hagyomássára a'
 „ Király Úrnak István Egri Prépost Al-Kantzellár. “

1461. I. Mátyás Király parantsolta: hogy Mikolay István Szebenbe Erdélybe pénz verésre vigyázó Kamarás minden hólnapba 100. arany forintott adgyon a' Királyi asztalnak tartására.

1500. Kata Aszszony, idősbh Báthory Andrásnak özvegye, és az ő fiai Báthory György, István, és András Ulászló Király előtt vissza adták Mikolay Gergelynek, és Jánosnak, Mihály fiainak a' Mikolai részjóságát, melyet nevezett idősbh Báthory András hatalmasul elfoglalt vólt.

1528. I. Ferdinánd Király Mikolay Ferencznek egész Hódos helységét, és a' Kováchi pusztát Bihar Vármegyében, hív szolgálattyáért ajándékozta, melyek ez előtt néhai Hódossi Jaákó Jánossé, és Ferenczé voltak, de egy néhány esztendőök előtt Werbewczy István Mester, Thorday 'Sigmond, és György, Orsolyától, említett Jaákó Jánosnak akkor hajadon leányától, az után pedig Mykolay Ferencznek feleségétől erőszakosan elfoglalták, az után pedig az ő jussainak sérelmével nevezett Werbeuczy István Bajonyi Benedeknek eladta, mivel hogy említett Bajony Benedek; és Thorday 'Sigmond hívségtelen Zápolya Jánoshoz, és a' törvényes Királynának, és az Országnak nyilvánságos el-lenségéhez állottak.

1536. Zápolya János-is azon Nemes Mikolay Ferencz hívének Szárazberek, és Symai egész rész jóságot Sasváry Jánosnak, és Ferencz fiának hívségtelensége által ajándékozta; mivel ők Ferdinánd Cseh Országi Királynak külön törekedését követvén, Kavassy Kristóffal, Bydy Mihállyal, és Bánffy Bóldisárral Zathmár-Némethi Várossának elégetésében, és elprédálásában

sában nem csak jelen voltak, de sok károkat, és fosztásokat a' Zápolya, hívein elkövettek. Váradon Krisztus Menybe menetele ünnepén.

1544. Mikolay Bóldi'sár Rómába tanúlt, a' Szent Ferencz Szerzetébe állott, a' Kolosvári Klastromban Perjel volt, mikor ötet a' Sociniánusok megölték, és úgy ezen Jeles Nemzetségnek Mátyrja-is vagyon.

1555. A' Mikolayak Némethi Várossával a' határ villongások eránt megalkudtak.

1563. I. Ferdinánd Császár, és Király Mikolay 'Sigmondot, és Miklóst, 's azoknak maradékait, 's ivadékit Mykola, Syma, és Zarázherek egész helységeknek birtokában új Királyi adománnyal megerősítette. Posonyba 3. Octob.

1574. II. Makszimilián Császár, és Király Mikolay 'Sigmondnak, Mihálynak, Jánosnak, és Ferencznek Jel-Levele által megengedte: hogy Mikola helységnek határán *Nagy-Éger, Fertees-Pataka, Halaasz-éger, Sár, és Nádas-Pataka* vizes, és mocsáros helyeken hidakat építhessenek, töltéseket tsinálhassanak, 's azokon az általmenő utazóktól, úgy mint a' terhes szekértől négy, az üres szekértől két, a' lovas, vagy gyalog utazótól egy pénz vámot szedhessenek. Bécsben 28. Májusban. De midőn ezen szabadsági Levél a' Vármegye gyűlésén közönségessé tétetett, a' gyalog utazónak vám bére csak egy fillérre határoztatott.

1664. I. Leopóld Császár, és Király Mikolay Bóldi'sárt Mikola, Syma, Szárazberek, Alsó- és Felső-Fernezey, Várallya helységeknek, Nagy-Bánya, és Szathmár Várossokba lévő két házainak birtokába új Királyi adomány mellett megerősítette. Östria Bécs Várossában 13. Augst.

1717. Mikolay Györgyöt feleségével, és gyermekeivel a' Tatárok miképpen rablották el? és minő emlékezetű írás tétetett e' felől a' Mikolai Templomban? Ugócsa Vármegyének leírásába 25. lapon.

A'

A' többi nevezetes férfiai pedig ezen Jeles nemzetségnek az I. Részben a' Követek, és az Al-Ispányok között eléadának.

§. 239. *Egri* Magyar falú, földes Urai: Szirmay Lajos Eö. énk, Egry László, és Pál, Uray, Korda, Császy Szilágyi, Csüry, Szérdahelyi, Szigethi, Udvarhelyi Magos, Káuár, Kallós, és több Nemesség, lakóssai Reformátusok, kiknek helyben Papjok, Oskola Mesterek, és régi formájú kö Templomok, szántó földgye három nyomásbéli, tiszta búzát, kétszerest, és rozsot terem, réttye, legellője kevés, fája tűzre, és makkolása határjában, Szathmár közel piatkozása.

A' fiú ágon most-is fent lévő Egry régi nemzet, ségtől vette nevezetét, melly

1300. Eszt. egészszen bírta, hanem

1366. Egry László, és János Péternek fiai magok, és Imre rokonoknak rész jószágát Egriben a' *Túr* vizén épített malommal egygyütt fejeknek váltságáért Vossary Jánosnak, Tamás fiának 100. forintban elzálogosították, de megint visszá foglalták, és azért I. Lajos Király őket W. yay János Medve fia, 's embere által a' Királyi Ítéltő Udvar eleibe idéztette.

1374. Egry Imre Scepossy Jakabnak Ország Fő. Birájának parantsolattya mellett Egrinek határát járattani akarta.

Azon Eszt. Egry László, Imre, és Leökös, Jánky Lászlónak, Miklós fiának *Túr-Terebessi* malmát levágatták, 120 sertésseit alattomba Egribe elhajtották, és a' Terebessi jobbágyait vasra verették, azért I. Lajos Király András Fő Ispánynak, Dienes fiának, vagy az ő testvérének Jánosnak, akár Sarollyány Györgynek, avagy Majtessy Péternek, és Dumboi Jánosnak parantsolta: hogy a' Leleszi Konventnek bizonyosságá-va ez eránt tanú vallatást tegyenek. Költt Visulban Sz. Egyed napján.

1423. Egry Miklós Lászlónak, és György Péternek fiai határját Terebestől határ jelekkel megkülömböztetni kívánták Garay Miklós Nádor Ispánnak parantsolattya mellett, Magasmarthi Pathó Kelemen Nádor Ispány embere által, de Gróf Perényi Péternek Terebessi jobbágyi ellent állottak.

1426. Azon határ járatást Egry Miklós ismét próbálta, de 'Sigmond Királynak parantsolattya mellett, mivel Gróf Perényi Péternek azon időben a' Királyi Udvarban kelletett mulatnia, más időre halasztatott.

1427. Azon határ járatás 'Sigmond Királynak parantsolattya által, mivel Jánosnak, néhai Gróf Perényi Péter fiának a' Havas Alföldi Hadba a' Királlyal kelletett mennie, megint elmulasztatott.

1463. Egry Imre, és Gergely ellen tanú vallatás tétetett: hogy Charnavoday Domokosnak, és Egyednek Udvari szolgáját nyílakkal megsebesítették, és két paripa lovaikat 60. arany forint erőket, egy pántzért, 's egyéb fegyvereket tőle erőszakossan elszedtek.

1550. Orsolya aszszonynak Pethényi, máskép Bazándi Joó Demeter özvegyének, György, Mihály, és Wilhelm fiainak, Anna, és Katalin leányinak benne egy telek adatott.

1578. Egry Kelemen, Miklósnak fia a' maga részét Salgay Bálintnak 400. forinton eladta, és

1583. megint 600. forint reá adást vett a' felesége Oroszy Ersébeth Salgay Bálinttól, a' ki az Egri rész jóságát keresztényi szánakodásból örökössön megvette a' Zólnoki Várban kegyetlen Török rabságot szenvedő férjének szabadulása végett, és

1592. Ezen eladás Királyi megegygyezéssel jóvá hagyatott.

1589. Egry László, Bernárd, Miklós, János, Czerjék, és Sándri, az Egrihez tartozandó, és néhai Egry Ta-

Tamás, 's Lőrincz által néhai Mikolay Gergelynek elzalogosított *Gyakor-Tölgyes* és *Pykáros köz* erdőknek vissza bocsátására Mikolay Ferenczet, 'Sigmundnak fiát törvény szék által megintették.

1609. Cháhóczy Menyhárt Egriben egy telket Egry Bernárdtól Török rabságából való kiszabadulás végett örök árron vett.

1614. Salgay Katalin, Bálintnak leánya, Perényi Gábor felesége egy Nemessi Udvar helyet, és házat Egriben tizenegy telekkel Szirmay Györgynek örök árron által adott.

1619. Ezen vétel Királyi megegygyezéssel jóvá hagyatván, a' nevezett rész jószágokban említett Szirmay György, ugyan György fiával béktatattak, a' kik, és ezeknek mostan élő maradéki Egry nemzetségből leány ágon származnak. Mert 1366. Eszt. Egry Borbála, Egry Lászlónak leánya volt Sasváry Jánosnak felesége, ennek leánya Sasváry Ersébeth Egressy Gergelyné, ennek leánya Egressy Ilona 1409. Eszt. volt Szirmay Jánosnak hitvesse, kitől egyenes ágon származnak a' mostan élő Szirmaiak.

1630. Egry István, László, és Bernáth, más Bernáthnak fiai ellene mondtak azon haszon vételnek, mellyet Mikolay István, és Ferencz az eleikkel lett egygyezés ellen magoknak a' *Piskáros köz*, és *Gyakor-tölgyes* Egri erdőkben tulajdonították.

IV. A' Nagy-Bányai járásban.

§ 240. *Batiz* elegyes Magyar fált, 156. házból áll, szomszédgya keletről a' *Gombás* erdő, melly vele közös, lakóssai Reformátusok, helyben Papiok, és köből-épült Templomok, és Ó-Hitűek, kik Vásáribá járnak Templomba, Mármarosba, és Ugócsába ezen van az Ország út keresztül, szántó földgyei, és réttyei igen gazdagon teremnek. Szathmár piatkozása fél mértföldnyire, legellője, tűzre, épületre fája bőséggel vagyon.

Birtó-

Birtokossai Kállay Antal, kinek itten szép Udvarháza és lakhelye vagyon, Császy, Kruspér, Jákó Félegyházy, Pap, Peley, Báró Bánffy, Gáspár, Nagy, és más Urak.

Hajtanában *Bathuz*, vagy *Batiz* nemzetsége volt, mellytől *Batiz házáknak* neveztetett, de annak magva szakadtával,

1369. Simon Horváth Országi Bán I. Lajos Királytól felkérte, és a' Megyessi Uradalomhoz tsatolta.

1378 Simon Megyessi Bánnak az özvegye bírta.

1392 Határjai igazitattak Vasvári felől, Vasváry Miklós, Tamás fia, és István, néhai Simon Megyessi Bán fia között, választott bírák előtt.

1421 Miklós, és Simon Jánosnak, néhai Megyessi Bán fiának fiai bírták, kiknek jobbágyit megverte, marháikat elhajtotta Vetéssy Jakab, Lászlónak fia.

1426. Simon, Jánosnak, néhai Megyessi Bán fiának fia a' Vasvári határnak egy részét Batizházához foglalta.

1433. Móricznak Megyessy Simon fiának birtokában volt.

1520. Megyessy Morócz Istvánnak fiú maradéka nem maradván, mint anyai jószágot a' Báthory nemzetség felosztotta.

1548. Csonka hegy erdejének, *Aszúreketye*, és *Sánta Péter vádjaja* réttyeinek határi Batiz, és Udvari helységek között igazitattak.

1549. A' Gombás erdejétől határa elválasztatott.

1583. Báthory Susánna, Urai Mihály férjének egész rész jószágát 1000. forintban béírta.

1604. Vasvári Bélthekey Mihálynak, és Hidy Margit feleségének rész jószág Batizon, Zinyér-Várallyai szőlővel,

1610.

1610. Kákonyi Mihálynak,

1637. Pálóczi Horváth Györgynek, Bornemisza Ersébethnek, Lónyay Menyhárt özvegyének, és Perényi Gábornak,

1665. Daróczy Sámuelnek,

1699. Skotka Mihálynak, és feleségének Bors Máriának,

1717. Viszocsányi Sándornak rész jószágok Királyi adománnyal adattak benne.

§. 241. *Batiz-Vasvári* falú, 63. házból áll, Batiztól csak egy sikátor választja, szántó földgye igen jó, a' Szamos gyakori árja kövéríti, kaszálója alkalmas, a' lakossai egyesültt Oláhok, de Magyarul is tudnak, Papjuk helyben, és Templomok, birtokossai: Gróf Teleky Ferencz, Eötvös László maradéki, Kállay, Gáspár, Jakó-Félegyházy Urak. A' falú végén Udvari felé vagyon az a' halom, a' melly alatt a' nyughatatlankodó Magyarok, kikhez a' Szathmári Deákok is tsatolták magokat, a' Szathmári Német örző sereg által 1672. Eszt. levágattatván, temették, a' mint Szathmár Várossának leírásában eléadtuk.

Régenten a' Vasváry nemzetség bírta, a' mellyből Vasváry Vitus I. Károly Király Káplánnya volt.

1332. Milkoviai Püspöknek nevezte ötöt XXII. János Pápa, de a' Püspökség helyre nem álván,

1335. Nitray Püspök lett.

1342. Jelen volt I. Lajos Király koronázásán, és a' Lajos édes annyát elkísérte Nápolyba.

1339. Vasváry Pál,

1366. Vasváry Tamás határit járatták.

1392. Vasváry Miklós, Tamásnak fia, Istvánval, néhai Megyessy Simon Bán fiával a' határ villongásokat választott bírák által elítélteték.

1426.

1426. A' Charnavoday nemzetség határit újra járatta.

1429. Tanúkat vallattak Vasváry Margith, és Dorotya, 's az ő férjeik Charnavóday Jakab, és Péter, azon kívül Krizogon Egyházi személy, Simon János fia, Megyesallyai Bán fia ellen, és az ő Batizházi jobbagyi ellen, kik Vasvárinak sövénnyeit ledöntögették, ottan házokat építettek, és a' szántó földgyeit felszántották.

1548. Pálfalvai Buryán Lászlónak, Remethey Lőrincznek, Vecsey Istvánnak, Dobozy Jánosnak, Chomay Jakabnak, és Kákonyi Péternek benne rész adatott, kik

1549. Újra határat járatták, ahol *Dukaszeg rét Sárpataka* mellett Vasvárihoz ítéltetett.

1550. Chiammay, máskép Vasváry Jakab egy Nemes ülésbe, és négy telekbe, Sárközy Miklós, és Kákonyi Péter is egy részébe Királyi adomány mellett béiktattattak.

1637. Bornemisza Ersébethnek, Lónyay Menyhért özvegyének, és Perényi Gábornak benne rész jószág.

1641. Daróczy Istvánnak egy Nemes ülés,

1665. Daróczy Sámuelnek,

1699. Bors Máriának, és Szkotka Mihály férjének,

1717. Viszocsányi Sándornak,

1749. Eötvös Sándornak, Lászlónak, és Imrének, is rész jószág adatott benne.

§. 242. *Szent-Márton*, 43. házból álló Magyar helység, a' Szamos. parton, melly a' déli részén végig folyván hasznos malmokat hajt, mezeje igen jó termő, a' Szamos vize kövértű, szép gyümölcössei, Szathmár a' piattza egy fertály mértföldnyire, két telek az Oskolákra rendelt értékhez tartozik, a' többit Gás-

Gáspár Sándor, Ozoróczi Ottlik Károly, és Rácz Imre Urak birják.

1369. Simon Horváth Országi Bánnak a' *Bathus* nemzetség magva szakadtával I. Lajos Király ajándékozta, a' ki a' Megyessi Uradalomhoz tsatolta.

1520. Megyesallyai Morócznak fiú maradéki nem lévén, a' Báthoriak magok közt felosztották, mint anyai jószágot.

1525. Hogy az *Udvari útra dőlő Márványa szer,* és *Kigyós rekettye* földek a' Zent-Mártonyi határhoz tartoznak, elítéltetett.

1614. Kovács Mártonnak benne egy telek Báthory Istvánnak végső rendelése, és Királyi jóvá hagyás által adatott.

A' birtokosok között említetett, 's itten lakó Ottlik Károly igen Jeles Magyar nemzetből vette eredetét. I. Leopóld Császár, és Király Ottlik György Attyának adatott szép Czimeres Levelébe azt mondgya felöle: „ hogy tekintvén Nemzetségének régiségét, melly az „ első, 's még Pogány Magyaroktól eredvén, 's Ke- „ reszténnyé lévén, már I. András Magyar Országi „ Királynak idejétől szüntelen vitéz hadi tettei által ne- „ vezetessé lett, 's hívségének állandóságával a' Ke- „ reszténységnek, az Ország Apostoli Királyinak, az „ Ostriai Felséges Országló Háznak szentelte szolgál- „ latit; azonkívül megesmérvén hívséges érdemeit ma- „ ga különös hívének Felső Ozoróczi, és Kahanoczi „ Ottlik Györgynek, Magyar katonaság mezei Ezere- „ dessének, mellyekkel több hadi tsatákban, kivált „ Buda Várának megvétele, és annak ostromán ma- „ gát megkülömböztette, midőn a' reája rohanó dü- „ hös Pogánysággal, és annak segítségére szüntelen „ jövő sokasággal nem gondolván, a' legnagyobb „ tűzbe, és fegyvereknek élei között az ellenségre olly „ sérénységgel bátorsággal rohant: hogy annak rend- „ gyeit felbontván, és személyyessen is a' dühös ellen- „ séggel viaskodván, annak sok vére ontásával, 's „ meggyőzöttetésével, a' Török Zászlóval a' várnak fo- „ kára

„ kára felhágott, 's az utánna tóduló Császári sere-
 „ geknek a' győzedelemre útat nyitott, a' mint ezt fe-
 „ löle a' Fő Hadi Vezér Bavariai választó Fejedelem
 „ bizonyította. Azért már az előbbeni, 's egy lábá-
 „ ban zászlót, más lábába kardot viselő fen álló medve
 „ Nemesi Czimerét, egy fejr lovon ülő, 's veres holdas
 „ zászlót viselő Törökkel, 's vele által ellenben fekete
 „ lovon ülő, 's hegyes törét nék'e szegező Magyar
 „ vitézzel, és a' paizsnak felső részén L. Császári Fel-
 „ séges nevet jegyző betűvel, 's annak oldalán egy
 „ csillaggal, 's fél hóddal megnagyobbította. Ostriai
 „ Bécs Várossában, 18. Augst. 1688. Eszt.

§. 243. *Kak*, 23. házból álló kisdud falú, a' Szamosnak tekervényes kerülettyébe, és noha Szathmárhoz tsak egy fertály mértföld, de ritka ember fordul meg benne, azért köz beszédbe van: *Kakon se vól-tál*, apró füstös házikókba laknak az Oroszok, Udvariba járnak Templomba, a' határjok szűk, a' Szamosnak árjai miatt tsak tengerit terem, kevés gyümölcsös kertyeikből élnek, földes Urai azok, kik Szentmártont birják, úgy mint: Gáspár, Ottlik, és Rác Urak.

1382: Kún nemzetségnek egy ága birta, melly *Kaki Kúnoknak* íratott, a' mint Udvarinak leírásában látni fogjuk.

1548. Hogy *Csonka hegy* erdeje, *Aszú rekettye*, és *Sánta Péter vápája* rétek Kakhoz, és nem Udvarhoz tartozandók, elítéltetett.

§. 244. *Udvári*, 150. házból álló falú, határos a' *Gombás* erdővel, melly vele közös, Szathmárhoz fél mértföld, jó búza termő földgye, sok gyümölcsösse a' Szamos parton, Magyarok Reformátusok kevesen, leginkább egygyesült Oláhok lakják, mind a' két félnek Papja, Temploma; birtokossai: Gróf Teleky, Báró Vesselényi, Iklódy, Kastal János özvegye Malatinszky Juliánna, Gáspár, Lónyay, Becsky, Darvay, Matay, Sepsy, Nagy, Katra, Dombrády.

Régenten a' Szinyéri Uradalomhoz tartozott.

1582.

1382. János, Megyessy Simon Bánnak fia bírta, és tanúkat vallatott *Kaki Kún* Ferencz ellen, a' ki Jánosnak Udvari helységébe a' hidat elrontotta, egy Udvari jobbágyát elfogatta, és annak torkát, 's nyelvét elmettette.

1520. Ezt is a' Báthoriak a' többi Szinyéri, és Megyessy jószágokkal felosztották.

1548. Határi Kak felé megjárattak, a' mint Kaknak leírásába láttuk.

1549. Hogy a' *Gombás* erdő Udvarihoz is tartozik, ítéltetett.

1583. Báthory Susánna az Udvari rész jószágát férjének Uray Mihálynak lekötette a' Jászhai Konvent előtt.

1627. Debreczeny Tamásnak rész jószág Királyi adományyal adatott benne.

1635. Gróf Bethlen István egész helységbe béiktattatott.

§. 245. *Berend* Magyar, és Orosz falú, 53. házból áll, lakóssai Katolikusok, és Reformátusok, többnyire gelyvások, ezt egy meritő víz helynek tulajdonítják a' Szamosba, melly keresztül foly határokon, és a' mezejeket kövéríti, földgye igen bőven terem búzát, és tengerit, réttyei kétszer is kaszáltatnak, Szathmár piatkozása, fája kevés, birtokossai a' Lónyay 'Sigmond maradéki, Darvay, Csabay, és Gáspár Urak.

Régenten a' Berendy nemzetség bírta. Okolstky Lengyel író írja (*Orbis Polon. T. III. p. 195.*) hogy ennek eleje eredetére való nézve Szász volt, és mivel a' Bányáknak míveléséhez igen értett, valamely régi Királyunk által Lengyel Országból Magyar Országra hivatott, Berend földgyét adományul nyervén. Ennek maradéki vitéz tetteikkel is tündöklöttek.

1530.

1330. Berendy Márton Mester I. Károly Királyt midőn a' pártos Oláhok által körül vétetett, paiszsával fedezvén, a' veszedelemből kimentette. Thúrócz. II. Rész. 97. Tzik.

1463. I. Mátyás Király Gerendy Istvánnak azon érdemeért: hogy Jajcza Vára alatt a' Király ellen törekedő egy nagy testű Törököt nyílával a' hasán keresztül lőtt, Nemessi Czimert adott, úgy mint: véres mezőn szarvakkal felemeltt fél hóldat, melynek közepét egy nyíl, nagy, 's hosszú hegyével érdeklette, 's felette arany csillagok fénylettek. Költt Jajcza Várába 11. Novemb.

1525. II. Lajos Király alatt veretett pénz Nagy-Bányán, a' Berendi nemzetségek Czimerével ezen felírással: *Temp. David. de Berend. Camer. Rivuli Do.* az az: Berendy Dávidnak Aszszony-Pataki Kamarás Grófnak idejében. Schönvizner 266. lapon a' Magyar pénzekről.

1545. Gosztonyi Miklósnak egész helység.

1665. Sófiának Várallyai Horváth István feleségének, Máriának Kende János hitvessének, és Sándorházy Ferencznek rész jószág benne Királyi adománnyal adattak.

§. 246. *Berencze*, Oláhul *Babosest* Oláh falú, 110. házból áll a' Szamos parton, melly tér határát iszapjával gyakran bé önti, ugyan azért igen jó tengerit, és füvet terem, által járó réve vagyon az Ország út félén Nagy-Bánya felé, a' *Szinyér* pataka itt szakad a' Szamosba. Lakóssai Oláhok, fa Templomjok, Papjok, az *Etény* erdőnek részét birják, sok szép gyümölcs termő lankájik, Szathmár a' piattzok. Nagy részét birják: Járdánházi Kovács, a' többit: Báró Vécsy Miklós, Gróf Teleky Sámuel, Báró Wesselényi József, Darvay Gábor, Kacsó, és Boros Urak.

Régenten a' Zinyéri Uradalomhoz tartozott.

1520.

1520. A' Báthoriak felosztották magok között.

1609. Csomaközy Péternek,

1624. Kovachóczy Istvánnak rész jószág adatott benne.

1629 Rhédey Ferencz arany sarkantyús Vitéznek, Váradi Vár Kapitányának, Bihar Vármegye Fő-ispánjának, és feleségének Károlyi-Katalinnak, egész helység Királyi adománnyal ajándékozott. Ennek fia

1664. Gróf Rhédey Ferencz, a' ki ez előtt Máramarossi örökös Fő-Iszpany volt, és 1657. Erdélyi Fejedelemnek választatott, Berenczei birtokát végső rendelkezésével a' Szathmári Reformáta Oskolákra hagyta.

1681. A' Jesuíták malmával egygyütt elfoglalták, mellyről

1687. Az Ország gyűlése előtt panasz tétetett.

1773. A' Jesuíták eloszlásával nagy része a' Királyi Kamarára, erről Járdánházi Kovács Urakra szállott.

A' Rhédey Jeles nemzetség eredetét vette *Aba* régi nemből, mellyből harmadik Királya volt a' Magyaroknak.

1199. Hogy *Czabanka* Zathmári Fő-Iszpan ebből származott, és ennek fia János, László pedig 1302. Eszt. unokája volt, I. Rész §. 121. Oklevéllel megmutattuk.

1261. Esztendőben - is IV. Béla Király levelében, mellyben az Egri Püspökségnek birtokait megerősíti, tanúk voltak Heves Vármegyében *Rédén Aba* nemből való Nemesek. Ezeknek maradékát Benkő József Erdély. leírás. I. Kött. 289. lapon elé adgya; úgy mint:

Miklós Kis-Rhédéről, és Szent-Márton-Rhédéről Rhédeknek mondatott.

1447.

1447. Rhédey Sándor Nógrádi Követ volt a' Budai Ország gyűlésére, a' hol Buda Vára Hunnyady Jánosnak gondgyára bizódott.

1552. Rhédey Ferencz Dobó Istvánnal egygyütt őltalmazta Egert, és a' várták elosztásakor ő reá bízták a' Csabi bástyától fogva a' szegelet toronyig való vártát.

Miklósnak fia Miklós Mikotzának neveztetett. Unokája Péter Mikótza Rhédey volt. Unokájának fia Miklós Dó'sa Rhédey. Unoka fiának fia megint Miklós, kitől Rhédey László származott, 's felesége volt Recsky Ersébeth.

Ettől való származásokat a' mostan virágzó Rhédey nemzetségnek a' Királyi Itélő Udvar előtt folyt perből írtuk le:

Rhédey Lászlónak Recsky Ersébeth feleségétől fia volt Rhédey Pál, felesége Sutha Anna. Pálnak hat fiai voltak, Ferencz, István, és János, kik maradékokban élnek; Pál pedig, László, és Péter magtalanul kimúltak.

1566. Legidősebb Ferencz Fia Váradi Nagy Prépost volt, hanem a' Káptalan feldúlátván, és a' Hazának nagyobb része a' Kátolika hittől eltérvén, egynehány Papjaink megházassodván, 's is Károlyi Katalint feleségül vette, a' mint Keresztúry Tudós hazánk fia a' Váradi Káptalannak leírásában 42. lap. bizonyította.

1607. Szent Jóbi Apátúrságnak Uradalmával Rákóczy 'Sigmond Fejedelem által megajándékoztatott, és azon Eszt. azon Fejedelemtől Piskólt helységet felkérte.

1609. Abban új Királyi adomány mellett megerősítetett. Volt akkor arany sarkantyús Vitéz, Váradi Fő-Kapitány, Bihar Vármegyének Fő-Ispánnya, Erdélyi Fejedelemnek Követtje.

U

1617.

1617. Felkérte Gyán, Remete, Ant, Baj, Kőte, Tarcsa jóságokat Német Gergely magva szakasával. Zsáka mező várost, Bakonyszeg, Böcs helységeket, Kórogy, Oros, Csekehida, Mustó, Kengyel, Szent-Király rész jóságokat, Berencze helységét.

1621. Feleségével Károlyi Katával végső rendelést tett, a' jóságát maradékira, az után ódalaflag lévő atyafiakra hagyván, 's azon Eszt. megélemedett korában meghalálozott. Sz. Jóbon temettetett, a' mint a' Koporsó kövének reírása, és temetésére Bethlen Gábornak meghívó Levele bizonyította, a' hol őtet *Régi vitéz Úrnak*, és *érdemes Hazafinak* nevezi.

1621. Ennek Fia Ferencz, Bihar Vármegyei Fő, és Máramarossi örökös Ispány, felesége Bethlen Drusina.

1657. Erdélyi Fejedelemlennek választatott, és a' mint Bethlen II. Könyv. írja: „erre a' méltóságra Erdélynek minden Nagygyai között legérdemesebb volt.

1658. Ennek fia László, Máramarossi örökös Fő-Ispány, az Erdélyi Fejedelemlennek Tanácsosa. és Székelyi három Széknek Fő-Kapitánnya maradék nélkül meghalt.

1609. Istvánnak maradéki: 1641. István. 1685. László. 1722. László, és ennek fiai László, Gedeon, és József a' mi időnkben éltek.

1609. Jánosnak maradéki: 1667. Ferencz, Erdélyi Fejedelemlennek Tanácsosa, Kolos Vármegyének Fő-Ispánnya, 's Várának Kapitánnya, az Udvarhelyi Széknek Fő Királyi Birája. Ettől származnak az Erdélyi mostani Rhédey Grófok, és

1775. János, Hadi Vezér, a' Magyar Nemes Testörző Seregnek másod Kapitánnya, a' Mária Thérézia Rendjének Vitéze, Császári, 's Királyi Kamarás, és belső Titkos Tanácsos, az után

1688.

1688. Ferencz, kinek felesége Maeskássy Ersébeth, ennek fia Sigmond, kinek felesége Báró Wesselényi Katalin nemzette Ferenczet, Királyi Udvarnokot, és Tanátost, kinek Csemlóczky Máriától született fia a mostan élő Gróf Rhédey Lajos, Császári, 's Királyi valóságos Kamarás, Ezerédes, Bihar Vármegyei Főispányi Helytartó, és Leopóld Jeles Rendjének Vitézze.

1808. Gróffá lett, van jeles ifjú testvére Kis-Rhédei Rhédey Ferencz.

§. 247. *Patóháza*, Oláhul *Pató*, 140. házból álló falú a Szamos parton, szép kis erdeje, jó kövér szántó földgye, gazdag fű termő helyei, sok hasznos hajtó gyümölcs termő *lankái*, melyeket a Deák *Lucus-tól* neveznek az Oláhok, Szathmár a piattza, Magyarok, és Oláhok lakják, ezeknek Templomjok, és Papjok. Birják: Gróf Teleky, Báró Bánffy, Báró Wesselényi, Darvay, Zoltán, Csabay, Szöke, Görög, Fülep, Décesey, Gáspár Urak, és Pathó Anna Kún Dávidné utolsó ezen a néven.

Régenten Magasmarthnak-is hivattatott, és *Pathó* nemzetség birta egészsen.

1460. Magasmarthi Pathó István Király emberének neveztetett Mátyás Királynak parantsolattyába Mykolay Lászlónak részére Charnavoday Egyed ellen.

1547. Pathó Menyhért Magasmarthi rész jószágába új Királyi adománnyal megerössített.

1600. Patóházán, másképp Magasmarthon Perényi Sófának Zekell György özvegyének rész adatott.

1612. Egry Anna négy telket itten Kende Frusinnának 250. forinton elzálogosított.

1665. Sándorházy Ferencz, és Thúry Susánna felesége, azonkívül Mária Kende Jánosnak, Sófia Horváth Istvánnak hitvessei,

1717. Viszocsányi Sándor ezen helységnek részeibe Királyi adomány mellett béiktattattak.

§. 248. *Szamos telek* 80. házból álló falú a' Szamos kerületébe, jó termő határa, lapályos földgye, mellyet a' Szamos vize nagyon kövérít, és azért mindentéle veteményt bőven terem, kaszálói jók, Oláhok, kiknek Templomok, és Papjok helybe, és kevés Magyarok lakják. Földes Urai: Báró Wécsey, Geöcz Királyi Tanácsos, Gáspár, Rápolthi Nagy, Thólnay Királyi Tanácsos özvegye, Matay.

Régenten a' Szinyéri Uradalomhoz tartozott, és Megyesallyai Morócz Istvánnak fiú ágon lett magva szakadtával

1520. a' Báthoriak magok között felosztották.

1628. Kálos Istvánnak,

1631. Zóltán Jókának benne rész jóság,

1635. Bethlen Istvánnak egész helység Királyi adománnyal adatott.

§. 249. *Apa Magyar*, és Oláh falú, 300. házból áll, földes Urai: Gróf Teleky Sámuel, Báró Wesselényi József, Báró Wécsey Miklós, Gáspár, és Darvay Urak. Lakóssay Reformátusok, kiknek nagy kő Templomok, Prédikátorok Kiss-István Esperes, és Ó-Hitűek, 's ezeknek-is Papjok, Templomok, három nyomásra van felosztva határa, gazdagon termő földgyei a' Szamos mellett, sok szőlő hegyei: Nagy-Kis-Kökintse, Hollós, Krassai-Szug, Élő-Hegy, Köz-Patak, mellyek jó bort teremnek, kaszálója elegendő, fája tűzre, épületre közel, a' Szamos vize mossa határát, mellyen jó hasznót hajtó malmok vagynak, a' Szinyér pataka-is alatta foly, Hegyein Kalcedon kövek, és Gipsz találatnak, Torda nevű hegy tövébe pedig a' Nagy-Kökintsén bányát-is mivelnek, 's régenten-is miveltek, mellytől neveztetett *Kő-Kökintsének* a' Hegy-is.

Apa nemzetségtől vette nevezetét.

1298.

1298. III. András Királynak Levelében Gergely, és Jakab Gróf *Apának* fiai említetnek Váradi Püspök leírásában 123. lapon. Azután a' Megyessi Uradalomhoz tartozott.

1414. Miklós, és Simon, Jánosnak Megyessi Bán fiának fiai tanú vallatást tettek: hogy Sándri Balknak fia, Imre, és Sándor Bélteki Drágh Vajdának fiai az ő jobbágyikat Apában megfosztották.

1492. Megyesallyai Morócz István Margith feleségével Királyi adomány mellett Apa helységében békittatott.

1610. Apay Bálintnak egy Nemes Udvar helyet Királyi jóva hagyással Báthory Gábor ajándékozott.

Azon Eszt. Szirmay György az Apai hegyen három szőlőt nyert Királyi adománnyal.

Azon Eszt. Nagy Gergely is egy Nemes ülést.

1616. Nevezett Apay Bálintnak, és Nagy Gergelynek egész Apa helysége Királyi adománnyal adatott. De

1629. Ruszkai Kornis 'Sigmond maga részét megtartotta.

1638. *Zúgó-Patak*, és *Hó-Patak* között lévő liget erdő eránt villongása volt a' Szinyérvárallyiakkal.

§. 250. *Jósephháza* elegyes Magyar, Orosz, és Sváb falú, 125. házból áll, nagy Ország út Bereg, Ugócsa Vármegyékből Nagy-Bánya felé, nagyobb részét a' Gróf Károlyi ház bírja, de bir benne Bárány Wécsy Miklós Fő-Ispány, Gróf Teleky Sámuel, Szirmay, Tóth, és Kacsó; lakóssai Katolikusok, Réformátusok, és Ó-Hitűek, mind a' három rendbélieknek Templom-jok, és Papjok, határja három nyomásbéli, kétszerest, rozst, tengerit, és zabot terem, földgye térséges, és kövecses, mak termő tölgyes erdeje, szőlő hegyei, 's meglehetősen bora, piattza Megyes, Várallya, és Szathmár.

Régen-

Régenten a' Megyessi Uradalomhoz tartozott, a' Megyessi Bánok birták, és azoknak *József* fiától vette nevét.

1520. Megyessy Morócz István halála után, az Ecsedi, és Zaniszlóffy ágon lévő Báthoriak magok között mint anyai jószágot felosztották.

1585. Zokolyi Györgynek rész jószág,

1609. Ecsedi Báthory Istvánnak fiú ágon lett magva szakadtával Csomaközy Péternek egész helység,

1624. Kováchóczy Istvánnak,

1629. Károlyi Katalinnak-is benne rész jószág Kírályi adománnyal adatott.

§. 251. *Aranyos-Megyes*, térségen fekvő 260. házból álló Mező Város, és Posta hely, nagyra kiterjedett, s minden veteményt bőven termő szántó mezeje, hasznos kaszálója, híres *Gombás*, *Etény* nevű erdei, jó bort termő *Bikk*, *Csiap*, *Ördög*, *Beszorkány*, *Kaczkó* nevezetű szőlő hegyei; lakossai Református Magyarok, és Ó-Hitű Oláhok, mind a' két vallásuaknak fa Templomok, és Papjok van, hét Országos vásárja esztendőnként. Szép négy szegületű vára volt, melyet alább leírjuk. Van a' határán egy úgy nevezett *Tatár domb*, a' *Rákta Éger* parton, melyről az a' köz vélekedés: hogy IV. Béla Király idejében, midőn ezen vidéket feldúlták a' Tatárok, itt tanyáztak, az erdőre, és vízre nézve táborozásra igen alkalmas hely lévén. Birják: Gróf Teleky Sámuel, Bárá Vesselényi József, a' Károlyi Grófi ház, és Becsky Urak, kik főben járó hatalommal-is birnak, de vannak több kisebb birtokosok is: Szeleczky, Eötvös, Darvay, Way, Szirmay, Melczér, Kacsó, Boros, Egry, Tóth, Szathmáry, Terge, Sapsy, Fényes, Nemések.

Régenten tsak Megyesnek, vagy Megyesallyának neveztetett, hanem minekutánna a' régi várát annak föl.

földes Urai igen fényesen felépítették, annak ritka nagyságú *aranyos* palotájától, *Aranyos* elő nevét nyerte. Gyöngyössy István-is Kemény Jánosról írott Verseinek 2. Könyvében ezen Várat *Szépnek* nevezi, Lónyay Annának Tatár rabságában lévő férje után esdeklő zokogását e'képpen leírván :

„ Légyen mindenemnek haracsló vására,
 „ Ócsó becsre kellyen a' *Szép Megyes* vára,
 „ Csak kiváltásodnak készülhessen ára,
 „ Hidd el : nem szomorít mind ezeknek kára!

1278 Eszt. előtt már vára volt, és *Jákó* várának neveztetett. András *Jákó* fia, *Kaplonyi* nemből való birta hanem olly rettenetes tselekedetre vetemedvén : hogy IV. László koronázott Királyát buzogánnyával megütögette, ezen Felség bántásért azt elvesztette, és Miklós Erdélyi Vajdának, Mórícz Mester fiának adott az említett Király által, a' mint kitetszik e' következő Jel Levélből : „ László Istennek kegyelméből Magyar, Dalmát, Horváth Országoknak Királya. Mi „ vél hogy hívségtelen tettei miatt Andrásnak, *Jákó* „ fiának, *Kaplonyi* nemből lévőknek, a' ki a' Mi Országunkban, a' mi koronáztatásunk után, midőn már „ koronázott Király lettünk volna, Felségünknek fényességére dühössön rohanván, buzogánnyal minket „ megütött, ezen hallatlan, és illetlen tselekedetért „ szégyenlették minnyájan a' Mi Királyi személyünket „ gyalázatos, és rettenetes verés miatt bántódva lenni; „ azért Mi, a' mi Országunk Egyházi Fő-Papjainak, „ Zászlós Urainak elcibe terjesztvén ezen tselekedetet, „ egyenlő akaratlall végezték : hogy ezen irtóztató, és „ hívségtelen tette miatt nevezett András, az hívségtelenek számában irattasson, és Levelessé tétessen, „ (*proscriptus maneat*), és mivel az ollyan hívségtelenek a' jószávjoktól-is törvény szerint megfosztanak, és gyalázatos büntetéssel büntettetnek, akarjuk : hogy Miklós Erdélyi Vajdának, és Zólcneri Isapánynak, Mórícz Mester fiának, a' mi hívünknek, és kedvesünknek, a' ki gyermekségének első esztendejétől, a' Hazának, Koronának, és nekünk híven „ szolgált, kivált mikor *Fintha* Nádor Ispány által „ rab-

„ rabságba tettünk, félre tévén minden vagyonyját,
 „ és szerentsének esetét, minket a' rabságból megsza-
 „ badított, említett Andrásnak birtokai *Megyes* mel-
 „ lett, a' *Zamus* vizének mentében fekvők, *Jakovára*
 „ nevezetű vára, minden hozzá tartozandóival adattassa-
 „ nak. A' mint az említett hívségtelentől ezeket elvévén,
 „ Királyi kegyelmünkből adtuk, és megmásolhatatlanul
 „ ajándékoztuk említett Miklós Vajdának, az ő ma-
 „ radékinak, és ivadékinak örökös, és megmásolhatat-
 „ lan jussal birattandókat. Adatott Benedek Mester
 „ Esztergami Szent Egyházra választot, és Budai Pré-
 „ post, a' mí Udvari Al-Kantzellárunk, kedvesünk, és
 „ hívünk keze által. Urunk' 1278. Eszt. Martiusnak
 „ 7dik Kalendáján, Országlásunknak harmadik Eszt.

IV. László Király ugyan 1272. Eszt. tíz esztendő-
 korában koronáztatott, de mivel a' gyám atyainak
 gondviselése alatt volt, országlásának idejét tsak 1274.
 Eszt. számlálni szokta volt, a' mint több adományi le-
 veléből kitetszik.

Ezen Miklós Vajdának, *Móricz* fiainak maradéki
 birták tehát ezentúl, kik hol *Móricz*oknak, hol *Móricz-*
*hidai*oknak, hol *Megyessi*, vagy *Megyessallyai Bán* fiai-
 nak neveztettek.

1351. Báthory László, Zabolchi Fő-Ispán, Annát-
*Móricz*hidai, és *Megyessallyai* Vajda Miklós fiának *Mó-*
*ricz*nak leányát vette házasságba, melly *Pók* nemből
 eredett, 's ezzel nyerte *Somlyót*, és úgy lett a' *Som-*
lyai Báthoriak törseke. A' mint *Ecsednek* leírásában
 eléadtuk.

1369. Miklós Vajdának Simon unokája I. Lajos
 Király alatt *Dalmátziai*, és *Horváth Országi Bán* volt.

1414. Miklós, és Simon, Jánosnak, néhai *Megyes-*
si Simon Bán fiainak fiai tanú vallatást tettek: hogy
Sándri, *Balk*nak fiai, *Imre*, és *Sándor*, *Bélthei* *Drágh*
Vajdának fiai az ő *Megyessi* jobbágyaikat megfosz-
 tották.

1415. Báthory Antal a' Megyessi Uradalomnak felét Megyessi Bán unokájától kiperlette, de ezen ítélet véghez nem vitetett. Mert

1429. A' Megyessi Uradalmat Simon, Jánosnak, néhai Simon Megyessi Bán fiának fia,

1442. Móriczhidai Móricz, Simonnak, néhai János, Bán fia fiának fia birták.

1492. Megyesallyai Mórócz István Margith feleségével ezen Uradalmat új Királyi adománnyal leány ágrais felkérték. Vár nem említették, hanem csak *Megyessi Kuria*, és hozzá tartozandó Apa, Krassó a' vámmal, Tóthfalú, Lipó, Borhid, mind a' két Veresmarth egész helységek.

1493. A' Megyessi Várat Báthory András, és István az Ecsedi ágból hozzá tartozandóival erő hatalommal elfoglalták, ellent mondván Báthory János, és Miklós a' Somlyai ágból Zaniszlónak fiai a' Jászai Konvent előtt, mivel ezeket-is hasonló jüssal illette.

1519. Báthory István Nádor Ispány, András Zathmári Fő-Ispány, és György Fő-Lovász Mester fiú ágon történhető magvok szakadtával Rozgonyi Istvánt II. Lajos Királynak reá állásával ezen jószágban testvéreknek örökbe fogadták.

1520. Hoászszas per után, az Ecsedi, Somlyai, és Zaniszlóffi Báthory ágak ezen Uradalmat Verbeuczy István Királyi Személyes előtt magok között felosztották, a' mint az I. Rész. §. 147. eléadtuk.

1549. Hogy a' *Gombás* erdő a' Megyessi Mező Városnak, Udvari, és Batizi helységeknek határához tartozik, elítéltetett.

1588. Hagymássy Györgynek egy Nemes Udvar, és négy telek benne Királyi adománnyal adatott, a' hol már *Aranyos* Megyesnek neveztetik.

1600.

1600. Ujhelyi István, és felesége Bagossy Katalin két telekbe, Patkós Menyhért hitvessével Milosich Ersébettel egy Nemes ülésbe béiktattattak.

1610. Szirmay Györgynek egy Nemes Udvar a' Báthoriak által ezen Városba bévallatott, és Királyi jóva hagyással helyben hagyatott.

1626. Utolsó Báthory András fiú maradék nélkül meghalván, ezen jószág

1630. Lónyay 'Sigmondra, akkor Kraszna, azután Bereg Vármegyei Fő-Ispányra szállott, a' ki Lónyay Istvánnak Báthory Katától, Zankzlófi Báthory Elek, és felesége Jakchy Anna leányától született fia vala. Ez a' Megyessi várat újjítani kezdette, a' mint annak reá írása mutatta.

1633. Pászthoy Máthénak, és feleségének Chamay Annának benne rész jószág Királyi adománnyal adatott.

1656. Lónyay 'Sigmondnak Warkocz Margith feleségétől három leányi, Susánna Bochkay Istvánné, Anna előbb Wesselényi Istvánné, azután Kemény Jánosné, Margith először Thelegdy Istvánné, az után Csáky Istvánné maradtak, és ezen, 's több jószágokkal felosztzkodtak. Várm. jegy. Könyv.

1663. Ifjabb Gróf Csáky Istvánnak, a' Zathmári Vár Fő-Kapitányának majorja volt a' Sz. János úttzának keleti végén, de rossz gondviselés alatt; mert akár melly jövevény minden kérés nélkül hozzá nyúlt szénájához, és szalmájához, innét eredett az a' köz mondas, midőn valaki kéretlenül, vagy kémélletlenül bán más ember jószágával: *Nem a' Csáky szalmája!*

1669. Lónyay Anna, Kemény János Erdélyi Fejedelem özvegye, a' Megyessi Várban titkos gyűlekezetet tartván legnagyobb eszközlője volt: hogy a' Szathmári örző Német katonaság az öszve sereglött Nemeség által a' Gombási erdőbe öszve kontzoltatott, és
azért

azért az Aranyos Megyessi, és ahoz tartozott jószágáa Leopóld Császár számára elfoglaltatott, és a' Szathmári Várhoz biratott, míg nem azt újra viszsza nyerték, a' mint az I. Rész. §. 171. megírtuk.

1670. Maga Lónyay Anna levelessé tétetvén Erdélybe menedék helyet keresett, és noha Szathmár Várnegye eleget esedezett Levelei, 's Követei által Leopóld Császárnál: hogy ezen különös szépségű, és erősségű Vár az akkori háborús időkben ő Felsége hivának menedék helyéül meghagyattasson, de a' Szathmári Hadi parantsoló, a' naponként nevedő támadás miatt azt tanácsosnak lenni nem ítélte, az Aranyos Megyessi várnak bástyái puska porral elhányatván, földig rontattattak.

1707. II. Rákóczy Ferencz támadásában a' mi ép-ségben maradott-is, annak hadai által felgyújtván, elégettetett.

Mitsoda állapotban volt elpusztítása előtt? azt azon Várnak Tisztartója Nagy Péter írásban hagyta, mellynek rövid foglalattyát eléadgyuk e'képpen:

Ezen Várnak hátulját még a' Báthoriak építették, melly kitetszik a' három sarkány fog Báthory Czimerből az éjszaki oldalon lévő felső ablaknak szemöldökén, alatta kimetzve lévén: *Bona materna Sigis de Lonia*, de a' Báthoriak idejébe tsak erősség nélkül való épület lehetett, mivel a' leveleiknek költébe így írnak: *Datum in Curia nostra Aranyos - Megyes* 1608. mivel már *Aranyosnak* nevezik, az Aranyos palotának is az ő idejékbe fen kellett állani; a' többi részeit pedig Lónyay 'Sigmond hol építette, hol megújítattá, és a' Várat sántzokkal, bástyákkal, felvonó kapúkkal megerősítette. Kitészik a' napkeleti oldalon az ablak felső részén lévő metszésből: S. L. D. N. L. Anno 1620. melly nem egyébb, hanem: *Sigism. Loniay de Nagy-Lonia*. A' Vár kapú külső felén is volt kivésve a' Lónyay Czimer ezen reá írással: „Mag. „ Comes Sigis. de Lonia. Comes Comit. Crazen. a „ fundamentis exstruxit. A. D. 1630.

A']

A' kerületén kő fallal kirakott mély árokba vizet lehetett béveenni, az ároknak külső partya vastag tölgy korlátokkal, a' belső partya pedig kemény kő fallal volt körül véve, a' négy szegletén erős bástyák.

A' külső kapú a' tömlöczczel, és a' rabházzal a' Várnak éjszaki oldalára nyílt, a' kapú felett a' Tiszt-tartónak, az oldalán pedig a' Porkolábnak, és Hajduk-nak szobái valának, innent hajolván a' déli sorra az belső kapú éppen közepette felett volt kemény bőltó-zás alatt a' felvonó kapú, és azon felül az ör álló to-rony legmagosabb.

Ezen Vár volt négy szegletű, belső épülettjei három emeletűek, ablak, 's ajtó felei faragott kőből.

Alatta mindenütt erős bólt hajtásos pinczék, az udvara közepén jó mély, és friss forrás kút.

A' második emeletbe való bėjárás kő oszlopokon álló folyosóból volt kő garádítson.

Az éjszaki szegleten belől volt keringős garádics a' nap nyugotti toronyba, és a' harmadik emeletre, a' hol leginkább Lónyay Anna Fejedelem aszszony szerezett mulatozni. Volt a' Paradítsom szoba kifestve minden állatokkal, más szoba Parnassus hegyével, és a' Nimfákkal, tűzellő kandalló benne ilyen reá írással: *Memorare novissima &c. Spes confisa Deo &c.*

A' déli soron alol volt eleség lerakó nagy bólt, azon felül az ebédlő palota olly nagy: hogy sok ember kedvére nem tsak vendégeskedhetett, de paripát futtathattott volna benne. Ott a' Musikásoknak különös felhelyek volt, és a' bóltba lejáró ajtótska, által ellennébe a' nagy Konyha, Kamara, és Szakáts ház. Ez a' nagy palota, az ő drága felkészítettésére, és díszességére való nézve *aranyos* palotának hivattatott, és attól neveztetett az egész Uradalom - is *Aranyos - Megyessinek*.

A' nap nyugotti, 's éjszaki soron mind szobák, 's közöttök kis-konyhák, és némely rejtek helyek - is valának, a' nagy torony ellenébe pedig üveges palota.

1732.

1732. Báró Wesselényi István mint örökös nagyobb részét a' zálogosoktól kiváltotta, kinek halálával Ferencz fiára szállott, a' ki

1739. Lónyay Margith részét kezéhez vette.

1744. A' Várnak felálló részeit sindellyel befedette.

1747. A' Várat egészen magáévá tette, melly most Báró Wesselényi, és Gróf Teleky részre két felé biratik.

Vagyon ezen Városba egy régi pusztá kő Templom-is, melly valóban igen nagy, 's derék épület volt, a' kerületét *Bárdt-Kertnek* hívják a' lakósok, és hogy *veres* Barátok laktak itten, azt mesélik; de nem egyéb volt, hanem Szürke Barátok Klastroma. Szent-
Iványi a' Klastromok Lajstromába, és Péterffy a' Magyar Egyházi gyülekezetek leírásába Megyessi, Megyesallyai Szürke Barátok Klastromát említik.

1500. 1531. 1547. Hogy a' Nagy-Bányai anya Klastromtól függött, azt Nagy-Bányának leírásában eléadtuk.

1559. Még azon Szerzet bírta, a' mint Krónikája bizonyította, az után már nints emlékezete.

1644. 1653. 1656. A' Templom még fen állott, mivel annak sír bolttyába temetkeztek, és csak 27. esztendőök előtt vitettek által a' Koporsók a' vár déli bástyájába.

Azok között van egy réz Koporsó szépen kifestve Warkoczi Czimerrel, Sz. írásbéli sok leczkéekkel, átkokkal, a' ki háborgattya, Deák reá írással, melly Magyarúl így vagyon: „Itt nyugszik Tekintetes, és „Nagyságos Margith Aszszony, Tekintetes, és Nagy- „ságos Nagy-Lónyay Sigmund Úrnak kedves hitvese, „se, néhai Tekintetes, és Nagyságos Nopsiczi Warkocz György Úrnak, néhai Nagyságos Bedeghi Nyá-

„ ry

„ ry Borbálától született leánya, tsendesen elaludt az
 „ Urban 8. Decemb.' éjtszaka 11. órakor, Urunk 1644.
 „ életének 38. Eszt.

Ezen Warkocz nemzetség Siléziából jött-bé az Or-
 szágba, a' Zápolya István feleségével, Hedvig Herczeg
 Aszszonnyal, 's idővel nagy jószágoknak lett Urává.

A' második Koporsó rézből szépen kifestve Ló-
 nyay Czimerrel, Sz. írásbéli sok leczkéekkel, Deák reá
 írással, melly Magyarúl így van: „ Tekintetes, és
 „ Nagyságos Nagy-Lónyai Lónyay 'Sigmond Úr, Csá-
 „ szári Felségnek Tanátsossa, Beregh Vármegyének
 „ Fő-Ispánnya, itt lelte végső nyugalomát 7. Majusb.
 „ életének 60. Urunk' 1653. Eszt.

A' harmadik Koporsó réz gombokon álló, minden
 reá írás nélkül, gyanittatik: hogy Bánffy Ersébethé,
 Lónyay 'Sigmondnak második feleségjé.

A' negyedik Koporsó vasból, Wesselényi Czimer-
 rel ezen reá írással: „ Tekintetes, és Nagyságos Wes-
 „ selényi István Úr meg hala 17. Julii, életének 37.
 „ Urunk' 1656. Eszt.

§. 252. *Görbed* elegyes Magyar 's Oláh falú, föl-
 des Úra a' Gróf Károlyi ház, 60. házból álló, lakóssai
 Reformátusok, kik Levitát tartanak, és Ó-Hitűek, lek-
 szik Megyesnek szomszédságában, térséges, és fejer
 agyagos határa, három nyomásbéli, búzát, rozsot,
 tengerit, és zabot terem középszerűen. fája van a' *Gom-
 bási* erdőnek egy részéből, piattza Szathmár.

1438. Mórícz Simonnak, néhai Megyessi Bán fiának
 fia bírta, és *Kulchi* helységnek egy darab erdejét *Geor-
 bed* helységéhez foglalta. Panasz tétetvén ez eránt *Ch-
 maközy* Pál, és András által Albert Király előtt, an-
 nak parantsolattyára Zathmár Vármegye Kyry László
 Szolgabíráját kiküldette, a' ki ilyen jelentést tett a'
 Vármegyének: „ hogy ő, a' kikől illet, és szabad
 „ volt, Nemeseiktől, és nemtelenektől, kivált a' *Kul-
 „ chei*, és *Geörbedi* helységeknek határossitól, és

„ szom-

„szomszéditól, mind a' két nemen lévőktől nyilván,
 „és alattomba szorgalmasan kinyomozott ilyen bi-
 „zonyos, és merő igazságot: hogy igen-is a' mint a'
 „legfényesebb Király Úrnak panasz tétellett, Móricz
 „Simónnak fia tselekedte hatalmasúl, és nevezett hely-
 „ségeknek fő határ jele a' *Zamus* vize; azért mivel
 „az elfoglalt föld, és erdő azon túl helyhezített,
 „igazságtalanúl foglalta-el a' *Kulch* helységtől a' maga
 „*Georbed* helységéhez. Költt Berveyen Sz Orbán
 „Pápának ünnepe után ötödik napon 1438. Eszt.

1585. Zokolyi Györgynek benne rész jószág két malommal a' Szamos vizén.

1597. Lossonczi Bánffy Györgynek,

1609. Csomaközy Péternek,

1624. Kovachóczy Istvánnak,

1629. Károlyi Katalinnak-is egész helység hol Királyi, hol Erdélyi Fejedelem adományával adatott.

§. 253. *Sárköz* falú, tér helyen fekszik, 130, házból áll, nevezetét vette a' *Sár-Eger*, és *Rákta-Eger* között való Tekvésétől, mellyeken a' Vármegye nagy hidakat tart. Vagyon nevezetes erdeje, mellyben a' Tána vize a' Túr vizével egygyesül, tölgy, bik, éger, cser fás. Szőlő hegyei Barkótza, Kapitány, Misepatak, Dobra, Pallaghi oldal nevezetűek jó bort teremnek. Lakóssai Magyarok; Római, és egygyesültt Katolikusok, kiknek szép Templomot a' mostani birtokosnak attya Báró Wécsey István Hadi Vezér építtetett, mostani Megyés Papjok Simsovich Antal. A' Refor-mátusoknak-is van nagy kő Templomok; Prédikátorok Fekete László, és Oskola Mesterek. Határja minden féle veteményt, és jó szénát terem, nagy Ország út-tya Bánya, Szathmár, Mármaros felé, friss forrásai a' Rákta Eger szélén a' *hideg* forrás, a' szőlő hegy alatt a' kerek halom szélibe a' *Szigethi* forrás, a' hol az Uraságnak számos fejős tehenekből álló majorja vagyon. Birja egészszen Báró Wécsey Miklós mostani Fő-Is-pány, kinek a' helységnek déli végén nevezetes négy sze-
gür,

gű, három emeletű Kastélya vagyon. Szathmár pia-
tza két kis mértföldnyire.

Régenten a' Sárközy nemzetség birta.

1447. Sárközy János volt Követ a' Budai Ország
gyűlésére, mikor Buda Vára Hunnyady Jánosra bí-
zódott.

1539. Sárközy Mihály Katalin leányának Perényi
Gábor özvegyének az egész helységet által adta, ma-
ga pedig Hajnácskő Várat a' Thelegdy Kusták örökös-
seitől elfoglalta, a' mint Forgách Ferencz írja.

1562. Ez a' Sárközy Mihály Balog Váránál Török
fogságba esett, a' hol mivel két előkelő Török rabo-
kat az előtti fogadása ellen Bebek Györgynek eladott,
a' Fileki Bég Haszán buzogánnyával agyba főbe verte,
azután sok kínzások közt megölette, a' mint Istvánffy
írja. Kinek fiú ágon lett magva szakadtával,

1576. Sárköz helysége Báthory Miklósnak, és fe-
leségének Lossonczy Frusinának Királyi adománnyal
adatott. De a' béiktatása ellenmondást szenvedvén, 's
attól megtisztulván,

1579. Újjontan béiktattatott.

1610. Báthory Gábor Fejedelem új Királyi ado-
mány mellett birtokába megerössítettett, a' ki egy ré-
szét Kákonyi Istvánnak hív szolgálatyáért lekötötte.

1629. Gróf Bethlen Istvánnak, Ecsedi Báthory ág-
nak fiú ágon lett magva szakadtával, mind a' két ágra
Királyi adománnyal ajándékozott.

Az után birtokossai voltak:

1640. Gróf Bethlen Kata, nevezett Istvánnak leá-
nya, Albessi Zsolyomy Dávidnak felesége.

1669. Zsolyomy Miklós, Dávidnak fia, kinek fe-
lesége volt Bánffy Ágnes.

1680.

1680. Ennek leányára Zsólyomy Kristinára, Báró Perényi Gábor feleségére.

1700. Erről ismét leányára Báró Perényi Máriára, Báró Barkóczy Sándor hitvessére szállott.

1720. Ennek megint leánya Báró Barkóczy Juliánna, Báró Sennyey Pongráczné Márta, kinek

1746. Báró Sennyey Borbála leánya volt Báró Wécsey Lászlónak felesége. Ennek

1774. Fia Báró Wécsey István Hadi Vezér, felesége volt Thólnay Festetich Judith,

1808. Kinek fia Báró Wécsey Miklós Fő Ispány, mostani birtokos.

§. 254. *Sádköz-Ujlak* falú, a' *Sár*, vagy is Nagy-Éger parton, *Sádköztől* vette elő nevét, 160. házból áll, egész határa térség, minden őszi, tavaszi vete-ményt jól terem, széna termő helye kevés, erdeje elpusztult, lakóssai Magyarok Reformátusok, kinek nagy kő Templomok, Papjok vagyon, és egygyesült Oroszok, 's ezeknek is Papjok, fából épült Templomok. Sok Zsidó-is lakja, piattza Szathmár. Birtokosai: Melczer, Gabányi, Boronkay, Ráthonyi, Szöke, Márton, Parajdy, Sepsy, Bónis, és többek.

Régenten az Ujlaky nemzetség bírta egészszén, hanem

1490. Ujlaky Domokos, Ujlaky István özvegyének Katalinnak a' hit részbe 20. arany forintért ezen helységben egy Udvar házat, 6. hold szántó földet, három népes telekkel, és egy pusztát telekkel a' kiváltságig zálogba vetette.

1552. Ujlaky Sebestyén Szigeth Várát egygyütt oltalmazta Horváth Márkal, és a' várból való kiütésével sok kárt okozott a' Törököknek.

1597. Deregnyey Daróczy Ferencz, és az ő testvére Katalin Ujlaky Mátyás felesége, egy részét új Királyi adománnyal felkérték.

1616. Ujlaky Judith, Ráthonyi Mátyásnak, 's ez előtt Ujlaky Ambrusnak, néhai Máthé fiának felesége a' Vármegye törvény széke előtt pert indított Patthian-tus Adviga, akkor Csebi Pogány Péter, ez előtt pedig Ujlaky István felesége ellen: hogy a' hit részét vegye fel, és a' Sárköz-Ujlaki, Adorjányi, Kis-Zsadányi, és Kis-Kölch nevű falukbéli rész jószágokat a' Felperesnek, mint törvényes maradéknak botsássa ki. Ez a' per folyás Magyarúl vagyon, a' Felperesnek Prókátora volt Nagyiday István, a' per felvétel ki kiáltatott, az Alperes meg nem jelent, azért a' nevezett rész jószágok a' Felperesnek minden pénz fizetés nélkül oda ítéltetett.

1665. Sófiának Horváth István, Máriának Kende János hitvesseinek, Sándorházy Ferencznek, és Thúry Susánna feleségének rész jószág,

1687. Serédy Gáspárnak egész helység Királyi adománnyal adatott. Ennek leánya Serédy Krisztina volt Kellemessi Melczer Jánosnak felesége.

§. 255. *Adorjány* régenten *Sz. Adrián*, Magyar falú, mostani birtokossai: Báró Wécsey, Sepsy, Ráthonyi, Félegyházi Jákó, Melczer, Tóth, és Daróczy Nemesek. Lakóssai Reformátusok, kiknek helyben Papjok, Oskola Mesterek, régi formájú derék kő Templomok, kevés Katolikusok is vagynak, kik Sárközre járnak Templomba, a' *Túr* vize keresztül foly a' határan, szántó földgye három nyomásra osztatnak, teremnek búzát, rozsot, és tengerit, tűzre, épületre fája, mak termő erdeje, hasznos vízi malma a' *Túr* vizén vagyon.

1262. *V. István* iffiabb Király *Adrián* földgyét Zathmár Vármegyébe Tórna telekért Ugocha Vármegyébe lévőért Nedével Munkách fiával, az most is fen álló

álló Gewdin nemzetség elejével eltserélte. Ugócs. Es-méret. 148. lap.

Azután az Adorjányi nemzetség birta, a' melly Simon Megyessi Bánnal hajdan egy nemből eredett, a' mint alább fogjuk látni.

1413. Adorjányi János, Demeternek fia, János fiának nevével-is, úgy alkudott meg Ráthonyi Tamással, a' maga vejével, Ráthonyi István fiával, és az ő Benedek testvérével: hogy mivel említett Ráthonyi Tamás Adorjányi Illonát, nevezett Jánosnak leányát házastársul vette, ha nékie, és János fiának fiú maradéka nem lenne, az egész Adorjányi helység, és Ol-táros-Löveü nevezetű pusztá Ráthonyi nemzetségre szálljon, a' Váradi Káptalan előtt. Tamás Prépostya, László Fel-Olvasója, és a' Káptalan Fő-Helytartója Domokos Kintstartója lévén. A' mint

1466. fiú ágon magva szakadván Adorjányi Jánosnak, László, és István, néhai Mórícznak, Megyessi Simon Bán fiának fiai, mint Adorjányiakkal egy tör-sökből eredett vérek Adorjánt *Megyesallyai* kerületben fekvő helységet mellékes örökösödés jussán elfoglalták. Perben idézték őket Ráthonyi Mihály, és János, Tamásnak Adorjányi Illonától, éléhozott Jánosnak, De-meter fiának leányától született fiai az 1413 Eszt. lett egygyezésnél fogva. Végre megalkudtak, és Adorjány helysége a' Ráthonyi nemzetségnél, 's annak mind a' két ágon lévő maradékinál úgy hagyatott meg: hogy ha a' Megyessi Simon Bánnak maradéki ez eránt per újjítást kezdenének, azonnal mint baj vivásban ügye vesettek a' hatalmaskodásnak díjjában marasztaltassanak (*in succubitu duelli-facti potentialis remanerent*) a' Váradi Káptalan előtt, Balás Prépostya, Péter Fel-Olvasója, Berecz Kintstartója lévén. Innét kitétszik az is: hogy *remanerent* írásnak módját a' Deákok a' Magyar *marasztalni* szóból vették.

1475. Tiszt. Várady Péternek Váradi Sz. Egyház Kanonokjának, és Zent-Jóghí Apáturság Kormányozó-jának
X 2

jának tselédgyeit kegyetlenül megverték az Adorjá-
nyiak, 's azért

1476. Eszt. 150. Nemeseikkel esküdniek kellettett
a' Leleszi Konvent előtt: hogy ártatlanok.

1488. Ráthonyi Ferencz, és György, néhai Mf-
hálnak fiai, és testvér húgok Margith aszszony, Do-
bay György hitvesse I. Mátyás Királynak adományi
levele mellett, egész Adorjány helységbe Vetéssy Márton
Király embere, és László Pap Kolosmonostori Konvent-
nek bizonyosága által béiktattattak, senki ellenek nem
moúdván. Nevezetes ezen Királyi Adományba: hogy
I Mátyás Ditső Királyunk Bécset, és Óstriát megvé-
vén Czimjébe magát *Óstriai Fejedelemnek* írta.

1495. II. Ulászló Király jóvá hagyta a' Ráthonyi
nemzetségnek Simon Megyessi Bán maradékival Ador-
jány helysége eránt 1466. lett egygyezését. Költt Bá-
chon Sz. Tamás ünnepe után harmadik napon.

1551. Ráthonyi Gáspárnak, és Pálnak: hogy Ador-
jányról nevezhessék magokat Királyi engedelem, azon
kívül Berendy Györgynek, Sárköz - Ujlaky Péternek,
és Jánosnak Adorjányba rész jóság Királyi adomán-
nyal adatott.

§. 256. *Avas. Újváros*, jó rendű Mezőváros egy
tágas völgybe a' Megyessi, és Újvárossi hegyek nap
keleti oldalába, Református Magyarok lakják, kiknek
köből épültt szép Templomok, tornyok nagy haran-
gokkal, és órával, Prédikátorok Téessy Dániel a' vi-
déknek Jegyzője, van Oskola tanítójok is 183. házból
áll az Avasságnak anya várossa. Sok erdeje a' lapos,
és hegyes részekén, tölgy, cser, musdály, és bik fák-
ból álló. Szőlő termő dombjai: Piacz, Virág, Diós,
Fővény, Balocz nevezetűek, Becsky Uraknak neveze-
tes tábla szőlőjök jó italú bort teremnek. A' *Tána* vi-
ze partyán két felől gazdagon termő földgyei, jó sző-
na tsináló helyei, frís forrásokból ivó vizei. Eszten-
dőben egy vásár esik benne Úr napkor, mellyben az
Avassi pillangós Oláh *Fáták* kivarrótt ingekbe elő al-
lanak

lanak a' *Zsukátákra*. Van a' Városnak jó hasznót
hozó vízi malma a' Tána vizén, és a' Városba fenn
álló szabad korcsmája. Földes Urai: Gróf Teleky Sám-
uel, Báró Wesselényi József, Gróf Barkóczy Ferencz,
Gróf Károlyi ház, Gróf Kornis, Wécsey, és Bánffy
Bárók, Becsky, Irinyi, Rápolthi Nagy, Kállay, Bagos-
sy, Darvay, Linkner, Dobay, Gáspár, Ajtay, Mel-
czér, Mándy, Kanisay, Jármy, Ottlik, Cseh Urak.

1422. Újvárossy János Deák, és Dienes Lossonczí
Bánnak fiai bírták. Az attyok volt László Szörényi
Bán, Mária Király aszszonynak nagy híve; Dienes,
vagy mások szerint Deső fia,

1438. Volt Erdélyi Vajda, mikor a' Törökök Er-
délyből nagy prédával hazafelé mennének, a' hegyek
szorossain őket megtámadta, és tőlök a' prédának na-
gyobb részét vissza vette.

1520. A' Zinyéri Uradalomnak tartozandóji közzé
számláltatott, és Megyesáallyai Morócz Istvánnak fiú
ágon lett magva szakadtával Báthoriak, mint anyai jó-
szágot magok között felosztották. I. Rész. §. 147.

1583. Báthory Susánna, Nemes Uray Mihály fele-
sege Újvároson egész rész jószágát nevezett férjének
1000. forintba béírta a' Jászhai Konvent előtt.

1622 Kákonyi Istvánnak,

1633. Lónyay 'Sigmondnak rész jószág benne,

1635. Bethlen Istvánnak egész helység (a' hol
már Mezővárosnak neveztetik).

1641. Paczóth Judíthnak Sennyei Sándor özve-
gyének rész,

1699. Bors Máriának Szkotka Mihály feleségének-
is rész,

1717. Viszocsányi Sándornak,

1779.

1779. Gróf Károlyi Antalnak-is rész jószág benne Királyi adománnyal adatott.

§. 257. *Ró'sa-Pallag*, vagy *Parlagh*, Oláhul *Prilog*, Oláh falú, ez előtt a' Domb alatt feküdt rendes sorba a' *Tána* víz mentében, de a' háborús, és Pestises időkben kipusztúlván Magyar lakossai Ujvárosba, s Kőszeg-Remetére költöztek által, és osztán az Oláhok megszállották, és mivel ők a' lapos földön való lakást nem szerették, dombokon szerte széjjel építettek telek földeiket minden erdejeket kiirtogatván jó szántó földeket, és kaszálókat tsináltak. Kies helyen fekszik, az egész *Avasi* helységek kilátszanak innen. Földes Urai: Gróf Teleky, a' Gróf Károlyi ház, Gróf Kornis, Gróf Barkóczy, Bárá Bánffy, Bárá Wécsey, Bárá Wesselényi, Bárá Huszszár Antalné, Gáspár, Irinyi, Becský, Matay, Geöcz, Lónyay, Melczer, Boros, és Winkler Urak.

Régenten a' Jeles *Parlaghy* nemzetség bírta, mellynek nevezetes férjfiait a' *Szenyess*i pusztának leírásában §. 11. eléadtuk.

Ró'sa elő nevét *Parlaghy Ró'si* leányzótól vette, kinek Ferencz nevű attyának Váradon Zápolya János parantsolattyából feje vétetvén, banattyába hajadonkorában megholt. §. 11.

1551. A' fiú ágon lévő *Parlaghiak* kifogyván;

1557. Somlyai Báthory István *Ró'sa-Parlagot* a' Báthoriak *Avassi* jószágához tsatolta Zápolya János özvegyének jóva hagyásával.

1583. Báthory Susánna, Uray Mihály férjének a' Szinyér - Várallyai jószággal béirta a' Jászai Konvent előtt.

1635. Bethlen Istvánnak egész helység Királyi adománnyal adatott.

§. 258. *Kőszeg-Remete* Magyar falú, nagy dombon szép rendbe szedett 51. házokkal, lakossai Reformátu-

mátusok, Templomok, Prédikátorok van, iparkodó gazdák, szántásból, vetésből, szőlő művelésből élnek, szép erdejek, mind a' hegyeken, mind a' laposabb részekén, a' Túr, Fejér, Terop, Mogyorós, Lekentze patakjai itt szakadnak össze, és ezentúl *Túr* nevet vesznek fel. Birják Gróf Teleky, Bárá Wécsey, Bárá Wesselényi, Czáró-Fogarassy, Kölcsey, Rhédey, Dobay Urak.

Régenten *Remeteszegnek* hivattatott.

1419. Cháholyi László, és János Sebestyénnek fiai Klára testvérjeknek, Kis-Zudarnak neveztetett Peter özvegyének leány negyedben éltéig adták, de Orosz Miklós Leleszi Prépost, akkor Királyi Al-Kantzeffár lévén, Kis-Zudarnak hívségtetensége által a' Királytól testvéreinek részére felkérte, azért az ő testvéreit a' Királyi ítélő Udvar eleibe idézték.

1461. Béltheky Mihálynak,

1470. Cható Gergelynek rész adatott benne.

1547. Többször említett Cháholyi Imrének leányi fiú ággá tétetvén egész helységbe,

1548. Pálfalvay Buryán László, és Remetey Lőrincz,

1569. Prépostváry Bálint, István, és Sulyok Katalin,

1598. Szentmiklóssi Popgrác Gáspár,

1627. Király Daróczi Debreczeni Tamás, és felesége Tarjányi Margith,

1749. Eötvös László, Sándor, és Imre részeibe Királyi adomány mellett béiktattattak.

§. 259. *Kanyaháza*, Oláhul *Kalinyest*, Oláh falu, 177. házból áll, szanaszét épülve, a' Túr vize alatt
ta

ta foly, melly a' Sárközi határtól elválasztja, szép forrása a' hegyek oldalába, földes Urai: a' Gróf Károlyi ház, Bárá Wécsey Miklós Fő-Ispány, Gróf Kornis, Gróf Teleky Sámuel, Bárá Wesselényi József, Bárá Huszszár Antalné, Gróf Barkóczy Ferencz, Bárá Bánffy, Bárá Perényi, Vetéssy, Szirmay, Melczer, Bagossy, Dózsa, Nagy, 's többek, lakóssai Ó-Hitűek, határja hegyes, dombos, agyagos, búzája kevés, hanem tengerije jól terem, erdeje van, szép szőlő hegyei jó bort teremnek.

Régente *Kalynháznak* neveztetett, a' Zinyéri Uradalomhoz, 's a' Megyeesi Urakhoz tartozott, hanem némely része leány ágra szállott, némely részét a' Gróf Károlyiak felkérték, a' mint Újvárosnak, Megyesnek, Zinyérnek leírásában látni lehet.

1633. Pászthóy Máthénak, ezen Vármegye hites jegyzőjének, és felségének Chamay Annának benne rész jó-zág Királyi adománnyal adatott,

§. 260. *Lekencze*, Oláhul *Likincza*, szerte szőj-jel szór 79 házból álló Oláh falú szomszéd Ugócsai K. Géczel, Temploma, Papja van, sovány földgye, jó bort termő szőlő hegye. A' falú felett vagon egy hegy könnyen faragható fehér kőből (*saxum formacum fissile*) ebből az egész Áva-ha készítenek a' lakosok tűző- és süítő kemenczékét három, négy darabból. Birják Károlyi, és Teleky Grófok, Wécsey, Wesselényi Bárok, Geotz, Bécsky, Vetéssy, Boros, 's Mándy Urak.

Ez-is régente a' Szinyéri Uradalomhoz tartozott, és mindenkor annak Urai által bíratott.

§. 261. *Komorvány*, Oláhul *Komorvána*, Oláhok lakják, sok dombokon 286. szanazeti és ültet ház van benne, munkás emberek lakják sok irtásokat tettek a' bércekbe, vagon Templomok, Papjok, mint egy kútsos Városban esik köztük és szoros hegyek közt a' belé menetel, a' pestis sem sérhetett be hozzájuk. Megtanúlták az Oláhnak a' szomszéd Viski Száz aaszonyok

tól a' len mivelést, mellyből szép vásznakat szőnek. Földes Urai : a' Gróf Károlyi ház, Gróf Barkóczy, Gróf Kornis, Gróf Teleky, Báró Wécsey, Báró Wesselényi, Báró Perényi, Becsky, Rhédey, Kállay, Wétéssy, Nagy, Matay, Elek, Szőke, Egry, Dobay, Bakay, Gulácsi nemzetségek.

Ez is régenten a' Szinyéri Uradalomhoz tartozott, a' Megyessi Bán bírta.

1520. Morócz Istvánnak fia nem lévén, Báthory nemzetség osztzkodott benne.

1633. Pászthóy Máthénak, és Chamay Anna feleségének benne rész jószág adatott.

§. 262. *Tartócz*, Oláhul *Szarsadcz*, nagy Oláh falú, 217. házból áll, dombokon szanaszét fekszik, sok bikkes bércze, kicsiny tölgyes erdeje, kevés szőlő hegye, helyben Papja, Temploma leglaposabb részébe a' falúnak, alkalmatlan helyen, mellyről a' lakósoknak ez az előadások: hogy Lekenczén, melly jó meszsziro esik ide, a' szélvész a' tornyot széjjel hányván, egy tsomó sindelyt ezen helyre vitt; a' Tartócziaik elhitették magokkal: hogy olly meszszirol vetődvén oda, nékiek oda kell építeni Templomot. A' lakósok szorgalmatos tengeri kapások lévén, alkalmasint megérik magok termésekkel. Bírják Károlyi, Teleky, Barkóczy Grófok, Wécsey, Wesselényi Bárok, Becsky, Luby, Rhédey, Nagy, Irinyi, Matay, Pap, Riskó, Gőcz, Otlik, Szőke, Korda, Draskóczy, Sepsy, és Ráthonyi Urak.

Régenten *Tharsólcznak* neveztetett, és a' Zinyéri Uradalomhoz tartozott, Megyessi Morócz István bírta.

1520. A' Báthoriak mint anyai jószágot utánna felosztották.

1635. Bethlen István benne Királyi adomány mellett beküldtetett,

§. 263.

§. 263. *Terep*, Oláhul *Trép*, Bujánházának felső végével egybe ragadva 98. házokból álló Oláh falú, Temploma, Papja, a' *Tuba* erdő, és a' Bikszádi bor kút vele-is közös, a' falú alatt foly a' *Terep* vize, melybe sok apró halakat fognak. Földes Urai: Károlyi, Teleky, Kornis Grófok, Háró Wesselényi, Becsky, Eötvös, Dobay, Nagy, és Sepsy Urak.

Ez-is a' Szinyéri Uradalomhoz Megyessi Morócz, 's Báthoriak által bíratott.

1553. Báthory Susánna, Uray Mihály férjének ezt-is a' Jászaí Konvent előtt béirta.

§ 264. *Bujánháza*, Oláhul *Bunyest*, szép dombokon szerte széjjel épült 150. házból álló Oláh falú, földes Urai: Teleky, és Kornis Grófok, Vécsey, és Wesselényi Bárok, Becsky, Dobay, Nagy, Szirmay, Sepsy, Máty, Szilágyi, Ráthonyi Urak, és mások többen. Lakóssai egygyesült Ő Hitűek, Templomjok, Papjok, a' falú alatt foly a' *Terep* vize, a' *Tuba* erdő velek közös, van külső földgye-is, melybe kevés búzajok, tengerijek terem. Remete felől elnyúló egy hezsszű tölgyes domb van, melly *Béla Várdnak* neveztetik, *Lekentse*, és *Terep* vizei össze folyásában, ezt beszélik felőle: hogy a' Tatárok beütése ellen IV. Béla Király alatt ide Vár volt építve.

Ez-is a' Szinyéri Uradalomhoz, és a' Megyessi Urakhoz tartozott régenten.

1638. Pászthóy Máthénak, és feleségének itten-is rész jószág Királyi adománnyal adatott.

§. 265. *Nagy- és Kis-Mogyorós* Oláhul *Grozoudny-Mojoros*, keresztül foly rajtok a' *Mogyorós* pataka, melytől vették nevezeteket. Régenten népes, sorba vett jó rendű helységek, most puszták, lapos földön, Templomok, és telkeiknek helyei most-is kitetszenek.

Ezek is régenten a' Megyessi, és Zinyéri Uradalmakhoz Megyessi Morócz, és Báthoriak által bíratattak.

1608.

1608. Báthory Gábor Erdélyi Fejedelem Szirmay Györgynek hív szolgálattyáért ajándékozta ezen két helységet.

1610. II. Mátyás Király ezen adományt Királyi jóvá hagyással helyben hagyta.

1611. Egry Bernárd Király embere, és Gyöngyös halászi Vadász Orbán a' Leleszi Konventnek bizony-sága Szirmay Györgyöt, senki ellent nem mondván, ezen helységekbe béiktatták. Most-is nevezetes részét Szirmay Lajos kötsének bírja.

Tsak hamar pusztulni kezdvén a' jobbhágyok las-sanként Kanyaháza, Felső Falú, Bujánháza, Ráksa, és Veresmart helységekbe költöztek, tsak ugyan földes Uraknak birtoka alá, földgyeiket pedig, és réttyeiket apródonként zálogba hányták, vagy a' leányikkal ide-genek menyegzői ajándékba (*Zesztrebe*) adták. A' mint ez eránt ilyen forma levelek találtatnak: „Avas-
„ Felső-Falúban lakó Orosz Péternek, a' ki feleségével
„ Vida Pannával 1706. Eszt. Felső falúban lakó Bargó
„ Demjénnek adott egy darab erdőt örök áron fiúról
„ fiúra, nemzetségről nemzetségre egy borjuért, a'
„ melly téssen flor. 3. úgy hogy ha valaki benne meg-
„ háborgatná, tehát a' jobb keze, két, avagy három
„ oldala tsontyával vágattassék ki: annak felette ma-
„ radgyon falújának flor. 40. Ispánnak 24. Szolgabíró-
„ nak flor. 12. Aldomása két pint bor.

§. 266. *Bikszád* dombokon, és hegyek oldalába, széjjel terjedt 230. házból álló Oláh falú, földes Urai. Teleky, és Károlyi Grófok, Wécsey, Wesselényi Bárok, Becsky, Dózsa, Darvay, Mándy, Mátyay, Tatár, Fintha, és más Nemesek. Határja két nyomásban van, sovány szántó földgye, és kaszálója-is kevés búzát, és tengerit terem. Kenyerek elegendő nem lévén, szekerezzéssel keresik étel-meket, a' só aknából sót hordanak Szathmárra, a' falú alatt foly a' *Terep* pataka, mellyhen sok apró kővi ha-lak vannak. Nagy bikkes bércei, a' *Tuba* nevű lapos erdő velek-is közös, azért fája épületre, tűzre elegen-dő, *Magura* nevű hegyen szőleji. A' határ szélén jó
sava-

savanyú víz forrása, hová Gróf Teleky Sámuel derék fürdő szobákat, és szálló házokat építtetett, 's messze földről járnak fürdeni. Ó Hitű Sz. Basilius rendén lévő Szerzeteseknek gyönyörű tér dombon Klastromjok vagyon Építette (a' mint a' Szerzetes Atyák nekünk elé adák) Esaiás Barát Apátúr, Görög nemzet, Trebisonde fekete tenger mellyékén fekvő városból való, a' hol a' Kalugyer Barátoknak elől járója (*Archimandrita*) vala de 1689 Eszt. Camellis János Jóseffel Sebastopoli Török Országi Görög Püspökkel egygyütt Rómából Magyar Országra Kollonich Leopóld Kardinál által elhozott: a' nem egygyesültt Oroszoknak, és Oláhoknak a' Római Apostoli székek léendő megegygyesülésére, mellyet fegyveres hatalomnak segítségével is, a' hol szükséges volt, szerentsesen véghez vivén, Camellis János Jósef Munkácsi Püspökké, Esaiás pedig Bihar, és Szathmár Vármegyékben a' lelkiekben segédgyévé, és Apostoli Biztossá lett. A' midőn az Avasba érkezett, azt a' helyet, a' mellyen most Monostor vagyon, megkedvelte, mint hogy magános életének módgyához, mellyhez Barát korába hozzá szokott, igen alkalmatosnak találta, tehát I. Leopóld Tsászárnak engedelmeiből itten lakó helyet egynehány Szerzetes társaival, Apáturnak nevezetvén választott magának, és azt az Avassi népnek, 's a' Papságnak segedelmével a' Templommal egygyütt fából építette, és 1700. Eszt. tökéletességre vitte. Azonban II. Rákóczy Ferencz támadásába zurzavarban keveredvén a' Haza, Sikárlón lakó Ó Hitű Nemes Szuhay Mihály törvényes feleségét magátul elüzvén, testvéreinek feleségével paráznául élt, melly vérség fertéztetéséért Esaiás atya őtet keményen megdorgálta, és Egyházi átok, 's büntetés alá vetette. Ez is haragra gerjedvén a' Rákóczy hada közzé állott, és 1703. Eszt. éjtszakának idején több veres ruhás Kurucz társaival a' Klastromra ütött, a' hol Esaiás Apáturt diribról dababra konczolván, a' Monostort felprédálta, és gyűjtotta. Ezen Esaiás Apátúr a' tökéletes Apostoli férjfiak közzé méltán számíltathatik. Jegyzésben hagyta az Orosz, és Oláh népnek megegygyesülésében tett sok fáradozását, egyszer'smind elő adgya: hogy ezen tudatlanságban nevelt nép tsupán elhagyattatásból, 's eltsábtásból fakadott

kadott ezen szakadásra. Tudni illik a' Hazának szüntelen tartó háborúsági alatt senki sem ügyelvén reájok, a' nem egyesültt Orosz részekről vették felszenteltt Püspökjeiket. Leírja a' népnek együgyűségét: hogy midőn a' Római Katolika hitnek tartása szerint oktatná az Oroszokat a' Szentséges Sz. Háromság titkaira, egy megélemedett Orosz felele nékie: *Oj! ne bulo slihati o svatej Troici, a preci lude hliba jili!* Nem volt hallani a' Szent Háromságról, még - is az emberek kenyeret ettek!

Az Apátornak halála után ezen Klastrom, és a' Templom közel 50. esztendeig pusztán maradt, szárándok Barátok tsak néha vetődvn belé, kik egy, 's két esztendeig laktak ott.

1759. Az Avassi Papságnak, és a' népnek sokszori kérésére: hogy őket az igaz Hitnek egygyességére vezérlő Szent férjfiúnak lakó helye megditsöitessék, Olsavszky Mánuel Munkácsi Püspök Sz. Basilius rendgyn lévő Szerzeteseket küldött oda. Első Elöljáró (*Hegumen*) volt Bolha Genád. 2. Túróczy Jónás. 3. Bacinszky Gábor két izben. 4. Fejér Benjamin. 5. Ortutay Arsenius. 6. Vosváry Viktor. 7. Valkoszky Jakab. 8. Fejér Basilius. 9. Csicséry Justin. 10. Sarkady Jerotheus. 11. a' mostani Lenkay Benjamin.

1769. Épültt fel a' mostani kő Templom a' Szathmári, és Ugócsai híveknek adakozásiból igen szép formára. Ezen Klastromnak egyéb hagyományi jószága nintsen, hanem egy szőleje szilvással, és gyümölcsösssel, azonkívül 6. zsellérje van a' Klastrom környékén, tartanak 4. iga vonó ökröt, és annyi lovat, egyéb aránt a' jó keresztényeknek alamisnájából élnek. Hat személyből álló ezen Szerzetes Társaság.

Ezen helység-is régenten a' Zinyéri Uradalomhoz tartozott, Megyessy Morócz István bírta.

1520. Báthoriak vele mint anyai jószággal osztzkodtak.

1604.

1604. Hosszúmező, és Técső Mármaroszi Mező-Városok határját felbolygatták, ellent mondván Perényi 'Sófia.

§. 267. *Mósesfalú*, Oláhul *Mosényi*, a' bércz oldalába 51. házból áll, Avas-Újfalúval egy bíró alatt vagyon. *Móses* nevű Bikszádi lakos kezdett itt elébb irtani, és ide telepedvén maga fiaiból, unokáiból falút szaporított. Magok a' lakosok bírják zálogba a' Ráthonyi nemzetségtől, de bír benne Becsky Uraság-is.

§. 268. *Avas-Újfalu*, Oláh *Csertész*, régi nagy Oláh falú, 200. házból áll, a' sok dombon széjjel szórva, *Templom*, *Papja* van, egyedül malát termesztének, véghetetlen bércei, bikkes, 's tölgyes hegyei, sok medve, őz találtaik benne, a' *Tuba* erdő velek-is közös, a' *Térep* patakja végig foly a' falún, vannak több sovány víz forrásaik-is.

Régenten a' Szathmári Várhoz tartozott.

1633. *Párzthó* Máthénak, és feleségének rész jöszág,

1668. Gróf Csáky Istvának egész helység,

1717. Viszocsányi Sándornak rész Királyi adománnyal adarott benne.

Mostani birtokos Urak: Károlyi, Teleky, Kornis Grófok, Wécsey, Wesselényi, Huszszár Bárók, Becsky nemzetség, Luby Károly özvegye, Daróczy, Péchy, és más Urak.

§. 269. *Felső-Falú*, Oláhul *Nyegrest*, legnagyobb Oláh falú az Avasban. Róma Várossa tsak hét hegyeken fekszik, de ez hetven hét dombon-is szerte széjjel, még-is tsak 300. házból áll, sok Nemes Oláhok lakják, házok körül nagy telekjeik, 9. 10. köblösök, mellyeken őszí, tavaszt vetések, kenderék, gyümölcsök, szénájok terem, Templomok, Papjok, *Tuba* nevű erdejek, véghetetlen bérceik, bikkesek, és tölgyesek.

gyesek. Minden Avassi bércek közt itten legmagosabb az úgy nevezett *Köves* (*Pétros*) hegyes tetejű, a' felhőket felül haladgya, a' levegő ég már olyan ritka a' tetején: hogy a' puska szó rajta tsak mint egy ostor pattanása hallatik, medvék, őzek, karoly madarak, sasok, vércsék lakják, olly vastag juhar fák találtnak benne: hogy azokat az Oláhok felhasználván, egy darabból ajtajok, 's asztalok kitélik. Itt ered a' *Túr* vize néhány forrásokból, és a' falún végig foly, sok guba kalló vagyen rajta. Van kedves ízű savanyú vize-is. Birják: Károlyi, Teleky, Kornis, Barkóczy Grófok, Wécsey, Wesselényi Bárok, Geöcz, Becsky, Mátay, Iklódy, Nagy, Sepsy, Linkner, Rhédey, Lónyay, Császy, és más Urak.

Ez-is régenten a' Zinyéri Uradalomhoz tartozott, Megyessi Móroc Izván bírta.

1520. A' Báthoriak felosztották magok között.

1633. Pászthóy Máthénak, és feleségének rész jószág adatott benne.

§. 270. *Türvékonya*, Oláhul *Turu*, a' *Túr* vizéről, melly végig folya, neveztetett. Lapos helyen szerte széjjel fekvő, 98. házból áll, szép erdeje, savany földgye, lakóssai Oláhok, Templomok, Papjok van. Birják: Károlyi, Teleky, Barkóczy, Kornis Grófok, Báro Wécsey, Lónyay, Becsky, Mátay, Sepsy, Nagy Urak, Pap, Dragus, és Sztán ott lakó Oláh Nemesek.

§. 271. *Vámfalú*, Oláhul *Vama*, Ráksához közel nap keletre, lakják Református Magyarok, és egygyesülte Oláhok, mind a' kétféléknek Templomok, Papjok, 157. ház van benne, szép lapos tölgyes erdeje, sok bikkes bércei. Nevezetes a' *Mike* nevű hegyes, kősziklás, szörnyű magas bérce, 's azok közt a' kőzvényt, és rühöt gyógyító büdös köves forrása, melly *büdös sárnak* neveztetik. Vagyon a' lapos erdőbe jó savanyú vize-is. Szőlő termő hegye kevés, inkább gyümölcs kedvéért, mivel a' szőlője ritkán érik meg.
Nagy

Nagy részét bírja Lónyay Gábor, Császári, 's Királyi Kamarás, kinek szorgalmatos tisztje gazdálkodása, az őszi, és tavaszi vetésekből, a' lisztelő, és fűrész malmokból, mésznek égetéséből sok hasznot hajt az Uraságnak. Bírnak még benne: Linkner, Eötvös, Vetésy, Bay, Korda, Péchy, Nagy Urak. A' *Tána* pataka végig folya, melly a' fent leírtt *Mike*. nevű bércz oldalról fakadt forrásból ered.

Ez is a' *Zinyéri* Várhoz tartozott régenten. Megyessi Mórocz Istvánnak fiú ágon magva szakadván;

1520. A' leány ágon lévő Báthoriak között felosztatott.

1583. Báthory Susánna maga részét Uray Mihály férjének béírta.

1615. Deregnyey Daróczy Ferencznek, kitől leány ágon a' Lónyay Jeles nemzetség származik, rész jószág,

1717. Viszocsányi Sándornak is egy rész Királyi adománnyal adatott birtok.

§. 272. *Ráksa* Oláh falú, sok dombokon, 's völgyeken fekszik szanaszét, 171. házból áll, mak termő bikkas bércei, derék szőlő termő hegyei, gyümölcs-ösei vannak. A' *Tána* vize határok szélén foly le, mellyen a' helységnek derék malma, lakossai Ó Hitűek, Templomok, Papjok van. Bércei közt a' *Komsa*, vagy *Nyalá* nevű tiszta kopasz tető, a' hol az Apai, Rákasai, és Szinyérvárallyai határok össze rúgnak, nevezetes *Pintye* nevű régi híres tolvaj lakhelyéről, kinek hajléka egy kősziklába bolt hajtás formára van kivágva. Erről ez az előadás: hogy mivel nem lehetett ötét elfogni, a' Nagy Bányai Borbély reá vétetett; hová szokott olykor bójárni fejét beretváztatni: hogy a' gégéjét vágja el. Megtselekedte a' Borbély, de *Pintye* is hirtelen felugrott, és az alatta lévő székét úgy vágta a' Borbély fejéhez, hogy az is azonnal vele egygyütt kiadta lelkét. Földes Urai: Teleky, és Kor-

Kornis Grófok, Wécsey, Wesselényi, és Huszszár Bátorok, Becsky, Geöcz, Darvay, Szirmay, Korda, Szerdahelyi, Peley, Rápolthi Nagy, Máty, Császy, Bagossy, és más Nemesek.

Ez-is régenten *Szinyér* Várához tartozott, és *Rákosnak* neveztetett. Megyessi Moróczok bírták.

1520. A' Báthoriak osztzkodtak vele.

1633. Pászthóy Máthénak, és feleségének rész jószág benne,

1646. Kemény Jánosnak, és feleségének Kállay Susánnának egész helység Királyi adománnyal adatott.

§. 273. *Szinyérvárallya*, Oláhul *Sziny*. 480. házokból álló Mezőváros, több 100. Nemessi háznál vagyon benne. *Szinyér* nevezetét vette azon nevezetű pataktól, melly a' Várhegy alatt kiszivárgó forrásokból eredvén, a' Várost végig folya, *Várallynak* neveztetik a' régi Váratól, melly a' Vár hegyin épült volt, 's omladvánnyi ma is kitetszenek. Minden Szombaton héti vásár esik benne, a' vásár bér a' Plébánosé, és a' Református Prédikátoré. Erdei a' lapos földön elpusztultak, bérczeiről még építhetnek, és tüzelhetnek. Szántó földgyei a' Szamos mellett zsirossak, és bőven teremnek, másfelé fekvők pedig igen soványok. Lakják Magyarok, Oláhok, Zsidók, és Örmények. A' Római Katolikusoknak szép Temploma, mellyek jövedelmeihez a' *Kácsa* nevezetű pusztta tartozik. 500. hold földnyi nagyságú, kerek erdőből, és tengerit termő földekből áll, mostani Plébánosza Bakay János. A' Reformátusoknak is van kőből, úgy az egygyesült Oláhoknak fából épült Templomok, 's Papjok, a' Zsidóknak is Sinagogájok. Gróf Kornisoknak tinos Udvarházok, a' Város végén is egy rongyos Kastély, melly *Nyárl* Kastélynak neveztetik. Szép szőlő termő hegyei vagynak a' Város felett: Nagy Szár, Kis-Szár, Pup, Ajtómege, Bocs, Barnics, Pereszlyénes. *Szinyér* ólidal, Vár, Elő, Közpaták, Lavicska, Verebes. Zúgó nevezetűek. A' szőlők alatt a' *Bocs* nevű hegy oldalá-

ba Kőbánya, faragásra igen alkalmas, és tartós kövekből álló. Az Apa felé való mezőbe van egy tágas völgy, melly a' Ferdinánd, és Zápolya katonái között esett véres ütközetekről *Vér-völgynek* neveztetik, mellette vannak az elesettek sír halmai. Földes Urai: Kornis, Teleky, Barkóczy Grófok, Wécsey, Weszlényi Bárok, Becsky, Eötvös, Darvay, Máty, Szilágyi, Vetéssy, Vankay, Thólnay, Dobay, Otulik, Szerdahelyi, Jármay, Balog, Jakab, Nagy, Gáspár, 's több Nemesek, és a' Nagy-Bányai Minorita atyák.

Hogy itten a' *Vár* hegyen Vár volt kemény, és meredek hegyen, azt Bell Mátyás-is kézírattyaiban elő adgya, a' fenék kövei is mütattya, és a' Báthoriak között az I. Részb. §. 147. elé adott osztály-is bizonyította. Tudni illik:

1493. Báthory András, és István Ország Birája az Kcsedi ágból *Zynér* Várát elfoglalták hatalmas kézzel; ellene mondottak Báthory János, és Miklós, Zanislónak fiai, és Somlyai Báthory 'Sigmond a' Jászai Konvent előtt, mivel ezeket-is egyenlő jussal illette.

1520. Báthory István Nádor Ispány, és Temessi Gróf, Báthory György Fő Lovász Mester, és Somogyi Fő-Ispány, Báthory András Nándor-Fejérváry Bán, és Zathmári Fő-Ispány egy részről, más részről Nemzetes Báthory Zanislóffi István, László, János, és ezeknek több atyafiai, Werbeuczy István Királyi személyes előtt megalkudtak, és felosztották a' néhai Megyessi Morócz Istvánról reájok szállott anyai jószágot, úgy mint Megyész Mezővárossát, és *Zynyri* Várát (*Castellum*) az hozzá tartozandó *Várallya* Mezővárossal. Bathuz, Udvari, Zentmárton, Apa, Zamostelek, Berencze, Josepháza, Újváros, Vámfalú, Kalynháza, Lekentze, Tharsólez, Komorzán, Bikzád, Therep, Bujánháza, Kysmonyorós, Thúrvékonya, Felsőfalú, Rákasa, másképp Rákos, Sebespatak, Iloba, Sykárló, Fekethepathak, Busák, és Tóthfalú helységekkel. Mellyből kitetszik: hogy régenten Simon Megyessi Bánnak Morócz maradéki bírták.

1563.

1563. Báthory András Zathmári Fő-Ispány, és Ferdinánd Császárnak nagy híve birtokában volt, és azért azt Zápolya János Sigmund Császárnak ostorozására menvén, ilyen tsalárdsággal: mintha Balassa Menyhártnémelly féltőbb drágaságait bátorságnak okáért beakarna vinni a' Várba, egy még vigyázni nem tudó, és könnyen hívő ifjú Báthortól kére. Az ártatlan együgyű ifjú megegyezett. A' Zápolyának pedig ládákat kövekkel megrakván, azokat szekereken szállították be a' Várba, azokban a' ládákat őrző katonákkal a' Várba bérohantak, az őrzőket széjjel üzték, a' Várat elfoglalták, és Báthory András ellen gerjedett nagy haragjokban földig rontották, melly az óltától fel sem épült. Írja Bethlen Farkas.

1583. Báthory Susánna a' Szinyérvárallyai egész rész jószágát Uray Mihály férjének 1000. forintba béírta a' Jászai Konvent előtt.

1604. Bélthekey Mihálynak, és Hidy Margith feleségének egy szőlője Báthory István által felszabadított.

1615. Deregyei Daróczy Ferencznek benne rész jószág.

1627. Farkas Istvánnak két darab szőlő,

1633. Kölchey Magdolnának egy darab szőlő határában Királyi adománnyal adott.

1638. Lónyay Sigmund tanú vallatást tétetett bizonyos Ligeth eránt, melly *Zugópatak*, és *Hópatak* mellett. Apa helysége között villongásban volt Várallyai birtokosok, Kornis Sigmund, Nyary Bernárd, Perneszy Ersebeth Bakos István özvegye, Kallay György, István, és Pál ellen.

1649. Hodossy Istvánnak, és Susánnának Nadányi István feleségének, Perényi Gáborral Szinyérvárallyai Udvarház eránt volt villongása, hogy Nádor Ispány

pány által azonnal elítéltesen, az Ország gyűlése által rendeltetett. 61. Törv. Tzik.

1654. Megyessy Pál *Kacza* nevezetű Szinyérvárallyai pusztába,

1659. Gacsályi Horváth István,

1665. Mikolay Boldi'sár, és Daróczy Sámuel Nemes ülésekbe, és szőlőkbe béiktattattak.

§. 274. *Sebespatak*, Oláhul *Sibes*, Várallyán túl domb oldalakon szerte széjjel, 50. füstös, 's kémeny nélkül való kalibákból álló falú, sok némák, és gelyvás Oláhok lakják, Illobára járnak Templomba, erdejek a' bérceken elegendő, szántó földgyek kevés, azokban is csak tengerit vetnek, kapállással keresik élelmeket, leginkább a' Várallyai szőlőkbe. Károlyi, és Teleky Grófok, Becsky, és Nagy Urak bírják.

Ez is régenten a' Szinyéri Várhoz, és annak Uraihoz tartozott.

§. 275. *Iloba*, Oláhul *Ilba*, Oláh falú, Sebespatakon túl 60. házból álló. Földes Urai: Károlyi, 's Teleky Grófok, és Becsky Urak, lakóssai Ó - Hitűek, helyben Papjok, Templomok. Pósta hivatal van benne, határja két nyomásbéli hegyes, köves, 's völgyes, kukuriczá, zabot keveset terem, napi számból, szekerezésből élnek, a' hegyeikbe érczes bányák lévén, onnan az érczet hordgyák Nagy-Bányára, van veres érczes vizek, melly a' vasat rézzé változtattya, van *Törff*, vagy égő hantya, melly minden esztendőbe meggyúlad, 's újra nevededik, sok kövé vált fa-is találta-tik a' patakjaiba, sok bércezes erdeje van, piatiza Nagy-Bánya, és Várallya.

Mindenkor a' Szinyéri Várhoz, és Uradalomhoz tartozott, azért vele egy földes Urat esmért.

§. 276. *Nagy-Sikárló*, Oláhul *Csikárló*, 130. házból a' hegy oldalába szanaszét fekszik, bércezes erdeje

je elég, bik, tölgy, cserfás, mezeje leginkább tengerit terem, szép szőlő hegyei a' falú felett, Oláhok lakják, kő Templomok, Papjok van, ezek-is szekerezéssel, kézi munkával keresik élelmeket közel a' Bányákhoz lakván. Földes Urai: a' Gróf Károlyi ház, Báró Wesselényi, Szeleczy János Királyi Tanácsos, Vankay Mihály, Darvay, Kengyel, Korda, Horváth, és Nagy Urak.

§. 277. *Kis-Sikárló*, Oláhuł *Borgó*, tér helyen a' Szamoshoz közel, 32. házból álló helység, kevés szántó mezeje, ez-is csak tengerivel vettetik, lakóssai Oláhok, kézi munkával, szekerezéssel keresik élelmeket. Egészszén Gróf Károlyi ház bírja.

Ezen két helységek - is a' Zinyiri Várhoz, és annak Uraihoz tartozandók valának.

1407. Megyessi Bánnak fiai tanú vallatást tétettek: hogy az Ó Sikárló helységeiket Béltkei Balknak fiai felégették.

1614. Pusztá volt, és Ankreiter Mihálynak rész, Báthory Istvánnak végső rendelkezéséből benne Királyi helyben hagyással adatott.

§. 278. *Monostor*, a' Szamos parton, lapos helyen 44. házból álló Oláh falú, Busáknak filiája, szántó mezeje kevés tengerit, kaszálója a' Szamos kerületibe jó füvet terem, a' Szamoson által járó hídas vagy on itten, lakóssai mezei munkával, és a' szőlő hegyeken napi számmal keresik élelmeket. A' Gróf Károlyi ház, Szeleczy János Királyi Tanácsos, Lossonczy Ferencz, Máty, Horváth, Jákó, Szilágyi Urak bírják.

Ez - is a' Szinyéri Uradalomhoz tartozandó volt, hanem

1620. Szőke Mátyásnak benne rész Királyi adománnyal adatott.

§. 279. *Busák* Oláh falú, térségen fekszik, 69. házból álló, Temploma, Papja van, földes Urai: a' Gróf.

Gróf Károlyi ház, Vankai Mihály, Mátay, és Balog László özvegye, lakóssai Ó Híűiek, fekszik a' Lapos vizének a' Szamossal való öszve folyásánál, szántó földgyei leginkább kukoriczát termenek, réttyei meglehetősek, patakozása Nagy-Bánya, fája tűzre, és építéshez kevés, szőleje van, és az arany, 's ezüst bányák szomszédságában lévén pénzt kereshetnek, szántó földgyeit néha a' víz szokta elönteni, legellője szoros, malma helyben.

Ez is a' Zinyiri Várhoz bíratott.

1520. Az osztály levélben *Bujáknak* íratik.

1684. A' Váradi Törökök hódoltyai voltak, a' mint Girót Tótfalúnak leírásában kitetszik.

§. 280. *Misztótfalu*, Oláhul *Toczgye-dsosz*, 150. házból álló régi Mezőváros, erdeje a' hegyekbe, és bérczekbe bővséggel, szántó mezeje majd semmi, azért egyedül fazekas mesterségből, szőlő művelésből, szekerkezésből, és napi szánjokból élnek a' lakósok, sem mi kenyerek nem teremvén. Szőlő hegyei szépek, és jók, G sztenyässe nevezetes, a' két Bánya Városbéliék sok szőlőket tartanak itten, mivel a' Misztótfalusi b rok jók, 's tartósak, inkább kapnak ezeken: *Bánya bor*, *Bányai leány*, *csak helyben jó!* köz beszédbe mondvan Vagyon itten három vallásnak Temploma, a' Reformátusoknak régi forma nagy Templomok tornyok nagy harangokkal, kő kerítéssel, az Oláhok most építették kőből, mind a' kettőnek Papja, a' Római Katolikusoknak Lapos-Bányáról jár Plebánusok. Minden Szombaton héti vásárok, tsinált úttyok Bánya felé. A' *Miszt* vizétől vette *Miszt* nevezetét, melly itten a' *Lapos* patakával öszve foly. A' Gróf Károlyi házá, de Vankay Mihálynak is van birtoka benne.

Régenten a' Magyaressi Bánnak fiaihoz, az után az Ecsedi Várhoz tartozott, annak Urai Báthoriak, Bethleniek, Rákócziak bírták, és ezeknek hívségtelensége által Gróf Károlyi Sándornak ajándékoztattott, Gróf Károlyi

Károlyi Antal pedig birtokában megerősítettett, a' mint Ecsednek leírásában eléadtuk.

1442. Móriczhidai Móricz, néhai Simonnak, néhai János, Bán fia fiának fia ilyen szabadsági levelet adott ezen Városnak: „Mivel betsületes férjfiak Tolvay János, és „ Nagy István Misztótfalúsi Bírák, és egyéb Esküdtek „ azonról, keserves szóval, alázatos kéréssel kérének: „ hogy mivel ők a' mi birtokunkban igen szoros helyt „ felépülvén veréjtékkel, és munkával élnek, adnánk „ nékiek ollyas szabadságnak orvoslását, melly által „ ők népesedgyenek, és az ő sokaságokba gyönyör- „ ködhessünk. Azért Mi a' Nagyságos Illona kedves „ feleségünknek, Nemes, és nemtelen hív szolgáink- „ nak vezéreltetvén tanátsával, helyes kéréseknek „ engedünk, és különös kegyelmünkéből adtunk nékiek „ ilyen szabadságokat: hogy Aszszonypataka Várossá- „ nak szokásaival élljenek minden jússaikba, Bányá- „ szi, és Magas-Ligeten lévő szöleiknek törvényyeibe. „ Sz Márton napra minden szállástól (*mansio*) 12. „ pénzt, hasonlóképpen Sz. György napján az itatra „ vetett adót (*Ungeld*), úgy minden csöbör bortól, „ mellybe 13. pint vagyon. két pénzt, akár jó, akár „ rozs folyó pénzül nekünk fizessenek. Kamaránk is „ lesz felettek, melly minden bánya mívtől (*Werk*) „ egy gyra (*Mark*) ezüstöt vegyen rajtok. A' ki a' „ szállásoknak kelyekre telepedik, 12. esztendeig, a' „ ki más pusztára épít, 3. esztendendeig semmi adó- „ zással ne tartózzék. A' mi Tisztünknek nem leszsz „ hatalmában őket itélni, vagy birságot, Birót ők „ magok közzül válasszanak, a' ki a' latrokat, tolva- „ jokat, gyilkosokat, gyújtogatókat, hamis pénzverő- „ ket, ereinekeket, és egyéb gonosz tévőket, a' több „ Esküdteknek tanátsával megitélye, 's ha valamellyik „ féltéltetével meg nem elégszik, az Aszszonypatak „ törvény székéhez fellyebb vihesse. Azt-is megengedtük: „ hogy ha valaki közzülök máshova költözködni akar, le- „ tén a' föld váltságát, és engedelmet a' Birótól nyer- „ vén, szabadon elmehessen. Mellyről adánk ezen „ szabadsági levelünket, a' mellyet maradékink közzül „ ha valaki felbontani kívánná, a' mindenható Istennek „ haragja, és a' mi átkunk szálljon reája. Költt Me- „ gyes-

„gyessen nagyobb függő petsétünk, 's hitünk alatt,
 „Sz. György Mátyr ünnepén, 1442. Eszt.

1538. Báthory András,

1546. Báthory Bonaventura, másképp Bandi,

1570. Báthory Miklós,

1586. Báthory István,

1607. Somlyai Báthory Gábor,

1633. Gróf Bethlen István,

1649. Lorántffy Susánna, I. Rákóczy György özvegye,

1652. II. Rákóczy György ezen szabadságaikat meg
 „prössítetiek, olyan változtatással: hogy Báthory Ist-
 „ván, és az utánna való földes Urak azt hozzá tették:
 „Látván az én megholt atyámfiainak leveleket, én-is
 „*confirmálok* kezem írásával, és petsétemmel, mint
 „én nékem szerelmes atyámfiainak *donatiójokat* min-
 „den részében *excepto anathemate, et fide*. Mert
 „átkot, és Istennek haragját elmúlándó dologért reám
 „nem kérek, szabad akaratom szerint, és nem hittel
 „kötelezem magamat, mert *septies in die cadit jus-*
 „*tus, et resurgit*. Báthory Gábor pedig még azt
 „hozzá tette: hogy ezentúl Ecsed Várához Úr dolgá-
 „ra ne hajtassanak.

1570. János Deák, és Nagy Pál Jakab,

1609. Kovács Boldi'sár, és Máthé Deák voltak
 Misztótfalú Várossának biráji.

1613. Nagy-Bányai Bozó Istvánnak egy Nemes
 Udvarhely,

1614. Csoknay Benedek, Ankreiter Mihály, Bátho-
 ry Pál, Báthory Istvánnak Záb fia, (*Nothus*) Béczey
 Lő.

Lőrincz, Kerekes Benedek, és György, László, Boldi-sár, Possay Sigmond, Macskásy Mihály, Csorvassy Tamás, Vetéssy László, Apáthy Mihály, Csomaközy Péter, Barbély Péter, Erebek Pál, Hagymásy István, Kis-Lőrincz, Kovács Márton, Witkay Mihály, Zénássy Mihály, néhai Ecsedi Báthory Istvánnak Udvari hivei, az ő végső rendelkezéséből, és a' Királyi Biztosoknak helyben hagyásából egy egy szőlőt Misztótfalúnak határán nyertek.

1638. Somlyai Zilágyi Ferencz két darab szőlőt,

1642. Horváth János, és felesége Ugron Erzsébeth két darab szőlőt Királyi helyben hagyással szereztek itten.

1647. Független szabad társaság akart lenni ezen Város, mindenféle szökevény gonosztévőket büntetlenül kebelébe fogadván, és védelmezvén, de hogy a' Vármegyének hatalma, és taksáltatása alá vettessék, rendeltetett 30. Törv. Tzik.

1678. Zrinyi Illona I. Rákóczy Ferencz özvegye bírta.

1685. Hazája volt Tótfalúsi Kis Miklósnak, a' ki-ből-is olyan híres betű metsző, 's Könyvnyomtató lett: hogy az Anglusok, Francziák, Belgák, Zsidók Lengyelek hozzá jártak a' mesterségnek megtanulására, az Örményeknek betűket készített, és a' Georgiai Királynak nyomtató műhelyt állított fel. Ez a' Magyar Bibliát Amsterdamba 1685. Eszt. a' maga betűivel, és költségével kinyomtatta igen gyönyörűségesen, sok aranyos betű, vagy táblájú nyomtatványok voltak között. Midőn Lengyel Ország felé Magyar Országba hoznák, egy Lengyel az *Aranyos* Bibliákról való jegyzést *Arianus* Bibliának értette, 's kevésbe múltt: hogy mind meg nem égette, nagy bajjal, 's a' Lengyel Királyhoz küldött különös követséggel szabadította meg az akkori Erdélyi Fejedelem.

Van-

Vannak ezen Városnak Levél Tárában annak lakóssait óltalmazó több levelek:

1617. Dóczy Andrástól Zathmári Fő-Kapitánytól, és Fő-Ispánytól.

1660. Wesselényi Ferencz Nádor Ispánytól, és Rákóczy György Fejedelemtől.

1662. Kemény Jánostól.

1663. Montecuculi Hadi Vezértől.

1674. I. Leopóld Tsászártól, 's Királytól, és ez Magyarúl, és Németül: hogy mind a' két nemzetbeli katonaság érthesse.

1686. Gróf Karaffa Antal Hadi Vezértől: „hogy „minden katonai szállástól, tartástól, és termés adástól, vontatástól mentek legyenek, mivel különös óltalomba vétettek. Magyarúl *Salagardának* (Salva Guardia) nevezteték, és noha 1442. Eszt. szabadsági levelek egynehány Német szókat: *Ungeld*, vagy *Tranksteuer*, *Ungleich-Robot*, *Werk* foglal magában, melyeket a' közel lévő Nagy-Bányai Szászoktól vették; de a' mint a' Birájinak neveiből, és az esedező leveleikből, melyeket velünk közöltek, és valóban ékes Magyarországgal vannak írva, kitetszik, ezen Várost tős, gyökeres Magyarok lakták. 1631. Eszt. Bethlen István földes Urakhoz így kezdték köszöntő leveleiket: „Is-tentől kívánunk Nagyságodnak, mint Kegyelmes Urunknak jó egészséges hosszú életet, és a' mi megnyomorodott szegény hazánkra, és keresztény Országunkra törekedő hadak ellenszerentsés győzedelmet!“ (Itten esedeznek: hogy a' szökevényeket ne tartozzanak kiadni). Reá írás: „A' mi a' bésfutott jobbágyok állapotját illeti; igen meg kell vizsgálni, ha nem hites, és nem kezesség alá vetetett jobbágy é? és ha nem olyan léssen, az régi jó rendtartás szerint, igen-is meg kell az afféléket óltalmazni, és ki sem kell adni. S. Bethlen. m. k.

§ 281. *Miszt Bánya-Handal*, úgy neveztetnek a' Misztófalússi bérczek közt alsó, felső Királyi munkás helyek, az alsóba vagyon 27. a' felsőbe 47. ház az ércz olva zó Kohok körül. Ezek Urat, Vármegyét nem szolgálnak, adót nem fizetnek, semmi szántások, vetések nem lévén kézi munkával keresik kenyereket a' Bányákba, 's Bányászoknak neveztetnek.

§. 282. *Lápos-Bánya*, Oláhul *Baicza*, a' hegyek közt Oláh falú, 90. házból álló, és a' helységen felül *Handal* nev. zel. alatt megint 90. házak, melyekben csak napi számosak laknak, Római Katolikusok, Templomok van, mostani Plébánusok Novák Mihály, de az egygyesült Oláhoknak is van Temploma, Papja a' falúba, minden szentás, vetés nélkül kézi munkával, sz. kereséssel, 's Bányásztsággal keresik élelmeket, két har. ad. része a' G. óf. Károlyi házé, egy harmada Nagy-Bánya Várossáé, de a' Korcsma, és malom jövedelmen kívül Lápos-Bányának kevés hasznát veszi az Uraság. A' *Lápos* pataka itt folyván, stompokat, koh. fűtőkat, malom kerekeket hajt, és sok pisztrangokat nevel a' bérczek közt. Az erdőket a' Bányák emésztik sz. n. égetéshez, olvasztáshoz, és építéshez, de a' lakósoknak is jut elegendő tűzi fajok. A' Handalon felül jobbra a' hegyek közt volt *Fekete-Bánya* Mezőváros, a' mellynek már csak a' neve van fenn.

1329. Nagy-Bánya Várossának birtoka I. Károly Király adományya, a' mint azon Városnak leírásában eléadtuk.

1588. A' Lápos-Bányai Bányákat Somlyai Báthory 'Sigmond Erdélyi Vajda haszon bérletbe kiadta Herberstein Feliciánnak.

§. 283. *Léndrdsfalú*, Oláhul *Retse*, melly hideget térszen, egészszen Nagy-Bánya Várossáé I. Károly Királynak adományyából, térségen fekszik, sovány hely, egyedül szerte széjjel szórt házaik környékén terem kevés tengerijek, 83. házból álló, a' lakósok kézi munkájok, szekerezések után élnek. Szomszéd Kővár vidékivel, Nagy-Bányához fél mértföld.

§. 284.

§. 284. *Hidegkút*, Oláhul *Moosira*, dombon fekvő Oláh falú, 130. széjjel szórt házból áll, földes Ura a' Báró Bánffy nemzetség. Lakóssai Ó-Hitűek, helyben Papjok, Templomok, határja két nyomásbéli, sovány földgye kevés búzát, tengerit, és zabot terem, szép tölgyes, és nyírfás tilalmas erdeje, piattza Nagy-Bánya, melly egy mértföldnyire vagyon tőle.

1602. Szabó Istvánnak, és Farkasnak,

1654. Way Péternek rész jószág adatott benne.

§. 285. *Felső-Újfalu*, Oláhul *Szatul nou de sus*, tágas kiterültt dombon fekszik, Oláh falú, 76. ház, Nagy-Bánya Várossájé, Temploma, Papja van, Nagy-Bányához egy fertály mértföld.

§. 286. *Alsó-Újfalu* 68. ház, széjjel szórva ez-is Nagy-Bánya Várossájé, ennek-is Papja, Temploma, mind a' kettőnek igen sovány földgye, tsak a' kertekbe terem kevés tengeriek, szénájok, és kenderek, kevés gaz, csere tűzi fájok, napi számból, szekerezésből élnek.

1329. Ezek is I. Károly Királynak adományi.

§. 287. *Feketefalu*, Oláhul *Okolis*, annyit térszen, mint kikerekített erdő, Oláh falú, 80. házból áll szanaszét több domb oldalakba, földes Urai: Mihályi Balás, és 'Sigovinyi 'Sigmond özvegyei, Vankay Mihály, Darvay Gábor, Horváth, és Mátay Urak. Lakóssai egygyesültt Katolikusok, helyben Templomok, a' *Lápos* vize a' határján foly, mellyben szép halakat fognak, és a' két partján jó tengerik, a' réttyei alkalmas szénát teremnek, legellője kevés, gyümöltsős kertyei meglehetősek.

Ez-is régenten a' Zinyéri Uradalomhoz tartozott.

1625. Vetéssi Kökényesdi Péternek Királyi adománnyal adatott.

§. 288. *Háború* pusztá mellette. Emlékezete vagyon

1625.

1625. A' fellyebb írtt Vetéssi Kökényesdy Péter adományi levelében.

§. 289. *Magyar-Kékes*, földes Urai: Báró Bánffy, a' Nagy-Bányai pénzverő ház, és Szodoray.

§. 290. *Oláh-Kékes*, földes Urai: Vankay, Szilágyi, Uray, Mátay Urak, és özvegy Mihályi Balásné.

Ezen két falúk *Kékes* folyótól veszik nevezettyeket, a' melly végig folya, az előbbent *Ungorásnak* nevezik az Oláhok, mivel ez előtt Magyarok lakták, lakóssai Ó-Hitűek, kiknek két Templomok, de egy Papjok van, határjok rész szerént dombos, rész szerént lapos, kevés búzát, rozsot, tengerit, zabot terem, szekerézéssel, és kézi munkával élnek.

1515. Báthory Györgynek, Istvánnak, és Andrásnak ezen két helység Királyi adománnyal adatott.

1564. Oláh-Kékes Vetéssy Péter, és László, azonkívül Orossy Kata, idősb Vetéssy Jánosnak özvegye, és fiai között három részre felosztatott, a' hol ezen helység Közép-Zólnok Vármegyébe *Kékes* folyó vize mellett fekvőnek mondatik.

1602. Szabó Istvánnak, és Farkasnak Magyar-Kékesen rész,

1625. Vetéssi Kökényesdy Péternek Oláh-Kékes Királyi adománnyal adatott. De

1634. Melith Péter, és Berchényi Imre Posonyi Kámarának Tanácsossi előtt ezen örökös adománytól elállott, és megesmerte: hogy tsak 1000. forint zálogba fogja ezen helységet bírni, 's azt a' Királyi Kints-Tárnak kibotsátani tartozik.

1643. Deregyey Borbálának, Kökényesdy Péter özvegyének, Ferencz, 'Sigmond, és György fiainak, Susi, Borka, Jutka, és Ersébeth leányinak Oláh Kékes helységnek fele 3000. forintban, más hason fele pedig Som.

Somlyai Szilágyi, Ferencznek 4000. forintba Ferdinánd Tsászar által béíratott. Mivel pedig Lizibona János ezen helységnek által adásáról fel volt bízattva, ennek Aranyas helysége amannak helyébe 5000. forintba által adatott.

1654. Way Péternek Magyar-Kékesen rész jószág Királyi adománnyal ajándékozott.

§. 291. *Tökés*, Oláhul *Grosch*, melly *tökét* tészén. Magos dombon fekszik, 90. házból áll, m. glehetős határja, búzát rozstot, tengerit terem, Temploma, Papja van. Ennek határán találta az úgy nevezett *Szarv-Pála-Kő* sok féle színű nagy táblákban (*Schistus cornus* de egyéb hasznát nem veszik, tsak a' házaknak, és istállóiknak elejét rakják ki vele, mivel a' lakó helyeknek földje esős időkbe igen süllyedező, 's ez által segít rajtok a' természetnek jó Ura. Birják: Van kay, Mátay, Szilágyi, Uray, Bakay, 's Bagossy Urak.

1564. Pusztá volt, és Melith Györgynek, Gyalui Wass Györgynek, és Abrámffy Györgynek benne rész Királyi adománnyal adatott.

1625. Már népes helység volt, és Vetéssi Kökényesdy Péter egész helységbe béiktattott.

1632. Ugyan ő tanú vallatást tétetett: meddig terjedgyenek határi?

§. 292. *Dombrovicza*, vagy *Dobrovicza*, régenten Magyar, most Oláh falú, 100. házból áll, Templomok, Papjok van, a' *Kékes* vize végig folya, szép tilalmas erdeje, a' határja őszi, tavaszi vetést terem, de azzal bé nem érik, szekerezésből élnek leginkább. Egészsen a' Nagy Bányai pénzverő házá. Régenten, mikor a' Magyarok laktak, *Dombónak* neveztetett.

§. 293. *Oroszfalu*, Oláhul *Rusz*, 76 ház, Oláhok lakják, Papjok, Templomok, a' *Kékes* patakja, ezt is végig folya, szekerezéssel, kézi munkával keresik élelmeiket,

meket, a' Nagy-Bányai Királyi pénzverő ház bírja egészen, Nagy-Bányához egy mértföld, mellynek

1630. Királyi adománnyal adatott.

§. 294. *Sándorfalú*, Oláhul *Sandrest*, ez is a' Nagy-Bányai pénzverő házá, 44. házból áll, lakossai Oláhok, Papjok, Templomok, Bányabéli munkával, szekerezéssel keresik élelmeket, kevés tengeriжек, szénájok terem.

1411. Rácz Uralkodónak Nagy-Bánya Várossával által adatott, a' mint Szathmár Várossának leírásában eléadtuk.

§. 295. *Pusztatelek*, Oláhul *Bontény*, a' dombokon szerte széjjel 37. házból álló Oláh falú, a' Nagy-Bányai pénzverő házá, kevés tengeriжек terem, Ó-Hitűek, Templomjok, Papjok, a' Bányai munkával élnek, két mértföld Bányához.

§. 296. *Györkefalú*, Oláhul *Csetecze*, melly váraskát térszen, a' felette fekvő vár forma hegyektől, Oláh falú, határja igen hegyes, erdős, köves, agyagos, kevés tengerit terem, fája van, lakossai Ó-Hitűek, szekerezésből, és kézi munkából élnek. Kösziklán épült derék Templomok, Papjok helyben, igen nevezetes forrása van a' helység alsó részén rettenetes nagy kösziklával körül véve, mellyekből bőven omlik ki a' víz, sok vad cseresnyéjek terem, Augustusba érik, jó pálinkát főznek belőle, piattza Nagy-Bánya.

1350. Nagy-Bánya Várossáé volt, de most a' pénzverő házá.

§. 297. *Sürgyefalú*, Oláhul *Surgest*, széjjel szort 140. házból áll, temérdek bércei, mellyeken a' magos kösziklák egy más felett kevélykednek, külső szánó földgye nints, igen kevés tengeriжек terem köves nagy telkeiken. Köszörű köveknek tsinálásából, kézi, és szekerezésbéli munkájokból élnek, lakossai Oláhok, Tem-

Templomok, Papjok van. Ezt is a' Nagy-Bányai Királyi Kamara bírja. Úgy látszik, mint ha valaha a' hegyeknek össze omlása történt volna itt; mert a' le omlott kősziklák egy máson hevernek, némely helyen mint csonka tornyok úgy állanak, másutt mint valami kőfal kerítések. Egy kis térségen az út mellett vagy két széna boglya forma kőszikla, melyeket a' széna boglyáktól megkülömböztetni alig lehet, oly szépen képzelte a' természet. Mellette folyván a' *Kapnyik* vize Kővár vidékitől ezen Vármegyét elválasztja, meredek partja Alabástrom kőből áll, melyet megégetvén az egész környékbeliek házokat fejtértenek vele. Itt laknak Karácsony Tódornak-is nyomorútt maradáki Nemességgel nyertt telkeken, a' ki 1717. Eszt. a' Tatárokat szíjjel verte Borsánál, a' mint az I. Résznek 105. §. leírjuk.

§. 298. *Kapnyik*, Oláhul *Kafnik*, Pósta hely, tsupa Bányászok lakó helye, 500. házból áll, de a' Szathmári részen csak 136. a' többi az Erdélyi részen épült, a' *Kapnik* vize választja el, temérdek nagy sokaság hemseg itten éjjel, nappal, fújják, törik, vágják, hordgyák, morsallyák, mossák, olvasztyák a' sok érczet. Most legvirágzóbb a' *Hannibál* bányája, 20. ezer forintot is béhoz hónaponként. Van Görög Katolikus Templom ezen a' részen, és Plébánia az Erdélyi részen, vannak szép források, tsinált út Mármaros felé. Itt van Erdélynek szélén a' legmagossabb *Gutîn* nevezetű hegy-is.

1588. Somlyai Báthory Sigmund Erdélyi Vajda, és Székelyek Ispánnya a' Kapnyiki Bányákat Báró Herberstein Feliciánnak haszon bérbe három esztendőre kiadta.

1717. Fel akarták prédálni a' Tatárok, de másfelé tértek, mellynek emlékezete egy kősziklán ki van vésve,

1782. Major Gergely Fogarassi egygyesültt Görög Hitű Püspök ennek Templomát Sz. Péter, és Pál Apostoloknak tisztességére felszentelte.

§. 299.

§. 299. *Nyégrefalú* Oláh helység, Felső-Bányán felül a' *Fekete* hegy oldalába, 40. házból áll, Temploma van, de Pap Györkefaluból jár hozzájuk, kevés tengerin kívül egyéb vetemények nem terem, napi számból, szekerezésből élnek, szép tiszta forrásaik, a' Nagy-Bányai Királyi Kamara bírja.

§. 300. *Bajfalú*, Oláhul *Danyest*, dombokon elszórt 35. házból álló rendetlen Oláh falú, a' Nagy-Bányai pénzverőházé határja sovány, dombos, kevés tengerit terem, Posta hely, bűdös köves hasznos feredő vize, a' hol a' Kamara fürdő házakat építtetett, és Seb-Orvost tart az itt fürdő beteg bányászokért. *Ördög-Borda*, Oláhul *Ferice* nevezetű fűvel fedik házaikat, kaszállója kevés, legellője sovány, két kézi munkájok után élnek, az arany, és ezüst Bányák egy mértföldnyire lévén hozzájuk, szemet égetnek, azt hordgyák, és a' bányákban dolgoznak.

§. 301. *Laczfalú*, Oláhul *Sistest*, 150. széjjel szórtt házból álló Oláh falú, a' Nagy-Bányai Királyi Kamara jószágának feje, Nagy-Bányához másfél mértföldnyire. Van Templomok, Papjok, kevés erdejek tüzelésre, szűk mezejek, mellyen csak szénát természetnek, kézi munkából, és szekerezésből élnek.

§. 302. *Kitz-Bánya*, Oláhul *Balcza*, a' Felső-Bányai bércek között Oláh falú egy völgybe, Temploma, Papja van. Ezek Vármegyét nem esmérnek, adót nem fizetnek, a' Város birtoka alatt vannak, szántó mezejek nints, kevés fűveknél egyebek nem terem. Felső-Bánya alatt I. Részb. 257. lap. leíratott. Ennek birtokában Mária Therezia Királyné a' Várost megerősítette. 1741. Eszt.

§. 303. *Girót-Tóthfalú*, Magyar, és Oláh falú, *Cetod* hajdani birtossától vette nevezetét, most egészen a' Nagy-Bányai Minorita Atyák Ispottályához tartozik; lakóssai Katolikusok, és Ó-Hitűek, mind a' két felekezetnek Temploma, a' Katolikusok részéről a' Papi hivatalt a' Nagy-Bányai Klastrombelli Szerzetesek látják.

vők végzik. Szép tilalmas erdeje, a' *Szaszár* pataka végig folya, nagy Ország út, 79. házból áll, szántó földgye nints, kaszálója szűken, szőleje, és gesztenyesse hasznos, piattza Nagy- és Felső Bánya, pénzt szereznek gesztenyéből, szőlőből, és szekerezésből.

1336. *Gerod* nevezetű nemzetség bírta, mellynek maradékától

1406. *Omechin János Nagy-Bányai Polgár* 600. arany forinton vette.

1408. A' Nagy-Bányai *Ispotálynak* hagyta.

1430. 'Sigmund Király,

1556. I. Ferdinánd Császár,

1557. *Isabella Zápolyának özvegye*,

1580. *Báthory István Lengyel Király* ezen kegyes hagyományt megerősítették.

1605. *Bochkay István az Evangélikusoknak* gondviselésére bízta.

1684. A' Váradi Török Bassák bírták, a' mint ki tetszik a' Nagy-Bányai Klastrom Levél Tárában credeiben található illyes leveleikből: „En a Győzhetetlen Török Csaszar Varad veg varaba lako Daftar, egynehany Lovas vitezinek Hadnagya, es Kalauza, Kobzos Ibrajin Ispaija, el vöttem leveleteket, 's eritem kivansagtokat-is, hogy az falut pusztan akarjatok hadni, ti lassatok, eritem azt-is, a' Janos dolga felől, hogy szegenyek vattok, hiszem en egy piszt is nem keritem Janosirt, nagyobb az, az ti dolgaban meg hattam, hogy jarjon az be jaro, az bironak is hogy embert adgyon nelle, van e pize a felessegi-nek, avagy nincs, abban semmit nem munkalkodtatok. Ertem azt is, hogy Kadia levelit kivantok, hüt levelet, petseit alatt, micsoda gengya a' Kadianak ram, vagy ti ratok, hiszen en jobbagyim „ vol-

„volnatok, nem a Kadiae, szallyatok helyben, a kik
 „el oszlattatok, lakjatok bekevel, az mint Morfozo-
 „nyal alkuttatok, en is meg hadlak abban, eddig
 „sem kivantam en ti tülletek többet, de az be járo-
 „tok hamis, soha igazan nem jár, egyszer egyik,
 „maszor masik, most is nem volt e emberetek, hogy
 „mastul küldöttetek az levelet, hiszen nem bantom
 „en a be jarot, tsak jarjon igazan. Kadia levelet ki-
 „vantok, hiszen az en szam az Kadia levele, az mi-
 „ben meg hadlak, abban jarjatok el. Török hütömre
 „mondom, mint Morfozany meg hagyott az szaz tal-
 „lerban, az ket par nyusztban, meg hagylak benne-
 „teket. Mostan az be jarotok miért nem jött el, at-
 „tul felt, hogy ide be meg tartom, mi hasznat ve-
 „veszem en az egy embernek, ha ugy akarok, nem
 „talallak e en meg titeket, jött volna be, ez a rab
 „felől is hozott volna valami bizonyos valaszt, va-
 „gyon e valami ereje, hogy ha szabadulhat e, avagy
 „nem, meg ijedtetek tölle, hiszen tövötökben az vá-
 „ros, mindenkor kezetekben lett volna a kezes. Jöj-
 „jön be az be jaro, az nusztbul az mi el maradt,
 „hozzatok be, vagy. külgyetek be. Akkor az be ja-
 „rotokkal el jött volna az *Busaki* be jaro, ratok ke-
 „pest az is oda maradt, oda adjatok hirt, jöjenek
 „be azzal egytitt, az ti be jarotok is be jöhet. (L.
 „S.) Anno Domini 1684. die 7. Martii Datum in Va-
 „rad. Adassek ez levelem Girot Totfalusi bironak
 „kezeben. Totfalusi Biro parantsolom, mas embert ne
 „külgy, hanem Sindmond jöjön, mert az tavalyi adot el
 „kell igazítani, kinek adta, kinek nem, ő tudgya, az
 „mostani be jarot meg fogtak, en kezes löttem erte,
 „es az magam hazanal tartom, mas levélet is kültem,
 „tsak tizen ket napot adtam, meg ez levelem el er-
 „kezik, ha addig mas be jaratokat botsattyatok
 „is, de Sidmondot mingyart külgyetek utanna, ez
 „parantsolatomat el ne mulassatok. En Kobzos Ibraim
 „Ispaija az ti Török földes Uratok. “

1687. Ezen helység a' Minoriták szerzetbéli rend-
 gyének által adatott, és ez eránt az Ország gyűlésén
 panasz tétetett.

1698. *Tejfeles* - Tóthfalúnak neveztetik Szirmay György Szolgabírónak Lajstromában, némelyek *Veslinges* - Tóthfalúnak, hívták; mivel ottan tejfelből jó édes sajtok készítettek, *Vesling* pedig Bell Mátyásnak magyarázattya szerint *édes sajtott* tészen.

1711. VI. Károly Császár ennek birtokában a' Minorita Atyákat olly móddal meghagyta: hogy hat szegényeket az Ispotályban gyámolítani tartozzanak, kik

1754. Ezen falút minden köz adó fizetéstől menté tenni akarták. I. Rész. §. 172.

§. 304. *Felső-Újsalú*, Oláhul *Szatu nou de szusz*, egy tágas kiterült dombon szanaszét fekszik, 76. házból álló Oláh falú, Temploma, Papja van, Nagy Bánya Várossáé, mellynek a' határán fekszik, igen sovány földgye, egyedül kertyekbe terem kevés tengeri-ek, kenderék, és szénájok, kevés gaz, 's csere tűzre való fajok.

§. 305. *Felső-Fernezely*, Oláhul *Füriza* a' régi fűrész malomtól, - de inkább a' *Fernezely* patakától, mellyben a' legszebb pisztrangokat fogják, a' nagy hegyek közt egy völgybe hosszan elnyúló, 104. házból álló falú, lakossai Római Katolikusok, Megyés Papjok Grünwald Lőrincz, minnyájan Bányászai munkások, szén égetők, fa vágók, fa eresztetők, szén, ércz, szalak hordók, két mértföldnél tovább van vastag deszkából tsinált selyébjén, mellybe a' Fernezelyből vizet botsájtván dombokon, völgyeken keresztül a' fát leeresztetik az ércz olvasztó Kohokig, van jó savanyú vizek, és igen jól tsinált úttok. Még a' falún kívül a' bérczek közt is Lengyel Országból, és Marmarosból ide szállott fa vágóknak, és szén égetőknek van 80. kalibájok. Mind ezek semmi vetést nem tehetnek, napi számjok után élnek.

1329. I. Károly Király Nagy-Bánya Várossának ajándékozta, mellynek itten jó haszon hozó korcsmája, és malma vagyon.

1690.

1690. Mármarosból kivándorlott Oroszok megszállották, és azért Felső-Orosz falúnak neveztetett, a' mint Szirmay György akkori Szolgabírónak lajstromából kitetszik.

§. 306. *Alsó Fernezely*, Nagy-Bányához fél mért-földnyire fekvő, 52. házból álló Oláh falú, Temploma, Papja helyben, kertyeikbe kevés tengeriжек terem, egyéb aránt a' Bányáknál szekerességgel, és napi számmal keresik élelmeket a' lakósok, ezeknek is igen kedves izű savanyú vizek vagyon a' *Grappa* nevű helyen.

1608. Lisibona Gellértnek, Nagy- és Felső-Bányai Bányászi Fő-Tisztnak Királyi adománnyal ajándékozott, kinek leány maradéki, Mikolay, Korda, Peley, és Szirmay által adták a' Királyi Kints-Tárnak annak nagy hasznával.

§. 307. *Felső-Handal*, úgynevezik a' Bányászszághoz tartozó alkotmányoknak, és a' Bányászi munkásoknak lakhelyét, melly itt két *Handalra* felosztva egy nagy várost mutat. A' felsőbe 132. házak vannak, tsupán napi számos lakó helyei, kik éjjel, nappal dolgoznak itten felváltva. Itt van a' Templom, és Katolikus Megyész Papi ház, mellynek Plebánossát Felső-Fernezely alatt említettük, és a' Fel Vigyázó Királyi Tiszteknek épületei.

§. 308. *Alsó-Handal*, 117. házból áll, mellyekben Bányászok laknak, azon kívül az ércz törő, olvasztó, választó, pergelő épületek, kohok, malmok, és hasznos kortsmája a' Királyi Kamarának. Minden héten Vásár esik benne, mellyen gabonát, és egyéb eleséget vásárolhatnak a' napi bérekből élő munkások.

Ezek az Első Részben eléadott Királyi, és szabad Városokon kívül, Szathmár Vármegyének mostani helységei; de vagynak még, mellyek bizonyos tekintetből ezen Vármegyétől elszakasztatván más Vármegyékhez tsatoltattak, és most is helyheztesésekre nézve igen kitetszenek körül vétetve lévén ezen Megyebéli helységekkal, úgy mint:

§. 309.

§. 309. *Nagy-Dobos* helységről, mely most Bereg Vármegyébe fekszik, emlékezet van, hogy

1317. Annak határát Perényi György, Imrének fia járatta.

1404. Perényi Gergelynek Királyi adománnyal adatott.

1431. Annak három Királyi mértékre kiterjedő peres földgye eránt, Cháhol, Papos, Eür, Waja, más névvel *Kustos-Vég* között igazítás tétetett.

§. 310. *Kér Szathmár Vármegyébe a' Szamos vizének mentibe fekvő helységnek elfoglalása eránt*

1292. Mikép panaszolkodott Gróf Mihály, Ubulnak fia, *Semjén* nemből való, a' most-is virágzó Jeles Kállay nemzetségnek eleje? azt az I. Rész. §. 46. eléadtuk.

1427. 'Sigmond Király Kállay Jánosnak, Miklós Leukes fia fiának, 's hív katonájának *Kier* egész helységet Zathmár Vármegyébe új Királyi adománnyal ajándékozta.

1548. Dobó Ferencznek, és Domokosnak benne rész adatott.

Az itten említett Jeles Kállay nemzetség Nagy-Kállóról ugyan, mely Szabolcs Vármegyében fekszik, írja elő nevét, és *Kér*, *Semjén*, *Panyola* helységek-is most Szabolcs Vármegyében helyheztenek, de mivel ezekről, mint Szathmár Vármegyeiekről Királyi levelek adattak, és tsak a' Kállaiak kérésére tétettek által ezen helységek Szabolcsá, 's most-is ezen Jeles nemzetség nevezes örökséget bír Szathmár Vármegyébe, e' mellett Kállay Mihály, Mihálynak Ubul fiának fia 1320. Eszt. Zathmár Vármegyének Fő-Ispánnya vala; méltán a' Kállaiakat-is ezen Vármegyének régi nemzetségei közzé számlálhattuk.

Ere.

Eredetét vette a' Pannoniát vérrel foglaló *Bolok Simian* Magyar nemből. Legelsőknek említetnek: Ubul, a' kinek még II. András Király 1220. Eszt. ajándékozta Nunkupul, és Tuth pusztákat Zabolch Vármegyében azért: hogy mikor Kálmán Herczeg az Oroszok ellen hadakozott, Egyed az Ubul testvérje ő mellette vitézül elesett. Ennek fiai:

1247. Gróf Mihály. IV. Béla, és V. István Királyok alatt, a' kinek a' többek koztt ez az érdeme volt: hogy mikor István mellett hadakozott, jobb kezén, és bal lábán nagy sebeket kapott.

1252. Egyed.

1291. Gergely. De Egyednek fiú maradéki Balásban 1590. Gergelynek Lászlóban 1370. kifogytak.

1325. Mihálynak fiai Mihály 1320. Eszt. Szathmár Vármegyei Fő Ispány, Pál, István, és László Kállai jószággal osztzkodtak, kik Kún László Királynak nagy hívei lévén, nival az üldözőik előtt Lengyelországba szöktek, 's ottan sokáig lappangottak, *Lengyeneknek* nevezettek. Ugyan ezeknek adta Kún László 1290. a' Leleszi Klostromon az Egyházi pártfogói hatalmat (*Patronatus*).

1344. Istvánnak fia János.

1364. Unokája Leukus, a' ki I. Lajos Király alatt 1351. Királyi Fő-Asztalnok, és jelen volt 1379. a' Velentzések ellen folytatott háborúban.

1344. Péter Pappá lett. Miklós a' tudománnyáról Ubul Deáknak (*Literatus*) neveztetett.

1384. Ehez özvegy Ersébeth Királyné Temesvárról küldött egy levelét, mellyben őtet eddig való hívségéről megdítseri, és arra inti: hogy ezután is a' Királyi ház ellenségével, 's különössön Laczk István-nal, a' volt Erdélyi Vajdával ne tartson.

III. András Királynak is nagy hívei voltak, a' mint a' Kállaiak Levél Tárában található levele bizonyítja: „András, Istennek kegyelméből Magyar Ország Királya, a' maga híveinek, Gróf Mihálynak, „Ubul fiának, István, és Pál Mestereknek, az ő fiainak egészséget, és kegyelmet. Mivel mi a' Ti hívségtekhez minden szeretettel, és kegyelemmel lenni kívánunk, a' Ti hívségteket kérjük ezen levelünkkel: „hogy a' mi *Baranka* Várunkat, még azon részekre „jövendünk, és veletek egygyütt azon várról rendeltessünk, híven megtartsátok. Mivel mi a' Ti hívségtekhez, a' mint előbb elé hozánk, minden Királyi szeretettel járulunk, külföldben ne tselekedgyetek, a' mi kegyelmünkért, és kedvezésünkért. „Költt Seenna mellett Sz. Gál napja után 1300. Eszt.

1427. Leukusnak fia Miklós, ennek fia János jószágaikba új Királyi adománnyal megerősítettek.

1404. Miklóshoz 'Sigmond Király küldött levelet: hogy Maróthy Jánossal a' Matsovi Bánnal mennyen Erdélybe azon lármának letsillapítására, mellyet ott Ludan Tamás, és Debrő István tsináltak.

1411. Más levelet küldött hozzája: hogy mennél hamarabb siessen Kassára a' maga legyveresseivel, a' hol maga a' Király-is rövid időn megfog jelenni.

1426. János, említett Maróthy Jánossal oda járt Oláh Országba Radul Vajda ellen; a' hol dítséretesen viselte magát. A' fia János,

1446. a' Rákos mezei Ország gyűléssén Zabólcsei Fő-Ispánnya tétetett.

1463. Kállay Pállal maga költségén hadakozott a' Törökök ellen. Ennek tsak ugyan János unokáját Lajos Királynak nagyon megdítsérő levelére,

1522. Báthory István Nádor Ispány Szörényi Bánná tette, Tomory Pállal egygyütt hadakozott Ferhá Bassa ellen.

1526.

1526. A' Mohácsi ütközetbe II. Lajos Királynak őszietére rendeltetett. Ezt Istvánffy 8. Könyv. Királya nagy hívének, serény, vitéz katonának írja, a' Magyarok által is *Katonának* neveztetett, kinek Ferencz fiától származott

1581. János, a' ki Báthory István Lengyel Király mellett az Oroszok ellen Pleskov alatt nagy vitézséggel hadakozott, és ennek.

1614. Élt István fia által származnak mostan virágzó Kállaiak, úgy mint:

1770. Gróffá tétetett Kállay János, és Nagy-Kállói Kállay Miklós, Császári, 's Királyi Tanácsos, Szabolcs Vármegyének Fel-Ispánnya, Kállay Antal, Leo, Péter, Ferencz, György, Sándor Királyi Udvarnok, ezen régi nemzetségnek érdemes tsemétéji.

§. 311. *Pályi* most Szabolcsban fekvő, de mint Szathmár Vármegyei kelységről van emlékezet:

1421. 1422. 1426. Hogy Zudarnak neveztetett Ólnodi Benedek, és Jakab bírták.

1727. Bencze, máskép Szathmár Sámuelnek benne rész adatott.

§. 312. *Panyola*, ez-is sok Jel- és Ok-Levelekben Szathmár Vármegyei helységnek tétetik:

1247. A' Váradi Káptalan bizonyosságának Egyed Zathmári Plébánosnak, és István Király Úr felesége Ersébeth Aszszony Káplánnyának jelen létében, Gróf Dienes, Merchí fia Perestöldő közben járó lévén, *Panyla* helység három részre osztatott. Egy része Benedeknek Tumpa fiának, a' *Ticze*, és *Zamus* vizeknek felső része, és *Tuur* tava mellett, más része Gróf Mihálynak, Ubul fiának, harmadik része *Panyla* Péternek jutott, minek utánna ez ló háton Kállai nemesekkel viaskodott volna.

1292. Mihály, Ubulnak fia, Semyen nemből való, a' Jeles Kállay nemzetségnek eleje, ezen Zothmár Vármegyében lévő helységnek elfoglalása eránt mikép panaszkodott? azt az I. Rész. 46. §. eléadtuk.

1379. Lajos Királynak halasztó parantsolattya: hogy mivel Kállay Ubul, és Ponyalay, Lewkes, Péternek fia Olaszországban a' Velentzeiek ellen katonáskodván törvény előtt meg nem jelenhetnek, az ő pereik ezen táborozásnak végezetéig elhalasztassanak. Költt Gyosgewron, a' Sz. Kereszt találásának ünnepe után való Vasárnapon.

1415. Frank Panyolay Jánosnak fia, és Ersébeth az ő anyja, azonkívül Dorottya, Margith aszszonyok, Veronika, Illona, Susánna, nevezett Franknak hajadon testvérei Panyola helységnek felét, melly Panyolay 'Sigmondot, Leukus fiát, és a' nevezett Frank attyának testvérét illette, az ő Török rabságból léendő kiszabadítására eladták Panyolay Lutzának, és az ő leányinak.

1424. Kállay Miklósnak, Lewkeus fiának egész Panyola helysége új Királyi adománnyal adatott.

1427. 'Sigmond Király tekintvén érdemeit, és Vitézi tetteit Jánosnak, Kállai Miklós, Lewkes fia fiának, kivált hogy Marodi János Mesternek Machoviai Bánnak zászlója alatt katonáskodván Havas-Alföldén, a' Törökök, és hívségtelen Radul Vajda ellen ditsőségesen harczolt, Kis-Sármjén, Panyola, és Beltuk helységeket, Zathmár Vármegyében lévőket ajándékozta új adományi levéllel. Költt Hozzimezzy Havas-Alföldén, Fekete Vasárnapon.

1431. Panyolay 'Sigmond Török rabságban meghalálózván, az ő magva szakadtával egy részét Báthoriak felkérték, de a' Kállaiaknak ellentállása miatt birtokában nem léphettek.

1496. Panyola helységnek határi Kállay Jánosnak részére Apáthi helységtől, melly a' Károlyi Nemeseké vala, megkülömböztettek.

1549.

1549. Ismét Panyolának a' tölgyes erdőkben felbomlott határi, Kállay János Leukesnek részére, Apáthi, és Ólchva helységektől, mellyeket Károlyi Nemesek bírtak megigazitattak.

§. 313. *Szamos-Szegh*, most Szabolcsi, ez előtt Szathmár Vármegyei helység.

1312. Zumizegi Beké Mester, a' mint Ólchva-Apáthinak leírásában kitetszik.

1397. Zudar György,

1421. Ólnodi Zudar Jakab, és Benedek bírták, kiknek Titzie vizében fogott halaikat Károlyi László, és András elvették, Zamos-Szegi halászaikat megverték.

1514. Rozgonyi Istvánnak egész helység Királyi adománnyal adatott.

1550. *Zovan* erdő, *Kechete*, és *Radna* nevezetű földek, *Kisa-Tó*, a' Pályi, és Zamos-Szegi határokhoz a' *Vaskapu* erétől, egész a' *Chahel János* Kútyáig ítéltek.

§. 314. *Kis-Semjén* helység-is Szathmár Vármegyéhez tartozott. Mert azt

1427. mint Szathmár Vármegyében fekvőt 'Sigmond Király Jánosnak, Kállay Miklós, Lewkes fia fiának új adományi levéllel ajándékozta.

§ 315. *Waja*, most Szabolcsi helység-is, melly Szathmár Vármegyébe bényúlik, annak Rohod, Papos, és Eör helységeitől körül vétetik, régenten ezen Vármegyéhez tartozott, melly nevezetét veszi a' Magyarok Pannoniába lett utolsó bėjövetelétől fogva most-is fiú ágon virágzó *Voja*, most *Way* nemzetségtől.

1021. Eszt. Sz. István Király alatt *Voja* Pogány Magyar Kereszténnyé lett, és a' keresztségből *Tamásnak*

nak neveztetett, a' mint ezen Jeles nemzetségnek a' Bárói Méltóságról adatott Jel-Levele bizonyította, és a' Gyula - Fejérvári Káptalanuak biznyság levelében - is olvastatik. Fiai voltak Mesk, Jolath, Medve, Gergely, Omyth, Ábrahám, 's ennek fia Benedek. Mert

Sz. László Királynak a' Váradi Káptalan vissza írtt: hogy midőn parantsolattyára Gabrielt, Máthénak fiát, azon földbe, melly Zothmár Vármegyébe *Woyának* neveztetik, és magva szakadt Ivankájé, Womka fiáé vala, béiktatni kívánták. a' *Woyai* Nememesek Mesk, Jolath, Medve, Gergely, Emyth, Ábrahám, és az ő fia Benedek ellent állottak.

1345. Gróf Pálnak, Ország Fő Birájának parantsolattyára, az Egri Káptalanuak biznysága által megkülömböztettek *Wojdnak*, és *Eurnek* határi, *Wojdt* akkor István Mester Királynak különös jegyzője (*Specialis Notarius Regius*) Éurt pedig a' Laskadi Nemeselek bírták.

1378. Way László Váradi Püspök volt.

1411. Waja helységét Way Ábrahám, és György bírták, de azt tőlök Chernavoday György, Jánossi Kántor László, és Bilkei Balicza Sándor elfoglalták, 's a' jobbágyaikat 616. forintig megzsákmányolták.

1412. Waja helységét Zathmár Vármegyébe Gyurgy László Itélő Mester, és az ő testvérje Gáspár Királyi adománnyal felkérték; de birtokában nem léphettek, mert

1413. Way Lászlónak új Királyi adománnyal adott ismét.

1417. Way Vitusnak Lombardiában tett jeles vitézi szolgálattyára, 's kívánására nézve, *Waya* helysége, az hozzá tartozandó jószág részekkel, 's határos falúkkal egygyütt 'Sigmond Király által Zabólc Vármegyébe által tétetett.

1418.

1418. Azon 'Sigmond Király Wajai Way Ábrahámnak érdemeire nézve, nékie, minden rokoninak, 's azok maradékinak a' gonosz tévöket meg ítélő személyes hatalmat adott, melly még a' hamis pénzt verőkre kiterjedett.

Azon Eszt. azon Király azon Way Ábrahámnak külömbkülömbféle tántoríthatatlan hívségű vitéz szolgálatit tekintvén, mellyeket Istriában, Foro-Juliumban, és Allemanniában tett saját vagyonyyainak feláldozásával, a' Jeles Way nemzetséget a' Tanais vizén által szokő, és a' szájában egy fürt szőlőt tartó szarvas, 's felette nap, hód, és csillagokból álló Czimerrel felékesítette.

Azon Eszt. Way György Titeli Prépost volt.

1419. A' Waja, és Eör közt villongásban lévő határok eligaztíattak, a' hol köztök fekvő *Jubán-földe* említettik.

1425. 1529. Waját Way Ábrahám, és István bírták, a' kiktől felét Kristina Aszszonynak halálával Nábrády János magának kívánta.

1431. Ezen helységnek egy része Nagy-Wajának, más része pedig *Kustos-Végnek* neveztetett, mivel akkor Way Péter a' Váradi Káptalan Kintstartója (*Custos*) volt, kinek a' helységnek alsó vége osztályban jutott, és villongásban lévő három ekényi földgye Királyi mérték szerint Wajától *Kustos - Véghez* nékie ítéltetett.

1507. Way László Nikomediai Püspök, és Fgri Nagy Prépost volt, melly esztendőben a' Wayaknak, és Ibrányiaknak egy forma Czimerek Királyi Jel-Levél által megújjíttatott.

1518. Way Imre Nagy Váradi Kanonok volt.

1638. Way Mihály az Erdélyi határoknak eligazítására 41. Törv. Tzík.

1647.

1647. Way Péter a' száraz vámoknak eltörlésére
91. Törv. Tzik. az Országnek Biztossai voltak.

1650. Azon Way Péter feleségével Csepi Zoltán
Annával mivel a' Királyi tábornok sok eleséggel, és a'
Királyi Kintstárnak egy néhány ezer forintokkal segítették,
Szamos-Újlak helységét Királyi adománnyal jutalomul nyerték.

1681. Way Ádám megint az Erdélyi határoknak felé
23. Tzik.

1715. Way László a' vallás dolgában 30. Tzik ki
neveztetett Országos Biztoságoknak voltak tagjai.

1744. Way László Mária Therezia anyának, és Király-
nénnek általmára 200. főből álló Lovas vitézséget, lö-
vői, fegyverrel, öltözettel kiállított, és tartotta az a'
Burgus háborúban, mellynek végezetével mint Ezere-
des viszsza tért nyugalomra.

A' mi időnkben éltek, és élnek.

1791. Way István Királyi Tanácsos, a' Pétsi Ki-
rályi Iskola Megyének hajdani fő-Kormányozója, ki
több rendbeli Ország gyűlésekben a' Király, és Haza
eránt viseltetett hűség és buzgósságát nyilván eszmé-
tessé tette.

1797. Way Daniel szabad Zászlós (*Liber Baro*)
Császári, és Királyi valóságos Kamarás, és az Erdélyi
határok elintézésében Országos Biztos.

1808. Way József, a' ki előbb Zabólc Vármegyei
Fel-ispány, azután Királyi Magyar Tanácsos, most
Udvari Tanácsos, és a' legfőbb Törvény széknek Tag-
ja, ritka ész kintsével (*talentum*) magát megkülöm-
bözteti.

1808. Way Miklós szabad Zászlós, Császári Kirá-
lyi valóságos Kamarás, előbb két ízben a' Nemes Fel-
kelő

kelő Seregnek Ezeredes Vezér Kapitánnya, most Osz-
tályos Hadi Vezér.

1808. Báró Wajai Way László, Császári Királyi
valóságos Kamarás, Magyar, és Erdélyi több Várme-
gyéknek érdemes Törvény székbéli Birája, a' Jenai
Tudós társaságnak Tagja, és Tudós Hazánkfia.

Jeles az Ibrányi nemzetség - is, melly máskép
Ibrányból 1350. Eszt. élt Ibrányi Lukácstól származik,
másod elő nevét Wajáról írja. Ez onnét vagyon: hogy
a' mint a' kezünknel lévő Királyi ítélő Udvar előtt
folyt pereiknek foglalattya mátattya;

1414. Way István Ibrányi Margitot házas társúl
vette, a' ki még élt Wajai Waynak, de az ő fia Ist-
ván, és az ő mara iék: már Wajai Ibrányiaknak ne-
vezték magokat, a' főben járó hatalmat adó Jel-Levél-
ben 1418. és a' Wayaknak, és Ibrányiaknak egy for-
ma Czimereket meg újjító 1507. Királyi adományi le-
vélben Istvántól származott Ibrányi Lászlónak fiai - is
név szerént bététettek, és birtokokat Waján meg tar-
tották.

A' több Fel-Ispányokon kívül, kik Szabolcs Vár-
megyébe ezen Nemzetségből hivatallyokat érdemessen
viselték;

1474. Ibrányi György Budai Káptalannak ének-
lője,

1507. Ibrányi István Esztergami Kanonok

1582. Ibrányi Ferencz híres Törvény tudó, és Or-
szág másod Birája volt. Ötött küldötte Makszimilián
Császár Erdélybe a' Fogaras Vára, 's földé eránt Bá-
thory István; és Békessy Gáspár között támadott per-
nek, és az Ország gyűlése-is ötött rendelte a' Szepes-
ségre az Ország határinak megvizsgálására.

1644. Ibrányi Mihály Rákóczy György Erdélyi ha-
dainak Hadnagya Kemény János alatt Katonáskodott.

1661.

1661. Ibrányi Ádám nevezetes Vitéz Török rabságot szenedett.

1707. Ibrányi László Ezerekes a' Trenchéni ütközetben elesett.

1780. Idős'bb Ibrányi Miklós Császári, 's Királyi Tanácsos, és sok esztendeig Szabolcs Vármegyei Felsőlispány, kinek Báró Wécsey Mária feleségétől fiai: János nőtelen, József felesége Kállay Franciska, Farkas előbb Szabolcs Vármegyei Alispány, most Tiszántúl való Kerületbéli Táblának hites Birája felesége Becsky Ersébeth, Mihály felesége Irinyi Juliánna, Miklós, előbb Szabolcs Vármegyének Fő-Jegyzője, azután a' Felkelő Nemes Seregnek Al-Ezerekesse, felesége Gróf Klobusiczky Mária. Idős'bb Ibrányi Miklósnak Károly testvérétől pedig Antal fia.

Még több Szathmár Vármegyéhez tartozandó helységek is említetnek a' régi Jel- és Ok-Levelekben, melyekből tizennégy az Ecsedi Láp által elnyelett, némelyeknek nevei elváltoztak, némelyek most puszták, 's így következnek a' betűknek rendi szerint:

§. 316. *Abramsfalva*, régenten falú, most pusztá.

1489. Egy negyed része elítéltetett Csáky Benedektől, Ferencz fiától Drágffy Bertalan részére.

§. 317. *Nyír-Adony*, helység, most Szabolcs Vármegyébe van, a' Gróf Károlyi ház birja; de

1609. mint Szathmárba való Csomaközy Péternek Királyi adománnyal adatott.

§. 318. *Agod*, máskép *Papfalva*.

1381. Pyliskey Istvánnak,

1431. Darahy Lászlónak Királyi adománnyal adatott.

§. 319.

§. 519. *Almás* föld,

1294. Rátholthi László Mester által birattatott.

1358. Nagynak nevezetett, Paztuhi Domokos Mesternek, Hasznosi Domokos Nádor Ispány fiának Királyi parantsolat szerint adatott.

1404. Bogáthi Filep felesége Anna Almást Királyi adománnyal nyerte.

1412. Ezen Királyi adomány kiterjesztetett nevezett Annának testvérjeire-is, úgy mint Perechey Istvánra, és Klárára, Imrének Apáthi Kapolch fiának feleségére.

1419. Perechey István, Benedeknek fia maga részét testamentomba hagyta Susánnának, és Klárának Apáthi Kopolchi Imre leányinak, kik az ő testvérétől Klárától születtek.

1420. Csáky István tanukat vallatott Vetéssy Jakab ellen; hogy az Almási jobbágyságot a' fogházból erőszakosan kivette.

1430. Jakch Dienes Váradi Püspök, János, és Mihály Székelyek Ispánnyai, és László testvérek, Kusalyról nevezetett Jakch Istvánnak fiai tanukat vallattak Dolhay László ellen: hogy az ő Almás nevezetű helységeknek részéről hamis határ levelet tsinált.

1515. Báthory Györgynek, Istvánnak, és Andrásnak Királyi adománnyal adatott.

1547. Perényi János benne részt kapott.

A' fellyebb írt Ratholdi Nemzetség,

1097. Nápoly Országának Kaserta nevű várossából szakadt Magyar Országára Kálmán Király idejében, a' mint Thuróczy írja.

A 2

1175.

1175. Ráthold volt III. Béla Királynak Vezére, a' kitől a' Ráday, Hasznossy, és Pászthóy régi nemzetségek származtak.

1217. Más Ráthold nagy ember volt II. András Király idejében, a' kivel a' szent földre is oda járt.

1301. Ráthold Istvánnak fia nagy eszköz volt benne: hogy Ventzel Magyar Királlyá lett.

1315. Hasznossy Domokos ezen nemből Nádor Ispány volt, kit némellyek Dausa Nádor Ispánnal, és Szathmári fő-Ispánnal egynek vélik, de Katona, Hazánk történeteinek Jeles írója őket megkülömbözteti.

§. 320. *Andreas* helységet,

1431. Darahy János, és László Királyi adománnyal szerzették.

§. 321. *Bács*.

1417. István Erdélyi Püspök perben idézte Gyürei Kún Györgyöt, Tamást, és Miklóst: hogy adgyák ki Szathmár Vármegyében fekvő *Bács* helységnek határ levelét, melly Dienes Lossonczy László Bán fia birtokával határos.

§. 322. *Bagda*, Szathmár Vármegyei helységek között említettik:

1411. Hogy abban Jákó Klárának, Seményi Kelemen feleségének rész jóság adatott.

1451. Pusztának mondatik, és Zilágyi Jákó Gergelynek,

1480. Petneházy Jánosnak, és Miklósnak egy rész,

1496. Petneházy Mátyásnak egész Bagdai pusztá Királyi adománnyal adatott.

Ezen

Ezen Petneházi nemzetségnek maradéka István arról nevezetes: hogy Tökölyi hadának Fő-Vezére lévén midőn a' zenebonáskodó Tökölyi Imre Törökök által Váradon rabságra tétetett, megboszszonkodván a' Törökök álnokságán Kassa Várössát 1685. Eszt. hét ezerezzel magával Kaprara Eneás Császári Vezérnek feladta, és a' Törökök ellen ezután vitézül hartzolván, 2000. forintot érő gyémántos kötszék tollal Leopóld Császár által megajándékozott.

1571. Megyery Miklós, és Pazonyi Cseres György Bagdai pusztában béiktattak.

§. 323. *Byty* pusztáról;

1650. emlékezet vagyon: hogy azt Győrö-Monostori Kemény János Királyi adománnyal nyerte.

§. 324. *Bodorteleke*, puszta

1427. említettik: hogy azt Sigmond Király Kállay Jánosnak, Miklós Leukes fia fiának, és hűv katonájának ajándékozta.

§. 325. *Új-Bogáti* puszta

1433. Bogáthy Miklósnak, és Lukácsnak Királyi adománnyal adatott.

§. 326. *Borzlyuk* helységnek

1392. emlékezete vagyon: hogy az Erdődi kerületben, Balk, és Drágh Mármárossi Ispányoknak Királyi adománnyal adatott.

1415. Az Apagyi nemzetség bírta.

§. 327. *Bozontá* helység említettik:

1511. Hogy azt Kisvárday György Királyi adománnyal nyerte. Most Alsó Bozintának neveztetik, fekszik a' Szamos, és Lapos mellett Tóthfalútól fél mért-

A a 2

nyire

földnyire Kövár vidékiben, határja közép termékenyséű, Magyarok, és Oláhok lakják.

§. 328. *Chaagh* helységnek

1423. emlékezete vagyon: hogy abban rész jószág Báthory Istvánnak, Benedeknek, Tamásnak, Mihálynak, és Bertalannak adatott.

§. 329. *Csokály* pusztája, hogy Szathmárba lett légyen, ezekből kitetszik:

1412. Gyürgyi Lászlónak, és Gáspárnak Királyi adománnyal adatott.

1417. Way Vitus birta, kinek esedezésére 'Sigmond Király Szabolch Vármegyébe által helyhezette.

1422. Hódossi Jákó nemzetségnek birtokában volt.

1496. Vetéssy Ambrusnak ajándékozott.

1542. Szent-Demeteri Bessenyő Mártonnak benne rész,

1564. Abrámffy Istvánnak, Melith Györgynek, Gyalui Wass Györgynek, és Ibrányi Ferencznek egész pusztája Királyi adománnyal adatott.

§. 330. *Eörvényes*, másképp *Erményes* helység Szathmár Vármegyébe említették: hogy

1392. Balk, és Drágh Mármárosi Fő-Ispányoknak az Erdődi kerületben Királyi adománnyal ajándékozott.

1415. György, és Sándri Drágh fiai, László, Oláh Jánosnak fia, János, és László, Sándri Balk fiának fiai birták.

§. 331.

§. 331. *Erdő-Ruszka* puszta említettik : hogy

1519. benne rész jószág Zéthényi Fodor Imrének Királyi adománnyal adatott.

§. 332. *Ezierteleke* helység említettik : hogy a' mint a' Cháholyi Uradalomhoz tartozandó

1547. Cháholyi Imre leányinak, Annának Melith Györgynének, és Katalinnak Petrichevich Györgynének adatott.

§. 333. *Ezegen* helységnek emlékezete vagyon : hogy

1561. Fekete Balogh Jánosnak benne rész jószág adatott.

§. 334. *Farnas földgye Filpes* alatt említetett.

§. 335. *Nagy-Fenek* puszta, mindenkor Károlyi Uradalomhoz, és annak Uraihoz tartozandó volt.

§. 336. *Galian* nevezetű, és Zothmár Vármegyébe lévő földnek,

1234. Eszt. emlékezete vagyon II. András Királynak levelében, a' mint *Kaplony* helységnek leírásában látni lehet.

§. 337. *Gáthi* pusztát

1423. Nábrády János, és Banky Lőrincz bírták, de Nagy Pyrichey István elfoglalta.

1426. Nábrády Nemeselek határját megjáratták, és megkülönböztették *Pereche* helységtől, melly Nagy-Perickey Nemeseké vala.

§. 338. *Gebres* helység-is Szathmárba említettik : hogy

1420.

1420. Csáky István hirta, és annak jobbágyit Vettessy Jakab a' fogházból erőszakosan kiszabadította.

§. 339. *Harang* puszta

1650. Gerő-Monostori Kemény Jánosnak ajándékozott.

§. 340. *Jankateleke* helység

1404. Bogáthy Filep özvegyének Királyi adományai adatott.

§. 341. *Isk* helységnek emlékezete vagyon: hogy

1489. abban Advigának, Malomvízi Kenderes László özvegyének rész adatott.

§. 342. *Kathol* helység említettik: hogy azt *Moh-ten* helységnek szomszédságában Zathmár Vármegyében

1390. Keuressy László, Miklósnak fia, Darambo-sy Andás, Andrásnak fia, és Egry Péter, Leukus-nek fia, Jánosnak, és Istvánnak Zánthoui Petten fiainak 100. arany forintért, és két csikó lovakért örökösön eladták.

§. 343. *Kecskefalió* említettik ;

1420. Özvegy Jusztinának, Jánosnak, és Lászlónak, Sándri Bélthei Balk fia fiának részekre tétetett tanú vallatásban: hogy azt Lászlónak, György Kusali Jakch fia fiának jobbágyi felprédálták.

§. 344. *Kenez* helységnek emlékezete vagyon

1597. Hogy az Lossonczi Bánffy Györgynek,

1609. Csomaközy Péternek Királyi adománnyal adatott.

§. 345.

§. 345. *Kermeche* helységet

1359. Gyármathy János, Jánosnak fia bírta, és annak határit Zekeres helységtől, melly Zekeressy Tamásnak, Istvánnak, Lászlónak, és Lukácsnak, László fiainak birtokában vala, megkülönböztette.

§. 346. *Keresztúr* helységet

1384. Keresztúry Benedek Lászlónak fia bírta.

§. 347. *Koppan-Telke* puszta

1519. Zéthényi Fodor Imrének Királyi adománnyal,

1550. Hodaszi Kántor Lutzának benne rész adattott.

§. 348. *Kosztatun* földet Zathmár Vármegyében

1271. Abrámnak Ponyth Gróf fiának István Király ajándékozta.

1281. Pétert Abrámnak fiát László Király birtokában megerősítette.

§. 349. *Kozmateleke* puszta eránt

1426. A' Kállay nemzetség törvénykezett, 's nékie ítéltetett.

§. 350. *Laskad* helységet a' Way nemzetség bírta, de azt

1412. Gyurgyi László Itélő Mester a' Királytól felkérte, hanem birtokában nem léphetett; mert

1417. Way Vitusnak kérésére 'Sigmund Király Zabólch Vármegyébe által tette.

1419. Nagy-Kállay Leökös Klárának fele osztályban jutott.

1468.

1468. Malomvízi Kenderes János felébe,

1492. Petneházy Mátyás egy részébe

1496. Vethéssy Ambrus egész Laskodi pusztába
Királyi adomány mellett béiktattattak.

§. 351. *Libentelke* puszta,

1524. Bánházy Pálnak, Andrásnak, Benedeknek,
Imrének, 'Sófiának, Annának, és Jusztinának Zele-
méry Mihály özvegyének Királyi adománnyal adatott.

§. 352. *Magh* pusztát

1427. 'Sigmond Király Kállay Jánosnak, Miklós
Leukes fia fiának ajándékozta.

1614. Egész Mághi puszta Pyxendorfi Rueber
György Hadi Vezérnek Királyi adománnyal adatott.

§. 353. *Márton* helységet régenten a' Way nem-
zetség bírta, hanem

1412. Gyurgy László Itélő Mester Királyi ado-
mánnyal felkérte, de birtokában nem léphetett, mert

1417. Way Vitusnak kérésére azt Szathmárból
Szabolcs Vármegyébe 'Sigmond Király által helyhez-
tette.

§. 354. *Mérgezd* egész puszta,

1483. Petneházy Mátyásnak Királyi adománnyal
adatott.

§. 355. *Miklósteleke* puszta,

1426. A' Kállay nemzetségnek íteltetett.

§. 356. *Ónadi* pusztába,

1720. Vékony János,

1727.

1727. Rhédey László, és Ádám Királyi adománnyal béiktattattak.

§. 357. *Pakos* helységet

1315. Pakossy György, Istvánnak fia bírta.

§. 358. *Pásthi* pusztát

1553. Derenchényi István Anarchy Péternek zálogba vetette, 's hogy azt kiválthassa Radák György vejének megengedte.

§. 359. *Patak* helységben rész jószág

1427. Kussli Jakch Mihálytól, és Lászlótól, Istvánnak fiaitól elítéltetett, és Gachaly Tamásnak, Tamás fiának, mint néhai Gachály László Elleus fia maradékának ítéltetett.

§. 360. *Pázmántelege* pusztának fele

1468. Malomvízi Kenderes Jánosnak Királyi adománnyal adatott.

§. 361. *Pereche* helységbe

1404. Bogáthy Filep özvegye Királyi adomány mellett béiktattatott.

1405. Nagy- és Kis-Perechére osztatott. Nagy-Perechét Nagy-Perechey István, Bagossy Miklós, és János, Kis-Perechét Kis-Perechey Péter, Péternek fia, és Pál, Györgynek fia birták.

1412. Perechey István, és az ő testvérjei Anna Bogáthy Filepnek, Klára Apáthi Kapolch Imrének feleségei Nagy-Pereche helységnek

1414. Kis-Perechey Péter, és Pál Kis-Perechének birtokában új Királyi adomány mellett megerősítettek.

1419. Nagy-Perechey István, Benedeknek fia vég-ső rendelése által Susánnának, és Klárának Apáthi Kopolch Imre Perechey Klára feleségétől, 's testvér hűgától született leányinak hagyta a' maga részét.

1426. Gáthi pusztától, melyet a' Nábrádi Nemesek bírták Perechének határi Nagy-Perychei Nemesek részére elválasztattak.

§. 362. *Pród* helységnek részébe

1515. Czégényi Kende Péter béiktattatott.

§. 363. *Pusztasár* helység

1588. Károlyi Mihálynak Királyi adománnyal ajándékoztattott.

§. 364. *Recsk* helységbe

1429. Cháholy János, és László béiktattak.

§. 365. *Réth* puszta

1519. Zéthényi Fodor Imrének Királyi adománnyal adatott.

§. 366 *Ruszka* pusztát

1450. Hódaszi Kántor Lutza Királyi adománnyal nyerte.

§. 367. *Szaszár* helység, melly most Kövár vidékiben Nagy-Bánya mellett van,

1511. Kis-Várday Györgynek [Királyi adománnyal ajándékoztattott.

§. 368. *Egyházas-Sénnye* helység

1366. Cháholy Sebestyénnek János fiának

§. 369. *Zentpáli*, és *Zentmiklósi* puszták Csobay János hitvessének, és Kasuhy Borbálának Károlyi Mátyás feleségének,

1611. Zentmiklós helység Lónyay Farkasnak, Péternek, és Menyhártnak,

1725. Szentmiklós puszta Rhédey Lászlónak, és Ádamnak Királyi adománnyal adattak.

§. 370.

§. 370. *Tapolhatár* helységet

1417. Matuznay Domokos, Báthory István, és Rosáli kún Miklós, Lukácsnak fia bírták.

§. 371. *Thybatelke* pusztát

1452. Sarollyány Domokos,

1489. Márton Péter Királyi adománnyal nyerték.

§. 372. *Timotheus* helység

1376. Keulchey Jánosnak Királyi adománnyal adott.

1378. Gyügyey János, Mihálynak fia Gyügye helységtől határit megkülömböztette.

1408. Már pusztá volt, és Ujlaky Antal, és Ferencz benne béiktattattak.

§. 373. *Thyvisse* helység

1431. Darahy Jánosnak, és Lászlónak,

§. 374. *Tölgyes* helység, máskép *Telges*;

1412. Perechey Istvánnak, Annának Bagáthi Fillep, Klárának Apáthi Kopolch Imre hitvesseinek Királyi adománnyal ajándékoztattott.

1419. Peréchev István, Benedeknek fia maga részét Susánnának, és Klárának, Apáthi Kopolch Imre Klára feleségétől született leányinak testamentomban hagyta.

§. 375. *Thomas teleke* pusztá

1447. Bekényi Miklósnak.

§. 376. *Thores teleke* pusztá

1429. Cháholy Jánosnak, és Lászlónak,

§. 377. *Tozokus* helység

1429. Ugyan azoknak,

§. 378. *Tryvarcha* helység

1392. Balk, és Drágh Marmarossi Ispányoknak Királyi adománnyal adattak.

§. 379. *Bak-Ujlak* említették: hogy abban

1423. Mikolay Er'sébethnek hit rész szabatott ki.

§. 380.

§. 380. *Vanlegen teleke* helységbe

1412. Perechey István, Anna Bogáthy Filepnek, Klára Apáthi Kopolch Imrének feleségei béiktattattak.

1419. Perechey István maga részét Susánnának, és Klarának Apáthi Kopolch Imre leányinak végső rendelkezésében hagyta.

§. 381. *Vassian* most *Varsány* Bereg Vármegyei helység, de mint Szathmárhoz tartozandó említetik;

1350. Imbreghy András, és Desseu Dienesnek fiai *Sály* helységet Péterrel Abrahám fiaival, Katha nem-ből valóval *Vassan* helységért Zathmár Vármegyébe eltszerélték.

1366. Ó-Vossan, és Új-Vossan helységeknek határít Nomen, Withka, Kápolna, Moda, Karos, Gemse, Gure helységeknek határítól Butkay Pál Miklósnak fia elmezgyéltette.

1415. Kis - Vasant Fel - Cséby Jakab, és László birták.

1419. Vassan helységet néhai Orosz Miklós Leleszi Prépost, és Királyi Al-Kantzellár testvéreinek részére felkérte a' Királytól, mellyért Cháholy János, és László a' Királyi Udvarban idézték Orosz rokonit.

1420. 1421. 1423. Buttkay, és a' veleek egy törsök-ből származó Márky, és Ráskay nemzetsegek Nagy-Vassant birták, és magok között felosztották.

1426. Hogy a' Buttkaiak igazságtalanul elfoglalták, Hódaszi Kántor Bálint állította.

1460. Kenderes Jánosnak Kis - Varsálynak fele, Nagy - Varsányba rész jószág Királyi adománnyal adattott.

1480. Ráskay János, és Balás birtokokban új Királyi adomány mellett megerősítettek.

Volt ezen Ráskay Balás a' Buda Várnak Kapitánya, Kamarás és Tárnok Mester Mátyás, és Ulászló Királyok alatt, az ő fiára Gáspárra, és Kállay Jánosra volt bízva a' Király személye a' Mohácsi ütközetbe, a' mint Istvánffy írja.

1489. Advigának, Malomvízi Kenderes László özvegyének hit rész szabatott ki Varsányba.

1544. Way Demeternek, Antalnak, és Péternek benne rész jószág,

1573. Egy része Kenderes-Varsánynak Kendéresiek birtokától neveztetett, és Dálnoki Zekel Gáspárnak, Boldisárnak, és Mághy Sófának, Zekel Antal feleségének Királyi adománnyal adatott.

§. 382. *Zaklon* puszta

1489. Csáky Benedektől elítéltetett, és Drágffy Bertalannak ítéltetett.

§. 383. *Zernye* helységet

1417. Matuznay, Báthory, és Kún nemzetségek birták.

§. 384. *Zilvds* helység

1439. Chernavoday Miklósnak, és Ersébeth leányának Királyi adománnyal adatott.

T ó l d a l é k

Az I. Részhez 161. Laphoz, a' honnét hibából kimaradtak ezek:

1605. Eszt. Szathmár táját Basta György Császári Hadi Vezér tüzzel, vassal pusztította §. 81. várán ottan az Erdélyi zürzavaros állapotnak kimenetelét, a' mint már az előhozott kéz írat írja: „Társúl, és „Tanátsadóul 1601. Eszt. adatott nékie Marietti nevezetű Olasz Jesuita, a' ki többnyire a' Szathmári Várban mint tábori Káplány tartózkodott, 's tsak maga egyedül tudta: miképpen fog Erdély Báthory 'Sigmond által Rudolf Császárnak által adatni? Báthory 'Sigmondhoz 1601. Eszt. Nagy-Károly nevezetű Követet küldöttek Szathmárból olyan izennel: hogy a' Törököket, és Tatárokat botsássa el, a' melyet a' Török Portának hatalmától félvén nem tselekedhetett, és Erdély sem engedte. Midőn Basta „Szath-

„ Szathmáron így mulatozna, 1602. Eszt. Radul Serban a' Havasalföldiek között egy legvagyonosabb Bojér egynehány Zászló allyával Bastához Szathmárba érkezett, kérvén őtett: hogy Havasalföldi Vajdának tétetné, állandó hívségét igérvén Rudólf Császárnak. Basta felbízttatván őtett, 's öszve szedvén Szathmárnál táborozott katonáit, és Erdélynek azon Nagygyait, kik 'Sigmond Fejedelemtől elállván a' Császári birtokban kerestek menedék helyet, úgy mint Sennyei Pongráczot, 's Kornis Böldi'sárt, Kolosvárra indúlt, a' Magyar hajdúkat Rákóczy Lajosnak vezérlése alatt előre küldvén.

1605. Eszt. Zathmár Várát ostrom alá vette Bocskay István, és négy hólnapi megszállás után meg is hódította éhség által, erőssen védelmezvén a' várat Beck Joakim Császári Kapitány. Bocskainak nevezetesebb vezérjei között volt Szathmár Vármegyei Károlyi István, a' ki Trenchén várát-is ostrommal megvette.

1606. Eszt. a' Bécsi szerződésbe Zathmár erőssége Bocskay Istvánnak által adatott §. 81. a' ki azon Esztendőb. 16. Aprillisen tartandó Kassai gyűlekezetre meghívta ezen Várost: hogy Követei által megjelenjen. Város jegy. Könyv.

1607. Bocskainak halálával megint a' Császár hívségére hódolt, mellyre meg hívta őtet Kassán 27. Mártiusban tartatott Ország Nagygyainak gyűlekezete, az után által vételére rendelve volt Nagy-Luchei Dóczy András, Barsi Fő. Ispány, Királyi Fő-Kamarás, és Tanátsos Kelemessy Mihállyal, és Bornemisza Miklóssal, kik a' várossaikat azzal bíztták: hogy közben fogják magokat vetni ő Felségénél: hogy ezen Város szabaddá tétessen, az Ország gyűlésére Királyi levéllel hivattasson, addig-is a' várban léendő búza hordástól kivették őket, és a' bor árultatásbéli öt hólnaphoz még egy hólnapot adtak nékiek. Város Lev. Tár.

1608. Eszt. Midőn az Orzágnak erősségeit Naprágy Érsek a' Német Birodalmi Rendek előtt előszámlálna, ezeket mondotta: „ Felső Magyar Országban Zakmár, Rcsed, Munkách, és Kassa valamire való erősségek, a' többiek csak Kastélyok, korlátok, „ kal

„kal, palánkokkal, alacsony sántzokkal körül véve,
 „a' mitsodások Kálló, Tokay, Ónod, Zendrő, Szé-
 „chén, Gyarmath, mellyekben van ugyan ör álló ka-
 „tona, de fizetetlen, és éhel haló. Ország gyűlés
 „Nap. Könyv. 114. lap.

Azon Eszt. Keczely Miklós Szathmári Vár őrző
 vitéz katona Szathmáron egy Nemes ülést, 's egy sző-
 lőt Királyi adománnyal nyert II. Mátyás Királytól.
 Lelesz. Konv.

1609. Eszt. Szathmár Várossának határjai megkü-
 lömböztettek Kis-Gelényes, máskép Pálfalva, Amacz,
 Réztelek, Nagy- Kis- Sadány, Dob helységeknek ha-
 tárítól, és határ jelek hanyattattak, mellyek a' Töke-
 Terebessi erdőket, Bezermény- Teleke földet, Újfalu,
 Gyűlvész, és Gelényes helységeket elválasztyák. Le-
 lesz. Konv.

1610. Eszt. II. Mátyás Király Zathmár Várossa
 Polgárinak közönségesen egy malmot a' Kis- Szamoson
 ajándékozott. Lelesz. Konv.

Azon Eszt. Gróf Thurzó György Nádor- Ispány
 a' Szathmáriaknak törvényesen vissza adatta ezen szán-
 tó földeket, és réteket, úgy mint: azon útnak men-
 tébe, melly Gyűlvészre vezet, és déliől *Varga- Csere*
 mellet *Erdőkért* nevezetű rétekre fordulnak, három
 réttel, úgy mint *Sadányt, Oláh Péter*, és néhai *Ré-
 vay István* kaszálóinak szomszédságában lévő rétek-
 kel, más földeket pedig Pálfalva felé *Szent Egyed*
 erdeje mellé, egész a' *Madarászi* határig, és a' *Hó-
 moródi* hidig örökös jússal bírattandókat.

Azon Eszt. Ugyan azon Nádor Ispány megesmérő
 írást adott a' Szathmáriaknak: hogy a' Vég helyi kato-
 naságnak fizetésére Kiss Lukácsnak, a' Királyi jövede-
 lem bészédőjének 150. forintot fizettek olly kifejezés-
 sel: hogy azt nem tartozás képpen, de tisztos ajándékul
 hazájoknak ajánlották.

Azon Eszt. A' Szathmári Oskolák eránt a' Tanáts
 által végeztetett: „ímo: hogy mikor alkalmatosság
 „adódik, Wittebergus Oskola Mester tartasson a'
 „mikor pedig ebben fogyatozás lenne Hon-Hazánkba
 „ta-

„ tanultt Deákot tartsunk. 2do: Nēmet Országba-ta-
 „ nultt Oskolá Mesterünknek fizetése ez: kész pénz
 „ 80. forint, 20. köből bor, 12. véka búza. 3tio: Hon-
 „ Hazánkba tanultt Skola Mesterünknek fizetése ilyen:
 „ kész pénz 56. forint, „ bor köből 12. búza 6. véka.
 „ 4to: Mind a' két renden lévő Skola Mesterünknek
 „ egyenlőképpen kiszolgáltatik az halotti pénz, mely
 „ rendeltetett egy halottól 16. pénz, annak mellette az
 „ *Didaktrom*, (Oskolai pénz) melyben a' *Primárius*-
 „ sok adnak egy forintot, a' *Secundáriusok* 50. pénzt,
 „ a' *Tertiáriusok* 25. pénzt. E' végezést írta bé a'
 „ Város Könyvébe a' Betsületes Tanács akarattýából
 „ Mylotay István, a' Zathmári Ekklesiának Lelki Pász-
 „ tora. t. k. Város jegy. Könyv.

1614. Eszt. Pixendorffy Rueber György Hadi Ve-
 zérnek egy Nemes ülést ajándékozott Szathmáron II.
 Mátyás Király. Lelesz. Konv.

1615. Eszt. A' Szamos vizén épített malma a' Vá-
 rosnak vissza adatott olly móddal: hogy annak jöve-
 delméből 75. Kassai köblökött ő Felsége szükségére
 szolgáltatasson. Város Lev. Tár.

1618. Eszt. II. Mátyás Király rendet szabott a'
 Szathmári Nemesek eránt, kik az adandókat a' Polgá-
 rok közzé adni nem akarták.

1619. Eszt. II. Ferdinánd Király szabadságaikat
 újra megerősítette, és hogy ő hozzájuk szökött lakó-
 sokat minekutánna ottan letelepedni akarnak, kiadni
 ne tartozzanak, minden vám fizetéstől mentek legye-
 nek, idegen 's külső bírák eleibe ne idéztessenek.

1620. Zólyomba tartatott gyülekezetben, 36. Czík.
 „ hogy Zathmár, és Némethi Mezővárosoknak Szath-
 „ mar Vármegyével való villongása rendkívül való tör-
 „ vénnyel eligazitassék, rendeltetett.

1622. Eszt. 29. Czík. 's a' t. már következik.

Azonkívül az I. Rész. 224. lap. kimaradott.

1560. Eszt. Nagy- és Felső-Bánya Balassa Meny-
 hártnak Királyi adománnyal adatott, a' ki ottan nap
 nyugott felé Várat épített. Istvánffy.

A' Helységeknek, és Pusztáknak Lajstroma.

A.			
A	<i>Sphus</i>	Balotafalú - - - - -	<i>Sphus</i> 147
Abaháza - - - - -	73	Bánháza - - - - -	13
Abrámfalva - - - - -	316	Bánya, lásd <i>Kitz. Lapos.</i>	
Adony, lásd <i>Nytr.</i>		<i>Miszt.</i>	
Adorjány - - - - -	255	Barlafalú - - - - -	144
Agod - - - - -	318	Baromiak - - - - -	46
Almás - - - - -	319	Batiz - - - - -	240
Alsó-Fernezely - - - - -	306	Batiz-Vasvári - - - - -	241
Alsó-Hömerod - - - - -	130	Becs, lásd <i>Tisza Szamos.</i>	
Alsó Szopor - - - - -	111	Bellak - - - - -	14
AlsóÚjfalú - - - - -	286	Béltek - - - - -	121
Amacz - - - - -	164	Bere - - - - -	16
Andreas - - - - -	320	Berek, lásd <i>Tisza. Szá-</i>	
Angyalos - - - - -	87	<i>raz.</i>	
Apa - - - - -	249	Berencze - - - - -	246
Apáthi, lásd <i>Dobrács,</i>		Berend - - - - -	245
<i>Ólchva.</i>		Bikó, lásd <i>Pap Szakállas.</i>	
Aranyos - - - - -	142	<i>Mező.</i>	
Aranyos-Megyes - - - - -	251	Bikszád - - - - -	266
Atya - - - - -	172	Byti - - - - -	323
Avas-Újfalú - - - - -	268	Bobáld - - - - -	5
Avas-Újváros - - - - -	256	Bodorteleke - - - - -	324
B.		Bogáthi, lásd <i>Új</i>	
B		Boldád - - - - -	108
Bács - - - - -	321	Borhíd - - - - -	150
Bacsó - - - - -	63	Bot-Palád - - - - -	226
Bagda - - - - -	322	Borsova - - - - -	209
Bagos - - - - -	93	Börvely - - - - -	38
Bajfalú - - - - -	300	Borzlyuk - - - - -	326
Bak-Újlak - - - - -	379	Bozonta - - - - -	327
		Bujánháza - - - - -	264
		Bürgezd - - - - -	89
		Busák - - - - -	279

B b

Chazg

C.

	§phus.
C haagh - - - - -	328
Csahólcz - - - - -	215
Csáholy - - - - -	72
Csanálos - - - - -	39. és 40
Császári - - - - -	51
Császló - - - - -	183
Csécse - - - - -	220
Csegöld - - - - -	182
Cseke - - - - -	204
Csenger - - - - -	91
Csenger-Újfalu - - - - -	92
Czégény - - - - -	193
Czikó - - - - -	136
Csomaköz - - - - -	17
Csokály - - - - -	329

D.

D anyád - - - - -	192
Darah - - - - -	194
Daraó - - - - -	212
Darócz, lásd <i>Füspös. Puszt. Király.</i>	
Dengeleg - - - - -	24
Ders - - - - -	52
Dob - - - - -	98
Dobos, lásd <i>Nagy.</i>	
Dobra - - - - -	109
Dobrács - Apáthi - - - - -	161
Domahída - - - - -	34
Dombrovicza - - - - -	292

E.

E csed - - - - -	48
Ecsed, lásd <i>Kis.</i>	

§phus.

Egri - - - - -	239
Egyházas-Sennye - - - - -	368
Embel - - - - -	7
Encsencs - - - - -	44
Endréd - - - - -	23
Eör - - - - -	56
Eörvényes - - - - -	330
Erdőd - - - - -	127
Erdő-Ruszka - - - - -	331
Erdő-Szada - - - - -	141
Esztró - - - - -	30
Ézegen - - - - -	353
Ezierteleke - - - - -	332

F.

F ábiánháza - - - - -	47
Farkas-Aszó - - - - -	137
Farnas - - - - -	334
Fekete-Falu - - - - -	287
Fejér - Gyarmath - - - - -	169
Felső-Falu - - - - -	269
Felső-Fernezey - - - - -	305
Felső-Handal - - - - -	307
Felső-Homoród - - - - -	128
Felső-Szopor - - - - -	112
Felső-Újfalu - - - - -	285. és 304
Fenek, lásd <i>Nagy.</i>	
Fény - - - - -	6
Fernezey, lásd <i>Alsó.</i>	
<i>Felső.</i>	
Füled - - - - -	217
Fülpös - - - - -	194
Fülpös-Darócz - - - - -	195

Ga-

G.

G	§phus
Gacsály - - - - -	230
Gálián - - - - -	336
Garbólcz - - - - -	233
Gyarmath, lásd <i>Fejér</i> .	
Gáthi - - - - - 3. és	337
Gebe - - - - -	50
Geberjén - - - - -	196
Gebres - - - - -	338
Gécz, lásd <i>Nagy. Kis</i> .	
Gelényes - - - - -	97
Gencs - - - - -	29
Géres - - - - -	106
Gilvác - - - - -	103
Girót-Tótfalú - - - - -	303
Gyöngy - - - - -	107
Görbed - - - - -	252
Györkefalú - - - - -	296
Györtelek - - - - -	80
Gothárd - - - - -	57
Gyülvész - - - - -	96
Gyűrűs - - - - -	124

H.

Háború - - - - -	288
Handal, lásd <i>Felső</i> .	
Harang - - - - -	339
Hermánszegh - - - - -	185
Hidegkúth - - - - -	284
Hirip - - - - -	156
Hódasz - - - - -	53
Hódos, lásd <i>Nagy. Kis.</i>	
<i>Oláh.</i>	
Homok - - - - -	236
Homoród, lásd <i>Alsó. Fel</i>	
<i>ső. Közép.</i>	
Huta, lásd <i>Ó. Új.</i>	

I.

J	§phus.
Jánk - - - - -	148
Jankateleke - - - - -	340
Jánossi, lásd <i>Kántor</i> .	
Jármi - - - - -	79
Iklód - - - - -	54
Illk - - - - -	62
Iloba - - - - -	275
Illósva - - - - -	113
Itriny - - - - -	25
Isk - - - - -	341
Istvándi - - - - -	205
Ivácskó - - - - -	154
Jósefháza - - - - -	250

K.

Kak - - - - -	243
Kálmánd - - - - -	37
Kányaháza - - - - -	259
Kántor - Jánossi - - - - -	55
Kaplony - - - - -	35
Kápolna - - - - -	66
Kapnyik - - - - -	298
Károly, lásd <i>Nagy</i> .	
Kathol - - - - -	342
Kecskefalú - - - - -	343
Kegye - - - - -	114
Kékes, lásd <i>Magyar. Oláh</i> .	
Kenez - - - - -	344
Kér - - - - -	316
Keresztúr - - - - -	346
Kérmeche - - - - -	345
Kide - - - - -	22
Király-Daróc - - - - -	105
Kis-Ár - - - - -	202
Kis-Ecsed - - - - -	49
Kis-Géc - - - - -	177

B b 2

Kis-

	Sphus.		Sphus.
Kis - Kólch - - - - -	159	Lophágy - - - - -	116
Kis - Mada - - - - -	60	Lúgos - - - - -	10
Kis - Majtény - - - - -	33	Lukusteleke - - - - -	94
Kis - Namény - - - - -	213		
Kis - Palád - - - - -	227		
Kis - Peleske - - - - -	169		
Kis - Semjén - - - - -	314		
Kis - Szekeres - - - - -	211		
Kis - Sikarló - - - - -	277		
Kis - Szokond - - - - -	118		
Kitz Bánya - - - - -	302		
Kocsord - - - - -	76		
Kólch, lásd <i>Nagy. Kis.</i>			
Kölcsé - - - - -	218		
Komlód Tótfalú - - - - -	179		
Kömörő - - - - -	206		
Komorzány - - - - -	261		
Koppánteke - - - - -	347		
Kórod, lásd <i>Tisza.</i>			
Kórogy, lásd <i>Szamos.</i>			
Körtvélyes - - - - -	15		
Kőszeg-Remete - - - - -	258		
Kosztatun - - - - -	348		
Kozárd - - - - -	36		
Közép-Homoród - - - - -	129		
Kozmatelke - - - - -	349		
Krassó - - - - -	157		

L.

Láczfalú - - - - -	301		
Lapos Bánya - - - - -	282		
Laskad - - - - -	350		
Lázári - - - - -	166		
Lekencze - - - - -	260		
Lenárdfalú - - - - -	283		
Libentelke - - - - -	351		
Lippó - - - - -	151		

M.

Mácsa - - - - -	82		
Mada, lásd <i>Kis.</i>			
Madarász - - - - -	101		
Magh - - - - -	352		
Magyar - Kékes - - - - -	289		
Magos-Ligeth - - - - -	224		
Majtény, lásd <i>Nagy. Kis.</i>			
Majtis - - - - -	186		
Malontha - - - - -	187		
Mand - - - - -	207		
Mand, lásd <i>Pusztá.</i>			
Márton - - - - -	353		
Máté-Szalka - - - - -	74		
Matólcz - - - - -	197		
Medes - - - - -	123		
Megyes, lásd <i>Aranyos.</i>			
Nyír,			
Méhtekek - - - - -	170		
Mérgesd - - - - -	354		
Mérk - - - - -	42		
Mező-Bikó - - - - -	146		
Mező-Petri - - - - -	20		
Mező-Terem - - - - -	27		
Miklós-Teleke - - - - -	355		
Mikola - - - - -	238		
Milota - - - - -	221		
Miszt-Bánya - - - - -	281		
Misztótfalú - - - - -	280		
Mogyorós - - - - -	132		
Mogyorós, lásd <i>Nagy. Kis.</i>			
Monostor - - - - -	278		
Mósesfalú - - - - -	267		

Ná.

N.

Nábrád - - - - -	198
Nagy Ár - - - - -	201
Nagy-Dobos - - - - -	309
Nagy-Fenek - - - 4. és	335
Nagy-Géc - - - - -	176
Nagy, és Kis-Hódos - - -	238
Nagy Károly - - - - -	3
Nagy-Kölch - - - - -	158
Nagy-Majtény - - - - -	32
Nagy, és Kis-Mogyorós	265
Nagy Palád - - - - -	228
Nagy-Peleske - - - - -	168
Nagy-Szekeres - - - - -	210
Nagy-Sikárló - - - - -	276
Nagy-Szokond - - - - -	117
Namény, lásd Kis.	
Nántü - - - - -	115
Nyegrefalú - - - - -	299
Nyír-Adony - - - - -	317
Nyír-Negyes - - - - -	71
Nyír-Vasvári - - - - -	45

O.

O. Huta - - - - -	133
Ökörítő - - - - -	81
Oláh-Hódos - - - - -	120
Oláh Kékes - - - - -	290
Oláh-Tótfalú - - - - -	135
Oláh-Újfalú - - - - -	136
Olechva-Apáthi - - - - -	67
Ombod - - - - -	163
Ónad - - - - -	356
Oroszfalú - - - 155. és	293
Oroszi, lásd Vámos.	
Óvári - - - - -	94

P.

Pakos - - - - -	Spus. 357
Palád, lásd Nagy. Kis.	
Bot.	
Pallag, lásd Rósa.	
Pálfalva - - - - -	165
Pályi - - - - -	311
Panyola - - - - -	312
Pap-Bikó - - - - -	138
Papos - - - - -	68
Parásznnya - - - - -	69
Pásthi - - - - -	358
Patak - - - - -	356
Patak, lásd Sebes.	
Pátzafalú - - - - -	131
Pátyod - - - - -	86
Patóháza - - - - -	247
Pázmán-Teleke - - - - -	360
Peleske, lásd Nagy. Kis.	
Penyige - - - - -	200
Penészlek - - - - -	18
Pereche - - - - -	361
Pete - - - - -	173
Pettyén - - - - -	162
Petri, lásd Mező.	
Piskáskos - - - - -	104
Póka-Teleke - - - - -	61
Porcsalma - - - - -	84
Porháza - - - - -	77
Portelek - - - - -	26
Pusztá-Darócz - - - - -	167
Pusztá-Mánd - - - - -	208
Pusztá-Sár - - - - -	363
Pusztá-Telek - - - - -	295
Pród - - - - -	362

R.

Rákos-Terebes - - - - -	110
Rák.	

	§phus.		§phus.
Rákcsa - - - - -	272	Szekeres, lásd Nagy. Kis.	
Rápolth - - - - -	83	Semjén, lásd Kis.	
Recsk - - - - -	364	Sennye, lásd Egyházas.	
Remete, lásd Kőszeg.		Szenyves - - - - -	11
Remete-Mező - - - - -	148	Szent-János - - - - -	21
Reszege - - - - -	19	Szent-Márton - - 78. és 242	
Réth - - - - -	365	Szent-Miklós - - 31. és 369	
Réz-Telek - - - - -	153	Szent-Pál - - - - -	369
Ricsé - - - - -	216	Sige - - - - -	59
Rohod - - - - -	58	Szigeth - - - - -	237
Ró'sa-Pallag - - - - -	257	Sikárló, lásd Nagy. Kis.	
Ro'sály - - - - -	231	Sima - - - - -	178
Ruszka - - - - -	366	Szinyér - Várallya - - - 273	
Ruszka, lásd Erdő.		Szinfalú - - - - -	152

S.

Saár - - - - -	235
Szada, lásd Erdő.	
Szakállas - Bikó - - - - -	145
Szakasz - - - - -	125
Sályi - - - - -	85
Szalka, lásd Máté.	
Szalmád - - - - -	43
Samely - - - - -	191
Szamos - Becs - - - - -	180
Szamos-Kórógy - - - - -	160
Szamos - Szegh - - - - -	313
Szamos-Telek - - - - -	248
Szamos-Újlak - - - - -	188
Sándor - - - - -	75
Sándorfalva - - - - -	122
Sándorfalú - - - - -	294
Szaniszló - - - - -	18
Száraz-Berek - - - - -	234
Sárköz - - - - -	253
Sárköz-Újlak - - - - -	254
Szaszár - - - - -	367
Sebes-Patak - - - - -	274

T.

Tagy - - - - -	99
Tapolhatár - - - - -	370
Tarpa - - - - -	203
Tartócz - - - - -	262
Tatárfalva - - - - -	181
Téglás - - - - -	8
Terebes, lásd Tőke Rákos.	
Terep - - - - -	263
Teukes - - - - -	61
Thyba-Teleke - - - - -	371
Thimotheus - - - - -	372
Tisza - Becs - - - - -	222
Tisza-Kóród - - - - -	219
Tisza-Berek - - - - -	229
Thyvised - - - - -	373
Tökés - - - - -	291

Tőke-

	§phus.
Töke-Terebes - - - - -	102
Tölgyes - - - - -	374
Tomány - - - - -	140
Thomas-Teleke - - - - -	375
Thöres-Teleke - - - - -	376
Tóthfalú, lásd <i>Girót</i> , <i>Komlód. Miszt. Oláh.</i>	
Tozokus - - - - -	377
Tryvarcha - - - - -	378
Tyukód - - - - -	88
Tunyogh - - - - -	79
Túrvékonya - - - - -	270

U.

Udvari - - - - -	244
Új-Bogáthi - - - - -	325
Újfalú, lásd <i>Avas. Oláh.</i> <i>Alsó. Felső. Csenger.</i>	
Új-Huta - - - - -	134
Újlak, lásd <i>Bak. Szamos.</i> <i>Sárköz.</i>	
Újváros, lásd <i>Avas.</i>	
Ura - - - - -	90
Uszka - - - - -	223

V.

V	§phus.
Vada - - - - -	9
Vaja - - - - -	315
Válaszút - - - - -	143
Vallaj - - - - -	41
Vámfalú - - - - -	271
Vámos - Oroszi - - - - -	214
Vanlegen-Teleke - - - - -	380
Várallya, lásd <i>Szinyér.</i>	
Vassian - - - - -	381
Vasvári, lásd <i>Batiz. Nyir.</i>	
Veresmarth - - - - -	194
Vetés - - - - -	95
Vezend - - - - -	28
Visoly - - - - -	175
Vitka - - - - -	65

Z.

Zsadány - - - - -	100
Zajta - - - - -	171
Zaklón - - - - -	382
Zsarollyán - - - - -	190
Zernye - - - - -	383
Zilvás - - - - -	384

Österreichische Nationalbibliothek

+Z168667303

